

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

De Deo Vt Trino.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

DE DEO VT TRINO.

HACTENVS de Deo vt vno secundum perfectiones absolutas, quae illum complent in esse natura. disputauimus: vltcrius supereft disputandum de Deo vt Trino secundum perfectiones relatiuas, quae illum integrant in esse hypostatico & personali. Quoniam verò persona Diuina relationibus constituuntur; relationes verò per processionem multiplicantur, ordo Doctrinae poscit, vt prius de processionibus, deinde de relationibus, postremo de personis disputemus. Rursus quae ad personas pertinent, alia sunt communia omnibus personis, alia propria vniuscuiusq; prius de ijs disputandum erit, quae sunt communia omnibus: tum de singulis personis speciatim. Caterum vti hoc mysterium inter Christiana religionis arcana est omnium abditissimum; ita in nullo peruestigando, vt Augustin. 1. de Trinitate cap. 3. testatur, periculosius erratur; sicut nec fructuosius elaboratur. Ne igitur in eo perscrutando erremus, constanter tenenda est anchora fidei; vt autem in eo fructuosius elaboremus, diligenter attendendus est scopus veritatis, qui vt idem Augustinus 2. de Trin. initio docet, est, vt Deus in hac vita melius cognoscatur, cognitusq; feruentius à nobis diligatur. Multa solent Theologi hic contra Gentiles, & Hereticos de reuelatione & cognoscibilitate huius mysterij, de pluralitate & diuinitate personarum disputare: quae omnia nos hic omittimus, quoniam in animo est, ea tantum discutere, quae controuersa sunt inter Theologos Catholicos, quaeq; ad has tantum controuersias definiendas necessario praecognoscenda sunt.

DISPUTATIO XVIII.

De Diuinis Processionibus.

SECTIO PRIMA.

An sit aliqua realis processio in diuinis?

1. **R**ATIO dubitandi sumitur tū ex termino, qui procedit; tum ex subiecto, in quo diuina processio recipitur. Ex termino ratio dubitandi est, quia implicat, terminum procedentem identificari cum principio producente: sed terminus, qui procedit intra Deum, Deus est; cum nihil possit intra Deū procedere, quod Deus non sit: atqui principium producens est etiam Deus; quia nihil potest intra Deum producere, quin Deus sit: igitur Deus procedens identificatur cum Deo producente. Vnde vltius sequitur, aut idem procedere à seipso, aut Deum procedentem distingui à Deo producente: vtrumque autem implicat: ergo. Ratio verò dubitandi ex parte subiecti est, quia processio realis immanens, qualis est diuina, requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur: implicat autem potentia passiuam in Deo actu puro: ergo.

2. Dico primò. Est in Deo vera & realis processio, qua verè & propriè aliquid intra Deum producit. Assertio est de fide ex illo Ioannis 8. *Ego, inquit Christus, ex Deo processi: & Ioannis 15. Spiritus sanctus, qui à Patre procedit, quæ loca Patres intelligunt contra Sabellianos de vera & reali processione. Fundamentum est, quia in Deo est verè & propriè Pater, verè & propriè Filius, vt sæpe Scriptura testatur. Sed de ratione Patris est generare, de ratione verò Filij generari: est igitur in Deo realis processio, quæ & Pater generat, & Filius generatur.*

3. Probatur secundò ratione. In Deo sunt tres personæ distinctæ realiter, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Matth. ultimo: nulla autem in Deo esse potest distinctio realis, nisi in reali origine & processione fundata: ergo. Minor probatur, quia omnis distinctio, quæ non fundatur in origine procedentis & producentis, prouenit ex limitatione naturæ, quæ Deo enti illimitato & infinito repugnat.

4. Tertiò. Ponere in Deo realem processionem, nullam inuoluit implicantiam, & summam arguit naturæ fecunditatem,

quæ Deo neganda non est; nam qui alios parere facit, ipse sterilis erit? Esaiæ 66. Confirmatur, quia si in nobis intelligendo & amando aliquid producere, perfectio est, cur non in Deo summè productio? Quod autem per hanc processionem aliquid intra Deum producat, constat, quia implicat, dari processionem sine re procedente, & vniuersaliter productione sine termino producto, cum productio sit ipse terminus in produci.

5. Dico secundò. Hæc processio non est in Deo per modum emanationis transientes, sed immanentis; non per modum effectus à causa, sed per modum termini consubstantialis principio producenti, in eadem natura subsistentis. Conclusio est Catholica contra Arianos. Probatur hoc Theologico discursu. Terminus huius processionis est Deus: etenim ipse Christus, qui Ioan. 8. de ipso dixit, *Ego ex Deo processi* Ioan. 1. dicitur *Unigenitus Filius Dei*, & Spiritus sanctus, qui Ioan. 15. dicitur à Patre procedere, Act. 5. dicitur Deus: *Cur, inquit Petrus Ananias, Tentauit Sathanas cor tuum te mentiri Spiritus sancto? quem paulò post appellat Deum: Non es, inquit, mentitus hominibus, sed Deo.* Legatur Cyrillus lib. 13. de thesauro cap. 2. ubi hunc locum explicat. Atqui non potest esse verus Deus, nisi processio sit immanens & consubstantialis principio producenti. Nam verus Deus est, qui veram Dei naturam habet: veram autem Dei naturam non habet, qui eandem numero naturam Dei producentis non participat: quia cum hæc nequeat multiplicari; qui eandem numero Dei naturam non participat, veram Dei naturam non habet, atque adeo verus Deus non est: sed nisi processio hæc sit immanens & consubstantialis principio producenti, terminus ex ea procedens non participaret eandem numero naturam principij producentis, quia hæc nequit participari à termino producto nisi media productione: ergo si hæc non est immanens & consubstantialis naturæ producenti, non poterit participari à procedente.

Esaiæ 66.

Arian.

Ioan. 8. &
Ioan. 15.
Act. 5.

Cyrillus.

Ioan. 8. &
15.

Sabelliani.

Matth. ultimo.

Augustin.

6. Vnde Theologi ad explicandam hanc consubstantialitatem termini producti cum principio producente, ut solent particulā, *de*, quoniam ex Augustinolib. de Natura Boni cap. 26. particula *de*, consubstantialitatem termini procedentis cum principio producente expressius importat, quā particula, *ex*. Dicuntur enim creaturæ procedere *ex* Deo, non autem *de* Deo. Contrā verò Filius & Spiritus sanctus verius & magis propriè dicuntur procedere *de* Deo, quā *ex* Deo.

7. *Obijcies* Primò. Terminus productus procedit distinctus realiter à producente; ergo procedit per modum effectus à causa. Respondeo negando consequentiā. Etenim ut aliquid procedat per modum effectus à causa, non sat est, procedere distinctum realiter à producente, sed præterea requiritur, ut non procedat eadem necessitate, quā existit ipsum producus. Atqui terminus productus in diuinis procedit eadem prorsus necessitate, quā existit ipsum producus. Cuius ratio est, quia procedere ut effectum à causa ex vi nominis importat dependentiam producti à causa ipsa producente; quæ dependentia nulla esse potest, ubi productum procedit cum eadem numero natura, & necessitate essendi cum ipso producente.

8. *Obijcies* Secundò. Implicat realiter produci terminum, non productum omni eo, cum quo terminus ipse formaliter identificatur. Ergo implicat in diuinis produci personam, non producta natura. cum qua persona ipsa formaliter identificatur. Confirmatur. Implicat produci gradum corporis, cum eo non producto gradu substantiæ: sed magis identificatur natura diuina cum propria personalitate, quā gradus substantiæ cum gradu corporis. Respondeo negando antecedens, quando id, cum quo terminus identificatur, ob sui infinitatem est immultiplicabile: talis est natura diuina, quæ sicut ob suam infinitatem & illimitationem est immultiplicabilis, ita & improducibilis: personalitas verò licet sit infinita in suo genere, quia tamen non est infinita in genere personalitatis simpliciter, ideo multiplicabilis est, atque adeò producibilis.

9. *Dices*. Ex hoc tantum discursu sequitur, naturam diuinam, non multiplicari simul cum processione, non autem cum eā ipsa identificari. Respondeo hoc etiam sequi ob infinitatem in omni genere, ob quam habet, ut nulli perfectioni opponatur, atque adeò cum quauis perfectione identificetur. Nam tota ratio distinctionis est aut oppositio, aut limitatio: natura autem diuina ob suam infinitatem in omni genere perfectionis nullam habet neque oppositionem, neque limitationem, ac proinde identificatur cum quauis perfectione diuina. Ad confirmationem nego consequentiā. Quoniam adæquata ratio, cur cum gradu cor-

poris necessariò comproducat gradus substantiæ, non est tantum identificatio, sed etiam limitatio.

10. Ad priorem rationem dubitandi sumptam ex termino, concedo maiorem de identificatione adæquatā, & in ratione producentis formaliter; nego de inadæquatā, & in ratione communicantis. Natura enim diuina non est principium productionis, sed tantum communicationis, ut infra ostendemus; sola autem persona per relationem est principium productionis formaliter. Terminus autem procedens non identificatur producenti adæquatē, & in ratione producentis formaliter, sed inadæquatē, & in ratione communicantis; quia non identificatur cum persona ipsa producente secundum perfectionem relatiuam, secundum quam persona est formaliter productiua, eique formaliter opponitur; sed secundum perfectionem absolutam, secundum quam non est formaliter productiua, sed communicatiua, eique formaliter non opponitur: nam formalis oppositio inter terminum productum & principium producus attenditur solum penes rationem producendi, non autem communicandi. Cum non implicet, idem communicari alteri, & nihilominus manere in ipso communicante. Nam communicare, est ita dare esse alteri, ut illud retineatur ab ipso dante. Contrā verò producere, est à seipso distinctum aliquid dare; cum enim productum non contineatur in producente formaliter, sed tantum virtute, non potest fieri extra producus, nisi ut distinctum ab ipso producente. Hinc fit, ut productum in diuinis ratione naturæ, quam per communicationem accipit, procedat consubstantialiter producenti, & vnus prorsus Deus cum illo; ratione verò hypostasis, quam per productionem accipit, procedat ut distincta persona à producente.

11. Ad posteriorem verò rationem dubitandi, nego maiorem: quoniam processio diuina non distinguitur à parte rei à termino procedente; hic autem cum non sit actus accidentaliter, sed terminus substantialis, in eadem Deitate subsistens, nullam requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur.

SECTIO II.

An duplex sit tantum processio passiuā in diuinis?

12. **R**ATIO dubitandi est, quia vel in Deo est processio per actus immanentes intellectus & volitionis, vel per alias actiones immediatè consequentes naturam. Si primum, vna tantum erit processio, sicut vna est actio immanens, quæ simul est intellectio & volitio in Deo.

13. Confirmatur I. quia processio increata est

ra est infinita; nequit igitur esse multiplex. Consequentiam probō, tum quia processio infinita est adæquata virtuti infinitæ; non possunt autem eiusdem virtutis esse plures actus adæquati; tum quia productio infinita continet quidquid perfectionis esset in qualibet productione distincta, alioqui non esset infinita in genere productionis. Tum quia natura diuina per quamlibet productionem adæquatè se communicat; non igitur potest pluribus productionibus se communicare; alioqui nulla productio foret adæquata & infinita.

14. Confirmatur 2. Processio specificatur à termino formali; sed hic est vnus, ipsa scilicet natura, cum qua processionēs diuinę identificantur. Si secundum: non erit maior ratio, cur sint duæ, & non plures processionēs, cum natura diuina ex se non habeat, vnde potius ad has, quàm ad illas determinetur: cum ex se sit infinita ad nullam certam actionem determinata.

15. Dico. Duæ tantum sunt processionēs passiue in Deo, altera per intellectum, quā gignitur Verbum, altera per voluntatem, quā spiratur Amor: Ambę distinctę realiter; ambę quasi specie diuersę. Assertio est de fide, etenim de fide est, duas tantum esse personas procedentes realiter distinctas in Deo, Verbum, & Spiritum sanctum: igitur de fide est, duas esse in Deo tantum processionēs passiuas distinctas realiter, Verbi scilicet, & Amoris. Consequentia patet, quia processio se habet ad terminum procedentem, vt fieri ad factum esse. Huius Catholicę veritatis ea est ratio, quoniam processionēs diuinę sunt per operationes immanentes: in Deo autem agente intellectuali perfectissimo non possunt, nisi duæ tantum operationes immanentes reperiri, intellectio nimirum, & volitio distinctę virtualiter.

16. Quodd autem istę processionēs quasi specie differant in Deo, docet Sanctus Thomas quæstione decima, de potentia articulo secundo ad duodecimum. Cuius ratio est, quia diuersitas processionum desumitur ex diuersitate terminorum procedentium: sed termini diuinarum processionum, etsi ratione naturę, cum qua identificantur, sint vnus, non modò specie, sed etiam indiuiduo; ratione tamen hypostasum, quibus distinguuntur, sunt quasi specie diuersę. Minor probatur, nam termini diuinarum processionum sunt Verbum, & Spiritus sanctus, qui sunt hypostasēs diuersę quasi specie ac rationis. Notanter dixi, *quasi specie*, quia in Deo non datur propria compositio ex genere & differentia, quia non datur in Deo metaphysica præcisio generis & differentię, cum tales præcisiones repugnent enti illimitato & infinito in omni genere perfectionis.

17. Ex his infero 1. Trinitatem diuinarum personarum, in eadem natura subsistentium, hoc pacto: In Deo sunt duæ processio-

nes passiue realiter distinctę: igitur sunt duæ personę procedentes realiter etiam inter se distinctę: atqui hæ necessariò supponunt aliam personam realiter ab ipsis distinctam: ergo tres sunt personę in Deo. Prior consequentia patet, quia duæ processionēs reales identificant sibi duos terminos distinctos realiter. Minorem probō: nam hæ duæ processionēs necessariò sunt ab alio productę, non à natura, cum qua identificantur, quia implicat productum identificari cum producente, alioqui idem produci posset à se ipso: non à se ipsis mutuo; quia implicat causam produci à suo effectu prima productione; sequeretur enim, quod idem simul existeret & non existeret; vt enim illa posset producere, deberet existere, quia nulla virtus non existens est apta ad producendum; vt autem posset prima productione produci, deberet non existere, quia quod præexistit non potest esse terminus primę productionis, cum prima productio sit ad primam existentiam rei: implicat ergo, quod prima productio supponat existentiam ipsius rei producendę: ergo implicat, vt causa primò producat à suo effectu, atque adeò, quod diuinę processionēs sese mutuo primò producant: ergo necessariò supponunt aliam personam, à qua primò producantur, quæ cum sit verus Deus, non minus quàm personę ipsę productę; cum quę verus Deus esse non possit, nisi in eadem Deitate subsistat, necessariò consequitur, vt ipsa simul cum duabus personis productis ternarium numerum diuinarum personarum in eadem natura subsistentium integret.

18. Infero secundò. Hanc personam, quę supponitur à duabus personis procedentibus, necessariò esse improductam. Nam aut esset producta à natura, aut à Verbo, & Spiritu sancto, aut ab alia persona distincta; non à natura, à qua non distinguitur; implicat enim productum à producente non distinguui. Non à Verbo & Spiritu sancto, quia nequit productum suum produciens prima productione producere. Non ab alia persona distincta: tum quia in Deo non potest esse alia productio, quàm per intellectum & voluntatem, quę adęquantur per Verbum & Spiritum sanctum. Tum quia non esset maior ratio, cur illa ab alia producta non esset: & rursus illa ab alia, & sic in infinitum. Sistendum igitur est in vna, quę ita sit principium Verbi & Spiritus sancti, vt ipsa ab alia producta non sit. Quod non obscure docuit Christus Ioan. 5. *Pater*, inquit, *habet vitam Ioan. 5. in semetipso*: hoc est, vt Augustinus explicat 15. de Trinit. c. 26. ab alio non participatam & origine communicatam. Vnde solus Pater, vt ibidem inquit Augustinus, *non est de alio*, Augustin. *ideo solus ingenuus*, quæ est propria notio Patris, vt suo loco dicemus.

19. Infero tertio. Hanc personam improductam, quę in Trinitate est prima, & reliquarum producta, aliam esse non posse, quàm

S. Thomas.

quàm personam Patris cum proprietate spiratiua: hoc autem sic ostendo. Omnis natura substantialis necessariò sibi determinat aliquam hypostasim, quæ sit proportionatum complementum omnium suarum operationum; cum omnis natura substantialis requiratur aliquam hypostasim, ut complementum suarum operationum. Sed hypostasis primò completiua omnium operationum diuinæ naturæ ad intra alia esse non potest, quàm personalitas Patris cum proprietate spiratiua: ergo. Minorem probo, quia natura diuina est operatiua ad intra per actus intellectus & voluntatis: ergo hypostasis, quæ illam primò cõplet in ordine ad omnes suas operationes, est personalitas Patris cum proprietate spirandi. Consequentia probatur, nam hæc quæ personalitas Patris est, complet principium intellectiuium, quia cum hoc sit generatiuum, non potuit ad producendum compleri, nisi paternitate, tanquam forma hypostatica, quæ in Deo est proprium complementum virtutis generatiuæ: quæ verò proprietas spiratiua est, complet principium volitiuium. Nam cum hoc sit productiuium Amoris, compleri non potuit, nisi proprietate spiratiua, quæ est proprium complementum voluntatis. Quia verò generare est solius primæ personæ producentis per intellectum; spirare verò est etiam secundæ producentis per voluntatem, non potuit prima persona in ratione personæ cõstitui personalitate spiratiua cum proprietate generandi, sed potius personalitate generatiua cum proprietate spirandi: tum quia prius debuit constitui ut generatiua, quàm ut spiratiua; nam est generatiua per intellectum, spiratiua verò per voluntatem, quæ intellectus operationem supponit: complementum autem virtutis generatiuæ in diuinis non est spiratio, sed paternitas: Non potuit autem cõstitui ut generatiua; quin etiam constitueretur ut persona realiter distincta à termino generando: ego si prius debuit constitui per Paternitatem, tanquam per virtutem fecundam ad generandum, per eandem constitui debuit hypostaticè distincta à termino ipso generando. Tum quia virtus spiratiua debuit esse communis secundæ personæ: non esset autem illa communis secundæ personæ, si personaliter constitueret primam, quia de ratione personalitatis est incommunicabilitas. Ob eandem rationem nõ potuit prima persona hypostaticè constitui utraque relatione paternitatis scilicet & spirationis, sed sola paternitate cum proprietate tantum spirandi, quia proprietas, quæ non constituit formaliter personam, potest alteri communicari; secus quæ personam formaliter constituit.

20. Infero quartò. Non posse in Deo esse plures personas, quàm tres assignatas. Fundamentum est, quia omnis multiplicatio personarum in Deo necessariò fundari debet in origine producentis & producti. Nequit autem in Deo esse alia origo,

quàm per intellectum, & voluntatem. Igitur nequeunt in Deo esse aliæ, personæ, quàm tres assignatæ. Minor cum consequentia constat. Maior probatur, nam omnis personarum multiplicatio, quæ non fundatur in origine producentis & producti, aut est per subsistentias absolutas, aut relatiuas alterius generis: utraque importat imperfectionem repugnantem diuinis personis. Nam prior, importat limitationem in ipsis personalitatibus absolutis, quæ cum ex natura sua non perant distingui, sicut perunt distingui relatiuæ propter oppositionem, quam essentialiter includunt, si distinguuntur, necessariò distinguuntur propter limitationem, cum nequeat aliud caput distinctionis fingi: atqui omnis distinctio in limitatione fundata repugnat Deo enti infinito, & illimitato: ergo. Posterior verò supponit distinctionem, & limitationem in extremis ipsis, in quibus fundatur. Nam omnis relatio, quæ non fundatur in origine producentis & producti, aut est similitudinis, & dissimilitudinis, aut æqualitatis & inæqualitatis, aut mensuræ & mensurati: omnes istæ supponunt distinctionem, atque adeo limitationem extremorum, quæ dicuntur similia vel dissimilia, æqualia vel inæqualia, mensurantia vel mensurata: ergo.

21. Neque multiplicari possunt plura Verba, aut Amores notionales in Deo. Quia vel multiplicarentur specie, vel numero; non specie, quia omnis diuersitas specifica Verbi, vel Amoris est sumenda aut ex termino, aut ex modo tendendi diuerso; non ex modo tendendi diuerso, quia hic semper est vnus & idem, utpote infinitus & inuariabilis: non ex termino, quia hic aut diuersificatur ex modo tendendi, aut ex obiecto; at hæc in Deo semper sunt inuariabiliter eadem, utpote ex se necessariò determinata ad vnum. Non numero, nam sola multiplicatio numerica fundatur in limitatione & finitudine termini procedentis: sed tam Verbum, quàm Amor in Deo procedit infinitus & illimitatus, non solum in genere perfectionis absolutæ, sed etiam relatiuæ: ergo sicut implicat, procedere in distincta numero natura, ita in distincta numero subsistentia, quia non est minus infinitus in genere personalitatis, quàm naturæ. Confirmatur, quia si plura essent Verba, vnum non contineret indiuidualem perfectionem alterius; ac proinde vnumquodque procederet limitatum in perfectione ipsa indiuiduali; ergo non procederet secundum omnem perfectionem possibilem Verbi.

22. Infero 5. Inter personas procedentes necessariò vnā, nempe Filium, esse alterius personæ, nempe Spiritus sancti, productiuam. Ratio, quia cum in diuinis personis non distinguantur, nisi per originem producentis & producti, si Filius non esset principium Spiritus sancti, ab eo distingui non posset. Cæterum Spiritus sanctus, cum sit termi-

nus

nus amoris, & in Deo non sint aliæ processionibus, quàm intellectus & voluntatis, nequit esse alterius personæ productiuus, sed in ipso felicissimè sistit & completur vltima processio diuina.

23. Ad rationem dubitandi concedo, processionibus diuinis esse per actus intellectus & voluntatis. Nego tamen inde sequi, vnam tantum esse processionem. Nam esto intellectio & volitio essentialis sit vna in Deo, adhuc tamen processio passiva potest esse multiplex, quia hæc non multiplicatur per actus essentielles, sed per terminos notionales, qui in diuinis multiplicantur. Cur autem in Deo non sit vna tantum processio passiva adæquans fecunditatem vtriusque actus intellectus & voluntatis, aliunde probari non potest, quàm ex fide, quæ constat, in Deo esse duas personas productas, & consequenter duas processionibus passivas.

24. Ad priorem confirmationem, distinguo antecedens: est infinita intensiue, concedo; ex ensiue, nego. Vnde negatur consequentia intellecta de multiplicatione extensiua. Ad cuius primam probationem distinguo minorem: nequeunt eiusdem virtutis esse plures actus adæquati extensiue, concedo; adæquati intensiue, nego. Nam potest eadem virtus vniuoca extendi ad plures effectus quorum vnusquisque sit adæquatus intensiue, nullus adæquatus extensiue. Ad secundam probationem patet ex prima. Ad tertiam concedo, naturam diuinam per quamlibet processionem communicare se adæquatè & infinitè intensiue, non autem extensiue; cum sit vltèrius communicabilis per aliam processionem extensiue: sicut per quamlibet personalitatem eadem natura terminatur adæquatè & infinitè intensiue, non autem extensiue.

25. Ad posteriorem verò confirmationem, nego minorem: licet enim processio diuina in ratione communicationis, specificetur à termino formali, qui est natura diuina; in ratione tamen productionis specificatur à termino totali, qui est ipsa persona producta.

SECTIO III.

An præter Processiones passivas, ponendæ sint actiue, tum à passivis, tum inter se distinctæ?

26. **P**RIOR dubitandi ratio sumitur à rebus creatis, in quibus actio & passio re ipsa non distinguuntur realiter, sed ambæ identificantur realiter cum termino producto; ergo etiam in Diuinis, productio actiua non distinguitur à passiva, sed vtræque identificatur cum persona producta: dicitur autem actiua per habitudi-

nem ad producens; passiva verò per habitudinem ad productum. Confirmatur, quia non solum productio passiva, sed etiam actiua est realis, emanans à persona producente; est enim ipsius veluti causalitas, & immediatus terminus, quo formaliter communicat esse termino vltimato. Implicat autem cum producente identificari non solum terminum vltimatum, Quod, sed etiam immediatum, Quo, nam etiam is producit ab agente; ergo etiam is distingui debet à producente.

27. Posterior dubitandi ratio est; quia origo actiua in Deo intrinsecè constituitur per relationem personæ producentis, atqui relatio personæ producentis in Deo est duplex distincta realiter, altera in Patre respectu Filij, quæ generatio dicitur; altera in Patre & Filio respectu Spiritus sancti, quæ spiratio actiua nuncupatur.

28. **D**ICO PRIMÒ. Præter duas processionibus passivas in personis productis, ponendæ sunt duæ actiue in personis producentibus, realiter à passivis distinctæ, ipsæque correspondentes; vt generatio actiua in Patre, quæ responder passivæ generationi Verbi, quæ natiuitas dicitur; & spiratio actiua in Spiratore, quæ responder spirationi passivæ Spiritus Sancti, quæ appropriato nomine processio nuncupatur. Conclusio est S. Thom. Doctoris, 1. p. q. 41. art. 1. ad 2. & communis Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 26. Fundamentum est, quia origo actiua in Deo est per modum actus perfectè immanentis: de ratione autem actus perfectè immanentis est, vt sit perfectè idem cum principio producente: ergo origo actiua in Deo est idem cum principio producente, realiter distincta à termino producto; & consequenter, præter duas processionibus passivas realiter distinctas, ponendæ sunt duæ actiue realiter à passivis distinctæ, in principio ipso producente. Maior constat, nam origines in Deo sunt per actus intellectus & voluntatis, qui sunt perfectissimè immanentes. Minor patet, tum ex nomine ipso, nam immanens dicitur, quòd manet in ipso principio, à quo est: tum ex discrimine inter actum immanentem & transeuntem, nam transiens transit in terminum productum, cum quo realiter identificatur; immanens verò manet in ipso principio producente.

29. Explico, ipsa essentialis intellectio Patris, quatenus determinata relatione Paternitatis, est actiua productio personæ gignentis, & actualis communicatio naturæ intelligentis, sicut eadem essentialis intellectio, quatenus determinata relatione Filij, est actualis processio Verbi, & passiva communicatio eiusdem naturæ intelligentis: similiter eadem essentialis volitio, quatenus determinata proprietate spirationis, existente in Patre & Filio, est ipsa actiua productio Spiratoris, & actualis communicatio naturæ volentis. Contrà verò, eadem essentialis volitio determinata relatione Spiritus sancti,

S. Thom.

Magister
& reliqui
Scholastici.

sancti,

sancti, est actualis processio Amoris notionalis, & passiva communicatio eiusdem naturæ volentis. At non minus intellectio & volitio actualis, determinata relatione producentis, est intrinseca principio producenti, quam eadem determinata relatione producti, est intrinseca termino producto; ergo non minus ponenda est activa origo producentis, intrinseca principio producenti, quam passiva origo producti, intrinseca termino producto.

30. Confirmo. Nam activa productio est transcendentalis ordo producentis ad productum, sicut passiva est transcendentalis ordo producti ad producentem; respicit enim productum suum producens formaliter per productionem, sicut producens suum productum per processionem. Nequit autem realis ordo identificari cum termino, ad quem est. Ergo nequit activa productio in Deo identificari cum termino producto, sed cum principio ipso producente. Minorem probo, quia repugnat esse respectum realem sui ad se ipsum, ergo repugnat respectum transcendentalem identificari cum termino, ad quem est.

Henricus.
Argentini.
Ægidius.

31. Dico secundò. Origines activæ non distinguuntur realiter inter se. Est communis Scholasticorum, exceptis Henrico in summa, p. 2. art. 60. q. 1. & Argenti in 1. dist. 13. q. 1. art. 2. cum suo Ægidio. Fundamentum nostræ assertionis est, quia origines activæ in Deo distinguere non possunt, nisi per proprietates principiorum producentium: sed proprietates principiorum producentium in Deo non distinguuntur realiter; ergo nec eorum origines activæ. Maior constat, nam illæ distinguere non possunt per actus essentielles, qui communes sunt omnibus personis. Minorem probo, nam proprietas, quæ Pater generat est Paternitas; proprietas, quæ Pater & Filius proximè spirant, est relatio Spiratoris; sed hæc non distinguuntur à Paternitate & Filiatione; est enim eadem in Patre & Filio, ut infra; ergo nec spiratio activa distinguitur realiter à generatione activa: consequentia elucet, quia origines non habent unde distinguantur, quam ex proprietatibus principiorum producentium.

32. Dico 3. Generatio activa dicit solam Paternitatem, Spiratio verò activa paternitatem & filiationem; ergo spiratio activa, saltem ratione filiationis, quam includit, distinguitur à generatione activa. Respondeo negando, Spirationem activam proximè & formaliter dicere paternitatem & filiationem, sed relationem spirationis communem Patri & Filio, in quibus virtus ipsa spirativa subsistit, tanquam in suppositis distinctis, quæ distincta supposita origo ipsa spirativa remotè tantum connotat; origo autem activa unitatem, aut diversitatem sumit à virtute proximè originante, non à supposito remotè complente, ut infra.

33. Dico tertio. Etiam si activæ origines non distinguantur ex natura rei inter se,

adhuc simpliciter dicendæ sunt duæ origines, non tamen duæ res. Fundamentum est, quia cum origines sint transcendentales respectus ad terminos originatos, numerantur ad numerationem terminorum originatorum: sed termini originari sunt duo, Filius & Spiritus sanctus, ergo & eorum origines dicendæ sunt simpliciter duæ, etiam si in se, & ratione principij sit una; sicut relatio Spiratoris, quamvis re ipsa non sit distincta à Paternitate & Filiatione, quia tamen respicit terminum distinctum, nempe Spiritum sanctum, numeratur ut distincta relatio à paternitate & filiatione. Cuius ratio est, quia relatio, cum totum eorum esse sit ad alterum, nempe ad terminum, multitudinem sumunt à termino, quem respiciunt, non à fundamento, in quo sunt. Eadem ratio probat posteriorem assertionis partem, quia cum res non multiplicetur ad multiplicationem termini extrinseci, sed subiecti intrinseci; non possunt activæ origines dici duæ res, etiam si dici possint duæ origines, vel respectus simpliciter, quia fundamentum est unum.

34. Ad priorem dubitandi rationem nego consequentiam; tum quia in creaturis non datur actio perfectè immanens. Nam vel illa est formaliter transiens, & tota recipitur in termino, à qua extrinsecè tantum denominatur agens agere; vel formaliter immanens, & ea tantum subiectivè recipitur in principio producente. In Deo autem est perfectissima actio immanens, quæ perfectissimo modo recipitur in principio producente per omnimodam identitatem: & consubstantialitatem in ipso principio producente; non esset autem illa perfectissimo modo immanens, si tantum recepta in persona producta, extrinsecè tantum denominaret personam producentem, quia adhuc posset illam perfectiori modo denominare, nempe per intrinsecam identificationem cum illa: tum quia in creaturis actio & passio distinguuntur tam à termino producto, quam à principio producente: unde possunt esse transcendentales respectus, quibus tam producens respiciat productum, quam productum producentem, quia cum neutro identificatur formaliter; at verò processio in divinis non distinguitur à termino producto; unde licet sit realis respectus, quo productum respiciat formaliter producens, non tamen potest esse realis respectus, quo producens respiciat formaliter productum.

35. Ad confirmationem nego, originem activam esse per modum realis emanationis à principio producente, sed per modum actionis immanentis, actu influentis in terminum ipsum productum. Hoc autem non est, esse tantum per modum principij, sed actualis etiam originis, quatenus hæc eadè existens in persona producente & producta, est activa & passiva communicatio naturæ. Unde nego, originem activam identificari non posse cum principio producente,

cum

cum non sit causalitas ab ipsa causa realiter distincta, licet impliciter illam adæquate identificari cum origine passiva, quæ identificatur cum termino originato.

36. Ad posteriorem rationem dubitandi, distinguo de relatione producentis; nam alia est quæ formaliter constituit personam, alia quæ solum complet proximum principium producendi; origo autem actiua nõ constituitur formaliter per relationem, quæ formaliter constituit personam, sed quæ formaliter complet proximum principium producendi; hæc autem non est duplex distincta realiter in Patre & Filio, proinde nec origines actiue, existentes in Patre & Filio, erunt realiter distinctæ inter se.

SECTIO IV.

An Processiones Diuine sint operationes intellectus & voluntatis?

Durandi.

37. **P** R I M A sententia negat. Est Durandi in primo distinct. 6. quæstione secunda, & distinctione vigesima septima, quæstione tertia, numero decimo opinantis, processionem diuinam non esse per se & formaliter operationem intellectus & voluntatis, sed tantum naturæ: quatenus hæc ratio præcedit intellectum, & voluntatem, adeo ut si per impossibile Deus non esset intelligens & volens, adhuc esset productiua ad intra. Fundamentum ipsius est, quia fecunditas virtutis productiue in Deo nõ oritur immediatè ex eius intelligere & velle, sed ex perfectione & infinitate nature: ergo processionem diuinam non sunt per se operationes intellectus & voluntatis, sed solius nature: consequentia patet. Antecedens probatur, quia secundum eandem proportionem competit fecunditas Deo & creaturis: sed nulli creaturæ competit fecunditas, quatenus intelligens & volens est formaliter, sed per aliquid prius. Si enim calor esset intelligens, aut volens, eodem modo produceret calorem, atque producit nunc: ergo quod Deus sit intelligens aut volens, materialiter se habet ad productionem personæ.

38. Confirmat primò. Nam vel actus intellectus & voluntatis sunt principia productionum, vel productiones ipsæ: neutrum dici potest; ergo. Non primum, quoniam id, cuius conditio est opposita fecunditati, non potest esse principium, quo aliquid producat; cum omnis productio oriatur ex fecunditate: sed conditio actus intelligendi & volendi est opposita fecunditati; ergo non possunt esse principia, quibus personæ diuinæ producantur. Minor probatur, nam actus intelligendi & volendi sunt ex natura sua infæcundi. 9. Metaph. tum quia sunt actus immanentes, quorum est, in suo tan-

tum principio manere, cum tamen omnis productio aliquo modo transeat à principio ad terminum productum. Tum quia sunt actus purè intentionales, qui solum versantur circa objecta representatiue, non autem productiue. Tum quia sunt vltima perfectio, & operatio nature intellectualis: igitur repugnat, ex ijs vltiorem perfectionem consequi, quæ sit ipsi intelligenti & volenti intrinseca, aliàs non esset vltima. Non secundum, tum quia productiones personarum sunt actus notionales, non essentielles: intelligere autem & velle sunt actus essentielles. Tum quia, si actus intelligendi & volendi essent productiones personarum, cuilibet personæ compereret producere Filium & Spiritum sanctum: quia cuiusque competit productio, competit & producere: sed cuilibet personæ competit intelligere & velle, ergo cuilibet compereret producere Filium & Spiritum sanctum; quod est hæreticum. Tum quia productiones personarum differunt realiter: intelligere autem & velle non differunt realiter. Confirmat secundò, quia Patres docent, Filium à Patre naturaliter gigni; non igitur per intellectum.

39. **S** E C U N D A sententia affirmat. Est Sancti Thomæ 1. p. quæst. 27. ar. 3. Syluij ibid. & communis Scholasticorum, qui Durandi opinionem norant, vt temerariam, & erroneam, eò quod in re grauissima à communi sensu Patrum, & modo loquendi Scripturæ recedat. Est igitur hæc sententia, tanquam vera, & fidei principij conformior amplectenda. Cuius primum fundamentum sumendum est ex sacra Scriptura, in qua Filius dicitur *Verbum*, *Sermo*, *Sapientia*, *Imago*. Atqui *Verbum*, *Sermo*, *Sapientia*, *Imago* sunt proprii termini intellectus. *Verbum* namque dictione exprimitur, dictio autem est propria intellectus operatio, quæ *Verbum* in se ipso producit. *Sermo* ore profertur & explicatur: os autem pro intellectu in Scriptura sacra usurpatur. *Sapientia*, & *Imago* est proprius partus & proles intellectus. Spiritus Sanctus verò appellatur *Charitas*, *Amor*, *Donum*, vt colligit Augustinus 15. de Trinit. à cap. sexto, vbi, quamuis affirmer, Charitatem etiam de Patre & Filio dici; ad denotandam tamen propriam Spiritus sancti productionem, quæ per actum voluntatis originatur, peculiariter ait, appropriari Spiritui sancto.

40. Est autem ex S. Thoma 1. p. quæst. 37. art. 1. notandum discrimen inter nomina, quibus Spiritum sanctum, eiusque processionem, & Verbum eiusque productionem significamus. Nam ad exprimenda ea, quæ sunt propria Filij, habemus propria nomina, *Dictio* scilicet & *Verbum*, quæ notionalem actum, & terminum intellectus important: ad exprimenda verò ea, quæ sunt propria Spiritus sancti, caremus proprijs vocibus, & ideo vtimur communibus *Charitatis* & *Dilectionis*. Ex his autem apertè colligimus, processionem Spiritus sancti esse per actum

S. Thom.
Syluius &
reliqui
Scholastici
contra Du-
randum.
Censura o-
pinionis.

Augustin.

S. Thomas.

Metaph. 9.

actum

Aristoteles.
S. Thomas.

actum voluntatis; nam *Charitas, Amor, Donum*, sunt propriae voluntatis operationes, & termini. Est enim *Donum*, teste Philosopho, & Sancto Thoma 1. p. quaest. 38. art. 2. *Datio irredibilis, quae non datur intentione retributionis, sed gratuiti amoris.* Vnde primum, quod amato damus, est amor ipse, quo illi bonum volumus. Hinc fit, ut Amor habeat rationem primi doni. Cum igitur Spiritus sanctus procedat ut Amor, procedit ut primum Donum: proinde rectè ex eo colligimus, Spiritus sancti esse productionem per actum voluntatis.

41. Et sanè temeraria est Durandi expositio, asserentis hæc omnia de diuinis personis dici per quandam adaptationem ad ea, quæ inueniuntur in imagine creata: nam ex eo, quod in imagine creata, quæ procedit per actum naturæ intellectualis, prior est emanatio per intellectum, quam per voluntatem, fit ut in diuinis Filius, qui procedit prima emanatione, per quandam appropriationem dicatur procedere per modum intellectus: Spiritus verò sanctus, quia procedit secunda emanatione, dicatur procedere per modum voluntatis; cum reuera uterque procedat ex fecunditate naturæ, concomitanter tantum se habentibus intellectu, & voluntate. Hæc, inquam, expositio temeraria est: tum quia est contra Patres, tum quia in re graui absque urgente necessitate improprie Scripturæ interpretatur; unde occasionem præbet eodem modo interpretandæ, quæ de diuinis processionibus dicuntur.

42. Secundum fundamentum desumendum est ex discrimine, quod inter processionem Verbi, & Spiritus sancti intercedit. Nam fide certum est, processionem verbi esse generationem; eiusque terminum esse verè & proprie Filium; Spiritus sancti verò productionem nec esse verè & proprie generationem, nec eius terminum esse verè & proprie Filium. Hoc autem discrimen Durandus assignare non poterit: nam si vtraque processio eodem modo ex natura ipsa immediatè proficiscitur, non est potior ratio, cur vna, quam alia generatio dicatur.

43. Respondet Durandus, ideo secundam personam esse Filiū, eiusque productionem generationem, non autem tertiam; quia illa procedit per modum naturæ, hæc autem per modum voluntatis. Explicans autem, quid sit, Filium procedere per modum naturæ, Spiritum verò sanctum per modum voluntatis: nempe, quia Filius procedit vnus ab vno, & non à pluribus eiusdem ordinis, & gradus, quorū quilibet esset per se sufficiens ad totum perfectè producendum. Nam hoc est procedere per modum naturæ in rebus creatis, ad quarum proportionem diuina sunt explicanda. Spiritus sanctus verò, quia procedit à pluribus, nempe à Patre & Filio, quæ sunt principia eiusdem ordinis & gradus, quorum quilibet est per se sufficiens ad totum perfectè producendum, quia non perfectius producunt ambo, quam

alteruter per se, propterea dicitur produci per modum voluntatis, non autem naturæ.

44. Sed contrà: tum quia non assignatur formale discrimen inter generationem vnus, & spirationem alterius, nam hæc non sumitur ex vnitatem, & multitudine principij materialis, sed vel ex diuerso modo tendendi ad terminum, vel ex diuersa virtute formali productiua; quæ in ipsius sententia sunt eadem in vtraque productione, nempe natura ipsa, idemque modus tendendi ad terminum est in vtraque productione per immediatam emanationem à natura. Tum quia, si vtraque processio immediatè manat à natura, non poterit inter illas ratio prioris, & posterioris assignari; quia cum vtraque à natura immediatè fluat, nulla maiore conditione ex parte termini, aut naturæ ab vna, quam ab alia exigit, non erit potior ratio, cur vna persona ab vno, altera verò à duobus principijs producatur. Tum à priori, quoniam ad generationem per se requiritur, ut ad eam concurrat aliquod principium viuens, ut ex eius definitione constat; est enim productio viuientis à viuente à principio coniuncto in similitudinem naturæ.

45. Nec sufficit, ut hoc principium vitæ tantum materialiter, & per accidens ad generationem concurrat. Nam si homo concurreret ad producendum hominem, & non per proximum principium vitæ, etiam si aliqui in se viuens sit, quia tamen non concurreret, ut viuens formaliter, non diceretur Pater hominis producti. Constat de Adamo concurrente ad productionem Euz, cuius genitor non fuit, idque tantum ex eo, quoniam, & si ad eam producendam materiam subministravit, quia tamen illam non attingit potentia proxima vitali, sicut attingit productionem Abelis, medio semine à se deciso, quod semen est proxima potentia vitalis, quæ generans attingit genitum in creatis; Deus autem, cum aliam vitam non habeat, quam intellectualem, si per eam ad productionem Filij non concurrat formaliter, non concurrat ut viuens formaliter, & per consequens non erit genitor, nec productum genitum; quia non procedit ab illo, ut à principio viuente formaliter, medio proximo principio vitæ. Igitur non tantum concomitanter, sed formaliter, & per se concurrat Deus per suum intelligere, tanquam per proximū principium vitæ ad generationem Filij.

46. Ad fundamentum Durandiconcedo, vim producendi ad intra radicari in fecunditate naturæ, quæ ob sui infinitatem postulat, ut sit in tribus suppositis; proximè ramen fundari in ipso intelligere & velle diuino, quod ob sui fecunditatem, non solum est actio grammaticalis obiecti, sed etiam principium & communicatio termini. Ad probationem verò antecedentis nego, secundum eandem proportionem conuenire Deo, & creaturis fecunditatem producendi

Durandus.

ad

ad intra : quia cum hæc sit propria Dei , quæ Deus est , non oportet , vt secundum eandem proportionem conueniat Deo , & creaturis . Nam neque in sententia Durandi creaturæ spirituali conuenit producere aliam substantiam sibi similem , etiam per actionem naturæ .

47. Secundò esto , quòd secundum eandem proportionem conueniat Deo , & creaturis , haud tamen secundum eandem proportionem arithmeticam , sed tantum geometricam : quæ in hoc consistit , quòd sicut creaturæ conuenit productio sui similis , radicaliter quidem à natura , formaliter verò ab aliqua proprietate accidentali : ita Deo producere personam sibi similem radicaliter conuenit ratione naturæ , formaliter verò & proximè ratione intellectus & volitionis . Quòd autem creaturæ non competat proximè producere sibi simile per intellectum & voluntatem , est ob imperfectionem talium potentiarum , quæ vt creatæ limitantur ad solam actionem grammaticalem obiecti : in creatæ verò ob sui perfectionem & secunditatem non solum tēdunt ad obiectum actione grammaticali , sed etiam ad terminum actione communicatiua reali . Quare negandum est , quod in hypothesi assumitur , nempe si per impossibile Deus non esset intelligens aut volens , adhuc esset fecundus & productiuus personarum , defectu proximi principij vitalis .

48. Ad primam confirmationem nego , conditionem actus intelligendi & volendi in diuinis esse oppositam fecunditati , quidquid sit in creaturis . Vnde falsum est , eos vt præcidentes à creatis , & increatis esse essentialiter infecundos , sed solum , vt contrarios ad rationem creati : quanquam etiam vt sic non sunt omnino steriles , nam & sunt productiui habituum , & specierum sui . Aristoteles autem loquitur de actibus immanentibus creatis , qui vt tales nec sunt productiui sui obiecti , neque sunt productiui extra principium , in quo sunt . Vnde pater ad primam & secundam probationem minoris . Ad tertiam verò dico , intellectum & volitionem esse vltimam perfectionem , non simpliciter , sed in ratione perfectionis intentionalis circa obiectum , non autem realis communicationis circa terminum , cui vltius potest se realiter communicare . Ad reliquas instantias patebit ex infra dicendis .

49. Ad secundam confirmationem respondendo , Patres pro actione naturali non intelligere actionem naturæ , vt condistinctam ab actione intelligibili , sed actionem necessariam , vt condistinctam ab actione contingente , & non assimilatiua naturæ , & principio producenti .

SECTIO V.

Quales sint operationes intellectus & voluntatis , quibus diuina Personæ producunt ?

50. **R**ATIO dubitandi oritur ex secundo argumento Durandi . Etenim si diuinæ personæ producunt per intelligere & velle , cum hoc sit commune omnibus personis , omnes personæ producerent . Declarandum igitur est , quale sit illud intelligere in Patre , quo Verbum gignit , quodque non sit in filio , & Spiritu sancto , qui Verbum non gignunt , quamuis idem obiectum intelligant ; qualēve sit illud velle in Patre & Filio , quo Spiritum sanctum spirant , quod non sit in Spiritu sancto , qui quamuis idem obiectum diligit , non tamen eandem personam spirat .

51. **P**RIMA sententia est Henrici in summa art. 54. q. 9. & 10. præcipue ad 2. distinguētis nostro modo concipiendi cum fundamento in re , duos actus essentialēs in intellectu Patris , alterum , qui dicitur simplex notitia obiecti ; alterum , qui dicitur Verbum , & notitia declaratiua eiusdem obiecti . Per primum actum intellectus Patris constituitur fecundus , & productiuus secundi actus ; qui quatenus est perfecta notitia obiecti , est idem cum primo , de quo formatur , sola relatione producti à principio producentis distinctus . Idem docet de voluntate , in qua pariter distinguit simplicem affectum , quo voluntas diuina vt existens in Patre & Filio redditur fecunda & productiua feruentioris actus amoris , qui est idem cum primo , sola relatione spirati à spirante distinctus .

52. **F**undamentum ipsius est duplex . Primum , quia in nobis distinguitur hic duplex actus , alter , quo intellectus passiuè mouetur ab obiecto , recipiendo in se simplicem notitiam illius ; alter , quem ipse in se actiuè producit , vt perfectam notitiam declaratiuam prioris . Item in voluntate simplex distinguitur affectus , quo illa se mouet ad obiectum , & feruens amor , quem , informata priore actu , in seipsa producit . Ergo proportionally idem dicendum est in Deo . Nam ex Richardo in ipsa creata natura legimus , quæ de natura increata sentire debemus .

53. **S**ecundum fundamentum est , quia Verbum ex Augustino 15. de Trinit. c. 7. nascitur ex memoria fecunda intellectus , continente simplicem notitiam obiecti , ratione cuius simplicis notitiæ sit proximè productiua notitiæ perfectè declaratiuæ eiusdem obiecti : atqui hoc propriè dicitur Verbum : ergo .

54. **S**ed contrà : tum quia sine necessitate iste auctor multiplicat in Deo actus intelligendi ,

Durandus.

Henricus.

Richardus.

Augustinus.

Aristoteles.

Expositio Patres.

ligendi, & volendi. Nam licet tales actus in Deo distinctionem admittant ex parte obiectorum, nullam tamen admittere possunt diuersitatem ex parte modi tendendi ad eadem obiecta: quia modus tendendi in Deo semper est inuariabiliter idem, cum sit infinitus, & ab intrinseco necessarius; nec de imperfectiore tendere potest ad perfectiorem modum tendendi circa idem obiectum. Tum quia hinc sequeretur, tam Patrem producendo Verbum, quam utrumque spirando Amorem, perfici in notitia, & amore essentiali: hoc autem est contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14. & 17. Sequela probatur, nam ante productionem Verbi Pater intelligeretur cum sola simplici notitia suae essentiae, absque notitia declaratiua eiusdem; & uterque ante productionem Spiritus sancti cum solo simplici amore, absque feruenti dilectione essentiali: nam haec in sententia Henrici sunt termini, non principia actuum notionalium. Legatur Scotus in 1. distinct. 2. quaest. 7. §. ad quaestionem; ubi fuisse hanc sententiam impugnatur.

Augustin.

Henricus.
Scotus.

55. Ad primum fundamentum Henrici respondeo; quidquid sit de antecedente, negandam esse consequentiam: quoniam non quidquid reperitur in nostris actibus, attribuendum est Deo, quando illud imperfectionem inuoluit: cuiusmodi sunt simplex notitia & amor obiecti, cum negatione ulterioris perfectionis debitae. Ad secundum neganda est minor: nam principium generatum in Patre non est memoria potentialis & imperfecta, qualem ponit Henricus; sed actualis & perfecta, quae perfectam includit notitiam obiecti.

Henricus.

Scotus.

56. SECUNDA sententia est Scoti loco praecitato §. obijc. contra. & §. sequente, distinguens duplicem actum in intellectu siue memoria Patris, alter est ipsum intelligere Patris, quod illi commune est cum reliquis personis, diciturque intelligere essentiali, quod respicit obiectum ut cognitum: alter est dicere Patris, quod est proprium ipsius, & respicit terminum formaliter ut productum, diciturque intelligere notionale. Porro neuter actus est ab altero, quia nec dicere est ab intelligere, nec intelligere à dicere, sed uterque immediatè ab intellectu Patris tanquam ab uno communi principio in actu primo constituto per essentiam sibi praesentem in ratione obiecti; licet intelligere praesupponatur ad dicere, sicut perfectio suppositi operantis ad productionem suppositi producendi. Nam prius operans perficit se ipsum, quam producat aliud à se: cum igitur intelligere perficiat Patrem in ordine ad se, dicere vero in ordine ad alium, intelligere supponitur ad dicere, non in ratione principij producentis, sed conditionis, & ordinis operantis ad terminum producibilem. Eodem modo philosophatur quodlibet 14. §. hic intelligendum, de voluntate respectu dilectionis essentialis, quae omnes diuinae personae se diligunt,

& notionalis, quae tertia tantum spiratur. Eandem sententiam sequitur Mayronus in 1. dist. 32. q. 6.

Mayronus.

57. Sed contra: nam ex hac Scoti opinione sequitur, nec Filium esse Verbum Patris, nec Spiritum sanctum esse Amorem utriusque vi processionis formaliter, sed solum concomitanter ratione naturae, quae illis medijs processionibus communicatur. Sequelam probò, nam actus dicendi in sententia Scoti neque includit notitiam in se, neque procedit ab illa, ut à principio producente formaliter, sed merè concomitanter, & ut à pura conditione materialiter tantum praesupposita in supposito producente. Nam si per impossibile intellectus Patris non supponeretur actu intelligens, adhuc produceret Filium, quia talis productio non penderet ab intellectu Patris, nisi ut à pura conditione, quae sublatà, non auferrentur quae ad productionem Filij formaliter requiruntur. Quod sic probò ad hominem contra Scotum: nam ipse in 2. dist. 1. q. 1. art. 3. docet, quotiescunque duo effectus ita ordinatè pendent ab eadem causa, ut neuter tamen pendeat ab altero, si per impossibile tollatur ordo causae ad vnum, non tolli ordinem causae ad alium, quoniam essentialior est ordo causae ad utrumque, quam vnius effectus ad alterum: unde non debet propter minus impossibile cederi maius impossibile; aut propter minus necessarium negari magis necessarium. Igitur Filius vi suae processionis formaliter non procedit in hac sententia Scoti, ut Verbum Patris & notitia genita. Consequentia probatur, nam id tantum habet terminus vi suae processionis formaliter, quod accipit medià processione formaliter; cum enim terminus capiat esse medià processione, tanquam via per se ordinata ad communicandum esse termino, id tantum habet vi suae processionis formaliter, quod accipit medià suà processione formaliter. Atqui distinctio, quae in sententia Scoti procedit Filius, non includit actualem notitiam Patris, cum ponatur actus, ratione saltem ab illa distinctus: ergo Filius vi suae processionis formaliter non procedit, ut Verbum & notitia genita, quoniam haec sine actuali intellectu concipi nequit, cum sit ipsa actualis conceptio, actione intelligentis expressa.

Scotus.

Scotus.

58. TERTIA sententia affirmat, processionem diuinam esse ipsam intellectionem & volitionem essentialem. Est Aureoli in 1. dist. 23, art. 3. Caietani 1. p. q. 27. art. 1 §. ad secundam dubitationem, & quaest. 37. art. 1. Vasquez disp. 112. Torres 1. p. quaest. 27. art. 5. disp. vnica, in tertia parte disputationis, Suarez de Trinit. lib. 1. c. 7. Fundamentum est, quoniam in Deo non est duplex intelligere & velle, alterum essentiali, alterum notionale; sed vnum & idem, quod, ut est commune omnibus personis, dicitur essentiali, ut verò est in persona origine priore, dicitur notionale.

Aureolus.
Caietanus.Vasquez.
Torres.
Suarez.

Durand.

59. Pro explicatione nota, omnes, excepto Durando, convenire; processionem diuinam esse per actus intellectus & voluntatis notionales; qui dicuntur *Dicere*, & *Spirare*. Controuersia tantum est in duobus. Primum est, an *Dicere* & *Spirare* inuoluant formaliter ipsum intelligere & velle essentiale, an tantum concomitanter? Secundum, an id supra quod intelligere & velle essentiale superaddunt *Dicere*, & *Spirare*, sit aliquid pertinens per se ad intelligere & velle, tanquam modus per se contrarius generis? Ex quo pendet, an intelligere & velle notionale sit unum & idem an duplex conceptibile per modum superioris, & inferioris; seu communis, & personalis; ad eum modum, quo concipitur ratio substantiae communis & particularis.

Caietanus.

S. Thomas.

Molina.

Scotus.

60. Dico 1. *Dicere* & *Spirare*, qui sunt actus proprii personarum producentium, & productarum, includunt formaliter, & non tantum concomitanter, intelligere & velle essentiale. Est Caietani loco supra citato, q. 27. qui ex S. Thom. docet, *Dicere* esse intelligere exprimendo, vel exprimere intelligendo, ita ut utrumque horum, inquit, sit de ratione eius. Contra Molinam 1. p. q. 27. art. 5. di. 2. Qui vult, intelligere & velle includi tantum praesuppositiue & in obliquo, non autem formaliter & in recto in ipso *Dicere* & *Spirare*. Assertio constat primo argumento secundo facto contra Scot. Nam alias Filius vi suae processionis formalis non procederet ut *Verbum*; nec Spiritus sanctus ut *Amor*.

61. SECUNDO probatur eadem assertio à priori: quoniam diuinae processionem non modò sunt actiue, atque passiuæ productiones personarum, sed etiam actiue, atq; passiuæ communicationes naturæ, actuumq; essentialium: sed ut tales essentialiter inuolunt intelligere, & velle essentiale: ergo. Maior patet, quoniam processio debet adaequare terminum procedentem, quia, debet illum adaequare attingere: sed persona procedens non solum dicit personalitatem, quæ producitur, sed etiam naturam, quæ communicatur: ergo processio diuina non solum est productio personæ, sed etiam communicatio naturæ. Minor primi Syllogismi probatur, quoniam processio debet continere in fieri, quicquid continet terminus in facto esse; cum enim quicquid habet terminus, habeat vi suae processionis, nihil potest esse in termino producto, quod non praesuerit in eius produci: sed terminus productus non solum continet hypostasim productam, sed etiam intelligere, & velle communicatum; ergo & eius processio non solum continet hypostasim in fieri, sed etiam intelligere, & velle in communicari.

Alensis.
Aureolus.

62. Dico 2. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit *Dicere*, & *Spirare*, non pertinet ad intelligere & velle formaliter, tanquam differentia contraria generis, sed tanquam modus alterius rationis. Est Alensis 1. p. quaestio. 42. memb. 2. Aureoli,

Molina, Vasquez, Suarez præcatorum. Probatur 1. ab absurdo, quia si id, quod supra intelligere & velle essentiale addit *Dicere* & *Spirare*, per se pertineret ad intelligere & velle, tanquam differentia intra idem genus, aliquid intelligere esset in Patre & Filio, quod non esset in Spiritu sancto. Consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris constat, nam in Patre & Filio esset intelligere notionale, quod supra commune & essentiale addit actuum *Dicere* Patris, & passuum *Dici* Filij, quod non communicatur Spiritui sancto, quia notionale vnius personæ non communicatur alteri. Absurditas consequentis ostenditur, quia cum omne intelligere essentialiter respiciat aliquid obiectum; est enim intelligere rem aliquam cognoscere; aliquid obiectum intelligerent Pater & Filius, quod non intelligeret Spiritus sanctus.

63. SECUNDO probatur eadem assertio à priori. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit intelligere & velle notionale, est sola relatio producentis in principio, & relatio producti in termino, sed neutra pertinet ad intelligere & velle formaliter: ergo. Maior constat, nam quod addit intelligere & velle notionale supra essentiale, distinguit formaliter personam producentem à producta: sed quod formaliter distinguit personam producentem à producta, est sola relatio producentis & producti. Minor prioris Syllogismi probatur, quia relatio producentis & producti est de genere actionis physicae, quæ respicit terminum ut productum; intelligere autem & velle est de genere operationis intentionalis, quæ respicit obiectum ut cognitum, & amatum; unde prior actio transit à principio in terminum distinctum, quia perficit agens in ordine ad aliud; posterior verò manet in ipso principio cognoscente & amante, quia perficit operans in ordine ad se. Confirmatur, nam hypostasis Filij & Spiritus sancti non superaddit naturæ communi, nisi solam relationem filiationis, & spirationis in facto esse: ergo nec *Dictio* & *Spiratio*, quæ sunt eadem relationes in produci, superaddunt intelligenti & volitioni communi, nisi solam relationem filiationis & spirationis in produci.

64. Dices. Verè Filius Dei est Sapientia genita de Sapientia generante: ergo quod addit Filius supra intelligere essentiale, est aliquid pertinens formaliter ad intelligere, alioqui non posset ab illo denominari sapientia formaliter. Respondeo, dici Filium Sapientiam genitam non ab aliqua sapientia producta, neque ab ipsa hypostasi genita præcisè, quia illa non est præcisè sapientia, quamuis sapientiam essentialiter includat; sed à sapientia improducta sibi communicata media generatione personæ. Vnde sapientia extrinsecè tantum & denominatiue dicitur genita ab ipsa generatione hypostasis, cui vi processionis formaliter communicatur Sapientia.

Molina.
Vasquez.
Suarez.

65. Ex his constat, quo pacto *Dicere* se habeat ad intelligere; habet enim se ut inferius ad superius, non quidem eiusdem, sed diuersę rationis. Nam *Dicere* in suo obiectiuo conceptu includit intelligere, non contrā: includit autem illud, non ut ratio specifica genericam, sed ut relatio producentis principium proximum communicatiuum: idem enim intelligere essentiale, ut coniunctum cum paternitate est generatiuum Verbi: idem velle essentiale, ut coniunctum cum relatione spiratoris est productiuum Amoris notionalis.

Durand.

66. Vnde ad argumentum Durandi concedo, idem intelligere & velle essentiale esse in omnibus personis, non tamen in omnibus personis esse productiuum, quia non in qualibet persona reperitur cum proprietate productiua coniunctum. Quod idem dicere debet Durandus de natura ipsa diuina, quæ non cum qualibet persona constituit principium productiuum, esto in qualibet persona reperitur, quia nimirum non in qualibet persona reperitur coniuncta cum proprietate productiua.

Augustinus.

67. *Obijcies*. Pater seipsum *Dicit*, auctore August. 15. de Trinit. c. 14. Et tamen non se ipsum generat. Ergo *Dicere* non est idem quod generare. Respondeo. Pater seipsum *Dicit* ut obiectum cognitum & representatum per Verbum, non autem se ipsum *Dicit* ut terminum productum. Verbum verò non solū Pater *dicit* ut obiectum cognitum, sed etiam ut terminum productum. *Dicere* enim duplicem importat respectum, alterum ad Verbum productum, alterum ad obiectum representatum; quatenus refertur ad Verbum productum, est notionale & proprium Patris: quatenus refertur ad obiectum representatum, est essentiale & commune omnibus personis. Vnde Pater *Dicit* seipsum & creaturas, quatenus se ipsum & creaturas intelligit intellectu terminata relatione Verbi à se producti: reliquæ verò personæ *Dicunt*, non Verbum producendo, sed obiectum Verbo expressum cognoscendo.

68. Eodem modo intelligenda est illa propositio, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto*. Quia verbum (*Diligo*) notionaliter acceptum, præter respectum ad terminum productum, importat etiam ordinem ad obiectum dilectum. Quando autem in actione, præter respectum ad terminum, importatur ordo ad aliquid aliud, potest fieri denominatio à termino producto in casu effectiuo. Vnde rectè dicimus, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto*, quia sensus est, Pater & Filius sunt obiectum Amoris essentialis, qui includitur in ipso amore notionali. Contrā verò non rectè dicimus, Pater & Filius spirant se Spiritu Sancto: quia Verbum *Spirare*, præter ordinem ad terminum, ad nihil aliud respectum importat. Sicut nec rectè dicitur Pater gignit se Verbo; bene tamen intelligit, aut dicit se Verbo: quia verbum *Gignere* non importat, nisi solum respectum

ad terminum: *Intelligere* autem & *Dicere*, præter respectum ad terminum significant etiam ordinem ad obiectum. Hoc autem intelligendum est, quando denominatio fit in genere causæ efficientis, vel quasi efficientis, non autem quando fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis. Vnde non rectè dicitur. *Pater est sapiens sapientia genita*: quia talis denominatio fit à forma, vel quasi forma formaliter; non autem effectiuè existente in subiecto denominato. Vnde hanc propositionem, quam aliquando concessit Augustinus libr. 83. questio. q. 23. postea retractauit libr. 1. retractationum cap. 26. Dubitari autem posset, an concedenda sit hæc propositio, *Pater sapit sapientia genita*. Negant aliqui. Affirmant alij: quibus ego assentior: quia verbum *Sapere* idem sonat quod intelligere. Vnde non fit denominatio in genere causæ formalis à termino producto, sed efficientis, vel quasi efficientis, sumpto *Sapere* notionaliter.

Augustinus.

SECTIO VI.

Sub qua ratione actus intrlligendi & volendi requirantur ad Processiones diuinas?

69. **H**ACTENVS contra Durandum probauimus, actus essentiales intelligendi & volendi esse per se requisitos ad processiones diuinas; nondum autem definimus, sub qua ratione præcisè ad illas requirantur, quam difficultatem vrget Durandus in prima confirmatione sectionis quartæ: quia cum nequeant comparari ad illas neque ut principia; neque ut productiones, nullo modo videntur per se ad illas requiri. Ex quo concludit, processiones diuinas non esse operationes intellectus & voluntatis, sed naturæ. Quoniam verò ex decisione huius difficultatis multa pendent, non minùs apud Doctores controuersa, quàm ad intelligentiam huius mysterij apprimè necessaria, ex professio illam discutiendam putauimus. Pro qua.

70. Nota quinque modis posse actus essentiales intelligendi & volendi ad diuinas processiones requiri: Primo merè concomitanter & quasi per accidens, ut Durandus putauit. Nam etiam si tales actus in Deo non essent, adhuc in sententia Durandi in Deo futuræ fuissent processiones Verbi, & Spiritus Sancti. Non multum ab hac opinione Durandi differt Scotus, qui, ut sectione præcedente vidimus, arbitratur actus intelligendi & volendi non requiri ad processiones Verbi & Spiritus sancti formaliter, sed tantum præsuppositiuè, quatenus naturæ ordine principium productiuum priùs exigit perficere seipsum operatione immanente, quàm producere aliud

Durand. Scotus.

aliud actione transeunte. Vnde prius est operans, quam produciens: est enim operans per actionem immanentem; est autem produciens per actionem transeuntem. Quia igitur æternus Parens prius naturæ ordine exigit perficere seipsum immanenter per actum intelligendi essentialem, quam producere Filium per actum transeuntem notionalis: consimiliter, quia Pater & Filius prius exigunt perficere se ipsos immanenter actu diligendi essentiali, quam producere Spiritum Sanctum actu transeunte notionali; ideo actus intelligendi & volendi essentialis præsupponunt tantum, non includuntur in actibus ipsis producendi notionalibus. Ad eandem sententiam accedit Ludouicus Molina 1. p. quæstione 27. articulo 5. Disput. 2. Vbi docet, actus notionales in obliquo tantum, & præsuppositiue connecare actus essentialis.

71. SECUNDO requiri possunt, ut proxima tantum principia, quibus personæ diuinæ producant, non autem ut actuales productiones, vel actiue principiorum producentium, vel passiue terminorum procedentium.

72. TERTIO ut actuales tantum origines & productiones tam actiue personarum producentium, quam passiue personarum procedentium.

73. QUARTO requiri possunt, & ut proxima principia producendi, & simul etiam ut actuales productiones.

74. QUINTO solum requiri possunt, ut actuales communicationes naturæ, & ipsiusmet intellectus & volitionis diuinæ. Excludo ergo primo modo contra Durandum & Scotum, præsentem controuersiam discutimus quoad reliquos quatuor modos.

75. PRIMA igitur sententia docet, actus essentialis intelligendi & volendi requiri solum, ut proxima principia producendi, non ut actuales productiones diuinarum personarum. Est Suarez lib. 1. de Trinit. cap. 9. & lib. 6. cap. 1. quæ quoad priorem partem asseritur etiam ab Henrico in summa, articulo 54. q. 10. ad 2. & quodlib. 6. q. 1. Fundamentum prioris assertionis est, quia proximum principium, quo diuinæ personæ producant, non est perfectio aliqua relatiua, saltem sola, ut Henricus censet, sed necessariò debet esse perfectio aliqua absoluta; atqui hæc alia esse non potest, quam actus ipse intelligendi in Patre respectu productionis Filij, & actus diligendi in Patre & Filio respectu productionis Spiritus sancti. Maior probatur, tum quia relatio non est actiua, tum maximè, quia principium productiuum est, quo produciens sibi assimilatur productum: Sed æternus Parens non assimilatur sibi Filium, sicut nec parens & Filius Spiritum Sanctum in perfectione relatiua, cum potius in ea Filius & Spiritus Sanctus procedant, ut personæ dissimiles & diuersæ à personis producentibus; sed in perfectio-

nibus absolutis: ergo. Minor primi Syllogismi probatur, nam proximum principium producendi, est quo produciens proximè sibi assimilatur productum: sed Pater proximè sibi assimilatur Filium per actum intelligendi; quemadmodum Pater & Filius Spiritum Sanctum per actum diligendi. Nam Filius procedit, ut Verbum Patris, Spiritus verò sanctus, ut Amor vtriusque: Verbum autem & Amor sunt proximi & formales termini intellectus & volitionis.

76. Fundamentum posterioris assertionis est, quia in Deo productio actiua adæquatè distinguitur à passiua; non posset autem adæquatè distingui, si in suo conceptu formali includeret actum essentialis, quia tunc ratione actus essentialis, qui formaliter includeretur in vtraque productione, non posset vna adæquatè distingui ab alia. Maior probatur, nam productio actiua adæquatè identificatur cum principio producendi, quemadmodum & passiua cum termino producti; nam per eas formaliter & adæquatè distinguitur in diuinis persona produciens à producta, cum nil aliud sit productio passiua in diuinis, quam persona ipsa in produci: sicut & actiua nil aliud est, quam persona ipsa in producere.

77. SECUNDA sententia negat, actus essentialis intelligendi & volendi requiri, ut proxima principia producendi, sed solum ut actiones, formaliter incluidas in ipsis actibus notionalibus, tam actiuis principiorum producentium, quam passiuis terminorum procedentium. Est Torrez q. 27. articulo 5. Disput. vnica, in secunda parte Disputationis, Vasquez Disput. 112. cap. 3. iunctis ijs, quæ docet Disput. 111. in fine. Fundamentum est, quia principia proxima producendi Verbum & Spiritum sanctum non sunt intelligere & velle, sed intellectus & voluntas. Ergo intelligere & velle non sunt proxima principia producendi, sed actuales tantum productiones. Consequentia quoad posteriorem partem constat, quia, cum supra contra Durandum probatum sit, intelligere & velle per se requirere ad productionem Verbi & Spiritus sancti, si non requiruntur, ut principia proxima producendi; necessariò requirentur, ut actuales productiones, cum non sit assignabilis alius modus, quo illi per se requiri possint. Quoad priorem verò probatur, quia proximum principium debet esse vnum; ergo si illud est intellectus & voluntas, non possunt simul esse intellectus & volitio. Antecedens ostendo, nam illi potius tribuenda est productio, quod habet rationem potentie, non autem quod habet rationem actus. Cum igitur intellectus & voluntas habeant rationem potentie, intellectus verò & volitio rationem actus, intellectui potius & voluntati, quam intellectui & volitioni tribuenda est productio.

78. TERTIA sententia affirmat, intellectum & volitionem essentialis exercere

Molina.

Durand.
Scotus.Suarez.
Henricus.

Durand.

Torrez.
Vasquez.

Ruiz.

utrumq; munus respectu diuinarum processionum, & proximiprincipij producendi, & actualis productionis personarum. Est Didaci Ruiz de Trinit. Disp. 2. sect. vltima, & Disp. 59. sec. 5. fundamentum est, quia non repugnat, vt eadem perfectio in Diuinis secundum varias ac diuersas formalitates, quasi partiales & inadæquatas, sustineat varia ac diuersa munia: quemadmodum eadem paternitas & constituit Patrem in ratione primæ personæ incommunicabilis, & reddit illum secundum ad generandum; & tribuit illi actualement generationem; & simul actu refert illum ad Filium.

79. Verum omnes prædictæ sententiæ hoc vnico efficacissimo, mea opinione, argumento refutantur. Quia implicat in diuinis principium producendi *Quo*, siue adæquatum, siue inadæquatum esse aliquid absolutum. Atqui omnes prædictæ sententiæ docent, proximum principium producendi *Quo* siue adæquatum siue inadæquatum esse aliquid absolutum. Nam prima & tertia id expresse affirmat. Secunda implicite supponit, actus notionales intrinsece includentes essentialia originari ab intellectu & voluntate, quæ sunt perfectiones absolute. Minorem sic demonstro. Principium producendi *Quo* est ipsum formale principium, à quo realiter emanat actio productiua termini; implicat autem, actionem realiter emanare à principio, & ab eo realiter non distingui. Igitur implicat, principium producendi *Quo*, in diuinis, esse aliquid absolutum. Maior est ipsa descriptio principij *Quo*, ab omnibus admissa, quam amplius sic explico. Duplex solet distingui principium respectu termini producendi, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Ceterum quod realiter ac per se influit in terminum, non est principium *Quod*, sed tantum principium *Quo*. Principium enim *Quod*, solum est principium denominationis, quatenus denominatur influere ab ipso principio *Quo*. Vnde actio realiter tantum manat à principio *Quo*. Hac igitur communi doctrina posita, sic euidenter ostendo minorem. Actio realis nil aliud est, quam realis egressio termini à principio, in quo tantum potentia & virtute continetur. Implicat autem, concipere realem egressum termini à principio, à quo proximè manat, & ab illo realiter non distingui: nam quatenus est realis egressus termini à virtute productiua, debet realiter esse extra illam: quatenus verò realiter non distingueretur ab illa, non posset esse extra illam; cum nihil possit esse realiter extra id, à quo realiter non distinguitur; atq; adeo idem esset, & non esset realiter extra principium, à quo realiter emanaret. Cum igitur in diuinis terminus productus à nulla perfectione absoluta distinguatur, sed eas omnes formaliter includat, sibiq; identificet; implicat, vt verè & realiter producat ab aliqua perfectione absoluta, tanquam à principio proximè influente.

80. Confirmatur 1. nam ideo nequeunt

intellectio & volitio essentielles dici reales actiones respectu intellectus & voluntatis diuinæ, quia ab illis non distinguuntur realiter: ergo nec possunt esse, aut dici reales processionem Filij & Spiritus Sancti, si realiter non distinguuntur à principiis, à quibus proximè emanant. Nec satisfacies, dicendo sufficere, vt realiter tantum distinguantur à principio *Quo*, tum quia ab illo debent realiter distingui, à quo realiter emanant, nam ab illo debent realiter distingui, à quo realiter egrediuntur; nam realis distinctio producti à producente immediate fundatur in ipso reali egressu termini à principio producente; cum non possit id, quod realiter egreditur per verum influxum ab alio, esse idem realiter cum illo, secundum eam virtutem & formalitatem, qua realiter ab illo egreditur. Cum igitur personæ diuinæ verè & realiter emanent à solo principio *Quo*, non autem à principio *Quod*, nisi tantum denominatione, & ratione ipsius principij *Quo*, ab illo debent potissimum distingui. Tum quia in tantum principium *Quod*, distinguitur à termino producto, in quantum illud realiter producit, cum non possit produciens & productum simul identificari: sed principium *Quod*, non producit realiter terminum ratione sui, sed ratione principij *Quo*; ergo si debet terminus productus realiter distingui à principio *Quod*, à fortiori distingui debet ab ipso principio *Quo*, ratione cuius ipsum principium *Quod*, realiter distinguitur à termino producto.

81. Confirmatur 2. quia si principium proximè productum *Quo*, esset sola perfectio absoluta, vt plerique ex citatis auctoribus docent, sequeretur, relationes diuinas non distingui proximè & formaliter ratione originis, sed ex se ipsis, independenter ab origine; quod est contra Concilia & Patres. Sequela probatur, nam si sola perfectio absoluta esset ratio producendi; igitur perfectio relatiua non producit intrinsece & formaliter, sed tantum extrinsece & denominatiue: igitur non poterit proximè & formaliter ab opposita correlatione distingui per originem, sed per se ipsam independenter ab origine. Vnde sequeretur, quod si per impossibile Paternitas non includeret à parte rei naturam, & reliquas perfectiones absolutas, adhuc realiter distingueretur à filiatione: & è conuerso, si natura non includeret à parte rei paternitatem, adhuc posset producere filiationem indistinctam à se, non secus, ac modò producit, quia per mutuam inclusionem, vel exclusionem non variarentur intrinsece & formaliter istæ perfectiones in Deo. Ergo si de facto paternitas per solam inclusionem naturæ, quæ tantum est proximum principium producendi filiationem, realiter distinguitur à filiatione; & è contrà, si natura per solam inclusionem paternitatis, quæ nullo modo ipsa producit,

est.

est proximum principium producendi filiationem indistinctam à se, etiam in casu, quo istæ perfectiones non se mutuo includerent, & paternitas distingueretur à filiatione, & natura esset proximum principium producendi filiationem indistinctam à se.

82. QVARTA sententia docet, actus intelligendi & volendi solum requiri ad diuinas processiones, vt immediatas & proximas communicationes naturæ. Est aliquorum apud Durandum in 1. Dist. 7. q. 2. num. 18. & sequitur ex eorum sententia, quoniam biseum sentiunt, vt infra videbimus, principium productiuum Quo in diuinis non esse perfectionem absolutam, sed respectiuam. Hæc sententia vt intelligibilior, & ad præsentis mysterij altitudinem explicandam aprior nobis sequenda est. Cuius potissimum fundamentum est, quod contra præcedentes sententias fecimus, quia nimirum alioqui non saluaretur realis distinctio inter proximum principium productiuum, & terminum ipsum productum.

83. SECUNDO probatur eadem sententia à priori. Etenim quodlibet principium productiuum essentialiter habet duo, & vt terminum aliquo modo sibi assimilet, & vt ab illo realiter distinguatur. Primum fundatur super illud axioma: *Omne agens agit vt assimilet sibi passum*: Secundum supra illud principium lumine naturæ notum: *Idem non potest se ipsum producere, sed necessario inter ipsum & productum intercedere debet realis distinctio*. Sed infinitum producens, qualis est Deus respectu productionis ad intra, postulat cum reali distinctione producti infinitam assimilationem termini producti: non potest autem cum reali distinctione producti infinitam habere assimilationem termini producti, nisi pro principio communicatio habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis: pro productiuo vero solâ proprietatem relatiuam: igitur actus intelligendi & volendi, qui spectant ad perfectiones absolutas naturæ, non possunt esse proximum principium producendi, sed tantum proximæ communicationes naturæ. Minor assumpta constat, subsumpta probatur, quia nisi Deus pro principio communicatio habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, solamque proprietatem relatiuam pro principio productiuo Quo, non poterit termino producto communicare eandem numero naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, cum implicet principium producens identificari realiter cum producto, & quidem secundum eam potissimum formalitatem, quæ proximè & immediatè influit in productum: quia secundum eam potissimum formalitatem debet producens manere distinctum à producto, à qua proximè & immediatè productum manet, & egreditur à producente; cum implicet realis egressus sui à se ipso. Non implicat autem, vt principium communica-

tium sit idem cum communicato; quia de ratione communicantis non est, vt maneat distinctum à communicato, cum possit eadem numero perfectio communicari alteri, & simul manere in ipso communicante: vt eadem numero anima rationalis communicatur nouæ parti materiæ per nutritionem acquisitæ, & simul manet cum alijs partibus præcedentis materiæ. Cuius discriminis ratio est, quia communicatio fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis, in quo genere causæ idem est communicans & communicatum: productio vero fit in genere causæ efficientis seu originantis, in quo semper originans & originatum distinguuntur realiter. Quod autem debeat Deus pro principio productiuo Quo habere solam proprietatem relatiuam, probatur: quia id tantum debet habere pro principio productiuo Quo, per quod realiter distinguitur à termino producto: per solam autem proprietatem relatiuam distinguitur in Deo principium producens à termino producto: ergo eam tantum habere debet pro principio productiuo Quo.

84. Confirmatur, quia in diuinis debet cum summa communicatione saluari minima distinctio, quæ esse potest: hæc autem saluari non potest, nisi principium productiuum Quo sit sola proprietates relatiua. Minor constat ex dictis. Maior probatur, quia communicatio in suo conceptu quidditativum importat unitatem, distinctio vero diuersitatem. Maior autem perfectio est unitas, quam diuersitas, quia unitas magis recedit à limitatione & accedit ad illimitationem: diuersitas contra magis accedit ad limitationem & recedit ab illimitatione; vnde quod creaturæ sunt perfectiores, eò minorem habent diuersitatem, & maiorem unitatem in suis perfectionibus. Ergo unitas in Deo ente summe perfectio poni debet maxima; distinctio vero minima, quæ esse potest: non potest autem maior unitas excogitari, quam communicatio eiusdem numero naturæ cum omnibus suis perfectionibus absolutis, per omnimodam consubstantialitatem personæ producentis & productæ; nec minor distinctio, quam per relatiuam oppositionem producentis & producti, cum per minorem saluari nequeat quidditas processionis realis.

85. Sed obijcit Durandus. In diuinis communicatio naturæ non distinguitur à productione personæ: ergo neque principium communicatum distinguitur à principio productiuo. Consequentia probatur, quia vnus actionis vnus debet esse principium. Antecedens declaratur, nam productio personæ, & communicatio naturæ non sunt duæ, sed vna actio, cum in Deo non sint, nisi duæ processiones, generatio quæ gignitur Verbum, & spiratio quæ spiratur Amor. Respondeo distinguendo antecedens: communicatio non distinguitur à productione realiter, tanquam actio realiter distincta, vel ab ipsa pro-

Durand.

ductione actiua personæ producentis, vel à passiuâ processione personæ procedentis, & concedo: non distinguitur ratione saltem inadæquata; & nego. Eadem quippe actiua productio est realis influxus personæ producentis in personam productam, ab eaq; realiter distinctus, & simul actiua communicatio naturæ eiusdem personæ producentis in personam productam. sola ratione à producente & producto distincta. Consimiliter eadem passiuâ productio est realis influxus personæ productæ à producente, ab eaq; realiter distinctus, & simul passiuâ communicatio naturæ personæ productæ à producente, sola ratione à producente & producta distincta.

86. Quare fundamentaliter nec actiua communicatio naturæ distinguitur ab actiua productione personæ producentis: nec passiuâ communicatio eiusdem naturæ à passiuâ processione personæ procedentis, cum tam actiuam productionem personæ producentis, quam passiuam processionem personæ procedentis essentialiter comiterur utraque communicatio & actiua personæ producentis, & passiuâ personæ procedentis: ratione tamen inadæquata tam actiua communicatio naturæ distinguitur ab actiua productione personæ producentis, quam passiuâ communicatio naturæ à passiuâ processione personæ productæ. Nam communicatio pro formali termino habet naturam, productio verò hypostasim. Præterea productio est actio realis, non item communicatio, ut à productione condistincta. Communicatio subsequitur, non antecedit productionem, prius enim ratione producit terminus, quam ei communicetur natura, nam communicatio supponit id, cui facienda est communicatio.

87. Eodem modo Philosophandum est de principio productiuo & communicatio. Etenim concedendum est, principium productiuum esse idem realiter cum communicatio, distingui tamen ratione saltem inadæquata ab illo. Pro cuius intelligentia, distinguendum est in Deo duplex illud principium, productiuum, *Quo*, & *Quod*. Principium productiuum *Quo*, est ipsa proprietas relatiua: principium verò productiuum *Quod*, est persona constituta ex proprietate relatiua, tanquam ex ratione proxima producendi, & natura tanquā ex principio communicatio. Quod adhuc subdistinguendum est in principium communicatiuum proximum, quod in Patre est actualis intellectio, in Spiratore actualis volitio, & in principium communicatiuum remotum; quod in utroque est natura diuina, ut essentialiter inclusa in utraque ratione proximè communicatiua.

88. *Obj.* 2. Patres affirmantes, principium productiuum *Quo* esse naturam Diuinam. Respondeo, Patres intelligi de principio *Quo* denominationis, non autem productionis formalis. Nam sicut in sententia aduersariorum proprietas relatiua dicitur

principium productiuum, non formaliter, sed denominatiue, quatenus integrat ipsum principium productiuum *Quod*: ita in nostra sententia, natura dicitur principium productiuum denominatiue ab ipsa proprietate relatiua, cum qua integrat vnum principium productiuum *Quod*.

89. *Obj.* 3. Quia non videtur Filius procedere ut Verbum, nec Spiritus S. ut Amor, cum in nostra sententia nec Filius procedat ut terminus intellectionis, nec Spiritus S. ut terminus volitionis; quia nec ille producit per intellectionem, nec iste per volitionem, sed uterq; per proprietatem relatiuam, quæ nec est intellectio, nec volitio formaliter. Respondeo, ut Filius procedat ut Verbum Patris & terminus intellectionis Paternæ, Spiritus verò sanctus ut Amor & terminus volitionis Patris & Filij, non esse necessarium, ut procedant ab intellectione & volitione, tanquā à principio proximè producente, sed sat esse, si procedant per talem proprietatem, quæ essentialiter includat intellectionem & volitionem, ut proximum principium communicandi. Nam ut ille procedat ut Verbum, hic verò ut Amor, nil aliud requiritur, quam ut ex vi suæ formalis originis ille accipiat intellectionem, hic verò volitionem: atqui hoc ipso, quod Filius procedit per Paternitatem proximè & immediatè afficientem intellectionem, Spiritus verò sanctus per Spirationem proximè & immediatè afficientem volitionem, tanquam proximum principium comunicandi, ille vi suæ processionis accipit intellectionem, hic verò volitionem: ergo. Maior patet. Minor probatur, nam integrum principium productiuum essentialiter constituitur ex principio communicatiuo, & proximè productiuo: ergo & ipsa productio integrè accepta, ut via ad terminum productum essentialiter includit & rationem communicationis, & rationem proximæ productionis: atq; adeo terminus ipse productus vi suæ originis formalis non solum accipit hypostasim, sed etiam intellectionem, & volitionem, ijque mediantibus totam naturam.

90. Quod autem tam paternitas immediatè afficiat intellectionem, tanquam proximam rationem comunicandi, quam spiratio volitionem probatur: quia paternitas est prima proprietas personalis naturæ diuinæ, atq; adeo per se postulat immediatè afficere naturam secundum eam perfectionem & formalitatem, secundum quam est prius ratione communicabilis: hæc autem, ut patet, est intellectio, quæ ratione præcedit volitionem. Spiratio verò est secunda proprietas competens naturæ Diuinæ, supponens illam constitutam per primam proprietatem personalem proximè secundam ad producendum, & se ipsam comunicandam per primam perfectionem & proprietatem intellectionis: igitur ex natura sua immediatè petit afficere volitionem, quæ intellectionem supponit, & est secunda perfectio, &

formalitas,

formalitas, per quam natura diuina ad intra se communicat.

91. Confir. Nam etiam per aduersarios Filius & Spiritus S. non accipiunt intellectionem & volitionem, nisi via communicationis; siquidem non accipiunt illas ut distinctas à principio productiuo: quidquid autem persona producta non accipit ut distinctum à persona producente, accipit per communicationem, non per productionem, quia productio formaliter tendit ad distinctum, communicatio verò ad idem.

92. *Obj. 4.* Non videtur maior ratio, cur Filio vi originis formaliter cum intellectione communicetur natura, & cum eadem natura non communicetur etiam volitio, cum non minus volitio, quam intellectio identificetur cum natura. Respondeo maiorem rationem esse, quia id tantum per se formaliter comunicatur cum proximo principio communicatiuo, quod per se & formaliter in eo includitur: atqui cum intellectione & volitione sola natura per se & formaliter includitur: ergo ea tantum vi originis formaliter utriusque personæ cum proximo principio communicatiuo communicatur. Maior cum consequentia patet. Minorem ostendo, nam id tantum per se & formaliter includitur in intellectione & volitione, quod formaliter & per se cōplet principium ipsum intellectionis & volitionis: sola autē natura id præstat, nam sola natura, tanquam principium vitale principale simul cum intellectu & voluntate per se immediatè complet principium ipsum intellectionis & volitionis. Etenim, ut ex Philosophia suppono, ad actum vitalem non solum proximè concurret potentia vitalis, sed substantia & natura ipsa viuētis; ergo ad completum principium vitale intellectionis & volitionis diuinæ proximè & immediatè concurret natura ipsa diuina. Ceterum, quia intellectio & volitio spectant ad diuersos modos operandi, neutra formaliter & per se includitur in alia, ut complementum eiusdem principij operatiui, ac proinde solum concomitanter communicatur cum natura diuina.

93. Ad fundamentum primæ sententiæ, neganda est maior. Ad priorem probationem, concedo assumptum de relatione prædicamentali, quæ est purus respectus ad terminum: nego de transcendentali, quæ, ut inductione constat etiam in rebus creatis, actiua est. Relatio autem, quæ in Deo ponitur productiua, non est prædicamentalis, sed transcendentalis. Ad posteriorem dico, maiorem esse veram de principio productiuo quoad rationem formalem communicandi, quæ essentialiter supponit principium ipsum productiuum, non autem quoad rationem formalem producendi. Cuius ratio à priori est, quia principium communicatiuum suscipe natura vnit communicantem cum termino communicato, nam idem formaliter, quod communicatur termino, manet in principio ipso comunicante aut specie, ut in rebus creatis, aut

numero, ut in diuinis. Productiuum verò distinguit & quasi separat producentem à producto, nam id, quod datur producto, non manet formaliter, sed tantum virtute in producente. Igitur principium productiuum non assimilatur sibi productum formaliter ratione productionis, sed ratione communicationis, quam vnumquodque principium productiuum tam creatum, quam increatum in suo ordine essentialiter includit.

94. Ad rationes autem reliquarum sententiarum, quatenus faciunt contra nos, patet ex dictis.

95. Ex quibus etiam constat, an saltem dicendum sit actus essentialis intelligendi & volendi esse actuales productiones tam actiuas principiorum producentium, quam passiuas terminorum procedentium. Etenim sicut in principio productiuo distinguimus principium proximè communicatiuum, & principium proximè productiuum, nec non ipsum integrum & totale principium productiuum. Quod ita in productionibus ipsis proportionaliter distinguenda sunt hæc tria, actualis communicatio tam actiua in principio communicante, quam passiuæ in termino comunicato, quæ est ipsa intellectio & volitio essentialis; ut ratione præcisa ab ipsa productione tum actiua hypostasis producentis, tum passiuæ hypostasis productæ; & actualis productio, quæ est ipse actus notionalis, consideratus secundum præcisam formalitatem productionis, siue hypostasis producētis, siue hypostasis productæ; & integra processio, quæ utramque rationem formalem includit, actuale scilicet communicationem naturæ & formalem productionem hypostasis, quæ dicitur origo tam actiua personæ producentis, quam passiuæ personæ productæ.

SECTIO VII.

An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

96. **R**ATIO dubitandi est, quia perfecta generatio, de qua hæc disputamus, est, ut Theologi ex Aristotele definiunt, *Origo viuētis à viuente, à principio coniuncto in similitudinem naturæ.* At non solum Verbum, sed etiam Spiritus Sanctus procedit viuēs à Patre & Filio perfectè viuētibus per actum voluntatis, qui in Deo est vita ipsa per essentiam, à principio coniuncto, ipsique intimè communicato in similitudinem eiusdem numero naturæ cum Patre & Filio producentibus. Igitur non solum processio Verbi, sed etiam Spiritus Sancti est generatio. Vnde Ariani consubstantialitatem Diuinarum personarum negantes, hoc argumento Catholicos urgebant. Si spiritus sanctus procedit eiusdem naturæ cum Patre, aut procedit à solo Patre, & sic est Filius Patris, & Frater Filij; aut à solo Filio, & sic est Filius Filij, & Patris nepos;

Aristoteles.

Ariani.

aut

aut ab utroque simul, & uterque; erit Spiritus Sancti Parens; cum autem nequeat uterque; esse Pater, erit alter Pater, mater alter.

97. Dico 1. Verbum est proprie Filius, eiusque processio est vera & propria generatio. Assertio est de fide. Constat ex sacra scriptura, in qua Verbum appellatur *Filius* & *genitus*, Psal. 2. *Filius meus es tu*, inquit, Pater æternus, *ego hodie genui te*. Dicit, *Genui*, ut exprimat æternitatem. Dicit, *Hodie*, ut significet perennitatem. Secundò, interrogatus Christus Dominus à summo Sacerdote, an esset Filius Dei, Marci 14. respondit: *Ego sum*. At Christus est Verbum Patris, Ioannis. 1. *Verbum caro factum est*. Igitur Verbum est Dei Filius. Tertiò, processionem Verbi sacra Scriptura explicat metaphora *Uteri*, Pl. 109. *Ex utero genui te*; nomine *Conceptionis*, & *partus*, Prou. 8. atqui hæc omnia generationem important: ergo.

98. Dico 2. Solùm Verbum est Filius, eiusque processio est tantùm generatio. Est de fide. Constat ex eadem sacra Scriptura, in qua non modò Verbum dicitur *Filius*, & *genitus*, sed *unigenitus*, Io. 1. *vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti à Patre*. Vbi particula, *Quasi*, non est nota diminuens, sed veritatem explicans, ut adnotarunt August. Amb. Gregor. Chrysost. Theophil. Euthimius. Vnde paulò post idem Euangelista absolute vocat *Unigenitum*: *Unigenitus*, inquit, *qui est in sinu Patris & c. & c. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*, & in Symbolo Athanasij solus Filius dicitur *genitus*, & in Symbolo Nicæno *Unigenitus*.

99. Verùm tota controuersia est in assignando discrimine, cur productio Verbi, non autem Spiritus Sancti sit generatio, cum uterque accipiat eadem numero naturam producentis. Qua difficultate victi Augu. lib. 3. contra Maximinum c. 14. Damascen. l. 1. fidei orthodoxæ c. 2. & 10. & Gregorius Ariminensis, cum Magistro sententiarum in 1. dist. 13. aperte fatentur, huius Catholicæ veritatis discrimen à puro viatore in hac vita assignari non posse. Reliqui verò Scholastici aliquam conantur rationem discriminis afferre. Vnde opere pretium duxi singulorum rationes singillatim examinare, ut illustrius tandem veritas appareat.

100. PRIMA ratio sit Scoti in primo distinct. 13. §. *ad questionem*, Aureoli artic. 2. propos. 4. affirmantium, generationem & spirationem distinguere se ipsis formaliter: nec oportere ulterius quærere, quibus distinguantur, nisi quia tota ratio formalis vnus, non est tota ratio formalis alterius.

101. Sed contrà: nam hanc rationem formalem quærimus, qua vna constituatur, ut generatio, altera, ut spiratio. Eodem labuntur qui dicunt, distinguere penes terminos productos. Id ipsum enim quæritur, quid proprietatis sit in vno, quo formaliter distinguatur ab altero.

102. SECUNDA ratio est Durandi in 1. distinct. 6. q. 2. num. 17. Aliacenensis in 1. q. 8.

art. 3. Ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit ab vno, Spiritus verò Sanctus à duobus, quod autem procedit ab vno, procedit per modum naturæ, quia modus naturæ est, ut vnus sit ab vno. Quod autem procedit à pluribus, procedit per modum voluntatis, quia procedit à pluribus concurrentibus moderando suam virtutem. Hæc ratio desumpta est ex Augustin. 15. de Trinit. cap. 27. ubi eo probat. Filium procedere ut naturum, Spiritum verò ut spiritum, quia *Filius*, inquit, *nullus est duorum, nisi patris & matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, & Deum Filium aliquid tales suspicemur*.

103. Sed contrà: tum quia procedere à pluribus necessariò, & per modum vnus principij ad vnum determinari, non est, ut Durandus opinatur, procedere per modum voluntatis, suam virtutem moderantis, sed per modum naturæ ad vnum determinatæ. Tum quia, sicut procedere à pluribus non tollit, quin Spiritus Sanctus procedat ut viuens à viuente coniuncto, in similitudinem naturæ; ita non tollit, quin procedat ut natus, tum quia etiam si Spiritus Sanctus procedat à Patre & Filio, non tamen procedit ab illis, ut à pluribus, sed ut ab vno eodemque proximo principio spiratiuo. Atque ex his soluta manet ratio Augustini, nam etiam si Spiritus Sanctus procederet à Patre & Filio ut genitus, non oporteret ab illis procedere, tanquam à Patre & matre, quia non procederetur diuerso modo ab vno, atque ab alio, quod necessarium esset, ut ab illis procederetur tanquam à Patre & matre.

104. TERTIA ratio est Henrici, in summa 2. 6. q. 8. Bonauent. in 1. dist. 13. q. 2. Richardi q. 3. Heruæi q. 1. Rubionis. q. 1. art. 1. Egidij 2. p. distinctionis, art. 1. Mayroni distinct. 10. q. 1. ideo Verbum dici genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit per modum naturæ, Spiritus Sanctus verò per modum voluntatis. At solùm id quod procedit per modum naturæ in rebus creatis est genitum. Igitur solùm Verbum, non autem Spiritus sanctus in diuinis est genitus.

105. Sed contrà, quia vel procedere per modum naturæ, est procedere non præsupposita alia operatione substantiali in eodem operante, ut multi explicant: at hoc extrinsecum est, & accidentarium generationi: vel procedere per modum naturæ, est procedere necessariò & per determinationem ad vnum: at Spiritus S. procedit necessariò, & per determinationem ad vnum, quia non procedit liberè, & per virtutem indifferetem ad vtrumlibet, sed ex naturali inclinatione & propensione, quam Deus habet ad diligendum se ipsum. Vnde voluntas diuina producit Spiritum S. ut natura quædam est; quia producit illum ut ab intrinseco determinata ad vnum. Quod docuit S. Thomas 1. p. quæst. 41. art. 2. ad 3. Nec refert, quod idem

Augustin.

Durand.

Augustin.

Henricus.
Bonauent.
Richardus.
Heruæus.
Rubio.
Egidius.
Mayronius.

S. Thom.

doctor

doctor q. 10. de potentia art. 2. ad 4. neget Spiritum Sanctum procedere per modum naturæ. Quia hoc tantum ibi negat, ne videatur concedere Spiritum Sanctum procedere tantum à natura, & non à voluntate, vt à proximo & formali principio. Vel per modum naturæ significat procedere ex fecunditate naturæ, vt explicat Bonauent. atqui non minùs Spiritus Sanctus, quàm Verbum procedit ex fecunditate naturæ; ille media volitione; hoc media intellectuione, vt proximo & formali principio communicationis.

Bonauent.

Capreolus.
Caietan.
Bannes.
Ferrariensis.

106. Quarta ratio est Capreoli in 1. dist. 9. art. 1. ad 2. contra primam conclusionem. Caiet. & Ban. 1. p. q. 27. art. 4. Fer. 4. contra gentes c. 11. & c. 19. ideo productionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum, Spiritus Sancti verò per voluntatem: quod autem procedit per intellectum vi suæ originis formalis procedit simile producenti, non autem quod procedit per voluntatem. Probat autem hoc Caietan ex diuerso modo operandi intellectus & voluntatis, quoniam ille fit in actu per expressam similitudinem obiecti; hæc per inclinationem & impulsu ad obiectum.

107. Vt autem hanc rationem magis explicet, notat q. 35. art. 2. dupliciter posse aliquod genus per differentiam ad certam speciem contrahi, vno modo per differentiam intrinsecam & formalem, quæ sit intra eandem perfectionem cum ipso genere contrahibili; alio modo per differentiam extraneam & quasi materialem, quæ sit extra perfectionem ipsius generis contracti. Primo modo contrahitur color per album & nigrum; quoniam albedo & nigredo sunt per se differentie contractiæ coloris intra eandem perfectionem genericam coloris. Secundo modo contrahitur color per naturale, & artificiale, quæ sunt differentie extraneæ coloris.

108. Ex his infert intellectuionem, quæ sumpta genericè vim habet assimilandi terminum principio intelligenti, vt intelligenti formaliter, contractam ad diuinam, tanquam ad differentiam intrinsecam & formalem, assimilare terminum productum principio intelligenti in eadem numero natura; atq; adeo, vt talis intellectio est contracta per differentiam existentem intra proprium genus intellectuionis, habere, vt gignat terminum similem in natura principio producenti quod est ipsum principium intelligens vt intelligens formaliter: amorem verò neque ex vi sua generica, neque ex vi aliqua specifica per se habere, vt assimilet terminum principio producenti: ed quod & amor impulsio quædam est, & omnes amoris differentie per se tantum sunt impulsiois diuersificatiæ. Quo fit vt neque ille ad perfectissimum amorem contractus, tanquam ad differentiam per se, sit formaliter & ex vi propriæ differentie productiuius similis, & eiusdem naturæ cum prin-

cipio amante, sed per se tantum sit productiuius cuiusdam infinitæ impulsiois & inclinationis Dei amantis in se ipsum amatum. Quia verò hic amor reperitur in natura increata, in qua nihil potest esse accidentale, & ex natura rei distinctum, ratione subiecti, in quo talis amor reperitur, quæ est quædam differentia extrinseca, habet, vt producat terminum identificantem cum natura ipsa amantis, atque adeo similem, & eiusdem naturæ cum illo. Quoniam verò ad naturam generationis non sat est, vt terminus, qui ea produciatur, producat similis principio ratione differentie extraneæ, sed produci debet similis ratione differentie propriæ, alioqui non procederet similis vi suæ processionis formaliter: hinc fit vt etiam si Spiritus Sanctus ratione differentie extraneæ procedat similis & consubstantialis principio producenti, non dicatur genitus, & Filius: sicut Verbum, quod & ex vi intellectuionis vt sic, & talis specificæ intellectuionis produciatur simile & eiusdem naturæ cum principio producente.

109. Eandem rationem ampliùs sic explicat Ferrariensis. Quævis intellectuio ex eo, quod est expressa similitudo rei intellectæ, habet ex se aliquo modo assimilare terminum principio producenti, quod est intellectus ipse informatus specie intelligibili: ergo perfectissima & infinita intellectuio, qualis est Diuina, procedens ex infinito intellectu, & infinito intelligibili, habet infinitè assimilare terminum principio intelligenti: ergo per identitatem eiusdem naturæ cum illo; nam quando intellectuio est perfectior, tantò Verbum per ipsam productum est intimius & magis vnitum: ergo intellectuio infinitè perfecta attingit Verbum in eadem numero natura cum principio ipso intelligente. Processio verò Amoris Diuini neque ex vi processionis amoris vt sic, neque ex vi processionis perfectissimi amoris habet, vt procedens habeat idem esse naturale cum producente: non enim quod processio amoris est perfectior, ed per talem processionem productum est intimius producenti, sed hoc solum habet ex eo, quod est res quædam existens in Deitate, in qua nihil potest esse diuersum.

Ferrariensis.

110. Ad clariorem huius sententiæ explicationem hæc supererat propositio probanda; formales & intrinsecas differentias intellectuionis & amoris non esse sumendas ex subiecto, sed ex obiecto. Quod facile probatur; quia cum tales actus primarij sint à natura ordinati ad obiecta, inde habent, & non ex subiecto suas formales differentias. Cum igitur ex vi proprii modi tendendi horum actuum ad sua obiecta sola intellectuio sit per modum expressæ similitudinis rei intellectæ, quæ est proximum & formale principium intelligendi: volitio verò tantum sit ad instar cuiusdam vitalis im-

pulsus

pulsus in rem amatam, etiam si ambæ ratione subiecti, cum quo sunt coniunctæ, attingant terminum similem in natura cum producente, non tamen ambæ sunt generatiuæ, quia non ambæ ex vi proprii modi tendendi ad obiectum, quod in his actibus est differentia per se, postulant producere terminum in natura similem producenti.

Ruiz. 111. Non multum ab hac ratione discrepat Didacus Ruiz de Trinit. disput. 6. se. 1. ubi, ideo ait, productionem Verbi esse generationem, quia secundum explicitum & formalissimum conceptum ordinatur ad personam, quæ secundum suam ultimam & formalissimam rationem personæ est perfectissima imago producentis; quæ si crescit infinitè, euadit substantialis intra eundem gradum imaginis. Putat enim Verbum Diuinum per se afferre similitudinem in natura ex eo, quod sit perfectissima similitudo producentis. Quæ ratio, ut patet, coincidit cum explicatione Ferrariensis supra allata. Vnde eodem argumento quo impugnabitur illa, impugnabitur & hæc.

Caietanus. 112. Contra igitur hanc Caietani sententiam primò. Nam ex ea sequeretur, Spiritum Sanctum vi suæ processionis formalis non esse æquè Deum, ac Verbum ac proinde vi suæ constitutionis personalis, quæ sumitur ex propria origine, non constitui æquè Deum formaliter, ac reliquas personas Diuinas. Sequela probatur, nam vi suæ processionis formalis procedit solum ut amor, qui in sententia Caietani non est formaliter Deus, sed impulsus & affectio Dei, identicè tantum & subiectiuè Deus. Vnde vi suæ processionis formalis non esset vniuocè persona Diuina cum Patre & Filio; nam vi suæ processionis formalis non accipit eandem naturam Patris & Filij, sed proprietatem tantum naturæ. Hoc autem absurdum est, quoniam non saluaretur æqualitas, quam Diuinæ personæ seruare debent in propria constitutione personali, quæ sumitur ex propria origine, vi cuius una ponitur procedere perfectior alia. Præterea falsum est, quod Caietanus supponit, amorem non esse Deo essentialem, sed solam proprietatem, ab ipsius quasi natura fluentem. Contrarium enim docet S. Thomas. 1. p. q. 30. art. 2. ad 2. ubi amorem Diuinum ait esse coessentialē Deo.

S. Thomas. 113. SECUNDÒ, quia hæc opinio non concludit, quod intendit. Intendit enim similitudinem in natura, quam habere debet genitum cum generante, & concludit solam similitudinem intentionalem & in representando, quam per se tantum postulat Verbum intellectualem cum obiecto intelligibili. Minorem probo, nam de ratione Verbi, ut abstrahit à creato & increato, solum est procedere simile obiecto intentionaliter. Ergo de ratione Verbi, ut contracti ad increatum, est tantum procedere infinitè simile obiecto intentionaliter. Antecedens patet, quia de

ratione Verbi intellectualis est representare obiectum intelligibile: hoc autem non dicit similitudinem naturalem, & in essendo cum obiecto, sed tantum intentionalem & in representando. Nam eam similitudinem per se tantum importat Verbum, quæ necessaria est, ut per eam perfectè cognoscatur obiectum; nam hæc tantum est per se requisita ad primarium munus Verbi: sed ad hoc sufficit sola similitudo intentionalis; nam omnia alia circumscripta, & hac tantum posita, ponitur Verbum perfectè representatum obiecti. Consequentia verò probatur, quia Verbum, ut contractum ad increatum, per se non importat, nisi similitudinem intentionalem infinitam.

114. Hoc autem demonstro primò à posteriori sic. Verbum increatum non minus procedit ut Verbum Diuinarum personarum & creaturarum possibilem, quam ipsius Diuinæ essentia; cum non minus procedat ut perfectissima notitia personarum & creaturarum, quam essentia; sed respectu Diuinarum personarum & creaturarum possibilem, non importat, nisi solam similitudinem intelligibilem & intentionalem in representando: ergo neque respectu Diuinæ essentia; per se importabit aliam similitudinem, quam intelligibilem & intentionalem in representando. Consequentia elucet. Minor probatur, quia Verbum increatum non procedit simile in essendo paternitati, aut spirationi passiuæ, vel creaturis; alioqui Verbum esset Pater, Spiritus sanctus & creatura naturaliter; quod est hereticum; sed solum procedit simile quoad esse intentionale, & in representando, quia procedit ut perfecta notitia omnium, quæ sunt in mente paterna. Ergo neque Verbum, ut contractum ad increatum per se importat similitudinem in natura, sed tantum in esse intentionali cum obiecto intelligibili.

115. SECUNDÒ probatur à priori. Nam Verbum ex vi contractionis ad talem differentiam Verbi, eam tantum similitudinem per se poscit, quæ per se tantum facit ad perfectissimam notitiam talis obiecti: sed hæc est sola similitudo intentionalis cum obiecto intelligibili: ergo, &c. Maior patet, nam differentia per se est illa, quæ per se tantum requiritur ad talem speciem, ex tali genere & differentia constituendam: sed ad constituendam perfectissimam speciem Verbi increati sufficit infinita similitudo intentionalis cum ipso obiecto intelligibili: nam ea tantum similitudo per se requiritur ad constituendam speciem Verbi increati, quæ per se sufficit ad comprehendenda omnia, quæ sunt in memoria fecunda Patris. Nam hæc est tota, & adæquata perfectio Verbi, exprimere in actu secundo, quicquid in actu primo dicit species intelligibilis; quia Verbum est adæquatus terminus ipsius: sed ad exprimenda omnia, quæ per modum speciei intelligibilis continentur

tinentur

tenentur in memoria secunda Patris, non requiritur similitudo in natura, sed sufficit intentionalis. Nam hac tantum posita, & omni alia sublata, ponitur Verbum adquatè expressum totius esse intelligibilis obiecti intellectus paterni: patet hoc respectu Diuinarum personarum, & creaturarum possibile ad quas perfecte exprimendas sufficit sola intentionalis similitudo. Igitur quod Verbum Diuinum procedat simile in natura cum principio intelligente, non habet formaliter ex vi propria differentie, quæ solum tendit ad infinitam similitudinem intentionalem; sed tantum ex subiecto, in quo reperitur, non secus ac amor ipse increatus.

116. Confirmatur, quia sicut Verbi est assimilare terminum obiecto intelligibili: ita Amoris est vnire amantem obiecto amato: sed ex infinito amore non calculatur per se, nisi infinita vnio intentionalis amantis cum amato; ergo ex infinita notitia non calculatur per se, nisi infinita similitudo intentionalis Verbi cum obiecto. Aut certe si ex infinita notitia per se calculatur similitudo in natura, etiam ex infinito amore calculabitur infinita vnitas realis: & consequenter etiam amor vi suæ processionis, vt increatus est, procederet similis in natura cum principio volente, ac proinde vt genitus & filius.

117. Quinta ratio est Suarez 11. de Trinit. cap. 5. & 6. Fasoli 1. p. quæst. 4. artic. 2. dubit. 1. & aliorum recentiorum Theologorum, qui nondum sua scripta prælo mandarunt. Hi autem eo probant processionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus Sancti, quia soli Verbo vi suæ processionis communicatur intellectio, quæ est propria differentia & formale constitutum naturæ Diuinæ: Spiritui verò Sancto, vi suæ processionis sola communicatur volitio, quæ non constituit, sed supponit naturam constitutam, eamque consequitur vt proprietatem ipsius. Cum autem generatio sit formalis communicatio naturæ, eoque tendat, vt per eam genitum accipiat essentialem constitutionem genitoris, sola processio Verbi erit generatio, quia sola processio Verbi est formalis communicatio naturæ Diuinæ, qua natura Diuina est formaliter.

11. Quod autem intellectio sit propria differentia constitutiva naturæ Diuinæ, volitio verò sit sola proprietas consequens, inde probant: quoniam natura Diuina cum sit essentialiter viuens vita perfectissima; perfectissimus autem gradus vitæ sit vita intellectualis actualis, ipsa actualis intellectio erit formalis ratio constitutiva naturæ Diuinæ; quia hic est primus & perfectissimus gradus vitæ. Volitio verò & amor, cum sit quidam naturæ appetitus consequens intellectionem, atque adeo naturam ipsam perfecte constitutam in gradu vitæ intellectualis perfectissimæ, non potest

habere rationem formalis constitutivæ, sed proprietatis consequentis; eo quod formalis ratio constitutiva naturæ est illa, qua primò concipitur constitui in se, & essentialiter distingui ab omni alio. Quia igitur soli Verbo ex modo, quo procedit, communicatur intellectio, solum Verbum erit genitum & Filius. Et quamuis etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen ea non communicatur vi suæ processionis formaliter, sed solum identice & concomitanter, vt intrinsece inclusa in ipsa volitione, quæ ei tantum communicatur formaliter vi originis, non dicitur filius & genitus, nec eius processio generatio; quia hæc est productio per se primò ordinata ad communicandam naturam.

119. Confirmant, nam ratio volitionis actualis in Deo præsupponit rationem intellectiui: igitur nequit eius essentia per viamque rationem equè primò constitui. Antecedens constat tum in rebus creatis: tum quia volitio essentialiter est ad cognitum vt sic. Consequentia verò probatur, nam si intellectio & volitio actualis æquè primò essentiam Dei constituerent, sequeretur, intellectionem & volitionem esse vnum simplicissimum conceptum vnus & eiusdem differentie, essentialiter constituentis naturam; ac proinde cum volitio suapte natura præsupponat intellectionem, idem præsupponeret seipsum; idemque simul foret prius & posterius se ipso; quod implicat.

120. Sed contra primò. Quoniam hæc ratio falsam supponit doctrinam de constitutiva naturæ Diuinæ, quod ex Patribus, & S. Thoma supra probauimus, non esse solam intellectionem, sed ipsum esse secundum totam latitudinem essendi.

121. SECUNDO, ex hac sententia sequitur, quod contra præcedentem rationem intulimus, nempe Spiritum Sanctum vi suæ processionis non esse equè Deum, ac Filium; imò vi suæ processionis non esse formaliter Deum, sed tantum proprietatem Dei; proinde vi suæ formalis constitutionis personalis non esse vniuocè personam Diuinam cum reliquis; nec procedere vt æqualem cum alia persona procedente; nec processionem Spiritus Sancti dici posse processionem Dei, quia non tendit formaliter ad communicandam Deitatem, sed tantum proprietatem Dei: processio autem denominatur talis formaliter ab eo, quod formaliter communicat.

122. TERTIO sic argumentor. Spiritus Sanctus vi suæ processionis formalis producit vt hypostasis Diuina: ergo vi suæ processionis formalis, producit vt subsistens in natura Diuina: ergo vi processionis formalis communicatur illi natura Diuina. Antecedens patet, nam quicquid est terminus per se productionis, per se procedit vi productionis. Sed hypostasis Spiritus Sancti est per se terminus spirationis passiuæ, cum sit ipsa spiratio passiva in facto esse:

ergo

Suarez.
Fasolus.

S. Thomas.

ergo per se vi suæ processionis producit ut hypostasis Diuina. Posterior consequentia primi enthymematis constat: nam si vi suæ processionis formalis Spiritus sanctus procedit, ut immediatè subsistens in natura Diuina; ergo vi suæ processionis formalis accipit naturam Diuinam. Prior verò consecutio, in qua tantum versatur difficultas, sic probatur. Omnis hypostasis immediatè ordinatur ad naturam, quàm ad proprietates naturæ. Sed per aduersarios volitio est proprietas naturæ: ergo hypostasis Spiritus Sancti vi suæ processionis formalis, non procedit, ut immediatè subsistens in volitione, sed in natura ipsa Diuina. Consequentia claret, nam terminus vi suæ processionis procedit secundum ordinem, quem per se & formaliter includit: Igitur si hypostasis per se immediatè ordinatur ad naturam, & non ad proprietates naturæ, vi suæ processionis procedit, ut immediatè subsistens in natura, & non in volitione, quæ est proprietas naturæ. Maiorem ostendo. Nam hypostasis est complementum substantiale naturæ, cum qua facit vnum substantiale in ratione suppositi perfectè operatiui; ergo prius, & immediatè respicit naturam, cum qua constituit vnum substantiale perfectè operatiuum, quam proprietatem naturæ, cum qua non constituit vnum substantiale, sed vnum quasi per accidens.

123. Confirmatur. Nam ea ratione hypostasis respicit naturam, quàm natura respicit hypostasim: sed natura prius & immediatè respicit hypostasim, quàm proprietates: ergo & hypostasis prius & immediatè respicit naturam, quàm proprietates. Maior patet, quia nequit natura prius respicere suam hypostasim, quin etiam hypostasis prius respiciat suam naturam, quoniam correlatiua sunt simul natura. Minor probatur tum in rebus creatis, in quibus natura per prius respicit suam hypostasim, quam proprietates: ergo etiam in Diuinis. Nam idè aduersarij docent, volitionem esse proprietatem naturæ Diuinæ, quia ea etiam est proprietas naturæ creatæ: ergo etiam docere debent, per prius naturam Diuinam respicere suam hypostasim, quàm suas proprietates; quia etiam natura creata prius respicit hypostasim, quàm proprietates. Tum quia natura Diuina constituit magis vnum cum hypostasi, quam cum proprietate: sed id prius & immediatè respicitur à natura, quod constituit magis vnum cum illa: ergo &c.

124. Argumentor 4. Nam, ut constat ex Ioanne Theologo latino in Concilio Florentino sess. 18. & 19. & omnibus Scholasticis cum Magistro in 1. dist. 7. ad productionem Spiritus Sancti, non solum per se concurrat voluntas, sed etiam natura, ut principium communicatiuum. Etenim principalis forma, qua tam Pater, quàm Pa-

ter & Filius est principium communicatiuum ad intra, est ipsa natura Diuina, quæ tam cum intellectu ad gignendum Filium, quàm cum volitione ad spirandum Spiritum Sanctum immediatè concurrat. Ergo vi processionis non minus communicatur natura Spiritui Sancto, quàm Filio. Consequentia probatur, nam id vi processionis communicatur termino, quod est per se principium communicationis termini: igitur si natura Diuina est per se principium communicationis sui respectu Spiritus Sancti, per se vi originis illa communicatur Spiritui Sancto.

125. Ad fundamentum aduersariorum patet ex suprà disputatis de constitutio Dei. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem respondeo intellectum & volitionem esse quidem vnum simplicem conceptum, sed virtualiter diuisibilem: & ratione huius virtualis diuisibilitatis non repugnat, quin idem ratione præsupponat se ipsum; sitque se ipso prius & posterius secundum diuersas perfectiones, quas virtualiter includit. Nam etiam per aduersarios volitio supponit intellectum: & rursus intellectus, ut comprehensua est omnium attributorum Diuinorum, quo pacto est formale constitutum Dei, ratione supponit volitionem; quia ut sit comprehensua volitionis, debet illam præsupponere in ratione obiecti. Igitur non implicat, ut eadem perfectio ob virtutem sui diuisibilitatem sit conceptibilis prior, & posterior secundum diuersas rationes.

126. Sexta ratio est aliquorum apud Ruiz disp. 8. sect. 4. ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbo vi suæ processionis immediatè communicatur natura, quàm intellectus: contra verò Spiritui Sancto vi suæ processionis immediatè communicatur amor, quo mediante deinde communicatur natura. Sed contra: nam utriusque eodem modo communicatur natura, Verbo quidem mediante intellectu, Spiritui Sancto verò mediante amore. Etenim id communicatur immediatè, quod est immediatior via respectu termini. Sed immediatior via respectu Verbi, & Spiritus Sancti est intellectus & volitio: nam Pater intelligendo gignit Verbum; & uterque amando spirant Spiritum Sanctum.

127. Septima ratio est Bartholomæi Torrez 1. p. q. 27. artic. 2. Vasquez disp. 113. cap. 7. & disp. 145. cap. 5. Asserentium, idè solum Verbum, & non Spiritum Sanctum esse genitum, quia solum Verbum vi suæ processionis procedit non modò simile in natura cum principio producente, quomodo etiam procedit Spiritus Sanctus, sed etiam procedit ut imago ad repræsentandum expressa. De ratione autem Filij, ut Filius est, non solum est produci similem in natura, sed etiam ut imaginem ad repræsentandum suum principium. Maior constat, nam solius Verbi est, non autem

amoris

Ioan. Theologus.
Concilium
Florentinum
Scholastici
cum Magistro.

Ruiz.

Torrez.
Vasquez.

amoris representare, quia solius Verbi est, procedere ut speciem declarativam obiecti intelligentis intellectui dicenti & intelligenti: amoris autem tantum est, procedere ut impulsus voluntatis in rem amatum.

128. Confirmatur 1. Nam si Spiritus sanctus procederet, ut imago ad representandum expressa, alicui intelligenti deberet representare: at nulli intelligenti representat, non Patri aut Filio, quia neuter seipsum intelligit Spiritu sancto, nec tanquam forma, nec tanquam termino intellectiois; nec sibi ipsi, nisi quatenus sua intellectioe essentiali intelligit se, & reliquas personas in seipso; nec alicui intellectui creato; non viatori, ut patet; non beato, quia qui videt tres personas, non videt unam representatam in alia, sed omnes eque primò: igitur nulli representat. At Verbum omnia intelligibilia representat Patri, non tanquam forma, quia Pater non intelligit nata sapientia ut forma, sed tanquam terminus paternæ intellectiois. Minor primi syllogismi probatur, tum quia humanis nullus filius est, qui patrem non representet, quod adeo verum est, ut etiam id reperiatur in æquiuoca generatione muli. Et licet etiam pater filium representet, non est tamen illius imago, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem representat. Tum quia eò magis, aut minus aliquis dicitur filius, non quò magis, aut minus est homo, sed quò magis, aut minus patrem representat. Ergo perfectio filiationis non crevit ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis representantis & exprimentis suum principium.

129. Confirmatur secundò, nam ignis productus procedit similis in natura igni producenti, quia tamen non procedit ut imago ad illum representandum expressa, non dicitur filius: ergo licet Spiritus sanctus vi suæ originis procedat similis in natura principio producenti, quia tamen vi eiusdem non procedit ut imago ad illud representandum expressa, non dicitur filius.

130. Sed contrà. Nam cum aduersarii dicunt, de ratione filij esse, ut procedat per modum imaginis ad representandum expressa; vel intelligunt de imagine, & representatione intentionali, vel de imagine, & representatione naturali. Primum in ipsorum sententia dici non potest, tum quia hæc non reperitur in filio creato: at ipsi docent, hanc imaginis rationem communem esse cum genito creato. Tum quia hæc ratio imaginis non requirit unitatem in natura cum obiecto, ad quod representandum exprimitur, ut patet in verbo creato, quod est vera imago rei intellectæ, diuersæ tamen naturæ ab illa: at ratio filij essentialiter postulat unitatem saltem specificam naturæ cum principio producentis.

131. Si autem dicatur secundum, sequitur, quòd etiam Spiritus sanctus vi suæ originis procedat ut filius. Sequelam probò, nam per aduersarios procedere ut filium, est vi suæ

originis procedere ut imaginem ad representandum naturaliter expressam: sed per eos Spiritus sanctus vi suæ originis procedit ut similis in natura cum principio producente: ergo vi suæ originis procedit ut filius, nam procedere vi suæ originis ut imaginem naturalem ad representandum expressam, non est aliud, quàm productum vi suæ productionis accipere eandem naturam producentis, ratione cuius productum aptum est representare suum producentem. Sed hoc ipso, quòd productum vi suæ productionis accipit eandem naturam producentis, vi eiusdem naturæ fit aptum representare suum producentem: ergo. Maior probatur, quia nec de ratione imaginis naturalis est, actu representare, sed tantum posse representare. Nam si nullus esset intellectus creatus, adhuc equus productus esset filius & imago equi producentis, ut concedit ipsemet Vasquez. Nec dici posset, illum actu representare intellectui Diuino, quia Deus non cognoscit equum producentem in ipso equo producto, sed utrumque in seipso. Neque etià requiritur, ut imago sit obiecti finem ab agente expressa: nam sufficit ipse finis & intentio naturæ, quæ in ipso opere producto elucet, quotiescunque vi suæ productionis effectus procedit similis in natura cum principio producente, quod etiam concedit Vasquez. Minorem ostendo. Quoniam productum fit aptum representare suum producentem formaliter per similitudinem naturæ, quam media productione accipit à producente. Nam per id productum fit formaliter aptum ad representandum suum producentem, per quod fit simile illi: fit autem productum simile producenti ratione naturæ communis: ergo vi talis naturæ fit productum aptum ad representandum suum producentem. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processionis formalis accipit eandem naturam producentis, vi suæ processionis est formaliter aptus ad representandum naturaliter suum producentem.

132. Respondet Vasquez disp. 113. cap. 8. in humanis ex eo solum dici aliquem filium, quia habet eandem naturam producentis. Nam in ea solum est fundamentum relationis imaginis, in quo sufficienter saluatur ratio filij, at verò in Diuinis sola similitudo naturæ producti cum producente non sat est ad rationem filij, quia hæc sola non est sufficiens fundamentum relationis imaginis; quia hæc in Deo non resultat ex sola identitate naturæ, sed ex illa, & ex proprietate personali, quæ nata est representare: hæc autem est sola proprietas Verbi, per intellectum producta, non autem proprietas Spiritus sancti producta per voluntatem.

133. Sed contrà: quoniam, ut probatum est, relatio quæ constituit filium ut sic, non est relatio imaginis intentionalis, sed naturalis, quæ consistit in sola participatione naturæ cum producente. Sed tam Verbum, quàm Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo uterque est filius. Confirmatur, nam ideo filius in

humanis habet fundamentum relationis imaginis, quia participat eandem naturam producentis: sed etiam Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo. Et ratio à priori est, quoniam ad rationem imaginis naturalis duo tantum requiruntur, & vnitas naturæ, siue specificæ, siue numericæ, & realis distinctio producti à producente. Primum requiritur vt ratio formalis representandi, nam ratio representandi est vnitas & conuenientia in eadem natura. Secundum vt pura conditio: nam ratio distinctionis est ratio diuersitatis, quæ non potest esse perfecte formalis ratio representandi, sed conditio tantum, quæ posita, tota ratio representandi saluatur in sola vnitate naturæ. Cum igitur Spiritus sanctus vi suæ originis accipiat eandem naturam cum reali distinctione à producente, erit vera imago naturalis sui producentis, non minus quam Verbum ipsum. Nec refert, quod Verbum vi suæ originis personalis procedat vt imago intentionalis ad representandum intelligibiliter expressa, quo pacto non procedit Spiritus sanctus: quia hæc ratio imaginis impertinenter se habet ad imaginem naturalem, in qua tantum aduersarij collocant rationem filij vt sic.

134. Ex his patet ad oppositum fundamentum. Falsum quippe est, solum Verbum vi suæ processionis procedere per modum imaginis naturaliter representantis suum principium. Probatio verò maioris cum sua confirmatione solum probat de representatione intentionali & actuali, non autem de naturali & aptitudinali, quæ sola per aduersarios est de ratione filij vt sic. Patet etiam ad vtramque probationem minoris. Nam maior illa similitudo, quam filius habet erga Patrem, & non habet erga alios, oritur ex perfectiore participatione eiusdem naturæ gignentis, quo perfectiore modo participat etiam Spiritus sanctus, dum vi suæ originis accipit eandem numero naturam producentis.

135. Ad secundam confirmationem respondet, non ideo ignem productum non dici filium ignis producentis, quia non procedit vt imago potius ignis producentis, quam alterius ignis non producentis: nam de ratione imaginis non est, vt sit similior suo principio, quam alijs, vt constat de filio creato, qui sæpe est similior alteri, quam Patri: sed ideo non dici filium ignis producentis, quia ratio filij non reperitur, nisi in sola imagine perfecti viuents.

136. OCTAVA ratio est Richardi Victorini lib. 6. de Trinit. à capite 18. Alensis 1. p. q. 42. memb. 2. & memb. 3. art. 2. & q. 43. memb. 2. Maioris in 1. dist. 13. qu. 1. Francisci Zuniga disp. 2. dub. 2. à membr. 9. Qui eo probant, Spiritum sanctum non esse Filium, quia non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri: atqui accipere naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri est de ratione Filij vt sic: ergo Spiritus sanctus, qui non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi

alteri, non est Filius. Maior cum consequentia patet. Minor, in qua tantum præsens controuersia versatur, probatur primò, quia de ratione Filij est procedere in similitudinem eiusdem naturæ cum producente: natura autem non dicit nudam quidditatem viuents, sed principium fecundum producendi de sua substantia aliud suppositum viuens.

137. Secundò probatur. De ratione Filij est procedere vniuocè conueniens cum principio producente, non solum in modo essendi, sed etiam in proprio modo operandi. Proprius autem modus operandi viuents, vt distinguitur à proprio modo operandi non viuents, est posse de propria substantia per principium coniunctum aliud viuens sibi simile producere.

138. Tertiò: quod est de ratione Filij creati, & increati, est de ratione Filij vt sic: sed de ratione Filij creati, & increati est esse simile producenti in virtute producendi sibi simile in natura: ergo talis similitudo in virtute producendi sibi simile in natura est de ratione Filij vt sic. Maior patet, quia quod est de ratione omnium inferiorum distributiuè, est de ratione immediati superioris. Minor probatur quoad Filium creatum. Nam Filius creatus essentialiter est animal genitum, cum extra naturam sentientem ratio Filij creati non reperiatur: sed de ratione animalis geniti est esse simile producenti in forma substantiali ab eo accepta; ergo & in principio intrinseco, & radicali communicandi naturam. Consequentia elucet, quia de quidditate formæ sentitiuæ est esse principium radicale communicandi naturam.

139. Probatur eadem minor quoad filium increatum: tum quia ex Anselmo in Monologio cap. 16. quicquid de Deo prædicatur, quidditatiuè prædicatur: prædicatur autem de Filio Dei virtus spiratiua: igitur hæc est de quidditate Filij Dei. Tum quia ex probabili opinione, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, per locum intrinsecum sequeretur, non esse eundem numero filium, qui nunc est: ergo de ratione Filij Diuini est, vt ab eo procedat Spiritus sanctus, ac proinde vt sit similis Patri in virtute spirandi; atque adeo in natura ipsa communicanda. Tum quia similitudo cum Patre in virtute communicandi naturam, est idem cum Filio Dei, absque actuali distinctione ex natura rei; ergo est illi quidditatiua. Omnis quippe identitas actualis excludens omnem distinctionem ex natura rei, est essentialis & quidditatiua, quia nihil magis est essentialis, & quidditatiuum rei, quam res ipsa tota sibi absque vlla distinctione actuali ex natura rei.

140. Quartò, probatur eadem sententia. Quod est de ratione filij creati, & non dicit imperfectionem, nec aliunde repugnat Filio increato, est de ratione Filij vt sic, sed esse similem Patri in natura fecunda ab eo accepta, est de ratione Filij creati, & non dicit imperfectionem, nec repugnat Filio increato; ergo. Maior declaratur, quia quod non dicit

imperfe-

Richardus.
Alensis.
Maior.
Zuniga.

Anselmus.

imperfectiorem, & est essentiale alicui perfectioni creatæ, est etiam essentiale simili perfectioni increatæ, habenti idem nomen & rationem: ut quod est de ratione scientiæ creatæ, & non dicit imperfectiorem, est etiam essentiale scientiæ increatæ. Minor quoad primam partem constat ex ratione tertia, quoad secundam patet, nam de facto reperitur in Deo, in quo nihil est imperfectum, quoad tertiam est de fide, quæ constat, Filium Dei esse similem Patri in eadem virtute spirandi, ac proinde in eadem virtute naturam communicandi. Confirmatur, nam esse similem Patri in natura fecunda, & virtute communicandi essentiam ab eo acceptam, essentialiter convenit filio creato; & non ut distincto ab increato, alioqui non competere filio increato; ergo filio ut sic; atque adeo ut communi utrique.

141. Quinto probatur. Quando nomen impositum ad significandam perfectionem creatam extenditur ad similem perfectionem increatam significandam, talis extensio fundari debet in aliqua maiore convenientia essentiali, quæ sit inter rem creatam & increatam, ad quam significandam nomen ipsum extenditur; alioqui non esset ratio, cur magis ad unam, quam ad aliam perfectionem significandam extenderetur: ut nomen scientiæ, quod impositum fuit ad significandam scientiam creatam, extensum est ad significandam potius scientiam, quam bonitatem Dei ob maiorem convenientiam essentialem, quæ est inter scientiam creatam, & increatam, quæ non est inter eandem scientiam creatam, & bonitatem increatam. Id autem, in quo hæc maior convenientia consistit, importatur tali nomine, ut iam extenso ex perfectione creatâ ad increatam, tanquam aliquid essentiale utrique. Ergo id, quod nomine filij, ut extenso ex creato ad increatum, importatur, est essentiale utrique. Hoc autem aliud esse non potest, quam virtus communicandi naturam; nam in hoc filius creatus convenit cum Filio increato, & non cum Spiritu S. ergo hoc erit essentiale utrique. Minor subsumpta probatur, quia nihil cogitari potest, in quo filius creatus magis conveniat cum filio increato, quam cum Spiritu S. quam prædicta virtus cum in reliquis æquè conveniat cum utroque.

142. Sed contra hanc rationem primo. Nam posse generare extrinsecum est filio: constat in mulo, qui filius est, & tamen generare non potest. Neque dicas, mulum non posse generare proximè, posse autem remotè: & hoc fat esse ad rationem filij. Nam etiam si non posset remotè, adhuc diceretur filius: quod sic probo, quia cum homines extenderunt hoc nomen, filius, ad significandam genituram muli, non habuerunt respectum, quod mulus posset saltem remotè generare: nam hoc incertum erat, cum iam vocetur in litem. Igitur cum extenderunt hoc nomen, filius, ad muli genituram significandam, non potuerunt per hoc nomen, filius, in mulo significare poten-

tiam ipsam remotam generandi, quæ ipsis dubia erat, sed aliquam rationem certam, in quamulus convenit cum reliquis filijs creatis. Atque adeo ratio filij non consistit formaliter in potentia remota generandi. Ratio verò est, quoniam formalis & adæquata ratio filij saluatur per hoc tantum, quod productum representet producentem per eandem naturam à producente acceptam, cui extrinsecum & posterius est, posse aliud sibi simile generare. Confirmatur, quia sicut Pater constituitur in esse Patris sola relatione genitoris ad genitum: ita filius in esse filij sola relatione geniti ad genitorem. Et sicut sublato omni respectu, manente tantum relatione genitoris ad genitum, maneret essentialis ratio Patris: ita sublato omni respectu, manente tantum relatione geniti ad genitorem, maneret essentialis ratio filij.

143. Secundo. Etiam si Filius Dei non esset productivus Spiritus S. si tamen procederet per intellectum, ut nunc procedit, adhuc esset filius. Contra verò etiam si Spiritus S. esset productivus Verbi, si tamen procederet per Voluntatem, ut nunc procedit, non esset filius, sed Spiritus. Ergo nec filius est filius ex eo formaliter, quod Spiritum producit; nec Spiritus non est filius ex eo formaliter, quod aliam personam sibi similem non producit. Consequentia patet. Antecedens probo: nam filius increatus ex Aug. 7. de Trin. c. 2. *eo est filius quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius*: sed si filius non produceret Spiritum S. modò procederet per intellectum, uti nunc procedit, esset Verbum; est enim Verbum formaliter per productionem intellectus: ergo adhuc esset filius, etiam si Spiritum S. non produceret. Vnde si Pater prius origine per voluntatem produceret Spiritum S. quam per intellectum simul cum Spiritu S. produceret Verbum, nec Spiritus esset filius, esto foret Verbi productivus; nec Verbum desineret esse Filius, cum non desineret esse Verbum, esto Spiritus productivum non esset.

144. Tertiò. Similitudo in proprio modo operandi Patris, ut Patris formaliter, non est de quidditate formali Filij Dei: ergo nec similitudo in modo operandi eiusdem, ut spiratoris, erit de quidditate Filij Dei. Antecedens patet, nam proprius modus operandi Patris, ut Patris formaliter, est generare per intellectum, quem modum operandi non communicat filio. Consequentia probatur, nam sicut Filius dicit solam relationem ad Patrem, ut Patrem formaliter: ita si similitudo in proprio modo communicandi naturam esset de ratione filij, ut filius est, deberet etiam ea, quæ est propria Patris ut Patris formaliter, esse de ratione filij: at hæc necessaria non est; igitur nec illa, quæ non est propria Patris, ut Patris formaliter. Consequentia constat, quia filius debet representare Patrem ut Patrem formaliter: nam illud debet representare formaliter, à quo proximè formaliter producit; producit autem proximè & formaliter à virtute generativa, non à spirativa; igitur illam, non hanc debet formaliter representare.

145. Quarto. Adhuc Pater esset Pater, etiam si non spiraret. Ergo etiam Filius esset Filius, etiam si non produceret Spiritum S. Consequentia constat, nam implicat, esse Patrem absque Filio: sed sublata virtute spiratiua à Patre, adhuc Pater maneret Pater, atque adeo cum Filio, & non cum virtute producendi Spiritum sanctum: quia sublata virtute spiratiua à Patre, tolleretur etiam à Filio, cum sit vna indiuisibilis in vtroque. Igitur Filius Dei non est formaliter filius per virtutem producendi Spiritum sanctum. Antecedens probo, quia Pater non est Pater formaliter per vim spirandi, sed per vim generandi: ergo adhuc sublata virtute spirandi, non tolleretur per locum intrinsecum virtus ipsa generandi.

146. Confirmatur primò, nam Paternitas constituit formaliter personam Patris, quam realiter distinguit à persona filij: spiratio verò actiua nec constituit personam Patris, nec illam à Filio distinguit: Ergo sublata virtute spirandi à Patre, & consequenter à Filio, non tolleretur per locum intrinsecum, persona Patris, ac proinde nec persona filij. Consequentia elucet, quia constitutum formaliter pendet à solo constitutiuo formali, & à proprio termino per se: Sed formale constitutiuum Patris est paternitas, eiusque terminus per se est sola filiatio. Nam ille est terminus per se paternitatis, qui illi formaliter opponitur; at hic est sola filiatio: nam spiratio actiua, cum sit communis vtrique, non opponitur paternitati. Igitur sublata virtute spiratiua à Patre & Filio, adhuc maneret formale constitutiuum Patris & Filij.

Patres in
Conc. Flor.
Scholastici.

147. Confirmatur secundò: Nam tam Patres in Concilio Florentino dum contra Gregos contendunt, Spiritum sanctum non solum à Patre, sed etiam à Filio procedere, quàm Scholastici, cum disputant, num Spiritus sanctus distingueretur à Filio, si ab illo non produceretur, omnes supponunt, manere Patrem, ac proinde Filium, esto Spiritus à Filio non produceretur: solumque contendunt, non fore distinctionem inter Spiritum sanctum & Filium, si Spiritus sanctus à Filio non procederet. Nullus quippe per eam hypothesin supponit, destrui formaliter personam Patris, aut Filij; sed manente persona Patris, ac Filij, licet variata quoad solam proprietatem spirandi, quæ est extra constitutionem personalem Patris ac Filij ut sic, solum quærunt num saluaretur in eo casu distinctio in Spiritum sanctum & Filium.

148. Quintò. Si esset aliquod viuens creatum, quod vnica generatione adæquatè communicaret totam suam virtutem generatiuam, hic esset verus & proprius Pater; ergo per ordinem ad verum & proprium Filium: atqui talis Filius non esset communicatiuus naturæ, cum iam illa supponeretur per adæquatam generationem ipsi communicata: ergo ratio Filij essentialiter non postulat, vt possit naturam à Patre acceptam alteri communicare.

149. Sextò. Ex eo formaliter viuens creatum est Filius, quo procedit simile generanti in es-

sentia: ergo ex eo formaliter viuens increatum est filius, quo procedit simile producenti in essentia: ergo non ex eo formaliter est filius, quo procedit simile in natura fecunda.

150. Negant aduersarij consequentiam. Quoniam essentia viuents creati, quouis alio præciso, seipsa est radicale principium coniunctum producendi aliud viuens: at Deitas præcisè sumpta non est seipsa intrinsecum principium coniunctum producendi suppositum viuens, nisi determinata aliqua relatione. Quare non eo ipso, quo viuens increatum procedit simile in Deitate, procedit etiam simile in natura fecunda, sed necesse est, vt procedat simile in essentia determinata relatione.

151. Sed contrà. Nam sicut per aduersarios, viuens creatum procedens simile in essentia principio producenti, licet sit proximè impotens ad communicandam naturam alteri defectu principij proximi, vt mulus; adhuc dicitur verus filius: ita Spiritus sanctus procedens similis in essentia principio spiranti, licet impotens ad communicandam naturam alteri personæ, defectu vltioris termini producibilis, adhuc diceretur verus filius. Cum non minùs impossibile sit, vt viuens creatum communicet naturam alteri sine principio proximo essentialiter requisito; quàm vt Spiritus sanctus communicet naturam Diuinam alteri supposito defectu vltioris termini producibilis.

152. Ad primum argumentum oppugnatur rationis nego minorem. Et ad probationem dico, conceptum naturæ viuents saluari per principium fecundum operationum vitalium intra se.

153. Ad secundum nego minorem. Nam etiam proprius modus operandi viuents est esse principium operationum vitalium vitæ sentientis, aut intelligentis, in quo satis est, vt Filius procedat similis genitori.

154. Ad tertium concedo, quod de ratione animalis geniti sit esse simile generanti in forma accepta quoad essentialia: nego tamè principium radicale communicandi naturam esse essentialè animali, cum possit saluari perfecta ratio animalis per solum principium radicale operationum vitalium intra se, vt saluatur in Phænice.

155. Ad posteriorem probationem de Filio increato, ad primam probationem distinguo minorem: prædicatur virtus spiratiua de Filio Dei, qua Filius est, & nego; quàm Spirator est, & concedo. Ad secundum verò nego consequentiã: quia licet non esset idè numero Filius, qui nunc est, adhuc tamen esset Filius: sola enim numerica variatio non tollit essentialè rationem Filij, quæ saluari potest in alio numero Filio.

156. Ad tertium concedo, vim spiratiuam esse quidditatiuam Filio Dei, non quàm Filius est, sed quàm persona Diuina est prior origine per voluntatem; alioqui eadem virtus spiratiua nõ posset esse quidditatiua Patri, quia quod est proprium vnius personæ, vt talis, non po-

test

test esse proprium alterius, vt condistinctæ ab alijs personis.

157. Ad quartum argumentum neganda est minor. Ad confirmationem verò neganda est maior. Ad quintum nego minorem subsumptam. Ad cuius probationem mox constabit ex ratione nostra.

Auctoris ratio.

158. **R**atio igitur, quæ mihi post omnes maturè examinatas occurrit, quæque doctissimis viris sæpius in disputationibus agitata vehementer placuit, hæc est. Ideo processio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio, quoniam de ratione generationis perfecti viuentis est, vt per eam terminus productus procedat adæquatè similis principio producenti. At sola persona Verbi vi suæ originis procedit adæquatè similis principio producenti. Igitur sola processio Verbi, non item Spiritus sancti est generatio.

Aristoteles. Maior est Aristotelis 2. de anima text. 34. & 49. & 7. Metaph. cap. 8. vbi docet generationem viuentis esse opus naturalissimum, quo produciens intendit facere aliud, quale ipsum.

S. Thomas. Syluius. saltem specie. Est etiam S. Thomæ 1. p. q. 27. art. 2. Syluij ibid. vbi ille ad generationem viuentis requirit adæquatam similitudinem termini procedentis cum principio producente; ideoque docet, vermes, qui generantur in animalibus non esse genitos & filios, quia licet procedant similes in ratione generica cum principio producente, non tamen procedunt similes in ratione specifica cum eodem principio producente. Eandem docet Gabriel in 1. dist. 13. art. 1. vbi, *Generatio, inquit, strictè sumpta est productio, quæ viuens ratione sua productionis præcisè produciuntur vt totaliter simile, & eiusdem rationis cum producto, quantum ad omnia, excepta sola productione.* Eandem indicat manifestè S. Thomas & Syluius 1. parte quæst. 27. artic. 4. Cuius ratio à priori est quoniam generatio est productio à natura ordinata ad propagationem ipsius generantis. Vnde quod perfectius generans se communicat genito, eò perfectius se propagat in genito, quia intentio generantis est, quoad omnia, quantum fieri potest, seipsum conseruare, ac viuere in genito: ergo quod perfectius generans se communicat genito, eò perfectius hanc naturæ propensione adæquat.

Gabriel. 159. Pro minoris probatione suppono tria. Primum est, adæquatam principium Verbi & Amoris in diuinis non esse tantum naturæ, sed Verbi esse intellectum Patris, proximè constitutum per obiectum intelligibile, tanquam per proximum & formale specificatiuum; Amoris verò esse voluntatem Patris & Filij proximè constitutam per obiectum volibile, tanquam per formale specificatiuum. Sunt enim hæc principia vitalia, quæ ad operandum proximè constituuntur per obiecta, tanquam per formas vltimè specificantes & complementes principia ipsa operatiua. Vnde pro diuer-

S. Thomas. Syluius.

sitate obiectorum diuersarum sunt operationum productiua. Cuius ea est ratio, quia illa essentialiter ordinantur ad obiecta in se ipsis exprimenda, vel diligenda: non possunt autem ea in seipsis vel exprimere, vel diligere, nisi illa in seipsis præhabeant. Quod sit, vt natura cum huiusmodi potentij solùm concurrat vt principium commune & quasi genericum, obiectum verò vt forma specifica contradi-stinctiua operationis vnius ab operatione alterius.

160. Secundum est. Hæc obiecta, quæ veluti formæ specificæ constituunt intellectum & voluntatem diuinam, non esse extrinsecos terminos distinctos ab intellectu & voluntate Dei, vt sunt in nobis, in quibus obiecta distinguuntur à potentij; sed esse intrinsecas perfectiones à parte rei identificatas cum intellectu & voluntate diuina; & hoc per se, quia per se in Deo intellectus & intelligibile, appetitus & appetibile sunt idem, teste Philosopho 12. Metaphys. Vnde eadem Deitas est quasi subiectum intellectus & voluntatis diuinæ, cum vnoquoque cõcurrentes vt commune principium communicatiuum ad productionem Verbi & Spiritus sancti, & simul obiectum vltimè constituens, tum intellectum, vt species intelligibilis sui, personarum, & creaturarum possibilitium; tum voluntatem vt obiectum appetibile sui, personarum, & creaturarum possibilitium.

Philosoph.

161. Tertium est. In his potentij vltimè per obiecta ad operandum constitutis duplicem considerari perfectionem, vtamque essentialem, & per se ad operandum requisitam: alteram quasi genericam naturæ cum vtroque principio intellectiui scilicet, & volitiui immediatè & naturaliter concurrentis; alteram quasi specificam & differentialem ipsius obiecti, cum vtroque etiam principio intentionaliter concurrentis. Nam sicut vnumquodque principium per se constat ex natura & obiecto; ex natura tanquam ex ratione generica & communi; ex obiecto tanquam ex ratione specifica & propria: ita duplicem in se continet perfectionem, & naturalem ipsius naturæ, & intentionalem ipsorum obiectorum. Nam sicut naturæ est, se communicare naturaliter; ita obiecti se communicare intentionaliter; quoniam obiectum vt obiectum formaliter non postulat esse in termino producto secundum esse naturale, sed tantum secundum esse intentionale. His adnotatis,

162. Probatur minor nostræ rationis, in qua sita est presentis rationis difficultas; hoc pacto. Verbum Diuinum non solùm procedit simile naturaliter principio remoto, & quasi generico naturæ; sed etiam intentionaliter principio proximo & quasi specifico obiecti intelligibilis; quia non solùm procedit consubstantialiter principio producenti, sed etiam expressiuum, & declaratiuum obiecti intelligibilis, à quo tanquam à forma specifica & vltima essentialiter constitutiua ipsius principij producentis exprimitur. Est enim, Verbum ex vi suæ formalis originis similitudo

obic-

obiecti intelligibilis ad ipsum intentionaliter representandum expressa. Spiritus vero sanctus, licet vi suae originis procedat naturaliter similis principio remoto & quasi generico naturae, quia vi suae formalis originis non minus quam Verbum procedit consubstantialis principio spiranti; quia procedit ut Amor increatus, qui non minus quam intellectio est de essentia Dei; non tamen procedit similis intentionaliter obiecto intelligibili, à quo tanquam ab ultima, & specifica forma essentialiter constitutiva principij spirantis procedit: quia non procedit ut intellectualis imago ad suum principium intentionaliter representandum expressa; sed ut vitalis impulsus ad obiectum diligendum productus.

Aristoteles.

163. Cuius discriminis ratio à priori est, quia intellectus fit proximè fecundus ad operandum per speciem intelligibilem obiecti, quae essentialiter ordinatur ad gignendum Verbum, ut intentionalem imaginem, & expressam similitudinem ipsius obiecti; mediante qua intellectus fit ipsum intelligibile in actu, iuxta illud Philosophi: *Animam intelligendo fit omnia*. Voluntas vero fit proximè operatiua per expressam notitiam obiecti intelligibilis, quae cum sit ipsa formalis similitudo obiecti, non ordinatur ad aliam formalem similitudinem exprimendam, sed ad inclinandum duntaxat appetitum ad obiectum diligendum iam cognitum, & expressum. Igitur sola processio Verbi; non autem Spiritus sancti est generatio. Consequentia patet, nam generatio est, qua productum procedit adaequatè simile producenti, non solum in ratione generica, sed etiam in ratione specifica: ideo enim productio Vermis non est generatio, quia per eam productum non procedit adaequatè simile producenti secundum utramque similitudinem genericam & specificam, sed tantum secundum rationem genericam animalis. Adaequata autem similitudo in his principijs vitalibus non est sumenda penes naturam tantum, quia haec est solum principium commune, & genericum aequaliter concurrens cum utraque potentia; sed etiam penes obiecta, quae sunt ultimae formae specificae constituentes, & distinguentes huiusmodi principia, qua vitalia sunt formaliter. Ergo sola productio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio: quia solum Verbum procedit adaequatè simile principio producenti, & secundum rationem genericam naturae, & secundum rationem specificam obiecti, & secundum similitudinem naturalem essentialiter requisitam ad generationem viuientis ut sic, & secundum similitudinem intelligibilem, seu intentionalem propriam generationis viuientis intellectualis.

164. Confirmatur primò: Quia Filius debet procedere ut imago expressiua omnium, quae essentialiter constituunt principium, à quo ipsa procedit. Solum Verbum Diuinum procedit ut imago expressiua omnium, quae essentialiter constituunt principium, à quo ipsum procedit; Ergo solum Verbum est Filius. Maior conceditur ab omnibus. Minor

probat, nam tam in principio intellectu, quam in principio volitivo duo sunt per se primò constituentia, & natura, & obiectum. Solum Verbum vi suae originis procedit & ut imago naturalis ad representandam naturam, & ut imago intentionalis ad exprimendum obiectum intelligibile. Spiritus sanctus vero vi suae originis solum procedit ut imago naturalis ad representandam naturam principij spirantis, non autem obiectum ipsum diligibile, quod est formale constitutiuum principij spirantis. Etenim in amore non cognoscitur obiectum amatum, sicut in Verbo obiectum intelligibile, quia amor non est intellectualis manifestatio & expressio obiecti, sicut est Verbum, quod vi sua habet representare & exprimere obiectum intelligenti, etiam si obiecti naturam in se ipso formaliter non contineat.

165. Confirmatur secundò: Generatio continere debet perfectam similitudinem gignentis: Atqui sola productio Verbi continet perfectam similitudinem Patris gignentis: quia non solum continet similitudinem naturalem, sed etiam intentionalem, nam haec per se spectat ad ultimum & specificum complementum generationis intellectualis ut sic. Quin inter omnes generationes perfectissimam esse intellectualem; nomenque ipsum generationis per prius dici de generatione intellectuali, quam materiali docet Aureol. in 1. dist. 9. p. 1. a. 2. tamen si in Deo non solum fit generatio intellectualis quoad similitudinem intentionalem, quae sola non sufficeret, ut constet in creatis; sed etiam quoad naturalem, quae simul cum intentionali constituit perfectam generationem viuientis intellectualis.

Aureolus.

166. Hanc nostram rationem breuiter attingit S. Thom. 1. p. q. 27. ar. 2. & 4. contra gentes c. 11. inde probans, processionem per intellectum, non autem per voluntatem, in Diuinis esse generationem, quia in Deo conceptio intellectus est similitudo rei intellecta, & in eadem natura existens cum ipso Deo dicente. Quibus verbis utramque similitudinem exprimit, & intentionalem, & naturalem ad intellectualem filium essentialiter requisitam. Eandem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi suae processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. restat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filius sit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declaratiua Patris manifestans ea, quae quasi latebant in memoria fecunda ipsius; ac per hoc distingui à Spiritu sancto, qui tamen si procedat per omnia similis Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad representandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

S. Thomas.

Scotus.

Aureolus.

167. Eadem ratio colligitur ex sacra Scriptura, quae Filium appellat imaginem, ad Coloss. 1. secundae ad Cor. 4. Sapientiae 7.

Ad Coloss. 1.

1. ad Cor. 4.

cuiusque

eiufque processionem vocat sinceram emanationem claritatis omnipotentis Dei, ibid. Sapient. 7.

Sap. 7.
August.

Anselmus

168. Eandem docent Patres. August. 7. de Trinit. cap. 2. *Eo, inquit, Filius, quo Verbum; & eo Verbum, quo Filius.* At Verbum intellectualē reduplicat imaginem. ergo. Anselmus in monologio cap. 53. *Sicut, inquit, Verbum mox ut consideratur, se prolem esse eius, à quo procedit euidentissimè probat, promptam referendo parentis imaginem: sic amor aperit se prolem negat, quia dum à Patre & Filio procedere intelligitur, non statim iam perspicuam exhibet se contemplanti eius, ex quo est similitudinem.* Vbi manifestè loquitur de similitudine intentionali, nam hanc vt propriam vi suæ originis habet Verbum, quam statim exhibet Patri contemplanti.

Nazianzenus.

Nazianzenus Oratione 4. de Theologia: Filiū appellat naturæ paternæ declarationem: *Brenis, inquit, & compendiosa, faciliq;ue paternæ naturæ declaratio est Filius.* Declarat autem Filius æterni Patris naturam, intelligibiliter illam repræsentando. Nam cæterum etiam Spiritus sanctus per identitatem naturæ naturaliter declarat æterni Patris, nativæ naturæ.

Athanasius.

Athanasius sermone de sanctissima Deipara, docet Filium esse characterem, & speciem substantiæ Patris, *Per quam, inquit, ipse Pater exprimitur, & repræsentatur.* Vt enim annulo signatorio species aliqua effigatur, quam nos imaginem expreſſam & sigillum appellamus, si nihil defuit ab exemplari suo: ita quoque Filius &c.

Cyrl. Alex.

Cyrlus lib. 3. Thesauri. cap. 1. *Quemadmodum si quis, inquit, depictam Regis imaginem videret & miratus pulchritudinem imaginis, ipsum regem videre desideraret, iure utique imago ad eum diceret: qui me videt, Regem videt: Ego & Rex vnum sumus; quantum ad exactam similitudinem ego in Rege; & Rex in me est: sic & Filius &c.* Basiliius epist. 43. ad Gregorium Nyſſenum docet, Patris hypostasin in ipsa Filij hypostasi cognosci. Quod est proprium intellectualis imaginis.

Basiliius.

169. *Obijcies 1.* De ratione Filij Dei non est, vt procedat similis cum Patre in principio communicandi naturam: ergo nec de ratione eius erit, vt procedat similis in obiecto intelligibili. Consequentia probatur, quia non minus de ratione Patris Diuini est communicare suam naturam, quam esse similem obiecto intelligibili: ergo si de ratione Filij non est, vt procedat similis in vno, nec de ratione eius erit, vt procedat similis in altero. Respondeo negando consequentiam; nam de ratione Filij increati, non est, vt procedat similis in notionalibus, sed tantum in essentialibus cum principio producente. Communicare autem naturam proximè conuenit Patri notionaliter, non essentialiter: esse verò simile obiecto intelligibili conuenit Patri essentialiter, non notionaliter. Minor constat, nam communicare naturam conuenit Patri proximè ratione relationis: esse verò simile obiecto intelligibili conuenit Patri rationis intellectualis essentialis. Maior probatur, nam alioqui de ratione Filij increa-

ti esset procedere similem Patri in ipsa Paternitate. Nec refert, quod Pater habeat, alium modum communicandi naturam per spirationem Filio communicabilem; quia hunc non habet vt Pater, sed vt Spirator, cum tamen vt Patri formaliter respondere debeat Filius. Ratio verò est, quia notionalia sunt propria, & indiuidualia personæ; quæ ex vi processionis non communicantur naturaliter, essentialia verò sunt communia; similitudo autem inter genitum & genitorem non spectatur penes indiuidualia & propria, sed penes essentialia & communia.

170. *Obijcies 2.* Intelligibile non constituit essentialiter intellectuum Dei. Ergo Verbum Diuinum procedens simile intelligibili, non procedit simile producenti quoad essentialia. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia intelligibile, non solum est essentia Diuina, sed etiam creaturæ possibiles, sed hæ non constituunt essentialiter intellectuum Dei; implicat enim creatum essentialiter constituere increatum. Respondeo negando antecedens. Ad probationem distingo maiorem: creaturæ possibiles sunt intelligibile Diuini intellectus, quoad esse naturale earum; nego. Quoad esse intentionale; concedo. Sed vt sic non constituunt essentialiter intellectuum Dei, nego minorem. Quia vt sic, creaturæ sunt ipsa creatrix essentia, vt species, & intelligibilis similitudo earum. Vnde sicut Deus est essentialiter species creaturarum, ita in ratione intellectui constituitur per aliquid sibi essentialiter. Ergo Verbum procedens simile Deo in obiecto intelligibili creaturarum, procedit simile quoad aliquid essentialia principio producenti.

171. *Obijcies 3.* Obiectum intelligibile non est formaliter viuens. Ergo non potest esse proximum principium specificum generationis. Consequentia constat, quia generatio debet esse à principio proximo viuente. Antecedens probatur, quia obiectum, vt obiectum extrinsecum est intelligenti: principium autem viuens debet esse intrinsecum viuenti. Respondeo duplex esse obiectum intelligibile, vnum extrinsecum, alterum intrinsecum. Concedo antecedens de intelligibili extrinseco, nego de intrinseco, qualis est essentia angeli respectu eiusdem angeli intelligentis. Deo autem intelligenti nullum obiectum, neque creatum, neque increatum extrinsecum est. Nam ipsæmet creaturæ possibiles intrinsecæ sunt Deo intelligenti in ratione obiecti intelligibilis per earum intelligibilem similitudinem: est enim Deus teste S. Thoma, intelligibilis similitudo rerum omnium.

S. Thomas.

172. *Obijcies 4.* Etiam Spiritus S. vi suæ processionis procedit similis producenti, vtraque similitudine naturali, & intentionali, quia vi suæ processionis accipit naturam Diuinam; cum qua est vtraque similitudo essentialiter coniuncta. Respondeo negando antecedens; quia, vt rectè notat Caietanus 1.

Caietanus.

p. q. 35. art. 1. ad hoc, vt terminus vi suæ originis procedat similis producenti, non sufficit, vt quomodocunque origo terminetur ad simile, sed necesse est, vt terminetur ad simile formaliter & per se. Processio autem Spiritus sancti non est ad simile intentionaliter formaliter & per se, sed concomitanter ob concomitantiam cum amore, ad quem per se tantum origo Spiritus S. terminatur.

173. *Obijcies 5.* Similitudo est principium amoris: ergo si Spiritus sanctus procedit vt Amor, procedit vt similis per se. Respondet distinguendo antecedens: est enim similitudo principium Amoris, in quantum mouet appetitum vt bonum: bonum autem & finis non est principium producendi simile, sed tantum inclinandi ad simile. At in Verbo similitudo est principium producendi simile, quia est principium producendi Verbum, quod est ipsa expressa similitudo obiecti. Legatur S. Tho. 1. part. q. 27. art. 4. ad 2. & Syluius ibid.

S. Thomas.
Syluius.

174. Instabis, Spiritus S. procedit vt terminus perfectissimi amoris amicitiae. De ratione autem amoris amicitiae est vel facere, vel saltem supponere simile in natura. Ergo Spiritus sanctus vi suæ processionis formaliter procedit vt similis in natura cum principio producente. Respondet primò de ratione amoris esse facere, vel supponere similitudinem inter ipsos amantes. Amantes autem in Diuinis sunt PATER & FILIVS, ex quorum mutuo amore procedit Spiritus sanctus, vt terminus talis amoris. Vnde ex allato argumento solum sequitur, similitudinem tantum debere esse inter Patrem & Filium sese mutuo diligentes. Secundò dico, Spiritui sancto communicari similitudinem ei proportionatam, quæ est sola similitudo in natura.

175. *Obijcies 6.* Voluntas vi sua habet vnire se obiecto amato. Ergo infinita voluntas infinito modo se vniet amato: sed infinita vnio calculat perfectam identitatem amantis cum amato. Ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit plus quam similis obiecto amabili, cum vi suæ originis procedat vt idem cum illo. Respondet, ex hoc tantum calculari infinitam vnionem affectiuam, non autem naturalem cum obiecto amabili, quæ ad generationem non sufficit, cum neque sit per similitudinem naturæ, neque per expressionem obiecti, sed tantum per infinitam inclinationem & impulsu ad illud.

176. Instabis. Spiritus sanctus procedit vt vitalis inclinatio ad obiectum: Sed hæc est quedam obiectiua similitudo: ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit vt similis obiecto. Resp. negando minorem. Etenim obiectiua similitudo sufficiens ad representandum intelligibiliter obiectum, & essentialiter requisita ad generationem intellectualem est illa, in qua exprimitur intentionaliter obiectum, qualis nō est amor, in quo nullo modo exprimitur obiectum, cum non sit ratio cognoscendi, sed tantum inclinandi ad obiectum. Quod autem talis similitudo, requiratur ad generationem intellectualem inde constat,

quoniam sicut de ratione geniti, vt sic est, representare genitorem: ita de ratione geniti intellectualis est representare intelligibiliter genitorem: atqui sola illa similitudo representat intelligibiliter genitorem, quæ est ratio cognoscendi genitorem, & in qua ipse genitor intentionaliter exprimitur. Talis autem similitudo non est amor, qui nec est ratio cognoscendi obiectum amabile, nec in ipso exprimitur natura ipsius obiecti amabilis.

177. *Obijcies 7.* Omne agens producit sibi simile in forma, per quam agit: ergo voluntas Diuina producit sibi simile. Respondet Ferrar. 4. contra gentes c. 19. §. huius euidencia, distinguendo de similitudine, vel secundum conuenientiam, vel secundum proportionem. De prima negat, de secunda concedit antecedens. At hæc non sat est ad generationem, quæ requirit similitudinem secundum conuenientiam specificam formæ, quæ in principijs vitalibus desumenda est ex obiecto.

Ferrarius

178. *Obijcies 8.* Productio Spiritus sancti habet quiddam est formale in generatione humana; ergo est generatio. Consequentia constat, quia non aliunde Patres Diuinam generationem colligunt, quam ex humana. Antecedens probatur, quia generatio humana est tantum via ad communicandam naturam producens productum: hoc totum habet productio Spiritus sancti; ergo. Respondet. Nego Antecedens, quamuis id concedat Aliacen. nam quod est formale in generatione humana, est adæquata similitudo producti cum producente, quam adæquationem non habet Spiritus sancti productio. Quia licet conueniat cum generatione humana in communicatione naturæ, non tamen conuenit in adæquata similitudine principij producentis. Cuius ratio est, quia productiuum hominis adæquate constituitur per principium sensitiuum rationale, cuius adæquata similitudo reperitur in productione hominis: productiuum verò Spiritus S. adæquate constituitur per principium volitiuum, quod præter naturam Diuinam includit pro vltimo constitutiuo obiectum volibile, à quo tanquam à principio specifico procedit Spiritus S. qui quia vi suæ originis non procedit similis obiecto volibili, quod est vltimū & specificum constitutiuum principij spirantis; nō procedit adæquate similis principio produceti. Sicut vermis procedens à verme est filius vermis producentis; procedens verò ab homine non est filius hominis producentis, etiam si procedat in eadem natura specifica vermis, in qua procedebat ab alio verme, idque ex eo tantum, quia in prima productione procedit adæquate similis principio producenti, non autem in secunda.

Aliacen.

179. *Obijcies 9.* Spiritui sancto vi suæ processionis communicatur totum principium productiuum; ergo vi suæ processionis procedit adæquate similis principio producenti. Consequentia constat, quia tunc terminus vi suæ processionis procedit adæquate similis principio producenti; quando vi suæ

processio.

processionis accipit totum principium productuum. Antecedens probatur, nam principium productuum Spiritus S. est volituum, constitutum ex voluntate & obiecto volibili: sed hoc totum communicatur Spiritui S. vi suæ processionis formalis; ergo. Resp. Distinguendo antecedens; communicatur totum principium productuum, subiectiuè, nego; terminatiuè, concedo. Etenim duo includit principium volituum, vnum subiectiuè, & est ipsa voluntas Diuina; alterum terminatiuè, & est ipsum obiectum volibile. Vtrūque vi suæ processionis formalis communicatur Spiritui S. nempe voluntas subiectiuè, & obiectum terminatiuè. Verū hæc terminatiua communicatio obiecti non sat est ad generationem, vi cuius debet communicari productum subiectiuè quidquid est in principio producte. Cuius ratio est, quia in ipso genito debet exprimi totū principium productuum cum finis generationis sit, vt totum generans conlueretur in genito: ergo debet illi intrinsecè & subiectiuè, & non tantum extrinsecè & terminatiuè totum principium communicari. Quam veritatem non obscure significauit S. Basilus orat. 16. illud. Ioan. 1. In principio erat Verbum: his verbis: *Cur Verbum? quoniam imago est genitoris, totum in se monstrans genitorem.* Et Cyril. lib. 7. Theauri c. 4. *Si Verbum, inquit, Dei appellatum est secundum Ennomium, non quia secundum naturam ex Patre sit, & genitoris essentiam in seipso demonstrat, &c.* Damasc. orat. 1. de imagin. *Imago, inquit, Dei inuisibilis est ipse filius, qui in seipso Patrem gerit.*

180. Dices. Sufficit, vt eo modo obiectum comunicetur termino, quo continetur in ipso principio: atqui in principio volitui obiectum continetur tantum terminatiuè; ergo sufficit, si hoc etiā modo communicetur termino producto, vt dicatur genitus. Resp. Negando maiorem, etenim ad generationem non sufficit, vt principium productiuū quocumq; modo comunicetur producto; sed comunicari debet, vt ratio ipsa essentialis generationis postulat. Cū enim natura generationis desumpta sit ex generatione creata, ex qua extensum est nomen ad generationem increatā significandā; in generatione autē creata semper principium generatiuum comunicatur genito totum subiectiuè; illud principium dicendum est generatiuum in Diuinis, quod comunicat se totū producto subiectiuè, non autem quod comunicat se totum terminatiuè: quia illud tantū principium in Diuinis dicendum est generatiuum, quod seruat eandem formā comunicandi se termino producto, quam seruat principium generatiuum creatum, ex quo translata est ratio generationis ad Diuina. Alioqui nullum haberemus fundamentum; cur potius vnum, quam aliud principium in Diuinis appellaremus generatiuum, nisi propter eiusmodi essentialē convenientiam in communicando se totaliter subiectiuè termino producto.

181. Obijciēs 10. In definitione generationis sola mentio fit similitudinis naturæ; ergo hæc tantum requiritur: sed hæc reperitur in pro-

cessione Spiritus sancti; ergo in ea reperitur quod est formale in generatione. Resp. Explicitè tantum mentionē fieri de similitudine naturæ; implicitè verò etiā de similitudine intentionali, quādo illa est essentialis principio producenti, vt est in principio generatiuo increato, quod essentialiter constituitur ex natura & obiecto intelligibili; ratio, quia eius similitudinis fit mentio, in definitione generationis, quæ est adæquata principio producenti. Porro similitudo adæquata principio producenti est illa, quæ adæquat totam similitudinem essentialē principij producētis; cuiusmodi non est similitudo, secundum quam procedit Spiritus sanctus, qui vi suæ originis solum procedit similis naturæ, non autem obiecto volito, quia non procedit vt similitudo obiecti amati, sed vt inclinatio tantum ad illud. Confirmatur, nam ita se habet natura intellectualis ad obiectum intelligibile in principio generatiuo intelligere, sicut natura generica ad gradū specificum in principio generatiuo materiali: sed sola similitudo in gradu generico non sufficit ad generationem viuētis materialis: ergo nec sola similitudo in natura intellectuali, sufficiet ad generationem viuētis purē intellectualis.

182. Obijciēs 11. Ea tantum similitudo est de ratione generationis, cuius terminus est capax, & principium ipsum comunicare potest. Sed amor increatus non est capax similitudinis intentionalis; nec eam comunicare potest principium ipsum spiratiuum. Resp. nego maiorem: alioqui vermis, qui non est capax nisi similitudinis genericæ, nec maiorem potest ab homine recipere, esset filius hominis producentis. Similitudo igitur ad generationē requisita spectanda non est ex capacitate termini, vel principij, sed ex propria essentia, quæ postulat, vt sit adæquata principio producenti quoad essentialia. Ex eo igitur, quod nec amor increatus vi suæ originis sit capax similitudinis intentionalis obiecti amabilis, nec principium volituum possit eam comunicare, non sequitur, Spiritum sanctum esse Filium, sed potius non posse esse filium, eò quod vi suæ originis nequit procedere adæquate similis principio producenti quoad essentialia.

183. Obijciēs 12. Productio muli est vera generatio: sed per illam terminus non procedit similis producenti: ergo de ratione generationis non est, vt per eam genitum procedat perfectè simile gignenti. Respondeo, productionem muli deficere à perfecta generatione viuētis, vt præcitato loco Metaph. indicat Aristoteles. Verum qua parte mulus procedit aliquo modo similis non solum principio generico, quia hoc non sufficit, vt constat in Verme, sed etiam specifico, dicitur aliquo modo genitus & filius. Mulus enim etsi non procedat in perfectam similitudinem naturæ specificæ cum equo & asina, à quibus gignitur, cum non possit procedere in duplici natura specifica; procedit tamen similis vtrique per differentiam, quæ multum participat de proprietatibus vtriusque parentis, vt constat ex extrinseca figura. At verò Spiritus sanctus

nullo

Aristoteles.

nullo modo vi suæ originis procedit similis similitudine specifica, sumpta ex obiecto cum principio spirante: & hoc ideo, quia obiectum diligibile, quod proximè constituit voluntatem ad operandum, nullo pacto ordinatur ad producendum simile. At verò principium generatiuum equi & asinæ per se ordinatur ad gignendum simile in natura specifica; per accidens autem ratione missionis diuersorum seminum deficit à perfecta similitudine naturæ specificæ.

Corollaria Doctrina.

184. **E**X dictis infero primò, Spiritum sanctum vi suæ originis procedere similem in natura cum principio producente, non tamen esse genitum; quia ad genitum intellectuale requiritur similitudo intelligibilis, quæ est propria naturæ intellectualis ut sic.

185. Infero 2. Spiritum sanctum vi suæ originis procedere ut Deum formaliter, & non tantum identicè; quia ex vi suæ originis formalis procedit ut Amor increatus, qui non

minus quam intellectio constituit essentialiter Deum.

186. Infero 3. Si per impossibile in Diuinis non esset Verbum, adhuc processio Spiritus sancti non esset generatio: quia neque tunc vi suæ originis Spiritus sanctus procederet similis intentionaliter principio producenti, sed tantum naturaliter, ut procedit nunc. Igitur neque tunc haberet formalem rationem generationis, quæ in eo consistit, ut per illam terminus procedat adæquatè similis principio producenti.

187. Ad rationem dubitandi constat ex dictis. Nego enim definitionem generationis conuenire processioni Spiritus sancti, quia Spiritus sanctus vi suæ originis non procedit in similitudinem adæquatam cum principio spirante: quo pacto intelligendum est, ly, *in similitudinem naturæ*. Ratio est, quia Spiritus sanctus non procedit in similitudinem obiecti diligibilis, quod est proximum principium constituens voluntatem Diuinam potentem ad spirandum. Conuenit autem processioni Verbi, quia hoc non solum procedit in similitudinem naturæ, sed etiam obiecti intelligibilis, quod est proximum principium constituens intellectum Diuinum ad producendum.

DISPUTATIO XIX.

De Relationibus Diuinis.

EXPLICATA natura, & numero Diuinarum processionum, ex quibus numerum, & proprietatem Diuinarum personarum deduximus, explicanda superest natura, & numerus Diuinarum relationum, quæ principia sunt, & termini Diuinarum processionum.

SECTIO I.

An, & quot sint relationes reales in Deo.

Conc. Tol.
tanum 11.

1. **D**ICO 1. Sunt in Deo relationes reales. Assertio est definita in Concilio Tolitano 11. *In relationis, inquit, personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad virosque refertur, quæ cum relatione tres personæ dicantur, vnatanum naturalis substantia crediuntur.* Eadem veritas colligitur ex sacra scriptura, in qua personæ Diuinæ appellantur nomine Patris & Filij, quæ correlatiue ad inuicem referuntur.

S. Thomas.

2. Fundamentum S. Thomæ est. In Deo

est realis processio vnius personæ ab alia: ergo in eo est realis relatio. Consequentia probatur, tum quia omne productum fundat realem respectum ad suum producentem: & è conuerso, quando ambo sunt eiusdem ordinis & naturæ, qualia sunt producent, & productum in Diuinis, ob hanc enim rationem concedimus respectum realem inter Patrem & Filium, & vniuersaliter inter causam & effectum in rebus creatis; non autem inter creatorem & creaturam, quia non sunt eiusdem ordinis & naturæ: tum quia omne productum distinguitur à producente. Sed in Diuinis non potest dari distinctio, nisi per relationes, nam omnis alia est per limitationem: non repugnat autem in Deo distinctio per relationes, quia hæc est per essentialem oppositionem, quam relatiua dicunt ad inuicem. Implicat autem distinctio per limitationem in Deo, quia hæc non est intrinseca & essentialis rebus ipsis distinguantibus, sed accidentaliter, & ab extrinseco limitante, quam Deus habere non potest. Confirmatur, quia relationes in Deo constituunt personas reales; igitur sunt reales.

3. **D**ICO 2. Hæ relationes in Deo reales sunt non solum secundum esse in, sed etiam secundum esse ad. Assertio est contra Caiet.

Caietanus.
Capreolus.

1. p. q. 28. ar. 1. & Capreolum in 1. dist. 33. ad

1. & 3.

1. & 3. Aureoli docentes, relationem realem secundum proprium esse *Ad*, non esse quid reale, cum illud sit commune relationi rationis: nihil autem reale commune esse potest enti reali & rationis. Ex quo inferunt, relationes secundum propriam suam rationem & differentiam ultimam, quæ desumitur ab esse *Ad*, nihil ponere in relatiuo. Sed assertio nostra est S. Thomæ 1. p. loc. præcit. ubi docet, respectum ad aliud, quæ est propria differentia relationis ut sic, aliquando esse in ipsa natura rerum, aliquando in sola apprehensione rationis: loquitur autem, ut legenti constet, de ipso esse *Ad*: nam hoc est proprium relationis, ut relatio est. Igitur in sententia S. Thomæ esse *Ad* relationis realis distinguitur ab esse *Ad* relationis rationis; siquidem illud est in ipsa natura rerum, hoc in sola apprehensione rationis.

4. Fundamentum assertionis est, quia esse *Ad* in relatione reali est propria differentia constitutiva ipsius, & distinctiua realiter ab omni alia: reigitur debet esse quid reale; cum nihil non reale constituere, & distinguere possit realiter. Sed relationes Diuinæ sunt reales, realiter ad inuicem distinctæ: Igitur esse *Ad* earum est reale. Confirmatur, quia relationes Diuinæ exercent realem respectum, & oppositionem ad inuicem per ipsum esse *Ad*: implicat autem, illas exercere realem actum respiciendi & referendi absque forma reali. Maior probatur, quia illæ mutuum actum referendi, respiciendi que exercent, quatenus oppositæ: opponuntur autem formaliter per esse *Ad*; nam per esse *In* formaliter important naturam, tanquam fundamentum, cum quo identificantur, & sunt idem: Minor constat, quia implicat, effectum realem exerceri à forma non reali. Ex quo sequitur, relationes Diuinæ non modò esse reales, quia sunt aliquid reale, verum etiam quia sunt ad aliquid reale in se.

5. Ad fundamentum oppositæ sententiæ negandum est, esse relationis realis esse commune relationi rationis, cum sit propria differentia ipsius relationis realis, contra-distinguens illam à relatione rationis.

6. Dico 3. Dantur in Deo tres relationes reales, Paternitas, Filiatio, spiratio passiva realiter inter se distinctæ. Assertio est de fide, qua constat, dari tres personas realiter distinctas in Deo; nam vnaquæque persona constituitur relatione distincta ab alijs. Porro ternarius hic numerus & ordo Diuinarum relationum hoc discursu colligitur in Deo. Natura Diuina substantialis est; ergo necessariò postulat, ut terminetur aliqua personali substantia; nam hæc necessaria est cuiuslibet naturæ substantiali completæ. Quoniam verò hæc personalitas est in natura fecunda productiua sui similis ad intra, oportet esse relatiuam, non absolutam; quia omne absolutum ob infinitatem suæ perfectionis, commune est omnibus personis Diuinis. Rursus quia hæc personalitas est in natura perfectè intellectuali, productiua ad intra per actus intellectus, &

voluntatis, alia esse non poterat, quàm Paternitas. Nam per eam constitui debet in ratione primæ personæ, producentis per actum intellectus terminum sibi adæquatè similem per modum intellectualis imaginis, atque adeo per modum geniti, ac Filij.

7. Eadem ratione constat, primam personalitatem non habere Deum media origine & productione, sed à se quavis origine priorem. Nam licet eam Deus habeat, ut producat per illam Filium, non tamen illam habet media productione Filij: sicut Filius suam substantiam habet media passiva productione ipsius personalitatis. Quo fit, ut Paternitas in Deo nullam supponat rationem fundandi, ut in ipso sit, & quodammodo resuletur, sicut Paternitas creata; sed competit naturæ Diuinæ immediatè, & à se, ut talis natura est, absque vlla passiva productione & origine. Cuius ratio est, quia Paternitas increata competit naturæ Diuinæ, ut proprietates constituens cum illa primam personam producentem ad intra; creata verò competit naturæ create, ut accedens supponens subiectum completum in ratione personæ producentis. Personalitas autem, cum sit vel conditio necessariò prærequisita ad producendum, vel ratio ipsa producendi, haberi non potest media productione sui termini & effectus; alioqui præsupponeretur, & non præsupponeretur ad productionem sui termini.

8. Constituta autem prima persona Patris per paternitatem improductam & à se; secunda relatio personalis, quæ per productionem competit Deo, est Filiatio. Nam prima productio, quam inchoat æternus Pater, est generatio, cuius terminum exprimit actu ipso intelligendi. Qui quoniam in Diuinis rationem habet geniti, cum procedat adæquatè similis principio producenti, eius proprietates personalis erit Filiatio: quæ pro ratione fundandi habet ipsam productionem personæ. Producta autem secunda persona actu ipso intelligendi, tertia relatio personalis competens Deo, est spiratio passiva, qua constituitur tertia persona Spiritus sancti. Hæc enim, quia procedit per actum volendi, supponit secundam per actum intelligendi origine priorem; atque adeo non potest, nisi supposita productione Filij, Deo competere. Supponit autem pro ratione fundandi processione, qua illa à Patre, Filioque producitur. Quæ sicut diuerso modo à suo principio procedit, quàm personalitas Filij; ita se ipsa diuersa est ab illa.

9. Dico 4. Præter has tres relationes personales concedenda est quarta, Spirationis actiue Patri Filioque communis. Est S. Thomæ 1. p. q. 28. art. 4. & q. 32. art. 3. Syluij ibid. & communis Theologorum. Cuius oppositam sententiam Molina 1. p. q. 28. art. 4. disp. 1. appellat erroneam: quippe cum ex principijs reuelatis nostra sententia euidenter deducatur. Docet enim fides, in Deo duplicem esse processionem; vnam qua Filius à Patre, alteram, qua Spiritus sanctus ab utroque procedit, igitur

S. Thomas. Syluius.

Molina. Communis Theologorum censura contraria opinionis.

dit, igitur

dit, igitur quatuor oportet ponere relationes, binas pro quavis processione: nam vnaquæque processio habet principium, à quo est, & terminum, ad quem est: ergo in quavis processione ponenda est relatio producentis ad productum, & producti ad producentem; quæ in prima processione est Paternitas, & Filiatio; in Secunda Spiratio actiua Patri Filioque communis, & passiva, qua tertia Trinitatis persona constituitur. Igitur præter tres relationes personales danda est quarta Spirationis actiue, qua Pater & Filius referantur ad Spiritum sanctum.

10. Confirmatur. Quia non est maior ratio, cur ad primam processionem duplex resultet mutua relatio Patris ad Filium, & Filij ad Patrem, & non ad secundam spirantis ad Spiratum, & Spirati ad Spiratorem, cum in vtraque processione sint eadem conditiones, ad mutuam relationem fundandam requisitæ, nempe fundamentum, quod est natura; ratio fundandi quæ est origo producentis; & extrema ipsa seu termini realiter distincti, & eiusdem ordinis inter se, qui sunt personæ ipsæ producens & producta.

11. *Obijciat* 1. Repugnat, vnam relationem fundari in alia, sed Pater & Filius constituuntur per relationes. Ergo repugnat eos fundare etiam relationem. Confirmatur, quia persona constituta per relationem non est vterius referibilis per aliam relationem realem: alioqui posset vna persona diuina referri ad aliam per relationem realis distinctionis. Respondeo, quidquid sit de maiore, quæ controuersa est inter Philosophos, dispar est ratio de relatione predicamentali, quæ est purus respectus, & de transcendentali subsistente, quæ simul constituit subiectum. Tales sunt relationes diuine, quæ non sunt puri respectus ad terminum, sed constituunt personas; suntque substantiales, & per se subsistentes ad instar relationum transcendentalium, quæ predicamentales fundant.

12. Ad confirmationem primò nego, personam diuinam non referri relatione realis distinctionis ad alias personas diuinas, quia cum seipsa sit distincta realiter à qualibet alia opposita relatione, seipsa refertur relatione realis distinctionis ad oppositam correlationem. Secundò nego, non posse personam diuinam referri ad alias personas relatione diuersæ rationis ab ea, qua constituitur in esse personali: quo pacto Pater & Filius referuntur ad Spiritum sanctum relatione Spirationis, qua tamen non constituuntur in esse personali.

13. *Obijciat* 2. Si in Deo essent quatuor relationes, essent quatuor res; hoc autem dici non potest; alioqui admittenda esset in Deo quaternitas, quæ sub anathemate damnata est in Concilijs. Sequela probatur, quia implicat, multiplicari inferius, non multiplicato superiore: Sed relatio est inferior ad rem: Ergo si in Deo multiplicantur relationes reales, multiplicantur res. Respondeo negando sequelam: quia Spiratio actiua non ponitur vt

distincta re, sed ratione tantum à Paternitate & Filiatione: Ergo licet ponatur, vt diuersa relatio à Paternitate & Filiatione, non tamen ponitur vt distincta res: quia res, cum sit quid absolutum & ad se, non multiplicatur, nisi ad multiplicationem subiectorum. Relatio verò, cum sit quid respectuum, & essentialiter ad aliud, multiplicatur ad solam multiplicationem terminorum. Quia igitur spiratio actiua non est distincta re à Paternitate & Filiatione, non potest numerari vt quarta res; sicut nec essentia, quæ sola ratione distinguitur à relationibus. Potest autem numerari vt quarta relatio, quia, vt hæc multiplicetur, sufficit vt tantum multiplicetur terminus. Terminus autem spirationis actiue distinctus est à termino Paternitatis, & Filiationis, vt per se patet.

14. Ad probationem verò sequelæ nego, multiplicato inferiori in re relatiua, multiplicari superius, quando multiplicatio fit tantum ex parte termini. Vnde in huiusmodi discursu variatur appellatio, quia in antecedente sumitur multiplicatio penes terminos; in consequente verò penes res ipsas. Proinde non rectè ex antecedente infertur illud consequens, ergo multiplicatur res, quæ superior est ad relationem: quia ad multiplicationem rei requiritur multiplicatio subiecti; ad multiplicationem verò relationis sufficit multiplicatio terminorum, vt constat in sententia non distinguente ex natura rei relationes à fundamento. In ea enim multiplicantur relationes penes diuersos terminos, non multiplicatis rebus, seu fundamentis.

15. Controuersia est inter Catholicos, an præter has quatuor relationes fundatas in origine producentis & producti, admittendæ sint aliæ fundatæ in vnitæte, & multitudine. Affirmat Scotus quodlibeto 5. ar. 2. & in 1. dist. 31. qu. 1. Fundamentum ipsius est, quia ad eas fundandas concurrunt omnia requisita: nempe extrema realiter distincta, quæ sunt personæ ipsæ, quæ tales relationes fundant; fundamentum reale, quod est essentia diuina, in distinctis suppositis comunicata; terminus realis, qui est persona opposita. Igitur nihil deest, quo minus illæ reales sint. Nec obstat, quod essentia, quæ fundamentum est harum relationum, sit eadem numero in omnibus extremis. Nam eadem essentia vna numero, & indistincta fundat in seipsa reales relationes originis; cur ergo non etiam reales relationes similitudinis, æqualitatis &c. ? Confirmatur, nam si personæ diuinæ essent inæquales, fundarent realem relationem inæqualitatis; ergo vt æquales fundare debent realem relationem æqualitatis.

16. Dico 5. Præter quatuor relationes fundatas in origine generantis, & geniti, spirantis & spirati non sunt aliæ relationes in Deo. Est S. Thomæ 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. & communis Scholasticorum in 1. dist. 31. & 33. Fundamentum est, quia huiusmodi relationes aut fundantur in vnitæte, aut in multitudine: atqui nullæ ex his in Deo esse possunt: ergo.

Minor

Scotus.

S. Thomas.
Scholasticorum
communis.

Gaietanus.

Minor probatur quoad relationes fundatas in unitate. Quoniam hæc, ut rectè Caietanus in citatum articulum, præexigunt fundamenta distincta realiter, nam ea sunt, quæ per huiusmodi relationes similitudinis æqualitatis, & identitatis referuntur, relationes autem non sunt, nisi rationes formales, quibus fundamenta ipsa mutuo referuntur. Quantitas enim est, quæ relatione æqualitatis refertur ad alteram quantitatem. Albedo est, quæ relatione similitudinis refertur ad aliam albedinem. Cum igitur fundamentum, in quo huiusmodi relationes fundantur, non sit distinctum in Deo, sed idem in omnibus extremis, ipsa scilicet natura Diuina, ratione cuius personæ dicuntur similes, æquales, eadem inter se; non possunt relationes in ea fundatæ reales esse. Velut si esset vna numero albedo in duplici subiecto, non posset realem relationem similitudinis fundare, quia idem ad se ipsum realiter referri non potest. Neque est eadem ratio de relationibus originis productis & producti, quia illæ aut non fundantur immediatè in essentia, sed in actibus notionalibus, qui distincti inter se sunt; aut si immediatè fundantur in essentia, ut paternitas, quia tamen secum ferunt distinctas hypothèses, possunt extrema quæ constituunt realiter referre. Relationes autem similitudinis, æqualitatis &c. solum referunt fundamentum ad terminum, ergo nisi illud præsupponant distinctum, non possunt realiter referre.

17. Probatur minor quoad relationes fundatas in multitudine, & distinctione. Quoniam ad has non est necessaria noua forma, ne ratione quidem distincta ab ipsis relationibus personalibus; cum enim ipsæ seipsis oppositæ, & dissimiles sint, nõ egent distincta relatione oppositionis, & dissimilitudinis ut se inuicem respiciant, ut oppositæ, & dissimiles formaliter: præsertim cum illæ in suo genere sint infinitæ; atque adeo simplicissimè continent omnem oppositionem, & perfectionem respectiuam in eo genere. Vnde etiam si in rebus creatis opus sit distincta relatione, qua Paternitas ad Filiationem, & Filiatio ad Paternitatem ut dissimiles, & oppositæ referantur; illa tamen necessaria non est in paternitate & filiatiōe Diuina, ob earum illimitationem & infinitatem.

18. Ex his patet ad fundamentum Scoti. Nam ad relationes prioris generis deficit prima distinctionis cōditio: ad relationes posterioris generis obstat essentialis oppositio, & infinitas Diuinarum personarum, quominus in illis resultet relatio oppositionis formaliter diuersæ. Ad confirmationem negatur consequentia. Nam si personæ Diuinæ essent inæquales, id esset propter inæqualitatem distinctæ naturæ, cuius unitas in causa est, ut in illis non sit similitudo & æqualitas formalis, sed tantum fundamentalis.

SECTIO II.

An Spiratio actiua distinguatur à Paternitate & Filiatione?

19. **R**atio dubitandi est, nam eadem spiratio actiua est in Patre & Filio, utrumque enim spirat amorem notionalem. Sed Pater distinguitur à Filio. Ergo & actiua spiratio Patris ab actiua spiratione Filij.

20. **P**rima sententia affirmat, spirationem actiuam distingui realiter à Paternitate & Filiatione. Est Durandi in primo, distinct. 13. quæst. 2. Bassoli ibidem §. circa primum, Baconi dist. 10. art. 1. §. 4. Henrici in summa art. 60. quæst. 2. Probat. Durandus. Totum esse relationis est ad aliud. Ergo nequit Pater eadem Paternitate respicere Filium & Spiritum sanctum; nec Filius eadem filiatiōe respicere Patrem & Spiritum Sanctum.

Durandus.
Bassoli.
Baconus.
Henricus.

21. **S**ecundò. Ita se habet generare ad generari, sicut spirare ad spirari: ergo commutata proportionem ita se habet generare ad spirare, sicut generari ad spirari. Sed generari & spirari differunt realiter inter se, quia vnum constituit personam Filij, aliud personam Spiritus Sancti. Ergo & generare, & spirare differunt inter se realiter.

22. **T**ertiò. Duabus relationibus disparatis specie differentibus correspondent duæ relationes disparatæ specie etiam realiter differentes. Sed generari & spirari sunt duæ relationes specie realiter differentes. Ergo & relationes eis correspondentes, quæ sunt generare & spirare, erunt etiam specie realiter inter se differentes. Maior constat, nam eadem relatio secundum speciem non opponitur pluribus relationibus secundum speciem.

23. **Q**uartò. Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se. Ergo si generare & generari sunt eadem cum spirare, erunt eadem & inter se.

24. **Q**uintò. Ab vna & eadem actione nequeunt esse duæ processiones immediatæ. Sed generari & spirari sunt duæ emanationes passiuæ: ergo nequeunt esse ab vna & eadem actione immediata; sed generari erit immediatè à generare, & spirari à spirare.

25. **S**extò. Implicat, relationem producentis & producti esse vnam & eandem, etiam respectu diuersorum. Etenim pater in humanis alia relatione respicit genitum, alia genitorem; quoniam per illam constituitur pater, per hanc verò filius. Sed spirare, & generari sunt relationes producentis & producti in eadem persona respectu diuersorum; ergo nequit esse vna, sed duplex realiter distincta.

26. **S**eptimò. Generare potest esse in Patre absque spirare; nam dato, quod Pater &

Filius non spirarent. Adhuc Pater generaret, & Filius generetur. Ergo spiratio distinguitur à generare & generari.

27. Octauò. Pater producit Filium per generare. Ergo si generare & spirare sunt idem, Pater producit Filium per ipsum spirare: igitur Filius non solum erit genitus, sed etiam spiratus.

28. Nonò. Duæ res absolutæ realiter distinctæ nequeunt esse idem realiter cum alia re absoluta; ergo nec duæ respectiue realiter distinctæ cum alia relatiua. Sed paternitas & filiatio sunt duæ res respectiue realiter distinctæ; ergo nequeunt esse idem cum spiratione actiua.

Bassolus.

29. Decimò probat Bassolus. Relationes, quarum vna est constitutiua, & incommunicabilis, alia non constitutiua, & communicabilis, distinguuntur realiter: paternitas est constitutiua Patris, & incommunicabilis alijs personis; Spiratio actiua non est constitutiua Patris, & communicabilis Filio; ergo distinguuntur realiter. Maior probatur, nam quando sunt duo entia positiua, & neutrum est formaliter infinitum, si vnum est communicabile, aliud incommunicabile, ambo differunt realiter. Paternitas & spiratio actiua sunt entia positiua, & neutra est formaliter infinita, & vna est communicabilis, altera incommunicabilis: ergo &c.

30. Vndecimò. Quæcunque sunt aliquid positiuum extra intellectum, & vnum nequit prædicari de alio in abstracto, distinguuntur realiter. Generatio nequit prædicari in abstracto de spiratione actiua, & vtrumque est aliquid positiuum extra intellectum: ergo distinguuntur realiter.

Scotus.
Mayronius.
Gabriel.

31. SECUNDA sententia docet, spirationem actiuam distingui tantum formaliter ex natura rei à paternitate & filiatione. Est Scoti quodlibetò quinto, articulo secundo, §. circa tamen, Mayronii in primo, dist. 1. quæst. 3. art. 2. Gabrielis distinct. 27. quæst. 1. Probatur primò. Spiratio actiua communicatur Filio, cui non communicatur paternitas; igitur spiratio actiua distinguitur à paternitate & filiatione; alioqui idem communicaretur, & non communicaretur. Secundò. Si spiratio actiua non distingueretur à paternitate & filiatione, possent inuicem prædicari. Consequens est falsum: ergo & antecedens. Tertio. Paternitas & Filiatio non sunt perfectiones infinitæ: ergo non solum eis conuenit distinctio opposita, sed etiam disparata.

S. Thomas.
Caietan.
Richardus.
Capreol.
Rubio.
Aureolus.
Argentin.
Egidius.
Ariminen.

32. TERTIA sententia negat, spirationem actiuam ex natura rei distingui à paternitate & filiatione. Est S. Thomæ 1. p. q. 30. art. 2. ad 1. & 32. art. 3. ad 3. & 36. art. 4. Caietani ibidem, Richardi in 1. dist. 18. art. 2. q. 1. & 2. Capreoli, dist. 13. artic. 2. Rubionis, q. 1. art. 1. Aureoli art. 4. propositione 2. Argentinæ distinctione 11. q. 2. art. 2. Egidij distinctione 26. circa finem, Ariminen-
lis distinctione 11. articulo primo, circa fi-

nem. Henrici in summa art. 6. q. 3. ad 3. & 4. quamuis oppositum docere videatur loco supra citato pro prima sententia; Molina 1. part. quæst. 32. art. 2. disputatione 3. Suarez de Trinit. lib. 5. cap. 5. Vasquez disputat. 138. cap. 1. Didaci Ruiz de Trinitate disputatio. 17. sect. 2. Pro cuius controuersie declaratione.

Henricus.

Molina.
Suarez.
Vasquez.
Ruiz.

33. DICO 1. Spiratio actiua nequit realiter distingui à Paternitate & filiatione. Assertio est contra primam sententiam, quam Zumel 1. p. quæst. 32. art. 2. disput. 1. concl. 1. temerariam, & errori proximam; Molina in fide parum tutam & erroneam; Didacus Ruiz periculosam appellat. Et meritò, aduersarius enim definitioni Concilij Lateranensis relati capite, *Damnatus*: ubi Pontifex, toto approbante Concilio, damnat quaternitatem rerum in Deo: ex opposita autem sententia aperte sequitur rerum quaternitas in Deo. Nam præter Trinitatem personarum, daretur quartum constitutum ex natura, & spiratione actiua, vt quarta res à reliquis personis distincta.

Zumel.
Molina.
Ruiz.
Censura
contra opi-
nionis.
Concilium
Lateranen

34. Respondet Durandus, Concilium tantum damnare quaternitatem personarum, aut rerum, quæ sit trium personarum, & essentiae communis: quod tantum Ioachimus Magistro sententiarum imponebat, non autem relationum re ipsa distinctarum, cum multi post Concilium in Deo admittant quaternitatem relationum. Sed contrà: nam esto hæc fuerit primaria mens Pontificis, ipsius tamen verba formaliter sumpta se extendunt ad quæcunque rerum quaternitatem; ac proinde quæcunque rerum quaternitas, saltem consequenter per hanc definitionem Pontificis in Deo damnatur. Cæterum aliud est, in Deo admittere quaternitatem relationum in ratione relationum, aliud in ratione rerum: admittunt Theologi primum, quod nos etiam infra admittimus, non autem secundum, quod sequitur ex opinione Durandi.

Durandus.

Ioachimus.
Magister.

35. Secundò probatur nostra assertio ex Patribus affirmantibus, Patrem & Filium non distingui inter se, nisi sola paternitate & filiatione. Athanasius dialogo 1. de sancta Trinitate: *Nulla, inquit, differentia neque in natura, neque in voluntate, sed in eo tantum, quod gignere & gigni, emittere & procedere sine emissi inter se differunt.* Damascenus lib. 1. fidei c. 11. *Secundum omnia vnum sunt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, præter (si ita dicamus) ingignentiam, gignentiam, & processionem.* Cyrillus 1. thesauri cap. 8. *Pater, inquit, in Filio est, & Filius in Patre; non tamen vt idem numero. Pater enim in sua, & filius in sua proprietate est. Hæc enim solum differentia inter ipsos est.* Si autem spiratio actiua distingueretur à Paternitate & Filiatione, non sola paternitate & filiatione, sed etiam spiratione actiua Pater & Filius distinguerentur inter se.

Athanas.

Damascen.

Cyrillus.

36. Tertiò probatur assertio ratione. Nam ex opposita sententia sequitur, in Deo esse quartam personam: consequens est hæreticum: ergo.

ergo.

ergo. Sequelam probō, quoniam ad constituendam personam in Deo sufficit relatio realis in Deitate subsistens, à cæteris relationibus realiter distincta. Spiratio actiua in sententia Durandi est relatio realis in Deitate subsistens; est enim substantialis, à cæteris relationibus Diuinis realiter distincta. Ergo.

37. Negat Durandus maiorem: quoniam ad constituendam personam requiritur incommunicabilitas; nam hæc est de essentia personalitatis, spiratio verò actiua est communis Patri & Filio, proinde nequit personam constituere. Sed contrā, quia impossibile est, Spirationem actiuam realiter distinguere à Patre & Filio, & illis esse communem: ergo si constituit aliquid realiter distinctum à Patre & Filio, constituitur aliquid ipsis incommunicabile; atque adeò tale constitutum habet rationem personæ. Antecedens probō, nam omnis realis communicatio aut fit per identitatem, aut per vnionem rei communicabilis cum eo, cui communicatur. Spiratio actiua neutro modo communicatur Patri & Filio. Ergo. Maior constat tum inductione; tum ratione. Nam omnis realis communicatio tendit ad faciendum vnum inter communicabile, & id, cui communicatur: igitur vel per identitatem, vel per vnionem, cum non sit alius modus faciendi vnum. Minor quoad identitatem est ipsa aduersarij assertio: quoad vnionem verò patet, nam omnis physica vnio facit realem compositionem cum vnitis: sed omnis realis compositio repugnat Deo actui puro: ergo.

38. Confirmatur; nam idem est in Diuinis distinguere realiter ab alio, & esse illi incommunicabile: sicut è conuerso idem est communicari alteri, & identificari cum illo; cum nequeat dari alius modus communicationis in Deo, quàm per identitatem; ergo nec alius modus incommunicationis, quàm per realem distinctionem: ideo enim paternitas est incommunicabilis filio, quia realiter distinguitur à Filio. Ergo si spiratio actiua distinguitur realiter à Patre & Filio, est illis incommunicabilis; atque adeò constituitur cum natura vnum subsistens, à Patre & Filio realiter distinctum.

39. Dico 2. Spiratio actiua neque formaliter ex natura rei distinguitur à paternitate & filiatione. Assertio est contra secundam sententiam: probatur autem primò ex illo principio Anselmi ab omnibus Theologis recepto. *In Diuinis omnia sunt vnum, ubi non obuiat relationum oppositio.* quod non solum intelligendum est de perfectionibus absolutis, quæ ob sui infinitatem simpliciter identificant sibi omnia, sed etiam de reatiuis, quæ quoniam in suo genere infinitæ sunt, identificant sibi omnia, cum quibus oppositionem non habent. Sed paternitas & filiatio nullam oppositionem habent cum spiratione actiua. Ergo. Maior probatur, quia non est maior ratio, cur perfectio absoluta ex eo, quòd infinita est in

omni genere, identificare sibi debeat omnia; & perfectio reatiua, ex eo quòd infinita est in genere reatiuo, non debeat sibi identificare saltem ea, quibus cum oppositionem non habet. Nam omnis distinctio, quæ non fundatur in essentiali oppositione extremorum, necessariò oritur ex limitatione perfectionis, quæ repugnat perfectioni in creatæ & à se. Minor probatur, quoniam omnis oppositio, quam habere potest vna relatio ad aliam, aut est in ratione actualis respectus; aut in ratione originis producentis & producti, aut productiui & producibilis. Nullam ex his oppositionem habet paternitas & filiatio cum spiratione actiua; Ergo. Non actualis respectus & termini: quia terminus paternitatis est filiatio, sicut filiationis est paternitas; spirationis autem actiue terminus est ipsa passiuæ spiratio. Non in ratione originis producentis & producti; quia spiratio actiua non est origo, quæ vel Pater producit Filium, vel Filius Patrem; sed quæ uterque producit Spiritum Sanctum. Non repugnat autem, ut duæ personæ per eandem originem influant in terminum, & per eandem relationem referantur ad productum. Neque in ratione productiui, & producibilis, quia Pater non constituitur productiuus Filij spiratione, sed Paternitate. Ergo.

40. Probatur 2. ex absurdo. Sequeretur enim aliqua realis compositio ex entitate & formalitate in Diuinis personis: nam persona Patris componeretur ex Paternitate, & Spiratione actiua, tanquam ex entitate, & formalitate distincta; similiter persona Filij ex filiatione, & spiratione actiua. Repugnat autem Deo quæcunque compositio, quæ sit ex natura rei: nam quæcunque compositio tollit omnimodam simplicitatem, quæ est propria Dei, ut definitur in Concilio Lateranensi, & refertur de summa Trinitate & Fide Catholica, capite, *Firmiter*. Ex quo ulterius sequeretur, simpliciorum esse personam Spiritus Sancti, quàm Patris & Filij, quia persona Patris & Filij constitueretur ex propria personalitate, & spiratione actiua formaliter distincta; persona verò Spiritus Sancti ex sola spiratione passiuæ, absque alia formalitate ex natura rei distincta.

41. Tertiò probatur assertio nostra ad hominem contra Scotum. Sequeretur enim spirationem actiuam non solum distinguere formaliter, sed etiam realiter à paternitate & filiatione: quod notauit Rubio in primo dist. 2. quæst. 5. artic. 3. Sequelam probō, nam ideo per Scotum spiratio actiua ex natura rei distinguitur à paternitate & filiatione, quia istæ non sunt perfectiones infinitæ. Vnde concludit, quòd si essent perfectiones infinitæ, non distinguerentur inter se: perfectiones autem non infinitæ eodem modo per ipsum distinguuntur à perfectionibus disparatis, atque à perfectionibus oppositis: sed spiratio actiua ab opposita correlatione distinguitur realiter; ergo

Concilium
Lateranen.

Scotus.

Rubio.

etiam à relationibus disparatis, quales sunt paternitas & filiatio. Minor probatur, nam spiratio actiua distinguitur realiter ab opposita spiratione passiuâ, tum quia omnis relatio in Diuinis distinguitur realiter ab opposita correlatione. Tum quia sublata omnia alia relatione, per solam spirationem actiuam Pater distingueretur realiter à Spiritu Sancto, quia per eam constitueretur sufficiens principium spiratiuum realiter distinctum à termino spirabili.

42. Dico tertio. Spiratio actiua distinguitur ratione ratiocinata à paternitate & filiatione, est authorum tertie sententie. Fundamentum est, quia spiratio actiua est ad distinctum terminum formalem, nempe ad Spiritum Sanctum, qui est distinctus terminus formalis à termino paternitatis & filiationis: sed hoc ad talem distinctionem sufficit: quoniam ad distinctionem rationis ratiocinatae sufficit diuersa formalitas eiusdem entitatis: sed relatio sumit formalitatem à termino: ergo eadem relatio à diuerso termino formali diuersam sumit formalitatem.

43. Dico 4. Spiratio actiua non est vna in Patre, & Filio vnitatem rationis, sed rei. Dupliciter concipi potest spiratio actiua, vt vna in Patre & Filio: vno modo vnitatem rationis, concipientis illam, vt vnam per ordinem ad vnum terminum, quem respicit, tamen si ipsa sit duplex, partialiter existens in Patre & Filio, cum quibus vnaquæque partialis spiratio adæquatè identificetur; alio modo vnitatem reali per modum vnius formæ, eo modo, quo natura est vna numero indiuisa in tribus. Conclusio asserit, esse vnam hoc secundo modo, in quo sensu illam asserunt omnes, qui à paternitate, & filiatione ex natura rei non distinguunt. Et colligitur ex Concilio Florentino, definiente Spiritum Sanctum *unica spiratione* procedere à Patre, & Filio. Fundamentum, quia aliàs hæc relatio multiplicaretur numero; alia enim esset numero spiratio in Patre, alia in Filio; repugnat autem Diuinas relationes solo numero multiplicari, quia numerica multiplicatio limitationem importat.

44. *Obijciens.* Implicat, eandem relationem esse productam, & improductam; ergo implicat, eandem spirationem numero esse in Patre & Filio. Consequentia probatur, nam quatenus esset in Patre esset improducta; quatenus in Filio esset producta cum ipsa filiatione, cum qua formaliter identificatur. Respondeo nego consequentiam: ad cuius probationem, nego spirationem actiuam in Filio esse productam, alioqui non posset esse vna numero in Filio & Patre; nam quæ esset in Filio necessariò distingueretur à Patre, tanquam productum à producente; nam licet ea, quæ esset in Patre, quia nullo modo opponeretur Filio, neque vt principium productiuum, neque vt productio, neque vt correlatio, posset identificari cum

Filio; non tamen quæ esset in Filio, identificari posset cum Patre, quia illi opponeretur, vt principio producenti; vnde necessariò foret duplex numero spiratio actiua, altera in Patre, quæ simul posset identificari cum Filio; altera in Filio, quæ non posset identificari cum Patre. Quare dicendum est, illam esse improductam in vnoquoque, eamque communicari Filio à Patre cum ipsa natura, non via productionis, vt Filiatio; sed communicationis, vt natura, cum qua communicatur, quidquid illi non opponitur.

45. Controversia superest, an spiratio actiua saltem in ratione relationis, realiter distinguatur à paternitate, & filiatione, esto non distinguatur in ratione rei. Negant Gabriel in 1. dist. 27. q. 1. Molina qu. 32. art. 3. disput. 2. Vasquez disp. 138. c. 1.

46. Affirmant S. Thom. in 1. distinct. 27. q. 1. art. 1. Egidius art. 1. quest. 1. Capreolus disp. 13. art. 2. Zumel q. 32. art. 2. disp. 1. conclus. 3. Suarez de Trinit. l. 5. cap. 7. Quæ sententia probabilior est, & conformior modo loquendi Theologorum, qui absolute pronuntiant, in Deo esse quatuor relationes reales. Fundamentum, quia potest relatio multiplicari secundum differentiam relationis, non multiplicata secundum differentiam rei; ergo potest esse multiplex in ratione relationis, & simplex in ratione rei. Antecedens probatur; nam differentia relationis, vt relatio est, desumitur ex ordine ad terminum formalem; differentia verò rei, vt res est, desumitur ex entitate: potest autem relatio multiplicari secundum ordinem ad diuersos terminos formales, non autem secundum entitatem: igitur potest relatio esse multiplex in ratione relationis, & non in ratione rei. Minor probatur, quia vel non repugnat in creatis, vt eadem relatio entitatiue respiciat plures terminos formales, vt eadem educatio indiuisibilis respicit agens, à quo est, & subiectum in quo est; & eadem entitas fundamenti in sententia non distinguente relationem à fundamento, plures terminos formaliter diuersos; vel certè non repugnat in Diuinis, vt eadem relatio ob sui infinitatem respiciat plures terminos formales.

47. Dices. Hinc sequeretur, eandem rem fore in duplici specie. Respondeo, hoc nullum esse absurdum quoad speciem relationis, quia hæc desumitur ex ordine ad terminum formalem; potest autem duplex terminus formalis respici ab vna relatione.

48. Ad argumenta primæ sententie. Ad primum distinguo consequens: nequit Pater Paternitate, formaliter sumpta, respicere Spiritum S. concedo, quia vt sic reduplicat formalè respectum ad terminum; entitatiue accepta, nego; quia, vt probatum est, non repugnat, eandem relationem entitatiue respicere plures terminos formaliter diuersos. Vnde cum dicitur, totum esse relationis est ad aliud, si intelligatur, quod totum esse, quod habet

relatio,

Gabriel.
Molina.
Vasquez.
S. Thomas.
Egidius.
Capreol.
Zumel.
Suarez.

Concilium
Florentinū.

relatio, respiciat aliud, verum est; cum nihil sit in relatione, quod terminum non respiciat; si verò intelligatur, quod vnaquæque relatio debeat secundum totum suum esse respicere vnumquodque adæquatè, est falsum; cum possit eadem relatio respicere plures terminos, atque adeò non totum esse vniuscuiusque relationis adæquatè est ad vnumquodque, sed adæquatè ad omnes terminos, quos adæquatè respicit, inadæquatè verò ad singulos.

49. Ad secundum. In diuinis deficere leges commutatæ proportionis, quoties proportio ducitur ab oppositis ad non opposita, aut contrà; vt fit in argumento Durandi; cui negandum est, ita se habere generare ad spirare, sicut generari ad spirari; quia generari opponitur spirari, vt productiuum producibili; quia Filius, qui constituitur per generari, est productiuus Spiritus Sancti, qui constituitur per spirari; generare verò nullo pacto opponitur spirare.

50. Ad tertium distingo maiorem; duabus relationibus differentibus specie, correspondent duæ relationes specie differentes in ratione relationis, concedo; in ratione rei, nego. Ex quo tantum sequitur, paternitatem & spirationem actiuam, correspondentes filiationi, & spirationi passiuæ differre tantum specie in ratione relationis per ordinem ad diuersos specie terminos, non autem in ratione rei, siue differre specie terminatiuè, non subiectiuè.

51. Ad quartum, fallaciam huius argumentationis constare in relationibus personalibus comparatis cum natura, in qua sicut ex identitate earum cum natura, non rectè inferitur identitas earum inter se: ita neque ex identitate paternitatis & filiationis cum spiratione actiua, inferitur identitas paternitatis & filiationis inter se. Et ratio est, quia allatum principium intelligendum tantum est de ijs, quæ adæquatè identificantur cum tercio, non autem quæ tantum inadæquatè. Ceterum paternitas & filiatione inadæquatè tantum identificantur cum spiratione actiua, quemadmodum & relationes personales cum natura; quia non cum quocunque identificatur spiratio actiua, identificatur paternitas. Vnde non bene inferitur ex inadæquata identificatione paternitatis & filiationis cum spiratione, identificatio paternitatis, & filiationis inter se.

52. Ad quintum distingo maiorem. Nequeunt ab eadem actione formaliter sumpta esse duæ processiones, concedo maiorem; ab eadem actione entitatiuè sumpta, nego maiorem. Sed generari & spirari sunt ab eadem actiua origine entitatiuè, concedo; formaliter, nego. Etenim licet generatio, & spiratio in Patre sit eadem realitas, est tamen diuersa formalitas virtualiter, non formalitate rei, sed formalitate actionis respicientis diuersum terminum formalem.

53. Ad sextum neganda est maior. Et quidquid sit de exemplo, & ratione ducta ex humanis: dispar est ratio de relationibus diuinis, quæ cum in genere relationis sint infinitæ, multa præstare potest vna simplex relatio increata, quæ nequeunt multæ, ac diuersæ relationes creatæ.

54. Ad septimum ex ea hypothese impossibili nulla de facto concluditur distinctio inter paternitatem, & spirationem actiuam. Nam sicut impossibile est, quin Pater spiret; ita impossibile est, quin de facto cum ipsa paternitate coniunctam habeat spirationem actiuam. In eo autem casu sicut persona Patris non esset cum eadem perfectione & virtute productiua; ita nil mirum, si nec esset cum eadem perfectione actiua spirationis.

55. Ad octauum neganda est sequela. Quia licet generare & spirare in Patre sint idem, tamen connotant diuersos actus, & terminos: nam generare connotat actum intellectus & terminum generandum: spirare verò actum voluntatis & terminum spirandum. Vnde sicut non potest dici, quod Pater generet voluntate, & spiret intellectu, etiamsi voluntas & intellectus in Deo sint idem; ita nec quod Filium producat per spirare, vel Spiritum Sanctum per generare. Ratio est, quia verba reddunt sensum formalem, & important principium præcisè secundum illam formalitatem, ex qua proximè fluit actus.

56. Ad nonum nego consequentiam. Ratio, quia duæ res absolutæ nequeunt inter se distingui, nisi propter limitationem: quæ autem hoc modo distinguuntur, nequeunt identificari cum alia re. At duæ res respectiuè non semper distinguuntur propter limitationem, sed propter essentialē oppositionem, quam habent ad inuicem. Quo fit, vt si illæ infinitæ sint, possint quoad alias perfectiones, in quibus non opponuntur, mutuo identificari. Tales sunt paternitas, & filiatione in diuinis, quæ inter se distinguuntur, non propter limitationem, sed propter essentialē oppositionem; atque adeò poterunt quoad reliquas perfectiones, in quibus non opponuntur, realiter identificari.

57. Ad decimum nego maiorem. Constat in paternitate, & natura diuina, quarum vna est communicabilis, altera incommunicabilis; neutra tamen ab altera distinguitur realiter. Ad probationem, nego, paternitatem & spirationem actiuam non esse infinitas in suo genere: ratione cuius infinitatis possunt in eo, in quo non opponuntur, non solum realiter, sed etiam formaliter identificari.

58. Ad vndecimum, neganda est maior. Etenim ratio cur spiratio actiua nequeat in abstracto prædicari de paternitate & filiatione, non est realis distinctio inter eas, sed sola distinctio virtualis cum diuersa connotatione terminorum: nam pa-

ternitas connotat filiationem, spiratio verò actiua spirationem passiuam. Propter quam diuersam connotationem terminorum nequit vna in abstracto prædicari de altera, sicut potest vna perfectio absoluta de alia etiam in abstracto enunciari; rectè enim dicitur: Sapientia diuina est bonitas; & vice versa. Quia hæ rationes, cum sint ad se, nullum connotant terminum diuersum. Ob eandem rationem nequit generatio prædicari de spiratione, aut actus generandi de voluntate, vel actus spirandi de intellectu; quia per huiusmodi actus connotantur diuersi termini, & principia proximè ad actum concurrentia.

59. Ad argumenta secundæ sententiæ. Ad primum nego consequentiam: ad cuius probationem dico, paternitatem communicari secundum vnā rationem, non communicari secundum aliam, virtualiter tantum distinctam: sicut natura diuina, vt absoluta communicatur, vt respectiua non communicatur; ad hoc enim sufficit virtualis distinctio vnus rationis ab alia. Ad secundum nego sequelam, vt constet ex responsione ad vndecimum. Ad tertium nego antecedens.

SECTIO III.

Quodnam sit munus spirationis actiue?

60. **Q**uadruplex potest esse munus spirationis actiue. Primum constituere personam. Secundum complere virtutem spiratiuam. Tertium actiue originare terminum spirabilem. Quartum referre principium spiratiuum ad oppositam correlationem spirationis passiuæ. Hæc enim omnia exercet paternitas in Patre; nam constituit personam; complet vim generatiuam; actiue originat terminum generabilem; & formaliter refert principium generatiuum ad oppositam relationem filiationis. Controversia igitur est, quodnam munus ex his conueniat spirationi actiue.

61. Notandum autem est, quod qui spirationi actiue tribuit munus constituendi personam, consequenter etiam illi tribuit munus complendi virtutem originandi personam, & simul referendi subiectum ad oppositum terminum; quia cum hæc relatio sit in persona producente, si illam constituit in ratione personæ, simul etiam complet in virtute spirandi, originandi, & referendi ad terminum productum. Item qui ei tribuit munus complendi virtutem, simul etiam tribuit munus originandi, & referendi: quique tribuit munus originandi, simul ei tribuit & munus referendi. Contrà verò, qui illi tribuit solum munus referendi, eo ipso illi negat reliqua munia superiora, eo quod munus

superius includit inferius, non contrà. His adnotatis,

62. PRIMA sententia docet, spirationem actiuam constituere personam Patris & Filij. Est Aureoli in 1. distinct. 11. art. 3. propos. 1. 2. & 3. & distinct. 12. quest. 1. & distinct. 13. art. 4. Fundamentum est, nam aliàs spiratio actiua accideret personæ Patris & Filij; quidquid enim essentiam, vel personam non constituit, accidit personæ: nam omnis substantialis constitutio aut est naturæ, aut personæ: atqui spiratio actiua non constituit naturam, cum non sit perfectio absoluta; ergo si nec constituit personam, erit accidens personæ. Confirmatur. Non minoris efficacis est spiratio actiua, quàm passiuæ; atqui passiuæ personam constituit; ergo & actiua.

63. SECUNDA sententia affirmat, spirationem actiuam solum referre personam Patris & Filij ad Spiritum Sanctum sub ratione Spiratoris. Est Henrici in summa artic. 60. quest. 5. Egidij in 1. dist. 11. artic. 2. quest. 2. in fine corp. & quest. 3. Zumel 1. p. quest. 36. artic. 4. disput. 2. Suarez lib. 5. de Trinit. cap. 6. & lib. 10. cap. 4. Probatur 1. Idem est immediatum principium productionis per intellectum, & per voluntatem: ergo si Pater sola paternitate constitutus generat, sola paternitate constitutus spirat. Consequentia pater. Antecedens probatur, quia Amor procedit ex notitia obiecti amati: ergo idem est amans, qui intelligens. Ergo idem spirat amando, qui generat intelligendo. Id ipsum constat de Filio, qui vt supponitur prior origine productioni per voluntatem, per solam filiationem habet, quidquid requiritur ad spirandum.

64. Secundò. Tota vis spirandi est voluntas, relatio est sola conditio distinguens tantum personam spirantem à termino spirabili. Sed paternitas & filiatio sufficienter distinguunt personam spirantem à termino spirabili: Ergo spiratio actiua est purus respectus consequens ad productionem personæ spiratæ. Consequentia patet, nam quidquid requiritur per modum principij, vel originis ad spirandum, totum id præstat voluntas personæ distincta à termino spirabili: ergo spiratio actiua non requiritur, nisi vt purus respectus, & formalis referentia ad terminum.

65. Confirmatur. Nam ex quo tota vis producendi est natura, ea semel per aliquam relationem determinata ad personam, sit sufficienter productiua cuiuscunque actionis possibilis. Ex quo colligunt, spirationem actiuam non recipi immediatè in natura, sed in patre & filio, non quatenus sunt vnum, sed quatenus sunt plures: quia cum hæc relatio non habeat nisi referre, & referri in Deo non possit nisi persona, immediatè recipi debet in persona Patris & Filij, quos tantum refert ad terminum spiratum; ad cuius productionem resultat, censeturque aduenire Patri & Filio perfectè constitutis, in virtute spirandi, tanquàm purus respectus ad terminum spiratū.

Aureolus.

Henricus.
Egidius.
Zumel.
Suarez.

66. TERTIA sententia asserit, spirationem actiuam constituere potentiam spirandi. Est Richardi in 1. distinct. 11. quæst. 3. & 4. Scoti distinct. 12. quæst. 1. ad 3. in fine, Rubionis quæst. 1. Capreoli conclus. 4. & ad 5. Henrici, & ad 2. confirmat. Scoti, Ochami quæst. 1. Gabrielis q. 1. Argentinæ distinct. 7. art. 1. ad 3. circa finem & distinct. 11. artic. 2. Vasquez disput. 164. cap. 3. Molinæ quæst. 36. artic. 4. disput. 2. §. *quo loco*, & ad 3. Zunigæ de Trinit. disputat. decima sexta, dubio sexto. Quæ mihi probabilior est: eamque aperte docet S. Thomas q. 36. a. 4. ad 1. Syluius ibid. Vbi docet, vim spiratiuam, à qua procedit Spiritus Sanctus, constitui ex natura & proprietate Patri Filioque communi; igitur spiratio actiua in sententia S. Thomæ prærequiritur per modum principij ad productionem Spiritus Sancti.

67. Fundamentum est, quia spiratio actiua non potest personas constituere: nec constitutas solum referre; ergo necessariò constituit virtutem spirandi. Consequentia constat, à sufficiente munerum enumeratione; nam licet possit tantum originare, origo tamen actiua spirandi necessariò supponit proprietatem spiratiuam, ratione diuersam à paternitate & filiatione, ut infra constabit. Antecedens probatur quoad primam partem. Nam vel spiratio actiua constituit personam à patre & Filio diuersam, vel ipsammet personas Patris & Filij. Primum est hæreticum; de fide namque est, in Deo tres tantum esse personas. Secundum repugnat proprietati personali, de cuius ratione est incommunicabilitas: Est enim personalitas teste Ioanne Latino in Concilio Florentino sess. 19. post medium, §. *legatur ergo liber*, intellectualis naturæ incommunicabilis substantia. Implicat igitur spirationem actiuam constituere personas Patris & Filij, & esse illis communem.

68. Probatur antecedens quoad secundam partem. Nam si spiratio actiua non constitueret virtutem spirandi, sed tantum referret personas spirantes ad terminum spiratum, sequeretur primò originem actiuam generandi distingui realiter ab origine actiua spirandi, contra omnes ferè Doctores, & aduersarios ipsos, ut in præcedente disputatione, sectione tertia vidimus. Sequelam probo, etenim si spiratio actiua est tantum relatio consequens ad originem actiuam spirandi: igitur origo actiua spirandi est à voluntate diuina, ut immediatè determinata paternitate & filiatione: & consequenter, quatenus origo actiua est, supra actum essentialem volitionis addit paternitatem & filiationem; quia id addit supra actum essentialem actiua origo in Deo, quod supra actum essentialem immediatè addit proximum producens: nam origo actiua, & principium proximè producens in Deo sunt idem. Atqui per aduersarios proximum principium spiratiuum supra volitionem essentialem immediatè addit solam paternitatem

& filiationem; igitur distinguitur realiter ab origine actiua generandi. Consequentia patet, nam generatio actiua includit solam paternitatem, origo verò spiratiua simul cum paternitate includit etiam filiationem: sed paternitas distinguitur realiter à paternitate & filiatione, ut inclusum ab includente: ergo & ipsa origo generationis ab origine spirationis. Hoc autem non sequitur ex nostra sententia, in qua actiua generatio superaddit intellecti paternitatem: actiua verò spiratio superaddit volitioni proprietatem spirandi, quæ quia non distinguitur à paternitate & filiatione, neque origo ipsa spirandi distinguitur ab origine generandi.

69. Sequeretur secundo, si potentia spiratiua immediatè compleretur à paternitate & filiatione, illam non esse integram in solo Patre, aut in solo Filio, sed in utroque simul. Consequens est absurdum: nam aliàs Pater non haberet à se quidquid requiritur ad spirandum, sed compleretur, per vim spiratiuam existentem in Filio: sequela maioris probatur, quia sicut in patre non est filiatio, nec in filio paternitas: ita in neutro esset integra vis spirandi, quæ per utramque relationem formaliter completur in opposita sententia.

70. Sequeretur tertio, spirationem actiuam esse in Deo accidens metaphysicum, consequens est absurdum; alioqui daretur in Deo metaphysica compositio ex subiecto & accidente, quæ purissimo actui repugnat. Sequelam probo, nam quidquid est extra totius naturæ personarumque constitutionem, accidit personæ: huiusmodi est spiratio actiua in sententia aduersariorum, nam illa nec constituit naturam, nec personas, sed eas tantum refert perfectè constitutas.

71. DICER. Non esse accidens, quia licet de facto personas non constituat, apta tamen est illas constituere: unde, si eas non reperiret constitutas, de facto constitueret. Confirmatur, quia si prius origine Pater spiraret Spiritum Sanctum, quàm Verbum gigneret, in eo casu spiratio actiua constitueret personam Patris, quia non posset spirare, nisi præsupponeretur constitutus in ratione personæ: atqui in eo casu non posset supponi constitutus personaliter, nisi per spirationem actiuam, nam relatio paternitatis in eo casu foret communis Filio; non secus ac nunc est communis illi spiratio actiua. Ergo spiratio actiua de se est apta constituere personas.

72. Sed contrà, tum quia hoc non probat, quòd de facto non sit accidens, sed quòd non esset, si personam constitueret. Nam quamdiu aliqua ratio non ingreditur personalem constitutionem suppositi, actu manet extra personalem constitutionem ipsius, atque adò manet accidens ipsius. Nam sicut ratio constitutiua non dicitur accidens suppositi, ex eo, quòd posset actu non constituere, si reperiret constitutum: ita è conuerso nec ratio non

con-

Richardus.
Scotus.
Rubio.
Capreolus.
Ochamus.
Gabriel.
Argentin.
Vasquez.
Molina.
Zuniga.
S. Thomas.
Syluius.

Ioñ Latinus
Concilium
Florentinū.

constituens, dicitur essentialis ex eo, quod constitueret, si non reperiret constitutum. Quia ratio accidentalis, vel essentialis desumenda non est ex eo, quod esset, sed ex eo, quod est talis. Tum quia implicat, ut spiratio actiua constituat personam. Nam de ratione constituentis personam est incommunicabilitas: spiratio autem actiua est essentialiter communicabilis.

73. Ad Confirmationem nego in eo casu, spirationem actiuam fore eiusdem rationis ac nunc est. Vnde nil mirum, si tunc Patris personam constitueret, quam non constituit nunc, sicut diuersæ rationis foret tunc paternitas, ac nunc est; & propterea nunc constituit personam patris, quam non constitueret tunc. Ratio verò diuersitatis esset, quia tunc spiratio actiua non esset tantum virtus producendi, sed etiam hypostatica forma: quam perfectionem haberet hoc ipso, quod esset prima proprietas relatiua afficiens naturam diuinam. Contra verò, quia tunc paternitas foret sola virtus generandi Verbum vnà cum Spiritu sancto, qui tunc simul cum Patre concurreret per eandem intellectionem sibi à Patre communicatam ad gignendum Verbum, non esset proprietas constitutiua primæ personæ, quia non esset prima proprietas relatiua afficiens naturam diuinam, cum supponeret aliam proprietatem relatiuam afficientem naturam diuinam, & determinantem illam ad rationem primæ personæ, nempe ipsam spirationem actiuam, quæ in eo casu præcederet relationem paternitatis.

74. Quartò probatur hæc sententia à priori. Quoniam in diuinis non solum debet esse distinctio inter suppositum produciens, & suppositum productum, sed etiam inter potentiam proximè productiuam & terminum producibilem. Igitur Pater & Filius non solum distinguuntur à Spiritu sancto, ut suppositum produciens à supposito producto, sed etiam ut principium proximè spiratiuum à termino spirabili. Nequit autem Pater & Filius in ratione principij proximè spiratiui distinguuntur à termino spirabili per paternitatem & filiationem; ergo per communem notionem, quæ dicitur spiratio actiua: ergo spiratio actiua non solum refert, sed etiam constituit principium proximè spiratiuum. Antecedens est Sancti Thomæ 1. p. quæstione quadragesima prima, articulo quarto, in corp. & ad 3. docentis, in diuinis dari potentiam ad actus notionales realiter distinctam à terminis producibilibus. Cuius ratio est, quia potentia designat principium, principium autem distinctionem importat ab eo, cuius est principium. Cum nihil possit se ipsum producere. Minor, in qua est controuersia: probatur: nam inter suppositum & potentiam productiuam hoc interest, quod suppositum non potius respicit hanc, quam illam suppositi operationem; est enim vniuersale principium omnium actionum, quas potest suppositum operari:

potentia verò respicit determinatam suppositi operationem, à qua proximè specificatur, & ad quam specificum ordinem dicit. Vnde in eodem supposito plures sunt potentie, diuersas respicientes operationes. Ergo licet paternitas & filiatio distinguant Patrem & Filium à Spiritu sancto in ratione suppositi producentis, non tamen distinguunt illos in ratione principij proximè spiratiui. Consequentia patet, nam principium proximè spiratiuum constituitur per proprietatem proximè ordinatam ad terminum spirabilem; hæc autem non est paternitas, quæ proximè tantum respicit terminum generabilem, sicut filiatio principium proximè generatiuum.

75. Confirmatur, nam hæc sententia melius saluat Concilia & Patres affirmantes, Patrem & filium esse vnicum principium Spiritus sancti per vnicam spirationem, ut definit Concilium Florentinum: nam hæc sententia non modò saluat vnitatem principij remoti & essentialis, de quo non poterat esse difficultas; sed etiam proximam, & notionalis, de quo tantum poterat dubitari.

Concilium
Florentinum.

76. Ex dictis sequitur primò, Spirationem actiuam immediatè recipi in Patre & Filio iam constitutis in ratione personæ. Ratio est, quia potentia producendi supponit personam constitutam, Spiratio autem actiua est potentia Patris & Filij producendi Spiritum sanctum: igitur supponit illos constitutos in ratione personæ. Antecedens probatur, nam omne principium productiuum extra se supponit principium operationis perfectè constitutum in se.

77. Sequitur secundò, Spirationem actiuam concipiendam esse prius in Patre, quam in Filio: nam Filius habet illam à Patre media generatione; igitur ante generationem supponenda est in Patre; in quo tamen posterius ratione concipienda est, quam potentia generatiua, non tamen post actum generandi. Primum patet, quia potentia generatiua constituitur per actum intelligendi, spiratiua verò per actum volendi. Secundum constat, quia generatio est via, quâ Pater communicat Filio cum ipsa natura diuina potentiam spiratiuam, sed prius, quam illam communicet Filio, supponitur habere in se ipso: ergo. In Filio verò prius ratione concipienda est potentia spiratiua, quam referatur ad Patrem, quia relatio ad correlationem supponit subiectum perfectè constitutum in se.

78. Sequitur tertio, Spirationem actiuam non esse accidens metaphysicum in Deo, cum constituat personas proximè fecundas & potentes ad spirandum: quæ fecunditas, cum sit essentialis Deo, non minus, quam fecunditas ad generandum, nequit spiratio actiua, quæ huiusmodi fecunditatem proximè constituit, esse accidens; cum non sit extra omnem constitutionem Deitatis.

79. Sequitur quartò. Dari in Deo constitutum ex actu volendi & spiratione actiua, ratione tantum distinctum à Patre & Filio, à quo, non ut à supposito, sed ut à principio proximè spiratio procedit Spiritus sanctus. Legendus est Molina supra citatus.

80. Ad Fundamentum primæ sententiæ, patet ex tertio corollario, ad confirmationem distingo maiorem: est minoris efficaciam in constituendo suppositum, concedo; quia cum sit proprietas communis, nequit constituere suppositum ex natura sua incommunicabile. Est minoris efficaciam, hoc est minoris perfectionis, nego. Nam utraque est in suo genere infinita, vna in constituendo proximum principium spiratum, altera in constituendo suppositum incommunicabile.

81. Ad primum argumentum secundæ sententiæ dic, solum probare, quod idem suppositum, quod amat, simul intelligit: nec posse amare, quin simul intelligat: non autem quod per eandem proximam potentiam, qua amat, simul intelligat, aut econuerso: ut constat in humanis, in quibus idem suppositum, quod amat, intelligit, non tamen per eandem potentiam, qua amat, simul intelligit. Concedo igitur antecedens de identitate suppositi: nego autem de identitate potentiam, & proximi principij Quo. Nam alia proprietate constituitur potentia generatiua Patris, alia potentia spiratiua Patris & Filij.

82. Ad secundum nego, relationem in diuinis requiri tantum ut conditionem distinguentem personam producentem à producta, sed etiam ut rationem formalem constituentem proximum principium producendi, illudque proximè distinguendi à termino producibili. Vnde concedo minorem de distinctione personæ spirantis, ut Quod; nego de distinctione principij proximè spiratiui ut Quo. Ad confirmationem dico, eam solum probare de supposito productiuo ut Quod, non de potentia proximè productiua ut Quo.

SECTIO IV.

An relationes diuine distinguantur ex natura rei ab essentia?

83. PRIMA sententia est Scoti in primo distinctione secunda, quæstione vltima, §. sed id constat, Ochami quæstione prima, in decisione quæstionis & distinctione trigesima, quæstione quarta, Durandi distinctione trigesima tertia, quæstione prima, & distinctione trigesima quarta, quæstione secunda, Mayroni distinctione secunda, quæstione decima tertia, §. ideo, Marfilij quæstione sexta, articulo secundo, Gabrielis

distinctione secunda, quæstione prima, articulo tertio, dubio tertio affirmantium. Probatur primò, quia impossibile est de eodem à parte rei existente contradictoria verificari. Atqui de essentia diuina verificatur, quod sit communicabilis, de relatione verò, quod sit incommunicabilis: de eadem essentia verificatur, quod non producat, nec producat; de relatione verò siue persona verificatur, quod producat, & producat: de essentia verificatur, quod nec referat, nec referatur: de relatione verò, quod & referat, & referatur. Ergo impossibile est, quod essentia & relatio sint idem à parte rei. Secundò, si relationes non distinguantur ab essentia, neque etiam distinguantur inter se: nam quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se.

84. SECUNDA sententia est Sancti Thomæ 1. p. q. 28. art. 2. Syluij ibid. & reliquorum Scholasticorum negantium, omnem distinctionem ex natura rei inter relationem & essentiam, quin multi suspectam, & in fide parum tutam censent opinionem Scoti. Legatur Molina 1. p. quæst. præcit. disput. 2.

85. Dico primò. Relationes Diuinæ nullo pacto ex natura rei distinguuntur ab essentia. Assertio colligitur primò ex Concilio Rhemenfi sub Eugenio tertio, ubi contra Gilbertum definitur, relationes & essentiam non esse ratione Theologica distinguendas. Erat autem ratio Theologica in sententia Gilberti, ratio distinctionis ex natura rei, prout ratio Theologica opponitur rationi mathematicæ, quæ est sola distinctio per intellectum.

86. Secundò eadem veritas asseritur in Concilio Florentino sess. vltima in quadam confessione fidei à Latinis ad Græcos missa, vbi sic habetur: Porro autem, ne identitatem coniunctionemque diuinæ substantiæ distribuere, ac ipsam substantiam re ipsa, non autem solam rationem ab hypostasibus & personis differre, credere videamur. Et sess. 19. paulò ante medium: Ne tamen, inquit, re differre hoc putetis, sed apprehensione tantum & intelligentia. Sermo autem erat de hypostasi & natura, num re, vel ratione inter se differrent. Et in eadem sessione prope finem: Persona, inquit, Patris non distinguitur à Paternitate, aut à substantia, nisi ratione.

87. Terriò probatur ratione. Nam Deo concedenda est summa simplicitas: sed hæc cum actuali distinctione relationum ab essentia saluari nequit. Maior definitur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. ubi Deus dicitur omnino simplex: non esset autem omnino simplex, si aliquam admitteret compositionem ex natura & relationibus: siquidem omnimoda simplicitas omnem excludit compositionem. Nec satisfaciunt Scotus & Durandus aientes, nullam ex tali distinctione compositionem resultare. Nam, cum compositio nil aliud sit, quam distinctorum vnio, si inter essentiam & relationes esset actualis distinctio, esset vera & realis compositio. Nam sal-

Sancti Thomæ.
Syluius.

Scotus.
Molina.

Concilium
Rhemense
Gilbertus.

Concilium
Florentinum.

Concilium
Lateranense.

Scotus.
Durandus.

tem

Scotus.
Ochamus.
Durandus.
Mayronus.
Marfilij.
Gabriel.

tem negare non possunt, simpliciorum fore Deum, si nulla inter eius essentiam, & relationes intercederet distinctio. Ergo ita de facto asserendum est: nam ea simplicitas concedenda est Deo, quā maior excogitari non potest. Dices non repugnat distinctio relationum inter se: ergo neque ab essentia. Sed negatur consequentia, quoniam inter se non vniuntur ad constituendum vnum, sicut vniuntur cum essentia.

88. Quartò probatur à priori. Natura Diuina est illimitata; ergo identificat sibi perfectissima identitate omnem perfectionem, cum quā oppositionem non habet: atqui natura Diuina cum nulla perfectione oppositionem habet: ergo. Maior constat, quia omnis distinctio, quæ non fundatur in oppositione provenit ex limitatione extremorum. Ergo si natura diuina non identificat sibi omni-modā identitate omnes perfectiones, cum quibus oppositionem non habet, est limitata. Minor probatur, quia natura diuina est perfectio absoluta. Absolutum autem, ut absolutum non dicit oppositionem cum respectivo, ut patet in creatis, in quibus absolutum & respectivum saltem transcendente identificantur ex natura rei.

89. Dico 2. Relationes diuinæ inadæquatè identificantur cum essentia, & essentia cum quavis earum; inter se verò distinguuntur realiter. Primum explico. Illud dicitur identificari inadæquatè cum aliquo, quod nō est idem cum omni eo, cum quo est ipsum identificans, nec identificans est idem cum solo identificato. Sed quævis relatio personalis ita identificatur cum natura diuina, ut non identificetur cum reliquis relationibus personalibus, quibus cum identificatur natura: nec natura ita identificatur cum vna relatione, ut non etiam identificetur cum cæteris. Etenim paternitas ita identificatur cum natura, ut non identificetur cum filiatione, cum quā natura ipsa identificatur: nec natura ita identificatur cum paternitate, ut non etiam identificetur cum reliquis relationibus. Secundum verò constat, quia pater opponitur filio: ergo repugnat, ut sint idem. Consequentia patet, quia repugnat identificatio, quæ destruit essentiam identifierum: ergo si in Deo est Pater & Filius, necessariò inter eos est realis distinctio: non in essentia, in quā non opponuntur: ergo in ipsis personalitatibus, in quibus formaliter opponuntur. Implicat enim, in Deo esse aliquam perfectionem, & non esse cum sua ratione formali.

99. Ad rationem oppositæ sententiæ negandum est, de Deo contradictoria verificari. Quoniam ad contradictoria non satis est, ut opposita de eadem re prædicentur, sed ut prædicentur secundum eandem rationem formalem & virtualem. Sunt enim contradictoria, teste Philosopho, eiusdem de eodem, secundum idem. Communicabilitas autem & incommunicabilitas, producibilitas & improducibilitas verificantur de natura diuina secundum perfectiones virtualiter diuersas, quas in vna sim-

plicissima formalitate à parte rei includit. Est enim diuina essentia formaliter vna, virtute multiplex, quia in vna eademque simplicissima formalitate includit perfectionem absolutam & respectiuam simul. Eadem responsio admittenda est à Scoto, nam etiam ipse saluare debet, quomodo possit eadem entitas à parte rei communicari, & non communicari, produci, & non produci; esse idem, & realiter à se ipsa distingui. Ad quæ omnia saluanda non sufficit sola distinctio formalis, sed necessaria est realis.

91. At instat Aureolus apud Capreolum dist. 2. q. 3. Effectus in actu habere debet causam in actu: sed affirmationes & negationes includentes contradictoria sunt effectus in actu ante opus intellectus; ergo habere debet causam in actu: sed earum causa est distinctio: ergo inter naturam diuinam & relationes est distinctio ante opus intellectus. Respondet Caiet. 1. p. q. 39. art. 1. ad 2. negando, hunc effectum provenire à sola distinctione actuali, quippe qui provenire potest etiam à virtuali. Sed melius cum Capreolo distinguenda est duplex affirmatio & negatio, altera formalis, fundamentalis altera. Concedo igitur affirmationem & negationem formalem exigere distinctionem in actu: nego autem, affirmationem & negationem fundamentalem, qualis est ea, quæ ante opus intellectus in Deo supponitur, exigere distinctionem in actu, sed sufficere distinctionem virtualem seu fundamentalem.

92. Ad secundam nego sequelam, quia relationes non opponuntur essentia, opponuntur autem inter se: ergo quamvis non distinguantur ab essentia, distinguuntur tamen inter se. Vrges. Tam idem est relatio essentia, quā essentia sibi ipsi: sed implicat, essentiam distinguere à se ipsa; ergo & relationem à relatione quæ est idem cum essentia. Respondeo negando maiorem, quoniam relatio non est idem adæquatè, & convertibiliter cum essentia, sicut essentia sibi ipsi, quia non cuiusque identificatur essentia, identificatur relatio. Nam relatio potest habere oppositionem, quam non potest habere essentia; & ideo potest relatio distinguere ab aliquo, à quo tamen non distinguitur essentia. Præterea essentia est idem sibi ipsi formaliter & virtualiter; relatio verò est eadem essentia formaliter, non autem virtualiter. Vnde aliquam identitatem habet essentia cum se ipsa, quam non habet cum relatione, quia cum se ipsa non solū habet identitatem formalem, sed etiam virtualem, & adæquatam, quam non habet cum relatione.

93. Illud verò principium, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se*, Primò eandem difficultatem habet in sententia Scoti & Durandi: quia, ut rectè vrgit Aureolus, talis est identitas extremorum inter se, qualis est eorum identitas cum tertio. Ergo è conuerso talis est distinctio extremorum inter se, qualis est distinctio eorundem à tertio. Atqui in sententia Scoti & Durandi relationes Diuinæ nō distinguuntur ab essentia realiter, sed vel forma-

Scotus.

Aureolus.
Capreolus.

Caietanus.

Aristot.

Scotus.
Durand.
Aureolus.

liter

maliter secundum Scotum, vel modaliter secundum Durandum: igitur nec poterunt inter se distinguere realiter.

94. Secundò, relictis aliorum explanationibus, dicendum est, hoc principium verificari tantum de ijs, quæ non sunt opposita, non autem de ijs, quæ opposita sunt: patet primò exemplo actionis, & passionis, quo videtur S. Thomas 1. p. quæst. 28. art. 3. ad 1. Etenim licet actio & passio identificentur cum motu, & cum eo non opponantur, siquidem tam actio, quam passio prædicatur de motu, ex hoc tamen non tollitur formalis oppositio actionis & passionis inter se, quia nec actio prædicatur de passione, nec passio de actione. Secundò constat ratione à priori. Nam opposita propter identificationem cum tertio, non amittunt oppositionem inter se, quia identificatio non destruit essentiam identificatorum. Posito igitur, quòd cum divina essentia identificentur oppositæ relationes, non sequitur ex earum identitate, cū essentia identitas earundem inter se: quia sicut ex identitate earum cum essentia non tollitur realis oppositio inter se, ita neque ex earum identitate cum essentia sequitur realis identitas inter se.

95. Sed contrà, quia hinc sequeretur, destrui artem syllogisticam, quæ in hoc principio fundatur, *Quæ sunt eadem vni tertio prædicatione, sunt eadem prædicatione & inter se*, quæ regula deficit in syllogismo expositorio tam affirmatiuo, non enim sequitur, *Hic Deus est Pater: Hic Deus est Filius: ergo Filius est Pater*; quam negatiuo, *Pater est hic Deus: Pater non est Filius, non rectè sequitur, ergo Filius non est hic Deus*. Respondeo etiam in hoc mysterio valere artem syllogisticam, si illius leges seruentur. Sunt autem leges expositorii Syllogismi, ut terminus sit perfectè singularis, & nullo modo communis. In prædictis autem syllogismis, terminus non est perfectè singularis, cum sit re ipsa communis tribus suppositis. Vnde semper proceditur à non distributo ad distributum: qui modus argumentandi fallax est, ut patet in hoc syllogismo; *Equus est animal: homo est animal: ergo homo est equus*. Simili vitio laborat prior syllogismus, in quo medius terminus Deus, non distribuitur in maiore, & minore pro omni supposito, in quo est. Quod si distribuatur hoc pacto. *Omnis res, quæ est Deus, est Pater: omnis res, quæ est Deus, est Filius: rectè concludetur, ergo Filius est Pater*. Sed falsè sunt præmissæ. Similiter in posteriori syllogismo procedimus à termino non negato ad negatum, quod est virtute procedere à non distributo ad distributum, quia negatio vim habet distribuendi.

96. Vitiantur etiam syllogismi in divinis variatione appellationis, ut *Pater generat: essentia est Pater: ergo essentia generat*. Etenim verba, quemadmodum & adiectiva appellant formale significatum. Vnde cū dicimus, *Pater generat*, verbū *Generat*, appellat formale significatum Patris: cū verò dicimus, *Essentia est Pater*, nō reduplicatur formale significatum *Essentia*: vnde committitur variatio appellationis.

SECTIO V.

An relationes sint de essentia Deitatis?

97. PRIMA sententia negat. Est Ferrar. 2. contra gentes c. 9. Rubionis in 1. dist. 3. quæst. 1. concl. 3. Zumel 1. p. q. 28. art. 2. disp. 3. concl. 1. & quæst. 39. art. 1. disp. 2. Molin. 1. p. quæst. 28. a. 2. disput. 6. Vasquez disput. 121. c. 2. Suarez lib. 4. de Trinit. à cap. 5. & à fortiori sequitur ex eorum sententia, qui negant attributa esse de essentia Dei. Probatur primò ex Ferrar. Relatio ut relatio nullam dicit perfectionem: nihil autem intrat essentiam Dei nisi quod perfectionem importat: ergo.

98. Secundò probatur ex Rubione, Nullus conceptus vnius ordinis potest esse quidditativus conceptui alterius ordinis; Sed conceptus relationis est conceptus alterius ordinis à conceptu Deitatis, siquidem vnus est respectivus, alter absolutus: igitur relatio non potest esse de essentia Deitatis.

99. Tertio probatur ex alijs. Concilia & Patres distinguunt in Deo communia à proprijs & communia vocant essentialia, propria verò personalia. Atqui si relationes essent de essentia Dei, essent eque essentialia, atque absoluta. Confirmatur, nam Concilium Lateranense, & Florentinum definiunt, totam essentiam esse communem omnibus personis, personalia verò esse propria vniuscuiusque. Itē, Patres gignendo totā substantiam communicare Filio, præteresse Patrem: si autē relationes essent essentialia nature, Pater non totam essentiam, sed partem essentia communicaret Filio.

100. Quarto probatur ex Augustino 7. de Trin. c. 4. & 6. ubi docet: *Deus non eo Deus, quo Pater: at si relationes essent de essentia Dei, eo Deus esset Deus, quo Pater*. Nam particula, *Quo*, reduplicat essentialia.

101. Quintò. Quidquid est de essentia Dei, est de essentia cuiusque personæ: at non omnes relationes sunt de essentia cuiusque personæ: ergo relationes non sunt de essentia Dei. Minor patet, quia nulla persona est Trinitas. Maior probatur, nam singule personæ sunt verus Deus: ergo quidquid essentialiter convenit Deo, convenit & singulis personis.

102. Sextò. Essentia Dei est perfectè vna & indivisa, nullam in se admittens distinctionem ex natura rei: relationes autem sunt plures, & divisæ; nequeunt igitur essentiam constituere.

103. Septimò. Essentia Dei tota est communis; ergo tota est absoluta: non igitur dicit essentialiter relationes; alioqui quā parte diceret relationes, non esset communis, sed propria.

104. Octavò. Pater per generationem communicat totam essentiam Filio, ut Concilia definiunt, cui tamen non communicat paternitatem:

Ferrar.
Rubio.
Zumel.
Molina.
Vasquez.
Suarez.

Concilium
Lateranen.
Concilium
Florentinū.

tem:

tem: ergo paternitas non intrat essentiam Dei.

105. Nond. Pater prius origine, quam generet Filium, est completè Deus: ergo per generationem Filij non producit aliquid pertinens ad essentiam Dei. Igitur filiatio, quæ generatione producit, non est de essentia Deitatis.

106. Decimò. Implicat concipere integram essentiam in aliquo sine omni eo, quod essentialiter constituit illam. Ergo implicat concipere integram essentiam Dei in patre absque filiatione, si filiatio est de essentia Dei. Antecedens patet, nam quia omnipotentia est de essentia Dei, implicat, ut aliqua persona habeat essentiam, & non habeat omnipotentiam. Confirmatur. Si personalitas esset de essentia humanitatis, non posset in aliquo reperiri integra humanitas absque personalitate. Ergo si relationes sunt de essentia Dei, implicat in aliqua persona reperiri integram essentiam Dei absque omnibus relationibus.

107. Undecimò. Si natura Dei includeret essentialiter relationes, valeret hæc propositio, *Natura producit; Natura producitur*; Cōsequens est damnatum in Concilio Lateranensi, & refertur capite, *Damnamus*. De summa Trinitate & Fide Catholica: ergo.

108. Duodecimò. Natura Diuina comparatur ad relationes, ut determinabile ad determinatum. Repugnat autem, ut determinabile, includat suum determinatum; alioqui pars includeret totum.

109. Decimotertiò. Relationes diuine distinguuntur virtualiter à natura: ergo nō possunt essentialiter includi in ea. Consequentia probatur, quia id tantum includitur essentialiter in aliquo, quod includitur in obiectiuo conceptu ipsius: sed quod distinguitur virtualiter ab aliquo, non potest includi in obiectiuo conceptu ipsius; alioqui non distingueretur virtualiter ab ipso.

110. Decimoquartò. Relationes diuine concipiuntur ut modi modificantes substantiam Diuinam: Ergo nequeunt illam essentialiter constituere. Antecedens passim asseritur à Patribus. Consequentia constat, quia nullus modus essentialiter includitur in re modificata.

111. SECUNDA sententia affirmat. Est Henrici quodlibeto 5. quæst. 6. Vbi docet Dei essentiam concipi non posse absque relatiuo respectu, Aureoli in 1. distinct. 1. artic. 4. circa finem, & dist. 4. parte 2. distinctionis artic. 4. 5. & 6. & in 3. dist. 1. qu. 3. artic. 3. Ariminensis in 1. dist. 27. artic. 2. Caietani 1. p. quæst. 27. artic. 2. in fine, affirmantis, quod si perfectio diuini esse definienda esset, omnia in se concluderet. Quod autem in definitione rei ponitur, est essentialiter rei. Est etiam Bannez prima parte, quæstione 28. artic. 2. dubio 3. ad 6. Valentia quæst. 39. quæst. sua 13. puncto 1. ad ult. argum. & colligitur ex S. Thom. 1. p. quæst. 27. artic. 2. ad 3. asserente, in perfectione diuini esse contineri Verbum intelligibiliter procedens, principium Verbi, & quacumque ad eius perfectionem pertinent. Nec

oppositum docet quæst. 33. artic. 3. ad 1. ubi asserit communia includi in conceptu propriorum; non è conuerso. Nam intelligit de inclusione explicita, non autem implicita: quo pacto communia includuntur in conceptu personarum, in concreto significatarum, quo modo eo loco sumit propria. Propria verò non includuntur explicitè, sed tantum implicitè in conceptu communi, quia persone non includuntur explicitè in conceptu Deitatis, sicut Deitas in conceptu personarum.

112. Quoniam verò controuersia hæc pendet ex intelligentia huius termini, *Essentialis*, ex declaratione ipsius ordianda est disputatio. Dicitur autem aliquid *Essentiale* alicui dupliciter, vno modo per solam realem identitatem cum illo, alio modo per obiectiuam etiā inclusionem in illo. Hoc posterius tantum dici solet *Essentiale*, nam prius solum dicitur *identicum*. Exemplum primi sit, Risibile respectu hominis, posito quod risibile ex natura rei non distinguatur ab homine. Exemplum secundi sit, Rationale respectu eiusdem. Etenim risibilitas, etsi ex natura rei identificetur cum homine, non tamen includitur in conceptu obiectiuo hominis; quoniam concipi potest homo, non concepta eius risibilitate: nequit autem concipi homo, non concepta eius rationalitate. Vnde rationalitas non solum includitur realiter in homine, uti risibilitas, sed etiam obiectiuè, quia concipi non potest homo, quin simul concipiatur eius rationalitas: atque adeo rationalitas non tantum *identice*, sed etiam *Essentialiter*, constituit hominem. Adhuc autem vnum includi potest *Essentialiter* in alio dupliciter, vno modo explicitè, alio modo implicitè: velut animal explicitè includit sensibilitatem, implicitè verò substantiam. Ex his ad diuina ascendendo, præsens controuersia non est, an relationes sint idem realiter, atque etiam formaliter formalitate rei cum essentia diuina, hoc enim probatum est sectione præcedente contra Scotum; sed an sint idem *Essentialiter* & *formaliter*, formalitate obiectiuā & rationis, ita ut nequeat concipi adæquatè Deus, quin simul implicitè saltem concipiantur relationes.

113. Dico 1. Relationes implicitè includuntur in obiectiuo conceptu naturæ Diuinæ, atque adeo illæ sunt de essentia Dei. Asserit colligitur primò ex Anselmo in monologio cap. 16. ubi docet omnia quæ sunt in Deo prædicari in *Quid & essentialiter* de Deo, non modò secundum rem (ut excludat solam prædicationem identicam) sed etiam secundum considerationem: *Quemadmodum*, inquit, *unum est quicquid essentialiter de summa substantia dicitur, ita ipsa vno modo, vna consideratione est, quicquid est essentialiter*.

114. Secundo colligitur ex alijs Patribus passim admittentibus has prædicationes, *Essentia Diuina est Pater, Filius, & Spiritus sanctus*: *Essentia diuina sunt tres persone*: Athanasius Oratio- ne contra Gregales Sabelli. *vnuerſa*, inquit, *plenitudo & integritas Deitatis est Pater ut Pater*

Concilium
Lateranen

Henricus.
Aureolus.
Ariminensis.
Caietanus.

Bannez.
Valentia.
S. Thomas.

Scotus.

Anselmus.

Athanasius.

6

Cyrrillus.

& Filius ut Filius, & infra: Idem, inquit, De Filio & Spiritu sancto est existimandū. Et Sermone 4. contra Arianos pag. 3. Quoniam, inquit, Filius est imago Patris, necessum est, ut cogites, Deitatem & proprietatem Patris ipsam essentiam Filij constituere. Cyrrillus lib. 13. Theauric. 1. Spiritus sanctus, inquit, in ipso Deo essentialiter est. Etc. 2. Spiritum sanctū appellat, operationem essentialem in propria hypostasi producentem, & in Deo manentem.

S. Thomas.

115. Easdem propositiones admittit S. Doctor 1. p. q. 36. art. 6. *Essentia Diuina est Paternitas, Filiatio, Spiratio.* Neque dicas, illas admitti propter solam inclusionem identicam. Nam sola identica inclusio prædicati cum subiecto non sufficit ad prædicationem in abstracto, ut patet in hac propositione, *Rationalitas est animalitas*; quia in prædicationibus abstractis prædicamus tantum ea, quæ implicitè saltem includuntur in conceptu obiectiuo subiecti, cuiusmodi sunt sola essentialia; hæc enim tantum nequeunt præscindi, saltem implicitè à conceptu obiectiuo subiecti.

116. Tertiò probatur assertio à priori. Constitutum adæquatum Dei est ipsum esse infinitum & illimitatum in omni genere perfectionis possibili; sed hoc implicitè inuoluit omnes perfectiones tam absolutas, quam respectiuas in Deo possibiliter existentes. Minor patet, nam ratio illimitationis & infinitatis in omni genere perfectionis formaliter constituitur per inclusionem omnium perfectionum tam absolutarum, quam relatiuarum, compossibiliter in Deo existentium, non minus quam ratio humanitatis constituitur per animalitatem & rationalitatem. Ergo sic concipi nequit humanitas, quin simul concipiatur utraque perfectio animalitatis & rationalitatis: ita concipi nequit ratio ipsa Deitatis vndeque illimitata, quin simul implicitè saltem concipiantur omnes perfectiones absolutæ & respectiuæ, in Deo possibiliter existentes; alioqui non conciperetur, ut perfectè illimitata in omni genere perfectionis. Maior constat ex suprâ disputis de constitutiuo Dei, cuius ratio est, quoniam adæquatum constitutum in vnaqueque re assignari debet id, quod perfectiori modo ipsius naturam explicat. Atqui perfectiori modo naturam Dei explicat ratio entis vndeque perfectæ & illimitati; nam hæc non solum ponit infinitam perfectionem in Deo, sed perfectiori modo, quo illa poni potest; quia illam ponit, ut essentialiter constituentem Deum. Qui modus perfectissimus est, quia ponit illam, ut magis intimā Deo, & per maiorem vnitatem & simplicitatem cū ipso.

117. Confirmatur primò. Deus ex suo formali conceptu importat aliquid actu subsistens: Sed non importat aliquid actu subsistens substantia absoluta; ergo relatiua: ergo essentialiter importat tres substantias relatiuas. Maior constat, nam Deus ex modo significandi importat deitatem vltimò actuatam, ac perfectissimo modo existentem;

hoc autem formaliter habetur per ipsum actuale subsistere, nam potentiale non ponit vltimam actualitatem & perfectionem debitam naturæ diuinæ. Minor primi Syllogismi probabitur infra. Prior consequentia patet. Posterior probatur, quia Deus non subsistit perfectè in vno tantum supposito, sed in omnibus tribus.

118. Confirmatur 2. Nam ex Patribus, præsertim ex Augustino 6. 7. & 15. libro de Trinit. & alibi, in Deo tres personæ simul non sunt quid perfectius, quam singulæ: hoc autem non potest rectè saluari, nisi dicamus, omnes personas essentialiter includi in eadem essentia communi. Quo fit, ut quia singulæ personæ quidditatiuè continent essentiam, quidditatiuè etiam contineant perfectiones reliquarum personarum, non quidem constitutiue, nam hoc modo destrueretur perfectio ipsa Trinitatis; sed virtualiter & per *circumcessionem*, ut Patres & Scholastici loquuntur.

119. Dico 2. Essentia diuina concepta secundum rationem explicitam non importat explicitè, nisi solas perfectiones absolutas. Est S. Thomæ 1. p. q. 33. art. 3. ad 1. Affirmantis, propria non includi in conceptu communium, scilicet explicitè, Ægidij in 1. dist. 33. art. 1. quæst. 3. Argentinæ dist. 34. conclus. 3. Fundamentum est. Id tantum diuina essentia importat explicitè, quod explicitè obijcitur intellectui illam concipienti; sed hæc est tantum perfectio absoluta: ergo. Maior constat, quoniam ratio expliciti & impliciti est tantum per ordinem ad intellectum, cum res in seipsa non magis explicitè dicat vnā perfectionem, quam aliam cum omnes dicat, ut à parte rei sunt. Minor probatur, nam id tantum explicitè obijcitur intellectui diuinam essentiam concipienti, quod commune est omnibus personis; hoc autem est sola perfectio absoluta. Maior patet, nam diuina essentia concipitur, ut forma formaliter constituens quamlibet personam in esse Dei, hoc autem est sola Deitas, non proprietas aliqua respectiua. Confirmatur, nam id tantum explicitè importat hoc nomen Deus, quod communiter concipitur ab omnibus; sed quod communiter concipitur ab omnibus non est perfectio respectiua, quia gentiles concipiendo Deum nullam concipiunt perfectionem respectiuam: ergo.

120. Obijcies 1. Constitutum rei est indiuisibile; ergo vel totum concipitur, atque adeo implicat rem concipere secundum vnā rationem essentialē, & non secundum aliam; vel nihil illius concipitur, & sic nihil essentialē rei concipitur, quia totum essentialē specificum consistit in ipso constitutiuo rei. Respondeo vltimum constitutum rei esse duplex, alterum virtualiter diuisibile, constans ex pluribus rationibus virtualiter diuersis, ut constat de vltimo constitutiuo intellectus creati, quod essentialiter constatur ex speculatiuo & practico;

Augustin.

S. Thomas.

Ægidius.

Argentinæ.

alterum omnino indiuisibile, constans ex vna tantum ratione formaliter & virtualiter indiuisibili, vt rationale in homine. Quando constitutum est primo modo, potest res explicite concipi secundum vnam rationem essentialem, & non secundum aliam; secus quando est secundo modo. Ratio discriminis est, quia, quando vltimum constitutum est virtualiter diuisibile continet plures rationes, quasi partialiter essentielles, per quarum vnumquamque res potest explicite concipi, vt essentialiter distincta à cæteris. Quando verò est virtualiter indiuisibile, non continet, nisi vnam tantum rationem essentialem specificam, per quam distinguatur à cæteris: quæ vel concipitur, & tota essentia specifica rei concipitur; vel non concipitur, & iam nequit res concipi, vt essentialiter à cæteris distincta. Quia igitur constitutum Dei ob sui infinitatem & illimitationem constat ex pluribus rationibus virtualiter diuersis, potest ex imperfecto nostro modo concipiendi limitari ad vnam rationem essentialem explicitam, & non ad aliam, & adhuc concipi, vt essentialiter distinctus ab omni eo, quod non est Deus.

121. *Obijcies 2.* Ratio Deitatis est ipsa ratio illimitationis & infinitatis simpliciter. Implicat igitur concipere Deitatem, & non concipere omnem perfectionem explicitè. Antecedens patet, quia Deitas est vltimum constitutum Dei: vltimum autem constitutum in vnaquaque re concipi debet explicite. Respondeo, Deitatem esse explicitam rationem illimitationis & infinitatis solum secundum perfectionem absolutam, implicitè verò secundum perfectionem respectiuam. Ad probationem antecedentis concedo minorem, quando vltimum constitutum rei est indiuisibile; nego autem, quando illud est virtualiter diuisibile.

122. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum nego antecedens, de quo infra. Ad secundum, maior est vera, quando conceptus sunt diuersi ordinis prædicamentalis; falsa verò, quando sunt eiusdem ordinis prædicamentalis; vt conceptus corporis est quidditatius rationali, quia est eiusdem ordinis prædicamentalis cum illo, esto sit ratione diuersus ab illo. Ergo licet in Deo perfectio relatiua sit ratione diuersa à perfectione absoluta, quia tamen vtrique est ordinis diuini, non repugnat, vnam essentialiter includi in alia.

Concilia.

123. Ad Tertium dico, Concilia sumere essentiam pro sola illa perfectione, quam dicit explicite: cui tantum perfectioni ex communi vsu Doctorum appropriatur hoc nomen *Essentia*. Vnde non licet illud vsurpare ad significandam perfectionem relatiuam. Iuxta quam Doctrinam explicantur Patres, cum dicunt, personas non prædicari *Essentialiter* de Deitate. Ad confirmationem nego, Patrem communicare partem suæ substan-

Patres.

tiæ Filio: Sicut neque per aduersarios Patrem non communicando paternitatem, quæ essentiam quidditatiue includit, dici potest partem suæ substantiæ non communicare. Cum non minus Paternitas in eorum sententia includat essentiam, quam in nostra sententia essentia includat Paternitatem. Cuius ratio est, quia nomen partis connotat diuisionem perfectionis communicatæ à non communicata.

Augustin.

124. Ad quartum, Augustinum interpretor iuxta secundam assercionem, quemadmodum interpretari debent ipsimet aduersarij, cum ibidem capite 2. subdit. *Non eo verbum, quo sapientia; quia sapientia*, inquit, *essentialiter dicitur: Verbum autem relatiue tantum ad eum, cuius est verbum*. Cum tamen Verbum, etiam per aduersarios essentialiter includat sapientiam. Loquitur igitur eo loco Augustinus de ratione essentiali explicita, non de ratione essentiali implicitè tantum importata per hæc nomina. Constat ex eo, quod ibidem capite 6. docet, Patris personam ad se dici, non ad Filium & Spiritum sanctum, nempe secundum conceptum explicitum, & modum intelligendi nostrum; non autem secundum rem significatam & conceptum implicitum.

125. Ad Quintum distinguo maiorem: quidquid est de essentia Dei, est de essentia personæ, ratione naturæ, concedo; ratione ipsius personæ formaliter sumptæ, nego. Ratio, quia potest aliquod prædicatum conuenire naturæ, & non personæ, vt persona est formaliter. Patet, tum quia naturæ conuenit identificare sibi omnes relationes, quod non conuenit personæ. Tum quia & fortius, conuenit naturæ communicabilitas essentialiter, quæ tamen non conuenit personæ; non enim sequitur natura est communicabilis, ergo & persona: nam communicabilitas fundamentaliter sumpta, cum sit perfectio realis & absoluta, essentialiter conuenit naturæ, quæ tamen non conuenit essentialiter personæ, in cuius quidditatiuo conceptu includitur ipsa natura.

126. Et ad hominem contra aduersarios: Deitas est de essentia relationis, & tamen non quidquid conuenit Deitati, conuenit relationi; nam Deitati conuenit, non referri, non opponi, non produci; relationi contra, conuenit referri, opponi, produci. Tum quia in multorum sententia aptitudo ad multa est essentialis naturæ creatæ, quæ tamen non conuenit indiuiduis, quibus communicatur, & ratio in subiecta materia est, quoniam natura diuina cum nulla relatione oppositionem habet, quam tamen oppositionem habet vna persona cum alia. Nequit autem vnum oppositum essentialiter constitui per alterum oppositum, quia nullum ens potest intrinsecè & essentialiter constitui per id, quod realiter à se excludit. Igitur potest natura, non autem persona essentialiter constitui per oppositas relationes. Consequentia probatur, quia sicut ob hanc rationem

potest

potest natura, & non persona identicè constitui per oppositas relationes: ita ob eandem poterit natura, & non persona essentialiter constitui per easdem relationes, cum non sit maior implicatio de vna constitutione, quam de alia. Nam tota implicatio oritur ex eo, quod eadem natura à parte rei sit eadem relationibus, & relationes ipsæ non sint eadem inter se: sed constitutio essentialis non ponit maiorem identificationem à parte rei naturæ cum relationibus, quam constitutio identica, sed solum in ordine ad intellectum concipientem: ergo si non implicat, vt eadem natura identicè includat oppositas relationes, absque eo quod illæ identicè sese includant, neque implicabit, vt eadem natura essentialiter includat oppositas relationes, absque eo quod illæ essentialiter sese includant.

127. Dices. Ergo saltem persona, vt persona non est integrè Deus essentialiter. Respondeo negando consequentiam, quia negatio, cum sit malignantis naturæ, vt Summulistæ docent, negat de subiecto prædicatum secundum omnem modum: vnde non solum negaret de persona, vt persona, sed etiam de natura, inclusa essentialiter in personis.

128. Ad sextum. Hoc argumentum militat etiam contra vnitatem identicam, quam aduersarij tenentur admittere, hoc pacto. Natura diuina est realiter vna & indiuisa, relationes sunt realiter plures & diuisæ; ergo nequeunt illam identicè vnā constituere. Sicut igitur realis distinctio personarum non obstat reali atque identicæ vnitati naturæ: ita nec realis distinctio earundem obstat essentiali ac formali vnitati eiusdem. Ad argumentum igitur in forma, neganda est consequentia. Ratio, quia relationes, non vt realiter diuisæ inter se, essentiam Dei constituunt, sed vt sunt formaliter vnū in natura: sicut actio & passio constituunt essentialiter motum, non vt distinctæ formaliter inter se, sed vt sunt formaliter vnū cum motu.

129. Ad septimum. Primò retorqueo argumentum hoc pacto. Personalitas Dei tota est propria; ergo tota est relatiua: non igitur naturam essentialiter includit; alioqui quā parte naturam includeret, non esset propria, sed communis. Atqui hoc non obstante, personalitas etiam per aduersarios naturam essentialiter includit; ergo eodem non obstante, poterit natura personalitates essentialiter includere. Secundò distingo antecedens: essentia Dei tota adæquatè sumpta & secundum rationem implicitam, & secundum rationem explicitam est communis, nego; tota accepta tantum secundum rationem explicitam, concedo: hæc autem est sola ratio absoluta. Eodem modo respondebunt aduersarij de personalitate ipsa, quæ tota est opposita & propria secundum rationem explicitam, non autem secundum rationem implicitam.

130. Ad octauum. Retorqueo pariter argumentum. Nihil paternitatis per generationem communicatur filio, cui tamen tota essentia communicatur, quæ essentialiter includitur in ipsa paternitate. Item tota filiatio producit, & tamen nihil essentia quidditatiuè inclusæ in ipsa filiatione producit: igitur essentia non intrat personalitatem; non valet consequentia, neque per ipsos aduersarios. Quare respondeo, Patrem communicare totam essentiam Filio solum secundum rationem explicitam Deitatis, non autem secundum rationem implicitam. Quam responsionem ipsi admittere debent de communicatione paternitatis quoad solam rationem implicitam naturæ, non autem quoad rationem explicitam personalitatis.

131. Ad nonum. Distinguo antecedens: Pater prius origine, quam generet filium, est completè Deus absque filiatione, vt persona est formaliter, concedo; quia vt sic non constituitur intrinsecè per filiationem; est completè Deus, vt natura, nego; quia vt sic includit intrinsecè filiationem vt rationem constituentem: potest igitur vt natura essentialiter includere illam, esto non includat vt persona; quia vt persona distinguitur realiter ab illa. Vnde distingo consequens: filiatio non est de essentia constitutiva Patris in ratione personæ, concedo; in ratione naturæ, nego. Idem argumentum soluendum est aduersarijs quoad identitatem, quam habet natura Patris cum filiatione, quam identitatem non habet Pater cum eadem filiatione. Nam eadem ratio est de inclusione identica, ac de inclusione essentiali: quia vt supra diximus, inclusio essentialis non addit maiorem inclusionem à parte rei, quam dicat ipsa inclusio identica; nisi quod inclusio essentialis, præter inclusionem identicam, addit etiam inclusionem obiectiuam in ordine ad intellectum concipientem. Cæterum tota difficultas est de ipsa inclusione identica, quæ eadem est in vtrique sententia.

132. Ad decimum. Distinguo antecedens: implicat concipere integram essentiam absque omni ratione illam constituyente respectu eius, quod essentialiter constituit, concedo; respectu eius, quod essentialiter non constituit, nego: Filiatio autem non constituit essentialiter personam Patris, sed tantum naturam Patris: vnde solum implicat concipere naturam, quæ est in Patre, absque filiatione, tanquam ratione constituyente, non autem personam ipsam Patris: sicut implicat concipere integram essentiam naturæ creatæ, quæ est in Petro, absque aptitudine ad alia indiuidua; non tamen implicat concipere Petrum sine huiusmodi ordine & aptitudine; eò quod, licet talis aptitudo sit de essentia naturæ Petri, non tamen est de essentia ipsius personæ & indiuidui Petri. Nec est eadem ratio de perfectionibus absolutis, quæ, quia nulli opponuntur, cuiusque competit essentia, essentialiter competunt & illæ.

133. Ad Confirmationem. Distinguo antecedens: si personalitas esset de essentia humanitatis, non posset reperiri integra humanitas absque personalitate constituyente ipsam humanitatem, concedo; absque personalitate constituyente id, cui esset communicata humanitas, nego. Quod autem de facto personalitas non sit de essentia humanitatis, non ex eo præcisè colligitur, quia non constituit id, cui communicatur, sed quia non constituit humanitatem ipsam, à qua realiter separatur.

134. Ad vndecimum, nego sequelam. Nam licet natura diuina dicat essentialiter relationes, eas tamen dicit tantum implicitè; explicitè autem dicit solam perfectionem absolutam, quæ cum in diuinis non distinguatur, nequit illi attribui actus notionalis, quia hic semper facit sensum formalem & explicitum: significat enim conuenire subiecto secundum solam rationem formalem explicitam, vt manifestè apparet in his propositionibus, *Intellectus intelligit, Voluntas spirat.*

135. Ad duodecimum. Distinguo maiorem: comparatur natura diuina ad relationes, vt determinabile ad determinatum posituè, nego; alioqui ex natura, & relatione resularet metaphysica compositio; negatiuè seu præcisè, concedo. Quod est comparari idem, vt implicitè conceptum ad seipsum, vt explicitè conceptum: sicut comparatur ens ad suos modos, & definitum ad suam definitionem. Hoc autem modo non implicat, vt determinabile includat determinatum, non quidem explicitè, sed implicitè.

136. Ad decimumtertium. Distinguo antecedens: relationes diuinæ distinguuntur virtualiter à natura secundum conceptum explicitum, concedo; secundum conceptum implicitum, nego; ergo non includuntur in ea explicitè, concedo: non includuntur implicitè, nego: & hoc satis est, vt includantur essentialiter, vt patet de prædicatis communibus & superioribus, quæ essentialiter includuntur in particularibus, & inferioribus, licet ea tantum implicitè includantur: vt ratio substantiæ essentialiter includitur in ratione animalis, esto ratio substantiæ implicitè tantum includatur in ipsa ratione animalis. Ad probationem dico. Id tantum includitur essentialiter in aliquo, quod includitur in obiectiuo conceptu ipsius vel implicitè, vel explicitè. Quia verò potest, quod virtualiter distinguitur ab aliquo, includi implicitè in conceptu obiectiuo ipsius, poterit esse de essentia ipsius saltem implicitè, esto non sit de essentia ipsius explicitè. Sicut prædicata communia sunt tantum de essentia implicitè inferioris: prædicata verò particularia sunt de essentia explicitè eiusdem. Vnde licet virtualis distinctio sit fundamentum excludendi explicitè non quidem posituè, sed negatiuè, seu præcisè relationes à natura, non tamen est fundamentum excludendi eas implicitè.

137. Ad decimumquartum. Distinguo de modo accidentali, vel substantiali. Concedo, modum accidentalem includi non posse in ipsa essentia rei; nego autem includi non posse modum substantialem, vt constat de differentiis rerum, quæ concipiuntur à nobis, vt modi substantiales quidditatiuè constituentes essentiam ipsam rei.

SECTIO VI.

An Relationes includant essentialiter naturam diuinam?

138. Sensus non est, an relationes in concreto naturam diuinam essentialiter includant, cum relationes in concreto sint ipsæ personæ diuinæ, quæ essentialiter constituuntur ex natura, & proprietatibus personalibus: sed sensus est, an relationes abstractè sumptæ, veluti paternitas, aut filiatio, naturam diuinam essentialiter includant.

139. PRIMA sententia negat. Est Scoti in 1. distinct. 7. §. *Ad argumenta igitur*, Rubionis, Molinæ, Vasquez supra citatorum: & sequitur ex opinione tum eorum, qui afferunt, relationes diuinæ nullam in se dicere perfectionem; tum eorum, qui illas à parte rei à natura diuina distinguunt. Probat autem hanc sententiam Vasquez primò. Natura non includit essentialiter relationes, ergo nec relatio naturam. Consequentiam probat, quia impossibile est, vt vnum præcindat ab altero, quin simul alterum præcindat ab illo: igitur si natura præcindit à relationibus, etiam relationes præcindunt à natura.

140. Secundò. Relatio concipitur, vt adueniens Deitati: ergo non concipitur, vt includens formaliter Deitatem; alioqui non conciperetur, vt adueniens illi, sed vt præhabens formaliter illam.

141. Tertiò. Relatio concipitur, vt determinans; essentia verò vt determinabilis: impossibile autem est, vt determinans includat formaliter ipsum determinabile; alioqui idem esset determinans, & determinatum simul, quod implicat, quia inuoluit duo contradictoria simul.

142. Quartò. Relatio se tota est respectiua, essentia se tota est absoluta; igitur nequit relatio obiectiuè includere essentiam; alioqui idem conciperetur, vt respectiuum, & absolutum simul.

143. Quintò. Persona diuina constituitur ex natura, & relatione; sed constitutio essentialiter importat duo, nempe constitutum, & constituibile, vt patet in omni constitutione: ergo relatio & natura, quæ sunt constituenta personam, concipiuntur vt duo; vnum vt constitutum, alterum vt constituibile. Non igitur vna concipitur, vt formaliter

Scoti.
Rubio.
Molina.
Vasquez.

maliter

maliter includens aliam; alioqui non conciperentur ut duo, sed ut vnum.

144. Confirmatur. Si relatio includeret formaliter essentiam, persona constitueretur ex persona; quia persona est essentia ipsa relatione determinata: ergo si relatio includeret formaliter essentiam, relatio esset formaliter persona. Ergo persona constitueretur ex persona: quo nihil absurdius.

145. Sextò. Maiorem distinctionem in nostro conceptu importat paternitas à natura, quàm Pater: sed Pater includit formaliter naturam, ut constitutum suum constituens: ergo paternitas non includit formaliter naturam.

146. Septimò. Si paternitas includeret in suo conceptu naturam, eadem relatio seipsa conueniret, & differret à filiatione: consequens est impossibile, quia conuenientia dicit unitatem, differentia verò multitudinem; quæ cum sint contradictoria, nequeunt eidem conuenire.

147. Octauò. Si relatio includeret formaliter essentiam, valeret hæc propositio, *Paternitas est essentia*; ergo & hæc alia, *Deus paternitate intelligit*, hoc pacto: *Pater essentia intelligit, paternitas est essentia, ergo Pater paternitate intelligit*. Confirmatur. Si essentia esset de conceptu paternitatis; ergo etiam attributa: ergo vera esset hæc propositio, *Paternitas est intellectus*, sicut & hæc, *Paternitas est essentia*: sed Deus intelligit intellectus; ergo intelligit paternitatem.

148. Nonò. Alia est ratio essentiae, alia est ratio relationis: igitur non potest essentia quidditatiuè includi in conceptu relationis.

149. Decimò. Absolutum non est de essentia relatiui. Deitas est absoluta; ergo non est de essentia relationis. Confirmatur, nam alioqui vera esset hæc propositio, *Relatio diuina est ens absolutum*.

150. SECUNDA sententia affirmat. Est Zumel, Torres, Suarez suprà citatorum: Quæ probabilior est, & nostris principijs conformior, quam ego iuxta nostra fundamenta sic probo. Relatio diuina, quæ diuina est, essentialiter dicit modum essendi perfectissimum: atqui modus essendi perfectissimus est, ut explicitè dicat perfectionem respectiuam infinitam, & implicitè innouat omnem perfectionem absolutam. Maior constat, nam quæuis ratio diuina, ut diuina est formaliter, non solum dicit summam perfectionem in eo genere, in quo præcisè concipitur, sed summo modo perfectam; quippe quæ non solum dicit illam illimitatam in eo genere, in quo ea explicitè concipitur, sed etiam in modo essendi. Atqui perfectiùs illa concipitur, si concipiat ut essentialiter includens omnem perfectionem absolutam: ergo, &c.

151. DICES. Sufficit, si concipiat ut includens omnem perfectionem absolutam solum identicè; ergo non est necessarium, ut illam includat essentialiter. Sed contrà, tum

quia perfectiùs concipitur, si concipiat ut illam includens essentialiter. Qui modus concipiendi, cum sit perfectior debitus est relationibus diuinis. Tum quia implicat in adiecto, relationes diuinas concipi, ut identicè tantum, & non essentialiter includentes perfectiones absolutas. Nam vnum includi essentialiter in conceptu alterius nil aliud est formaliter, quàm vnum concipi non posse sine alio. Contrà verò vnum includi identicè in alio formaliter non est aliud, quàm vnum posse perfectè concipi sine alio. Implicat igitur relationes diuinas non posse concipi, nisi ut identicè includentes perfectiones absolutas, & tamen illas non includere essentialiter. Nam si nequeunt concipi sine illis, implicitè saltem includunt essentialiter illas.

152. Instabis. Relatio diuina ex natura sua est perfectio limitata, cum ex natura sua excludat oppositam correlationem. Omnis autem perfectio, quæ ex natura sua non includit omnem perfectionem, non est illimitata simpliciter: igitur ex natura sua non postulat essentialem inclusionem naturæ. Respondeo ex hoc discursu tantum sequi, relationem diuinam limitari ad non includendam oppositam correlationem, non autem reliquas perfectiones non oppositas. Sicut perfectitas solum limitatur ad excludendam oppositam differentiam inaleitatis, non autem ipsam rationem entis ut sic. Distinguo igitur antecedens: est limitata ad excludendam oppositam correlationem, concedo; reliquas correlationes non oppositas, nego: igitur ex natura sua non includit naturam, nego consequentiam.

153. Ad argumenta oppositæ sententiæ. Ad primum nego antecedens. Ad secundum & tertium respondeo. Eadem relatio conceptu explicito concipitur ut adueniens Deitati, conceptu verò implicito ut includens Deitatem; quam solum determinat secundum rationem explicitam, non autem secundum rationem implicitam. Atqui hoc sufficit, ut possit aliquid concipi, ut adueniens alteri, & determinare illud secundum rationem; ut patet in modis entis, qui concipiuntur aduenire enti, & determinare illud ad tale ens secundum rationem explicitam, non autem secundum rationem implicitam. Perfectitas enim explicitè solum dicit talem modum essendi: ens verò explicitè solam rationem entis: implicitè autem tam perfectitas dicit ens, quàm ens perfectitatem. Aduenit igitur perfectitas enti, & determinat illud ad tale ens, non secundum rationem entis, quam perfectitas dicit implicitè, sed secundum rationem perfectitatis, quàm dicit explicitè. Pari modo relatio diuina aduenit Deitati, & determinat illam ad talem personam, non secundum Deitatem, quam relatio increata dicit implicitè, sed secundum conceptum ipsam relationis, quam dicit explicitè. Est enim determinatio

Suarez.
Torres.
Zumel.

solum per expressiorem conceptum, & aduentum eiusdem perfectionis clarius & expressius concepta. In quo sensu non implicat vt idem sit explicitè determinabile, & implicitè determinatum.

154. Ad Quartum. Distinguo maiorem & minorem: est relatio se tota respectiua, natura se tota absoluta secundum rationem dumtaxat explicitam, concedo; secundum rationem explicitam & implicitam simul, nego: sic enim tam relatio est respectiua & absoluta, quam natura absoluta & respectiua simul.

155. Ad Quintum respondeo, ad constitutionem secundum rationem sufficere duo distincta secundum rationem tantum explicitam. Ad confirmationem nego sequelam. Etenim, vt persona non dicatur constitui ex persona, sufficit vt non constituatur ex relatione, explicitè importante vtrumque. Nam constitutio per rationem attenditur tantum secundum rationes explicitas constituentis, & constituibilis.

156. Dices. Si sola distinctio impliciti, & expliciti sufficit ad constitutionem rationis, ad eandem sufficeret distinctio definitionis & definiti. Respondeo negando sequelam. Quoniam ad constitutionem requiritur, vt constituens non sit per modum explicantis ipsum constitutum, cuiusmodi est definitio respectu definiti, sed per modum aduenientis; nam hoc importat conceptus ipse constituentis.

157. Ad sextum. Negandum est, quoad rem significatam maiorem distinctionem importare abstractum, quam concretum in Deo, sed tantum in modo significandi: quia concretum importat per modum habentis, quod abstractum dicit per modum inclusi. Ob summam quippe actualitatem & simplicitatem, idem importat in Deo abstractum, & concretum quoad rem ipsam significatam, quoad modum autem significandi concretum importat æque primò vtramque rationem; abstractum verò explicitè importat vnā rationem, implicitè verò aliam.

158. Ad septimum. Eadem relatio diuina conuenit & differt secundum eandem rationem explicitè conceptam, nego; conuenit secundum rationem implicitam, & differt secundum explicitam, concedo. Hæc autem nulla est implicatio, vt res summè illimitata, & simplicissima fundare possit rationē identitatis, & distinctionis secundum rationes formales & explicitas, virtualiter diuersas.

159. Ad octauum. Concedo valere primam propositionem: nego valere secundam. Ratio discriminis est, quia quando verbum prædicatur de subiecto, facit sensum expressum & formalem, & solum denotatur conuenire illi secundum rationem explicitè significatam; secus quando prædicatur nomen substantiuum. Exempli causa, *Homo est animal*, vera est propositio, quia prædicatum est nomen substantiuum. Contra verò, *Homo animalitate intelligit*, falsa est propositio, quia reddit sensum formalem & explicitum, & si-

gnificat, ipsum intelligere conuenire homini ratione animalitatis vt explicitè significatæ, talis enim propositio æquiualeat reduplicatiuæ, quæ solum reduplicat rationem explicitam, ratione cuius tantum denotatur conuenire prædicatum subiecto. Vnde in eo syllogismo neganda est consequentia; variatur enim sensus implicitus in explicitum, vt in hoc syllogismo. *Homo est animal: Homo intelligit: ergo Homo animalitate intelligit*. Ad confirmationem neganda similiter est consequentia ob eandem rationem.

160. Ad nonum. Nego consequentiam. Etenim alia est ratio entis, alia est ratio animalitatis: & tamen ratio entis est de essentia animalitatis, & cuiuscunque alterius rationis realis. Ergo etiam si ratio essentiae sit alia secundum conceptum explicitum à ratione relationis, adhuc tamen non obstat, quin vna sit de implicito conceptu quidditatiuo alterius.

161. Ad decimum. Concedo absolutum non esse de essentia relatiui creati: nego autem non esse de essentia relatiui increati, ob summam illimitationem & simplicitatem. Ad confirmationem. Nego sequelam, quoniam absolutum importat conceptum præcisum à respectiui, quo pacto nequit absolutum prædicari de respectiui: sic enim affirmaretur, quod præcisus & explicitus conceptus absolutus, esset ipse præcisus & explicitus conceptus relatiuius.

SECTIO VII.

An Relationes diuinæ existant existentia relatiua ratione distincta ab existentia absoluta nature?

162. **P** R I M A sententia negat. Est Capreoli in 3. dist. 1. quæst. 1. art. 3. ad 2. contra secundam conclusionem, Caietani 1. p. quæst. 28. art. 2. §. *Corollarium est*, Ferrarientis 4. contra gentes cap. 26. §. *Attendendum tertio*, Egidij in 1. dist. 25. art. ultimo ad 2. Vasquez 1. p. disput. 126. Albertini corollario 9. ex predicamento Ad aliquid, Ruiz de Trin. disp. 15. sect. 3.

Capreolus.

Caietanus.

Ferrarientis.

Egidius.

Vasquez.

Albert.

Ruiz.

S. Thomas.

163. Probatur 1. Authoritate S. Doctoris, vbique docentis, in Deo esse vnum *Esse*, vnumque *subsistere* absolutum, quo diuinæ personæ omnes existunt & subsistunt; 1. p. quæst. 40. artic. 2. ad 2. 3. p. q. 17. artic. 2. ad 3. de potentia quæst. 2. art. 6. & quæst. 8. art. 2. ad 11. Vnde ferè omnes Thomistæ docent, diuinas relationes non addere ali-quod esse, vel subsistere, ne ratione quidem à natura distinctum, sed solam incommunicabilitatem, & distinctionem ab alia persona.

164. Secundò probatur ratione. Prima sit. Existetia absoluta naturæ est infinita & à parte rei identificata cum quauis relatione: ergo per eam sufficienter existere possunt omnes relationes. Ergo de facto per illam existunt.

Posterior

Posterior consequentia patet, quia quod potest esse, actu est in Deo. Prior probatur quia nulla est repugnantia, & maiorem ponit perfectionem in ipsa existentia absoluta naturæ.

165. SECUNDA ratio. Si relatio diuina haberet propriam existentiam relatiuam, sequeretur illam à parte rei distingui ab essentia. Nam quidditas relationis non est de essentia naturæ; ergo si haberet propriam existentiam, à parte rei distingueretur à natura; siquidem ad distinctionem à parte rei nil aliud requiritur.

166. TERTIA ratio. Sequeretur, in Deo esse tres existentias, atque adeo tres durationes, quæ, quia carent principio & fine, essent æternæ. Igitur in Deo tres essent æternitates, contra Symbolum Athanasij, *Non tres æterni, sed unus æternus*.

167. QUARTA ratio, concedenda foret in Deo quarta existentia spirationis actiue, cum sit par ratio de hac, & reliquis relationibus: ac proinde non tantum tres, sed quatuor essent existentie relatiue in Deo.

168. QUINTA ratio, quod est fundamentum Vasq. & sequitur Ruiz. Non dicitur suppositum creatum habere duplicem, sed vnā dumtaxat existentiam, etiamsi præter existentiam naturæ, superaddat modum subsistendi distinctum. Ergo neque supposita increata dicenda erunt habere plures, sed vnā tantum existentiam, etiamsi supra existentiam naturæ addant triplicem modum subsistendi relatiuum: tum quia vna existentia aliam non modificat: tum quia modus existendi non affert naturæ existentiam: relatio autem diuina, teste Damasceno libr. 1. de fide capit. 11. est modus existendi: ergo.

169. SEXTA ratio. Si in Deo vna tantum esset persona, existeret eadem existentia naturæ. Ergo etiam nunc tres personæ existunt eadem existentia absolutā naturæ; cum non alio modo existant nunc tres, atque existeret nunc vna persona.

170. SEPTIMA ratio. Si darentur tres existentie relatiue in Deo, sequeretur, existentiam absolutam ulterius terminari tribus existentijs relatiuis: hoc autem implicat, quia nequit vna existentia terminari alia existentia. Confirmatur, nam idem non datur subsistentia absoluta in Deo, quia sequeretur, illam ulterius terminari tribus subsistentijs relatiuis.

171. OCTAUA ratio. Vel quælibet ex his tribus existentijs relatiuis est completa, vel incompleta; si completa; ergo non potest facere vnum per se cum existentia absoluta naturæ: cum nullum ens completum facere possit vnum per se cum alio ente completo: ergo facit vnum per accidens. Si verò dicatur incompleta; est indigna Deo, in quo nihil est, aut concipi potest incompletum.

172. SECUNDA sententia affirmat: est Richardi de S. Victo. libr. 4. de Trinit. cap. 17. vbi, *Quot. inquit, sunt in diuinitate personæ, tot incommunicabiles existentie, quia nihil aliud est, inquit, capit. 18. persona, quam incommunicabilis existentia*. Alensis 1. p. qu. 49. memb. 2.

Richardi in 3. dist. 1. art. 1. quæst. 2. & ad 5. Scoti in 1. dist. 11. q. 2. ad primum, quodlib. 4. art. 3. ad argumentum princip. Medina 3. p. qu. 17. art. 2. dub. 3. Zumel 1. p. qu. 28. art. 2. disp. 4. Suarez 3. p. disp. 11. sect. 2. Medina & lib. 3. de Trinit. cap. 5. Zunigæ de Trinit. disp. 5. dub. 11. Quæ sententia probabilior est & sequenda: eamque probō triplici ratione.

173. PRIMA ratio sit. Relatio diuina secundum explicitum conceptum non includit essentiam, & tamen secundum explicitum conceptum includit existentiam: igitur existentia relationis ratione distinguitur ab existentia naturæ. Consequentia patet, quia omnis existentia in Deo, aut est naturæ, aut relationis: ergo si relatio secundum explicitum conceptum relationis dicit existentiam, & non absolutam naturæ; ergo respectiuam relationis. Minor constat, quia relatio diuina secundum explicitum conceptum relationis non est ens in potentia, sed in actu ultimo & perfectissimo: omne autem ens est in actu formaliter per existentiam. Maior probatur, quia relatio diuina secundum explicitum conceptum dicit solam perfectionem respectiuam: ergo secundum explicitum conceptum non includit essentiam, eiusque existentiam.

174. DICES. Attributum sapientiæ secundum explicitum conceptum sapientiæ non includit explicitè essentiam, & tamen non sequitur quod secundum explicitum conceptum sapientiæ, non includat naturæ existentiam. Ergo nec sequitur, quod si relatio diuina secundum explicitum conceptum relationis non includit essentiam, quod nec includat eius existentiam; quia potest includere existentiam naturæ, etiamsi non includat quidditatem illius. Respondeo nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia vt ex tertia ratione constabit, existentia debet proportionari rei, cuius est existentia. Potest autem existentia absoluta naturæ proportionari perfectioni absolutæ attributorū, non autem respectiuæ relationum.

175. SECUNDA ratio sit. Relatio diuina producit: existentia absoluta naturæ non producit: sed productio essentialiter terminatur ad rei existentiam: ergo relatio diuina existit existentia respectiuā; ratione distincta ab existentia absoluta naturæ. Maior cum consequentia elucet. Minor probatur, nam productio tradit terminum de non esse ad esse, saltem secundum illam formalitatem, secundum quam illum producit; ergo essentialiter terminatur ad existentiam rei; alioqui non traduceret illum à non esse ad esse secundum illam formalitatem, secundum quam illum produceret, sed potius supponeret illum esse secundum eandem formalitatem, secundum quam illum produceret; ac proinde supponeretur esse secundum eam formalitatem, secundum quam producere-tur, antequam produceretur.

176. Respondent aduersarij primò, pro-

Richardus
de S. Vict.
Alensis.
Richardus.
Scotus.
Medina.
Zumel.
Suarez.
Zuniga.

Athanas.

Vasquez.
Ruiz.

Damascen.

ductionem diuinam terminari ad relationem, vt existentem existentia absolutam naturam. Sed contrā, quia hæc præexistit termino producendo; ergo si ad hanc terminatur productio, terminus producendus præsupponitur existere, prius quā producat; ac proinde non potest accipere existentiam vi productionis, quā producit.

177. Resp. 2. Productionem terminari ad communicandum termino producto effectum formalem existentiam absolutam. Sed contrā, nam communicatio diuina supponit productionem termini; persona enim diuina communicat suam naturam personæ productæ, illam producendo; quatenus in suamet natura producit nouam personalitatem. Ergo communicatio existentiam absolutam supponit terminum productum, non tantum secundum quidditatem, vt aliqui opinantur, siquidem hæc non producit, nisi vt existens; sed etiam secundum existentiam, nam hæc est formalis terminus productionis. Igitur communicatio naturæ supponit terminum, cui talis communicatio fit, productum, atque adeo existentem vi productionis antecedentis ipsam communicationem naturæ. Confirmatur, quia vel hic effectus formalis existentiam absolutam producit, vel non producit. Si producit, igitur existentia absoluta producit. Si non producit, redit eadem difficultas, quo pacto productio realis terminari possit ad terminum, qui non existat vi eiusdem productionis.

178. TERTIA ratio fit. Existentia proportionari debet essentiæ & quidditati rei. Atqui existentia absoluta non proportionatur quidditati relatiuæ. Ergo. Maior constat, nam existentia est actus essentiæ; igitur debet illi proportionari. Minorem probo: quia sicut existentia relatiua non proportionatur essentiæ absolutæ, ita nec existentia absoluta essentiæ seu quidditati relatiuæ. Cuius ratio à priori est, quoniam existentia debet actuare essentiam iuxta ipsius exigentiam: existentia autem relationis est, vt actuatur existentia ordinata ad aliud: quemadmodum existentia rei absolutæ est, vt actuatur existentia ordinata ad se. Existentia enim debet in ratione existentiam continere quidditas ipsa continet in ratione quidditatis, cum sit adæquatus actus ipsius: sed quidditas relationis est ordinata ad aliud; ergo & eius existentia. Confirmatur. Repugnat accidens existere existentia substantiæ, sicut substantiam existere existentia accidentis; ergo & relationem existentia naturæ absolutæ.

S. Thomas
Barthol.
Medina.

179. Ad rationes oppositæ sententiæ. Ad authoritatem S. Doctoris responder citato loco Bartholomæus Medina, illum exponendum esse, de esse essentiæ, vel de esse existentis absolutæ. Tamen ex citatis locis S. Thomas videatur ad oppositam sententiam magis inclinare.

180. Ad primam rationem. Nego consequentiam, nam quamuis existentia absoluta naturæ identificetur cum relationibus, adhuc

tamen relationes existunt existentia propria relatiua: quia sicut identificatio naturæ non tollit oppositionem diuinam relationum inter se; ita nec earundem relationum existentiam, quæ se mutuo actu respiciunt. Quod autem illæ non existant existentia naturæ, non est propter insufficientiam existentiam naturæ, sed propter proportionem, quam habere debet quælibet existentia cum quidditate, quam actuat.

181. Ad secundam. Nego sequelam: ad cuius probationem; nego quidditatem relationis non esse de essentia naturæ diuinæ, saltem vt est à parte rei. Natura enim diuina, vt est à parte rei formaliter includit suas relationes, & consequenter existentias relatiuas earum. Ad distinctionem autem à parte rei requiritur, vt quidditas existens vnus à parte rei excludat quidditatem existentem alterius.

182. Ad tertiam. Absque vilo absurdo in Deo concedi possunt tres existentia & durationes relatiuæ, non autem tres æternitates. Pro cuius intelligentia nota, omnia prædicta, quæ diuinis relationibus attribui possunt, esse in triplici differentia; alia, quæ illis competunt secundum proprias differentias, qualia sunt relatio, proprietates personalis, Hypostasis &c. eiusmodi. Et hæc sine addito possunt de Deo, vt plura prædicari. Alia sunt, quæ illis conueniunt solum secundum rationem genericam, cuiusmodi sunt omnia transcendentia, vt Ens, Res, Aliquid, Vnum, Verum, Bonum: inter quæ sunt etiam existentia, substantia, quidditas. Ex his aliqua sunt quæ vel ex vilitate modo loquendi Patrum, vel ex determinatione Conciliorum ad cauendas occasionem errandi, ita accommodata sunt naturæ communi, vt nullo modo liceat ea trāsferre ad relationes. Huius generis sunt substantia, essentia, & si quæ alia, quæ non nisi singulariter de Deo prædicantur. *Nec sicut tres personas*, inquit Concilium Toletanum vndecimum, *ita tres substantias prædicamus, sed vnā substantiam*. Et Concilium Lateranense in capite, *Firmiter*, tres fatetur personas, vnā tantum essentiam, substantiam, naturam. Alia sunt, quæ licet ab extrinseca autoritate limitata non sint ad solam naturam communem, quia tamen illa ex communi modo concipiendi, & loquendi determinantur ad solam essentiam communem, vt potest ad rem perfectissimam significandam, non licet, nisi cum addito determinante ad perfectionem relatiuam, illa de Deo prædicare; qualia sunt aliqua transcendentia, vt Ens, Res, Aliquid, Vnum, Verum, Bonum, Existentia, Duratio; quæ cum addito possunt de Deo pluraliter enunciari.

183. Alia demum sunt, quæ in suo conceptu semper includunt aliquid absolutum. Atque hæc neque cum addito possunt de Deo pluraliter, nisi tantum adiectiuè, prædicari. Nam ad adiectiuam prædicationem sufficit pluralitas suppositorum. Talia sunt natura, æternitas, Sapientia, & reliqua attributa,

quæ

Concilium
Toletan. XI.
Concilium
Lateranense.

quæ in Deo dicunt perfectionem simpliciter simplicem. Est enim natura principium & fundamentum omnium operationum, quod nulla ratione competit relationi. Aternitas est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio; quæ in sui definitione includit existentiam vitæ perfectissimæ, & interminabilis. Quare licet in Deo sint tres durationes relatiuæ, non tamen sunt tres æternitates; quia æternitas inuoluit perfectionem vitæ prorsus immutabilis, quæ Deo competit ratione essentia. Nec obstat, quod duratio diuinarum relationum careat principio & fine. Nam ex hoc tantum sequitur, quod reductiuè illa sit in specie æternitatis, non autem per se: nam æternitas per se superaddit perfectionem vitæ interminabilis.

184. Nonnulli renuunt cōcedere in Deo tria entia, aut tres entitates, seu realitates, aut tria aliqua. Tum quia ens dicitur ab esse: esse autem in Deo est vnum; ergo & ens. Tum quia, si relatio esset entitas, non omnem entitatem Pater communicaret Filio: quod falsum est; nam omnem entitatem, quam habet Pater, communicat Filio. Tum quia nomina neutra referuntur ad significandam essentiam. Vnde non dicitur, in Deo est aliud & aliud, sed alius & alius. Igitur non possunt tria aliqua de Deo prædicari; quia denotaretur multiplicatio essentia. Nihilominus concedenda sunt in Deo tria entia, præsertim cum addito, relatiua, tres entitates, tres realitates, nec non tria aliqua relatiua. Tum quia hæc passim in Deo concedunt Patres. Tum quia sicut in Deo conceduntur tria esse relatiua, ita & tria entia non solum adiectiuè, sed etiam substantiuè. Tum quia implicat, tres personas realiter inter se distinguere, nisi per reales entitates distinctas. Eadem ratione probatur, esse tria aliqua, quia ens & aliquid conuertuntur.

185. Ad primam verò rationem in oppositum. Nego minorem, est enim in Deo triplex esse relatiuum, ac proinde triplex ens substantiuè. Ad secundam, Patrem communicare Filio omnem entitatem absolutam formaliter; virtualiter verò & per *circuminceffionem* etiam perfectionem relatiuam, ratione cuius *circuminceffionis*, Pater dicitur esse in Filio, & Filius in Patre, & vterque in Spiritu sancto. Ad tertiam respondeo, nomina neutra non posse prædicari de singulis personis: non enim dici potest, Pater est aliud à Filio; vel Filius aliud à Patre: posse tamen de omnibus dici, quod sint tria aliqua. Ratio discriminis est, quia applicata lingulis referuntur ad essentiam, non autem applicata omnibus simul; idque ex usu & lege sapientum.

186. Dices. Si transcendentia in Deo multiplicantur, quia intrinsecè includuntur in ipsis personis multiplicatis: ergo etiam multiplicari debet diuinitas, quia hæc etiam intrinsecè includitur in personis realiter multiplicatis. Respondeo, nego transcendentia propterea multiplicari, quia utcumque

includuntur in rebus ipsis multiplicatis, sed quia includuntur in ultimo & explicito conceptu vniuscuiusque rei. Etenim paternitas secundum explicitum, & formalissimum conceptum Paternitatis, est ens, vnum, aliquid; non tamen secundum ultimum & explicitum conceptum est diuinitas, quia diuinitas dicit fundamentum omnium diuinarum perfectionum, quod non dicit Paternitas, ut præcisa à natura.

187. Ad quartam. Concedo sequelam. Etenim cum relatio spirationis actiuæ nequeat formaliter existere existentia filiationis; tum quia hæc producitur, spiratio autem actiuæ non producitur, sed communicatur cum ipsa natura diuina: tum quia tota spiratio actiuæ supponitur existens origine prior in Patre, quam producat filius. Nec existere possit existentia Paternitatis: nam hæc est solius Patris propria: spiratio verò actiuæ est etiam communis filio. Nequit autem proprium, & commune existere vnâ indiuisibili existentia secundum rationem. Nam quatenus est proprium requirit existentiam propriam: quatenus est commune requirit existentiam communem: quoniam, ut dictum est, existentia proportionari debet quid dicitur, quam immediatè actuat. Nego tamen hinc sequi, dari quatuor existentias relatiuas in Deo: quoniam ad multiplicandas existentias relatiuas in Deo non sufficit distinctio rationis, sed requiritur distinctio realis.

188. Ad quintam, quæ solum est de modo loquendi, dico, eam tantum probare, absolute loquendo sine vlla limitatione & addito; vnum tantum concedendum esse in Deo *Esse*, seu *Existere*: eò quod tres illæ relatiuæ existentia eò tendunt, ut naturam in triplici hypostasi perfectissimè compleant. Qua de causa vnum quoque dicitur *Existere* in quouis supposito creato, quia licet illud ex duplici ad minimum componatur existentia, scilicet naturæ, & substantia; quia tamen ambæ illæ existentia per se ordinantur ad constituendum vnum perfectum existere totale, ideo absolute loquendo vnum dicitur *Existere* in illo. Hinc tamen negari non potest, quin cum addito dici queat, in quouis supposito creato duplicem esse existentiam partialem, alteram naturæ, substantia alteram. Eadem ratione & in Deo triplex existentia relatiua, quæ tamen partiales dici nequeunt, quia cum nulla alia componunt. Non cum natura, à qua non distinguuntur, compositio autem realis realem supponit extremorum distinctionem; non inter se, quia nullam faciunt inter se compositionem. Præterea falsum est, vnā existentiam non posse aliam modificare, ut constat de existentia partiali creata, modificante aliam ad componendum vnum existere totale. Falsum quoque est, relationem diuinam esse modum naturæ, cum sit potius entitas in suo genere perfectissima; alioqui diuinæ personæ, quæ solis relationibus distinguuntur, non nisi modaliter

daliter

Patres.

Damasce.

daliter distinguerentur: nam tanta est distinctio inter extrema, quanta est distinctio ipsa rationum formalium, quibus extrema ipsa distinguuntur. Damascenus autem loquitur secundum modum concipiendi nostrum, per analogiam ad creata. Sed esto relatio diuina sit modus, adhuc tamen modus suam affert modalem existentiam re, vel ratione condistinctam ab existentia fundamenti, secundum quod modus ipse re vel ratione a fundamento distinguitur.

189. Ad sextam, Nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia tunc illa persona esset absoluta, atque adeo apta existere. existentia naturæ; nunc autem personæ diuinæ sunt relatiuæ, proinde incapaces existere existentia absoluta naturæ.

190. Ad septimam, distingo maiorem. Sequeretur existentiam absolutam ulterius terminari existentis relatiuis in ratione existentie, nego; cum in ratione existentie natura diuina non egeat existentis relatiuis: Sequeretur ulterius terminari in ratione subsistentie, concedo; quia cum natura diuina nullam habeat subsistentiam absolutam, ut infra probabitur, ulterius postulat terminari tribus subsistentis relatiuis, ob sui fecunditatem & perfectionem. Ex his etiam patet ad confirmationem.

191. Ad octauam respondeo, quamlibet existentiam relatiuam esse completam in suo dumtaxat genere, veluti existentia relatiua paternitatis est completa in genere paternitatis, non autem in genere existentie relatiuæ filiationis, & spirationis passiuæ. Quia igitur natura ob sui fecunditatem & perfectionem, non solum est capax existentie relatiuæ paternitatis, sed filiationis, & spirationis passiuæ, postulat omnes tres existentias, tanquam adæquatum terminum suæ fecunditatis. Vnde neutrum absurdum in argumento adductum ex nostra sententia sequitur. Non primum, quia licet vnaquæque existentia relatiua sit in suo genere completa, quia tamen non est completa in omni genere relatiuæ existentie, potest in natura, cum qua identificatur, relinquere capacitatem ad ulteriorem existentiam relatiuam, cuius natura diuina est capax. Non secundum, cum vnaquæque existentia relatiua sit in suo genere completa: neque vna exigit habere complementum alterius, cum vna non exigit formaliter existere per existentiam alterius.

SECTIO VIII.

An Relationes diuinae superaddant existentie perfectionem ratione diuersam?

Scotus.
Richardus.

192. **P** R I M A sententia negat. Est Scoti quodlib. 5. Richardi in 1. dist. 24.

art. 1. q. 3. ad 1. Mayroni dist. 20. q. 1. in fine, Durandi in 3. dist. 1. q. 3. num. 13. Ariminensis in 1. dist. 19. ar. 1. Capreoli dist. 17. q. 1. ad 3. contra primam conclus. Egidij dist. 4. art. 1. ad 1. Caietani 1. p. q. 28. ar. 2. in fine, Ferrariensis 2. contra gent. cap. 9. Molinæ 1. p. q. 42. art. 6. disp. 2. qui omnes auctores concludunt, relationes diuinas neque perfectionem dicere, neque imperfectionem, sed abstrahere ab utroque.

193. Probat 1. Si relatio diuina, quæ relatio est formaliter, perfectionem diceret, vel diceret finitam, vel infinitam: non finitam, quia implicat in Deo perfectio finita & limitata; non infinitam, quia de ratione perfectionis infinitæ est, ut sit implurificabilis, & communicabilis: atqui relatio diuina est plurificabilis, & incommunicabilis: ergo non dicit perfectionem infinitam. Maior probatur, quia de ratione infinitæ perfecti est, ut nullam perfectionem excludat: ergo de ratione infinitæ perfectionis est, ut sit implurificabilis & communicabilis. Nam hoc ipso quod vna perfectio plurificaretur, excluderet aliā.

194. Secundò. Si paternitas ut paternitas diceret perfectionem, cum paternitas non sit formaliter in Filio, aliqua perfectio esset in Patre, quæ non esset in Filio; atque adeo plus perfectionis esset in omnibus personis simul, quam in singulis contra Augustinum 6. de Trinit. c. 7. 8. & 10. vbi docet, tantum esse Patrem solum, vel Filium solum, vel Spiritum sanctum solum, quantus Pater, Filius, & Spiritus simul. In summa, inquit, Trinitate tantum est vna, quantum tres simul sunt: nec plus aliquid sunt due, quam vna.

195. Tertiò sequeretur, in Deo esse tres perfectiones, ac proinde tria perfecta substantiue, quia quidquid conuenit Deo ratione relationum, potest pluraliter, & substantiue de Deo prædicari.

196. Quartò sequeretur, vnam personam esse perfectiorem alia; quia cum tres istæ perfectiones non sint eiusdem, sed diuersæ speciei, nequeunt personæ, ex illis constitutæ, æqualis esse perfectionis.

197. Quintò. Perfectio ex Anselmo dicitur illa, quæ in vnoquoque melior est ipsa, quam oppositum eius, sed Filio non est melior paternitas, quam filiatio, & è conuerso; alioqui aliqua perfectio deesset Patri, & Filio, quam melius esset in eis esse, quam non esse: quod derogat personæ diuinæ.

198. SECUNDA sententia affirmat. Est Aureoli in 1. dist. 19. p. 2. art. 3. propos. 2. Ochami q. 1. ad 1. dub. Baconi dist. 23. q. 1. art. 1. §. 2. & art. 3. & in 3. dist. 1. q. 1. ar. 2. §. 2. Gabrielis in 1. dist. 7. q. 3. ar. 3. & dist. 19. q. 1. notabili 4. & dubi. 5. Bannez 1. p. q. 28. art. 2. dub. 1. Zumel ibid. disp. 3. Vasquez disp. 122. cap. 6. Suarez lib. 3. de Trinit. cap. 9. Albertini ex prædicamento Ad aliquid corol. 1. Zunigæ de Trinit. disp. 5. dub. 5. memb. 2. Quæ sententia verior est. Pro cuius explicatione,

199. DICO 1. Relationes diuinæ, etiam quæ rela-

Mayronus.
Durandus.
Ariminensis.
Capreolus.
Egidius.
Caietanus.
Ferrariensis.
Molina.

Augustinus.

Anselmus.

Aureolus.
Ochamus.
Baconus.
Gabriel.
Bannez.
Zumel.
Vasquez.
Suarez.
Albertin.
Zuniga.

quà relationes sunt formaliter & explicitè ab essentia virtualiter distinctæ, perfectionem important; eamque infinitam, non simpliciter, sed in suo dumtaxat genere. Prima pars assertionis est S. Thomæ 1. p. q. 29. art. 3. vbi, *Persona*, inquit, significat id, quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura. Unde, cum omne illud, quod est perfectionis, Deo sit attribuendum, eo quod eius essentia continet in se omnem perfectionem, conueniens est, ut hoc nomen persona de Deo dicatur: & ibid. ad 2. approbat communem illam definitionem personæ, nempe quod sit hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente. Quæ definitio eruitur ex Patribus, signanter ex Damasceno lib. de decretis primæ institutionis cap. 1. vbi, *Hypostasis*, inquit, & persona Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Unusquisque enim eorum perfecta est hypostasis, & perfecta persona. Vide Syluium cit. loco S. Th.

200. Probatur primò. Relatio diuina, quæ relatio est, explicitè concepta, ut virtualiter ab essentia, & ob opposita correlatione realiter distincta, est ens reale actuale: ergo aliquam perfectionem includit; cum perfectio nil aliud sit, quàm entitas cõmensurata rei; quælibet autem relatio diuina est per se conueniens & cõmensurata Deo; nam sicut paternitas est conueniens & cõmensurata Patri, ita filiatio Filio. Nec obstat, quod hæc conuenientia & cõmensuratio sit rationis: quia perfectio non consistit formaliter in ipsa conuenientia & cõmensuratione, sed in re ipsa, quæ dicitur conueniens & cõmensurata, quæ realis est. Confirmatur. Implicat, ut relatio diuina à parte rei abstrahat ab entitate reali; ergo & à perfectione reali. Antecedens patet quia implicat, ut res à parte rei abstrahat ab eo, quo formaliter constituitur in ratione rei. Atqui relatio diuina constituitur in ratione rei, formaliter per entitatem realem. Consequentia verò liquet, quoniam perfectio necessariò consequitur entitatem rei.

201. Secundò. Relationes diuinæ, quæ relationes sunt formaliter, constituunt personarum Trinitatem: sed hæc est perfectio Dei: ergo relationes, quæ relationes sunt formaliter, perfectionem dicunt. Consequentia probatur, quia hæc perfectio non est tantum naturæ; nam hæc tota esse posset in vna tantum persona, in quo casu decisset Deo perfectio Trinitatis, & non perfectio naturæ, prout natura dicit perfectionem absolutam: igitur relationes ut relationes sunt formaliter, aliquam perfectionem superaddunt naturæ.

202. Tertiò. Relatio diuina reddit naturam fecundam, cum sit vel ipsa potentia notionalis productiua, vel saltem ad illam essentialiter prærequisita: atqui fecunditas est maxima perfectio naturæ diuinæ; igitur & relatio ipsa, quæ talem fecunditatem constituit.

203. Quartò. Filiatio diuina, quæ relatio est formaliter, sustentat humanitatem Christi: ergo quæ relatio est formaliter, perfectionem dicit. Consequentia elucet, quia

implicat sustentare realiter naturam, & nullam in se perfectionem dicere. Antecedens probo, quia filiatio, ut opposita cæteris relationibus, sustentat humanitatem; alioqui etiam reliquæ personæ sustentarent eandem humanitatem; ac proinde etiam reliquæ personæ dici possent incarnatæ, quod est hæreticum. Igitur filiatio, quæ relatio est formaliter perfectionem dicit. Confirmatur, nam filiatio diuina supplet in humanitate Christi perfectionem positiuam, eam scilicet, quam conferret personalitas propria: ergo dicit in se perfectionem positiuam. Consequentia patet, quia implicat supplere positiuam perfectionem in alio in genere causæ formalis, quo pacto filiatio diuina supplet perfectionem positiuam in natura humana Christi, & illam non continere in se; cum nulla forma dare possit effectum formalem, quem in se non habet. Antecedens suppono ex probabiliori sententia, quæ affirmat, personalitatem creatam formaliter consistere in aliqua perfectione positua.

204. Probatur secunda pars assertionis primò ab absurdo: nam si relatio diuina, quæ relatio est formaliter, esset finitæ perfectionis, posset à creato intellectu comprehendendi; consequens est contra Patres: ergo. Sequelam probo, quia quod est finitæ perfectionis, est finitæ intelligibilitatis; quod est finitæ intelligibilitatis, comprehendendi potest ab intellectu creato. Maior patet, quia intelligibilitas adequatè consequitur entitatem rei. Minor probatur, quia comprehensio est cognitio adequata in claritate & intelligibilitate obiecto: sed intelligibilitas finita adæquari potest cognitione finita. Igitur obiectum finitæ intelligibilitatis comprehendendi potest ab intellectu creato. Secundò à priori. Omnis perfectio in Deo est illimitata, nam omnis limitatio est ab aliquo agente, limitante illam per ideam. Nec obstat, quod filiatio, & spiratio passiuæ sint ab alio per originem; quia non sunt ab alio liberè agente per ideam, sed necessariò producente ex inclinatione naturæ.

205. TERTIA pars assertionis declaratur, nam perfectio simpliciter simplex dicitur illa, quæ cum nulla alia maiore, vel æquali pugnat: siue ut Scholastici cum Anselmo definiunt, quæ in quolibet supposito est melior ipsa, quàm non ipsa, hoc est, quàm oppositum eius. At vna relatio diuina pugnat in eodem supposito cum alia opposita correlatione. Nec est melior in eodem indiuiduo Deitatis Paternitas, quàm eius opposita Filiatio, cum vtræque constituat personam diuinam. Quanquam, si eadem relationes aut singulæ, aut omnes cum natura comparentur, cum nulla perfectione ipsius pugnant; suntque ut sic meliores ipsæ, quàm non ipsæ: quia comparatæ cum natura nullam habent oppositionem ad illam, vel ad aliquam perfectionem absolutam illius. Melius namque est naturæ diuinæ, esse

in trini-

S. Thomas.

Damascen.

Syluius.

Patres.

Scholastici cum Anselmo.

In Trinitate personarum, per realem identitatem cum illis, quàm esse in vna tantum persona: meliusque est eidem naturæ diuinæ, esse in Patre, quàm non esse in Patre; & esse in Filio, quàm non esse in Filio; & esse in Spiritu sancto, quàm non esse in Spiritu sancto. Non est tamen melius illi esse in Patre, quàm esse in Filio, & esse in utroque, quàm esse in Spiritu sancto; quia æquè bonum atque perfectum est Deo, esse Patrem, atque esse Filium & Spiritum sanctum.

Aureolus.
Vasquez.
Ruiz.

206. DICO secundò. Perfectiones relatiuæ in Deo multiplicantur. Est Aureoli loco præcitato, & aliorum contra Vasquez & Ruiz opinantes, in Deo non esse tres perfectiones concedendas, eò quòd perfectio significat integritatem rei: integritas autem rei vna est, licet ex pluribus integretur; quia sicut ex pluribus fit vnum, ita ex pluribus vna resultat integritas atque perfectio rei: licet igitur in Deo relationes sint plures, quia tamen omnes constituunt vnum Deum integrum, atque perfectum, vna erit in Deo perfectio, non triplex. Verùm nostra assertio probatur, quia licet relationes diuinæ comparatæ cum essentia, sint vna entitas, integritas, atque perfectio; comparatæ tamen inter se, & cum personis, quas constituunt, sunt plures entitates integrantes, atque perfectiones: ergo licet comparatæ cum essentia non sint dicendæ plures perfectiones; quia vt sic non constituunt plura entia, sed vnum infinitè perfectum; comparatæ tamen inter se, & cum personis, quas realiter ad inuicem distinguunt & constituunt, dici possunt plures, non simpliciter; nam perfectio simpliciter stat pro perfectione absoluta, sed cum addito relatiuæ.

207. Hinc constat, concedenda esse in Deo tria infinita, & perfecta substantiue cum addito limitante ad tria infinita & perfecta relatiua, nam quotiescunque multiplicatur forma, multiplicator concretum forme; sed cum ipsis relationibus multiplicatur perfectio; ergo multiplicatur & ipsum concretum perfectionis, quod est perfectum. Contrà verò, quia nec diuinitas, nec vllum attributum multiplicatur cum relationibus, non dicuntur tres Dii, aut tres Sapientes, vel omnipotentes substantiue, sed tantum tres diuini, tres Sapientes, & tres Omnipotentes adiectiue: quoniam adiectiua multiplicantur ad multiplicationem solius suppositi, aut subiecti, etiam si non multiplicetur forma ipsa in subiecto. Secus substantiua, quæ non multiplicantur, nisi multiplicetur forma ipsa significata per nomen substantiuum.

208. Ad argumenta primæ sententiæ, ad primum respondeo, relationem diuinam dicere perfectionem infinitam in suo dumtaxat genere; probatio verò procedit de perfectione infinita in omni genere.

209. Ad secundum, concedo sequelam

loquendo de perfectione relatiua, & vt formaliter constitutiuu personæ. Nam hoc est tam certum, quàm certum sit Patrem non esse Filium, & Filium non esse Patrem. Quoad modum verò loquendi nunquam concedendum est simpliciter, aliquam perfectionem esse in vna persona, quæ non sit in alia; aut plus perfectionis esse in omnibus simul, quàm in singulis, vt cum Augustino in argumento citato reliqui etiam Patres docent: tum quia perfectio simpliciter importat perfectionem absolutam, quæ æqualis est & eadem in omnibus personis. Tum maximè, quia eadem perfectio relatiua, quæ est in vna persona, est etiam in alia, non formaliter & constitutiue, cum nequeant oppositæ relationes constituere eandem personam; sed virtualiter, & vt Patres & Theologi loquuntur, per *Circuminsessionem*.

210. Quæ *Circuminsessio* diuinarum personarum in eo consistit, vt quælibet persona diuina ad sui complementum essentialiter postulet reliquas, vel tanquam terminum suæ vitalis & immanentis operationis, vel tanquam intimum principium vitæ, quam persona producta communem habet cum producente, in eadem numero natura. Etenim Pater ad essentialia complementum, non quidem constitutiuum, sed terminatiuum suæ personalitatis intrinsecè postulat Filium & Spiritum sanctum, vnum tanquam terminum & Verbum suæ intellectiōis; alterum tanquam terminum & fructum sui amoris. Similiter Filius ad essentialia complementum suæ personalitatis postulat Patrem, vt intimum principium suæ vitæ, à quo procedit; & Spiritum sanctum, vt vitalem terminum mutui amoris cum Patre. Demum Spiritus sanctus Patrem & Filium postulat, vt adæquatum principium suæ vitæ, à quo indissolubili vitalique nexu procedit. Quam personarum *Circuminsessionem* optimè expressit Anselmus in monologio cap. 57. *In-
cundum est*, inquit, *intueri in Patre & Filio & vtriusque Spiritu, quomodo sint in se inuicem tanta æqualitate, vt nullus alium excedat. Præter hoc enim, quia vnusquisque eorum sic est perfectus summa essentia, vt tamen omnes tres simul non sint, nisi essentia vna summa; quæ nec sine se, vel extra se, nec maior, vel minor seipsa esse potest. Est enim totus Pater in Filio, & communi Spiritu, & Filius in Patre & eodem Spiritu, & idem Spiritus in Patre & Filio: quia memoria summa essentia tota est in eius intelligentia & amore, & intelligentia in memoria & in amore, & amor in memoria & intelligentia. Totam quippe suam memoriam summus intelligit Spiritus & amat, & totius intelligentia meminit & totam amat, & totius amoris meminit & totum intelligit. Intelligitur autem in memoria Pater, in intelligentia Filius, in amore vtriusque Spiritus. Tanta igitur Pater & Filius, & vtriusque Spiritus æqualitate sese complectuntur & sunt in se inuicem, vt eorum nullus alium excedere, aut sine eo esse probetur. Hæc Anselmus. Ob hanc igitur mutuam circuminsessionem, & contin-*

Augustinus
& reliqui
Patres.

Anselm.

nentiam

nentiam personarum nequit absolute negari perfectio de vna persona, quæ affirmatur de alia, nisi cum duplici limitatione, Relatiuè scilicet & Formaliter, siue Constitutiue. Siquidem negatio reddit sensum vniuersalem, & negat formam de subiecto secundum omnem modum, quo illi competere potest.

211. DICES. Si quælibet persona diuina ad essentialia complementum suæ hypostasis possit reliquas: non ergo possunt dici tres perfectiones, sed vna tantum; quia sicut non sunt tres, sed vna integritas, ita nec tres, sed vna perfectio. Respondeo. Nego consequentiam, quia licet sub hac ratione, sub qua quælibet persona postulat reliquas, vel vt terminum suæ immanentis operationis, vel vt principium suæ vitæ, dici non possint tres, sed vna duntaxat integra perfectio: sub alia tamen ratione, qua quælibet persona postulat suam hypostasim, vt constitutum suæ duntaxat personæ, & distinctiuam à cæteris, dici possunt tres perfectiones relatiuæ: quia vt sic non est vna, sed triplex perfectio hypostatica, constitutiuum trium personarum realiter distinctarum, cum quibus transcendentaliter multiplicatur perfectio.

212. Ad tertium patet ex dictis. Ad quartum, nego sequelam, eiusque probationem. Nam possunt aliqua esse diuersa, & tamen in perfectione equalia: æqualitas enim respicit intentionem perfectionis, diuersitas verò, entitatem; velut albedo & nigredo vt octo diuersæ sunt quoad entitatem, equales quoad intentionem. Cum igitur diuine relationes omnes sint infinitæ in suo genere, omnes à se, omnes essentiam includant, erunt equales in perfectione, diuersæ tantum in entitate. Secundo dico, relationes diuinas esse eiusdem & æqualis perfectionis ratione naturæ, quam singulæ essentialiter includunt, ratione cuius vnaquæque cum natura ipsa virtualiter, & per circuminfectionem includit reliquas omnes.

213. Ad quintum, allata descriptio per se tantum competit perfectioni simpliciter simplici, non autem ad certum genus limitatæ. Quamquam vt supra ostensum est, si relationes comparentur cum natura, cum qua nullam habent oppositionem, vt sic illis competit allata definitio. Cæterum dupliciter potest perfectio aliqua ad certum aliquod genus limitari: vno modo propter imperfectionem & finitudinem entitatis: alio modo propter essentialem oppositionem. Diuinæ autem relationes limitantur ad certum genus perfectionis secundo modo, non autem primo: quia prior modus limitationis pugnat cum ente increato, & à se.

SECTIO IX.

An relationes Diuinæ differant specie: aut numero inter se?

214. PRIOR ratio dubitandi est: quoniam ea differunt specie, quæ diuersis constant rationibus; atqui relationes Diuinæ diuersis constant relationibus: igitur relationes Diuinæ differunt specie. Maior constat. Minor probatur, nam alia est ratio paternitatis, alia filiationis, alia spirationis: nam ratio paternitatis dicitur *Ingenientiam*, ratio filiationis dicitur *Gignentiam*, ratio verò spirationis *Processionem*, quæ omnia ratione differunt. Vnde Basiliius lib. 2. contra Eulomium, relationes diuinas appellat *specificas proprietates*. *Genitum*, inquit, *atque ingentum specificæ, ac declaratiuæ quadam sunt proprietates*.

215. Posterior ratio dubitandi est, quoniam ea differunt numero, de quibus numeralis ratio prædicatur. Atqui de diuinis relationibus numeralis ratio prædicatur: igitur differunt numero. Maior patet, nam ea tantum prædicantur, quæ insunt: igitur si ratio numeralis prædicatur de diuinis relationibus, necesse est, vt in eis talis differentia insit. Minor probatur, nam diuinæ relationes dicuntur esse tres personales proprietates, realiter inter se distinctæ, quod ad rationem numeralem sufficit. Vnde Nazianzenus Oratione 25. ad Arianos, diuinæ relationes vocat *proprietates per se subsistentes, numero distinctas*: Et in 6. Synodo Constantinopolitana, actione 11. eadem relationes diuinæ dicuntur *subsistentia numero distinctibiles*. His tamen non obstantibus,

216. DICO I. Relationes diuine non differunt propriè specie inter se. Assertio est omnium Scholasticorum cum Magistro in dist. 19. Littera H. quod probat ex Augustino 7. de Trin. cap. 6. vbi fuse ostendit, in Deo non esse genus & speciem. Cuius ratio duplex est. Prima, quia species componitur ex duobus conceptibus, quorum vnus perfectè præscindit ab alio; homo enim, qui est species animalis, componitur ex animalitate & rationalitate, quarum vna perfectè præscindit ab alia. In Deo autem, vt supra probatum est, talis compositio esse non potest. Vnde ratio ipsa relationis, quæ abstrahitur ab omnibus relationibus diuinis, tanquam ratio communis à particularibus, non præscindit perfectè ab inferioribus, sed eas implicite includit; & vicissim ab ipsis includitur, nam vnaquæque relatio Diuina includendo quidditatiuè essentiam, includit simul cum illa reliquas omnes relationes, si non formaliter & constitutiue, saltem virtualiter & terminatiue.

217. SECUNDA ratio est August. Quoniam vna species non debet continere eandem in-

Basiliius.

Nazianzenus.

Synodus Constantinopolitana.

Magister August.

Ratio Aug.

diuisibilem naturam, quam continet alia species sub eodem genere posita, sed multiplicatam re, sola ratione & abstractione communem, equus enim & homo, qui sunt duæ species sub animali posite, non continent eandem indiuisibilem naturam animalis, sed re ipsa multiplicatam, atque diuersam. Atqui relationes Diuinæ continent eandem numero indiuisibilem naturam: ergo nequeunt propria specie differre. Confirmatur, quia quæ specie differunt, diuersam habent definitionem: relationes autem Diuinæ diuersam definitionem non habent: nam ea tantum diuersam habent definitionem, quæ diuersis constant essentijs: relationes autem Diuinæ una duntaxat constant essentia Diuina: igitur diuersas non habent definitiones.

218. Cæterum etsi relationes Diuinæ propria specie non differant, differunt tamen quasi specie, ut S. Thomas, & reliqui Scholastici loquuntur. Nam alia est ratio paternitatis in Patre; alia filiationis in Filio; alia spirationis in Spiritu sancto. Prima enim constituit principium generatiuum; & quatenus relatio est, formaliter consequitur ad generationem actiuam primæ personæ. Secunda constituit genitum & Verbum: & quatenus est relatio formaliter consequitur ad passiuam generationem Filij. Tertia constituit amorem & terminum spiratum; & quatenus est relatio formaliter consequitur ad passiuam processionem Spiritus sancti. Iuxta hanc doctrinam intelligendi & explicandi sunt Patres, cum relationes Diuinas *specificas proprietates* appellant.

219. Ex his constat ad primam rationem dubitandi. Distinguenda est enim maior: illa propriè differunt specie, quæ diuersis constant rationibus perfectè sese excludentibus, diuersisque constantibus naturis ac definitionibus, concedo; quæ diuersis constant rationibus non sese perfectè excludentibus, nec diuersis constantibus essentijs ac definitionibus, nego.

Magister
cum Schola-
sticis.
August.

220. Dico secundò: Relationes Diuinæ non differunt propriè indiuidualiter. Est Magistri loco præcitato, & reliquorum Scholasticorum. Quam assertionem eodem modo probat Augustinus suprà citatus, sicut probauerat eas non differre specie: quia nimi-

rum, quæ indiuidualiter differunt, non habent unam eandemque numero naturam, sed multiplicem: Petrus enim & Paulus, qui indiuidualiter differunt, non habent eandem numero naturam, sed multiplicem; propterea non vnus, sed duo dicuntur homines. Atqui relationes Diuinæ habent eandem numero naturam & essentiam, ut propterea non plures, sed vnus dicantur Deus: igitur non differunt propriè indiuidualiter. Dicit tamen possumus impropiè differre indiuidualiter, quatenus alia est numero relatio paternitatis, alia filiationis, alia spirationis passiuæ.

221. Ex his constat, relationes Diuinas non esse propriè indiuidua ob rationem assignatam, quia scilicet indiuidua non conueniunt in eadem numero natura. Cæterum non displicet modus loquendi, quem indicat Cyrilus Alexandrinus lib. 1. thesauri cap. 8. ut relationes & personæ Diuinæ non dicantur positiuè numero differre, sed tantum negatiuè, ut denotetur, non esse eandem numero relationem, aut personam: *Pater, inquit, in Filio est, & Filius in Patre, non tamen ut idem numero.*

Cyrl. Alex.

222. Ex dictis patet responsio ad secundam rationem dubitandi. Etenim concedo, de relationibus Diuinis prædicari rationem numeralem, sed inadæquatè, & secundum quid, non adæquatè & simpliciter: siquidem ratio numeri, non competit Deo, de quo prædicatur, secundum adæquatam rationem Deitatis, eò quod illi non competit ratione essentiali, sed tantum ratione personarum & hypostasum. Vnde non potest prædicari, nisi cum addito declarante, & limitante ad solas personas, iuxta illud Ioannis epist. 1. cap. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* Iuxta hanc doctrinam explicatur Nazianzenus, & alij Patres.

Ioan. ep. 1.

Nazianzenus & alij
Patres explicatur.
S. Thomas.

223. Dubitari posset, an in Diuinis sit ratio Totius & Partis. Negat S. Thomas; & merito. Cuius ratio est, quia pars importat propriè diuisionem & separationem à cæteris. Nulla autem persona Diuina importat diuisionem, & separationem à cæteris personis; sed unaquæque per circuminfectionem, modo suprà declarato includit reliquas.

DISPUTATIO XX.

De formali constitutio Diuinarum Personarum.

DEST Disputationem de Relationibus, sequitur Disputatio de Diuinis Personis. Quoniam verò doctrinalis methodus exigit, vt semper communia præmittenda sint proprijs, & vniuersalia particularibus, prius disputandum erit de Personis Diuinis in communi; tum de ijs, quæ ad singulas personas in particulari spectant. Primum autem, quod de Personis Diuinis in communi disputandum occurrat, est, quodnam sit formale constitutum earum, quod simul eas in seipsis constituat, & mutuò etiam illas inter se distinguat.

SECTIO I.

An concedendæ sint in Deo proprietates personales, quibus Personæ constituantur & distinguantur?

S. Thomas.
Sylvius,
in reliquis
Theologis.

I. **S**UPPONO primò cum S. Tho. 1. p. q. 29. a. 3. Syluio ibid. & cum reliquis Theologis, Deo verè & propriè conuenire rationem personæ; siquidem hæc ad dignitatem pertinet naturæ intellectuales. Est enim personæ, vt ibidem S. Doctor ad secundum definit, *hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente*.

2. Secundò suppono personam directè & formaliter importare hypostasim, indirectè verò & materialiter naturam: alioqui non possent dici tres personæ in Deo, quia nequit substantium multiplicari, nisi multiplicetur totum significatum formale. At qui natura Diuina non multiplicatur in tribus suppositis; ergo non est formale significatum personæ. His adnotatis, quæritur, an admittendæ sint in Deo proprietates personales, quibus personæ Diuine constituantur, & distinguantur inter se.

Gregorius
Armenensis

3. **P**RI MA sententia est Gregorij Armenensis in 1. distinct. 22. quæst. 1. negantis, personas Diuinas distingui proprietatibus, sed se ipsis constitui, & distingui. Probat primò: quia quælibet persona Diuina est simplex: ergo nequit alio in suo esse constitui. Nam vel illud esset ipsamet persona; & sic idem constitueret se ipsum, quod implicat, cum constitutus sit aliquo modo causa constitui: præterea de eo quæri pos-

set, an aliquo alio constituatur; & similiter de illo alio, & sic in infinitum. Vel est aliquid personæ, & sic persona, quæ illo constituitur, non esset simplex, cum iam componatur ex aliquo, quod non est ipsa.

4. Secundò. Non minùs est simplex in Deo persona, quàm essentia, aut quæuis proprietas personalis: sed essentia & proprietas personalis, ob summam sui simplicitatem non constituitur aliquo: ergo nec persona.

5. Tertiò. Si personæ constituerentur ex proprietate, constituerentur etiam ex essentia; atqui ex essentia constitui non possunt, quia tunc persona de essentia prædicari non posset; cum nequeat constitutum in recto, & quidditatiuè de suo constituyente prædicari: non enim dicitur, anima est homo, sed hominis. Vnde Pater, si constitueretur essentia & Paternitate, prædicari non posset de essentia: quod est contra Concilium Lateranense, & contra Patres, qui passim de Diuina essentia personas prædicant.

Concilium
Lateranense
Patres.

6. Quartò. Sequeretur, Patrem esse aliquo modo principium, quia omne constitutum est quodammodo principium sui constitui: igitur si Pater constitueretur paternitate, tanquàm formali constitutio sui, esset respectu paternitatis principiat. Quod idem ostendi potest de reliquis personis.

7. Quintò. Si aliqua proprietas esset in Patre, quæ non communicaretur filio, non totam substantiam, sed partem suæ substantiæ Pater communicaret Filio, contra Concilia.

8. Sextò. Sequeretur, quòd non eadem res esset Pater, quæ est Filius, & Spiritus sanctus, contra præcitatum Concilium Lateranense. Sequela patet, quia Pater non solum est essentia communis, quæ est Filius, sed etiam proprietas illa personalis, quæ non est Filius.

Conc. Later.

9. Septimò. Si quæuis persona Diuina, præter essentiam communem, habet aliquam proprietatem, cum illa non possit esse nisi Deitas; quia nihil in Deo est, quod Deus non sit; sequitur, quòd vnaquæque persona præter Deitatem communem, habeat suam propriam Deitatem. Vnde non vna, sed quatuor essent Deitates, vna communis, tres propriæ; ratione quarum vnaquæque persona dici posset alius Deus ab alia.

10. Quòd si ab hoc Auctore quæras per quid Pater distinguatur à Filio: respondebit, eadem planè re, quæ Pater est idem cum

Filio, distingui personaliter à Filio. Vnde concedit has propositiones: *Pater per essentiam est distincta persona à Filio. Pater est eadem natura cum Filio per essentiam; Pater paternitate est eadem essentia cum Filio*, quia vna & eadē simplicissima res est essentia & Paternitas; ac proinde non minus dici potest, *Pater essentia, quam paternitate distingui, vel esse idem cum Filio.*

Scholastici

Concilium
LateranenseConcilium
FlorentinumIoannes La-
tinus.

Sophronius.

Ecclesia.

Canariensis
Censura o-
pinionis
Gregorij.

11. SECUNDA sententia est communis Scholasticorum affirmantium, in diuinis dari proprietates, quibus personæ constituuntur, & inter se distinguantur. Assertio hæc colligitur ex Concilio Lateranensi relato capite *Firmiter* de summa Trinitate & fide Catholica: *Hæc sancta*, inquit, *Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, secundum personales proprietates discreta.* Eadem veritas colligitur ex Concilio Florentino sess. 18. post medium: *Nos vero*, inquit, *dicimus substantiam, & personam, siue hypostasim esse idem re, differre autem nostro modo intelligendi: ita ut persona constet ex substantia, & proprietatibus.* Ibidem etiam docetur, substantiam communicari, proprietates verò esse incommunicabiles: item substantiam differre ab hypostasi, sicut commune à proprio. Et sess. 19. in fine: *Persona*, inquit Ioannes Latinus, *constat ex diuina substantia, & proprietate. Et secundum proprietatem distinguuntur realiter inter se personæ, at verò secundum substantiam sunt vnum.* Idem docuit Sophronius in epist. approbata à sexta Synodo actione 11. *Hoc idem*, ait, *propter naturam & identitatem, illud verò propter alteritatem horum trium proprietates, propterque dissimilitudines proprietatum, quæ in confuso vnāquamque figurant personam.* Eandem doctrinam proficitur Ecclesia in præfatione de Trinitate dum canit, *Et in personis proprietates.* Propter quæ testimonia Canariensis Gregorij opinionem erroris nota sugillat: certè illa temeritatis notam non effugiet, cum in re tam graui recedat à communi modo loquendi Patrum & Conciliorum.

12. Fundamentum verò est, quia licet in Deo persona sit res simplicissima, excludens omnem compositionem, etiam Metaphysicam; quia tamen in quauis persona est aliquid, quod à parte rei est commune, & aliquid, quod est vnicuique proprium, licet sine distinctione inter proprium & commune possumus, quod est proprium abstrahere à communi, illudque ad instar proprietatis concipere, & sic conceptum non solum in concreto, sed etiam in abstracto significare. Quare sicut non falsò concipimus, personas Diuinas aliquo inter se conuenire, aliquo differre; nam quamuis modus concipiendi distinctionem inter id, quo conueniunt, & quo differunt, verus non sit; res tamen ipsa quoad vtramque perfectionem concepta vera est, & à parte rei existens: ita nec falsò illas significamus per aliquid, quo conueniunt, & quo differunt, quia nomina imponuntur ad significandas res, prout à nobis concipiuntur, & alioqui res ipsa quoad duplicem illam perfectionem, duplici voce, *Communis*,

& *Proprij* significata in seipsa existit. Præterea Diuinæ simplicitati non repugnat, eandem essentiam concipere tribus suppositis communem, eamque de omnibus prædicare; ergo nec personalitatem vnicuique personæ propriam, eamque de vna tantum hypostasi enunciare.

13. Ad argumenta opposita sententiæ. Ad primam rationem negatur Consequentia. Non enim simplicitati diuinæ repugnat constitutio per intellectum ad modum includentis & inclusi, siue impliciti & expliciti. Ad probationem verò respondeo, in diuinis personis principia constitutiva à parte rei esse quidem rem ipsam constitutam, conceptum tamen & ratione, saltem inadæquata distingui inter se. Vnde non sequitur, quod eo modo, quo est constitutio per intellectum, idem se ipsum constituat: quia sicut principium constituens ratione distinguitur à re ipsa constituta, ita per conceptum idem seipsum non constituit. Neque oportet de ratione constituyente ulterius quærere, per quid illa constituatur: nam sicut, cum deuenimus ad principia constituentia ex natura rei, non licet ulterius quærere, per quid illa à parte rei constituatur, ita cum deuenimus ad principia constituentia per rationem, non licet de illis ulterius quærere, per quid constituantur, cum sint ipsæmet simplices ac formales rationes per intellectum abstractæ ac præcisæ.

14. Ad secundam. Concedo, re ipsa non minus simplicem esse personam, quam essentiam, aut proprietatem personalem in Deo; tamen per intellectum maius esse fundamentum, ut potius persona, quàm essentia, aut proprietas vlla personalis constituitur: quia in persona re ipsa est aliquid commune & proprium, quod non est in quauis proprietate personali.

15. Ad tertiam. Respondeo, vtrumque esse verum, & personam Diuinam constitui essentia & nihilominus de essentia ipsa personam prædicari. Cum enim hæc constitutio summæ simplicitati, quæ inter essentiam & personas reperitur, non præiudicet, rectè de essentia persona prædicari poterit.

16. Ad quartam. Negatur sequela: quia cum hæc constitutio, quoad distinctionem principiorum constituentium, non sit, nisi per intellectum, non sequitur, Diuinas personas causari à rationibus constituentibus, quia nulla potest esse causalitas, ubi nulla est distinctio.

17. Sed contra, nam constitutio personarum in Diuinis est realis: quod sic probò, quia non est maior ratio, cur distinctio personarum sit realis, & non etiam ipsa constitutio personarum, quæ distincta proprietate constituuntur. Respondeo, constitutionem Diuinarum personarum esse realem fundamentaliter, & quoad rationes ipsas constituentes; formaliter verò, & quoad ipsam formalem constitutionem esse tantum rationis. Nec est eadem ratio de distinctione ipsarum personarum; quia hæc respicit terminos realiter distinctos, non autem constitutio, quæ non coalescit ex rationibus constituentibus distin-

ctis;

Etis; coalescit enim, non ex proprietate vnius, & ex proprietate alterius personæ, quæ à parte rei distinguuntur, sed ex ratione communi & propria, quæ in Deo sunt vnum re, virtualiter tantum, & conceptu distincta.

18. Ad quintam negatur Consequentia: quia loquendo de substantia, quæ est essentia absoluta, tota communicatur filio: loquendo verò de substantia seu entitate, quæ est paternitas, tam falsum est, eam Patrem communicare Filio formaliter, quàm Patrem non esse alium à Filio. Nec tamen inde sequitur, partem tantum substantiæ Patrem communicare Filio, sed tantum illi communicare essentiam absolutam, non communicata personalitate, non per diuisionem essentia à propria personalitate, à qua, illam Filio communicando, non separat: sed per relationem oppositionem, quia seipsa remanet distincta à personalitate Filij, sine vlla partitione, aut diuisione substantiæ communis à propria.

19. Ad sextam negatur sequela. Nam quamuis Pater aliquam realitatem habeat, quam non habet Filius formaliter, ratione cuius dicitur, & est alius à Patre; ratione tamen essentia communis dicitur Pater esse eadem res, quæ est Filius, & idem, vnumque cum Filio.

20. Ad septimam nego sequelam: quia Deitas conuenit relationi ratione essentia. Vnde sicut illa non multiplicatur ad multiplicationem relationum; ita nec dici possunt in Deo tres Deitates, sicut nec tres essentia. Quod si quis urgeat. Relatio diuina, etiam ratione præcisa ab essentia est DEVS, quia vt sic præcisa adhuc est perfectio increata & à se. Respondendum erit relationem, vt sic ab essentia præcisam, non esse formaliter Deum, sed perfectionem Dei, quia Deus dicit perfectionem simpliciter simplicem, & fundamentum, seu plenitudinem omnium perfectionum, quam non dicit relatio sic concepta. Verum sicut huiusmodi præcisio non est in re ipsa, sed tantum per intellectum; ita quod diuina relatio Deus non fit, non est in re ipsa, sed in nostra tantum apprehensione.

21. Instabis. Ergo hæc relatio sic concepta erit creatura, cum inter Deum & creaturam non cadat medium. Respondeo negando consequentiam. Nam licet in re inter Deum & creaturam non cadat medium, cadit tamen in nostra conceptione, quæ ab vtroque aliquid præscindere possumus, & considerare rem illam sub præciso dumtaxat conceptu talis, vel talis perfectionis: quanquam res ipsa concepta, quæ nostræ apprehensioni respondet, creator aut creatura sit, necesse est. Quamuis responderi etiam possit, quod talis relatio sic concepta non sit formaliter creator, quia hinc dicit plenitudinem omnium perfectionum, sed sit perfectio creatoris.

22. Ex dictis inferitur, quid dicendum sit de illis propositionibus, quas supra con-

cessit Gregorius: *Pater per essentiam est distincta persona à Filio. Pater paternitate est eadem essentia cum Filio*: nam quamuis essentia, & paternitas sit vna res simplicissima; quia tamen in ea formalissimè est perfectio absoluta naturæ, & respectiua personæ, non minùs quàm si illæ re ipsa distinctæ essent; falsæ sunt huiusmodi propositiones, non minùs, quàm si illæ fierent de re continente vtramque perfectionem, à parte rei distinctam. Nam per has propositiones significatur, Patrem per id formaliter distingui à Filio, quo est idem formaliter cum Filio; & per id formaliter esse vnum cum Filio, quo formaliter distinguitur à Filio.

Gregorius.

SECTIO II.

An proprietates Personas constituentes sint relatiuæ?

33. PRIMA sententia est Ioannis de Ripa, & Guilielmi Parisiensis Episcopi apud Carthusianum in 1. dist. 26. quæst. 2. quam vt probabilem defendit Scotus in 1. dist. 26. asserentium, personas Diuinas constitui & distingui proprietatibus absolutis. Probat primò Scotus, quia omnis relatio aliquid referre debet, sed hoc non potest esse natura, quia hæc non distinguitur à termino ad quem relatio ipsa refert; non ipsa relatio, tum quia relatio non refertur, nec distinguitur, sed supponit extrema distincta; ideo enim, teste Philosopho 5. Metaphysicorum cap. De eodem, identitas non est relatio realis, quia non supponit extrema distincta realiter: tum quia omne relatiuum præsupponitur prius natura, quàm referatur per ipsam relationem; atqui hoc in diuinis non est natura, sed suppositum: igitur suppositum præsupponitur ad relationem: ergo non potest ea formaliter constitui; quia nullum prius constitui potest suo posteriori. Vnde August. 7. de Trinit. c. 6. docet, personam Patris non ad Filium, vel ad Spiritum sanctum, sed ad se dici.

Ioannes de Ripa.
Guilielmus Carthus.
Scotus.

24. Secundò. Omnis relatio terminatur ad absolutum. Sed terminus relationis vnius personæ Diuinæ est alter à persona, & non essentia, quia hæc sicut non refertur, ita nec terminat relationem ad se: ergo erit persona: igitur persona terminans relationem alterius personæ Diuinæ, est absoluta.

Aristoteles.

25. Tertiò. Originans est prius originato: sed relatiuum nõ est prius, sed simul suo correlatiuo. Ergo suppositum Diuinum nõ constituitur in ratione personæ originatis per relationem. Confir. Si personæ Diuinæ essent relatiuæ, nihil aliud esset Patrem originare Filiū, quàm Patrem habere Filiū, vt correlatiuum sui: sed Pater ex eo, quod Pater est, circumscripta omni origine, habet Filium vt correlatiuum sui; cum in nullo instanti naturæ, aut originis intelligi possit absque Filio. Etenim

sola paternitate posita, & omni actione circumscripta, necessarii ponitur filio, ut correlatio opposita paternitati. Igitur si Pater sola paternitate constitueretur in ratione personæ, ex sola natura paternitatis, absque ulla origine haberet Filium, ut correlativum sui.

26. Quartò. Relatio non potest originari, nisi aliquo absoluto prius originato; quia teste Philosopho 5. Physic. *Ad aliquid non est per se motus*: ergo persona Divina, quæ primò originatur, non potest esse relatio, sed aliquid absolutum, ad hoc ut sit primus terminus originis.

27. Quintò. Si persona producta esset relatio, cum omne relatum naturaliter respiciat suum correlativum, æquè naturaliter Spirator respiceret spiratum, ac generans generatum: ergo non erit duplex productio, una per modum naturæ altera per modum voluntatis: quia non est maior ratio, cur potius Filius, quàm Spiritus sanctus producat per modum naturæ: cum uterque producat ut correlativum producentis.

28. Sextò. Suppositum præcedit actionem, quia res prius est, quàm operetur: Sed relatio est simul natura, & notitia cum correlatione, quia nequit esse aut intelligi sine illa. Ergo nequit Pater in ratione suppositi paternitate constitui; alioqui Filius præcederet suam generationem, nam in eo signo intelligeretur Filius esse, in quo intelligeretur esse ipsum suppositum Patris: atqui si suppositum Patris constitueretur paternitate, præintelligeretur generationi: igitur Filius ut correlativum Patris præintelligeretur suæ generationi; proinde Filius præintelligeretur esse, antequam produceretur.

29. Septimò. De ratione suppositi est incommunicabilitas: ergo si paternitas constituit primum suppositum, oportet ut ei repugnet communicabilitas: at ei non repugnat communicabilitas: tum quia, cum paternitas non sit infinita, non est de se hæc; omnis autem incommunicabilitas supponit singularitatem. Tum quia omnis relatio æqualiter se habet ad essentiam; ergo aut omnis est incommunicabilis, aut nulla, quia omnem communicabilitatem, aut incommunicabilitatem habet ab essentia: atqui non omnis relatio incommunicabilis est, ut constat de spiratione activa, quæ Patri & Filio communis est. Tum quia si per impossibile productio Spiritus sancti præcederet generationem Verbi, paternitas esset communis Patri, & Spiritui sancto, sicut modo communis est spiratio activa Patri & Filio; quia tunc uterque per eandem intelligentiam communem, & vim generativam gigneret Filium: non secus, ac nunc Pater, & Filius per eandem volitionem, & vim spirativam communem spirant Spiritum sanctum.

30. Octavò. Relatio est alterius generis ab absoluto; ergo nequit cum eo constituere unum per se: ideo enim in rebus creatis relatio non constituit unum per se cum absoluto,

quia est alterius generis. Confirmatur. Quia prima identitas est naturæ cum proprio supposito: ergo illa debet esse maximè una; ergo non debet includere aliquid alterius generis: alioqui maior esset identitas, & unitas naturæ creatæ cum proprio supposito, quàm increatæ cum suo, quia illud est absolutum, hoc respectivum.

31. Nonò: Persona est intellectualis natura individua substantia, ut omnes Theologi cum Boëtio docent: quæ definitio competit personæ Divinæ: atqui in hac definitione nulla importatur relatio: igitur persona Divina non constituitur relatione. Hanc eandem sententiam probabilem putat Michael Palatinus in 1. distinct. 26. disputat. unica conclus. 1.

32. SECUNDA sententia est S. Thomæ 1. part. quæst. 40. artic. 1. & 2. Sylvi ibid. & reliquorum Scholasticorum cum Magistro in 1. distinct. 26. affirmantium, Personas Divinas constitui & distingui relationibus. Unde oppositam sententiam Ioannis de Ripa, & Guilielmi Parisiensis erroris insimulant: quare illam ad minimum errori proximam existimat Didacus Ruiz de Trinit. disputat. 87. sect. 1.

33. Hæc sententia colligitur primò ex Concilijs, & Patribus passim docentibus, personas Divinas relationibus distingui, & constitui. Ex Concilio Toletano XI. *In relationibus personarum nominibus Pater ad Filium; Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad utrumque refertur*. Et paulò post ita subdit: *Ergo hoc solo numero insinuat quod ad invicem sunt; & in hoc numero caret, quod in se sunt*. Ex Florentino sessione 18. *Ita ut in nullo, inquit, alio differat, nisi quod Pater est Pater, Filius est Filius*.

34. Et sanè quoad distinctionem personarum sentit Vasquez disputatione 158. cap. 3. hanc sententiam ad fidem accedere; quoad constitutionem verò non item; quia putat, in Divinis principium constitutum non esse idem cum distinctione. Sed quidquid sit de hoc, certè in doctrina Scoti idem est principium distinguens, & constituens in Divinis. Et Concilia ipsa non modò affirmant unum, sed etiam docent aliud: *Persona*, inquit, citato loco Florentinum, & sessione 19. in fine, *constat ex Divina substantia, & proprietate*. Et Oratione pro Unione: *Prius tamen, inquit, & principaliter secundum modum intelligendi per relationes distinguuntur, per quas etiam constituuntur Divina persona*. Ergo non tantum relationes personas Divinas distinguunt, sed etiam constituunt. Confirmatur, nam citata sess. 18. Concilium docet, nil aliud in Patre esse, præter essentiam communem & paternitatem. Et in decreto ipso Pontifex affirmat, Patrem omnia Filio communicare, *præter esse Patrem*: si autem persona Patris constitueretur aliqua proprietate absoluta, non tantum in eo esset essentia communis, & paternitas; neque omnia communicaret Filio, præter esse Patrem; si quidem non communicaret illi proprietatem absolutam, quæ consti-

Boëtius.

Palatinus.

S. Thomas.
Sylvius.
Scholastici
cum Magistro.Ioan. de Ripa
Guilielmus

Ruiz.

Conc. Toletanum 11.

Conc. Flor.

Vasquez.

Scotus.

Conc. Flor.

tueretur

ueretur persona incommunicabilis ceteris suppositis.

35. Secundo probatur predicta sententia a priori. De ratione personę est incommunicabilitas: nulla autem perfectio absoluta in Deo incommunicabilis est: ergo nulla perfectio absoluta potest personas constituere. Maior cum consequentia constat. Minor probatur, quia omnis perfectio absoluta dicit conceptum simpliciter simplicem, cui non repugnat communicari; omnis quippe incommunicabilitas aut est ex limitatione, qua res limitatur ad certum genus perfectionis, aut ex oppositione relatiua: prior, cum imperfectionem inuoluat, in Deo esse non potest: ergo necessario erit posterior. Non igitur possunt personę Diuine absolutis proprietatibus constitui. Confirmant hoc duo illa vulgata axiomata Theologorum, alterum desumptum ex Boetio, alterum ex Anselmo. Primum, est *sola relatio Trinitatem multiplicat*. Secundum est, *In Diuinis omnia sunt unum, ubi non obuiat relationis oppositio*. Confirmatur ad hominem, quia cum in sententia Scoti relationes Diuine ex natura rei distinguantur, non solum ab essentia, a qua etiam distinguuntur ipsę personalitates absolute, sed etiam a personis, essent verę & proprie accidentia, non modo quia adueniunt personis perfecte constitutis, sed etiam quia adueniunt, ut formaliter distinctę.

36. Vna hic superest non dissimulanda difficultas, quę etsi a nemine agitur, mihi tamen graue negotium facessit. Est autem hæc, quia non videtur repugnare; personas Diuinas constitui proprietatibus absolutis, & simul referri proprietatibus relatiuis aduenientibus personis iam constitutis per suas proprietates absolutas. Assumptum probatur: nam de facto Pater & Filius constituuntur in ratione personę per paternitatem & filiationem, per quas tamen non opponuntur relatiuę Spiritui sancto. Nam per eam tantum rationem Pater & Filius opponuntur relatiuę Spiritui sancto, per quam constituuntur proximum principium productiuum illius: atqui Pater & Filius, non constituuntur proximum principium productiuum Spiritus sancti per paternitatem & filiationem, sed per virtutem spiratuiam: ergo per hanc, & non per paternitatem & filiationem relatiuę opponuntur Spiritui sancto. Confirmatur, nam ideo per spirationem actiuam Pater & Filius non opponuntur inter se in ratione Spiratoris, quia per spirationem nec Pater constituitur proximum principium Filij, nec Filius Patris.

37. Dices, rationem discriminis esse, quia licet Pater & Filius per paternitatem & filiationem non opponantur Spiritui sancto in ratione relationis, aut originis, vel virtutis productiuę; opponuntur tamen in ratione hypostasis & principij producentis ut *Quod*: per spirationem verò actiuam nullo pacto Pater & Filius in ratione Spiratoris opponuntur inter se.

38. Sed contra, nam idem dici posset de

proprietatibus illis absolutis, nempe quod per illas personę Diuine opponerentur inter se, non in ratione relationis, aut originis, vel virtutis productiuę; sed in ratione hypostasis & principij producentis ut *Quod*. Nam ita se haberent proprietates illę absolute in ratione constitutiuę personarum, sicut de facto se habet paternitas & filiatio in ratione constituendi Patrem & Filium: Ergo sicut paternitas & filiatio distinguunt Patrem & Filium a Spiritu sancto, licet eos non opponant relatiuę formaliter, neque in ratione producentis ut *Quo*, neque in ratione originantis, aut referētis, sed tantum in ratione hypostasis, & principij productiuę ut *Quod*: ita posset proprietas absoluta distinguere vnā personam ab alia, solum in ratione hypostasis & principij producentis ut *Quod*; et ita illam non opponeret in ratione producētis ut *Quo*, aut originantis, vel referētis. Aut certe assignanda est ratio, cur potius vna ratio respectiua possit in Diuinis constituere suppositum incommunicabile, non solum respectu personę relatiuę oppositę, sed etiam respectu personę non relatiuę oppositę, & non possit ratio aliqua absoluta constituere suppositum incommunicabile respectu cuiuscunque personę. Nam quod de facto suppositum Diuinum constituatur incommunicabile personę relatiuę oppositę non tollitur, quin re ipsa constituatur incommunicabile etiam alteri personę non relatiuę oppositę; ergo ex conceptu suo non repugnat, ut possit suppositum Diuinum constitui incommunicabile per proprietatem absolutam. Confirmatur, quia posset a persona Patris auferri respectus ad Filium, & relinqui sola ratio per quam hypostaticę opponitur Spiritui sancto: sed in tali casu persona Patris maneret constituta in ratione personę distinctę a persona Spiritus Sancti, & non per proprietatem relatiuam, cum illa supponeretur iam sublata.

39. Ad propositam difficultatem Respondeo, magnum esse discrimen inter perfectionem diuinam absolutam & respectiuam: quia perfectio absoluta, cum ex conceptu suo dicat perfectionem simpliciter simplicem, & infinitam in omni genere, nullam ex natura rei distinctionem admittere potest a quacunque alia perfectione, nam hoc ipso non esset infinita simpliciter, & in omni genere. At verò perfectio respectiua, cum ex suo conceptu quidditatiuo non dicat perfectionem simpliciter infinitam & in omni genere, sed in vno dumtaxat; Paternitas enim solum dicit perfectionem infinitam in genere paternitatis, filiatio in genere filiationis, spiratio in genere passiuę processionis; non solum admittit realem distinctionem a sua opposita correlatione, passiuę origine, & termino productio formaliter; sed etiam ab opposita correlatione passiuę origine, & termino productio radicaliter; quia hoc non pugnat cum natura ipsa perfectionis respectiuę, limitatę ad vnum tantum genus perfectionis. Ergo quamuis paternitas & filiatio non re-

Boetius.
Anselmus.

spiciat spirationem passiuam, vt oppositam correlationem, vt originem passiuam, & terminum productum formaliter; (nam sub hac ratione formali ista respiciuntur tantum à spiratione actiua, siue à Patre & Filio, vt spiratore formaliter,) tamen respicit illa radicaliter, & vt principium *Quod*. Quoniam paternitas & filiatio, quæ paternitas & filiatio Diuina est, essentialiter exigunt respicere radicaliter, & vt principium *Quod* media spiratione actiua, vt principio *Quo* Spiritus sancti processionem, atque adeo ab illa realiter distinguui. Vnde sola radicalis oppositio facit in Diuinis, vt vna relatio realiter distinguui possit ab alia.

40. Constat autem hæc radicalis oppositio, vt tale suppositum essentialiter exigat proximum principium productiuum talis termini, & præterea vt sit illi hypostaticum complementum ad talem terminum producendum. Sic Pater & Filius, vt talia supposita sunt, essentialiter exigunt proximam vim productiuam Spiritus sancti; suntque hypostaticum complementum ad huiusmodi terminum producendum. Defectu huius radicalis oppositionis spiratio actiua non distinguitur à Patre & Filio, quia nec Pater exigit illam, vt proximam vim productiuam Filij, nec contra ipsa spiratio actiua exigit paternitatem, vt hypostaticum complementum ad producendum Filium. Siquidem Pater supponitur completè constitutus tam in virtute producendi, quam in ratione subsistendi in ordine ad Filium per solam paternitatem. Defectu eiusdem radicalis oppositionis Filius non distingueretur à Spiritu sancto, in casu quo illum non produceret: quia si illum non produceret, non exigeret spirationem actiuam, vt proximam vim illum producendi, mediante qua illi opponeretur, vt formale correlatiuum.

41. Ex dictis manet soluta proposita difficultas. Solum superest respondendum ad vltimam confirmationem. Ad quam dico, in ea hypothesis, in qua ratio respectiua auferretur à Paternitate, eo ipso destructum iri perfectionem respectiuam, quæ sola est capax radicalis oppositionis, propter limitationem ad ad vnum tantum genus perfectionis. Nam in eo casu perfectio respectiua paternitatis, eo ipso, quo ab illa auferretur respectus ad Filium, euaderet perfectio absoluta, ac proinde incapax radicalis oppositionis ad personam Spiritus sancti. Nam eo ipso tunc fieret perfectio infinita & illimitata in omni genere; atque adeo cum nulla alia perfectione posset habere oppositionem. Ad rationes oppositæ sententiæ respondebimus sectione sequenti.

SECTIO III.

Sub quaratione Diuina relationes constituent personas.

42. **R**atio dubitandi est, quia relatio paternitatis supponit personam Pa-

tris iam constitutam: igitur non potest ipsam constituere. Consequentia patet, quia nullum posterius constituere potest suum prius. Antecedens probatur, quia relatio paternitatis consequitur actionem generationis. Generatio autem supponit personam ad generandum constitutam. Quæ difficultas solum militat in persona Patris, nam reliquæ personæ non præcedunt, sed consequuntur originem, ad quam consequitur relatio ipsa personalis, vt immediatus terminus ipsius. Propter hanc difficultatem variant Scholastici in assignanda proxima & formali ratione, sub qua Diuinæ relationes personas constituunt.

43. PRIMA sententia est Bonauenturæ in 1. dist. 26. q. 3. affirmantis, Diuinæ personas constitui & distinguui relationibus sub ratione originis. Fundamentum est, quia circumscripta origine, impossibile est in Diuinis intelligere personarum pluralitatem; quia licet in Deo idem sit originari, & ad alium referri: id tamen quod formaliter constituit personas, est origo. Antecedens probatur, quia sublata origine per intellectum, tollitur relatio in origine fundata; contra verò sublata relatione, non necessario tollitur origo: igitur origo, non relatio formaliter constituit personas Diuinæ.

44. Hanc sententiam impugnat S. Doctor 1. p. qu. 40. art. 2. hoc vnicò fundamento, quia principium constitutis concipi debet vt intrinsecum & permanens in re ipsa constituta, cum debeat concipi vt forma dans esse rei constitutæ. Origine autem non concipitur vt ratio intrinseca & permanens in re ipsa originante, vel originata; sed vel tanquam via egrediens ab originante, si sit actiua, vel tanquam via ad originatum, si sit passiuæ. Ceterum negari non potest, per origines, tanquam à posteriori argui distinctionem personarum. In quo sensu interdum Patres docent, personas Diuinæ distinguui per origines, hoc est à posteriori & quoad nos.

45. SECUNDA sententia est Caietani 1. p. qu. 40. art. 4. afferentis, personam Patris constitui formaliter sub expressa ratione paternitatis, vt concepta, non vt exercita; quia vt concepta præcedit generationem, vt exercita verò subsequitur. Hoc modo saluat, quo pacto eadem relatio personam constituat & referat: constituit, quatenus in esse hypostatico relatiuo ordine rationis præcedit generationem; refert, quatenus in esse relatiuo generationem exercitè subsequitur. Est autem relatio vt concepta & exercita in doctrina Caietani eadem forma indiuidualis atoma, importata secundum duplicem modum significandi diuersum & secundum esse constitutiuum personæ, & secundum esse relatiuum eiusdem, ita vt vtrumque præstet relatio ipsa formaliter, vnum vt concepta ante generationem in esse relatiuo hypostatico, alterum vt exercita post generationem in esse relatiuo exercitè.

46. Sed contra hanc sententiam Caietani primò: quoniam formam exercere suum a-

Scholastici variant.

Bonauent.

S. Thomas hanc opinionem impugnat.

Caietanus.

atum

ctum circa aliud, nil aliud est, quam conferre illi suum effectum formalem, sicut albedinem exercere suum proprium actum circa subiectum, est illud reddere formaliter album: sed effectus formalis relationis, ut relatio est, est constituere aliquid formaliter relatum. Implicat igitur concipere paternitatem constituere personam Patris; sub expressa ratione paternitatis, & illam ad Filium non referre, cum hic sit formalis effectus ipsius, quem non potest non exercere in supposito, quod intrinsece & formaliter constituit.

47. Secundò. Relatio ut concepta denominatur talis ab intellectu concipiente, & solum differt à seipsa ut exercita, sicut res in se ipsa existens, & ut terminus creatæ cognitionis. Sed relatio non constituit hypostaticam Divinam, quatenus terminus est nostræ cognitionis; sed quia talis est in seipsa à parte rei independenter à nostra conceptione; non igitur ut concepta, sed ut exercita personam constituit. Confirmatur, nam si intellectus vere concipit id, quod à parte rei personam Patris constituit, sicut illa est paternitas secundum esse relatum paternitatis, à parte rei existens, ita secundum illud idem esse concipi debet personam constituere. Implicat autem secundum esse relatum paternitatis personam constituere, & secundum tale esse eandem personam non referre; quia talis constitutio fit secundum propriam differentiam paternitatis, quæ formaliter includit esse ad Filium. Ergo implicat personam Patris formaliter constitui paternitate, & illam ad Filium actu non referri; sicut implicat formam esse in subiecto, & illi suum effectum formalem non tribuere.

Capreolus.
Ferrariensis.

48. TERTIA sententia. Est Capreoli in 1. dist. 26. q. 1. a. 2. Ferrariensis 4. contra gentes c. 26. §. penult. aientium, relationem Divinam constituere personam Patris non sub expressa ratione relationis, sed formæ subsistentis incommunicabilis, sub qua ratione præcedit generationem, & nullum includit respectum ad correlativum, quia ut sic concipitur ut quid absolutum abstrahens ab ordine ad terminum. Addit Ferrariens. Personam Patris ante originem constitui quidem in esse hypostatico subsistente, nondum tamen distinguere à Filio, quia à Filio non distinguitur, nisi per rationem relatiue oppositam, quæ est ipsa Paternitas sub expressa ratione paternitatis originem consequentis.

49. Fundamentum huius opinionis est, quia cum in Divinis nulla sit distinctio ex natura rei inter absolutum & respectivum, sed sola ratione, quæ eandem rem simplicissimam concipit ut absolutam, quatenus præstat munus formæ absolutæ; eandem concipit ut relativam, quatenus exercet munus formæ relatiuæ; potest intellectus eandem perfectionem relativam concipere sub ratione absoluta, quatenus præstat munus formæ hypostaticæ, eandem concipere potest sub expressa ratione relatiuæ, quatenus exercet munus referendi. Nam sicut vera est hæc perfectio in re-

latione Divina, eaque ex natura sua non postulat concipi respectivo conceptu, sed absolute; ita poterit sub tali ratione formali concipi conceptu absolute, cui correspondeat perfectio à parte rei quidem respectiva, exercens tamen munus perfectionis absolute, proinde conceptibilis conceptu absolute. Tum quia talis perfectio in creaturis, per ordinem ad quas illa concipitur in Deo distincta, absoluta est. Tum demum quia constituere personam subsistentem, formaliter est constituere aliquid ad se, non ad aliud.

50. Hanc sententiam impugnant Scotus in 1. distinct. 28. quæst. 3. & Durandus distinct. 26. quæst. 1. Summa impugnationis est. Quoniam aut ratio illa hypostatica constitutiva primæ personæ, est absoluta, aut respectiva, aut abstrahens ab utroque. Si absoluta; ergo constituitur proprietate absoluta, quod est contra Concilia & Patres, & Authores ipsos, quos impugnamus. Si respectiva; ergo relatio ut relatio est formaliter, constituit. Abstrahere autem ab absolute & respectivo non potest: tum quia, cum ratio illa singularis sit & individua, determinata ad hanc personam particularem, non poterit ab absolute & respectivo abstrahere. Tum quia nequit forma constituens ab ea formalitate abstrahere, quam essentialiter postulat constitutum ipsum. Sed persona Divina, ut constituta proprietate personali essentialiter postulat oppositionem & incommunicabilitatem ad reliquas personas; quæ oppositio & incommunicabilitas non habetur, nisi per conceptum ipsum, ut formaliter relatum. Ergo relatio, ut constitutiva personæ Divinæ, abstrahere non potest à conceptu & formalitate relatiuæ.

Scotus &
Durandus
illam impu-
gnant.

Concilia &
Patres.

51. Confirmatur, quia vel ratio illa constitutiva primæ personæ, per intellectum præcisa à relatione, est respectiva, vel absoluta. Si respectiva; ergo formaliter constituit, ut relatio. Si absoluta; ergo pertinet ad essentiam; quia quidquid relatum non est, ad essentiam spectat: ac proinde non potest sub hac ratione præcisa personam constituere, quia persona non constituitur, nisi per rationem incommunicabilem: nulla autem ratio absoluta in Deo incommunicabilis est. Neque hic valet distinctio eorum, qui dicunt, relationem, ut relatio est *specificativè*, non *reduplicativè*, personam constituere. Nam constituere, ut relatio est *reduplicativè*, est constituere secundum propriam differentiam relationis. Constituere autem, ut relatio est *specificativè*, est constituere secundum rationem genericam abstrahentem ab absolute & respectivo: atqui probatum est, illam non posse personam constituere secundum rationem genericam, ab absolute & respectivo abstrahentem: ergo non potest, nisi ut relatio *reduplicativè* personam constituere.

52. Falsum etiam est, quod Ferrariensis addit, personam Patris solum constitui in esse hypostatico ante originem, non autem distinguere

ferrariensis
distingui

tingui à Filio, nisi post originem per relationem ipsam paternitatis: tum quia in Diuinis eadem est ratio constitutiua personæ, & distinctiua eiusdem ab omni alia. Tum quia persona Patris non solum distinguitur à Filio in esse relatiuo, sed etiam in esse productiuo, quod habet ante originem; cum non minus implicet, eandem personam se ipsam producere, quam ad seipsam referri.

Ferrariensis

53. Demum falsum est, quod idem Ferrariensis ibidem docet, §. *Attendendum tertio*, nempe relationem Diuinam non constituere personam, vt relatio est ratione ab essentia distincta, sed ratione ipsius essentie, cum qua identificatur, & ex qua habet, vt subsistat; & tantum ex propria ratione habere, vt constituat personam in esse incommunicabili, & distincto à ceteris personis: falsum, inquam, est, quia personæ Diuinæ non solum in esse incommunicabilis, sed etiam in esse suppositi subsistentis distinguuntur inter se: alioqui non essent tres subsistentiæ relatiuæ, contra Concilia & Patres, in Deo. Confirmatur, quia iuxta Conciliorum & Patrum doctrinam, vnio hypostatica facta est in subsistentia, & non in natura Verbi. Ergo Verbum habet peculiarem subsistentiam, ratione condistinctam ab ipsa natura Verbi, per quam subsistentiam Verbum immediate vnitum est naturæ humanæ. Atqui hæc subsistentia propria Verbi, alia esse non potest, quam relatio; cum nihil possit habere Verbum, vt condistinctum à natura communi, nisi relationem.

Contra Concilia & Patres.

54. Ad fundamentum relatiuæ sententiæ nego, rationem illam constitutiua personæ Diuinæ natura sua postulare, vt à nobis concipiatur conceptu absoluto. Etenim cum illa constituat personam incommunicabilem, persona autem Diuina incommunicabilis esse non possit, nisi relatione, natura sua postulat concipi conceptu relatiuo. Falsum autem est, relationem Diuinam constituere aliquid ad se, cum constituat personam, quæ essentialiter est ad alterum. Quod si ad se, dicat non purum respectum ad terminum, sed substantialem constitutionem personæ, vltro concedo, illam constituere aliquid ad se: nego tamen id esse munus solius formæ absolutæ, nam hæc ipsa constitutio personæ est ad alterum: vt constat de relatione transcendentali creata, quæ non abstrahit à respectu ad terminum. Nec est eadem ratio de persona creata, quæ quia incommunicabilis est, non propter relatiuam oppositionem, sed propter limitationem, conceptibilis est conceptu absoluto. Vnde quamuis ad instar huius in personis Diuinis distingui possit ratio constituens & ratio referens; non tamen potest ad instar huius illa concipi conceptu absoluto, quia hoc inuoluit limitationem in ipsa ratione concepta. In Deo autem non solum repugnat ratio limitationis in re ipsa, sed etiam in ipso conceptu obiectiuo, quia non debemus in Deo concipere aliter, atque perfectiones ipsæ isti Deo existentes concipi postulant. Confirmatur, quia propterea non admittimus in Deo

compositionem metaphysicam, ne admittamus huiusmodi conceptus & rationes obiectiuè limitatas, quas compositio ipsa Metaphysica essentialiter inuoluit.

55. QUARTA sententia est Durandi in 1. dilt. 26. & 27. q. 1. Gabr. q. 1. affirmantium, personas diuinas constitui relationibus, vt relationes sunt formaliter. Quam sententiā etiam docuit Scotus, quilibet in primo loco citato opinionem Ioannis de Ripa, vt probabilem defendat, & cum eo etiam præcatus Palatius, tamen distinctione 28. & quolibet 4. ad argumentum principale, sequitur hanc, quam etiam sequitur Palatius, & cum eo multi recentiores. Pro qua suppono, dupliciter nos posse de constitutione Diuinarum personarum loqui. Vno modo, prout est in se, alio modo, prout à nobis concipitur. Et hoc dupliciter, vel conceptu distincto, & adequato exprimente rem, vt est in se, aut confuso & inadæquato.

Durandus, Gabriel.

Scotus, Io. de Ripa, Palatius.

56. DICO 1. Personæ Diuinæ re ipsa constituuntur relatione, vt relatio est formaliter. Fundamentum est, quia per id à parte rei relatio personas diuinas formaliter constituit, per quod est incommunicabilis: est autem incommunicabilis vt relatio: ergo vt relatio formaliter constituit. Maior constat, nam de ratione personæ est incommunicabilitas. Minor probatur, quia relatio est incommunicabilis formaliter vt opposita: opponitur autem formaliter vt relatio: ergo vt relatio formaliter est incommunicabilis. Confirmatur, quia si non constitueret vt relatio formaliter, sed sub alia formalitate; aut ista formalitas esset absoluta, aut relatiua: si relatiua; ergo constituit vt relatio formaliter: si absoluta; ergo hæc sententia non discrepat à sententiā supra impugnata de constitutione personarum per proprietates absolutas. Nam ad hoc vt personæ Diuinæ dicantur constitui formalitate absoluta, non est necesse, vt talis formalitas à parte rei sit distincta à formalitate relatiua; sed sufficit, si sola ratione ratiocinata ab illa distinguatur. Sicut eadem distinctio rationis sufficit, vt persona Diuina dicatur constitui relatione, & non essentia.

57. Hinc reiecta manet sententia quorundam Thomistarum asserentium, personas Diuinas constitui per relationes secundum esse *In*, non autem secundum esse *Ad*. Nam si à relatione præscindatur esse *Ad*, tollitur propria differentia relationis, & solum relinquitur id, quod illi commune est cum reliquis entibus absolutis. Vnde non constitueret, secundum formalitatem relationis.

Thomista.

58. DICES. Pater paternitate non solum constituitur persona incommunicabilis Filio, cui relatiuè opponitur, sed etiam Spiritui sancto, cui relatiuè non opponitur. Similiter Filius filiatione constituitur persona incommunicabilis non solum Patri, cui relatiuè opponitur, sed etiam Spiritui sancto, cui relatiuè non opponitur. Ergo persona Diuina non constituitur relatione, vt relatio est formaliter; siquidem Pater & Filius constituuntur, vt

Personæ

Personæ distinctæ & incommunicabiles Spiritui sancto per paternitatem & filiationem, per quas non opponuntur formaliter Spiritui sancto. Resp. Ex disputatis sectione præcedente, Patrem & Filium constitui distinctas personas à Spiritu sancto Paternitate & filiatione, quatenus radicaliter opponuntur Spiritui sancto.

59. Urgebis. Vel ista radicalis oppositio est de se sufficiens ad constituendam, & distinguendam vnam personam Divinam ab alia, vel non: si non est sufficiens; ergo non poterit per illam Pater & Filius sufficienter distinguì à Spiritu sancto. Si est sufficiens; ergo non est semper necessaria formalis oppositio ad constituendas, & distinguendas personas Divinas. Vnde poterunt personæ Divinæ sufficienter constitui, & distinguì per solam oppositionem radicalem, atque adeo per proprietates absolutas, radicaliter tantum oppositas. Resp. Iuxta superius conclusa, radicalem oppositionem relativam esse quidem sufficientem ad constituendas, & distinguendas personas Divinas, supposita tamen formali oppositione relativa earum; non esse autem sufficientem, nulla supposita formali oppositione relativa earundem. Cuius ratio est, quia radicalis oppositio supponit aliam formalitatem priorem in ipsa persona Divina, in qua talis oppositio radicalis fundatur. Vnde vel illa erit absoluta, vel respectiva: si absoluta, implicat per illam constitui personam Divinam, cum omnis perfectio absoluta in Divinis sit illimitata in omni genere perfectionis, atque adeo nulli alteri opposita & incommunicabilis. Si respectiva, rursus illa non poterit esse respectiva radicaliter, ne procedatur in infinitum: ergo erit respectiva formaliter. Omnis autem perfectio respectiva formaliter, essentialiter limitatur propter formalem oppositionem ad certum genus perfectionis; nam saltem limitatur ad non includendam oppositam correlationem, à qua essentialiter distinguitur. Porro perfectioni essentialiter limitatæ ad certum genus non repugnat radicalis oppositio, per quam opponitur & distinguitur ab alia perfectione, etiam radicaliter opposita & distincta. Repugnat autem perfectioni illimitatæ in omni genere. Nam hoc ipso, quod supponitur illimitata in omni genere, non potest ullam à se excludere, ac proinde opponi & distinguì nequit. Contrà verò perfectio, quæ suapte natura supponitur limitata ad certum genus, non solum potest distinguì & opponi perfectioni, cui tantum formaliter, sed etiam cui radicaliter opponitur.

60. Instabis. Ergo poterit filiatio Divina non modò distinguere Filium à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, etiam si illum per impossibile non produceret. Imò posito quòd filiatio per formalem oppositionem ad Patrem limitaretur ad certum genus perfectionis, non repugnaret, illum opponi Spiritui sancto per radicalem oppositionem in ratione personæ incommunicabiliter tantum subsistentis. Respondeo. Nego consequentiam. Nam in eo

casu neque radicaliter filiatio opponeretur spirationi passivæ. Sicut, quia neque radicaliter spiratio activa opponitur paternitati & filiationi, à neutra distinguitur, sed cum utraque identificatur. Nec sat est dicere, in eo casu fore radicalem oppositionem inter filiationem & spirationem passivam in ratione personæ incommunicabiliter subsistentis; quia cum de ratione personalitatis sit incommunicabilitas, hoc ipso quòd tunc filiatio constitueret personam Filij, redderet illam incommunicabilem Spiritui sancto. Non, inquam, hoc sat est dicere, quia incommunicabilitas supponit in persona Divina rationem aliquam oppositam, in qua proximè fundetur: nam ideo est incommunicabilis, quia opposita; non contrà, ideo opposita, quia incommunicabilis. Cum igitur in eo casu nulla supponeretur oppositio in filiatione respectu spirationis passivæ, in qua proximè fundari posset incommunicabilitas ipsa personalitatis Filij respectu Spiritus sancti, non posset in eo casu Filius distinguì personaliter à Spiritu sancto; nec sufficeret formalis oppositio, quæ in filiatione supponeretur respectu Patris: nam hæc esset remota, & insufficiens ad fundandam proximam incommunicabilitatem, quam Filius deberet habere respectu Spiritus sancti. Sicut nec de facto sufficit remota oppositio formalis, quam habet paternitas respectu Filij ad hoc, ut spiratio activa mediante paternitate opponatur filiationi.

61. Dico 2. Relatio non constituit personam Divinam, ut transcendentalis tantum nec ut prædicamentalis tantum; sed ut transcendentalis & prædicamentalis simul, exclusis imperfectionibus; quæ in utraque relatione creata reperiri possunt. Explico. Relatio Divina etsi prædicamentalis proprie non sit, cum nec prædicamento claudatur, nec ut accidens adveniat personæ completè constitutæ, ut adveniunt relationes prædicamentales suppositis creatis perfectè constitutis, verumtamen in se vna claudit quiddam perfectionis est tam in relatione prædicamentali, (hoc autem est actu respicere terminum existentem, & simul duratione, natura, & cognitione esse cum sua opposita correlatione) quàm in relatione transcendentali, quod est non tantum actu respicere terminum, sed aliquod etiam munus exercere circa illum. Assertionem sic explicatam probo. Relatio Divina non solum refert actu personam ad terminum quidditativè existentem, quæ simul duratione, natura, & cognitione est cum illo; sed etiam constituit personam, quam actu refert, in ratione suppositi perfectè subsistentis, & secundariò producendum. Priora sunt munia relationis prædicamentalis, posteriora verò transcendentalis. Igitur relatio non constituit personam Divinam, ut prædicamentalis tantum, neque ut transcendentalis tantum, sed ut prædicamentalis & transcendentalis simul. Minorem suppono ex Philosophia. Maior constat ex dictis, & ex dicendis ampliùs.

62. Dico 3. Personæ Divinæ re ipsa non solum

solum

solum constituuntur relationibus, sed etiam originibus, quatenus origines sumuntur productionibus vel actiuis principiorum producentium, vel passiuis terminorum productorum. Assertio probatur primo à posteriori. Nam alioqui origines non essent perfectiones quidditatiue, sed accidentales personis Diuinis. Nam quidquid est extra constitutionem personarum, accidentale est: Ergo si origines à parte rei essent extra constitutionem Diuinarum personarum, essent illis accidentales, quia aduenirent illis completè constitutis in esse personali. Probatur secundò à priori. Persona Diuina non solum in esse naturæ, sed etiam in esse personæ debet esse actualissima: non esset autè actualissima, si in suo quidditatio conceptu personali originem non includeret: ergo. Maior constat, nam persona Diuina est actus purissimus: ergo quidditatiue & formaliter includere debet omnem perfectionem sibi compossibilem. Minor probatur, quia si in quidditatio conceptu personali persona diuina non includeret originem, non esset actiua omni perfectione sibi possibili; atque adeo in esse personæ non esset actualissima, cum posset actuari ulteriori formalitate & perfectione sibi debita.

63. Cæterum diuerso modo personam diuinam constituit origo passiuæ, atque illam constituit origo actiuæ. Nam origo actiuæ constituit personam in ratione actus producentis, unde supponit illam constitutam in ratione productiui. Origo verò passiuæ partim est via, & tendentia ad constitutionem personalem in esse formato & perfecto; partim, ut perfectio quadam perseverans, constituit personam in esse productò, actu respiciente principium producentis.

64. Dico quartò. Si personæ diuinæ adæquatè & distinctè concipiantur, concipi debent conceptu relatiuo, non absoluto. Fundamentum est, quia conceptui adæquato & distincto correspondet res prout est in se ipsa: sed diuinæ personæ re ipsa constituuntur relatione, ut relatio est, ut suprà probatum est: ergo ut tales concipi debent, si adæquatè & distinctè concipiantur.

65. Dico quintò. Quamuis conceptu confuso & inadæquato personæ diuinæ non concipiantur sub expressa ratione relatiua, non tamen concipi possunt sub expressa ratione absoluta, sed sub præcisiua dumtaxat ratione subsistentis incommunicabiliter. Prima pars assertionis probatur, quia conceptu confuso non concipimus diuinas personas prout sunt in se, sed per analogiam ad personas creatas: ergo ut sic non concipimus illas sub expressa ratione relatiua. Antecedens probatur, nam ratio, sub qua illas expressè concipimus, est analogicè eadem, qua constituuntur personæ creatæ, ad instar quarum concipimus increatas: sed hæc non est relatiua: ergo.

66. Dices. Etsi ratio, sub qua personas

diuinas concipimus, sit subsistentia creata, per cuius speciem concipimus personas increatas; tamen ratio, quam sub illa concipimus, est subsistentia increata, quæ relatiua est. Respondeo. Concedo rationem, quæ vltimò terminat conceptum nostrum, esse ipsam subsistentiam increatam relatiuam; non tamen sub expressa ratione relationis, quia sub eadem ratione expressa terminat, sub qua immediatè representatur per speciem desumptam ex persona creata.

67. SECUNDA pars assertionis probatur, nam alioqui talis conceptio esset falsa, quia exprimeret rem sub opposita ratione, quæ est in se. Nam licet conceptus confusus, & inadæquatus non exprimat rem secundum adæquatam perfectionem, quam habet; non tamen illam exprimere debet secundum diuersam perfectionem ab ea, quam in se habet. Alioqui non solum talis conceptus non adæquaretur, sed etiam difformaretur obiecto à parte rei existenti. Vnde non tantum esset negatiue imperfectus, sed etiam positiue falsus. Nam prior conceptio licet non exprimat totam perfectionem obiecti, falsa tamen non est; quia quod exprimit, in re ipsa est, quamuis non id tantum, quod conceptio ipsa exprimit. Posterior verò falsa est, quia exprimit obiectum aliter, atque in seipso est. Cum igitur personæ diuinæ re ipsa constituantur perfectione relatiua, non possunt vero conceptu concipi, si concipiantur sub ratione absoluta; possunt tamen concipi conceptu præcisiuo sub ratione subsistentis incommunicabiliter; quia licet hæc perfectio à parte rei non præcindat à relatione, in re ipsa tamen est, ac proinde conceptio illam exprimens falsa non est, etsi non secundum totam perfectionem, quam re ipsa includit, illam exprimat.

68. Ad rationem dubitandi negò Antecedens. Non enim paternitas supponit personam Patris, sed constituit illam. Ad probationem nego paternitatem, quæ relatio est, re ipsa, sed tantum ratione & modo concipiendi nostro generationem consequi. Constat, quia paternitas est prima relatio competens Deo ante omnem originem: ergo non potest re ipsa generationem consequi: nam omnis realis consecutio fit media aliqua origine. Ergo si paternitas re ipsa generationem consequeretur, fieret media generatione, tanquam origine. Consequitur autem paternitas generationis actum secundum rationem, quæ assueta concipere increata ad instar creatorum, primò concipit illam, ut constituentem personam sub ratione subsistentis incommunicabiliter, abstrahente à relatiuo & absoluto: secundò sub ratione generantis; tertio sub ratione referentis ad Filium iam productum. Quæ tres rationes sunt quidem in diuina paternitate, sine vlla tamen prioritate, aut posterioritate actuali, sed tantum virtuali seu fundamentali inadæquata. Quia ubi nulla est actualis distinctio, nulla esse potest prioritas & posterioritas. Nam

omnis

omnis realis prioritas importat realem distinctionem à suo posteriori. Quo fit, ut eadem paternitas re ipsa constituat, originet, & referat. Neque prout constituit, diuersa est à se ipsa, prout originat, & refert, nisi penes connotata. Nam prout constituit, dicit tantum personam constitutam; prout originat, includit actum essentialem, connotando terminum in produci; prout refert, explicite dicit terminum productum, ad quem refert. Quia igitur in creatis constitutio personæ præcedit originem, & origo relationem, in intellectu nostro, qui ista concipit ad instar rerum creatarum, constitutio personæ in Diuinis præcedit originem, & origo relationem.

69. Atque in hac prioritate & posterioritate in concipiendo fundatur prioritas & posteritas in significando, quæ immediate consequitur prioritatem & posterioritatem in concipiendo. Vnde verè dicimus: Ideo Pater refertur, quia generat; ideo generat, quia supponitur constitutus ad generandum: sunt enim istæ causales veræ: tum quia conformantur modo nostro concipiendi, fundato in rebus creatis, ad instar quarum Diuina concipimus. Tum propter ipsas perfectiones Diuinas à parte rei existentes, quæ licet in se ipsis non existant cum ea prioritate & posterioritate actuali, cum qua enunciantur; existunt tamen cum prioritate & posterioritate virtuali; quæ in hoc consistit, ut si hæ rationes distinguerentur in Diuina relatione, prior esset ratio constituens quàm originans, & originans, quàm referens.

70. Cæterum si Diuina personalitas concipiatur, ut ipsa exigit concipi, concipi debet, ut quidditatiuè includens omnes has tres formalitates, nempe subsistentiæ incommunicabilis, originis sue actiue in persona producente, sue passiue in persona producta, & actualis referentiæ ad terminum relationis oppositum. Vnaquæque enim relatio Diuina personalis, quæ Diuina est, essentialiter includit omnes istas perfectiones: quia ut Diuina concipienda est omni perfectiori modo, quo concipi potest: atqui perfectiori modo concipitur, si concipiatur, ut essentialiter claudens intra suam quidditatem omnes istas formalitates, quàm si tantum identicè, & concomitanter includat. Quo fit, ut quando concipitur Diuina personalitas secundum vnā tantum formalitatem, non concipiatur adæquatè, & perfectè secundum omnem perfectionem, quam quidditatiuè includit, sed tantum inadæquatè, & imperfectè.

71. Dices. Pater re ipsa est prior origine Filio: ergo non potest re ipsa simul esse cum Filio; esset autem re ipsa simul cum Filio, si in ratione personæ constitueretur paternitate, quia paternitas essentialiter postulat existentiam Filij, cum sit actualis respectus ad illum. Respondeo. Concedo consequentiam de similitudine originis; implicat

namque, Patrem priorem esse origine Filio, & simul origine cum illo: nego tamen consequentiam de similitudine durationis, & naturæ, quia non repugnat, Patrem priorem esse origine, & simul duratione, & naturâ cum Filio; ut patet in rebus creatis, in quibus causa est prior origine suo effectu, cum quo tamen potest esse simul duratione. Ratio est, quia istæ prioritates & posterioritates sunt diuersæ rationis; & prioritas vnus non destruit posterioritatem alterius, & contrâ. Nam prioritas originis solum postulat, ut vnum sit principium alterius, cui tantum repugnat posterioritas originis, quæ est posterioritas eiusdem ordinis & rationis: Similitudo verò durationis solum postulat similitudinem existentiæ in eadem duratione, cui tantum repugnat prioritas & posterioritas in eodem genere. Non ergo repugnat, Deum Patrem esse priorem origine Filio, & simul duratione, & naturâ cum illo. Quia licet Filius sit à Patre, in nullo tamen signo existit Pater, in quo non existat Filius. Et consequenter nullum est signum, in quo Pater sit constitutus paternitate, & non respiciat Filium actu existentem. Vnde cum dicitur, Pater ut prior origine non habet Filium productum, sed producendum: ergo ut prior origine non habet terminum præsentem, ad quem referatur, sed futurum, ad quem non refertur, sed referetur: nego antecedens: nam in eo prioritas originis confunditur cum prioritate durationis. Præsens enim & futurum important prioritatem & posterioritatem durationis; quæ cum prioritate & posterioritate originis non necessariò conueniunt, quia potest principium in eo signo durationis, in quo existit, producere suum terminum, atque adeo in omni signo durationis respicere illum, ut productum à se, & in nullo signo respicere illum, ut producendum. Tota igitur fallacia est, quia quod est prius tantum origine, concipimus ut prius etiam duratione. Vnde in signo, in quo Patrem concipimus priorem origine Filio, nondum concipimus Filium productum, sed producendum in posteriori signo originis, ac si posterius signum originis Filij esset signum durationis: quod falsum est, quia posterioritas originis non dicit, nisi esse ab alio, quod stare potest cum similitudine existendi in quouis signo cum illo. Vnde modus imperfectè concipiendi noster applicatur rebus ipsis conceptis: ac proinde magna committitur fallacia, argumentando ab imperfecto modo concipiendi nostro ad modum existendi rerum.

72. Ad rationes verò oppositæ sententiæ sectionis præcedentis à Scoto adductas respondeo. Ad primam nego, relationem Diuinam non posse se ipsam referre, quia cum sit subsistens, non repugnat, ut se ipsam referat ad oppositum terminum: sicut relatio transcendentalis creata constituit essentiam, & simul se ipsam refert ad terminum possibilem.

*Augustin.
explicatur.*

Ad illud quod dicitur, omne relatiuum prius naturâ præsupponitur, quàm referatur, intelligendum est de relatiuo, quod denominatiue tantum, non essentialiter refertur. Nec mirum si relatio identitatis realis non est, quia illa nec supponit, nec secum affert distinctionem extremorum. Cæterum Augustinus explicandus est, ut tantum velit, hoc nomen *Persona*, quoad modum significandi, non quoad rem ipsam significatam, in Deo importare perfectionem absolutam, ut patebit textum legenti. Cuius ratio est; quia hoc nomen, *Persona*, desumptum est à personalitate creata, quæ importat perfectionem absolutam.

73. Ad secundam neganda est vniuersaliter maior. Nam licet illa vera sit de relationibus creatis, quæ distinctionem supponunt in rebus ipsis absolutis; falsa tamen est de increatis, quæ distinctionem non supponunt, nisi in relatiuis.

74. Ad tertiam concessa maiore de prioritate originis, distinguenda est minor. Nam si ea intelligatur de prioritate durationis, naturæ, vel cognitionis, vera est, non tamen contra nos, qui tantum in originante concedimus prioritatem originis, quæ stare potest cum simultate durationis, cognitionis, & naturæ cum termino originato. Si verò intelligatur de prioritate originis, falsa est, quia cum simultate relatiuorum stare potest prioritas originis in principio producente, & posterioritas in termino producto. Legendus est S. Thomas 1. p. q. 42. art. 6. ad 2. Syluius ibid.

*S. Thomas.
Syluius.*

75. Ad confirmationem nego. Patrem originare Filium, nil aliud esse, quàm Patrem habere Filium, ut correlatiuum sui; sed est habere illum per originem à se productum. Vnde assignata hypothesis destruit se ipsam, nempe quòd sola paternitas posita, & omnia alia actione circumscripta, ponenda esset Filiatio. Nam ex vna parte paternitas essentialiter postulat filiationem; ex alia verò parte Filius non nisi origine à Patre procedere potest. Igitur implicat in adiecto, quòd posita paternitate, & circumscripta actione generatiua, ponatur Filius. Nec repugnat, relatiuum producere suum correlatiuum; quia non repugnat, ut relatiua sint simul natura, duratione, & cognitione, & tamen vnum sit prius origine altero. Vnde etiam si non possit Pater non intelligi prior origine Filio, cum non possit intelligi, tanquam is, à quo Filius; tamen non potest non intelligi simul natura, duratione, & cognitione cum Filio, quia non potest non intelligi, ut correlatiuum Filij.

Aristoteles.

76. Ad quartum nego, relationem non posse esse terminum originis, præsertim si sit subsistens, qualis est relatio Diuina. Philosophus autem intelligendus est de relatione prædicamentali creata, quæ est purus respectus, nec per se primò ab agente intenta, sed consequitur ad productionem alicuius absoluti.

77. Ad quintam negandum est, eodem modo generans respicere genitum, ac spirans spiritum. Nam generans respicit genitum, ut simile similitudine naturali, & intentionali vi suæ processionis formalis. Spirans verò respicit spiritum, ut simile similitudine tantum naturali, quæ ad generationem intellectualem non sufficit. Et licet genitor non referatur ad genitum secundum id, quòd genitus assimilatur genitori, quia secundum id non opponitur; adhuc tamen diuerso modo genitor refertur ad genitum, ac spirans ad spiritum. Nam genitor refertur ad genitum, tanquam ad personam subsistentem, sibi adæquatè similem vi suæ processionis formalis. Demum productio non dicitur generatio, nisi ex termino formali. Cum igitur terminus formalis non sit relatio, sed natura, ex eatali vel tali modo communicata, sortitur rationem generationis. Ac proinde maior est ratio, cur potius vna, quàm alia productio, tendat ad productum per modum naturæ, etiam si vtraque terminetur ad relationem subsistentem, quia cum ipsa productione relationis essentialiter connectitur communicatio naturæ, quæ ut stat sub hoc vel illo modo communicationis, constituit productionem sub tali vel tali specie productionis.

78. Ad sextam nego, suppositum Diuinum re ipsa præcedere suam originem actiuam vel relationem, qua refertur ad productum, etiam si præcedat originem passiuam, & terminum à se productum, prioritate tantum originis, non autem naturæ, durationis, aut cognitionis. Vnde à parte rei non prius Pater est potens ad producendum, quàm actu producat: sicut non prius est potens ad intelligendum, quàm actu intelligat, quia in Diuinis posse & esse sunt idem. Quare illa causalis; *Ideo Pater producit, quia potens est ad producendum*; vera tantum est ex modo concipiendi nostro per analogiam ad creata, cum fundamento in re, modo suprâ explicato. Hinc tamen non sequitur, Filium præcedere suam generationem, quia licet sit simul naturâ, & cognitione cum Patre, qui prior est passiuæ generatione Filij; non tamen licet vnâ prioritatem ex alia inferre; cum prioritas generationis sit prioritas originis, quæ diuersæ rationis est à prioritate naturæ & cognitionis.

79. Ad septimum nego, paternitati non repugnare communicabilitatem. Ad primam probationem nego, paternitatem Diuinam non esse de se hanc & singularem: neque ad hoc requiritur infinitas: ut constet de supposito creato, quod quamuis finitum sit, singulare tamen est, & incommunicabile alteri supposito. Nam hoc ipso, quòd talis entitas est, singularis sit, necesse est; quanquam Diuina paternitas infinita est in genere paternitatis. Ad secundam probationem, nego consequentiam. Nam quamuis relationes Diuine æqualiter

sc

se habeant ad essentiam, non tamen æqualiter se habent inter se, quia inter se distinguuntur, & opponuntur suis proprijs rationibus formalibus, quarum vna potest esse communicabilis, altera incommunicabilis. Ad tertiam probationem distinguendum est. Nam vel ea hypothefi data, paternitas Diuina esset eiusdem rationis & naturæ, ac nunc est; & sic talis hypothefis se ipsam destrueret: nam ex eo quod esset subsistens incommunicabiliter, vt nunc est, esset incommunicabilis Spiritui sancto. Quotiescunque autem in hypothefi ponitur ratio aliqua destruens rationem formalem antecedentis positi, tunc ex oppositis in antecedente sequuntur opposita in consequente: vt si ponas, quod simul quis sit homo & leo, sequitur quod simul sit rationalis & irrationalis, proinde homo & non homo. Vel talis paternitas foret diuersæ rationis, ac nunc est, eò quod non esset incommunicabiliter subsistens, vt nunc est; & tunc nil mirum, si foret communicabilis, quoniam esset diuersæ rationis ac nunc est.

80. Ad octauum nego, relationem Diuinam non constituere vnum per se cum

essentia, etiamsi sit diuersi quasi generis ab essentia. Tum quia relatio Diuina est substantia, non accidens. Tum quia est perfectissimè vnum cum essentia maiori vnitatem, quàm quæuis subsistentia creata cum sua natura. Vnde falsum est, magis per se esse vnum suppositum creatum, quàm increatum; quia magis vnum dicitur, quod in sui constitutione minorem inuoluit distinctionem. Nec refert, quod illud constituatur ex rationibus formalibus magis diuersis, absoluto scilicet & respectiuo. Nam hæc diuersitas rationum formalium sicut non obstat vnitati, ita neque supposito per se vni; cū enim suppositum constare debeat natura & subsistentia incommunicabili, & in Diuinis nulla ratio, præter relationem, incommunicabilis esse possit, iure sequitur, suppositum Diuinum absoluto & respectiuo constituendum esse.

81. Ad nonum. Cū definitio illa communis sit personæ creatæ & increatæ, & creata non constituatur proprietate relationis, sed absoluta, non debuit per relationem dari, sed per aliquid relatiuum & absoluto commune.

DISPUTATIO XXI.

*An Persona Diuina præter proprias subsistentias relatiuas habeant
aliam subsistentiam absolutam communem
naturæ propriam.*

I. **R** I M A sententia affirmat. Est Scoti in 3. dist. 1. quæst. 2. §. ad questionem. Durandi quæst. 2. & 4. Capreoli qu. vnica, art. 3. Ad argumenta Durandi. Argentinæ in 1. dist. 26. qu. vnica, art. 4. ad 9. Caietani 1. p. q. 39. art. 4. §. ad euidentiā, & 3. p. q. 3. art. 2. & 3. Zumel 1. p. q. 30. art. 1. disput. vnica, concl. 1. Molinæ q. 29. art. 2. disp. 3. Suarez 3. p. disp. 13. sect. 1. & lib. 4. de Trinit. c. 11. Granadi 1. p. tomo 3. controuersia, 5. disp. 5. sect. 3. Verum hi authores ex diuerso procedunt fundamento. Etenim Durandus Capreolus, & alij, ad quos etiam inclinare videtur Scotus; supponunt in Deo vnum tantum subsistere absolutum, sicut & vnum esse, quo omnes Diuinæ personæ per se existunt & subsistunt, ita vt relationes non superaddant naturæ, nisi solam rationem incommunicabilitatis.

2. Fundamentum Durandi est, quia subsistere dicit perfectissimum modum essendi: perfectissimus autem modus essendi, est ad se, non ad aliud existere: sola autem natura Diuina facit existere ad se, non autem relatio, quæ tantum facit existere ad aliud. Ergo subsistere est solius naturæ Diuinæ. Confir-

mat id ipsum autoritate August. 7. de Trinit. c. 4. vbi, *Omnis, inquit, res ad se ipsam subsistit, quantum magis Deus?*

3. Reliqui verò authores supponentes, personas Diuinas subsistere proprijs subsistentijs relatiuis, vltèrius probant, admitendum esse aliud subsistere absolutum naturæ, ratione distinctum à triplici subsistere relatiuo personarum. Probant autem hoc primò autoritate Patrum, qui huiusmodi subsistere absolutum in Deo videntur admittere vltra subsistere relatiuum personarum. Nam primò Agatho in epistola, quæ habetur in 6. Synodo actione 4. *Confitemur, inquit, trium subsistentiarum, seu personarum vnā subsistentiam.* Secundò Hieronymus in epist. ad Damasum: *Natura, inquit, Dei id quod subsistit non habet aliunde, sed suum est.* Et ibidem vnā tantum concedit hypostasim in Deo. Sed hypostasis idem est quod subsistentia: ergo. Pro eodem facit Augustinus paulò antè citatus. Tertiò Cyrillus Alexandrinus & Anastasius in compendiaris fidei explicatione, quæ habetur tomo 4. Bibliothecæ: *Quid, aiunt, est Deus? res, quæ per se est, neque altero indiget ad hoc, vt ipsa subsistat.*

Augustin.

Agatho.

6 Synodus.

Hieronym.

Augustin.

Cyrillus.

Anastasius

Biblioth.

Patrum.

Scotus.
Durandus.
Capreolus.
Argentin.
Caietanus.
Zumel.
Molinæ.
Suarez.
Granadus.

Boetius.
Patres.

Quartò Boëtius libro de duabus naturis: *Discimus*, inquit, *unam esse essentiam, vel substantiam Deitatis*. Et passim alij Patres perfectionem subsistendi naturæ Diuinæ tribuunt.

4. Secundò probant ratione. Prima sit. Substantia est perfectio simpliciter simplex: ergo non est naturæ Diuinæ neganda. Antecedens constat ex definitione perfectionis simpliciter simplicis, quæ in quolibet ente est melior ipsa, quàm non ipsa, siue oppositum eius; quæque cum maiore, vel æquali perfectione non pugnat. Talis autem est substantia absoluta. Nam perfectior concipitur natura Diuina, si adhuc à relationibus præcisa concipiatur subsistens, quàm non subsistens; cumque illa communis sit omnibus personis, cum nulla maiore vel æquali perfectione Diuina pugnet. Consequentia verò probatur, quia natura Diuina debet ex se independentem à relationibus includere omnem perfectionem simpliciter simplicem; alioqui ex se non esset ens perfectè completum. Confirmatur primò, quia substantia est complementum substantiæ: sed natura Diuina adhuc præcisa à relationibus est còpleta substantia: ergo adhuc præcisa à relationibus est subsistens. Confirmatur secundò, nam substantia relatiua non est perfectio simpliciter simplex: ergo si hæc perfectionem non habet natura à se, non poterit illam habere à relationibus.

5. SECUNDA ratio sit. Substantia est de essentia Dei, ut Deus est: igitur Deus ut Deus includit essentialiter substantiam. Consequentia constat, quia Deus essentialiter includit, quicquid còstituit ipsum formaliter ut Deum. Antecedens probatur, quia de essentia Dei, ut Dei, est esse perfectissimum: non est autem esse perfectissimum, nisi sit subsistens; sublata enim substantia manet esse imperfectum & incompletum, indigum ulteriori complemento per se.

6. TERTIA ratio sit. *Hic Deus* est communis Patri, Filio & Spiritui sancto: sed *hic Deus* includit substantiam: ergo Deus secundum communem rationem Deitatis, includit substantiam. Maior patet, nam *hic Deus* prædicatur de omnibus & singulis personis. Minor probatur, quoniam *hic Deus* importat Deitatem in habente; ergo in subsistente, cum nequeat Deitas haberi, nisi à subsistente; quia omnis alius modus dicit imperfectionem. Confirmatur. *Hic Deus* importat completum principium intelligendi, volendi, & creandi: ergo *hic Deus* includit aliquam substantiam; non relatiuam, quia hæc nequit esse communis omnibus personis, quæ per idem principium simul intelligunt, volunt, & creant; ergo absolutam.

7. QUARTA ratio sit. Substantiæ relatiuæ personarum non sunt ex se sufficientes, ut per eas natura Diuina completè subsistat: ergo præter substantias relatiuas personarum concedenda est substantia absoluta naturæ, per quam illa completè subsistat. Consequentia patet; alioqui natura

Diuina non haberet suum æquatum & naturale complementum: est enim substantia naturale complementum substantiæ. Antecedens probatur, quoniam substantiæ relatiuæ immediatè fundantur in actibus notionalibus, quibus illæ immediatè producant, aut producantur. Ut substantia Patris immediatè fundatur in actu intelligendi, tanquam in proximo principio generandi, substantia Filij in eodem actu intelligendi, tanquam in passiua origine; substantia Spiritus S. in actu diligendi, tanquam in proxima via & origine procedendi. Ergo non possunt immediatè reddere subsistentes, nisi solos actus intelligendi, & volendi; quia non possunt immediatè reddere subsistentes, nisi eas perfectiones, quas immediatè afficiunt. Igitur danda est alia substantia, quæ omnes Diuinas perfectiones immediatè afficiat, & reddat formaliter subsistentes; quæ alia esse non potest, quàm substantia absoluta naturæ. Confirmatur, quia substantia est immediatum complementum & principium naturæ substantialis in ordine ad omnes operationes, tam immanentes, quam transeuntes; igitur supponi debet ante omnes naturæ operationes. Atqui substantiæ relatiuæ non supponuntur, sed consequuntur operationes immanentes intelligendi & volendi naturæ Diuinæ: igitur non sufficienter illam complere possunt in ordine ad tales operationes.

8. SECUNDA sententia negat, præter substantias relatiuas, omnem substantiam absolutam in Deo. Est Richardi in 1. dist. 26. art. 1. q. 1. in corp. & ad 2. & 5. Hærici quodlibeto 5. q. 8. sub finem, Vasquez 1. p. disp. 125. c. 3. Zuniga de Trinit. disput. 5. dubio. 10. memb. 1. Ruiz disp. 34. à sectione 5. Hæc sententia duplicem inuoluit questionem, alteram de re, de nomine alteram. De re questio est, an natura Diuina præcisa à relationibus ex se ipsa habeat, quicquid requiritur ad perfectè existendum: ita ut si fingatur casus, quo natura Diuina sic præcisa à relationibus poneretur à parte rei, ut solius existentie absolutæ sufficienter existeret: an verò ita exigat proprietates relatiuas, & quodammodo ab illis pendeat in existendo, ut si per impossibile ab illis separaretur, non posset vi propriæ existentie absolutæ sufficienter & completè existere? ad eum ferè modum, quo si natura angelica separaretur à propria substantia, non posse ex se sufficienter existere, nisi aliundè talis defectus suppleretur. De nomine verò questio est, an posito, quod natura Diuina vi propriæ existentie absolutæ habeat, quicquid ad perfectè & sufficienter existendum requiritur, talis existentia nuncupanda sit substantia, an potius existentia.

9. DICOPRIMò. Natura Diuina ratione solius existentie absolutæ, independentem à proprietatibus relatiuis habet, quicquid requiritur ad perfectè & completè existendum; & consequenter à pro-

prietatibus

Richardus.
Henricus.
Vasquez.
Zuniga.
Ruiz.

Authores
secunda sen-
tentia.

prædictis relatiuis non habet vt perfectè existat, sed tantum vt incommuni-
cabiliter existat, vltimò terminata ter-
minis personalibus ipsius fecunditatem ex-
plentibus. Assertio hæc est contra plerof-
que auctores secundæ sententiæ, qui dum
negant Deo absolutam subsistentiam, ne-
gare etiam videntur perfectam existen-
tiam, dum docent, naturam Diuinam sine
proprietatibus relatiuis non perfectè exi-
stentiam in se ipsa. Vnde videntur eodem
modo ad existentiam naturæ Diuinæ sub-
sistentias relatiuas requirere, quo pacto
requiritur subsistentia creata ad existen-
tiam ipsam naturæ creatæ: & consequen-
ter sicut natura creata non sufficienter
existeret sine propria subsistentia; ita nec
natura increata sine suis relatiuis subsi-
stentijs.

10. Nostra tamen assertio probatur hoc
vnicò fundamento. Existencia debita natu-
ræ Diuinæ, etiam vt ratione præcisæ à sub-
sistentijs relatiuis, est in genere existentiæ
perfectissimæ; ergo ex se sufficiens ad red-
dendam illam perfectè existentem. Con-
sequencia patet. Antecedens probo, nam
essentia Diuina adhuc ratione præcisæ à
relationibus, manet in suis perfectioni-
bus absolutis, quas adhuc vt præcisæ in-
cludit illimitatam secundum omnem gradum
possibilem: sed vt sic præcisæ includit exi-
stentiam absolutam: ergo includit illam, vt
illimitatam secundum omnem gradum pos-
sibilem existentiæ: non includeret autem il-
lam illimitatam secundum omnem gradum
existentiæ possibilem, si adhuc deberet in ra-
tione existentiæ perfici per ipsas existentias
relatiuas. Ergo independenter ab existentijs
relatiuis natura Diuina supponi debet per-
fectè existens. Maior constat, nam præcisio à
solis rationibus non tollit à natura Diuina
perfectiones absolutas, sub omni gradu illi
debitas. Minor assumpta patet, quia natura
Diuina non existit formaliter per existen-
tias relatiuas, sed per absolutam sibi pro-
priam; natura autem præcisæ à relationibus
solū excludit perfectiones relatiuas. Minor
verò subsumpta probatur, quia perfectio
illimitata sub omni gradu possibili nul-
lum admittit augmentum aut complemen-
tum; alioqui quā parte augmentum vel
complementum admitteret, illimitata non
esset.

11. Confirmatur, nam sicut in reliquis
attributis essentia Diuina etiam à relationi-
bus præcisæ, manet infinita & illimitata,
nullius augmenti, aut complementi capax
in eo genere, in quo vnumquodque attri-
butum supponitur infinitum & illimitatum;
ita & in ipsa existentia absoluta, cum non
sit maior ratio de attributis, quàm de exi-
stentia.

12. Dicitur, maiorem rationem esse, quia
nullum attributum est à proprietatibus re-
latiuis complebile, sicut ab ijs complebilis
est existentia absoluta naturæ Cuius disci-

minis ratio est, quia complementum debet
esse eiusdem rationis cum re complebili,
nullum autem attributum est eiusdem ratio-
nis cum proprietatibus relatiuis; est autem
eiusdem rationis cum illis existentia absolu-
ta naturæ, quia vtrique est in genere existen-
tiæ. Vnde vna compleri poterit per aliam.
Confirmatur, quia sicut existentia relatiua
personarum completur per existentiam ab-
solutam naturæ; ita existentia absoluta na-
turæ completur per existentiam relatiuam
personarum.

13. Sed contrā, quia licet vtrique sit
in genere existentiæ; vna tamen est in gene-
re existentiæ absolutæ, altera verò in genere
existentiæ relatiuæ. Vnde vna non complet
aliam in genere existentiæ formaliter, cum
vtrique supponatur in sua vltima ratione
perfecta; sed in alio genere, nempe per-
sonalitaris, & suppositi incommunicabiliter
subsistentis: natura verò complet relatio-
nes in ratione essentiae, & principij perfectè
operatiui. Hinc patet ad confirmationem:
falsum quippe est, existentias relatiuas perso-
narum compleri ab existentia absoluta, in
ratione existentiæ formaliter, sed in ratione
essentiae & principij operatiui.

14. Confirmatur ad hominem. Nā non-
nulli ex citatis Authoribus docent, relationes
Diuinas nullam secum asserre existentiam,
condistinctam ab existentia absoluta natu-
ræ; ergo non possunt existentiam absolutam
naturæ in ratione existentiæ formaliter com-
plere: cum nulla forma possit subiectum com-
plere secundum perfectionem, quam in se
non habet.

15. Obijcies primò. Relationes Diuinæ
habent in nostra sententia proprias existen-
tias relatiuas, virtualiter condistinctas ab
existentia absoluta naturæ: ergo addendo
illas naturæ, complent eam in ratione exi-
stentiæ formaliter. Consequencia probatur,
quia si existentia respectiua relationum non
compleret existentiam absolutam naturæ,
non posset constituere vnum existens per
se cum illa, cum nequeat ex duobus en-
tibus completis constitui vnum per se.
Respondeo negando consequentiam. Ad
cuius probationem nego sequelam. Er-
enim ad constituendum vnum per se suffi-
cit, vt constituentia sub aliqua ratione se
mutuò compleant in ordine ad constitu-
tum. Vnde relatio Diuina complet natu-
ram Diuinam sub ratione suppositi vlti-
mò terminati incommunicabiliter; natu-
ra verò relationem sub ratione essentiae &
principij perfectè operatiui in ordine ad
tertium constitutum, quod est persona
ipsa Diuina. Etenim hoc est discrimen in-
ter constituentia increata, & creata: quod
creata, quia suapte natura sunt intrinsecè
limitata, & non continent, neque in pro-
prio genere omnem perfectionem possibi-
lem, perficiunt sese mutuò etiam secun-
dum rationes proprias. Subsistentia enim
creata complet, & perficit naturam, non

solum in ratione suppositi incommunicabiliter substantis, sed etiam in ratione per se existentis, quia sine propria substantia natura creata non est apta existere per se. In creata verò, quia sunt illimitata, & in se continent omnem perfectionem in suo genere possibilem, non sese perficiunt & complent in proprijs rationibus, sed in alijs, & in ordine ad tertium constitutum. Vnde relatio Diuina non perficit naturam Diuinam sub ratione existentia, sub qua supponitur illimitata & incapax omnis incrementi eiusdem rationis, sed sub ratione substantia, siue existentia incommunicabilis.

16. *Obijcies* secundò. In nostra sententia relationes Diuinæ integrant essentialiter naturam Diuinam; ergo & earum existentia existentiam absolutam naturæ: Igitur sine respectiua existentia relationum non concipitur completa existentia absoluta naturæ. Respondeo distinguendo primum consequens. Existentia relationum integrat existentiam naturæ in eodem genere existentia, nego: quia ut sic supponitur omnino completa: integrat in ratione existentia incommunicabilis, concedo. Quæ perfectio incommunicabilitatis est essentialiter debita naturæ Diuinæ, ac proinde quidditatiue inclusa, conceptu saltem implicito in illa, vnde ad secundum consequens respondeo. Sine respectiua existentia relationum non concipitur existentia absoluta naturæ completa in ratione existentia absoluta explicite conceptæ, nego; in ratione existentia incommunicabilis, concedo. Neque ex eo, quòd existentia absoluta naturæ essentialiter includit impicitè existentias relatiuas personarum, existentia absoluta naturæ non est de se perfecta & sufficiens ad reddendam naturam Diuinam à parte rei existentem, si per impossibile separaretur ab existentijs relatiuis personarum, quia non includit illas cum dependentia & imperfectione, sed sine vlla dependentia & imperfectione.

17. *Dices*. Nulla res existere potest sine sua adæquata essentia: ergo si existentia relatiue personarum sunt de essentia existentia absoluta naturæ Diuinæ, non poterit existentia absoluta naturæ Diuinæ per se existere absque existentijs relatiuis personarum. Respondeo, non posse existentiam absolutam naturæ Diuinæ per se existere absque existentijs relatiuis personarum, quantum est ex parte existentia absoluta naturæ, quæ nunc est, & nego; quia si per impossibile, præcisus existentijs relatiuis, maneret existentia absoluta naturæ cum eadem perfectione, quæ nunc est, ex vi illius existeret perfectè natura Diuina: non posse aliunde existere ex mutatione ipsius existentia absoluta, quæ in tali casu necessariò fieret, & concedo. Nam hoc ipso, quòd existentia absoluta naturæ Diuinæ non haberet existentias relatiuas personarum, non contineret eam

plenitudinem existendi, quam nunc continet.

18. *Dico* secundò. In Deo non est substantia absoluta distincta à substantijs relatiuis personarum, esto in eo sit perfectissima existentia absoluta, ratione distincta ab existentijs relatiuis personarum. Primum fundamentum sumitur ex Concilijs & Patribus, qui tres tantum agnoscunt substantias relatiuas in Deo, quas Græci hypostases vocant. Vnde apud Concilia & Patres substantia, hypostasis, suppositum, & persona sunt idem. Legatur Concilium Florentinum sess. 19. versus finem: *Substantia hæc*, inquit, *quæ ita subiectum est*, (loquitur autem ibi de prima substantia, quæ in recta linea prædicamentali est idem quod suppositum) *vocatur aliquando hypostasis, quædoque substantia*. Et paulò post: *ita ut in specie intellectiua subiectum* (hoc est suppositum) *dicitur substantia & persona*. Interdum verò expresse negant, in Deo esse substantiam absolutam communem, ratione conditam à substantijs relatiuis proprijs personarum. Damascenus in Epist. de Trisagio: *Non est, inquit, ipsarum communis vna hypostasis, Deitas autem communis est trium hypostasum vna existens*.

19. Confirmatur primò: quoniam si ex Concilijs, & Patribus substantia, hypostasis, suppositum, & persona in natura intellectuali sunt idem, admittentes in Deo communem substantiam, ex eorundem Patrum doctrina admittere cogentur communem hypostasim, suppositum, & personam. Quod quàm sit absurdum, & alienum à fide, nemo est, qui non videat. Vnde Caietanus præcitato loco tertie partis, ex vna parte sequelam, quæ ex antecedente admissio euidenter deducitur, negare non potuit; ex alia verò parte sequelæ absurditate territus, non est ausus integrum suppositum, integramque personam absolutam in Deo concedere. Vnde utrique se satisfacturum putauit, fingendo in Deo quoddam semisuppositum & incompletam personam absolutam. Sed, me iudice, neutri satisfecit. Tum quia, non minùs absurdum est, admittere in Deo semisuppositum, ac semipersonam absolutam, quàm integrum suppositum, integramque personam. Propter quem nouum & inusitatum loquendi modum malè audit inter Theologos Caietanus. Tum quia si semel Caietanus in Deo admittat absolutam substantiam, absolutamque hypostasim, admittere etiam cogetur integrum suppositum, integramque personam absolutam. Quod sic probò. Substantia ista, quam Caietanus cum suis Asscclis naturæ Diuinæ concedit, non est partialis & incompleta, sed totalis & completa: ergo non constituit suppositum incompletum, sed integrum & completum. Consequentia patet, nam sicut substantia incompleta nequit constituere suppositum completum, ita nec substantia completa constituere potest suppositum incompletum: Vnumquodque enim consti-

Concilium
Florent.

Damascen.

Concilia
& Patres.

Caietanus.

Caietanus.

tuens

tuens constituit sicuti est; si completum completum, si incompletum incompletum, cum non constituat, nisi per formalem exhibitionem. Antecedens verò probatur, quia subsistentia proportionari debet naturæ, à qua exigitur. Sed natura Diuina est totalis & completa in ratione naturæ; ergo non potest exigere, nisi subsistentiam completam & totalem.

Patres contra Eutychem.

20. Confirmatur secundò. Nam Patres, contra Eutychem disputantes, ex eo, quòd vnio hypostatica facta est in persona Verbi, necessariò concludunt, illam non esse factam in natura ipsa Verbi: ergo supponunt, nullam esse in natura communi subsistentiam, condistinctam à substantijs relatiuis personarum; alioqui nulla fuisset horum Patrum contra Eutychem illatio: siquidem talis vnio fieri potuisset in subsistentia absoluta naturæ, quæ media est inter personam & naturam. Vt ergo horum Patrum argumentum concludat, supponere debere, nullam esse subsistentiam absolutam naturæ, in qua fieri potuisset vnio hypostatica.

21. Secundum fundamentum desumitur ab absurdo, hoc pacto. Subsistentia absoluta derogat maiori perfectioni Diuinæ; igitur non est admittenda. Consequentia patet, cum nulla sit admittenda perfectio in Deo, quæ maiori perfectioni Diuinæ deroget. Antecedens probo: nam hæc subsistentia absoluta derogat existentie naturæ Diuinæ; quia supponit illam, non esse sufficientem ex se ad reddendam naturam Diuinam perfectè existentem, independentem à quacunque alia formalitate superaddita, spectante ad eandem lineam & formalitatem existentie. Quòd autem hæc subsistentia spectet ad eandem lineam & formalitatem essentialis existentie probatur, quia non addit diuersum conceptum, & formalitatem à formalitate existentie essentialis naturæ: nam si quam adderet, esset formalitas ipsa subsistendi: at hæc formalitas integrat ipsissimam formalitatem existentie increatæ, quæ, vt talis, claudere debet omnem perfectionem & formalitatem existendi possibilem. Minor verò probatur, nam conceptus subsistendi addit supra conceptum existendi existere per se, & ex se independentem ab omni alio: atqui hic conceptus non est extra conceptum existentie infinitæ & à se, quæ vt talis dicit existentiam per se sufficientem ad perfectè & completè existendum.

22. Dices. Istæ formalitates eo modo sunt concipiendæ, & distinguendæ in Deo, quo modo reperiuntur distinctæ in rebus creatis: atqui in rebus creatis conceptus subsistendi etiam communicabilis est extra conceptum existendi simpliciter: ergo etiam in Deo tales conceptus erunt ratione distincti. Minor probatur; quia anima rationalis separata à corpore non modo existit, verum etiam subsistit communicabiliter; nam per hunc modum subsi-

stentia est communicabilis corpori. Sed talis subsistentia addit perfectionem diuersam ab existentia eiusdem animæ. Ergo etiã in Deo subsistentia absoluta naturæ concipienda est, vt diuersa ab existentia eiusdem. Respondeo, Maiorem esse veram, quando non derogatur maiori perfectioni Diuinæ: in proposito autem derogaretur infinitæ existentie Diuinæ, quæ intra formalitatem existentie claudere debet omnem perfectionem possibilem spectantem ad formalitatem existentie. Vnde ad minorem concedo, in rebus creatis conceptum subsistendi, etiam communicabilem esse extra conceptum existendi simpliciter. Hoc autem non prouenit ex essentiali conceptu existendi vt sic, sed tantum ex conceptu existendi creato, qui ex eo, quòd limitatus & imperfectus est, non est ex se solo sufficiens existere, nisi adminiculo alterius modi superadditi. Vnde retorqueo argumentum. Nam sicut in creatis nulla est subsistentia, quæ saltem partialiter suppositum non componat, atque adeò, quæ non addat perfectionem diuersam ab existentia naturæ. Contrà verò subsistentia absoluta naturæ Diuinæ, sicut neque per aduersarios de se apta est integrare aliquod suppositum, alioqui deberent cū Caietano in Deo admittere aliquod suppositum, vel semisuppositum absolutum, quod præter Caietanum nullus hactenus admisit; ita supra existentiam infinitè perfectam nullam addit formalitatem ratione diuersam; nam hæc in Deo non additur, nisi per subsistentiam incommunicabilem.

Caietanus.

23. Tertium fundamentum desumendum est ex natura ipsa subsistentie, de cuius quidditatiua ratione est incommunicabilitas: igitur competere non potest Deo præciso à relationibus. Consequentia constat, cum nulla incommunicabilitas competere possit Deo, nisi per relatiuam oppositionem. Antecedens probo, nam subsistentia est vltimus terminus naturæ substantialis: sed de ratione vltimi termini est incommunicabilitas. Minor patet; alioqui non esset vltimus terminus, si natura vltiorem terminum exigeret. Maior probatur, quoniam subsistentia, præsertim Diuina, debet supponere naturam perfectè existentem, cum omnis perfectio Diuina debeat in suo genere supponi vltimò completa: quidquid autem superadditur existentie vltimò completæ in ratione existentie, non potest esse, nisi vltimus terminus naturæ. Minorem ostendo, quoniam existentia vltimò completa in ratione existentie includit perfectitatem existendi, tanquam complementum spectans ad formalitatem perfectissimæ existentie. Igitur quod supra talem existentiam addit subsistentia, debet esse aliquid extra conceptum existentie existentis per se: hoc autem aliud esse non potest, quàm proxima & positiua radix incommunicabilitatis, atque adeò vltimus terminus naturæ; nam quidquid aliud addit super hoc, spectabit

ad

ad formalitatem ipsam existentie existentis per se.

24. *Obijcies.* Natura Diuina terminata paternitate adhuc communicabilis est Filio. Ergo non est contra quidditatem substantie posse ulteriori termino terminari. Respondeo, de ratione substantie, ut sic, non esse reddere naturam, quam terminat, incommunicabilem specificatiue & materialiter; sed ut ipsa formaliter & per se sit incommunicabilis, & ratione ipsius natura, ut formaliter subsistens reddatur incommunicabilis reduplicatiue & formaliter. Vnde Patet non communicatur Filio formaliter, ut Pater, sed ut Deus. Si autem daretur substantia absoluta, non solum natura tali substantia terminata, esset specificatiue communicabilis tribus suppositis Diuinis, sed etiam reduplicatiue & formaliter, ut subsistens: quin ipsamet substantia communis esset tribus Diuinis suppositis.

25. Ad argumenta oppositæ sententie. Ad fundamentum eorum, qui ponunt vnum tantum subsistere absolutum in Deo, concessa maiore: distinguenda est minor. Nam si per esse ad aliud, excludat esse ad se & per se, concedo, perfectissimum modum essendi, non esse ad aliud esse: si verò esse ad aliud, non excludat esse ad se & per se, nego, talem modum essendi non esse in suo genere perfectissimum, modo relatio Diuina non ita refert personam, quam constituit, ad aliud, ut non etiam illam constituat ad se. Ad eum modum, quo relatio transcendentalis creata ita refert subiectum ad terminum, ut etiam illud constituat ad se. Et ratio est, quia ipsum esse ad aliud relationis Diuinæ, est etiam esse ad se, & ut sic etiam personam constituit; constituit enim illam referendo, & refert formaliter constituendo.

Augustin.
explicatur.

29. Ad Augustinum autem dico, illum locutum fuisse de subsistere, prout recurrit cum perfecto existere, quo pacto competit Deo ratione nature. Quæ interpretatio colligitur ex discursu ipsius, qui ex tali subsistere colligit substantiam, & e conuerso ex substantia infert subsistere. Quod non potest, nisi de perfecto existere intelligi, quia hoc tantum est proprium substantie, quæ substantia est formaliter, ut distincta ab omni alia ratione superaddita.

Patres &
Concilia
exponitur.

27. Ad argumenta verò aliorum, qui non obstante triplici subsistere relatiuo, adhuc ponunt subsistere absolutum in Deo; Ad primum ductum ex Patribus respondeo, cum iam de mente Patrum & Conciliorum nobis satis constet, illos præter substantias relatiuas nullam absolutam agnouisse in Deo, intelligendos esse de substantia, prout conuertitur cum perfecta existentia. Legantur Vasquez & Ruiz, qui non minus accuratè, quam eruditè eos referunt & explicant pro nostra sententia. Solum dubium superest de Hieronymo, qui vnum tantum subsistere absolutum in Deo

Vasquez.
Ruiz.

Hieronym.

admittere videtur dum negat triplicem in Deo hypostasim, & vnam tantum concedit. Sed fortasse eo tempore, ut præcitati Auctores notarunt, nondum erat perfectè explorata à Patribus & Concilijs notio huius vocis, *Hypostasis*, ut staret pro sola substantia, uti postea fuit in varijs Concilijs & Conuentibus Patrum definitum.

28. Ad primam verò rationem respondeo, illam tantum probare de substantia, prout recurrit cum perfecta existentia, non autem prout importat perfectionem ratione diuersam ab existentia: quia cum hæc non possit esse, nisi vltimus terminus nature, ac proinde radix ipsa incommunicabilitatis, non potest competere Deo ratione nature, sed ratione solius proprietatis relatiue. Ex his patet ad primam confirmationem. Etenim complementum substantie est duplex, alterum ut formaliter importatum ab ipsa substantia actuali, & perfecta ut sic; & hoc intrinsecè pertinet ad ipsam existentiam substantie: quod complementum Deus habet, etiam ut à relationibus præcise. Alterum complementum est, ut quod exigitur tantum à substantia, non ut intrinsecè & formaliter inclusum in ipsa explicita ratione perfectæ substantie. Atque hoc, quoniam spectat ad suppositualitatem, quæ est ipsa positua radix incommunicabilitatis, non competit Deo, ut à relationibus præcise.

29. Ad secundam confirmationem concedo, nullam relationem, ut comparatam cum personis, esse perfectionem simpliciter simplicem; secus verò comparatam cum natura ipsa, cui melior est triplex subsistere relatiuè, & quodlibet eorum, quam oppositum.

30. Ad secundam rationem distinguo antecedens: Substantia est de essentia Dei, ut Deus est, secundum ea, quæ dicit tantum explicitè, nego: quia ut sic importat Deitatem secundum absolutas duntaxat perfectiones, in quibus nulla includitur substantia, quia hæc dicit proximam radicem incommunicabilitatis, quæ Deo non competit, nisi ratione proprietatis relatiue. Substantia est de essentia Dei, ut Deus est, secundum ea, quæ explicitè & implicitè importat, concedo. Sed tunc nego, Deum ut sic, dicere substantiam aliquam absolutam nature, sed triplicem respectiuam personarum. Ad probationem autem antecedentis concedo, Deum etiam secundum ea, quæ tantum dicit explicitè, importare perfectissimum esse; sed hoc, ut probatum est, non dicit de formalis substantiam, sed existentiam infinite perfectam.

31. Ad tertiam rationem distinguendum est: nam vel hic Deus sumitur ad æqualem secundum omnia, quæ tã explicitè, quam implicitè essentialiter includit, & tunc verum est, quod includat substantiam, non absolutam nature, sed triplicem respectiuam personarum. Et in hoc sensu

negandum

negandum est, hunc Deum esse communem singulis personis formaliter & constitutiue, quia ut sic importat oppositas relationes. Si autem sumatur secundum ea, quæ explicite tantum importat, tunc nego, dicere subsistentiam aliquam, sed solam naturam indiuiduam perfecte existentem, & ad summum connotare tantum aliquam subsistentiam indeterminatam; atque ut sic esse commune singulis personis.

Concilium
Rhemense.

32. Hinc soluitur quoddam testimoniū Concilij Rhemenfis, quod afferri solet cōtra nostram sententiam. *Credimus, inquit, simpliciter, naturā Diuinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari, quin Diuinitas sit Deus, & Deus Diuinitas.* Ex quo testimonio colligunt aduersarij; Diuinitatem aliquam dicere subsistentiam; alioqui posset aliquo sensu Catholico negari, Diuinitatem esse Deum, quia *Deus* supra Diuinitatem aliquā importat subsistentiam. Sed solutio pender ex mente Concilij, contra Gilbertum definitis, veras esse has propositiones, *Diuinitas est Deus, & Deus est Diuinitas*, non propter aliquam subsistentiam communem, quam importat *Deus*, sed propter identitatem, vel, ut ego puto, essentialem inclusionem omnium Diuinarum personarum cum ipsa Diuinitate; ratione cuius inclusionis in nullo sensu Catholico negari potest, quin *Deitas sit Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus*, ut Lateranense Concilium definit: & à fortiori, quin *Deus sit Deitas*. Ad confirmationem nego, *hic Deus*, de formali & explicite importare aliquam subsistentiā, sed solum indiuiduum concretum Deitatis, & tantum connotare aliquam subsistentiam indeterminatē. Quod sufficit, ut sit principiam omnium operationum.

Gilbert.

Concilium
Lateranense.

33. Ad quartam rationem nego antecedens. Ad cuius probationem nego, subsistentias relatiuas reddere subsistentes solos actus notionales, sed etiam naturam ipsam: tum quia omnis subsistentia per se primò respicit naturam, cum sit naturale complementum illius. Tum quia cum ipsis actibus notionalibus immediatè etiam communicatur natura: quia cum actus notionales sint actus vitales intellectus & volitionis, & ad actus vitales per se immediatè concurrat substantia ipsa viuens, cum actibus ipsis notionalibus, immediatè communicatur etiam natura Diuina, tanquam immediatum & proximum principium communicationis. Et consequenter subsistentie personales non solum reddunt subsistentes actus ipsos notionales intelligendi & volendi, sed etiam naturam, & totam substantiam Dei.

34. Ad confirmationem distinguendū est de operatione, vel quā subsistentia ipsa producit, & nego, ad eam præsupponi subsistentiam ipsam, quæ producit; alioqui illa esset, antequam produceretur: sed vel præsupponi aliam subsistentiam, quæ non producit, sicut ad subsistentiam Filij, & Spiritus sancti præsupponitur subsistentia Patris, quæ competit Deo ante ullam originem: vel certè nullam præsupponi subsistentiam, ut cum in aliquorum sententiā natura creata propriam sibi producit subsistentiam. Illa enim non præsupponitur ad productionem sui, tametsi præsupponatur ad reliquas omnes operationes nature. Dixi, in aliquorum sententiā: nam in meā sententiā, subsistentia creata non producit à propriā naturā, sed ab extrinseco agente, à quo natura ipsa producit, ut in sexto tomo de Incarnatione ostendo.

DISPUTATIO XXII.

De Prioritate & Posterioritate Diuinarum Personarum, reliquorumque Diuinorum attributorum.

SECTIO PRIMA.

An, & quæ prioritas & posterioritas admittenda sit in Diuinis Personis, Diuinisque attributis?

I. **D**UPLEX considerari potest Prioritas & Posterioritas in Deo, vna realis, seu actualis, altera virtualis, seu rationis. Illa necessariò postulat distinctionem realem inter extrema ipsa, quæ inuicem com-

parantur ut priora, & posteriora. Cuius ratio est, quia prioritas & posterioritas formaliter consistit in habitudine vnius ad aliud: ergo qualis erit habitudo, talis erit prioritas & posterioritas. Implicat autem habitudo realis inter ea, quæ non sunt

distincta

distincta realiter. Ergo pariter implicabit prioritas & posterioritas realis inter ea, quæ non sunt distincta realiter. Hæc verò postulat solum fundamentum, & exigentiam naturalis præcõceptibilitatis vnius formalitatis ad aliam, absque vlla distinctione in re. Quæ prioritas apud Durand. in 1. dist. 12. q. 1. num. 25. appellatur ordo naturalis præsuppositionis seu exigentiæ, per quam res præbet intellectui fundamentum concipiendi illam cum tali ordine prioritatis & posterioritatis. Nam eo ordine concipienda sunt, quæ in re solâ ratione differunt, qualem habet ea ipsa, quæ differunt realiter. Vt quia in nobis actus intellectus realiter præsupponitur ad actum voluntatis; in Deo, in quo actus intellectus ratione tantum differt ab actu voluntatis, à nobis, qui vno conceptu non valemus vtrumque exprimere, actus intellectus Diuini præconcipiendus est actui voluntatis Diuinæ. His adnotatis,

2. PRIMÆ sententia negat omnem prioritatem & posterioritatem, tam realem, quā rationis inter ipsas personas Diuinas producentes & productas, solumque admittit inter illas realem ordinem originis, absq. vlla prioritate & posterioritate reali, vel rationis, tamen si eandem prioritatem & posterioritatem rationis non neget in alijs perfectionibus & attributis Diuinis. Est Alensis 1. p. q. 46. mēb. 2. S. Th. 1. p. q. 33. art. 1. ad 3. & q. 42. art. 3. & alibi, Bonauenturæ in 1. dist. 20. q. vltima. Richardi q. 3. Durandi dist. 9. q. 2. & dist. 12. q. 1. & dist. 20. q. 2. Capreoli dist. 29. art. 1. conclus. 4. Molinæ 1. p. q. 42. art. 3. & aliorum. Quorum duplex est fundamentum. Primum nititur autoritate Patrum expressè negantium prioritatem in posterioritatem inter Diuinas personas, & solum admittentium ordinem realis originis. Athanasius in Symbolo: *In Trinitate, inquit, nihil prius aut posterius.* Nazianzenus Oratione 37. de Spiritu sancto: *Nec enim, inquit, hoc magis, illud minus est Deus, nec hoc prius, illud posterius.* Augustinus lib. 3. contra Maximinum c. 14. *Non genitorem ab eo, quem genuit, sed genitum à genitore mitti oportebat. Verum hoc non est inæqualitas substantiæ, sed ordo naturæ; non quod alter prior esset altero, sed quod alter esset ex altero.*

3. Secundum fundamentum dicitur ex re ipsa: quoniam, vt argumentatur Durandus præcitato loco dist. 9. Si vna persona esset prior altera, aut esset ratione essentię, aut ratione relationis. Non ratione essentię, quia cum sit vna numero in omnibus personis, non potest ratione illius vna persona esse prior altera, nam prius requirit distinctionem à suo posteriori. Non ratione relationis, quia relationes, quibus Diuinæ personæ constituuntur, sunt oppositæ: relationes autem oppositæ sunt simul naturæ & ratione, neutra enim esse, aut concipi potest sine altera. Confit. quia prius & posterius important excessum, & defectum: ergo admittenda non sunt in Diuinis, in quibus nullus ex-

cessus, nullus defectus admittendus est.

4. SECUNDÆ sententia negat inter Diuinas personas prioritatem & posterioritatem realem, admittit tamen inter eas, & reliquas perfectiones Diuinas prioritatem & posterioritatem rationis. Est Herueius 1. dist. 12. q. 1. Argentinæ dist. 9. q. 1. art. 4. Torres 1. p. q. 42. art. 3. Fundamentum prioris assertionis est idem, quod præcedentis sententiæ. Posterioris verò est, quia licet personæ diuinæ consideratę secundum formalitatem oppositarum relationum, quibus se mutuo respiciunt, sint simul cognitione, neque vna ratione præcedat aliam; consideratę tamen secundum formalitatem hypostasum, constituentium personas in esse productiuo & producibili seu producto, vna præcedit aliam ratione, nempe productiua producibilem. Sicut licet causa nequeat intelligi secundum formalitatem causæ sine expresso ordine ad effectum, potest tamen præintelligi ad suum effectum secundum formalitatem virtutis causatiuæ, quia hæc non inuoluit expressum ordinem ad effectum, præsertim considerata specificatiuè & naturaliter, non autem reductiue & formaliter.

5. TERTIÆ sententia admittit in diuinis non solum prioritatem & posterioritatem realem originis inter personas producentes & productas, sed etiam realem prioritatem & posterioritatem inter ipsas perfectiones absolutas, quam prioritatem & posterioritatem naturæ Scotus & Scotistæ appellant. Est Scoti in 1. dist. 5. q. 2. §. *secunda difficultas*, & dist. 7. §. *contra istud*, sed fusiùs in 2. dist. 1. q. 1. §. *quantum ad hoc*. Distinguit igitur Scotus tria instantia naturæ in diuinis.

6. Primum, in quo natura diuina considerata per se ante omne suppositum, est infinitè perfectæ, ex quâ pullulabiles sunt relationes, non tanquam formæ dantes illi esse, cum ex se ipsa sit simpliciter ens; sed tanquam supposita accipienria esse ab ipsa Deitate, per quod esse ipsa supposita formaliter sint, & per quod sint implemet Deus eadem prorsus Deitate, non quidem vt forma informante, sed vt quidditate per perfectissimam identitatem ipsis communicata. Huius instantis meminit Scotus in 1. dist. 5.

7. Secundum instans naturæ est, in quo eadem natura diuina habet obiectum primum sibi intimè præsens per intellectum & voluntatem, quod est ipsa nuda essentia Dei, vt infinitè intelligibilis & amabilis. Quæ intima præsentia essentię cum intellectu & voluntate in ratione obiecti intelligibilis & amabilis constituit memoriam secundā in prima persona, eamque proximè potentē ad intelligendā & volendam suam essentiam, nec non ad gignendum & spirandum de sua propria substantia infinitum Verbum & Amorem.

8. Tertium instans seu signum rationis est, in quo omnes personæ diuinæ simul producunt intra se creaturas in esse ideali & intelligibili, ante quod signum creaturæ non erant

Durand.

Alensis.
S. Thomas.
Bonauent.
Richardus.
Durandus.
Capreolus.
Molina.

Athanasius

Nazianz.

Augustin.

Durandus.

Herueius.
Argentin.
Torres.

Scotus.

Scotus.

erant ex se intelligibiles. Horum duorum postremorum signorum meminit in secundo dist. 1. q. 1. ubi etiā subdiuidit duos ordines originis, alterum simpliciter, alterum secundum quid. Primus est, quo Pater producit Filium, & uterque Spiritum sanctum. Secundus est, quo omnes tres diuinæ personæ producantur creaturas in esse intelligibili & ideali: sed Pater per virtutem à se, Filius autem per virtutem sibi communicatam à Patre, Spiritus verò sanctus per virtutem acceptam ab utroque. Prior ordo originis est verus & realis, & ideo dicitur simpliciter talis, quia per illum realiter producuntur personæ diuinæ. Posterior verò non est verus & realis, sed ad similitudinem duntaxat ordinis & originis realis; & ideo dicitur ordo secundum quid, quia per illum non producuntur personæ diuinæ, sed supponuntur productæ, & illis quasi accidentaliter, seu concomitanter talis ordo aduenit.

9. Docet præterea hos duos ordines, nempe *Naturæ & originis* esse diuersæ rationis; eosque ita combinat, ut in primo ordine naturæ nullus sit ordo originis; in secundo verò ordine naturæ sit totus prior ordo originis, quod pater gignit, & Filius gignitur, & quo uterque spirat, & Spiritus sanctus spiratur. In tertio ordine naturæ collocat posteriorem ordinem originis, quo Pater à se, reliquæ verò personæ per virtutem sibi ab alio communicatam producantur: Nō enim, repugnat, ut in eodem instanti naturæ simul sint plura instantia originis, cuiusmodi sunt quo Pater gignit, & Filius gignitur, & quo uterque spirat, & Spiritus sanctus spiratur. Nam sicut in creaturis possunt in eodem instanti durationis esse plura instantia naturæ, & in eodem instanti naturæ plura instantia causalitatis: ita in diuinis in eodem instanti æternitatis esse possunt plura instantia naturæ, & in eodem instanti naturæ plura instantia originis.

10. Fundamentum verò asserendi hunc ordinem naturæ diuersum ab ordine originis est, quia intellectus & voluntas diuina non solū sunt productiua per generationem & spirationem, sed etiam operatiua per intellectationem & volitionem: quamvis ut operatiua præcedant se ipsa, ut productiua; & rursus ut operatiua prius compareantur ad obiectum primariū, quā ad secundarium. Ergo non solū in diuinis assignandus est ordo originis, quo persona producat præcedit productā, sed etiam ordo naturæ, quo principium operatiuum præcedit productiuum, & quo idem principium operatiuum prius natura fertur ad obiectum primarium, quā ad secundarium. Demum quia personæ diuinæ producuntur per operationes terminatas ad solum obiectum primarium, ideo ordo originis, quo diuinæ personæ producuntur, assignari debet in secundo instanti naturæ, in quo intellectus & voluntas diuina habet obiectum primarium sibi intimè præsens; & non in primo, in quo nondum intellectus & volun-

tas habent obiectum primarium sibi intimè præsens, vel in tertio, in quo assignatur obiectum secundarium.

11. Hanc Scoti sententiā sequuntur & defendunt Scotistæ omnes. Mayronus in 1. dist. 12. q. 2. Rubio. dist. 9. q. 1. Faustinus in 1. dist. 2. disp. 25. Quod autem hic ordo naturæ in sententiā Scoti sit realis, & non tantum rationis, testatur ipsemet Scotus in 1. dist. 10. q. unica §. *contra idem est principium*, ubi docet, differentiam rationis non esse pro ordine naturæ sufficientē. Et aperte sequitur ex ipsius doctrina de distinctione formali inter diuinas perfectiones, nam qualis est distinctio, talis est ordo: ergo si in doctrina Scoti distinctio formalis inter diuinas perfectiones est à parte rei, etiam ordo inter illas in eius doctrina erit à parte rei. Antecedens patet, quia ordo fundatur in distinctione.

12. Ex hac doctrina colligit Scotus primò, Verbum Diuinum procedere ex sola notitia essentiae diuinæ, & non personarum ac creaturarum, sicut & Spiritus S. ex solo Amore essentiae. Tum quia procedere debent ex notitia, & amore solius obiecti primarij, cuiusmodi est sola essentia Diuina. Tum quia in secundo signo naturæ nondum Verbum, & Spiritus sanctus sunt in memoria secundæ Patris per intuitiuam notitiam ipsorum, cum in eo signo nondum supponantur producti & existentes in se ipsis formaliter, sed tantum eminenter in essentia: & multò minùs in eo signo supponuntur creaturæ, quæ in esse intelligibili & ideali producuntur in tertio signo naturæ ab omnibus personis simul. Non potest autem Verbum procedere per notitiam intuitiuam obiecti, quod non præsupponitur prius naturæ existens ad productionem ipsius Verbi, cum notitia intuitiua præsupponere debeat existentiam obiecti naturæ priorem.

13. Secundò colligit, diuinas personas omnes simul ad extra creare; etsi primam, per virtutem à se, cæteras verò per virtutem sibi communicatam ab alio; quia in signo creationis omnes personæ supponuntur existentes in se ipsis cum eadem omnino virtute & potentia creatiua.

14. QVARTA sententia solū admittit prioritatem & posterioritatem realem originis inter personas producentes & productas non autem realem prioritatem, & posterioritatem naturæ, vel inter ipsas personas producentes & productas, vel inter reliquas perfectiones diuinas; inter quas tantum admittit prioritatem & posterioritatem virtutalem naturalis exigentiæ & conceptibilitatis respectu nostri. Est Henrici 2. p. summæ, art. 54. q. 5. nec contrarium docet art. 52. quæst. 3. ubi realem prioritatem negat, quia ut hic expressè testatur, intelligit cum Sanctis Patribus disputantibus contra Arium de sola prioritare durationis, & perfectionis: quamvis hanc prioritatem Originis ipse appelleret prioritatem naturæ. Est etiam Aureo. li in 1. distinct. 1. artic. 5. ad 4. Ocham. distinct.

Scotistæ.
Mayronus.
Rubio.
Faustinus.

Scotus.

Scotus.

Henricus.

S. Patres.

Aureolus.

Ocham.

distinct.

Ariminen.
Gabriel.
Marfilij.
Palatius.
Zumel.
Vasquez.
Suarez.
Ruiz.

Caletanus.
Bannez.

Augustin.

Aristotel.

S. Thomas.

Conueniunt
omnes scho-
lastici.

distinct. 9. quæst. 3. conclusion. 6. Ariminen-
sis quæst. vnica, artic. 2. concl. 2. Gabrielis
quæst. 3. artic. 2. propos. 3. Marfilij quæst.
13. art. 2. concl. 2. Palatij disput. 1. Zumel 1.
p. quæst. 42. artic. 3. disput. vnica, propos. 2.
Vasquez disput. 167. & 168. cap. 2. Suarez
lib. 7. de Trinit. cap. 7. circa finem, Ruiz
disput. 105. sect. 5. & aliorum. Nec dissentiunt
Caletanus 1. p. quæst. 42. artic. 3. & Bannez
ibidem, qui solum dicunt, modum loquen-
di non esse usurpandum propter periculum
errandi.

15. Dico 1. In diuinis est ordo talis ori-
ginis inter personas producentes & produ-
ctas. In hac assertionem conueniunt omnes
Scholastici, eamque expressè docet August.
libr. 3. contra Maximinum pro prima sen-
tentia citatus, ubi hunc ordinem appellat
Natura, non in sensu Philosophico ab Ari-
stotele definito 5. Metaph. in quo sensu infra
negabimus, illum esse in diuinis; sed in sensu
Theologico, qui recurrit, cum ordine ori-
ginis, ut S. Thomas docet 1. p. q. 42. art. 3.
ad 3. dicitur enim ordo naturæ seu naturalis
originis, ut ibidem S. Doctor explicat,
prout distinguitur ab ordine productionis
liberæ.

16. Probatur hæc assertio primò, quia
ubi est realis pluralitas sine ordine, ibi ne-
cessariò est confusio: atqui in diuinis est plu-
ralitas personarum sine confusione, cum hæc
imperfectiorem importet Deo repugnan-
tem: est ergo realis ordo vnus personæ ad
aliam. Probatur secundò, quia inter diui-
nas personas est quidam ordo naturaliter
prædefinitus, quem non licet inuerrere, ergo
est ordo realis. Consequentia patet, quia
realis ordo est, quem natura ipsa prædefi-
nit, & sola ratio ad libitum inuerrere non
potest. Antecedens demonstratur: nam quòd
Pater sit principium Filij, & vterque Spiritus
Sancti, & non è conuerso, non est ab aliqua
extrinseca ratione præscriptum, sed ab ipsa
intrinseca rei natura prædefinitum; quia
nulla ratio ad libitum mutare potest, quod
essentialiter exigit ipsa natura Patris, Filij,
& Spiritus sancti, ut Pater sit à quo Filius, &
vterque à quo Spiritus sanctus, & non è
contrà.

17. Dico 2. Inter Diuinas Personas
est realis prioritas & posterioritas originis,
non autem naturæ. Prior pars assertionis
probatur primò ex Patribus. Augustinus de
triplici habitaculo: *Tunc iustis manifestum
erit, quomodo Pater non præcesserit Filium tem-
pore, sed origine.* Origenes homil. 2. in pri-
mum Ioannis: *Præcedit Pater Verbum, non
naturâ, sed causâ.* Accipit causam pro princi-
pio, more Græcorum Basilij libr. 1. contra
Eunomium: *Nos autem secundum habitudi-
nem causarum ad ea, quæ ex ipsis sunt, Patrem
Filio præponi dicimus.* Richardus Victorinus
l. 5. de Trinit. c. 7. *Quod non potest esse prius
temporaliter, potest esse prius causaliter.*

18. Probatur 2. Ratione. Prima ratio
sit, In diuinis personis est ordo à natura

præscriptus, quo vna persona est naturaliter
prima, alia secunda, alia tertia. Ergo datur
inter diuinas personas prioritas & postero-
ritas realis originis. Antecedens est certum:
quia quòd pater sit prima in Trinitate per-
sona, Filius verò secunda, & Spiritus san-
ctus tertia, non pender ex numerantis ar-
bitrio, sed ex ipsa naturalis originis quid-
itate, quæ essentialiter postulat, ut Pater
sit origine primus, Filius verò secundus,
Spiritus sanctus tertius. Consequentia ve-
rò probatur, quia quod ex natura rei est pri-
mum & secundum, ex natura rei est prius
& posterius, quia prius & posterius essentia-
liter includitur in primo & secundo. Nam
primum ex conceptu suo antecedit secun-
dum antecessione aliqua: ergo quod re ipsa
est primum & secundum, re ipsa primum ali-
qua antecessione antecedit secundum: igitur
si Pater re ipsa est primus, Filius secun-
dus, Spiritus sanctus tertius, re ipsa Pa-
ter erit prior Filio, vterque Spiritu san-
cto. Confirmatur: nam quidquid ab aduer-
sarijs adduci potest cōtra prius & posterius,
adduci etiam potest contra primum & se-
cundum.

19. Nec satisfacit Durandus asserens,
primum & secundum denotare solum ordi-
nem; prius verò & posterius superaddere
excessum & defectum. Nam hoc gratis di-
citur, & quæ ratione coherere simul possunt
primum & secundum, sine vllò excessu &
defectu, coherere etiam poterunt prius &
posterius. Est enim prius & posterius, ut re-
ctè notauit Mayronus, naturalis passio or-
dinis realis.

20. SECUNDA ratio sit. Vbicunque
est ordo realis, & secundum talem ordinem
non est simultas; necessariò est aliqua prio-
ritas & posterioritas, saltem sub ea ratione,
sub qua est ordo. Inter diuinas autem perso-
nas producentes & productas, seu producti-
uas & producibiles, est ordo realis originis,
& secundum talem ordinem non est simultas.
Ergo necessariò est prioritas & posterioritas.
Consequentia patet. Minor quoad primam
partem, nempe quoad realem ordinem origi-
nis inter diuinas personas, constat ex præce-
dente assertionem. Quoad secundam verò, nem-
pe quod secundum talem ordinem non sit
inter diuinas personas simultas probatur;
quia esse simul origine est esse simul quoad
productiuitatem & producibilitatem. Nam
sicut ordo originis formaliter consistit in
productiuitate vnus, & producibilitate alte-
rius: ita esse simul ordine originis, est esse si-
mul quoad productiuitatem & producibili-
tatem: ita ut eandem vim productiuam, &
eodem modo habeat vna persona, atque
altera: hoc autem implicat: alioqui eadem
vis productiua, & eodem modo esset in prin-
cipio productiuo, atque in termino produ-
cibili; eademque vis producibilitatis,
& eodem modo esset in termino produ-
cibili, atque in principio ipso productiuo.
Vnde applicando ad rem nostram, eadem

perfectio

Durandus.

Mayronus.

Augustin.

Origenes.

Basilij.

Richardus.
Victorinus.

perfectio generandi, & eodem modo esset in Patre, atque in Filio, eademque perfectio nascendi, & eodem modo esset in Filio, atque in Patre. Similiter esset de virtute spiratiua & termino spirabili respectu spiratoris & spirati. Maior verò patet, quia similtas contradictionis opponitur prioritati & posterioritati, cum inter eas non detur medium. Similtas enim duorum negat prioritatem & posterioritatem eorundem. Ergo si inter diuinas personas non est similtas originis necessariò erit prioritas & posterioritas eiusdem originis, quæ non est aliud, quàm esse, à Quo alius, & Qui ab alio: sed Pater est, à quo Filius, & Filius, qui à Patre; & vterque, à quo Spiritus sanctus; & Spiritus sanctus qui ab vtroque: ergo.

21. Posterior autem pars assertionis constat: nam prioritas naturæ, vt illam definit Aristoteles 5. Metaph. cap. 11. est, quando vnum potest esse sine alio, non contrà. At vna persona diuina non potest esse sine alijs: ergo vna non est natura prior alijs. Et à fortiori nulla perfectio absoluta intrinseca Deo est natura prior alia perfectione absoluta, vel relatiua. Quia nulla est perfectio absoluta, vel relatiua in Deo, quæ sine alia perfectione eiusdem Dei esse possit.

22. Nec satis facit Rubiò, prioritatem naturæ definiens esse, non solum qua vnum re ipsa existere, aut duratione præcedere potest aliud, sed etiam cui minùs repugnat existere, quàm alteri. Et quia, inquit, in diuinis minùs repugnat personam producentem existere, aut etiam duratione præcedere productam, quàm contrà; ideo condenda erit inter diuinas personas naturæ prioritas & posterioritas. Non, inquam, satisfacit: tum quia hæc prioritatis naturæ definitio gratis confingitur, cum neque ab Aristotele, neque ab vilo alio probato Authore tradita sit: alioqui concedere possemus Deo prioritatem & posterioritatem dignitatis, aliter definiendo prioritatem & posterioritatem dignitatis, quàm Patres & Theologi definiunt. Tum quia, cum omnes perfectiones diuinæ sint ipsum *Necessesse esse*, æqualis repugnantia est in omnibus, vt vna existere possit sine alia; atque adeo non poterit re ipsa minùs vni, quàm alteri repugnare, vt sine alia existere possit. Quòd si quando Patres, aut graues aliqui Scholastici videntur Deo concedere prioritatem naturæ; explicandi sunt de prioritate originis naturalis, prout distinguitur ab origine & productione libera.

23. Ex his, Deducitur 1. Patrem non eo formaliter priorem origine, quòd ipse à nullo sit, sed eo formaliter, quòd sit alterius productiuius. Ratio est, quia prioritas originis est positiua habitudo producentis ad productum: sicut è conuerso posterioritas originis, est positiua habitudo producti ad producens: producens autem non dicitur habitudinem ad productum ex eo formaliter, quòd ipse non sit ab alio productus: tū quia posset nō esse ab alio productus, & tamen nullius esse productiuius, & tunc nulla esset in eo prioritas, quia

prioritati respondet posterioritas in eodem ordine: at tunc nulla foret originis posterioritas, cum hæc sit ipsa passiuia productio termini à suo principio producente; tum quia prioritas originis est positiua perfectio principij producentis: non esse autem ab alio, est pura negatio productionis ab alio.

24. Deducitur 2. Hanc prioritatem & posterioritatem non solum esse inter personas producentes & productas, sed etiam inter potentias productiuitatis & producibilitatis; nec non inter ipsas formales origines actiuas & passiuas. Vnde æternus Parens non solum est prior origine Filio ratione personalitatis, sed etiam ratione virtutis generatiuæ, nec non ratione formalis originis, quæ in ipso est actiua generatio. Similiter Pater & Filius non modò sunt priores origine Spiritu sancto ratione suppositorum, sed etiam ratione virtutis spiratiuæ & formalis originis, quæ est ipsa Spiratio actiua Patri Filioque communis. Hæc enim omnia in ratione prioritatis & posterioritatis sibi proportionatè correspondent: præcedit enim suppositum productiuum; terminum producibilem, tanquam principium *Quod*. Virtus verò productiua præcedit vim producibilem, vt ratio *Quæ*, siue per *Quam*; origo actiua originem passiuam, vt ratio *Qua*; quorū omnium ea est ratio, quia in omnibus his reperitur realis habitudo vnius ad aliud spectans ad eundem ordinem originis: Nam omnes istæ tres rationes suppositi producentis, virtutis productiue, & formalis productionis complent vnum & eundem ordinem originis, atque adeo eundem ordinem prioritatis & posterioritatis.

25. Deducitur 3. Hanc prioritatem & posterioritatem non esse inter relationes diuinas, quatenus ad instar relationum prædicamentaliū concipiuntur resultare ex originibus: quia sub hac formalitate nullum exercent munus, nisi puri respectus. Vnde non esset maior ratio, cur vna potius præcederet aliam, quàm contrà, quoniam idem munus puri respectus, quod exerceat vna, exercet & alia. Vnde quatuor formalitates seu quasi partes eiusdem integræ formalitatis considerandæ sunt in qualibet persona diuina. Prima est formalitas constitutiua personæ vt sic. Secunda formalitas est constitutiua personæ vt productiue, vel vt producibilis. Tertia vt originantis, vel originatæ. Quarta vt referentis & relatæ.

26. Deducitur 4. Prioritatem & posterioritatem realis originis non intercedere, nisi inter realiter distincta. Tum quia realis prioritas & posterioritas supponit realem distinctionem extremorum, in quibus talis ordo prioritatis & posterioritatis fundatur: idem enim respectu sui prius & posterius origine esse nequit. Tum quia ordo realis originis non intercedit nisi inter ea, quorum vnum se habet vt producens, alterum vt productum: sed hæc necessariò distinguuntur realiter, cum nequeat idem producere seipsum. Vnde

Aristoteles.

Rubiò.

Patres & Scholastici explicandi.

nec Pater est origine prior respectu generationis actiue, nec Spirator respectu spirationis actiue: quia nec Pater actiuam generationem, nec Spirator actiuam spirationem producit. Præterea nullum absolutum, quatenus constituit naturam Patris formaliter & per se, est origine prius Filio: quia nullum absolutum quatenus constituit naturam Patris distinguitur à Filio, vel est illius productiuum, ut supra probauimus, & fusiùs disp. sequente. Quod autem nullo modo distinguitur ab alio, neque est illius productiuum, non potest formaliter & per se esse prius origine illo.

27. Deducitur 5. Patrem prius origine per generationem actiuam respicere Filium, quã per spirationem actiuam Spiritum sanctum, non autem prius origine respicere ipsam generationem actiuam, quã passiuam. Hoc secundum patet, quia respectu generationis, & spirationis actiue, nullo modo Pater est principium productiuum. Primum probatur, quia tam generatio passiuam, quã spiratio passiuam originantur à Patre: atqui spiratio passiuam præsupponit essentialiter generationem passiuam. Quotiescunque autem plures actiones originantur ab eodem principio, cum essentiali præsuppositione vnius ad aliam, vna est prior alia; atque adeo principium ipsum dicitur prius originare vnam, quã aliam. Sed generatio passiuam, & spiratio passiuam originantur ab eadem persona Patris, cum essentiali præsuppositione generationis ad spirationem: ergo generatio est prior spiratione, & consequenter Pater per generationem actiuam prius origine respicit Filium, quã per spirationem actiuam Spiritum sanctum; atque adeo prius dicitur generare quã spirare.

28. Deducitur 6. Patrem prius prioritate secundum quid spirare, quã Filium, & vtrumque prius ad extra producere, quã producat ipse Spiritus sanctus. Hæc est Doctrina Scoti supra adducta, quæ mihi vel ex eo probatur, quoniam sicut prioritas originis simpliciter, dicta, est qua produciens dat esse productum; & posterioritas originis simpliciter dicta, est qua productum accipit esse à producente: ita prioritas originis secundum quid erit illa, qua vna persona per virtutem à se, alia per virtutem ab alio acceptam ad eundem terminum producendum concurrunt. Etenim producere per virtutem à se, & producere per virtutem ab alio acceptam, constituunt diuersitatem habendi eandem virtutem: quæ diuersitas habendi eandem virtutem aliquo modo redundat in diuersitatem producendi eundem terminum: quæ cum sit diuersitas secundum quid, reduci debet, ad aliquam diuersitatem simpliciter: hæc autem alia esse non potest, quã diuersitas originis.

29. Dico 3. Præter realem prioritatem & posterioritatem originis, concedenda est in diuinis virtualis prioritas, & posterioritas naturalis exigentiæ & obiectiue conceptibilitatis. Fundamentum est, quia licet in Deo sit vna simplicissima perfectio, nullam admittens

ex natura rei distinctionem, præterquam inter oppositas relationes: propter plenitudinem tamen essendi, & eminentissimum modum vniuersimè continendi omnes perfectiones possibiles, naturaliter exigit, ut si ab intellectu, nõ valente vnico actu totam eius perfectionem exprimere, rectè & ordinatè concipiatur, prius concipi debeat secundum vnam perfectionem, quã secundum aliam. Nam eo ordine concipienda sunt vbi virtualiter tantum distinguuntur, quo ordine existunt vbi eadem realiter differunt, quia omnis ordo & distinctio secundum quid reducenda est ad ordinem & distinctionem simpliciter. Sed vbi tales perfectiones realiter differunt, vna præcedit aliam aliquo ordine prioritatis. Ergo eodem ordine proportionali sunt concipiendæ, vbi tantum virtualiter distinguuntur. Quia sicut realis identificatio plurium perfectionum in eadem formalitate non tollit intrinsecam perfectionem vniuscuiusque, ut patet de diuinis relationibus, quæ identificate cum essentia non amittunt intrinsecam oppositionem, quam adhuc identificate cum essentia mutuo retinent: ita nec tollit naturalem exigentiam, quam eadem perfectiones habent ad concipi. Nam conceptibilitas est passio consequens entitatem. Igitur qua ratione tales perfectiones identificate retinent propriam entitatem, eadem ratione retinebunt eandem conceptibilitatem.

30. Hinc deducitur, absoluta præconciipienda esse respectiuis; & inter absoluta communiora minus communibus, ut ratio substantiæ præconciipienda est intellectiuitati, & hæc appetiuitati; & actus intellectus actui voluntatis; actus verò voluntatis actui externe executionis. Item ratio immaterialitatis præconciipienda est prior, quã ratio intellectiuitatis. Eodem modo de cæteris perfectionibus, tam absolutis, quã respectiuis, vel ad inuicem comparatis, vel seorsim consideratis discurrendum erit proportionaliter ad ea, quæ actu distinguuntur.

31. Dico 4. Concedenda est in Deo prioritas secundum subsistendi consequentiam, non quidem realis, sed rationis. Primum patet quia prioritas secundum subsistendi consequentiam, ut Philosophus definit, est quando ab vno non conuertitur consequentia ad alterum. Ut animal est: ergo homo est. Animal est prius homine subsistendi consequentia, quia ab animali ad hominem non conuertitur consequentia: conuertitur autem ab homine ad animal, quia valet; homo est, ergo animal est. Vnde homo est posterior animali subsistendi consequentia. Atqui multe sunt perfectiones in Deo, in quibus non conuertitur subsistendi consequentia ad alias: ergo datur in Deo huiusmodi prioritas. Minor constat in omnibus perfectionibus absolutis, à quibus non conuertitur consequentia ad respectiuas. Non enim sequitur: Hæc persona est Deus; ergo est Pater, contra verò conuertitur subsistendi consequentia à respectiuis ad

absoluta

Scotus
approbat.

Aristoteles

absoluta, ut Pater est, ergo Deus est.

32. Secundum verò patet, quia nullum prius prioritate subsistendi consequentia in Deo esse potest sine posteriore secundum eandem subsistendi consequentia: ergo talis prioritas in Deo non est realis, sed rationis. Antecedens est euidentius, nam absoluta, quæ in Deo priora sunt subsistendi consequentia respectiuis, nequeunt esse sine respectiuis. Consequentia verò probatur, nam eatenus hæc prioritas in rebus creatis est realis, quatenus prius separabile est ex natura rei à suo posteriore. Ut animal ex natura rei existere potest sine homine, licet non possit homo existere sine animali. Igitur si in Deo prius non est ex natura rei separabile à suo posteriore, non erit prius reale, sed rationis. Confirmatur, nam hæc prioritas coincidit cum ea quæ est inter vniuersalia & particularia, siue inter superiora & inferiora: sed talis prioritas & posterioritas in Deo non est realis, sed rationis, quia in Deo commune & proprium, siue superius, & inferius non distinguuntur realiter, sed sola ratione. Sola difficultas esse posset de prioritate secundum subsistendi consequentiam inter actus necessarios & liberos, an sit realis de qua infra.

33. Ex dictis deducitur in diuinis nullam esse prioritatem & posterioritatem in Quo, sed tantum à Quo. Fundamentum est, quia prioritas & posterioritas in Quo, aut est ipsa prioritas & posterioritas durationis, aut certè ad illam reducibilis, tanquam imperfecta ad perfectam eiusdem ordinis. A diuinis autem non solum abest omnis prioritas & posterioritas durationis simpliciter, sed etiam secundum quid; quia in diuinis non modò omnia re ipsa sunt simul in eadem mensura æternitatis, sed neque concipi possunt, ut existentia in diuersa durationis mensura, quia concipi non possunt in opposita mensura ab ea, in qua de factò sunt, alioqui falsa esset conceptio. Nam etsi possint à mensura æternitatis præscindi, non concipiendo illa, ut positiuè existentia in eadem æternitatis mensura, concipi tamen non possunt, ut positiuè existentia in diuersis instantibus durationis. Vnde non rectè à Scotistis in diuinis ita assignantur diuersa instantia & signa, ut ipsi vocant *Natura*, ac si re ipsa non omnia responderent eidem instanti durationis. Ut cum dicunt, Patrem in primo instanti seu signo naturæ esse perfectè beatum, absque notitia intuitiua personarum & creaturarum: nam cum notitia dicatur intuitiua per ordinem ad obiectum præsens in eodem signo & instanti durationis, esto non sit in eodem signo & instanti originis, non poterit dici, Patrem in priori signo originis non habere intuitiuam notitiam personarum & creaturarum: quia cum prioritate originis sit similitudo durationis principij producentis & termini producti; atque adeo cum prioritate originis in Patre sit intuitiua notitia de personis productis & actu existentibus in eodem signo æternitatis.

34. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad pri-

mum ductum ab autoritate Patrum Resp. Patres solum negasse in diuinis prioritatem & posterioritatem dignitatis, & durationis. Argumentabantur enim contra Arium, qui utramque prioritatem & posterioritatem fingebat in diuinis personis; asserbat enim, Patrem esse Filio maiorem, atque priorem. Constat ex eodem citato Symbolo Athanasij, ubi ea tantum prioritas & posterioritas negatur diuinis personis, cuius similitudo in eodem Symbolo affirmatur. Atqui sola similitudo durationis & dignitatis in eodem Symbolo affirmatur, ut patet cum dicitur, *Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius; nihil maius, aut minus: sed tota tres persone coæternæ sibi sunt & coæuales*. Tum ex reliquis Patribus, qui expressè negant in diuinis solam prioritatem & posterioritatem durationis & dignitatis, ut manifestum erit eos perlegenti. Tum quia, cum prioritas & posterioritas simpliciter prolata sit pro suo principali analogato, quod est prius & posterius durationis, noluerunt illam simpliciter Deo concedere, sed semper cum addito limitante ad solam prioritatem & posterioritatem originis, ut supra vidimus.

35. Ad secundum ductum ex ratione Respondeo, personam diuinam, producentem esse priorem origine persona ipsa producta, non ratione essentiae, sed relationis; non ut formaliter exercet munus referentis, sed originantis, & constituentis tum potentiam producendi, tum suppositum ipsum producens. Ad confirmationem nego antecedens. Fundamentum verò secundæ sententiæ, quatenus conuenit cum fundamento primæ, negandum est: quemadmodum & fundamentum tertię, quod ex dictis satis impugnatum manet.

SECTIO II.

An ea, quæ in diuinis sunt priora in uno genere, possint esse posteriora in alio?

36. **H**ANC quæstionem non reperio sub his terminis ab aliquo Authore positam, facile tamen colligi potest ex ijs, quæ de prioritate & posterioritate originis Scholastici de Deo disputant: & alioqui ea necessaria est ad plurimas implexasque difficultates, quæ in hac materia de Trinitate sæpe occurrunt, enodandas. Quare operè pretium duxi illà sub his terminis vniuersaliter examinare, ut ex ea vniuersales regulæ pro occurrentibus difficultatibus nobis subministrarentur ad rectè concipiendum, & loquendum de prioritatibus & posterioritatibus, quæ in Deo assignari solent.

37. PRIMA sententia negat: eaque apertè colligitur ex doctrina Scoti, negantis Verbum procedere ex intuitiua notitia personarum, & creaturarum possibilem. Eo quod notitia, qua Verbum ipsum producit,

origine præcedit, sicut & ipsum Verbum natura præcedit creaturas possibles, quæ sententia aperte supponit, non posse eandem notitiam, qua Verbum producit, esse priorem origine ipso Verbo, & simul posteriorem eodem Verbo, & creaturis possibilibus, in ratione obiecti ad cognitionem præsuppositi. Fundamentum esse potest, quia quod est prius origine, est prius simpliciter: quod autem est prius simpliciter, nullo pacto potest esse posterius respectu eius, respectu cuius est prius simpliciter. Minor constat, quia quod est prius simpliciter, supponitur sub omni modo & ratione independens ab alio: igitur neque secundum quid potest esse posterius & dependens ab alio. Maior probatur, quia quod est prius origine, debet suo posteriori communicare esse simpliciter: quod autem debet esse simpliciter alteri communicare, debet ab illo esse omnino independens, & prius omni prioritatis genere.

38. SECUNDA verò sententia affirmat: ea quæ colligitur ex opposita doctrina eorum, qui docent, Verbum diuinum aut de facto procedere ex notitia intuitiua personarum & creaturarum possibilem, aut certè ex hoc capite mutue prioritatis & posterioritatis in diuerso genere non repugnare, quin illud hoc modo procedat. Colligitur etiam ex doctrina eorum, qui mutuam prioritatem & posterioritatem admittunt in actibus intellectus & voluntatis diuinæ; nec non in obiectis ipsis tales actus terminantibus; cum sit eadem ferè vtriusque ratio. Pro propositæ controuersie explicatione,

39. DICO. Nulla sequitur contradictio, ut ea, quæ in diuinis sunt priora in vno genere, sint simul, aut etiam posteriora in alio genere; atque adeo ita de facto asserendum est ad melius faciliusque saluandas multas difficultates Theologicas, quæ sine hac mutua prioritate & posterioritate in Deo vix saluari possunt. Assertio constat primò in rebus creatis, in quibus sine vlla contradictione, quæ in vno genere sunt priora, non repugnat in alio genere esse posteriora. Ut materia est prior forma in genere subiecti primi receptiui. Rursus forma est prior materia in genere actus substantialiter actuantis. Item agens est prius subiecto in genere efficientis educatiui, rursus subiectum est prius agente in genere subiecti sustentatiui. Finis est prior agente in ratione mouentis: agens est prius fine in ratione exequentis. Quælibet substantia creata est prior suis proprietatibus in genere causæ originantis: proprietates sunt priores substantia in genere formæ informantis, & disponentis. Ergo ascendendo ad diuinam, non repugnat, ut Pater sit prior Filio in ratione principij originantis, & simul cum Filio in ratione correlatiui referentis ac mutuo respicientis; imò & posterior Filio in ratione obiecti & termini specificantis, ac terminantis ipsam transcendentalem relationem paternitatis: cum non minus Pater supponat Filium in ratione obiecti, & termini spe-

cificantis ipsam transcendentalem relationem paternitatis, quam Filius Patrem in ratione originantis, & communicantis naturam.

40. Confirmatur primò. Nam in omnium ferè sententia personæ diuinæ sunt simul natura, duratione, & cognitione: natura, quia nequit vna persona diuina existere sine alijs; duratione siue æternitate, quia vna est omnium interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio; cognitione, quia repugnat, vnā perfectè cognosci sine alijs. Cum hac tamen triplici simultate stat prioritas vnus, & posterioritas alterius in ratione originantis & originatæ. Ergo cum eadem in prioritate & posterioritate stare poterit simultas, aut etiam prioritas & posterioritas in quolibet alio genere, Deo non repugnante. Cuius ratio à priori est, quia ut aliquid sit posterius altero sufficit, ut habeat talem connexionem cum illo, ut eo implicante, implicet & hoc, & eo non existente, neque hoc existere possit. Talem connexionem habet Pater cum Filio & Spiritu sancto. Igitur Pater est aliqua ratione posterior Filio & Spiritu sancto. Minor patet, quia implicante, Filio, vel Spiritu sancto indicaret & Pater, vel secundum rationem paternitatis respectu Filij, vel secundum rationem spiratoris respectu Spiritus sancti. Atque hoc non tantum identicè, & per locum extrinsecum, sed formaliter, & per locum intrinsecum.

42. Confirmatur secundò, quia licet repugnet, ut vna & eadem formalitas sit, aut concipi possit prior & posterior simul respectu eiusdem; nam etiam secundum rationem implicat, ut vna & eadem formalitas concipiatur cum opposita affirmatione, & negatione simul: concipitur autem cum opposita affirmatione & negatione simul, si concipiatur ut prior & posterior respectu eiusdem. Nam quatenus concipitur prior, concipitur ut independens ab alia: quatenus verò concipitur ut posterior, concipitur ut dependens ab eodem. Non tamen implicat, ut vna & eadem res secundum diuersas formalitates, virtualiter tantum distinctas, possit concipi prior, & posterior respectu diuersorum. Cuius ratio est, quia si illæ formalitates essent à parte rei distinctæ, possent esse priores & posteriores respectu diuersorum: ergo etiam identificatæ, & virtualiter tantum distinctæ, poterunt esse priores & posteriores respectu diuersorum. Consequentia probatur, quia identificatio non tollit quidditatuam existentiam identifierum, ut patet de relationibus diuinis, quæ ex eo quod identificentur cum essentia, non amittunt quidditatuam oppositionem ad inuicem. Ergo etiam plures formalitates à parte rei identificatæ continere possunt prioritatem & posterioritatem respectu diuersorum; quam prioritatem & posterioritatem, si essent distinctæ à parte rei, illæ haberent.

43. Ex hac doctrina, multa deduci possunt, quæ in proprijs materijs ex professo tractantur. Sed ne eadem repetantur, remitto ea ad proprias tractationes. Solum hic adnoto, hanc mutua prioritatem & posterioritatem in diuerso genere non modo admittendam esse inter diuinas personas, secundum diuersas rationes consideratas, sed etiam inter diuina attributa, nec non inter actus diuini intellectus & voluntatis; atque inter obiecta ipsa, vt tales actus terminantia. Item inter perfectiones absolutas & respectivas inuicem comparatas. Quo fit vt non semper hæc mutua prioritas & posterioritas sit realis, sed interdum realis ex vna parte, rationis verò seu virtualis ex alia: interdum autem rationis seu virtualis ex vtraque parte, iuxta naturalem exigentiam extremorum, quæ mutuo comparantur vt priora & posteriora secundum diuersas formalitates & rationes.

44. Ad fundamentum primæ sententiæ Respondeo, distinguendo maiorem: nam si per prius simpliciter, intelligatur prius non tantum secundum originem, sed etiam secundum alias rationes prioritatis, neganda est maior, quæ potius erat probanda, quam supponenda. Siquidem cum prioritate originis non repugnat posterioritas in alio genere, vt probatum est. Saluatur enim prioritas originis, si produciens habeat suum esse independentem à producto, in eo duotaxat genere, in quo illud debet communicare producto. Si verò per prius simpliciter, intelligatur prius secundum potiore & principaliorem rationem prioritatis, concedenda est maior. Nam inter omnes prioritates, quæ Deo conuenire possunt, potissima est originis, per quam vna persona realiter communicat esse alteri. Alioquin quæ inter omnes prioritates principem locum tenet, auctore Philosopho in Prædicamentis cap. de Priore, est prioritas durationis, secundum quam vnum dicitur antiquius alio. Cæterum sicut cum prioritate durationis, quæ est omnium potissima, stare potest posterioritas in alio genere: ita cum prioritate originis non repugnat posterioritas in alio genere. Ex his patet ad probationem maioris; cuius neganda est minor.

Aristoteles

SECTIO III.

Quo pacto ordinanda sint signa prioritatis & posterioritatis in actibus intellectus & voluntatis diuinæ?

45. SUPPONENDUM est, hæc signa non esse signa Prioritatis, & Posterioritatis realis, sed tantum rationis, & virtualis duntaxat præsuppositionis vnus formalitatis ad aliam, quatenus secundum rectum ordinem rationis vna formalitas concipienda est prior alia ab intellectu, non valente vnico actu con-

cipere totam perfectionem obiecti. Vt posito, quod non possit vnico actu simul concipi perfectio intellectus & volitionis diuinæ, rebus ordo concipiendi, fundatus in rebus ipsis poscit, vt intellectus concipiatur prior volitione, tum quia in rebus creatis, ad instar quarum increatas concipimus, intellectus præcedit volitionem: tum quia ipsa plenitudo diuini actus postulat, vt prius concipiatur secundum vnā formalitatem, quam secundum aliam. Nam sicut formalitates intellectus & volitionis per mutua identificationem non amittunt proprium esse intellectus & volitionis in Deo, ita nec naturalem exigentiam, vt vna concipienda sit prior alia.

46. Est autem hoc suppositum tum contra Scotum opinantem, hæc signa non esse tantum rationis, sed ex natura rei, qui propterea, vt supra vidimus, appellat signa siue instantia naturæ, ad cuius prioritatem & posterioritatem docet, non sufficere solam distinctionem rationis. Tum contra Ochamum in 1. dist. 9. quæst. 3. ad finem, & Gabrielem in 3. dist. 2. dubit. 3. in fine, negantes huiusmodi signa & instantia rationis in actibus diuini intellectus & voluntatis. Nos tamen prædicto supposito, vt certo admissio, tum ex Patribus, qui sæpe huiusmodi signis vtuntur ad explicandum mysterium diuinæ prædestinationis, vt patet ex Augustino pluribus in locis, & ex Prospero in epist. ad Augustinum ante librum de Prædestinatione Sanctorum; tum ex communi sententia Theologorum, qui hæc signa admittunt ad explicandas varias dependentias, quas obiecta ipsa vt à Deo voluta important. Vltèrius explicandum superest, quo pacto, & vnde sumenda sit hæc proprietas, & posterioritas in actibus intellectus, & voluntatis diuinæ.

Scotus.

Ocham.
Gabriel.

Patres.

August.
Prosper.

Theologi.

47. PRIMA sententia est Caietani 3. p. qu. 1. art. 3. §. Ad euidentiam horum, distinguens Vniuersum hoc in tres ordines, naturæ, gratiæ, & vnionis hypostaticæ. In primo ordine collocat res omnes naturales; earumque defectus, tam purè naturales, vt monstræ, ægritudines, ignorantiam; quam morales, vt peccata, quæ collocat in ordine naturæ, quia solius naturæ viribus committuntur. In secundo collocat omnia dona gratuita, & supernaturalia naturæ superaddita. In tertio vnionem Verbi cum natura creata. Porro hos ordines ita combinat, vt in diuina mente primus præsupponatur ad secundum, secundus verò ad tertium. Quare iuxta hunc ordinem ita docet coordinanda esse signa & instantia rationis in actibus intellectus, & voluntatis diuinæ; vt quæ spectant ad ordinem naturæ, præconciipienda sint priora ijs, quæ spectant ad ordinem gratiæ; & quæ ad ordinem gratiæ pertinent, præconciipienda sint priora, quam quæ pertinent ad ordinem vnionis.

Caietanus.

48. Ex qua doctrina colligit, Incarnationem CHRISTI, vt potè spectantem ad tertium ordinem, prædestinatam esse post præuius peccatum originale, in cuius remedium

illa est decreta, aliàs non decernenda: & prædestinationem cuiuslibet puri hominis ad gloriam decretam esse post præuisa omnia naturalia ipsius; nec non post defectus, tam naturales, quam morales; atque adeo post ipsius peccata commissa præuisa. Fundamentum huius opinionis est: quoniam eo ordine concipienda sunt hæc instantia rationis in mente diuina, quo res ipsæ mutuo se supponunt. Atqui natura supponitur ad gratiam, tanquam substratum ad formam indebitam; gratia verò ad vnionem hypostaticam, tanquam ordo medius ad summum.

Scotus.

49. SECUNDA sententia est Scoti in 1. dist. 41. qu. vnica, §. *Potest aliter*, & in 3. dist. 7. qu. 3. §. *Sed hic sunt duo*, & dist. 19. qu. vnica. §. *In ista questione*, talem ordinem in actibus diuine voluntatis assignantis, qualis est inter finem & media. Vnde sicut finis est prior medijs; & inter media, quæ sunt nobiliora, & propinquiora fini, priora sunt ijs, quæ sunt ignobiliora & remotiora à fine: ita in Deo intentio finis est prior electione mediorum; & electio mediorum nobiliorum & propinquiorum fini, est prior electione mediorum ignobiliorum, & à fine remotiorum. Ex quo principio deducit, Christum, qui est nobilissimum inter omnia media, & ad Dei gloriam manifestandam, qui est finis omnium operum Dei ad extra, aptissimum & propinquissimū, fuisse primum inter omnes prædestinatos. Ex quo vterius infert, illum venturum fuisse, saltem in carne impassibili, etiamsi Adamus non peccasset; eò quod eius prædestinatio ordine naturæ in æterno decreto Dei præcesserit prædestinationem aliorum hominum, tam quoad gloriam, quam quoad gratiam: ac proinde quoad ipsam præuisionem peccati originalis, quod præsupponit gratiam Adamo collatam, cum sit priuatio illius. Probatur autem, hunc ordinem signorum assignandum esse in mente Dei hoc argumento. Ordinatur volens prius vult finem, quam media; & inter media, prius eligit, quæ sunt nobiliora, & fini propinquiora. Igitur talis ordo assignandus est in mente Dei, qualis est inter finem & media ipsa ad finem relata.

Suarez.

50. TERTIA sententia est Suarez 3. p. disp. 5. sect. 1. alio modo ordinantis hæc instantia rationis in actibus intellectus, atque in actibus voluntatis diuine. Nam in actibus intellectus, ait, ordinanda esse iuxta ordinem prioritatis & posterioritatis, quam res ipsæ seruant ex naturali connexionione inter se: vt quæ re ipsa sunt priores; prius ratione intelligantur à nobis actum diuinæ cognitionis terminare: quæ verò sunt posteriores, posterius ratione intelligantur, eundem actum diuinæ cognitionis terminare. Contrà verò in actibus diuinæ voluntatis ordinem prioritatis & posterioritatis sumendum esse, non ex intrinseca, & naturali connexionione, quam res ipsæ habent ad inuicem, sed ex extrinseca & libera ordinatione, quam sortiuntur ex voluntate Dei: vt illæ concipiantur prius ratione à Deo volitæ, quæ sunt volitæ vt finis;

illæ verò posterius ratione, quæ sunt volitæ vt media ad finem; id quæ sine vlla mutatione rerum, per extrinsecam duntaxat ordinationem Dei, liberè ordinantis vnā rem ad aliam.

51. Fundamentum prioris assertionis est, quia res ita se habent ad cognosci, sicut ad esse. Ergo is ordo concipiendus est in intellectu res perfectè cognoscente, qui est in rebus ipsis. Fundamentum verò posterioris assertionis est, quoniam talis ordo secundum rationem constituendus est in actibus diuinæ voluntatis, qualem ordinem secundum rem seruant actus voluntatis creatæ: quia omnis ordo rationis concipiendus est per analogiam ad aliquem ordinem realem, sed talem ordinem secundum rem seruant actus voluntatis creatæ: ergo similem ordinem secundum rationem concipere debemus in actibus voluntatis increatæ. Minor probatur, quia voluntas creata non solum prius vult finem, quam media, sed etiam media ipsa ordinat ad finem, absque intrinseca mutatione mediorum, per extrinsecam duntaxat ordinationem sui actus.

52. QUARTA sententia conuenit cum præcedente de coordinatione instantium rationis in actibus diuini intellectus, ex connexionione & ordine rerum inter se: discrepat autem ab illa de coordinatione eorundem in actibus diuinæ voluntatis, absque intrinseca mutatione ipsarum rerum, quæ ordinantur. Putat enim hæc sententia, non posse vnā rem ordinari ad aliam, tanquam medium ad finem, ad quam non est natura sua ordinata, per extrinsecam duntaxat voluntatem Dei; sed necessariam esse intrinsecam aliquam mutationem in re ipsa, quæ ordinatur. Fundamentum est, quia implicat, fieri transitum de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione reali. Sed cum vna res ordinatur ad aliam, ad quam non est natura sua ordinata, fit transitus de contradictorio in contradictorium; quoniam ex non ordinata fit talis res ordinata: igitur aliqua realis mutatio intercedat, oportet. Atqui hæc realis mutatio non potest esse ex parte liberi actus diuini, quia ille non mutatur, cum ex necessario transit in liberum; ergo ex parte ipsius rei, quæ ordinatur.

53. Pro explicatione propositæ controuerſiæ notandum est, hæc instantia prioritatis & posterioritatis in actibus intellectus & voluntatis diuinæ, non deseruire intellectui increato, eò quod ipse non concipit suum actum cum prioritate ad alium, ne quidem virtuali, nisi per respectum ad intellectum creatum, concipientem vnū prius alio; sed deseruire tantum intellectui creato, qui, quoniam non valet vnico actu concipere quicquid perfectionis est in vnico actu Dei, illum concipit per varios conceptus inadæquatos. Vt autem isti conceptus sint ordinati ex parte obiecti, prius concipiendus est actus diuinus terminari ad vnā rationem obiecti, quam ad aliam; quoniam, etsi indiuisibiliter terminetur ad omnes

ad omnes rationes in obiecto existentes, attamen secundum rationem cum fundamento in re, & per analogiam ad actus creatos, possumus eundem actum concipere prius terminari ad vnā rationem, quam ad aliam. Et propter hoc assignantur huiusmodi instantia rationis, vt nobis deferuire possint ad recte & ordinatē concipiendas varias rationes & formalitates, quæ in vno simplicissimo actu diuinitatis continentur.

54. Dico primò. Prioritas & posterioritas inter actus intellectus, & voluntatis diuinæ sumenda est ex virtuali præsuppositione vnius, & naturali subordinatione alterius. Etenim, quia actus intellectus in Deo virtualiter præsupponitur ad actum voluntatis: contra verò actus voluntatis virtualiter subordinatur actui intellectus, cum nihil possit esse volitum, quin præcognitum; actus intellectus concipiendus est prius ratione, quam actus voluntatis circa idem obiectum. Fundamentum est, quia talis ordo concipiendus est inter ea, quæ sola ratione distinguuntur, qualis intercedit inter ea, quæ distinguuntur realiter. Sed vbi isti actus distinguuntur realiter, actus intellectus præcedit actum voluntatis: actus verò voluntatis consequitur actum intellectus. Ergo similis ordo concipiendus est in actibus diuinis, in quibus sola interuenit distinctio rationis.

55. Dixi, Circa idem obiectum. Quia si actus intellectus comparetur circa vnū obiectum, & actus voluntatis circa aliud disparatum, nulla inter eos intercedet prioritas & posterioritas: quia hæc non intercedit nisi inter ea, quæ ordinem aliquem & connexionem habent ad inuicem penes aliquod tertium. Hinc autem non excluditur, quin idem actus voluntatis secundum aliam formalitatem possit esse virtualiter prior eodem actu intellectus. Idem enim actus voluntatis, consideratus quasi elicited à voluntate, est posterior ratione actu intellectus; quia vt sic actus voluntatis præsupponit actum intellectus, in ratione proponens obiectum. Idem verò actus voluntatis, consideratus vt obiectum eiusdem actus intellectus comprehendens omnes perfectiones diuinas, atque adeo actus ipsos voluntatis, quibus ipsemet actus intellectus obiectum volibile proponit, est virtualiter prior illo; quia vt sic præsupponitur vt ratio, saltem inadæquatè specificans talem actum. Vt amor, quo Deus diligit se, consideratus quasi elicited à voluntate Diuina, est virtualiter posterior cognitione, quā Deus seipsum, suasque perfectiones comprehendit. Consideratus verò vt obiectum eiusdem comprehensionis, est illa virtualiter prior; quia vt sic præsupponitur, vt ratio inadæquatè specificans illam.

56. Confirmatur, nam ex assignato principio is ordo concipiendus est inter ea, quæ sola ratione distinguuntur, qualis intercedit inter ea, quæ realiter distinguuntur. Sed inter actum intellectus & voluntatis creatæ, vbi ista realiter distinguuntur, talis ordo in-

tercedit; nam actus voluntatis creatæ, vt elicited à voluntate, est realiter posterior actu intellectus dirigentis voluntatem. Idem verò actus, tanquam obiectum, ad quod tendere potest intellectus, est prior eodem actu intellectus, vt ratio specificans illum.

57. Ex hac doctrina soluitur primò, quæ ratione Verbum diuinum procedat ex cognitione intuitiua omnium personarum. Quia nimirum, licet cognitio, ex qua procedit Verbum, sit origine prior ipso Verbo, est tamen sub alia ratione posterior Verbo, nempe sub ratione obiecti & termini specificantis. Sub qua ratione Verbum, & Spiritus sanctus sunt priores ratione cognitione ipsa, qua procedit Verbum. Neque hoc præiudicat vel prioritati originis, quā prior est ipsa cognitio, quā procedit Verbum; vel posterioritati ipsius Verbi. Quia prioritas specificatiua, vt constat etiam in rebus creatis, non tollit prioritatem, vel posterioritatem originis, cum sit alterius generis & rationis: & quod in vno genere est prius, potest in alio esse posterius. Confirmatur, nam Pater in ratione originantis est prior Filio, & tamen in aliquo genere est posterior Filio; quia nisi Filius esset, Pater non esset. Quod autem talem habet connexionem in essendo cum alio, vt nisi illud sit, neque hoc esse possit, est aliqua ratione posterius illo: nam esse posterius aliquam importat dependentiam, aut saltem necessariam exigentiam illius, respectu cuius dicitur posterius.

58. Soluitur secundò, quo pacto æternus Pater gignat Filium voluntate complacentiæ. Ratio dubitandi est; quoniam actus complacentiæ, cum sit actus voluntatis, supponit actum intellectus, per modum obiecti actu existentis, circa quod versatur. Igitur nequit Pater æternus complacere sibi de generatione Filij, nisi voluntate cōsequente generationem; cum generatio includat actum intellectus quo proponitur & producit obiectum ipsum cōplacentiæ; quo Pater sibi complacet de generatione Filij; atque adeo actus complacentiæ supponitur ad generationem. Soluitur autem hæc difficultas per assignatum principium. Quia licet generatio supponat actum complacentiæ de eadem generatione in ratione obiecti actu existentis, ac præsentis in eadem æternitate; in ratione tamen actus quasi elicited à voluntate consequitur ad actum ipsum generatiuum. Et sic non repugnat, quo minus se mutuo præsupponant sub diuerso genere ac ratione.

59. Soluitur tertio, qua ratione æternus Pater in priori signo originis, quo præcedit Filium, non solum cognoscat se ipsum, suamque essentiam, sed etiam Filium & Spiritum sanctum, quorum perfectā notitia beatur, contra Scotum asserentem, in priori signo originis Patrem cognoscere tantum se ipsum, suamque essentiam, eaque tantum cognitione beati. Soluitur autem, quoniam Patrem præcedere prioritate ori-

Contra
Scotum.

ginis Filium, non est illum habere esse in aliquo signo, in quo eodem signo non habeat simul esse & Filius, ac proinde non posse Patrem in eo signo cognoscere Filium, utpote nondum existentem. Sed Patrem prioritate originis precedere Filium, est Patrem habere esse à se, Filium verò à Patre, cum omnimoda simultaneitate in essendo, atque adeo in cognoscendo. Vnde nullum est assignabile signum, in quo sit Pater, & nondum sit Filius: sed in quocunque signo est Pater, est etiam Filius, cum hoc tamen discrimine quòd Pater est à se, Filius verò à Patre, ac proinde nullum est assignabile signum, in quo Pater cognoscat se ipsum, & non cognoscat Filium actum existentem.

60. Quapropter falsa est illa propositio, quæ Scotus assumit; *In priori originis Pater est, & nondum est Filius*: ut inde inferat, Patrem in eo priori cognoscere seipsum, suamque essentiam, non autem Filium nondum existentem. Etenim aliud est, Filium in priori originis non esse à se, sed à Patre, aliud non esse simpliciter: & quia intuitiva notitia terminatur ad esse rei simpliciter, etiam si Filius in priori originis non sit à se, adhuc tamen, quia est simpliciter, cognoscitur intuitiue à Patre; atque adeo nullum est signum in quo Pater intuetur se, & nō intueatur Filium, & Spiritum sanctum. Dices. Pater prius existit, quàm existat Filius: ergo non existit simul cum Filio. Resp. Pater prius prioritate à quo existit, quàm Filius, concedo; prioritate in quo, nego. Cæterum, quod est valde notandum, etsi nos ob imperfectum concipiendi modum concipiamus Patrem prius existentem quàm Filium, & Spiritum sanctum; tamen hic modus cum imperfectionem importet, non est tribuendus Deo, qui res concipit iuxta naturalem exigentiam ipsarum.

61. Dico 2. Prioritas & posterioritas in actibus diuini intellectus, circa obiecta necessaria assignanda est iuxta prioritatem & posterioritatem ipsorum obiectorum. Prioritas verò & posterioritas in iisdem, circa obiecta libera assignanda est iuxta ordinem diuinæ voluntatis, ut quæ à diuina voluntate sunt prius volita, sint etiam prius ratione cognita: quæ autem sunt posterius volita, sint etiam posterius ratione cognita. Vtraque pars assertionis constat. Nam obiectum præcedit cognitionem, cognitio autem, quæ perfecto modo repræsentat obiectum, proponit illud iuxta ordinem, quo ad ipsam cognitionem præsupponitur. Atqui obiecta necessaria ad actum diuinæ cognitionis præsupponuntur cum ordine, quem habent ab ipsa natura. Contrà verò obiecta libera præsupponuntur cum ordine, quem fortiuntur à libera voluntate Dei. Ergo cum tali ordine representantur ab actu diuinæ cognitionis, quæ obiectum repræsentat, & proponit perfectissimo modo.

62. Ex his deducitur primo scientiam, quæ Deus habet de se ipso, esse virtualiter priorem scientiâ, quam habet de creaturis: & scientiam, quæ habet de creaturis, priorem esse eam, quæ

versatur circa possibilia, quàm quæ versatur, circa futura conditionalia: & hanc ratione præcedere eam, quæ versatur circa futura absoluta. Quorum ratio est, quia scientia cōmensuratur obiecto; ergo iuxta prioritatem & posterioritatem obiectorum concipienda est prioritas, & posterioritas in ipsa scientia. Sicut igitur inter obiecta diuinæ scientiæ Deus præcedit creaturas: inter creaturas autem, possibilia præcedunt conditionalia; conditionalia verò absolute futura: ita scientia, quam Deus habet de se, est ratione prior scientiâ, quam habet de creaturis; quæ versatur circa creaturas, scientia possibilem est prior, scientia conditionalium; & hæc prior, quàm scientia absolute futurorum. Quin eadem scientia, quæ versatur circa vnum & idem obiectum, concipienda est prior, ut repræsentat illud secundum vnam perfectionem, quam secundum aliam. Quo pacto scientia, quæ Deus habet de seipso, ut terminata ad essentiam concipienda est prior, quàm ut terminata ad personas; & quæ terminatur ad creaturas, ea concipienda est prior, quæ ad rationes priores, & vniuersaliores terminatur.

63. Deducitur secundò. Scientiam visionis supponere in Deo notitiam liberi decreti absolute de re, cuius est scientia visionis; quæ admodum & scientiam de effectu conditionato notitiam decreti conditionati de re, cuius est scientia conditionata: scientiam verò simplicis intelligentiæ nullam supponere notitiam decreti in Deo, nisi tantum possibilem.

Ratio primi est, quia scientia visionis est notitia obiecti existentis in aliqua differentia temporis. Quidquid autem in tempore existit, vilius alicuius liberi decreti Dei existit. Ratio secundæ est: nam eo modo, quo effectus creatus est futurus, supponere debet in causa, quæ ad sui futuritionem necessaria sunt, inter quæ est decretum conditionatum Dei; ergo illud supponi debet ante notitiam effectus sub conditione futuri. Ratio tertij est; quia scientia simplicis intelligentiæ versatur circa possibilia: possibilia autem in esse possibili non dependent ab aliquo decreto Dei, cum ante omne decretum Dei habeant esse possibile vi solius omnipotentia diuinæ, præcedentis quodcunque decretum actuale. Igitur scientia simplicis intelligentiæ nullam supponit notitiam decreti diuini nisi tantum possibilem.

64. Deducitur tertio. Interdum notitiam vnius effectus futuri præsupponere notitiam alterius effectus futuri: ut cum Deus ex existentia vnius rei mouetur ad decernendam existentiam alterius: ut cum ex peccato finali impoenitentiæ præuiso decernit æternam damnationem peccatoris; & ex meritis finalibus præuisis decernit æternam gloriam iustis.

66. Dico 3. Prioritas & posterioritas in actibus diuinæ voluntatis circa obiecta necessaria sumenda est ex prioritate & posterioritate obiectorum; circa obiecta verò contingentia ex libera ordinatione ipsius voluntatis diuinæ circa talia obiecta. Prior pars assertionis patet: quoniam voluntas diuina ad obiecta

necessa-

necessaria fertur necessarium, non modò quoad specificationem, verum etiam quoad exercitium, & secundum omnem modum, quo obiecta ipsa natura sua postulant; nam hæc est propria perfectio voluntatis diuinæ, vt non possit aliter ad obiecta ferri, quā obiecta ipsa natura sua postulat. Vnde sicut nō potest diligere malum, & odisse bonum: ita nec primario amare creaturas, secundario seipsum: vel inter creaturas ipsas possibiles, perfectius amare imperfectiores, imperfectius verò perfectiores; sed vnamquæque iuxta perfectionē, quā propria natura obiecti exigit: licet subiectiue & ex parte actus omnes equaliter diligat. Habet autem hanc perfectionem diuina voluntas ex eo, quod est prima regula in operando, vt non possit nisi perfectissimum modum operandi habere. Hinc constat, Deum prius diligere seipsum, suasque perfectiones, quā creaturas, quia seipsum diligit vt obiectum primarium, & causam creaturarū; creaturas verò vt obiectum secundarium, & effectus suæ omnipotentis: Item prius diligere creaturas, quā sibi sunt proximiores, & quoad essentialiter perfectiones similiore.

66. Posterior pars assertionis probatur: nā sicut obiecta cōingentia quoad futuritionē, & mutuam ordinationem inter se pendent ex libera voluntate Dei: ita prioritas & posterioritas in actibus diuinæ voluntatis circa talia obiecta sumenda est ex libera ordinatione eiusdem voluntatis diuinæ; vt quæ sunt ordinata vt finis, sint prius volita; quæ verò vt media, posterius; ac proinde idem actus diuinæ voluntatis, vt terminatus ad obiectum vt finē præconcipiendus est virtualiter prior seipso, vt terminato ad aliud vt medium. Intelligendum est autē hoc de actu terminato ad finem, & ad media propter eundem finem, non autem de actu terminato ad vnum vt finem, & ad aliud vt medium propter alium finē. Nam tota prioritas & posterioritas in actibus diuinis sumenda est penes obiecta, cum in se nullam habeant prioritatem & posterioritatem, sed potius sit vnus & idem indiuisibilis actus. Obiecta autem nullam habent prioritatem & posterioritatem inter se, nisi certo ordine ad inuicem comparentur vi libertatis diuinæ; intendens vnum vt finem, aliud verò vt medium propter eundem finem.

67. Ex his deducitur, Intentionem esse in Deo virtualiter priorem electione; quia illa est circa finem, hæc circa media. Finis autem præcedit media, cum sit ratio eligendi media. Cæterum hoc intelligendum est, quando finis intenditur independenter ab aliquo medio determinato: nam tunc voluntas finis adæquatè præcedit voluntatem mediorum; cum nullam dependentiam dicat ab hoc vel illo medio in particulari, sed tantum ab aliquo in communi; vnde semper manet eadem voluntas finis, quocunque medio electo. At verò, quando finis intenditur dependenter ab aliquo determinato medio, absque quo finis ipse non intenderetur, tunc voluntas finis non est simpliciter & adæquatè prior voluntate

medij, sed solum secundum quid, & inadæquatè: quia licet sit prior in ratione causæ finalis, est tamen posterior in aliquo alio genere causæ. Vt voluntas, quā Deus voluit Christum, vt caput & finem omnium prædestinatorum, fuit secundum probabiliorem opinionem dependens à remedio peccati originalis, sine quo Christus non fuisset incarnatus: ac proinde talis voluntas eligendi Christum in caput prædestinatorum non fuit simpliciter, & adæquatè prior voluntate eligendi eundem in remedium peccati, sed tantum secundum quid, & in vno dumtaxat genere, nempe in ratione finis, dependentis à remedio peccati in ratione medij; quia si hoc futurum non fuisset, nec Christus electus fuisset.

68. Vnde vltius sequitur, tale decretum in Deo non esse duplex, alterum ad finem, alterum ad medium; sed vnum adæquatè terminatum ad finem dependenter à medio, & ad medium dependenter à fine. Quo fit, vt non possit mutari circa vnum, quin mutetur circa alterum, quoniam ad vtrumque terminatur indiuisibiliter per mutuam connexionem vtriusque. Contrā verò, quando finis intenditur independenter ab aliquo determinato medio, decretum est duplex: nam tunc, integra manente voluntate finis, variari potest voluntas mediorum particularium. Vt secundum opinionem Scoti manere potuisset voluntas de Incarnatione Christi simpliciter, esto futurum non fuisset peccatum: quoniam in eius opinione Christus fuit electus independenter à remedio peccati. Vnde etiā peccato non futuro, futurus fuisset Christus saltem in carne impassibili. Quare in hac opinione voluntas eligendi Christum est adæquatè prior voluntate redemptionis, sicut & distinctum decretum ab ipso decreto redemptionis, quia vnum separari potuisset ab alio, integro manente principali decreto de fine.

69. Dico 4. impossibilis est libera ordinatio mediorum ad finem, absque aliqua physica mutatione in rebus ipsis ordinatis. Assertio constat ex fundamento quartæ sententiæ. Nam rem vnam liberè ordinari ad aliam, est realis aliqua denominatio, de nouo adueniens rei, quæ ordinatur: ergo prouenire debet ab aliqua noua forma reali; hæc autem esse non potest actus ipse liber diuinæ voluntatis, quia hic non est liber formaliter antecedenter ad physicam mutationem creature, sed sit formaliter liber per ipsam physicam mutationem creature, tanquam per essentialē connotatum. Hoc autem contra tertiam sententiam vt certo posito, difficultas insurgit, quænam mutatio sit necessaria, vt vna res à Deo liberè ordinetur ad aliam, ad quam non est suapte natura ordinata.

70. Arrubal 1. p. disp. 58. cap. 4. id efficitur peculiari actione, quæ ex indiuidua sua differentia sit ad talem finem intrinsecè ordinata. Quæ peculiaris actio est adæquatū fundamentum denominationis, qua vna res dicitur esse propter aliam. Cum igitur vult Deus ordinare aliquod medium ad finem, ad quem

Arrubal.

non

non est suapte natura ordinatum, efficit illud peculiari actione, distincta ab ea, qua illud effecisset, si ad talem finem non ordinasset; ratione cuius peculiaris actionis tale mediū intrinsecè respicit talem finem, ad quem dicitur liberè à Deo ordinari. Fundamentum ipsius est, quoniam ordinatio vnus rei in aliam, aut debet conuenire rei ab extrinseca voluntate ordinantis, aut ab intrinseca forma respiciēte rem ipsam, in quam ordinatur: nequit autem hoc cōuenire rei ab extrinseca voluntate Dei liberè ordinantis; quia libera volitio Dei per se spectata non habet intrinsecū ordinem ad finē creatum, vt per extrinsecam denominationem possit talem ordinem rebus impartiri. Ergo si neque res habet à propria essentia, vti habet terra intrinsecum ordinem ad centrum mundi, habere illum debet ab aliqua forma superaddita: quæ alia esse non potest, quàm peculiaris actio, qua talis res intrinsecè ordinetur ad aliam, tanquam ad finem accidentalem & extrinsecum.

Vasquez.

71. Vasquez 1. p. disp. 82. cap. 6. id efficit censet per naturalem proportionem rerum, qua inuicem comparantur. Vt quia opus iusti in gratia factum proportionem condignitatis habet cum gloria, si ei gloria datur, dari dicitur intuitu talis operis, quod suapte natura proportionem habet cum gloria. Item quod quis oratione, aut alio pio opere sibi, vel alteri peculiarem gratiam impetret, proportionē congruitatis habet cum tali gratia, quam sibi vel alteri impetrat. Et propterea dicitur Deus talem gratiam conferre intuitu talis operis; sine qua proportionem dici non posset Deū gratiam, vel gloriam cōferre intuitu taliū operū.

Arrubal.
Vasquez.

72. Ego verò nec priorem modum Arrubalis necessarium, nec posteriorem Vasquez adæquatum existimo. Primum constabit ex dicendis. Secundum probo. Tum quia sæpe Deus operatur vnum propter aliud, etiam si nulla sit vnus ad aliud proportio, aut naturalis connexio; vt 4. Reg. 13. *Si percussisses, inquit propheta Eliseus, Ioam regi Israel, quinques, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consummationem.* Cum tamen nulla sit naturalis proportio, aut cōnexio inter percussione terræ & consummationem Syriæ, quam Propheta regi prædixerat, si quinques, aut sexties, vel septies iaculo terram percussisset. Tum quia, stante eadem proportionem naturali vnus ad aliud, potest Deus vnum nō operari propter aliud. Vt stante naturali proportionem operis iusti in gratia facti, posset Deus gloriam conferre iusto, & non intuitu talis operis; quod inde patet, quia etiam si tale opus nōn præcessisset, adhuc Deus potuisset eandem gloriam conferre iusto. Cum autem Deus vnā rem operatur independentem ab alia, quia nimirum etiam illa non existente, adhuc operaturus esset aliam, non dicitur operari vnum intuitu alterius. Quia vnum operari intuitu alterius, importat aliquam dependentiam & causalitatem vnus ab alio.

4. Reg. 13.

73. Quare dicendum est, hanc mutationem fieri in rebus ordinandis, vel per dependentiā

in esse vnus ab alio, vel per peculiare modū, quo res ordinanda à Deo producit. Priori modo mutationis vtitur Deus, cum vnū operatur dependentem ab altero, vt vastationē Syriæ dependentem à quinta percussione terræ. In quo casu Syriæ vastatio pendet à quinta percussione terræ; quia ea existente extitisset Syriæ vastatio: & è contra, ea non existente, non extitit Syriæ vastatio. Atque hæc mutatio satis est, vt vnā res dicatur ordinari ad aliā, ad quā nō est suapte natura ordinata. Etenim hoc ipso quod Syriæ vastatio connotat quintam percussione terræ, tāquam conditionē, sine qua ipsa futura non esset, ex ordinatione diuina, pendet ab illa, ac proinde quinta terræ percussio dicitur extrinseco actu libero Dei ordinata ad Syriæ vastationem. Confirmatur, quia frustra ponitur huiusmodi actio peculiaris, intrinsecè ordinans vnū ad aliud: cum omni intrinseco ordine præciso, ex sola voluntate Dei liberè producente vnum dependentem ab alio, sit vnum dependens ab alio, ac proinde ordinatum ad aliud. Posteriore modo vtitur Deus, quando permittit, vel operatur aliquid, vt inde occasionemumat operandi aliud, vt permittit venditionē Ioseph, vt ex ea occasionemsumeret exaltandi illum: imò etiā cooperatus est cum Ægyptijs ad emendū illū, vt postea exaltaret illū supra totam Ægyptū.

74. Ex dictis ferri potest iudicium de reliquis opinionibus. Nam prima Caietani, etsi verificari possit respectu scientiæ simplicis intelligenti, quæ ad obiecta tendit iuxta ordinem & connexionem, quam res ipsæ seruant in se; ea tamen de scientia visionis verificari nequaquam potest: nam hæc ad obiecta fertur iuxta ordinem & dependentiam, quam fortiuntur ex diuina voluntate: quæ res exequendas ordinare potest prout vult. Potuit enim velle Incarnationem Verbi, vt finem independentem à quocunque determinato medio, homines verò dependentem ab hoc fine, tam secundum esse naturæ, quàm secundum esse gratiæ & gloriæ, & consequenter potuit scientia visionis, quæ ad obiecta fertur secundum ordinem, quem fortiuntur ex libera ordinatione Dei, prius ratione exprimere ordinem vnionis hypostaticæ, quàm naturæ aut gratiæ. Vnde respectu huius scientiæ falsum est Caietani fundamentum.

Caietanus

75. SECUNDA opinio Scoti falsum supponit fundamentum, nempe quod Deus necessariò debeat prius eligere quæ sunt fini suapte natura propinquiora, ac nobiliora. Nam potest Deus pro sua innata libertate prius, hoc est independentius eligere quæ natura sua sunt ignobiliora, & à fine remotiora, vt ex disputandis de Incarnatione suppono.

Caietanus
Scotus.

76. TERTIA sententia in eo tantum deficit, quod asserat, posse diuinam voluntatem rem vnā ordinare ad aliam, ad quam non est suapte natura ordinata, per liberam dumtaxat ordinationem Dei, absque vlla intrinseca mutatione rei ordinandæ. Vnde falsum est fundamentum, quod ad id probandum assumit, nempe quia id potest voluntas creata;

quoniam

quoniam voluntas creata id potest mutatione sui actus: in creata verò voluntas, cum sit immutabilis, nequit hoc prestare per mutationem sui actus; ergo per mutationem obiecti.

77. QUARTA sententia est planè nostra. Atque hæc de signis prioritatis & posterioritatis in communi; plura in materijs proprijs.

DISPVATIO XXIII.

De Potentia productiua Diuinarum Personarum.

SECTIO PRIMA.

An in Diuinis personis sit potentia productiua notionalis realis.

1. PRIMA sententia negat. Est

Aureoli in 1. dist. 7. p. 1. ar. 2. quod multis probat. Summa probationis est. Vbi nulla est productio elicit, nullum est principium productiuum: in diuinis nulla est productio elicit: igitur nullum principium productiuum. Maior liquet, quia vbi nulla est productio elicit, nulla est distinctio productionis & producentis: vbi nulla est distinctio productionis & producentis, nullum potest esse principium producens, cum inter productionem & productum intercedere oporteat distinctio. Minor primi syllogismi probatur; nam in diuinis duæ tantum sunt productiones, generare, & spirare: at nulla ex his est elicit, sed vtræque identificata cum principio ipso generante, & spirante. Confirmatur, quia Pater non habet potentiam realem, vt sit Pater; alioqui haberet potentiam realem ad seipsum producendum: ergo nec habet potentiam realem ad gignendum Filium. Consequentia probatur, nam ideo Pater est Pater, quia Filium gignit: ergo si haberet potentiam ad gignendum Filium, haberet potentiam ad esse Patrem.

2. SECUNDA sententia affirmat. Est S. Thomæ 1. p. q. 41. ar. 4. Syluij ibid. & communis Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 7. quæ adeo vera est, vt nequeat sine maxima temeritate negari. Fundamentum est. In Deo est realis productio, à producente realiter distincta; ergo est realis potentia productiua. Antecedens constat ex disputatis de processionibus in communi. Consequentia verò patet, quia vbi est productio à producente realiter distincta, est realis potentia: si igitur in Deo est realis productio à producente distincta, erit realis potentia productiua. Non igitur potentia productiua in Deo dicit solam non repugnantiam, & actuaalem connexionem terminorum, vt Aureolus autumat, sed veram & realem rationem principij.

3. DICES. Potentia dicitur respectu termini possibilis. Atqui in Deo nihil est possibi-

le. Igitur in Deo non est potentia realis. Minor patet, nam quidquid in Deo est, actu est, vt pote ens necessariū & à se. Maior probatur, nam potentia productiua origine præexistit termino producendo: ergo concipi, & esse potest sine termino actu existente. Respondeo cum distinctione minoris: in Deo nihil est possibile, prout possibile dicit contingens, concedo, prout possibile continetur sub necessario productio, nego. Ita S. Thomas loco præcitato ad 2. Ad probationem distinguo antecedens: quidquid in Deo est, actu est, prout actu esse excludit potentiam passiuam, & temporis durationem, concedo; prout actu esse excludit potentiam actiuam, & prioritatem originis, nego: quia hoc non repugnat actui puro. Nego autem, potentiam actiuam in Deo concipi, aut esse posse sine termino actu existente; quia licet terminus originetur à potentia, quoniam tamen originatur necessario, & essentialiter, nequit intelligi potentia productiua in Deo, quin simul intelligatur actu producens, atque adeo cum termino actu originato. Neque enim implicat, aliquid esse prius origine, & tamen concipi non posse absque termino à se originato; quando actu originare est de essentia principij originantis, vt est respectu potentie productiue notionalis diuine. Neque esse prius origine aliud importat, quàm esse id, à quo est originatum: quod stare potest cum simultaneitate conceptionis originantis cum ipso originato.

4. Ad fundamentum oppositæ sententiæ distinguo minorem: in Deo nulla est productio elicit actiua, concedo; nulla est productio elicit passiua, seu quasi passiua, nego. Atque hæc sufficit ad potentiam productiuam realem, vt per se patet. Ad probationem concedo minorem, de generare & spirare actiuo; nego autem de generare & spirare passiuo, respectu cuius tantum ponitur potentia productiua in Deo. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem distinguo antecedens: ideo Pater est

Pater

Aureolus.

S. Thomas.
Syluius.
Magister.
Scholastici

S. Thomas

Pater finaliter, vt Filium gignat, concedo: ideo est Pater causaliter, seu originaliter, nego; Pater enim non habet esse Patris media generatione Filij; licet sit Pater, vt Filium gignat.

SECTIO II.

An potentia productiva notionalis formaliter importet essentiam, an relationem, an utramque simul?

5. **H**Æc est omnium, me iudice, maxima, quæ circa hoc altissimum mysterium agitur, difficultas: nam ex decisione huius maxima ex parte pendet perfecta, intelligentia huius mysterij.

6. PRIMA sententia docet, solam essentiam esse proximum & immediatum principium productivum; relationem verò solum requiri vt conditionem, sine qua non ad hoc, vt potentia distinguatur à termino producendo. Est Magistri in 1. dist. 7. littera F, S. Tho. 1. p. qu. 41. art. 5. Caietani ibid. Egidij in 1. dist. 7. art. 1. qu. 2. Scoti q. 1. §. Loquendo, Capreoli q. 1. art. 1. concl. 2. Bassoli qu. 1. art. 3. Argent. ar. 1. Gabrielis q. 1. & 2. Palatii disp. vnica, Ferrariensis 4. contra gentes cap. 17. §. Considerandum etiam, Bannez 1. p. qu. 41. ar. 5. Syluij, Zumel, Molina ibid. Vasquez disp. 164. cap. 3. Suar. lib. 6. de Trinit. cap. 5. Torres 1. p. qu. 41. art. 5. & aliorum.

7. Probatur 1. Hæc sententia autoritate Patrum communiter affirmantium, generationem in diuinis esse opus naturæ: item Filiū & Spiritum sanctum procedere de substantia ipsa producentis. Speciatim verò Anselmus in monologio c. 52. vbi loquens de processione Spiritus sancti: *Non ex eo inquit, procedit, in quo plures sunt Pater & Filius, sed ex eo, in quo vnus sunt. Nam nō ex relationibus suis, quæ plures sunt, sed ex ipsa sua essentia, quæ pluralitatem non admittit, emittunt Pater & Filius tantum pariter bonum.* Quin etiam oppositam sententiam idem Auctor in epist. de processione Spiritus sancti c. 10. notat his verbis. *Nisi forte quis dicat, Spiritum sanctum non procedere de Deitate Patris, sed de paternitate; nec per Deitatem Filij, sed per filiationem, quæ opinio suase patenti fatuitate suffocat.* Hæc Anselmus.

8. Probatur secundò. Autoritate Concilij Florentini sess. 18. & 19. vbi Ioannes Theologus agens partes Latinorum expressè docet, principium quo persona in diuinis producit, esse naturam: *Principium, inquit, quo persona generat est id, quod solum est communicabile.* Atqui sola natura in diuinis est communicabilis. Igitur sola natura in diuinis est principium Quo generationis. Id ipsum confirmat exemplo generationis humanæ: cuius sicut principium Quo, est humanitas, principium verò Quod est homo: ita in generatione diuina prin-

cipium Quo est Deitas, principium verò Quod est ipsum suppositum Patris; eò quòd actiones tribuantur supposito.

9. Tertio probat eandem sententiā S. Thomas ratione, qua reliqui ferè Theologi vtuntur. Illa est potentia agendi in quolibet agente, in qua agens sibi assimilât productum: sed in diuinis persona producens sibi assimilât personam productam in sola natura: igitur potentia producendi in diuinis est sola natura. Minor constat: nam in persona producta sunt duo; natura & personalitas: atqui persona producta non procedit similis producenti in personalitate, cum in ea potius procedat dissimilis & opposita principio producenti; ergo in sola natura. Maior probatur, nam omne agens agendo intendit assimilare sibi productum in forma, qua agit, vt inductione constat in omnibus agentibus. Homo enim gignendo assimilât sibi genitum in natura humana, cuius virtute homo fit potens ad gignendum; non autem in perfectione indiuiduali, quæ est tantum conditio ad gignendum.

10. Quarto probat Scotus. Si Deus produceret Deum natura distinctum, produceret illum per Deitatem, tanquam per rationem proximam producendi, non autem per proprietatem aliquam relatiuam: ergo neque nunc producit illum per proprietatem aliquam relatiuam, tanquam per potentiam proximè productiuam, sed per ipsam Deitatem. Consequentia probatur, quia nunc producit Deum comunicando illi eandem numero naturam: tunc verò produceret Deum, comunicando illi diuersam numero naturam. At minus est communicare eandem, quam diuersam numero naturam. Igitur, si tunc principium proximum producendi Quo esset Deitas, à fortiori etiam nunc principium proximum producendi Quo erit eadem Deitas.

11. SECUNDA sententia affirmat, naturam simul & relationem esse proximum principium productivum in diuinis: ita vt relatio non se habeat tantum vt conditio, sed vt formalis ratio integrans proximum principium producendi. Est Alensis 1. p. qu. 42. membr. 3. artic. 1. ad 7. & art. 2. in fine, Henrici in summa quodlib. 3. qu. 3. & in summa ar. 54. qu. 6. ad 8. & artic. 59. qu. 2. §. De potentia, qui tamen putat, principalius ad producendum concurrere relationem, quam essentiam. Est etiam Richardi in 1. dist. 7. qu. 1. Bacconi dist. 5. ar. 4. & 5. Valentij 1. p. qu. 15. puncto. 2. Arrubalis disp. 143. c. 3. Zunigæ disp. 16. dub. 6. membr. 3. Philippi Gamachæ, Et videtur etiam Didaci Ruiz disp. 100. sec. 5. Fundamentum est, quia potètia productiva duo essentialiter importat, & realem distinctionem à termino, & virtutem assimilatiuam termini. Atqui potentia productiva notionalis in Deo importat distinctionem à termino per proprietatem relatiuam; virtutem verò assimilatiuam termini per ipsam essentiam: igitur utramque essentialiter includit ex æquo.

S. Thomas

Scotus.

Alensis.
Henricus.Richardus.
Bacconus.
Valentia.
Arrubal.
Zuniga.
Gamachæus
Ruiz.Magister.
S. Thomas.
Caietanus.
Egidius.
Scotus.
Capreolus.
Bassolus.
Argentinas.
Gabriel.
Palatinus.
Ferrariensis.
Bannez.
Syluius.
Zumel.
Molina.
Vasquez.
Torres.
Suarrez.

Anselmus.

Conc. Flor.
Ioannes
Theologus.

Bonauent.
Durandus
Rubio.
Alacensis.
Ariminensis
Carthusianus.

12. TERTIA sententia asserit, formalem & proximam rationem producendi esse solam relationem. Est Bonauenturę in 1. dist. 7. art. 1. q. 1. Durandi q. 2. num. 29. Rubionis q. 2. art. 2. conclus. 2. Aliacensis q. 7. art. 2. conclus. 2. & 3. Ariminensis q. vnica, art. 2. Carthusiani quęst. 1. prope finem. Quę sententia vel ex eo mihi maximę probatur, quod aptior sit, ad hoc mysterium, de se alioqui difficillimum, explicandum. Pro cuius declaratione,

13. Nota, duplex distingui principium, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Principium *Quo* est illud, quo produciens influit in productum, & à quo totum suppositum denominatur produciens. Principium verò *Quod* est illud, quod complet principium formale *Quo*, siue per rationem aliquam productiuam, siue per conditionem sine qua non, vt principium *Quo* producendi in supposito creato est natura: principium verò *Quod* est suppositum ipsum, quod complet naturam non vt ratio formalis producendi, sed vt pura conditio, sine qua natura ipsa non produceret. Omnes conueniunt, principium producendi *Quod* in diuinis realiter distingui à termino producto. Controuersia sola inter eos est de principio producendi *Quo*: nam qui docent potentiam productiuam notionalem formaliter constitui sola essentia, consequenter affirmant, principium producendi *Quo* non distingui realiter à termino producto, sed identificari tam cum termino producto, quam cum principio ipso producendi *Quod*. Hoc adnotato,

14. Dico 1. Implicat essentiam vel vllam rationem absolutam in diuinis esse principium producendi *Quo*. Fundamentum est, quia principium producendi *Quo* debet realiter influere in terminum ipsum productum. Implicat autem vnum realiter influere in aliud, & non realiter distingui ab illo. Igitur implicat, essentiam vel vllam rationem absolutam in diuinis esse principium producendi *Quo*. Consequentia liquet, quia in diuinis nulla ratio absoluta ex natura rei distinguitur à persona producta. Maior patet ex notabili posito, & admittitur ab omnibus. Cuius ratio est, quia in tantum principium *Quo* dicitur principium reale, in quantum realiter influit in aliud; non enim potest dici principium reale denominatiuè ab alio, sicut principium *Quod*, dicitur principium reale ab ipso principio *Quo*, quia principium *Quo*, non supponit aliud principium realiter influens, à quo ipsum posset denominari realiter influens. Minor est Aristotelis 5. Ethic. c. 8. Non enim, inquit, principium est, si vnum solum est: principium enim cuiusdam aut aliquorum est. Et ratio est euident, quia nequit terminus realiter egredi à principio, & simul identificari cum illo, cum vnum destruat alterum. Nam quatenus realiter egreditur à principio, necessariò distinguitur ab illo; cum nequeat idem realiter egredi, & produci à se ipso: quatenus verò identificatur cum prin-

cipio nõ egreditur realiter ab illo; atque adeo non produciatur realiter ab illo; quia principium reale constituitur formaliter per productionem realem: productio autem realis esse non potest, quę realem distinctionem à principio, cuius est realis productio, non importat.

15. Resp. aduersarij, ad reale productionem, atque adeo ad reale principium producendi sufficere, si tantum principium *Quod* realiter distinguatur à producto. Nā vbi productio est infinita, & adæquata termino producendo, identificat productum producenti in omni eo, in quo illi non opponitur formaliter. Sed contrā, nam præcisā & formalis ratio, cur principium *Quod* distingui debeat à producto non est alia, nisi quia debet realiter influere in ipsum productum: atqui principium *Quod* realiter influit in productum per ipsum principium *Quo*. Igitur si propter hanc rationem debet principium *Quod* realiter distingui à producto, à fortiori debet & ipsum principium *Quo*, realiter distingui à producto. Maior patet. Minor est ipsa aduersariorum sententia, qui, dum negant relationes diuinas realiter influere, consequenter affirmant, rationem producendi formaliter consistere in sola essentia absoluta. Nec refert, quòd productio sit infinita, quia non debet tollere id, quod est essentiale productioni: est autem essentiale productioni, vt distinguitur realiter à principio producente, siue illud sit principium *Quo*, siue *Quod*. Nam sicut principium *Quo* non abstrahit à ratione principij realis; ita nec à reali distinctione productionis, per quam formaliter constituitur omne principium productiuum reale.

16. Confirmatur, quia vel principium *Quo* distinguitur à termino producto, vel non: si distinguitur, habetur intentum; si non distinguitur, destruitur ratio ipsa principij realis, quia vbi non est distinctio realis inter produciens & productum, non potest esse aut cōcipi ratio principij realis. Implicat igitur, essentiam in diuinis, aut vllam rationem absolutam esse principium productiuum *Quo*.

17. Probatur nostra assertio secundò. Si essentia esset principium *Quo* producendi diuinas personas, valeret hæc propositio, *Essentia diuina producit*: atqui hæc damnata est in Concilio Lateranensi: ergo. Sequelam maioris probò, tum à pari: nam quia Deus creat ratione essentia, valet hæc, *Essentia diuina creat*: ergo si Pater generat ratione essentia, valeret hæc alia, *Essentia Patris generat*. Tum à priori sic: De illo principio prædicari potest actus, à quo re ipsa actus fluit: sed ab essentia Patris fluit passiuæ generatio Filij: igitur de illa prædicari poterit passiuæ generatio Filij. Respondent Aduersarij, ideo de essentia non posse prædicari actum notionalem, quia denotaretur distinctio inter essentiam, & terminum ipsum productum: atque in hoc tantum sensu prædicta propositio damnatur.

18. Sed contrā, tum quia in eo sensu damnatur hæc propositio, *Essentia generat*, quo

Concilium
Lateranense.

Aristoteles.

damnatur hæc alia, *Essentia generatur*: atqui hæc, *Essentia generatur* non solum damnatur, quia per eam denotatur distinctio inter essentiam generatam, & generantem; sed etiam quia per eam essentia importatur, vt terminus generationis: ergo similiter damnatur & illa, non solum quia per eam denotatur distinctio inter essentiam, & terminum productum; sed etiam quia importatur essentia, vt principium producendi. Tum quia ideo formaliter per eam importatur distinctio essentiae à termino producto, quia importatur essentia; vt principium producendi; cum nequeat concipi principium sine reali distinctione eius, cuius est principium: ergo si prædicta propositio damnatur propter distinctionem, quam formaliter importat, à termino producto, à fortiori damnatur, quia importatur, vt principium productionis, quod est sola ratio distinctionis. Vnde neque per accidens conuenit essentiae diuine generare, vel generari; quia neque per accidens essentia, quæ est in Patre, distinguitur ab essentia, quæ est in Filio.

19. *Confir.* Si essentia diuina esset principium *Quo* realiter influens in personas, Verbum procedens ab essentia esset vera & propria imago ipsius. Consequens est contra omnes Scholasticos, asserentes, Verbum esse solius Patris imaginem. Sequelam probo, quoniam ad veram rationem imaginis duo tantum ex Augustino Theologi requirunt, similitudinem, & passiuam originem. Defectu primi nullus effectus æquiuecus est imago sui principij, defectu secundi nullum principium est imago sui termini, etiam si sit illi simillimum; quia licet actiue originet illum, non autem passiuè originatur ab illo. Atqui Verbum diuinum est simillimum essentiae, cum sit per identitatem vnum cum illa, & passiuè originatur ab illa, igitur est vera & propria imago illius.

20. Tertiò. Probatur assertio. Si essentia diuina realiter influeret in personas productas, fundaret realem respectum relationis ad illas: atqui essentia non fundat realem respectum relationis ad personas productas: ergo non influit realiter in illas. Sequelam maioris probo. Nam omne principium influens realiter esse in aliud, fundat realem respectum ad illud: ideo enim Pater fundat realem respectum ad Filium, quia influit realiter esse in illum: ideo Pater & Filius fundant realem respectum ad Spiritum sanctum, quia influunt realiter esse in illum. Ergo si essentia influit realiter esse in personas productas fundabit realem respectum ad illas. Nec dici potest huiusmodi respectum non fundare defectu realis distinctionis. Nam hoc ipsum probat argumentum: cum non possit realiter influere, nisi in realiter distinctum. Imò ipse realis influxus realiter distinguit principium à termino, cum non possit realis influxus esse ad seipsum.

21. Ex dictis deducitur; essentiam diuinam, aut vllam rationem absolutam ne quidem esse

posse partialem rationem producendi. Nam quâ ratione illa realiter influeret in terminum, deberet realiter ab illo distingui; cum nequeat realiter influere in terminum, & esse idem realiter ac formaliter cum illo, alioqui quâ ratione realiter influeret in terminum, & esset idem realiter & formaliter cum illo, per eandem rationem produceret seipsum: quod est contra primum principium lumine naturæ notum.

22. *Dico 2.* Sola proprietas relatiua in diuinis est formalis ratio producendi terminum à se distinctum, non sub expresso conceptu hypostasis, aut relationis respicientis terminum productum, sed sub ratione proprietatis constituentis suppositum proximè secundum ad producendum. Explico. Relatio diuina non solum habet formalitatem puræ relationis respicientis terminum productum, quo pacto assimilatur relationi prædicamentali; nec non constituentis suppositum per se subsistens, & incommunicabile alteri supposito sub quâ ratione respondet subsistentiæ & personalitati creatæ; sed etiam habet perfectionem virtutis & potentiae constituentis suppositum proximè secundum ad producendum alterum suppositum intra se: quomodo assimilatur relationi transcendentali. Relatio igitur diuina est formalis ratio producendi, non vt respondet relationi prædicamentali, aut subsistentiæ creatæ, sed vt respondet virtuti & potentiae productiue cum transcendentali ordine ad terminum producendum.

23. Assertio sic explicata probatur primò authoritate tum Athanasij, qui in primo dialogo de Trinitate, quærens discrimen, quo pater gignat & condât: respondet, *Hypostasis gignit, & mandato condit*: tum Ambrosij 4. de fide ad Gratianum, cap. 4. *Generatio*, inquit, *Paterna proprietatis est, non potentia*. Secundò ratione hoc pacto. Nequit principium reale saluari absque distinctione reali eius, cuius est principium. Sola autem proprietas relatiua distinguitur realiter à termino producto in diuinis: ergo sola proprietas relatiua erit principium reale diuinarum processuum. Quod autem illa non sit formalis ratio producendi, quatenus prædicamentally respicit terminum productum, sed quatenus transcendentaliter ordinatur ad terminum producendum, patet: nam quatenus prædicamentally respicit terminum productum, ratione subsequitur productionem, cum tamen vt principium debeat ratione præcedere illam.

24. Confirmatur. Si ratio absoluta, & non respectiua esset potentia productiua ad intra, non esset necessaria spiratio actiua in Patre & Filio ad producendum Spiritum sanctum. Consequens est falsum, & contra Concilia & Patres: ergo. Sequelam probo, nam si ratio absoluta esset productiua Spiritus sancti, ea sola paternitate & filiatione terminata constitueret sufficiens principium productiui Spiritus sancti. Igitur necessaria non esset spiratio actiua. Nam eatenus hæc

necessaria

Contra
Scholasticos
Augustin.

Athanasius.

Ambrosius.

Contra
Concilia &
Patres.

necessaria est, quatenus constituere debet proximam potentiam productiuam Spiritus sancti: ergo si ea sufficienter constituitur per rationem absolutam, sola paternitate & filiatione terminatam, non esset necessaria spiratio actiua. Nam duo requiruntur ad potentiam proximè productiuam, ratio ipsa producendi, & realis distinctio inter ipsam & terminum producendum, hæc duo haberentur per rationem absolutam, tanquam per rationem producendi, & per paternitatem & filiationem, tanquam per rationes distinguendi; ergo.

25. *Obijcies* 1. Si sola relatio in diuinis produceret, non saluaretur primò, quòd Filius generaretur intellectu, Spiritus sanctus spiraretur voluntate, cum ille immediatè procederet à paternitate, hic à spiratione actiua. Non saluaretur secundò, quòd Filius vi originis procederet vt Verbum, Spiritus verò sanctus vt Amor. Quia procedere vi originis vt Verbum, est procedere vt immediatè terminum intellectiōis: procedere verò vi originis vt Amorem, est procedere vt immediatè terminum volitionis. Sed tam Filius, quàm Spiritus sanctus procedit vt immediatus terminus solius proprietatis relatiuæ ergo nec ille procedit vt Verbum, nec iste vt Amor. Tertiò non saluaretur discrimen generationis vnius, & processions alterius, quia hoc desumitur ex diuerso modo procedendi intellectus & voluntatis.

26. *Resp.* negando omnes sequelas. Nam licet Filius producat a Patre ratione solius paternitatis, & Spiritus sanctus à Spiratore ratione solius spirationis actiuæ, adhuc tamen & Filius procedit ab intellectu, & Spiritus sanctus à voluntate via communicationis; ratione cuius Filius dicitur gigni intellectu vt Verbum & genitum Patris, & Spiritus sanctus spirari voluntate vt Amor, & donū vtriusque. Ratio huius est, quia in quolibet principio, & præcipue diuino, nō solum attendi debet ratio productiua, sed etiam ratio communicatiua, quæ simul cum productiua constituit vnum principium adæquatū. Quare principium generatiuum non solum dicit principium productiuum suppositi, sed etiam communicatiuum naturæ, vel specificæ, vt in creatis, vel numericæ, vt in diuinis. Est autè principium generatiuum in diuinis immediatè communicatiuum naturæ per intellectiōem, vi cuius terminus productus accipit eandem similitudinem, tam naturalem, quàm intentionalem principij generantis. Similiter principium spiratiuum non appellat solum principium productiuum, sed etiam communicatiuum, quod est ipsum volitiuum; vi cuius terminus spiratus accipit eandem naturam principij spirantis, & simul vitalem inclinationem ad obiectum volibile. Paternitas enim, ex eo quòd est prima hypostasis naturæ diuinæ, immediatè modificat ipsum intelligere diuinū, quod est prima operatio naturæ intellectualis; ac proinde producendo hypostasim Verbi, vi talis productionis per se illi communicat na-

turam diuinam vt formaliter intelligentem. Similiter spiratio actiua, ex eo quòd est secunda proprietas naturæ diuinæ, immediatè modificat velle diuinum, quod est secunda operatio naturæ intellectualis, atque adeo producendo hypostasim Spiritus sancti, vi talis productionis per se illi communicat naturam diuinam, vt formaliter volentem: nam id tantum communicatur vi originis personæ productæ, quod immediatè modificatur ab ipsa relatione personæ producentis: atqui à paternitate immediatè modificatur solum intelligere, à spiratione verò actiua solum velle: igitur hi tantum actus immediatè communicantur vi formalis originis.

27. Atque ex his patet ad singulas probationes. Nam procedere à paternitate, & spiratione non tollit, quin simul per se Filius, & Spiritus sanctus procedant ab intellectu & voluntate, tanquam à proximo principio communicatiuum, atque adeo ille vt Verbum, iste vt Amor, & nexus vtriusque. Eodemque modo assignatur discrimen generationis vnius, & processions alterius, quod potissimum spectatur penes diuersum principium communicatiuum, vt constat ex disputatis de generatione Verbi.

28. *Obijcies* 2. Si sola proprietas relatiua esset ratio producendi, non saluaretur æqualitas diuinarum personarum. Sequela probatur, tum quia relatio produciens est perfectior relatione non producente. Vnde Pater & Filius essent perfectiores Spiritu sancto, qui constituitur relatione non productiua. Tum quia relatio produciens debet continere relationem producendam: sed non potest continere illam formaliter, ergo eminenter: igitur relatio produciens perfectior est producta, atque adeo persona ex illa constituta. *Respondeo* 1. hoc argumento vrgeri etiam Authores secundæ sententiæ, qui docent relationes diuinas partialiter saltem concurrere ad productionem personarum.

29. *Resp.* 2. neque ab hac difficultate immunes esse Authores primæ sententiæ: tum quia in eorum sententia natura diuina est cum aliqua perfectione in persona producente, cum qua non est in persona producta. Quia in persona producente est cum virtute proximè productiua, imò cum productione ipsa, cum qua non est in persona producta. Tum quia secundum conceptum explicitum maiorem perfectionem dicit personalitas Patris, cui essentialiter competit esse à se, & non posse esse ab alio, quàm personalitates Filij & Spiritus sancti, quibus essentialiter competit esse ab alio, & non posse esse à se. Nam cæteris paribus maior est perfectio habere esse à se, quàm habere esse ab alio; quoniam habere esse à se addit nouam formalitatem spectantem ad perfectionem simpliciter simplicem, quam formalitatem non dicit habere esse ab alio. Tertiò in omnium sententia Pater & Filius præter proprietates personales, habent aliam proprietatem relatiuam, nempe communem spirationem, quam non habet

Spiritus sanctus, qui tantum habet proprietatem personalem spirationis passiuæ.

31. Respondeo igitur quartò, æqualitatem diuinarum personarum non esse spectandam penes explicitos dumtaxat conceptus, quos ut inuicem distinctæ important, nam secundum huiusmodi explicitos conceptus persona produciens dicit perfectiorem conceptum, quam persona produciens; sed spectandam esse penes conceptus tam explicitos, quam implicitos, quos ut diuinæ important. Quia igitur quælibet persona diuina includit essentialiter naturam, in qua quidditatiuè continentur omnes perfectiones tam relatiuæ, quam absolutæ, quælibet persona dicitur ratione ipsius naturæ, quam essentialiter includit continere reliquas perfectiones relatiuas intensiuè; quia omnes perfectiones relatiuæ constituunt illam intensiuè perfectam. Præterea easdem perfectiones relatiuas vnaquæque persona dicitur continere extensiuè virtualiter; quia continendo intensiuè naturam, simul continet extensiuè virtualiter reliquas perfectiones relatiuas. Atque hoc modo saluatur æqualitas diuinarum personarum, quia quidquid continet vna persona, continent & reliquæ, tam intensiuè formaliter, quam extensiuè virtualiter in ipsa natura diuina, quam vnaquæque persona essentialiter includit.

Augustin.

32. Confirmatur, quia Patres, præsertim Augustinus, non modò docent vnam personam diuinam esse æqualem alteri, verum etiam non plus perfectionis continere vnam personam, quam reliquas omnes simul. Hoc autem verificari non potest ratione relationis præcisè; sic enim plus perfectionis continent omnes personæ simul, quam singulæ per se sumptæ; sed ratione naturæ, in qua, quia & intensiuè, & extensiuè continentur omnes perfectiones relatiuæ, vnaquæque persona includens essentialiter naturam, includit etiam cum illa reliquas perfectiones tam intensiuè formaliter, quam extensiuè virtualiter per circuminfectionem, modo supra declarato. Vnde ad priorem probationem sequelæ, distinguo assumptum: relatio produciens est perfectior non producente secundum conceptum explicitum, concedo; secundum conceptum explicitum & implicitum simul, quem essentialiter includit, nego: quia ut sic cum natura ipsa implicite includit etiam perfectiones relatiuas, tam intensiuè formaliter, quam extensiuè virtualiter. Ad posteriorem verò dico, relationem producentem continere producendam, non formaliter, neque eminenter, sed virtute & æquiualentem.

33. *Obijcies* 3. Si sola relatio in diuinis produceret, sequeretur, processionem diuinarum personarum non esse vniuocam, sed æquiuocam contra omnes Doctores. Respondeo negando sequelam. Ad vniuocam enim processionem sufficit, ut terminus productus sit similis & vniuocus producenti ratione communicationis; vi cuius persona diuina producta accipit eandem naturam personæ pro-

ducentis. Idem dicere tenentur aduersarij: nam nec persona producta in eorum, & in omnium sententia, est vniuoca producenti ratione relationis, quæ produciuntur, sed ratione naturæ, quæ tantum communicatur.

34. *Obijcies* 4. Proprietas relatiua increata respondet proprietati individuali create: at hæc non est ratio producendi, sed sola natura specifica: ergo nec in diuinis ratio produciendi erit proprietas relatiua, sed sola natura absoluta. Respondeo primò negando minorem, ut constat ex maiore similitudine quoad proprietates individuales, relucens in vno individuo producto, quæ non relucet in alio individuo eiusdem speciei. Quæ maior similitudo aliunde provenire non potest, quæ ex virtute individuali vnius agentis fortius sibi effectum assimilante, quam virtus individualis alterius agentis. Respondeo secundò negando consequentiam: quoniam agens creatum sufficienter distinguitur à termino producendo per solam rationem specificam; quæ distinctio essentialis est principio producenti. Agens verò diuinum non nisi proprietate relatiua distinguitur à termino producendo; atque adeo ea sola constitui potest, ut ratione produciendi.

35. *Obijcies* 5. Si relatio, non essentia, esset ratio producendi in diuinis, ex vi cognitionis omnium possibilem in Verbo non cognosceretur principium productiuum ad intra; quia ex vi cognitionis omnium possibilem in Verbo non cognoscitur formaliter relatio, sed essentia. Confirmatur, nam id tantum cognoscitur formaliter ex vi cognitionis omnium possibilem in Verbo, quod necessarium est ad productionem possibilem: atqui ad productionem possibilem est tantum necessaria essentia, non relatio: igitur sola essentia & non relatio formaliter cognoscitur ex vi cognitionis possibilem in Verbo. Quod est contra ea, quæ de comprehensione supra docuimus. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem nego, ex vi cognitionis omnium possibilem in Verbo cognosci solam essentiam. Ad confirmationem. Vera est maior, quando cognitio causæ est abstractiua, & habetur per solam cognitionem effectus; falsa verò, quando est intuitiua, & habetur à priori per intuitionem ipsius causæ in se: qualis est cognitio Dei in se, ut causa est omnium possibilem. Nā tunc penetrata causa in seipsa quoad omnia possiblem, penetratur etiam quoad terminos intrinsecos; cum non maior perfectio requiratur ad vnum quam ad aliud, & aliunde ex vi prioris penetrationis supponitur penetrata causa infinite quoad infinitam perfectionem actus puri, ut fusiùs præcitato loco.

36. *Obijcies* 6. Si sola relatio esset productiua ad intra, sequeretur perfectiorem fore potentiam productiuam ad extra, quoniam hæc est ipsa diuina essentia, ut actus purus infinitus in tota latitudine entis; quam potentia productiua ad intra: quia hæc est sola relatio infinita in vno tantum genere. Hoc autem falsum est, nam perfectio potentie

desinitur

desumitur ex perfectione termini: atqui terminus potentiae productiuae ad intra est perfectior termino potentiae productiuae ad extra, quoniam ille est increatus, hic creatus. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem nego, solam relationem esse potentiam productiuam ad intra, prout potentia productiua includit etiam principium communicatiuum; vt sic enim includit ipsam essentiam secundum totam latitudinem suae perfectionis.

37. Cæterum loquendo de potentia productiua secundum præcisum conceptum productiui, non considerato principio communicatiuo, quod essentialiter includit, concedo secundum hunc explicitum conceptum perfectiorem esse potentiam productiuam ad extra, quam ad intra: quia potentia productiua ad extra explicitè & immediatè importat actum purum infinitum in omni genere perfectionis: potentia verò productiua ad intra immediatè tantum importat infinitam perfectionem in genere entis relatiui. Idque ex eo, quod terminus producibilis ad intra formaliter sumptus est sola relatio; terminus verò producibilis ad extra sunt omnia possibilia. Quæ licet in se sint imperfectior terminus, supponunt tamen, maiorem perfectionem explicitè in principio productiui, quia supponunt illud infinitum non tantum in genere relatiui, sed etiam in genere absoluto.

38. Vnde negandum est vniuersaliter, perfectiorem potentiam desumendam esse ex perfectiore termino producibili. Nam licet hoc verum sit de potentia vniuoca, falsum tamen est de potentia æquiuoca; qualis est potentia Dei productiua ad extra. Cuius discriminis ratio est, quia terminus vniuocus supponit eandem perfectionem, saltem quoad speciem, in principio, quam habet in se. Vnde quod maiorem perfectionem habebit in se, eò maiorem supponit in principio ipso; cum nequeat perfectior terminus ab imperfectiore principio produci. Atque adeo rectè sequitur, ex perfectiore termino perfectiorem argui potentiam in ipso principio, terminus verò æquiuocus, quia non supponit eandem specie perfectionem, sed longè præstantiorem in principio productiui; quippe cum virtus æquiuoca debeat esse altioris ordinis termino ipso producibili; non rectè infertur, quod si terminus potentiae æquiuocæ sit imperfectior termino potentiae vniuocæ, ipsa quoque potentia æquiuoca sit imperfectior potentia vniuocæ, habente perfectiorem terminum: eò quod maior aut minor perfectio potentiae æquiuocæ non sumitur præcisè ex maiore, aut minore perfectione termini, sed ex ipsius causæ & virtutis perfectione.

39. *Obijcies 7.* Si relatio est potentia producendi ad intra, erit etiam potentia producendi ad extra. Sequelam probo: nam si quæ ratio obstarat, esset, quia relatio, vt virtualiter distincta ab essentia, non contineret in sua virtute omnes creaturas possibiles, quæ sunt terminus potentie productiuae diuinæ ad

extra: sed potest potentia, quæ continet terminum perfectiorem, continere terminum minus perfectum. Cum igitur perfectior sit terminus producibilis ad intra, quam quicumque terminus producibilis ad extra, poterit quilibet terminus producibilis ad extra contineri in potentia productiua ad intra. Atque adeo poterit relatio, quæ est potentia productiua ad intra, esse potentia productiua ad extra. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem, concessa maiore, nego minorem, quando termini sunt diuersæ rationis, vt sunt terminus producibilis ad intra, & terminus producibilis ad extra. Nam vnus est increatus, & producibilis productione vitali intra ipsum principium produciens; alter creatus, & producibilis actione creatiua extra ipsum principium produciens.

40. Confirmatur, nam potentia intellectiua angelica habet pro termino intellectiui, quæ est perfectior quolibet accidente corporeo: & nihilominus eadem potentia intellectiua angelica producere non potest vllum accidens corporeum, præter motum localem, vt hic suppono ex disputandis in sequenti tomo de Angelis. Idque ex eo, quia, quando termini habent diuersam producibilitatem, non sequitur, quod terminus imperfectior contineri debeat sub perfectiore: ac proinde, quod potentia productiua termini perfectioris producere possit terminum imperfectiorem. Cuius ratio est, quia potentia habet modum producendi à natura ipsa determinatum, quem transgredi non potest.

41. *Obijcies 8.* Si relatio esset principium producendi in diuinis, Pater & Filius essent duo, non vnum principium respectu Spiritus sancti contra Patres & Concilia, præsertim Florentinum in decreto Eugenij quarti, vbi docet Pontifex, Spiritum sanctum ex Patre & Filio tanquam ab vno principio æternaliter procedere. Respondeo negando sequelam. Nam Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti ratione vnius spirationis actiue in vtroque indiuisibiliter existentis. Non enim Pater & Filius produciunt proximè Spiritum per paternitatem & filiationem, sed per ipsam spirationem actiuam, quæ est virtus proximè fecundans suppositum Patris & Filij in ordine ad tertiam personam spirandam, quod colligitur ex iisdem Concilijs & Patribus docentibus, Patrem & Filium vnica spiratione producere Spiritum sanctum.

42. *Dices.* Saltem possent dici duo principia productiua ad intra, nempe Pater respectu Filij, & vterque respectu Spiritus sancti, ac proinde duo potentes contra Athanasij Symbolum, *Non tres, sed vnus omnipotens.* Resp. Nego sequelam: ratio est, quia paternitas, quæ est proximum principium producendi Filium, non distinguitur à spiratione actiua, quæ est proximum principium producendi Spiritum sanctum; vnde licet sint duo supposita producentia, Pater scilicet, & Filius, non tamen, sunt duo principia productiua, quia

Concilium
Florentin.

principium productiuum Spiritus Sancti non constituitur proximè ex paternitate & filiatione, quo pacto esset distinctum principium à principio productiuo Filij; quia hoc constituitur sola paternitate illud constitueretur paternitate & filiatione simul; sed proximè tantum constituitur ex spiratione actiua à paternitate & filiatione indistincta; ac proinde principium generatiuum non distinguitur realiter à principio spiratiuo, & consequenter non sunt duo principia productiua indiuisis, sed vnum, licet sint duo supposita producentia.

43. *Obijciat* 9 Si relatio esset proximum principium producendi ad intra, posset de relatione ipsa producente prædicari actus notionalis hoc pacto: *paternitas generat, spiratio spirat*: quia potest operatio prædicari de proximo principio operatiuo, etiam abstractè significato, vt constat in his propositionibus: *Intellectus generat: Voluntas spirat: Misericordia misereatur. Iustitia puni.* Confirmant, nam propterea supra contra aduersarios deduximus, posse de Deo abstractè sumpto prædicari actum notionalem, si Deitas ipsa esset proximum principium talis actus. Resp. negando sequelam: quoniam principium æternæ generationis & spirationis non est tantum paternitas, sed etiam natura, quia principium generatiuum, & spiratiuum essentialiter includit principium communicatiuum, quod est natura. Cæterum, si actus notionalis sumeretur pro sola productione hypostasis, nõ incongruè posset prædicari de ipsa relatione in abstracto significata, tanquam de proximo & formali principio producendi: quia tamen id vsus non obtinuit; & vocibus non debeamus vt, nisi prout sapientum vsus firmavit, idè non sunt huiusmodi prædicationes vsurpandæ. Ad confirmationem Respondeo, rectè nos contra aduersarios supra deduxisse, si sola essentia esset proximum principium actus notionalis, posse de illa huiusmodi actum prædicari: quia illi putant, solam essentiam esse adæquatum & totale principium producendi *Quo*.

44. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum ductum ex autoritate Patrum. Resp. illud intelligendum esse de principio communicatiuo. Quod sic probo: nam finis & scopus horum Patrum erat contra Arium probare, Filium & Spiritum sanctum esse verum Deum, & eiusdem naturæ & essentiæ cum Patre, ad quod probandum asserebant, eos naturaliter, non liberè; de substantia Patris non ex nihilo, vt Arius blasphemabat, procedere. Hoc modo explicat has locutiones Patrum Ioannes Latinus in Conc. Florentino sess. 18. circa medium; eodem modo intelligitur citata autoritas Anselmi. Nam procedere de substantia alterius non tam importat principium productiuum, quam communicatiuum; quia importat consubstantialitatem cum ipso principio producente, quæ aduersarijs etiam concedentibus, formaliter habetur per ipsam communicationem naturæ.

Vnde Filium procedere de paternitate, vi sermonis importat, Filium vi suæ originis accipere ipsam paternitatem: quod non solum est falsum, sed fatuum, vt Anselmus rectè infert. Alioqui, si procedere de paternitate Anselmus intellexisset, solum Filium procedere ab illa productiue, ad summum eam sententiam vocasset falsam, non fatuam: nam fatuum est, quod à nullo sanæ mentis auctore asseri potest, cum tamen, vt supra vidimus, hæc sententia à multis, ijsque grauissimis Scholasticis asseratur.

45. De eodem principio communicatiuo naturæ, vt ad secundum argumentum respondeamus, loquitur Ioannes Latinus in Concilio Florentino: tum quia ille loquitur more Patrum, ipsorum vestigijs insisterendo. Tum quia sæpè adhibet aliquam clausulam, per quam determinat, vel potius coniungit principium productiuum cum principio communicatiuo, vt constat tota sessione 18. & 19. & ad hoc tantum confirmandum affert exemplum de generatione humana. Cæterum hæc propositio, *Principium, quo persona generat est id, quod solum est communicabile*, quæ contra nos ex eodem Concilio affertur, cum huiusmodi expressa taxatiua in citatis sessionibus non habetur, vt eas perlegenti constabit; & etiam si haberetur, rectè explicari posset de principio communicatiuo.

46. Tertium argumentum solum concludit de principio communicatiuo. Nam in hoc præcipue agens assimilatur sibi terminum. Vnde propterea in generatione est maior assimilatio, quam in cæteris productionibus naturalibus, quia principium generatiuum debet, aut totam, aut partem saltem suæ propriæ substantiæ communicare genito, vt constat in generatione humana, per quam genitor medio semine partem eiusdem numero substantiæ, quam habet in se, communicat genito. Pater autem æternus totam suam substantiam vi generationis communicat æterno suo genito. Ratio verò est, quia nunquam fit maior assimilatio, quam quando agens communicat eandem numero formam & naturam, quam habet in se: hoc autem exequitur agens formaliter per principium communicatiuum; nam per productiuum potius dissimulat sibi terminum.

47. Ad quartum Scoti, nego consequentiam. Nam tunc realis distinctio inter Deum producentem, & Deum producibilem, saluaretur in sola natura producentis & producti, in quâ, quia nunc propter identitatem eiusdem numero naturæ saluari non potest, recurrendum est ad proprietatem relatiuam, quæ sola distinguitur realiter à termino producibili. Adde, quod sicut tunc non esset producenda sola hypostasis, sed etiam natura ipsa termini producibilis: ita non sufficeret proportionem producendi sola hypostasis principij producentis; alioqui perfectior terminus, qualis esset tunc Deitas producta, produceretur à principio imperfectiori, cuiusmodi esset sola hypostasis relatiua: nunc autem sicut

Ioan. Lat.
Concilium
Florentin.

Scotus.

sola

Ad authoritatem
Patrum.

Arius.

Ioannes
Latinus.
Concilium
Florentin.
Anselmus.

sola hypostasis relatiua termini producitur; ita sola hypostasis relatiua personæ producens sufficit vt ratio producendi.

48. Fundamentum secundæ sententiæ solum probat, quod essentia ingrediatur potentiam, non vt ratio formalis producendi, nam hæc, vt probatum est, essentialiter postulat distinctionem à termino producto, sed vt ratio tantum communicandi, quæ per se distinctionem à termino producto non postulat.

49. Ex dictis soluitur celebris illa inter Scholasticos controuersia, an potentia productiua ad intra contineatur sub omnipotentia Dei. Affirmant Argent. in 1. dist. 20. q. vnica art. 1. Marfil. q. 23. art. 2. secunda parte articuli & alij docti recentiores. Fundamentum eorum est, quoniam potentia productiua ad intra, est vera, propria, & realis potentia: ergo continetur sub omnipotentia, potiori iure quàm potentia ipsa creatiua. Consequentia probatur, quoniam nobilissima potentia, qualis est productiua ad intra, continetur sub potentia communi, sicut nobilissima species sub genere. Confirmatur 1. nam sub ente real. continetur primum & præstantissimum ens, quod est Deus. Sub productione reali continetur præstantissima productio, qualis est productio ad intra, sub producibili communi continetur præstantissimum producibile increatum. Ergo sub omnipotentia continetur prima & præstantissima potentia productiua ad intra. Confirmatur 2. ex August. 1. 3. contra Maximinum c. 7. ubi potentiam generatiuam Patris appellat omnipotentiam: *Ubi, inquit, est omnipotentia Dei Patris, si æqualem sibi gignere Filium non potuit.*

50. Negant verò Scotus in 1. dist. 20. q. vnica §. *Quantum ergo ad istum articulum*, Durand. q. 1. Aureol. art. 3. Ocham q. vnica. Rubio. q. 2. art. 2. Grego. Arimin. q. vnica, art. 2. Gabriel q. vnica, Valq. 1. p. disp. 165. cap. 2. Suarez l. 4. de Trinit. c. 10.

51. Quorum sententia, vt omnino vera, & nostris principiis conformior sequenda est. Eaque colligitur ex S. Th. 1. p. q. 25. art. 3. & q. 42. art. 6. & q. 2. de potentia art. 5. Ratio verò duplex est, altera à posteriori, à priori altera. A posteriori ratio hæc est. Ad fidei dogma spectat, omnes & singulas personas diuinas esse omnipotentes iuxta Athanasij Symbolum. *Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, Omnipotens Spiritus sanctus.* Ad fidei autem dogma non spectat, quod vel in Filio sit potentia generatiua, quæ est in Patre; vel in Spiritu sancto potentia spiratiua, quæ est in Patre & Filio; imò plerique id negant, siue tota vis producendi ad intra sit sola natura diuina, siue sola proprietates relatiua, siue utraque simul. Igitur potentia productiua ad intra non continetur sub omnipotentia. Consequentia probatur, quia si potentia productiua ad intra contineretur sub omnipotentia, qui negaret in Filio potentiam generatiuam, & in Spiritu sancto potentiam spiratiuam, consequenter censeretur etiam in illis negare

omnipotentiam: sed qui negat in Filio potentiam generatiuam, & in Spiritu sancto potentiam spiratiuam non statim censetur in illis negare omnipotentiam, alioqui non posset absque præiudicio fidei illis negari potentia generatiua, & spiratiua. Igitur potentia generatiua & spiratiua non continetur sub omnipotentia.

52. Ratio autem à priori est, quoniam omnipotentia non importat in Deo nisi potentiam productiuam ad extra. Nam ad hanc tantum significandam vsi sunt hoc nomine *Omnipotentia* SS. Patres, vt Ochamus, Gregorius & alij adnotarunt. Cuius significationis ratio fuit, quoniam, vt iidem Auctores aduerterunt, SS. Patres disputantes contra hæreticos, qui negabant, Filium & Spiritum sanctum habere eandem naturam, & consequenter eandem potentiam cum Patre, eam tantum potentiam intelligebant, de qua inter ipsos & hæreticos erat controuersia; atqui inter ipsos & hæreticos controuersia non erat de potentia notionali, sed tantum de essentiali, quæ consequitur naturam absolutam. Igitur hæc tantum intelligitur nomine *Omnipotentia*, cum de illa loquuntur & disputant Patres.

53. Vnde ad fundamentum aduersariorum, negatur consequentia. Ad cuius probationem negandum est, omnipotentiam distribuere pro omnipotentia quæ est in Deo; sic enim procul dubio comprehenderet potentiam productiuam ad intra, tanquam vniuersale particulare, aut superius inferius, vt argumentum rectè probat; sed distribuere tantum pro omni obiecto & termino factibili, vt S. Thomas & Caietanus adnotarunt prima parte p. 25. art. 3. Ad priorem confirmationem negatur consequentia. Nam de facto omnipotentia, vt de illa Patres, & Scholastici disputant, non est signum distribuens pro omnipotentia, quæ in Deo est: sicut esse ens reale, productio, aut terminus producibilis, vniuersaliter sumptus. Vnde tandem controuersia hæc ad solam quæstionem de nomine reuocatur, vt rectè adnotarunt Ochamus & Rubio, quo pacto scilicet, vsurpetur hoc nomen, *Omnipotentia*, pro signone distributiuo potentia realis, an termini factibilis?

54. Ad posteriorem confirmationem Respondendo cum præcatis Scholasticis, Augustinum eo loco sub alio significato vsurpasse nomen *Omnipotentia*, quam vsurparunt reliqui Patres: nam ipse eo loco vsurpauit pro potentia communicatiua naturæ diuinæ, cuius priuatio magnam arguit imperfectionem in persona Patris, quam tamen imperfectionem non arguit in persona Filij aut Spiritus sancti: quia ad perfectionem Patris, tanquam ad primam personam Trinitatis spectat, posse perfectè & adæquatè naturam diuinam communicare Filio: quod tamen non spectat ad perfectionem Filij, aut Spiritus sancti.

Patres.
Ochamus.
Gregorius.

S. Thomas.
Caietanus.
Patres &
Scholastici.

Ochamus.
Rubio.

Augustin.

DISPUTATIO XXIV.

De Diuinis Notionibus.

SECTIO PRIM A.

An admittenda sint aliqua Notiones in personis Diuinis?

I. **R**EMITTENDA est diuisio Notionis, in formalem, & obiectiuam. Formalis est notitia, quâ vna res ab alia dignoscitur. Obiectiua verò est proprietas seu forma, qua vna res ab alia distinguitur; quæque notioni formali respondet: in præsentem autem cum communi Theologorum disputamus de notione obiectiua, qua vna persona diuina discernitur ab alia, connotando tamen notionem formalem. In quo sensu notionem definit S. Thomas 1. p. quæst. 32. artic. 2. & 3. vt sit propria ratio cognoscendi personam diuinam in abstracto significatam, de qua nunc quærimus, an sit in diuinis personis admittenda.

S. Thomas.

Præpositi-
uus.

S. Thomas.

Ariminenf.

Ecclesiæ au-
thoritas.S. Thomas,
Syluius
& reliqui
Scholastici
cum Magi-
stro.

Damascen.

2. PRIMA sententia fuit præpositiui relati à S. Thoma art. 2. præcit. negantis, in diuinis personis esse vllas notiones admittendas. A qua sententia non multum recedit Ariminenfis in 1. dist. 26. vbi solum concedit in Diuinis personis proprietates *intransitue*, non autem *transitue*, hoc est, vt ipse explicat, proprietates, quæ sunt ipsamet personæ, non autem quæ sint aliquo modo à personis distinctæ, etiam secundum modum concipiendi nostrum, nisi tantum secundum voces & conceptus formales. In quo sensu explicat auctoritatem illam Ecclesiæ in præfatione de Trinitate, *Et in personis proprietas, & in essentia unitas, & in maiestate adoratur aequalitas*. Vbi docet, unitatis numerum positum esse pro numero multitudinis; nam potius legendum esset, *Et in personis proprietates*, quæ sunt ipsamet personæ realiter inter se distinctæ. Fundamentum vtriusque est, quoniam in Deo ob summam simplicitatem nulla est distinctio cõmunis à proprio: ergo nulla notio importans proprium à communi distinctum.

3. SECUNDA sententia est S. Thomæ, Syluij loco paulò antè citato, & reliquorum Scholasticorum communis in 1. dist. 26. 27. & 28. cum Magistro iisdem locis, admittentium in diuinis personis notiones, quibus tanquam caracteristicis notis vna persona discernitur ab alia. Eaque apertè colligitur ex Patribus, qui sæpe ad dignoscendas diuinas personas vtuntur nominibus abstractis, importantibus proprietates personarum in abstracto significatas. Legatur Damascenus lib. 1. de fide cap. 11. *Secundum omnia*, in-

quit, *unum sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus, præter (si ita dicamus) ingignentiam, gignentiam, & processionem*. Nam *unum agnoscimus Deum*, in solis proprietatibus Paternitatis, Filiationis, & Processionis differentiam intelligimus. Vbi per nomina abstracta explicat hypostaticas differentias diuinarum personarum, quas lib. 3. cap. 6. *Characteristicas, signales quæ proprietates* appellat. Eisdem notiones in diuinis personis expressè admittit Augustin. lib. 5. de Trinit. cap. 6. *Alia est*, inquit, *notio, qua intelligitur Genitor, alia, qua Ingenitus*. Et passim cæteri Patres tam Græci, quàm Latini. Vt meritò recentiores Theologi opinionem Præpositiui notiones in diuinis negantis, erroris notacenseant: & sanè ad minimum temeritatis notam non effugiet, cum sit contra omnes Scholasticos, & communem modum loquendi & sentiendi Patrum in re grauissima, in qua non modò res, sed etiam nomina & loquendi modi, non sunt sine auctoritate & approbatione Conciliorum & Patrum admittendi.

Augustin.

Patres
Græci &
Latini.Præpositiui
opinio à
Scholasticis
notatur.

4. Potissimum fundamentum admittendi notiones in diuinis est, vt perfectius possit vnaquæque persona sua quasi caracteristica nota & proprietate à nobis dignosci & significari. Nam licet potuissemus per nomina complexa, & concreta vnam personam ab alia discernere ac distinguere, commodius tamen id præstamus per voces incomplexas & abstractas: expediuiusque respondemus hereticis interrogantibus & vrgentibus, quo Pater differat à Filio, & vterque à Spiritu sancto? paternitate scilicet, filiatione, & processione in abstracto significatis. Etenim, sicut rectè dicitur Pater Deitate est vnum cum Filio & Spiritu sancto; ita paternitate est alius à Filio & Spiritu sancto. Nam, vt rectè docet S. Thomas præcit. art. 2. sicut essentia significatur vt *quid*, persona verò vt *quis*; ita proprietas significatur vt *Quo*. Confirmatur, quia cum in Patre duplex sit relatio Genitoris ad Genitum, & Spiratoris ad spiratum: similiter in Filio duplex sit relatio Geniti ad Genitorem, & spiratoris ad spiratum, nisi haberemus nomina abstracta, vix possemus has duas relationes in Patre & Filio designare.

S. Thomas.

5. Ad fundamentum autem Præpositiui negandum est, hanc distinctionem proprii à communi, per nomen abstractum importatam, præiudicare diuinæ simplicitati:

Ad funda-
mentum
Præpositiui.

quoniam

quoniam hæc distinctio fundatur tantum in modo significandi, qui immediatè sequitur modum concipiendi nostrum. Vnde sicut absque præiudicio diuinæ simplicitatis concipimus, proprium præcisum à communi: ita absque præiudicio eiusdem possumus per nomina abstracta, & incomplexa significare proprium vt præcisum à communi.

SECTIO II.

Quot Notiones admittendæ sint in diuinis personis?

6. COMMVNIS sententia Theologorum cum S. Thoma prima parte quest. 32. art. 3. & Scholasticorum in 1. dist. 26. 27. & 28. est, quinque nec plures, nec pauciores admittendas esse notiones in diuinis, Innascibilitatem, paternitatem, filiationem, processionem, & spirationem Patri Filioque communem. Hic notionum numerus primo colligitur ex Patribus: nam Damascenus, vt sectione præcedente vidimus, quatuor enumerat, *Ingentiam, Paternitatem, Filiationem, & Processionem*. Ex alijs verò Patribus, saltem sub alijs vocibus, *Emittentis, proferentis, & donatoris* manifestè colligitur quinta notio spirationis communis.

7. Secundò idem numerus notionum eruitur ex natura ipsarum *notionum*, quæ, vt cum S. Doctore supra definiuimus, est *propria ratio cognoscendi personas diuinas in abstracto significata*, sed quinque sunt proprietates, quæ velut characteristicæ notæ intellectum nostrum ducunt in perfectam cognitionem diuinarum personarum, nempe innascibilitas, paternitas, Filiatio, processio, & communis spiratio. Igitur quinque tantum sunt notiones, nec plures, nec pauciores in diuinis.

8. Ad vim huius rationis altius penetrandam, eamque à multis obiectionibus facilius tuendam, Nota, ad propriam rationem *Notionis*, de qua Patres, & Scholastici loquuntur, quinque esse necessaria. Primum est, vt non sit perfectio communis omnibus personis. Defectu huius conditionis nullum attributum est notio. Non est tamen necessarium, vt sit proprietas vnus tantum personæ, vt putauit Mayronus infra citandus: nam potest esse notio discretiua duarum personarum à tertia, vt est spiratio actiua discretiua Patris & Filij à Spiritu sancto.

9. Secundum est, vt non sit forma diuinis personis conueniens per solam præcisionem nostri intellectus, sed re ipsa existens vna vnitate singularitatis vnus, vel duarum personarum propria. Defectu huius conditionis ratio principij productiui, in qua Pater & Filius; & ratio termini producibilis, in qua Filius & Spiritus sanctus conueniunt, non est notio. Ratio huius conditionis est, quia notio ducere debet intellectum ad cognoscendas personas diuinas secundum proprietates,

quas in seipsis realiter includunt: quibus perfectè cognitis cognoscuntur omnes conuenientiæ, quæ per præcisionem intellectus possunt ab illis abstrahi.

10. Tertium est, vt non sit ratio vel formalitas quasi partialis, & inadæquata vnus eiusdemque completæ proprietatis, sed adæquata & totalis proprietas vnus, vel duarum personarum. Defectu huius tertiæ conditionis ratio fontalis principij, locutoris, & radicis totius fecunditatis, non est distincta notio in Patre, sicut nec ratio Verbi, imaginis, characteris in Filio; aut doni, vinculi, & mutui nexus erit specialis notio in Spiritu sancto. Ratio huius conditionis est, quia omnes istæ quasi partiales & inadæquatæ formalitates cognoscuntur cognita totali proprietate personæ, in qua omnes istæ formalitates formalissimè includuntur. Vnde qui per innascibilitatem & paternitatem cognoscit Patrem, statim cognoscit illum vt fontem & radicem totius diuinæ fecunditatis, & vt locutorem & prolatorem æterni Verbi. Et qui per filiationem cognoscit Filium, statim cognoscit illum, vt verbum, imaginem, & characterem æterni Patris. Tandem qui per processionem cognoscit Spiritum sanctum, statim cognoscit illum, vt donum, vt vinculum, vt nexum mutui amoris Patris & filij.

11. Quartum est, vt sit aliquid pertinens ad dignitatem personæ notificabilis. Hanc conditionem omnes ferè Scholastici requirunt, & colligitur ex Patribus. Cuius ratio est, quia notio debet aliquam perfectionem de persona notificare. Omnis autem perfectio ad dignitatem aliquam pertinet. Defectu huius conditionis improductiuitas in Spiritu sancto non est propria notio ipsius: quia licet inter omnes personas diuinas sola persona Spiritus sancti sit improductiua, cum in ea terminetur, & expleatur tota fecunditas ad intra; quia tamen hæc non pertinet ad dignitatem personæ, cum potius sit negatio perfectionis, non erit ipsius peculiaris notio.

12. Quintum est, vt proprietas per notionem expressa non importetur per modum viæ & tendentiæ ad aliud, sed per modum formæ permanentis, & dantis esse stabile personæ, cuius est proprietas. Defectu huius conditionis excluduntur à propria ratione notionis origines, quæ sunt eadem relationes personarum, significatæ per modum viæ & essentialis tendentiæ ad terminos producidos. Ratio huius conditionis est, quia notio importat proprietatem ad dignitatem personæ spectantem: at magis ad dignitatem personæ spectat proprietas secundum esse firmiter ac stabile, quàm secundum esse fluxile, & ad aliud tendens: ergo potius secundum illum, quàm secundum hunc modum essendi debet notio proprietatem personæ diuinæ importare.

13. His conditionibus à plerisque vel explicitè, vel saltem implicitè admissis, sic vis propostæ rationis de quinario numero diuinorum

Scholastici
& Patres.

S. Thomas
& reliqui
Scholastici.

Damascen.
Reliqui
Patres.

S. Doct.

Patres &
Scholastici.

Mayronus.

narum

narum notionum ostenditur. Nam per paternitatem discernitur prima persona à secunda; per filiationem verò secunda à prima. Quoniam verò in diuinis nulla persona formaliter discernitur ab alia, nisi per relationes immediate fundatas in origine producentis & producti; paternitas autem & filio, cum non sint relationes immediate fundatæ in origine spirantis & spirati, sed generantis & geniti, non possunt formaliter discernere Patrem & Filium à Spiritu sancto; idè assignandæ fuerunt aliæ duæ notionēs, quibus tertia persona discernetur à prima & secunda; & vice versa prima & secunda à tertia. Hæ autem sunt spiratio passiva in Spiritu sancto, quæ illum formaliter discernit à Patre & Filio; & spiratio activa in Patre & Filio, quæ illos formaliter discernit à Spiritu sancto. Atque ex his habetur quaternarius numerus diuinarum notionum. Rursus quia inter diuinas personas debet esse vna improducta, quæ sit primum principium & quasi fons reliquarum: hæc autem sola paternitate discerni non poterat; cum non repugnet esse Patrem, & esse ab alio, vt constat in humanis, in quibus omnes patres, excepto Adamo, sunt ab alio; idè necessaria fuit quinta notio, quæ dignosceretur talis persona, vt improducta & à se; atque hæc est Innascibilitas, quæ non solum dicit negationem natiuitatis, sic enim competit etiam Spiritui sancto, cuius tamen non est peculiaris notio, sed dicit negationem cuiuscunque passivæ productionis, & communicationis ab alio: quo pacto est peculiaris nota & caracteristica proprietas solius Patris, qui à nullo habet esse, sed est principium & fons, seu radix, vt Patres & Concilia loquuntur, totius esse & fecunditatis ad intra. Atque hoc modo quinque erunt notionēs, Innascibilitas, & Paternitas in Patre, Filiatio in Filio, Processio in Spiritu sancto, & communis spiratio in Patre & Filio.

14. Ex his colligitur, notionem esse quid superius ad relationes, relationes verò ad ipsas personales proprietates: nam omnes proprietates personales sunt relationes; & omnes relationes sunt notionēs: non contrà, omnes notionēs sunt relationes; nec omnes relationes sunt proprietates personales: nam Innascibilitas est notio, & non est relatio, sed potius negatio relationis producti; & spiratio activa est relatio, & tamen non est proprietas personalis, cum nullam personam constituat. His tamen non obstantibus,

15. *Obijcit 1.* Gabriel in 1. dist. 28. quæst. vnica, art. 3. dub. 1. corol. 3. vbi negat quinque notionēs in diuinis, & tantum concedit tres Paternitatis, Filiationis, & Processionis. Quoniam si in Deo essent quinque notionēs, esset in eo quinitas rerum: quod damnatum est in Concilio Lateranensi. Sequelam probat: nam quinque notionēs ponunt in Deo quinque res: igitur si in eo sunt quinque notionēs, in eodem erit quinitas rerum. Respondeo negando sequelam. Etenim quin-

que notionēs non important in Deo quinque res realiter distinctas, quod necessarium est ad quinitatem rerum; nam præter tres notionēs personales, reliquæ duæ non sunt res distinctæ realiter: spiratio enim activa non est res distincta realiter à paternitate & filiatione. Innascibilitas verò, cum sit negatio productionis passivæ, non est res à paternitate distincta, sed pura dumtaxat negatio productionis ab alio. Confirmatur, nam etiam si in Deo sint quatuor relationes, non est tamen in eo quaternitas rerum: eò quod ad quantitatem rerum requiruntur quatuor res realiter, ac subiecto distinctæ.

16. *Obijcit 2.* Mayronus in 1. dist. 28. q. 1. in fine, vbi negat spirationem actiuam esse notionem; quia de ratione notionis est; vt sit vnus tantum personæ. Atqui spiratio activa non est vnus tantum personæ, sed duarum communis. Ergo. Confirmatur, quia huius notionis nullam mentionem fecerunt Patres; ergo non debet inter notionēs annumerari. Respondeo, negando maiorem. Etenim de ratione notionis est, vt sit nota discretiva personarum: sed non minus potest esse nota discretiva duarum personarum ab vna tertia, quam vnus ab alia: igitur. Ad confirmationem nego, Patres nullam huius notionis mentionem fecisse, nam etiam si illius mentionem non fecerunt quoad ipsam vocem spirationis, mentionem tamen fecerunt quoad rem sub alijs nominibus, nempe *Emittentis & emissi, Donatoris & Doni, Proferentis & Procedentis*. Legatur Augustinus 5. de Trinit. cap. 11. vbi loquendo de Spiritu sancto, *Donum, inquit, est Patris & Filij. Donum ergo Donatoris, & Donator doni cum dicimus, relatiue vtrumque ad inuicem dicimus.*

17. *Obijcit 3.* Scotus in 1. dist. 28. q. 2. vel in alia impressione q. 1. §. *Ad argumenta huius quæstionis in solutione tertij*, vbi præter quinque notionēs assignatas, admittit sextam Inspirabilitatis, propriam Filij: Nam sicut innascibilitas est propria notio Patris, per quam innotescit eius improductibilitas: ita inspirabilitas est propria notio Filij, per quam innotescit eius improductibilitas per modum spirati. Confirmat, nam sicut tempore Ambrosij & Anselmi non erant nisi tres notionēs Paternitatis, Filiationis, & Processionis, non quod reliquæ duæ ipsa tunc non fuerint, sed quia nondum erant ipsis notæ; & ideo Doctores, Ambrosio & Anselmo posteriores, addentes alias duas, non contradixerunt prioribus; quia illi has non negarunt, etsi non cognouerunt. Ita posteriores Doctores addentes sextam, non contradicunt prioribus, qui illam non cognouerunt.

18. Resp. Nego paritatem: quoniam Innascibilitas negat in Patre omnem productionem passiuam, quæ erat necessarius cognoscenda, vt discerni posset prima persona improducta sanctissimæ Trinitatis. Illa autem discerni non poterat per solam notionem pa-

ternitatis,

Patres &
Concilia.

Gabriel.

Concilium
Lateranense.

Mayronus.

Patres.

Augustin.

Scotus.

Ambrosius.
Anselmus.

ternitatis, quia nō repugnat esse Patrem, & simul ab alio esse productum, vt constat in humanis: igitur cognoscenda fuit per peculiarem notionem Innascibilitatis. At verò inspirabilitas cognoscitur in Filio, cognito proprio modo producendi ipsius: nam hoc ipso, quod cognoscitur vt procedens per intellectum, cognoscitur vt inspirabilis per voluntatem: at non hoc ipso, quod Pater cognoscitur, vt gignens Filium, cognoscitur innascibilis siue ingenuitas, & à se, quia hoc non est necessariò connexum cum illo. Ad confirmationem nego, tempore Ambrosij & Anselmi non fuisse, nisi tres tantum notionnes cognitās, quoad rem ipsam, licet illarū non fuerint sub proprijs nominibus expressarū. Vt constat ex Magistro in 1. dist. 19. in fine, vbi rem ipsam agnoscit, licet proprium nomen non habeat.

Ambrosius.
Anselmus.

Magister.

19. *Obijcies 4.* Innascibilitas est negatio; ergo non potest esse notio alicuius personæ diuinæ. Antecedens constabit ex dicendis. Consequentia probatur, quia notio, vt supra ostendimus, est proprietatis pertinet ad dignitatem personæ: negatio autem, cum nullam perfectionem ponat in persona, non poterit ad dignitatem personæ pertinere. Respondeo negando consequentiam: quoniam ad notionem sufficit, vt saltem mediātē ducat ad notitiam positiuæ proprietatis & dignitatis personæ. Innascibilitas autem, esto formaliter sit negatio, est tamen mediātē notificatiua positiuæ dignitatis & proprietatis personæ Patris, quatenus per illam dignoscitur prima persona, vt à reliquis distincta, per esse improductum & à se.

20. *Obijcies 5.* Omnis proprietas est relatiua, Innascibilitas non est relatiua, sed potius negatio relationis, negat enim formaliter relationem ad genitorem; ergo non potest esse notio. Respondeo. Nego omnem notionem debere esse relatiuam; sufficit enim, vt sit alicuius dignitatis notificatiua. Licet igitur omnis relatio sit notio: non tamen è con-

uerso omnis notio est relatio.

21. *Obijcies 6.* Non solum Pater est ingenuus, sed etiam essentia est ingenua: ergo ingenuum non est propria notio Patris. Respondeo ingenuum sumi dupliciter, vno modo vt positiuè repugnans, cuiusque productioni & communicationi passiuæ: alio modo vt indifferens ad communicationem vel productionem passiuam. Primo modo est propria notio Patris, cui positiuè repugnat quæcunque passiuæ productio personalitatis, aut communicatio naturæ; cum illam essentialiter habeat à se. Secundo modo conuenit etiam naturæ; quæ considerata ex se, vt præcisa à personalitatibus, est indifferens, vt communicetur in Filio & Spiritu sancto per passiuam productionem Filij & Spiritus sancti, aut non communicetur in Patre per Ingenuitatem Patris.

22. Ex dictis sequitur, non posse vnā notionem de alia prædicari: quia notio inuoluit secundam intentionem, per quam vna, vt concepta distinguitur ab alia; quemadmodum nec vnum attributum, vt stat sub secunda intentione, prædicari potest de alio. Non enim rectè dices, *attributum sapientiæ est attributum bonitatis*: etiam si rectè dicatur *sapientiæ est bonitas*. Ita nec rectè dices, *notio paternitatis est notio innascibilitatis*, paternitas est spiratio actiua; & vice versa. Ratio est, quia in prima propositione prædicatur attributum siue notio, vt stat sub secunda intentione, siue vt connotans conceptum formalem concipientis: & quia vnum attributum siue notio, vt connotans conceptum formalem concipientis, non est aliud attributum, & notio connotans alium conceptum formalem concipientis; ideo falsa est prædicatio. In secunda verò propositione, quia prædicatur vnum attributum de alio, vel vna notio de alia, prout est à parte rei; & quia à parte rei vnum attributum includit formaliter aliud, & vna notio aliam notionem eiusdem personæ, idèò valida est prædicatio.

DISPUTATIO XXV.

De Persona Patris.

QUÆREDITIS ijs, quæ ad omnes personas Diuinas in communi spectant, disputandum superest de reliquis, quæ ad singulas personas in particulari pertinent: & primò de persona Patris, quæ est

in Trinitate prima. De qua tria disputanda occurrunt. Primum est, an illi conueniat ratio Principij, Authoris, & Causæ. Secundum est, an ratio Ingeniti sit proprium Patris. Tertium quid illud de formali importet.

SECTIO

SECTIO I.

An Pater sit principium totius Deitatis, & Author, vel Causa Filij, & Spiritus sancti?

1. **P**RIMA ratio dubitandi est, quoniam ratio principij non solum conuenit Patri, sed etiam Filio; nam etiam Filius est productiuus Spiritus sancti.

Aristoteles
Theologi.

2. **S**ECUNDA est, quoniam principium, ut cum Aristotele 5. Metaph. cap. 1. definiunt Theologi, est *Vnde aliquid procedit*. Sed Deitas non procedit à Patre, cum sit idem cum Patre: idem autem nequit à seipso procedere. Non igitur Pater est principium Deitatis. Confirmatur, nam ideò Pater est principium Deitatis, quia illam communicat reliquis personis Diuinis: atqui etiam Filius illam totam communicat Spiritui sancto: ergo etiam Filius dici potest principium totius Deitatis.

3. **T**ERTIA ratio dubitandi est, quoniam autoritas importat superioritatem & maiorem respectu eius, cuius quis author dicitur: At Parens æternus nullam habet superioritatem, vel maiorem respectu Filij & Spiritus sancti: alioqui Filius & Spiritus sanctus essent subiecti Patri, & minores illo: quæ est hæresis Ariana.

Hæresis Ariana.

Aristoteles.

4. **Q**UARTA ratio dubitandi est, quia principium & causa, teste Philosopho loco paulò antè citato, sese mutuo consequuntur. Ergo si Pater est principium Filij & Spiritus sancti, est etiam causa ipsorum. Pro pleniori controuersie explicatione nota, *Principium* dupliciter de Deo dici posse; vno modo *notionaliter*; alio modo *essentialiter*. *Notionaliter* dicitur per ordinem ad productiones ad intra; *essentialiter* verò per respectum ad productiones ad extra. In præsentem autem controuersiam, ut ex titulo sectionis constat, solum disputamus de principio *notionali*, ad plenior tamen doctrinam nonnihil etiam dicemus de *essentiali*.

Concilium
Lugdunense
sub Greg. X.
Concilium
Florentin.
sub Eugenio I V.

6. **D**ICO 1. In Diuinis est ratio principij notionalis respectu productionum ad intra, eaque in omni rigore Scholastico. Prior pars est definita in Concilio Lugdunensi secundo, sub Gregorio X. & refertur capite *Fideli* de summa Trinitate in Sexto, & in Concilio Florentino sub Eugenio IV. in decreto ipso Pontificis. Posterior verò non est sub his terminis in Concilijs definita, apertè tamen ex eorum definitionibus colligitur, dū totam rationem principij in diuinis fundant in ipsa origine producentis: propterea namque docent, Patrem & Filium esse principium Spiritus sancti, quia illum producant. Atqui propriissimum & in omni rigore principium est, quod realiter influit esse in terminū à se distinctū. Vnde illud definit Aristoteles 5. Metaph. c. 1. *Id vnde aliquid est, aut fit*. Eodè modo Scho-

Aristoteles.
Scholastici.

lastici omnes in omni rigore Philosophico. Principium definiunt, *Id vnde aliquid procedit*. Cum ergo in Diuinis sit verus & realis influxus vnius personæ in aliam; vi cuius vna persona realiter procedit ab alia, erit vera & propria ratio principij.

7. Vnde nemo hætenus ex Scholasticis ausus est expressè negare in Diuinis veram ac propriam rationem principij notionalis: nam licet Aureolus in Diuinis neget veram rationem potentie notionalis, non tamen est ausus negare veram rationem principij notionalis. Eò quòd, ut ipse docet in 1. dist. 29. ar. 3. vera ratio principij saluari potest etiā in eo, in quo nulla est ratio potentie productiue: quoniam ad veram rationem principij sufficit purū agere, absque vlla potentia productiua propria; & quia in Diuinis est purū agere absque potentia productiua, est vera ratio principij, esto in eo nulla sit ratio potentie. Quæ, an coherenter dicta sint, alijs examinanda relinquo.

Aureolus.

8. **D**ICO 2. Tametsi ratio principij notionalis peculiari modo conueniat Patri, non tamen à vera ratione principij notionalis excluditur Filius. Prima pars constat: nam sumptum principij secundum omnem rationem primitatis, est sola notio Patris: quoniam solus Pater est sub omni ratione primus in originando: quia solus Pater ita originat, ut non originetur. Et quia principium propriè dictum dicitur à primitate originandi, ideò Pater habens omnem primitatem in originando, habet omnem primitatem principij notionalis; atque adeò solus ipse est peculiari modo principium notionale in Diuinis. Vnde ad hanc peculiarem rationem principij Patris propriam denotandam, Patres & Scholastici cum Magistro in 1. dist. 29. Patrem appellant absolute *principium*, Filium verò *principium de principio*.

Patres &
Scholastici.
Magister.

9. **S**ECUNDA pars probatur, quoniam ad veram rationem principij sufficit primitas in vno tantum genere: non enim, ut aliquid sit principium in genere efficientis, debet habere primitatem in genere finis, aut contrā; sed sufficit, si primitatem habeat in suo dumtaxat genere, ut in eo sortiri possit veram rationem principij. Vnde cum Aristoteles præcitato loco Metaphysices docuit, commune esse omnibus principijs esse primum, statim exempla subiungit, in quibus de vnoquoque primitas verificatur in suo dumtaxat genere: atqui Filio Dei conuenit primitas in originando per voluntatem: ergo Filio Dei conuenit vera ratio principij spiritali. Minor probatur, quoniam primitas principij in eo consistit, ut in quo genere quis principiat, non sit ipse ab alio principiat, esto supponatur in alio genere principiat. Etenim punctum dicitur principium lineæ, materia & forma principia compositi naturalis, etiam si tam punctum in linea, quàm materia & forma in composito naturali supponantur in alio genere, nempe in genere efficientis ab alio principiat. Ergo etiam si Filius Dei supponatur originatus

Arist.

originatus per intellectum à Patre, quia tamen non supponitur originatus ab eodem per voluntatem, erit simpl. citet primus in ratione principij originantis per voluntatem atque ad eò in ratione spirandi.

10. Confirmatur, quia Filius non dicitur primus in spirando respectu Patris, cum quo vna & eodem indivisibili virtute & origine spirandi producit, sed respectu termini duntaxat spirabilis: respectu cuius tam Filius, quam Pater dicitur vnum principium spirativum, origine prius. Nec refert, quòd Filius virtutem spirandi accipiat à Patre, quia non accipit illam per eandem originem, per quam constituitur principium Spiritus sancti; nam accipit illam per originem generativam, constituitur autem principium Spiritus Sancti per originem spirativam. Neque hinc sequitur, duo esse in Divinis principia notionalia, quia licet Pater & Filius sint duo supposita distincta realiter, non tamen sunt duo principia proximè productiva: quoniam Paternitas, quæ proximè constituit principium generativum, non distinguitur à spiratione, quæ constituit proximum principium spirativum. Filius enim non constituit vnum principium spirativum cum Patre per filiationem à Paternitate distinctam, sed per spirationem, quæ est vna & eadem in Patre & Filio. Atque ad eò principium spirativum non distinguitur à principio generativo, nisi tantum terminativè, penes terminos producibiles realiter distinctos.

11. Obijciens primò: Si in Divinis est verum principium: ergo erit vera principiatio, & verum principiatum. Consequentia probatur, quia hæc sunt correlativa: correlativa autem sunt simul. Admittunt Bonaventura in 1. dist. 29. art. 1. q. 1. Scotus quodlib. 8. art. 3. Richardus dist. 28. art. 2. quæst. 1. & 2. Durandus ibidem. q. 1. num. 5. & alij consequentiam quoad rationem principij & principiatum. Aureolus verò eadem dist. art. 3. propos. 2. ultra hæc admittit etiam principiationem, tam activam in persona principiante, quam passivam in persona principiatam. Sed cautius S. Thomas 1. p. q. 33. art. 1. ad 2. & plerique Theologi cum ipso negant hæc omnia in Divinis, admissa solâ ratione principij. Eò quòd hæc nomina imperfectionem important; denotant enim ex modo significandi inceptionem productionis & termini producibilis. Vnde negandum est, quando vnum correlativorum ex modo significandi, importat imperfectionem, si admittitur vnum, admittendum esse alterum in Divinis. Nam, ut rectè ibidem docet S. Thomas, admittimus in Divinis perfectionem authoris, ut mox probabitur, & tamen non admittimus imperfectionem subiectionis, quæ illi correlatiue responderet.

12. Obijciens secundò. Si in Divinis admittitur ratio Principij, pari modo admitti debet & ratio initij, quæ cum ratione ipsa principij recurrit. Admittunt hoc aliqui Patres

Græci, sed tutius hoc negat Magister in 1. dist. 29. c. penult. cum Hilario lib. 4. de Trinit. circa initium, S. Thomas in expositione textus, Bonaventura art. 1. q. 1. & tota ferè Schola Theologorum. Cuius discriminis ratio est; quia *Initium* importat primitatem durationis, *Principium* verò originis. Quin negat ibidem Magister hanc propositionem, *Filius habet principium: nam licet*, inquit, *Filius sit principium de principio: non est tamen concedendum quòd Filius habeat principium*. Verum nullum in hac propositione video periculum, posito, quòd Principium sit determinatum ex institutione sapientum ad solam primitatem Originis significandam. Cæterum Patres & si qui alij graues Authores, in Divinis vtuntur nomine *Initij*, benignè explicandi sunt, ut nomen *Initij* confundant cum nomine *Principij*.

13. Dico tertio: Spiritus sanctus non est principium notionale, est tamen simul cum Patre & Filio principium essentiale respectu productionis ad extra. Assertio quoad utramque partem est de fide. De fide namque est, Spiritum sanctum non esse ad intra productivum. De fide etiam est, Spiritum sanctum esse æquè Deum ac Patrem & Filium. De fide quoque est, Omnia opera ad extra esse à Deo, ut Deo. Igitur de fide est, Spiritum sanctum esse vna cum Patre & Filio essentiale principium productionis ad extra. Ad quod significandum Catholici Doctores vt solent eo modo loquendi, *Spiritus sanctus est principium de utroque principio*. In qua propositione principium non sumitur notionaliter, sed essentialiter, connotando simul ordinem originis, quam Spiritus S. ad Patrem & Filium habet. Legendus est Alensis 1. p. q. 70. memb. 3. & Bonaventura in 1. dist. 29 in expositione textus dubio 2.

14. Dico quartò: Hæc propositio, Pater est principium & fons totius Deitatis, non solum est Catholica, sed etiam tuta, & absque limitatione admittenda; nullo tamen pacto est ad Filium extendenda. Assertio hæc aliquo modo est contra Barthol. Torres 1. p. q. 33. art. 1. vbi docet, prædictam propositionem non esse absolutè concedendam, sed explicandam. Verum nostra sententia est communior inter Theologos: quam probo per singulas partes. Et primò quòd sit Catholica & tuta, euidenter ostendit autoritas tot Patrum & Conciliorum, quæ illam sub his terminis vsurpant. Dionysius de Divinis nominibus cap. 2. *Solus fons supersubstantialis Deitatis est Pater*. & versus finem: *Primordialis & fontana Deitas Pater, Filius verò & Spiritus sanctus secunda Deitatis (si fas est dicere) germina plantata divinitus, & velut flores, ac supersubstantialia lumina, à Scripturis sanctis accepimus*. Et August. lib. 4. de Trinit. c. 20. ad finem. *Totius*, inquit, *Divinitatis (vel si melius dicitur) Deitatis principium Pater est*. Ex Concilij verò Toletanum XI. in professione fidei initio: *Confitemur, inquit, ineffabilem Trinitatem, Patrem, Filium,*

Magister.
Hilarius.
S. Thomas.
Bonavent.
Tota schola
Theologo-
rum.

Patres be-
nignè expli-
candi.

Doctores
Catholici.

Alensis.
Bonavent.

Torres.

Dionysius.

Anastasi.

Concilium
Toletanum
XI.

Concilium
Florentin.

& Spiritum sanctum; & Patrem quidem ingenuum, ipse enim à nullo originem ducit, ex quo & Filius natiuitatem, & Spiritus sanctus processionem accepit. Fons ergo ipse est & origo totius Diuinitatis. Pari modo Concilium Florentinum in decreto de processione Spiritus sancti, Patrem appellat fontem & principium totius Deitatis.

S. Thom.

15. Secundò, quòd sit absque limitatione admittenda, probatur tum citata auctoritas Patrum & Conciliorum, quæ illam absque vlla limitatione admittunt: quoad res autem dogmaticas licitum nobis est in modo loquendi conformari Concilijs, præsertim à summo Pontifice approbatis. Tum ratio ipsa: nam, vt rectè Sanctus Thomas in 1. dist. 29. in expositione textus in fine, & 1. p. q. 39. art. 5. ad vltimum, dupliciter sumi potest Deitas in hac propositione, vno modo pro essentia à personalitatibus præcisa; alio modo pro personis ipsis in Deitate subsistentibus: vtroque modo sumpta verum reddit sensum. Nam sumpta primo modo reddit hunc sensum: Pater est principium communicandi Deitatem omni modo possibili, quo illa communicabilis est, siue Filio per intellectiōem, siue Spiritui S. per volitionem. Sumpta verò secundo modo facit hunc sensum: Pater est principium producendi personas, in Deitate subsistentes. Neque hinc sequitur, Patrem esse principium sui ipsius: quoniam, vt rectè S. Thomas & Bonauentura in 1. dist. 29. a. 1. q. 1. huiusmodi locutiones intelligendæ sunt in sensu accommodato, sicut inquit, S. Thomas loc. cit. 1. p. ad vlt. aliquis de populo dicitur rex totius populi, non tamen sui ipsius.

S. Thomas.
Bonauent.

16. Ceterum Concilia & Patres in 2. sensu illam vlturpare videntur, expressè hoc indicat citatum Concilium Toletanum: siquidem ex productione Filij & Spiritus sancti concludit, Patrem esse fontem & principium totius Deitatis. Idem indicat Concilium Florentinum. Ceterum vtique sensus verus est, veramque reddit sine vlla limitatione propositionem. In vtroque tamen sensu, Totalitas, non cadit supra Deitatem, sed iuxta priorem sensum cadit supra modos communicabilitatis: iuxta posteriorem verò supra personas producibiles in Deitate subsistentes. Ratio verò est, quoniam Concilia & Patres hanc propositionem pronunciant, tanquam Patris propriam. Solus autem Pater communicat totam Deitatem, quoad omnem modum communicabilitatis possibilem, & quoad omnes personas, in ea subsistentes producibiles; nam solus Pater communicat illam per intellectiōem & volitionem, quibus illa communicabilis est: & per productionem filiationis & processionis, quæ in Deitate subsistentes, producibiles sunt.

17. Terriò, quòd talis locutio nullo pacto sit ad Filium extendenda, constat tum ex eadem auctoritate Patrum & Conciliorum, quæ nunquam illam ad Filium extendunt,

tum ex proxima assignata ratione: quoniam esse fontem & principium totius Deitatis, est esse principium communicandi Deitatem omnibus personis, & modo communicationis possibili. Quà ratione non potest competere Filio, qui illam non communicat, nisi Spiritui sancto, & tantum via spirationis per voluntatem.

Augustin.

18. Dices. Saltem poterit Filio competere fons & principium Deitatis, quo modo talem propositionem corripit Augustinus, cum dixit, *Sine vt melius dicitur principium Deitatis*: vbi omisit particulam *Totius*, sine qua potest Filio competere, quòd sit principium Deitatis, nam illam verè communicat Spiritui sancto, etsi non omni modo, quo illa communicabilis est. Respondeo. Nego etiam cum hac limitatione posse talem locutionem ad Filium extendi: tum quia neque cum hac limitatione illam Augustinus, vel aliquis Patrum, aut Conciliorum ad Filium extendit: tum quia vel illa construitur cum termino *Fons & Origo*; & idem sonat, quòd primum principium simpliciter in genere communicationis & productionis, quo pacto competit soli Patri, vel cum solo termino *Principium*. Et tunc, licet spectatà intrinsecà ratione, videatur etiam ad Filium extendi posse; spectatà tamen extrinsecà auctoritate, quæ in propositionibus dogmaticis pluris est faciendā, ad Filium extendi non potest; cum illa ex tacita institutione & approbatione Patrum & Conciliorum sit tantum determinata ad Patrem.

19. Dico quintò: Pater est Author Filij & Spiritus sancti, similiter Filius Spiritus sancti Author absolutè dici potest. Prior assertio sine controuersia recipitur ab omnibus Scholasticis, qui eam expressè cum Magistro in 1. dist. 9. cap. penult. & dist. 15. cap. vlt. docent. Eamque passim vsurpant Patres. Et licet Augustinus contra Maximinum ca. 14. illam distinguat: *Nam si propterea, inquit, Deum Patrem de Filio dicis Authorem, quia ille genuit, genitus est iste: quia iste de illo est, non ille de isto, fateor & concedo: si autem per nomen Authoris minorem vis facere Filium, Patremq. maiorem, nec eiusdem substantiæ Filium, cuius est Pater, detestabor & respuam*. Ceterum propterea id Augustinus fecit, non quia propositio ipsa per se spectatà talē sensum ingerat; sed quia illa ex intentione proferentis detorquebatur ad falsum sensum, quod apertè colligitur ex ipsis verbis Augustini, dum talem propositionem non distinguit per ordinem ad intrinsecam significationem propositionis, sed per ordinem ad extrinsecam intentionem heretici proferentis. Etenim, vt ex materia de Fide suppono, sæpè aliqua propositio suspecta esse potest, non ex intrinseca significatione, sed ex extrinseca intentione proferentis. Fundamentum verò assertionis est, quia nomen *Authoris* non importat, nisi rationem principij, vel ad summum rationem principij, connotando negationem originis ab alio.

Scholastici.
Magister.Patres.
Augustin.

S. Thomas.
Caietanus.

20. Posterior assertio est contra S. Thomam in 1. dist. 29. q. 1. art. 1. & Caietanum 1. p. q. 32. art. 1. Quorum fundamentum est, quia nomen *Authoris* supra rationem principij addit negationem passivæ originis ab alio. Nostra tamen sententia communior est inter Theologos, præsertim recentiores. Vnde Bartholomæus Torres 1. p. q. 33. art. 1. putat, S. Thomam mutasse sententiam in summa. Fundamentum verò assertionis est, quia etiam secundum rigorem nominis, ut ex peritis Latinæ linguæ constat, *Author* non addit supra rationem principij negationem passivæ originis; cum in humanis Pater sit verus *Author* Filij, etiam si sit ab alio principio. Sufficit enim ad rationem *Authoris*, ut in eo, in quo est, principium non sit ab alio. Vnde nomen *Authoris* tribuit Filio Hilarius lib. 2. de Trinit. *Spiritus*, inquit, *sanctus de Patre & Filio Authoribus constituendus est*. Cæterum notat citato loco Torres nomen *Authoris*, prout Filio tribuitur, non esse scribendum litera *C*. sed *T*. eo quod cum litera *C* augmentum significat, utpote à verbo *augeo* derivatum; Cum litera verò *T* solum significat eum, qui aliquid producit, etiam si quod producit, non augeat.

Hilarius.

Torres.

21. Verum non tantum ut attribuitur Filio, sed etiam ut attribuitur Patri scribendum est litera *T* & non *C*, quia nec Pater producendo augeat personam, quam producit, sed illam simpliciter producit. Etenim augere est superaddere novam perfectionem præexistenti eiusdem rationis cum perfectione, quæ in præexistente supponitur; at nec Pater, nec Filius producendo superaddunt novam perfectionem termino præexistenti eiusdem rationis cum perfectione, quæ in præexistente supponitur; sed primò illam produciunt. Dixi perfectionem eiusdem rationis, ut excluderem perfectionem absolutam naturæ, cui quodammodo præexistenti superadditur perfectio relativa hypostasis productæ: quia cum hæc non sit eiusdem rationis cum natura, dici non potest per productionem hypostasis natura quodammodo augeri; quoniam augmentum debet esse eiusdem rationis cum perfectione, cui superadditur.

22. Dico sextò. Nec Pater respectu Filij, nec uterque respectu Spiritus sancti causa propriè dici potest. Assertio communis est inter Latinos Theologos, quam Eugenius IV. in decreto de processione Spiritus sancti, tanquam communem sententiam Latinorum Doctorum declarat & approbat: *Declarantes*, inquit, *quod id, quod SS. Doctores & Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium, quoque esse secundum Græcos quidem causam, secundum Latinos verò principium subsistentia Spiritus S. sicut & Patrem. Quin & ipse Patriarcha Constantinopolitanus Bessarion in oratione habita ad Concilium Florentinum de vnione cap. vlt. initio, hanc Latinorum sententiam contra*

Theologi
Latini.
Eugenius.Bessarion.
Patriarcha
Constanti-
nop.

Græcos approbare videtur; dum, *Quod SS. Doctores orientales, inquit, in Divinis viuntur nomine causa, & causati, largo modo, non quidem ut limitatione & dependentiam importat, sed prout productione & emanationem à principio eius, quod est à principio, significat*. Vbi Patriarcha planè sentit, nomen causæ & causati non nisi improprie (hoc enim sonat modus ille loquendi, *Largo modo*) Divinis personis tribuit.

23. Ratio verò assertionis est, quia causa imperfectionem & dependentiam respectu eius, cuius est causa, denotat. Porro imperfectio, quam causa respectu eius, cuius dicitur causa, importat, duplex est. Prima est diversitas naturæ quam, causa per se importat respectu causati, nam, ut ex Aristotele causam Philosophi definiunt, *Est unde aliud sequitur*. Porro aliud naturæ diversitatem importat; propter quod in Divinis non dicimus esse aliud & aliud, sed alium & alium: quoniam aliud naturæ, alius suppositi tantum diversitatem importat. Non sic autem Principium, quod, quia abstractius est, quippe quod alijs convenit, quæ causa non sunt, huiusmodi naturæ diversitatem per se non importat. Vnde potest competere etiam ijs, quæ naturæ diversitatem non important, sed solam suppositi distinctionem. Secunda imperfectio est, quia nunquam causatum habet esse cum tanta necessitate, cum quanta illud habet causa ipsa. Nam causa habet esse necessariò necessitate saltem suppositionis, quæ necessitate non habet esse ipsum causatum, quia causatum potest saltem Divinâ potentiâ impediri, ne recipiat esse à causa. Propter hanc duplicem imperfectionem, quam importat causa respectu causati, nequit Divinis personis ad intra producentibus propriè tribui.

Aristotel.

24. Confirmatur, nam omnis causa vel est materialis, vel formalis, vel finalis, vel idealis, vel efficiens: nulla ex his in Divinis tribui potest. Non materialis & formalis, ut per se patet. Non finalis, quia semper finis præstantior est ijs, quæ sunt ad finem. Vnde si vna persona esset finis alterius, vna esset nobilior aliâ. Non idealis; quoniam hæc definitur, *Id, ad cuius instar aliud exemplatur*: unde essentialem diversitatem ideati ab idea importat. Non demum efficiens: nam etiam hæc naturæ diversitatem importat.

25. Ex his colligitur, quod licet persona producta accipiat esse à persona producente; nec non vna persona alteram ad essentialē sui complementum exigat, non tamen vna persona est dependens, vel indiga alterius personæ: quoniam hæc acceptio, vel exigentia non est per aliquam causalitatem, & contingentiam, sed per solam originem, & omnimodam necessitatem.

26. Ad rationes dubitandi. Prima constat ex secunda assertionē. Secunda cum sua confirmatione, ex quarta. Tertia ex quinta. Etenim nego, *Authorem* per se importare superioritatem, vel maioritatem respectu eius, cuius dicitur *Author*, sed solam rationem

principij cum negatione passivæ originis in eo genere, quo constituitur principium. Ad quartam nego antecedens. Nam licet omnis causa sit principium, non tamen contrā, omne principium est causa, nam priuatio est principium mutationis, non tamen est causa illius. Aristoteles autem explicandus est de principio realiter influente, quod licet in rebus creatis recurrat cum causa, in ordine ad quas Aristoteles principium influens definiuit, non tamen in Diuinis, quorum productricem virtutem Aristoteles ignorauit.

Aristoteles.

27. Ad complementum doctrinæ inquit hinc Scholastici, an ratio principij analogicè tantum dicatur de principio notionali & essentiali, an etiam vniuocè. Variant plerumque Scholastici. Mihi iuxta data principia omnino dicendum est, rationem principij analogicè tantum dici de notionali & essentiali. Fundamentum est, quia vel principium sumitur formaliter pro ipso formali respectu ad terminum producibilem, vel fundamentaliter pro substrato talis respectus: neutro modo ratio principij potest vniuocè, sed tantum analogicè conuenire principio essentiali & notionali: ergo. Prior pars minoris constat, quoniam respectus ad terminum producibilem in principio notionali est realis, in principio verò essentiali est rationis: Atqui enti reali & rationis non potest vna ratio vniuoca conuenire: ergo.

Scholastici.

28. Posterior verò pars Minoris probatur, quia nulla ratio perfectè vna ex Diuinis perfectionibus abstrahi potest. Ergo nequit ex principio notionali & essentiali vniuoca ratio abstrahi: igitur nequit ratio principij vniuocè prædicari de principio notionali & essentiali. Hæc posterior consequentia patet, quia non alia ratio prædicatur de inferioribus, quàm quæ ab illis abstrahitur; ergo si nequit à principio notionali, & essentiali abstrahi vna ratio vniuoca perfectè communis, nequit vniuoca ratio de illis prædicari. Prior consequentia etiam patet: siquidem principium notionale & essentialiale sunt perfectiones intrinsecæ Deo. Antecedens verò probo, quoniam si posset vniuoca ratio ex perfectionibus Diuinis abstrahi, sequeretur in Diuinis perfectionibus dari metaphysicam compositionem, nam ad hanc sufficit concursus duorum conceptuum sese perfectè excludentium ad vnum tertium constituendum. Igitur si ex principio notionali & essentiali abstrahi posset ratio vna perfectè præcisa à rationibus inferioribus, talis ratio propriissimè constitueret vnum compositum metaphysicum cum ratione inferiore, à qua perfectè abstrahitur: non minùs quàm ratio animalis constituit vnum compositum metaphysicum cum rationalitate, à qua perfectè præscindit.

SECTIO II.

An ingenuum tribui possit Patri, sitque ipsius tantum proprium?

29. **P** R I M A dubitandi ratio est, quoniam multi Patres, hoc nomen, tanquam præstigiosum, profanum, & à sacris Scripturis alienum à Diuinis remouebant. Legendi sunt Athanasius Orat. 2. contra Arianos, Epiphanius hæresi 73. Ambros. lib. de Incarnationis Dominicæ mysterio c. 8. & 9. vbi *In Scripturis*, inquit, *Ingenitum nusquam inuenio, non legi, non audiui.*

Athanasius
Epiphanius,
Ambrosius.

30. **S** E C V N D A dubitandi ratio est, quoniam, vt Damascenus aduertit, lib. 1. fidei cap. 9. hoc nomen *Ingenitum* maximam continet æquiuocationem: *Nosse autem*, inquit, *oportet, Ingenitum, Homonymum esse, & nunc non factum significare, nunc verò non genitum.* Nam vel illud negat productionem inuoluentem mutationem, & sic conuenit omnibus Diuinis personis. Vel negat solam productionem per generationem, & sic conuenit etiam Spiritui sancto, qui per generationem non procedit; vel negat omnem productionem adualem, & sic conuenit etiam creaturis possibilibus; nam etiam illæ sunt hoc modo ingenitæ. Vel demum negat productionem etiam possibilem, quo pacto ingenitum conuenit etiam naturæ Diuinæ, nec non entibus impossibilibus; nam tam naturæ Diuinæ, quàm entibus impossibilibus repugnat quælibet productio. His tamen non obstantibus.

31. Dicendum est, ingenuum esse proprium Patris, nec posse alij, quàm ipsi attribui. In hac assertionem omnes Scholastici conueniunt cum Magistro in 1. dist. 28. & apertè colligitur ex perpetuo vsu totius Ecclesiæ, quæ semper hoc nomen, tanquam Patris proprium vsurpauit in Concilijs & Hymnis. Eadem veritas traditur à Patribus, qui vnanimi consensu hoc nomen attribuant soli Patri, non tanquam in Scripturis contentum, sed disputantium consuetudine introductum, vt Augustinus testatur 15. de Trinit. cap. 26. ad finem: *Pater solus*, inquit, *non est de alio, ideo solus appellatur ingenuus, non quidem in Scripturis, sed in consuetudine disputantium.* Quod si interdum illud reijcere videntur, id propterea faciunt, ne, vt Basilius testatur lib. 1. contra Eunomium, ansam præbeant Arianis, qui ex hoc nomine occasionem attripiebant, vrgendi Catholicos, vt, si ingenuum Patrem, genitum Filium facerentur, naturæ diuersitatem inter eos admittere cogerentur: cum, vt ipsi inferebant, impossibile sit, eiusdem naturæ esse genitum & ingenuum. Ego, inquit Basilius, *Ingeniti, siue*

Scholastici.
Magister.
Perpetuo
Ecclesiæ vsu
firmatum.

Augustin.

Basilius.

Innascibilis

Innascibilis appellationem, quamvis summe pere cogitationibus nostris congruat, tamen quoniam nullo modo in Scripturis ipsam inuenio, & quoniam primum est elementum blasphemie istorum, silentio tradendam merito dixerim. At ubi ista hæreticorum calumnia cessauit, nullum est periculum, nulla suspicio in talis nominis usurpatione. Vnde qui nunc oppositum sentiret, non solum temerarius, sed etiam erroneus iudicio Bartholomæi Torres i. p. q. 3. art. 4. & Didaci Ruiz de Trinitate disput. 52. sect. 3. habendus esset.

32. Antequam autem demonstremus, hoc nomen *Ingenitum* esse proprium Patris, nec posse Filio aut Spiritui sancto simpliciter attribui, videndum est, in qua significatione illud accipiendum sit: ergo, ut soli Patri conueniat, sitque illius à reliquis omnibus condistinctum; negare debet omnem omnino passiuam producibilitatem, siue per originem hypostasis, siue per communicationem naturæ. Atqui hoc modo esse solius Patris proprium, facile ostenditur. Nam solus Pater non est ab alio, neque per originem hypostasis, neque per communicationem naturæ: igitur solus Pater est ingenitus. Consequentia patet ex *Ingeniti* supposita notione. Antecedens sic demonstro. Etenim, posito, quod in Deo sint aliquæ personæ realiter productæ, necessariò concedenda est vna omnino improducta, à qua reliquæ productæ originem trahant.

33. Hoc autem sic ostendo. In quavis serie producentis & producti, necessariò sistendum est in aliquo primo principio, à quo ita reliquæ sint, ut ipsum à nullo alio esse possit: ergo etiam in serie Diuinarum personarum producentium & productarum sistendum erit in vno primo principio, à quo ita reliquæ personæ sint, ut ipsum à nullo alio esse possit. Consequentia constat à fortiori. Nam ratio, quæ demonstrat, in quavis serie producentis & producti sistendum esse in aliquo primo omnino improducto, euidentiùs ostendit, id asserendum esse in serie ipsa Diuinarum personarum. Etenim ratio, quæ in quavis alia serie id aperte conuincit, sunt manifesta absurda, quæ secum affert infinitas producentium & productorum, quæ necessariò admittenda esset, si sistendū non esset in vno primo principio omnino improducto: atqui hæc potiori iure & ratione conuincunt in serie ipsa diuinarum personarum, quarum infinita multiplicatio multo magis repugnat, quam quæuis alia infinita rerum multitudo, propter illimitationem perfectionis, quam vnaque persona Diuina debet in suo genere continere. Nam hoc ipso, quod personæ diuinæ essent infinitæ, singulæ essent imperfectæ, & finitæ perfectionis in suo genere. Quia cum hæc multiplicatio personarum necessariò deberet esse numerica, hoc ipso vna persona non contineret omnem numericam perfectionem possibilem, siquidem non contineret numericas perfectiones reliqua-

tum personarum. Antecedens verò constat ex disputatis de existentia Dei. Posito igitur, quod in processu Diuinarum personarum sistendum necessariò sit in aliquo primo principio omnino improducto: hoc aliud esse non potest, quam Pater: igitur solus Pater erit ingenitus. Minor probatur, nam hoc esse non potest natura ipsa Diuina, aut aliqua alia persona, à Patre distincta: ergo necessariò erit Persona ipsa Patris.

34. Quod non possit esse natura ipsa Diuina, constat: nam hæc non distinguitur à paternitate. Inter producentem autem & productum debet realis intercedere distinctio. Nec sufficit, sola distinctio formalis, aut modalis, qualem inter naturam Diuinam & personalitates ponunt Scotus & Durandus: quia non posset maiore distinctione distingui paternitas à reliquis personalitatibus, quam distingueretur ab ipsa natura Diuina, si ab ipsa produceretur: atqui de facto paternitas non distinguitur à reliquis personalitatibus Diuinis solâ formalitate, aut modalitate. Sed realitate: ergo eadem realitate distingueretur à natura, si ab ipsa produceretur. Minor cum consequentia claret. Maior probatur, quia non per aliud paternitas distingueretur à reliquis personalitatibus, quam per id, quod vi productionis acciperet à natura: ergo si à natura vi productionis non acciperet, nisi solam formalitatem, aut modalitatem, non posset à reliquis personalitatibus distingui realitate. Antecedens constat in omnibus Diuinis personalitatibus, quæ non per aliud inter se distinguuntur, quam per id, quod vi productionis singulæ accipiunt à producente. Cuius ratio est, quia tota ratio distinctionis in Diuinis fundatur in ipsa ratione productionis: nam in quo non producuntur, nullo modo distinguuntur, alioqui distinguerentur in entitate absoluta.

35. Occurri posset huic argumento per quandam doctrinam assignatam in additionibus Scoti in 1. dist. 28. q. 3 §. *Præterea tertio*, quod quando producentis est suppositum, tunc debet inter ipsum & productum realis distinctio intercedere; secus quando producentis non est suppositum, sed tantum indiuiduum singulare, quale esse natura Diuina paternitatem producentis. Cuius discriminis ratio est, quia indiuiduum singulare potest producendo se totum communicare producto. Etenim quæ singulare est, non repugnat ei productio; quæ verò non suppositum, non repugnat ei communicatio. Supposito autem non repugnat productio, repugnat tamen communicatio; & ideo si producit, semper distinctum producit, quia proprium suppositi est, esse incommunicabile.

36. Sed contrà, nam siue producentis sit suppositum, siue solum naturæ indiuiduum, implicat, ut realiter producat, & sit idem realiter cum producto: quia realis distinctio

Torres.
Ruiz.

Scotus.
Durandus.

Scotus.

inter produciens & productum non fundatur in eo, quod produciens sit suppositum, sed in eo præcisè quod sit produciens: quoniam ut produciens debet realiter influere in productum: nequit autem idem realiter influere in se ipsum; quia cum realis influxus sit realis egressio termini à virtute productrice, implicat, ut sit idem cum ipsa virtute producete. Fateor hanc rationem assignari non posse ab ijs, qui docent proximum principium producendi in Diuinis esse naturā: imò nec posse ab ijs conuincentem rationem reddi, cur nequeat paternitas à natura produci, esto ab illa non distinguatur: sicut nec ab ipsa distinguitur filiatio: cum tamen filiatio sit à sola natura, ut à principio realiter influente.

37. Quod autem eadem paternitas non possit esse ab aliqua alia persona, ab ipsa paternitate distincta, sic ostendo. Nam vel hæc esset aliqua ex personis ab ipsa persona Patris productis; & hoc implicat non minus, quam implicet idem produci à se ipso: nam æqua implicantia est, idem produci à se ipso, atque à suomet producto: vel esset alia persona improducta; & tunc non foret maior ratio, cur potius sistendum esset in hac persona improducta, quam in ipsa persona Patris. Vnde ulterius sciscitandum esset, quo genere productionis produceretur à tali persona Pater, generationisne, an spirationis, an alterius generis? non generationis, alioqui non posset Pater alium Filium gignere, cum tota vis generatiua tunc adæquata esset in prima productione. Vnde Pater non esset Pater, sed Filius. Non Spiratio, tum propter eandem rationem: tum quia illa esset prima productio, quæ in Diuinis non potest esse spiratio, quia hæc est per voluntatem, quæ intellectus productionem supponit. Non alterius generis: quia in agente per intellectum non datur alia productio, quam per intellectum & voluntatem.

38. Occurri posset huic argumento, ponendo vitamque personā & Patrem & quæ ponitur à Patre distincta, improductā. Vnde tunc saltem sequeretur, *Ingenitum* non esse solius Patris proprium, sed alterius etiam personæ, quæ ponitur à Patre distincta.

39. Sed contrā, tum quia si admitterentur, duæ personæ improductæ, non esset maior ratio, cur non admitterentur plures. Tum quia vel utraque persona concurreret ad productiones aliarum, vel non. Si utraque concurreret, assignanda esset tertia notio communis, per quā illæ ambæ simul concurrerent ad productionem Filij & Spiritus S. sicut assignatur in Patre & Filio communis notio spirationis actiue ad producendum Spiritum S. Si non utraque produceret: ergo alterutra esset otiosa, quo nihil repugnantius in Diuinis, cum ibi omnia sint summè necessaria. Tum maxime, quoniam talis distinctio personarum necessariò secum ferret realem distinctionem naturarum. Quod sic

ostendo. Nam istæ personalitates necessariò essent in suo genere imperfectæ, cum neutra per se sumpta adæquaret capacitatem naturæ Diuinæ, quam habet ad simpliciter subsistendum. Quia cum tales personalitates non ponerentur, ut termini fecunditatis Diuinæ, quippe cum non essent productæ, sed à se, necessariò deberent poni ad explendam capacitatem naturæ Diuinæ, quam habet ad simpliciter subsistendum. Ergo neutra per se sumpta esset sufficiens explere infinitam capacitatem naturæ Diuinæ: ergo singulæ per se sumptæ essent finitæ virtutis: ergo etiam simul sumptæ essent finitæ perfectionis: ergo etiam natura, quam istæ personalitates suppositarent, esset finita: ergo illa non esset vna, sed plures realiter inter se distinctæ. Prima consequentia patet, quia si quælibet personalitas per se sumpta, sufficiens esset ad explendam capacitatem naturæ Diuinæ, quam habet ad subsistendum simpliciter, superflue ponerentur duæ; cum non ob aliam rationem illæ ponantur, quam ut reddant naturam simpliciter subsistentem. Secunda consequentia probatur, quia infinitum est, quod continet omnem perfectionem possibilem illius generis, in quo ponitur infinitum: unde hoc ipso, quod quælibet subsistentia non esset per se sufficiens explere capacitatem naturæ ad subsistendum simpliciter, non contineret omnem perfectionem possibilem in genere subsistentiæ simpliciter. Tertia consequentia patet, nam ex duabus perfectionibus finitis, non potest consurgere vna infinita: sicut neque ex duobus numeris finitis, tertius numerus infinitus. Quarta consequentia ostenditur: quia cum subsistentia sit cōnaturalis perfectio quæ à natura exigitur, & natura nō exigat, nisi perfectionem sibi adæquatam, hoc ipso, quod duæ istæ subsistentiæ essent finitæ, essent à natura finita: cum non possit natura infinita naturaliter exigere subsistentiam finitam. Vltima verò consequentia euidenter inferitur ex præcedente: nam si talis natura esset finita, necessariò esset multiplicata, cum infinitum in esse nullam admittere possit multiplicitatem in esse.

40. Ex his euidenter concluditur, *Ingenitum* prout importat negationem omnis passiue originis, & communicationis, esse proprium Patris, nulloque pacto conuenire posse alteri personæ, aut naturæ Diuinæ; nam ei saltem in supposito Filij & Spiritus sancti non repugnat communicatio passiua, cui tamen repugnat in supposito Patris; quia prout est in supposito Patris, non potest illi conuenire passiua communicatio ab alio.

41. Quæres. An saltem in alijs significationibus possit *Ingenitum* attribui Filio & Spiritui sancto? Respondeo posse, sed semper cum addito declarante & limitante illud ad significatum personæ, cui attribuitur, conueniens. Ceterum simpliciter & absolute non posse: nam quodlibet nomen absolute pro-

tè pro-

Communis
consensus
Patrum Ec-
clesiæ, &
Scholasti-
corum.

tè prolatum stat pro significato, ad quod ex voluntate & consensu institutoris est principaliter impositum. Atqui ex communi consensu Patrum, Ecclesiæ, & Scholasticorum hoc nomen *Ingenitum* principaliter est impositum ad significandam negationem omnis passivæ originis & communicationis: ergo simpliciter prolatum stabit pro ea: atque adeo non poterit simpliciter sine termino declarante & limitante attribui alteri à Patre.

Ad Patres.

Basilium.

42. Ex dictis patet ad primam rationem dubitandi, nam non idè Patres negabant nomen *Ingenitum* Patri, quia putabāt, illud non congruere cum ipsa notione Patris, quin expressè Basilium fateatur, illud summopere congruere, & aptum esse ad explicandam proprietatem æterni Patris; sed ad evitandam calumniam hereticorum, qui per huiusmodi nomen vexabant simplices. Secunda verò soluta manet, declarato multiplici notationis significato, & in quo illud sit accipiendum, ut sit proprium Patris.

43. Solum superest, respondendum, quo pacto *Ingenitum*, prout dicit negationem omnis passivæ productionis & communicationis, conveniat etiam entibus impossibilibus. Ad quod respondeo, ex opposita omnino ratione *Ingenitum* convenire æterno Patri, & impossibilibus. Nam impossibilibus convenit propter summam eorum imperfectionem; Patri verò propter summam eius perfectionem. Nam ex eo, quod illa sunt essentialiter non entia, nullius perfectionis, ne per passivam quidem productionem & communicationem possunt esse capacia. Æternus verò Pater contrā, quia quidditatiuè est ens à se, & per omnimodam improductionem & incommunicationem habet omnia à se, non est capax ullius productionis vel communicationis ab alio. Quare æternus Pater dicitur *ingenitus* ratione fundamenti positiui, essentialiter includentis omnem perfectionem à se. Impossibilia verò dicuntur *ingenita* ratione fundamenti negatiui, essentialiter excludentis omnem capacitatem participandi ullam perfectionem, etiam per communicationem ab alio.

SECTIO III.

Quid de formali importet, Ingenitum prout est proprium Patris?

44. **P** R I M A sententia affirmat, importare aliquid positivum, conveniens Patri ex eo formaliter, quod non est ab alio. Hanc rationem positivam explicant aliqui per universalem auctoritatem seu primitatem in originando, quam Pater habet supra ceteras personas Divinas; alij per fontalem plenitudinem Divinæ fecunditatis; alij per relationem oppositam relationi geniti, ad eum

modum, quo inæqualitas & dissimilitudo dicit positivam relationem, oppositam relationi equalitatis & similitudinis. Hanc sententiam referunt, & impugnat Alensis 1. p. q. 69. mem. 2. Bonaven. in 1. dist. 28. a. 1. q. 1. S. Tho. 1. p. q. 33. art. 4. ad 1. Scotus dist. 28. q. 2. art. 2. & reliqui ferè Scholastici, Fundamentum huius sententiæ, quia *Ingenitum* seu *innascibilitas* est propria notio Patris pertinet ad dignitatem ipsius, distinguens illum à reliquis personis Divinis: igitur est aliquid positivum: cum non possint hæc munia, nisi à ratione positiva præstari.

45. Confirmatur, nam ita se habet filiatio & nascibilitas in Filio, sicut paternitas & innascibilitas in Patre: sed Filiatio & nascibilitas important rationem positivam in Filio, ergo & paternitas & innascibilitas in Patre. Vnde Augustin. 5. de Trin. c. 7. *Non ergo, inquit, receditur à relatioe predicamento, cum ingenitus dicitur. Sicut enim genius non ad se ipsum dicitur, sed quod ex genitore sit: ita cum dicitur ingenitus, non ad se ipsum dicitur, sed quod ex genitore non sit, ostenditur. In eodem tamen predicamento, quod relatiuum vocatur, utraque significatio vertitur. Vnde concludit. Quia sicut Filius ad Patrem, & non Filius ad non Patrem refertur: ita genius ad genitorē, & non genius ad non genitorem referatur, necesse est.*

46. Secundò, Eandem sententiam probat Aureolus apud Capreolum mox citandum hoc pacto. Esse in se est positivus modus essendi substantiæ: ergo esse à se erit positivus modus subsistendi in Patre: sed talem modum dicit Innascibilitas Patris: ergo. Tertio esse à se non videtur aliud dicere, quàm habere sufficientiam subsistendi ex se sine alio: hoc autem est positivum: ergo innascibilitas, quæ talem modum significat, importat aliquid positivum. Quarto esse infinitum & indivisum importatur privatiuè, & tamen dicunt modum positivum: ergo etiam esse ingenitum & innascibile.

47. S E C U N D A sententia docet, *Ingenitum* importare solā negationē productionis ab alio. Est Capreoli in 1. dist. 28. q. vnic. art. 1. concl. 1. Mayroni q. 1. art. 1. inclināt S. Th. 1. p. q. 33. art. 4. & in 1. dist. 28. q. 1. art. 1. ad 1. & Scotus q. 2. art. 2. Fundamentum Mayroni est, quoniam in Patre non est nisi essentia & relatio. sed *Ingenitum* non importat essentiam, ut, ut per se patet; nec relationem; quia vel hæc esset paternitas: vel activa spiratio: neutra autem potest nomine ingentii importari; non paternitas, quia ut docet Augustinus 5. de Trin. cap. 6. *et si Pater Filium non genuisset, nihil prohiberet, eum dicere ingenitum*: non activam spirationem, nam hæc communis est Filio. Restat ergo, ut solam importet negationem productionis ab alio: sicut incorruptibile importat solam negationem corruptionis.

48. T E R T I A sententia docet, importare utrumq; & negationē productionis ab alio, & proximū fundamentum talis negationis.

Alensis.
Bonavent.
S. Thomas.
Scotus.
Reliqui
Scholastici.

Augustin.

Aureolus.
Capreolus.

Capreolus.
Mayronus.
S. Thomas.
Scotus.

Augustin.

Verum

Aureolus.

Verum adhuc dissensio est inter Autores huius sententiae, quid *Ingenitum* importet de formali per se primo, positivumne, an negativum? Aureol. in 1. dist. 28. art. 2. circa finem censet, *Ingenitum* siue *innascibile* de formali importare positivum, de materiali vero & connotativum negativum. Fundamentum eius est, quia *Ingenitum* & *innascibile* sunt nomina substantiva, quae de formali & in recto important suppositum, denominativum autem & in obliquo formam affirmantem, vel negantem: velut *Immensus* substantivum significat in recto & de formali suppositum, in obliquo vero & denominativum formam ipsam immensitatis. Alij contra existimant, de formali importare negationem, de materiali vero & consequenter positivum fundamentum negationis. Ita Alensis 1. p. q. 79. mem. 2. Bonaventur. in 1. dist. 28. art. 1. q. 1. Durandus q. 1. num. 5. Richard. art. 2. q. 1. Lycherus q. 2. in fine, Vasquez 1. p. q. 140. c. 3. Suarez libr. 8. de Trinit. cap. 2. & reliqui ferè recentiores Theologi. Pro cuius controuersiae explanatione,

Alensis.
Bonavent.
Durand.
Richardus.
Lycherus.
Vasquez.
Suarez.
Reliqui
Theologi.

49. Nota primo, dupliciter importari posse aliquod positivum nomine negativum, vno modo connotativum, seu in obliquo, & per modum subiecti connotati: quo pacto omnis privatio connotat subiectum, in quo veluti inheret; est enim privatio, negatio in subiecto apto: alio modo in recto quidem, & per modum partialis significati integrantis significationem totalem, secundario tamen & consequenter. Praesens controuersia non est, an *ingenitum* seu *innascibile* importet aliquid positivum primo modo; quia cum importet remotionem passivae originis per modum privationis, necessario importabit aliquid positivum per modum subiecti oblique connotati: sed controuersia est, an hoc positivum importet secundo modo, per modum partialis significati, & in recto, licet secundario & consequenter.

50. Nota Secundo, *Ingenitum* & *innascibile* dupliciter accipi posse, vno modo concretè pro subiecto habente ingignentiam & innascibilitatem, alio modo abstractè pro ipsa ingignentia & innascibilitate: in utraque acceptione videndum erit, quid illis ut directum & integrum significatum respondeat.

51. Dico Primo: In utraque acceptione tam concretè, quam abstractè *ingenitum* & *innascibile* non important solum negativum, aut solum positivum, sed utrumque simul; negativum quidem principaliter & de formali, positivum vero secundario & de materiali. Est contra Torres 1. part. quaest. 33. artic. 4. docentem, haec nomina tantum concretè accepta de materiali importare subiectum, abstractè vero solum importare negationem essendi ab alio. Fundamentum ramen nostrae assertionis est, quia non possunt haec nomina per se primo importare aliquid positivum, nec solum negationem: ergo utrumque simul. Atqui non important aequè primo utrum-

Torres.

que: igitur vnum primario & de formali, alterum secundario & de materiali. Antecedens quoad priorem partem patet, quia nomina negativa nequeunt per se primo importare aliquid positivum. Nam id per se primo importat nomen, ad quod significandum principaliter imponitur. Principaliter autem negativum nomen imponitur ad remouendam aliquam positivam formam de subiecto: igitur illius negationem principaliter importat.

52. Confirmatur primo, Nam *ingenitum* & *innascibile* per se primo negant relationem geniti & nascibilis; nam particula *In*, vim habet privandi: sed relatio geniti & nascibilis est perfectio positiva, ut constat in ipso Filio Dei: ergo nequeunt *ingenitum* & *innascibile* per se primo importare perfectionem aliquam positivam.

53. Confirmatur secundò, nam idè sonat esse *ingenitum* & *innascibile*, prout est Patri proprium; quod esse à se: sed esse à se de formali negat esse ab alio productum, ut cum dicimus Deum esse à se, primario & formaliter significamus, Deum à nullo esse productum. ergo.

54. Probat idem Antecedens quoad posteriorem partem ex eodem assignato principio. Nam id totum importat nomen, ad quod significandum est impositum. At nomen *ingenitum* & *innascibile* non solum est impositum ad remouendam omnem passivam productionem & communicationem à Patre, sed etiam ad significandam positivam perfectionem, propter quam convenit Patri talis negatio. Cum enim nequeamus hanc positivam perfectionem immediatè & per se in Patre concipere, illam circumloquimur, & explicamus per negationem productionis & communicationis ab alio. Confirmatur, nam similibus nominibus utimur ad explicandas positivae perfectiones essentiae Divinae, ut sunt *Immensus*, *Infinitus*, *Immutabilis* & similia. Nam omnia haec simul cum negatione, quam explicitè & de formali important; implicitè etiam & secundario important perfectionem illam positivam, propter quam talis negatio Deo convenit. Prima verò consequentia claret. Minor autem primi syllogismi probatur, nam id importat per se primo nomen, quod illo audito primo concipimus. Atqui audito hoc nomine *ingenito*, sicut & quolibet alio negativo de Deo, per se primo concipimus negationem, secundario vero perfectionem, in qua talis negatio fundatur. Minor patet, nam id primo concipimus audito nomine, quod nomen ipsum immediatè offert intellectui concipienti: sed nomen negativum immediatè offert intellectui concipienti negationem: ergo.

55. Ceterum quod haec nomina non solum in concreto, sed etiam in abstracto de materiali & secundario importent positivum fundamentum negationis, sic probatur. Nam etiam per talia nomina abstracta significare intendimus perfectionem aliquam posi-

tiam

tiuum in Deo, ratione cuius illi talis negatio conueniat: nisi quod per nomina concreta hanc positiuam perfectionem significamus in concreto; per abstracta uero eandem perfectionem significamus in abstracto.

56. Non minor controversia inter Authores superest, quid sit hoc positiuum, quod hoc nomen *ingenitum*, seu *innascibile* in aeterno Patre importat. Duplex autem perfectio est in Patre, natura absoluta, & hypostasis relatiua. Certum est, hanc negationem non fundari proximè in natura absoluta: nam quidquid proximè fundatur in illa, est commune omnibus personis. Nam quamuis natura præcisè spectata dici queat *ingenita*, quatenus esse *ingenitum* importat intrinsecam improducibilitatem: quia tamen illi non repugnat, saltem ratione personæ, cui communicatur, ratio geniti, sicut nec ratio passiuæ communicationis, quam etiam negat *ingenitum*, prout est Patris proprium, non potest hæc negatio proximè & immediatè fundari in natura, vel in aliqua perfectione absoluta, sed in sola hypostasi relatiua. Porro in ipsa hypostasi relatiua Patris duo sunt, Paternitas, per quam constituitur proximum principium productiuum Filij, & Spiratio actiua, per quam constituitur proximum principium productiuum Spiritus sancti. Certum est, hanc negationem *ingeniti* fundari non posse in spiratione actiua, quia hæc communis est Filio, cui tamen non conuenit ratio *ingeniti*, sed potius ratio geniti. Superest igitur, ut in sola Paternitate fundetur: in ea autem fundari obstant duo, primum est, quoniam, ut Augustinus 5. de Trinit. cap. 6. docet, *Nihil prohibet Patrem fuisse ingenitum, etsi Filium non genuisset*: nam si una tantum fuisset persona in Deo, proculdubio illa fuisset ingenita: Contra uero, nihil prohibet esse Patrem, esto *ingenitus* non sit, ut constat de Patribus creatis. Igitur ratio *ingeniti* nequit in Paternitate proximè fundari. Nam de ratione proximi fundamenti est, ut eo sublato, tollatur, & eoposito, ponatur ratio in eo proximè fundata. Secundum est, quia *Innascibilitas* est diuersa notio à paternitate, ut ex disputatione præcedente constat: non esset autem diuersa notio, nisi aliquid ab ea distinctum importaret. His tamen non obstantibus,

57. Dico Secundò: Formalis ratio proximè & immediatè fundans negationem geniti seu producti in aeterno Patre est paternitas, non sub explicito conceptu generantis, aut spirantis; nec sub ratione Authoris, primi principij, fontalis plenitudinis, aut patriarchalis dignitatis; nec sub explicita formalitate essendi à se; sed sub expressa ratione primæ hypostasis, naturam Diuinam adæquatè terminantis, & cum illa adæquatè constitutis personam, sub ratione primæ personæ. Dico primam, non per ordinem ad alias personas, nam etiam si alix personæ non essent, adhuc illi

conueniret ratio *ingeniti*: neque per exclusionem alterius personæ prioris; nam hæc formaliter importat negationem, nos autem inquirimus proximum principium positiuum. Sed dico primam per respectum ad naturam Diuinam, quam per positiuam exigentiam quidditatiuè postulat adæquatè primò terminare, & constituere cum illa personam, in ratione primæ adæquatæ. Assertio sic explicata probanda est per singula membra.

58. Primò, quòd fundamentum talis negationis sit paternitas, euidenter concluditur per exclusionem aliarum perfectionum & formalitatum, quæ in Patre considerari possunt.

59. Secundò, quòd non sit sub explicito conceptu generantis, aut spirantis, satis constat ex rationibus proximè adductis.

60. Tertiò, quòd neque sit sub ratione Authoris, primi principij, fontalis plenitudinis, aut patriarchalis dignitatis, adhuc probatur. Nam omnes istæ formalitates supra rationem principij productiuum non addunt in Patre, nisi solam negationem essendi ab alio: sed negatio essendi ab alio nequit fundare rationem *ingeniti*: ergo. Maior patet: nec puto ab aduersarijs negari posse, cum præter assignatam negationem, non sit assignabilis alia ratio, quam illæ addere possint. Minor probatur, nam negatio essendi ab alio, est ipsissima negatio, quam *ingenitum* ipsum importat. At nequit negatio esse fundamentum sui ipsius.

61. Quartò, quòd neque hæc ratio fundandi sit paternitas sub explicito conceptu essendi à se, constat ex proxima ratione assignata: siquidem esse à se formaliter importat negationem essendi ab alio, quòd formalissimè importat ratio ipsa *ingeniti*. Respondent uero aliqui, esse à se explicitè quidem importare negationem essendi ab alio, per hanc tamen negationem explicari positiuam perfectionem, per quam Diuina paternitas est sibi ipsa sufficiens ad essendum, independenter à quacunque passiuæ origine: atque secundum hanc rationem positiuam esse fundamentum negationis omnis passiuæ productionis & communicationis. Sed contra, nam hæc ipsa positiuæ ratio erat ab illis explicanda: hanc enim ipsam quærimus, dum inquirimus, in quo immediatè fundetur, *ingeniti*, *innascibilis*que ratio in Patre. Respondere autè, quòd illa immediatè fundetur in ipsa ratione essendi à se, prout hæc importat perfectionem positiuam explicatam per ipsam negationem essendi ab alio, non assignatur aliquid diuersum ab eo, quod quærimus, & in controuersiam vertitur.

62. Quintò demum, quòd proximum fundamentum huius negationis sit paternitas sub expressa ratione primæ hypostasis, naturam Diuinam adæquatè terminantis, & constitutis cum illa primam personam, modò in assertionem explicato, sic probatur. Nam hæc est positiuæ ratio in sola paternitate inclusa

Augustin.

inclusa, quæ formaliter non includitur in reliquis Diuinis personalitatibus; & eâ posita, formaliter ponitur; eaque sublata, formaliter tollitur ratio ingeni sui in nascibili in Patre: ergo illa est proxima ratio fundandi negationem, quam ingeni in nascibilis ratio in Patre formaliter importat. Confirmatur, nam ex hac perfectione, tanquam ex prima & immediata radice habet Pater, ut non modò sit ingenuus & improductus, sed etiam ut sit author reliquarum personarum, primum principium, origo & fons totius Deitatis, ac Patriarchalis dignitatis. Nam ex eo, quòd est prima hypostasis quidditatiuè terminans primò naturam Diuinam, adæquatè in ratione primæ personæ, formaliter habet, ut nullam aliam hypostasim eiusdem ordinis & primitatis in Deo admittat; ac proinde ut non modò ipsa sit prima atque improducta, cum non possit nisi ab alia hypostasi produci, verum etiam ut ipsa tantummodo sit improducta, & principium ac fons reliquarum personarum. Nam hoc ipso, quòd esset alia persona æquè improducta, paternitas non esset prima hypostasis adæquatè terminans naturam sub ratione primæ personalitatis: eò quòd tunc inadæquatè tantum, sub ratione primæ personæ naturam terminaret.

63. Dicitur. Prima radix, cur paternitas quidditatiuè exigat primò adæquatè terminare sub ratione primæ personalitatis naturam Diuinam, est ipsa natura Diuina: ergo non paternitas, sed natura ipsa Diuina est prima radix talis negationis. Antecedens probatur, quia cum subsistētia sit prima proprietas substantialis naturæ, ab ipsa habet, ut sit talis vel talis quidditatis seu exigentiæ. Respondeo. Concedo naturam esse primam radicem, non tamen proximam & immediatam, sed remotam & mediatam talis negationis.

64. Ex dictis deducitur primò, rationem ingeni & in nascibilis esse posteriorem paternitati, non quidem sub explicito conceptu Patris, ut refertur ad Filium; sed sub explicito conceptu primæ hypostasis, adæquatè Diuinam naturam terminantis sub ratione primæ personalitatis. Ratio est, quia omne fundamentum est prius ratione in eo fundata. Ergo paternitas sub explicito conceptu primæ hypostasis naturam Diuinam adæquatè terminantis, est prior secundum rationem negatione, quam ingeni in nascibilis ratio importat, tanquam fundamentum ratione in eo fundata.

65. Deducitur secundò, quo pacto ingenuus priuatiuè, & non merè negatiuè dicatur de Patre absque vlla imperfectione ipsius: quod cum S. Thom. i. p. q. 33. art. 4. ad 2. docent reliqui ferè omnes Theologi. Cuius ratio est, quia hanc priuationem geni seu producti non importat in subiecto, de quo dicitur, secundum rationem indiuiduam, sed secundum rationem specificam, quatenus nimirum importat negationem formæ,

quæ in alio subiecto consimilis naturæ nata est inesse. Sic enim ingenuus importat negationem productionis, quam Filius & Spiritus sanctus personæ eiusdem naturæ cum Patre aptæ sunt habere. Vnde ex hoc nulla arguitur imperfectio in Patre, qui non ut Pater, sed ut persona specificè conueniens cum Filio & Spiritu sancto, aptus est talem formam habere.

66. Verum in hac doctrina vna remanet difficultas non dissimulanda; nam videmur in persona Patris admittere aliquam perfectionem absolutam, constitutiuiam personæ Patris. Nam ratio primæ hypostasis, cum præscindat à respectu ad Filium & Spiritum sanctum, non est formaliter respectiua: ex alia verò parte illa primò & immediatè constituit personam Patris; est enim prima & immediata ratio terminandi hypostaticè naturam, & reddendi illam incommunicabiliter subsistentem, ac primum principium productiuum reliquarum personarum. Nec refert, quòd hæc ratio sit inadæquata, & quasi partialis, non adæquata, & quasi totalis personalitatis Patris: tum quia neque inadæquatam & partialem rationem absolutam admittere debemus in persona Patris: tum quia per talem rationem inadæquatam sufficienter concipitur natura Diuina hypostaticè terminata, in ratione primæ personæ, quippè cui respectus ille ab Filium & Spiritum sanctum aduenit, ut constitutæ iam & subsistenti in ratione primæ personæ.

67. Respondeo, non repugnare in Diuinis personis concipere aliquam rationem absolutam partialem, & incompletam. Nam in primis Diuinas personas concipimus sub ratione entis, substantiæ, formæ hypostaticæ, qui conceptus formaliter sunt absoluti, Cuius ratio est, quia personalitates Diuinae, cum sint perfectiones reales & substantiales, necessariò includunt reales conceptus entis, substantiæ, & subsistentis formæ: Sed solum repugnare, concipere illas sub vltimo & quasi differentiali conceptu constitutiui personæ, ut absolutas. Vnde negandum est, respectum ad Filium supponere personam Patris perfectè constitutam, etiam in ratione primæ personæ, sed illam in sua constitutione complere ac perficere: eò quòd ipsa constitutio primæ personæ plenè & completè considerata est per respectum ad terminum, quem essentialiter respicit: nam constitutio personæ Diuinæ est constitutio hypostaticè incommunicabilis, quæ esse non potest, nisi per rationem formaliter respectiuam; cum nulla ratio absoluta in Deo sit incommunicabilis. Cæterum alia est ratio de respectu ad Spiritum sanctum, qui quoniam communis est Filio, Personam Patris nullo modo constituit, sed tantum constituit proximum principium spirandi, Patri Filioque commune.

68. Ad Fundamentum primæ sententiæ Respondeo, illud tantum concludere de perfectione

atione

S. Thomas.
Reliqui
Theologi.

atione positiva secundario & materialiter importat. Ceterum ad distinctam notionem sufficit eadem personalis proprietas, ut manifestativa novae dignitatis, qualis est in Patre notio ingenti, quae per negationem essendi ab alio manifestat peculiarem dignitatem Patris, quam habet essendi à se, cum primitate hypostaticè terminandi naturam Divinam adaequatè in ratione primae hypostasis. Ad confirmationem, falsa est maior: nam filiatio & nascibilitas importat solam rationem positivam, ipsam nimirum positivam relationem Filij ad Patrem, ac Nati ad Genitorem. *Ingenitum* verò & *Innascibile*, cum sint privativa, de formali importat oppositam negationem Geniti ac Nati.

Augustin.
explicatur.

69. Augustinus autem apertè eo loco fatetur, *Ingenitum* nihil positivum de formali importare, sed solum negare relationem Geniti ad Genitorem. Unde idem prorsus significare ait *Ingenitum*, quod non genitus, ac non Filius: *Relativè autem*, inquit, *negamus dicendo, non Filius; relativè igitur negamus, dicendo non genitus. Ingenitus porro quid est, nisi non genitus?* Cum autem concludit. *Non ergo receditur à relativo predicamento, cum Ingenitus dicitur: Non vult affirmare, Ingenitum importare positivam rationem praedicamenti relationis, sed solum vult docere, nulum aliud praedicamentum per se importare, sed tantum negare illud ipsum, quod genitus affirmat: & quia genitus relationem, non substantiam affirmat; Ingenitus quoque relationem, non substantiam negat. Negativa porro, inquit, ista particula, non id efficit, ut quod sine illa relativè dicitur, eadem praeposita substantialiter dicatur, sed id tantum negatur, quod sine illa aiebatur: velut cum dicimus, homo est, substantiam designamus. Qui ergo dicit, non ho-*

mo est, non aliud genus praedicamenti enunciat, sed tantum illud negat. Ex quibus apertè colligitur mentem Augustini fuisse, *Ingenitum* solam negationem geniti importare.

70. Ad secundum Aureoli negatur consequentia. Nam esse in se importat positivum modum, quo substantia in se ipsa existit: esse verò à se, licet fundetur in aliqua ratione positiva, formaliter tamen & primario importat solam negationem essendi ab alio. Ad tertium nego, esse à se de formali & principaliter importare positivam sufficientiam essendi à se, licet illam importet de materiali, & secundario. Ad quartum nego minorem: est enim eadem ratio de his nominibus, ac de reliquis privativis. Ad fundamentum secundae sententiae patet ex dictis.

Aureolus.

71. Ad fundamentum verò Aureoli pro tertia sententia adductum negandum est, nomina substantiva per se primò importare suppositum, sed formam, quam explicite & directe significant, siue illa positiva sit, siue negativa, alioqui, si per se primò importarent suppositum, eo tantum multiplicato, multiplicaretur denominatio ipsa nominis: quia multiplicato principali significato, multiplicatur ipsa nominis denominatio. Unde dici possent tres Dij; siquidem supposita, quae per se primò in sententia Aureoli importat nomen Deus, multiplicatur, esto non multiplicetur forma ipsa Deitatis, quae in sententia eiusdem minùs principaliter importatur. Quare dicendum est, *Ingenitum* & *Innascibile* substantivè accepta per se primò importare tantum negationem, secundario verò & de materiali suppositum. Ex his etiam patet ad primam & secundam rationem dubitandi adductas pro opposita sententia secundae assertionis.

Ad fundamentum Aureoli.

DISPUTATIO XXVI.

De Persona Filij.

SECTIO PRIMA.

An Filius sit propriè Verbum, eique tantum proprium?

Alogiani.

1. **F**UIT antiquus error Alogianorum siue Alogorum, qui omne Verbum in Deo negabant: quorum meminit Aug. lib. de Haeresibus, haeresi 30. qui propterea Alogiani siue Alogi, id est sine Verbo dicti sunt, eo quod Dei Verbum credere noluerunt. Quae de causa, ut testatur ibidem August. Ioannis Evangelium, eiusque Apocalypsin,

Augustin.

in quibus Dei Verbum expressè habetur, ut libros canonicos agnoscere noluerunt. Sed hi apertè convincuntur alijs Scripturae testimonijs, quibus expressè Dei Verbum revelatum est: Sapientiae 18. *Omnipotens sermo tuus de caelo è regalibus sedibus prosiluit* &c. Ecclesiastici 1. *Fons Sapientiae Verbum Dei in excelsis: Psal. 44. Eructavit, ut de aeterno Parente omnes Patres interpretantur,*

Sapient. 18.

Eccles. 1.
Psal. 44.
Patres.

cor meum

cor meum Verbum bonum. Fuerunt & alij, qui Dei Verbum negarunt, quos ex professo referre & confutare, non est nostri instituti, qui, ut in proœmio de Deo Trino testati sumus, eas tantum controuersias examinandas suscepimus, quæ solùm inter Catholicos agitari solent. Quare omisissis Hæreticorum erroribus, ad Catholicorum sententias accedamus, qui concedentes proprium Verbum in Deo, solùm dubitant, an illud dicatur essentialiter, an personaliter, an utroque modo.

Durandus.

2. PRIMA sententia est Durandi in 1. distinct. 27. quæst. 3. Affirmantis: Verbum in Diuinis dici tantum essentialiter, non autem personaliter, nisi per appropriationem, sicut Sapientia: appropriatur Filio, Amor Spiritui sancto. Fundamentum ipsius est duplex, alterum quod tradiderat distinct. 6. quæst. 2. quia nimirum Filius non producit per actum intellectus; sicut nec Spiritus sanctus per actum voluntatis; sed uterque per actum naturæ, præcedentem actum intellectus & voluntatis. Sed Verbum quid dicitur includit actum intellectus: igitur non potest propriè dici de Filio, aut Spiritu Sancto. Alterum fundamentum ipsius est, quod tradit hîc. Quoniam *Verbum* vi nominis importat tantum actum intelligendi, qui essentialis est, licet ex vniuersali consuetudine loquentium & scribentium approprietur soli Filio: sicut ex eadem consuetudine soli Spiritui sancto appropriatur *Charitas*. Maiorem probat primo ex Anselmo in Monologio cap. 60. vbi, *Nihil aliud est, inquit, summo Spiritui dicere, quam quasi cogitando intueri. Quod idem docuerat cap. 30. & 34.*

Anselmus.

3. Secundò de ratione Verbi est, esse expressiuium & manifestatiuum obiecti: hoc autem competit Deo ratione solius actus essentialis: ergo. Maior supponitur ut certa. Minor probatur, quia actus notionalis supraessentialis non addit nisi solam relationem producti, aut producentis; atqui sola relatio producti, aut producentis non habet vim exprimendi aut manifestandi obiectum, ut per se pater: alioqui aliqua obiecti representatio esset in vna persona, quæ non esset in alia, sicut aliqua relatio est in vna persona, quæ non est in alia.

4. Tertio. Præcisa omni productione intra Deum, æquè perfectè se ipsum diceret, & reliqua omnia Deus, atque nunc. Sed implicat esse *Dicere* absque Verbo: ergo Verbum non importat aliquid personale, sed essentialis. Maior probatur, quia Verbum non ponitur in Deo propter indigentiam, ut per illud simpliciter intelligat, vel ut melius intelligat, quod sine illo vel simpliciter, vel non æquè bene intelligeret.

5. Quarto, *Dicere* non est actus personalis: ergo nec Verbum est terminus personalis. Consequentia pater, nam *dicere* se habet ad Verbum, sicut productio ad terminum productum: sed productio & termi-

nus productus sibi mutuo proportionantur: ergo si *dicere* non est actus personalis, nec Verbum eius terminus erit personale. Antecedens probatur: nullus actus personalis conuenit omnibus personis, cadit supra creaturas, aut reflectitur supra personam ipsam dicentem. Atqui *dicere* conuenit omnibus personis; cadit supra creaturas, & reflectitur supra ipsam personam dicentem: ergo non est personalis. Maior constat, nam omnis actus personalis est productius alius cuius personæ Diuinæ: ergo si conueniret omnibus personis omnes personæ producerent: si caderet supra creaturas, vel reflecteretur supra personam ipsam dicentem, produceret creaturas, & personam ipsam dicentem: quod implicat. Minor probatur, nam quælibet persona Diuinæ se ipsam dicit, & creaturas omnes. Pater enim dicit se ipsum & creaturas: pariter Filius se ipsum dicit & omnia; eodem modo Spiritus sanctus. Ergo *dicere* conuenit omnibus personis, cadit supra creaturas, & reflectitur supra personam dicentem.

6. Quintò. Nullus vocaliter dicit, verbo ab alio, sed à se vocaliter proloquo. Ergo nullus dicit verbo mentali ab alio, sed à se mentaliter proloquo. Si autem solus Filius in Diuinis esset Verbum, solus Pater se ipsum Verbo diceret, quia solus Pater tale Verbum profert. Constat autem, quod quævis persona se ipsam dicit & reliqua omnia: ergo Verbo essentiali, non personali.

7. Sextò. Verbum est actus vitalis immanens, quo intelligens constituitur vitaliter immanenter intelligens. Sed omnes personæ Diuinæ sunt vitaliter immanenter intelligentes: ergo per Verbum essentialis: nam solùm Verbum essentialis, est vitaliter immanens in omnibus. Personale enim solùm manet in persona, cuius est, atque adeò nequit esse in omnibus immanens.

8. Septimò. Omne intelligens intelligendo concipit Verbum: omnes personæ Diuinæ sunt intelligentes: ergo omnes concipiunt Verbum non personale, ergo essentialis. Maior probatur, nam ideò ponitur Verbum, ut sit intelligenti ratio intelligendi.

9. Octauò. Si Deus vna tantum esset persona, adhuc haberet Verbum, quo intelligeret; non productum, cum nulla tunc in Deo esset productio. Nam omnis productio intra Deum terminatur ad aliquam personam, quæ tunc nulla esset in Deo producta; ergo identificatum cum propria essentia: Igitur Verbum non est personale, sed essentialis.

10. Nonò. Verbum creatum non consistit formaliter in relatione producti, sed in qualitate ipsa absoluta exprimente & representante obiectum: ergo & Verbum ipsum increatum. Consequentia constat, quoniam ex Verbo creato nos deuenimus in cognitionem Verbi increati. Antecedens probatur, nam præcisà omni relatione, manente

nente

nente sola qualitate absoluta exprimente & representante obiectum, manet integra essentia Verbi creati. Confirmatur, nam Verbum formaliter consistit in ipsa manifestatione obiecti, quæ non in relatione, sed in aliqua ratione absoluta saluatur.

11. SECUNDA sententia affirmat, Verbum tam essentialiter quàm personaliter verè & propriè de Deo dici. Est S. Thomæ in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. & q. 4. de verit. art. 2. Capreoli in 1. distinct. 27. art. 1. concl. 4. Ferrar. 4. contra gentes c. 13. §. Considerandum secundo. Fundamentum S. Thomæ est, quoniam Verbum vi nominis non importat relationem tantum, nec rem absolutam tantum, sed rem absolutam simul cum respectu ad dicentem; significat enim quandam emanationem, siue exitum intellectus in manifestationem sui: Atqui ad quidditatem Verbi non requiritur, ut iste respectus ad dicentem importatus sit realis, sed sufficit si sit rationis: Ergo Verbum in Diuinis non solum dicitur personaliter, sed etiam essentialiter. Consequentia constat, nam tota ratio, cur Verbum in Diuinis non dicatur essentialiter est, quia Verbum quidditatiuè includit respectum realem ad dicentem; ergo, si hic ad essentiam Verbi non requiritur, non est cur de Deo essentialiter dici non possit, cum solus respectus rationis non pugnet cum essentialibus. Minor probatur, nam Verbum in nobis, à quo translatum est ad Deum, est similitudo rei intellectæ, prout concepta in intellectu, & ordinata ad manifestationem sibi, vel alteri: sed talis species in Diuinis sumi potest dupliciter, vel ut realiter distincta ab eo, cuius similitudinem gerit, & sic conuenit Deo personaliter; vel ut ratio tantum intelligendi, & sic, cum ipsa essentia Diuina sit sibi ipsa ratio intelligendi & manifestandi se ipsam, ipsa essentia ut species & similitudo sui cum respectu rationis ad se ipsam, ut dicentem, erit Verbum essentialiter. Vtrobique tamen monet Angelicus Doctor, secundum sanctos, & communiter loquentes, Verbum accipi personaliter: & quia secundum Philosophum vsus est maximè æmulandus in significationibus nominum, idè tandem concludit, hoc modo loquendum esse Theologis.

12. TERTIA sententia docet, Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dici. Est S. Thomæ 1. p. quæst. 34. artic. 1. ubi retractata sententia, quam sub formidine alibi tradiderat, absolute definit, Verbum non nisi personaliter, id quæ de solo Filio propriè dici. Eandem sententiam docet Magister in 1. distinct. 27. cum tota Schola Theologorum. Vide Syluium 1. p. cit. loco. Quin sententiam Durandi ut erroneam, & in fide periculosam censent Torres 1. p. quæst. 27. art. 1. quæst. 3. concl. 1. Molina q. 34. art. 1. Suarez 1.9. de Trinit. c. 2. num. 6. Ruiz disp. 57. sect. 4. n. 5. Nam quamuis non neget simpliciter proprium Verbum in Diuinis, cum illud in omni proprietate concedat in actu essentiali, in quo differt ab errore Alogiorum,

qui impliciter negabant omne Verbum in Deo, negat tamen proprium Verbum de Filio, quod tamen non negat secunda sententia; sed solum affirmat, illud æquè propriè, dici de actu essentiali, quæ propterea nullam meretur censuram, præsertim si declararet, hanc acceptionem non esse propriam: alioqui absolute illam affirmando, nulla adhibita declaratione, temeritatis notam non effugiet, cum sit contra communem modum loquendi Patrum & Scholasticorum in re grauissima. Pro explicatione huius sententiæ;

13. Præmittenda est Verbi notio, quæ duplex est, propria, & impropria. Impropria adhuc duplex, altera pro qualibet re Verbo manifestabili, quæ extenditur etiam ad nutus & Scripturas; atque hæc frequentissima est in sacris literis, ut Exodi 9. *Cras faciet Dominus Verbum istud in terra.* Est autem hæc impropria Verbi notio, quia Verbum ex primaria sua institutione impositum est ad significandum non res ipsas immediate, sed signa rerum notificatiua: notio autem propria nominis dicitur illa, quam ex primæua sua institutione nomen sortitur. Vnde contradicit sibi ipse Durandus, dum fatetur, Verbum ab omnibus sumi personaliter, & tamen vi nominis importare aliquid essentialiter: nam propria nominis notio est illa, ad quam significandam nomen imponitur. Cum enim nomina non significant ex natura sua, sed ad placitum, illam rem propriè significabunt, ad quam ex placito Sapientum significandam imponuntur. Quare contradictio est, dicere Verbum ab omnibus personaliter vsurpari, & tamen vi sua aliquid essentialiter significare; cum nomina non alium modum significandi habeant, quàm ex impositione Sapientum, quam impositionem vsus ipse & consuetudo confirmat. Altera impropria Verbi notio est, pro actu ipso imaginationis, cum quo externam vocem proterimus. Est etiam hæc impropria Verbi notio, quia Verbum propriè est terminus locutionis, est enim impositum ad significandum medium, quo naturæ intellectuales vel secum ipsæ, vel cum alijs loquuntur. Vnde in sola potentia locutiua propriè reperitur, hæc autem sola est potentia intellectiua, & vocis externæ prolatiua, quatenus instrumentum est intellectui. Propria autem Verbi notio est tum externa ipsa vocis prolatio ad significandum alteri formata; tum interna mentis conceptio ad manifestandum sibi, vel alteri obiectum, quod in specie intelligibili latebat, expressa.

14. Conueniunt autem Verbum vocale & mentale primò, quia vtrumque est signum ad manifestandum aliquid ordinatum. Secundò, quia vtrumque est aliquid à dicente productum. Differunt verò primò, quia vocale rem dictam manifestat non ex natura sua, sed ex alterius ordinatione. Mentale verò ex natura sua, cum sit naturalis imago rei, quam repræsentando significat. Secundò, vocale non est actus immanens, sed transiens à principio proferente in extrinsecum am-

Modus loquendi Patrum & Scholasticorum.

Exod. 9.

Durandus.

S. Thomæ.
Capreol.
Ferrariensis.

S. Thomæ.

Philosophus

S. Thomæ.

Magister.
Syluius.
Durand.
Torres.
Molina.
Ruiz.

Alogi.

biens, in quo formatur sonus rei manifestandæ significatiuus, quæ vox dicitur. Mentale verò manet in ipso principio dicente, in quo recipitur ad manifestandam rem dictam. Tertio, Vocale non manifestat rem dictam formaliter, sed efficienter emittendo speciem sui in organum auditus, quæ excitatus auditor format sibi phantasma vocis significatiuæ: ex quo phantasmate per intellectum agentem eruit sibi speciem intelligibilem, quæ determinatus intellectus possibilis elicit conceptum rei dictæ ac significatæ per vocem. Mentale verò rem, quam representando significat, manifestat formaliter, se ipso intellectum informando. Quarto, mentale essentialiter ordinatur ad manifestandum formaliter soli intellectui, à quo gignitur, tanquam actus vitalis essentialiter additus proprio subiecto. Dixi *formaliter*, nam obiectiuè potest etiam ordinari ad manifestandum alijs, ut cum Angelus obiectiuè manifestat suum Verbum alteri Angelo. Vocale autem, quia non manifestat rem, quam significat, formaliter, sed efficienter, potest idem numero significare pluribus.

15. Ex his patet, quòd etiam si hoc nomen impositum sit à principio ad significandum Verbum vocale, utpote nobis magis notum, propter convenientiam tamen, quam vocale habet in primaria significatione cum mentali, extunc censetur significasse utrumque. Nam qui nomina imponit principaliter intendit ad primariam rationem rerum, in qua si multa conueniunt, omnia censentur eodem nomine, tanquam sigillo obfignata. Constat in hoc nomine, *Scientia*, quòd licet à principio impositum sit ad significandam scientiam creatam, ut nobis magis notam, quia tamen in primaria ratione, quæ est certum reddere intellectum de rebus, conuenit scientia creata cum increata; & qui tale nomen imposuit principaliter attendit ad primariam rationem scientiæ, iam extunc censetur sub hoc nomine comprehensam fuisse scientiam increatam. Propter eandem convenientiam in principali significato Verbi vocalis & mentalis, tam creati, quam increati, omnia hæc tria Verba censentur vno eodemque nomine per se primò ab institutore virtualiter saltem comprehensa: ac proinde tam per se hoc nomine importari significatum Verbi vocalis, quam mentalis, tam creati, quam increati. Ita ut nullum fuerit tempus, quo tantum de vocali diceretur propriè, de reliquis verò impropiè, donec ad illa significanda per nouam impositionem extenderetur, cum in ipso principio impositionis statim illud extensum fuerit ad omnia hæc tria Verba significanda. Quod non obscure significare videtur Augustinus. 15. de Trinit. c. 11. ubi: *Verbum*, inquit, quod foris sonat, signum est Verbi, quod intus luget, cui magis Verbi competit nomen. Nam illud quod profertur carnis ore, vox verbi est, verbum; & ipsum dicitur propter illud, à quo ut foris appareret, assumptum est. Quibus verbis colligi-

Augustin.

tur, hoc nomen, *Verbum*, principaliter à principio significasse Verbum internum.

16. Ex dictis hanc possumus Verbi in communi definitionem elicere: *Verbum est signum ad aliquid manifestandum à dicente expressum*. Quatenus *signum*, duplicem importat respectum, alterum ad rem significatam, alterum ad eum, cui res significata manifestatur: omne quippe signum ad aliquid alicui manifestandum ordinatur. Quatenus à *dicente expressum*, importat respectum producti ad producentem. Quare *Verbum* his tribus respectibus essentialiter constituitur, signi ad significatum, ad percipiètem significatum, & producti ad producentem. Primi duo respectus non necessariò sunt reales, ut patet tum in Verbo vocali creato, tum in Verbo mentali increato, in quibus uterque respectus ad rem significatam, & ad eum, cui res significata manifestatur, sunt rationis: in increato propter summam identitatem ipsius cum re significata, & cum eo, cui res significata manifestatur: in vocali autem creato defectu intrinsecæ ordinationis tam ad rem significatam, quam ad eum, cui res significata manifestatur. Tertius verò respectus in omni Verbo est realis, utpote fundatus in passiva origine producti ad producentem. Quamuis in Verbo mentali creato omnes isti tres respectus sint reales, utpote omnes fundati in causalitate reali. Ex quo colligitur, Verbum ut sic quidditatiuè constitui tribus hisce respectibus, sed vno duntaxat reali dicti à dicente, reliquis verò duobus abstrahentibus à reali & rationis: tum quia hic tantum reperitur realis in omni Verbo: tum quia absque isto respectu reali non saluatur ratio manifestatiui, quæ essentialiter constituit rationem Verbi ut sic, ut infra constabit. His de natura Verbi præmissis,

17. Dico I. Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dicitur, idque tantum de Filio. Assertio constat autoritate Scripturæ, quæ, teste S. Thoma quæst. 4. de veritat. artic. 3. *aut vix, aut nunquam Verbum, vel imaginem ponit nisi pro Filio*. Quod signum est, de solo Filio propriè dici: nam quod de vna persona dicitur appropriatè, interdum etiam prædicatur de reliquis: ut *sapientia* non solum prædicatur de Filio, cui tantum appropriatur, sed etiam de Patre & Spiritu Sancto. Et *potentia* non solum dicitur de Patre, cui soli conuenit per appropriationem, sed etiam de Filio & Spiritu Sancto. Similiter & *charitas*, quæ appropriatur Spiritui Sancto, sæpè etiam prædicatur de Patre & Filio, quod notauit Augustinus. 15. de Trinit. cap. 7. So-

Scriptura
authoritas.
S. Thom.

Augustin.

Ioan. 1.

distin-

distinctæ personæ à cæteris: Et Verbum, inquit, caro factum est, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre. Vbi eundem, quem appellauerat Verbum, appellat unigenitum Patris: eumque sub nomine Verbi docet, hominem factum esse: est autem unigenitus Patris homo factus ut persona condistincta à cæteris. Secundò primæ Ioan. 5. Tres sunt, inquit Apostolus, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus. Quæ tria nomina designat Trinitatem personarum, ut inuicem condistinctas, & respondere videntur tribus illis nominibus, quibus eadem personarum distinctio designatur Matthæi ultimo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Tertio, Apocalypsis 19. Tanquam proprium Filij nomē assignatur Verbum: Habens, inquit, nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocatur nomen eius Verbum Dei.

18. At instat Durandus, idem Filius Dei ibidem vocatur fidelis & verax, quæ nomina non sunt propria, sed appropriata: ergo idem censendum de nomine Verbi. Sed contra, nam ex peculiari modo, quo hoc nomen præ cæteris Filio Dei assignatur, apertè colligitur, hoc esse proprium, cætera verò appropriata. Nam dum de appropriatis loquitur: Et vocabatur, inquit, fidelis & verax: quasi per sensibiles effectus, ita vocabatur ab hominibus. Dum verò loquitur de nomine Verbi: habens, ait, nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse, & vocatur nomen eius, Verbum Dei. Etenim sicut illud est proprium nomen vniuscuiusque, quod ab initio suæ natiuitatis media parentum institutione accepit: ita proprium nomen Filij Dei est illud, quod ab origine suæ natiuitatis media æterni Patris dictione, indelebili charactere accepit. Et hoc nomen solus ipse Filius Dei nouit, tum ad distinctionem aliorum nominum, quæ eidem Filio Dei ab hominibus imposita sunt: nam alia etiam homines ipsi nouerunt, quippe quæ desumpta sunt ab effectibus ipsis hominibus notis: hoc verò, cum significet propriam Filij hypostasim, solus ipse Filius nouit, sicut solus ipse suam hypostasim nouit. Tum ad distinctionem reliquarum personarum Diuinarum, inter quas solus Filius vi suæ formalis originis nascendo proprium nomen cognoscit. Quia solus Filius vi originis procedit ut Verbum subsistens, ac proinde ut se ipsum, suamque hypostasim formaliter cognoscens. Demum, cum non quo nomine aliquem cæteri vocent, sed quodnam sit ipsius nomen, quæritur, non commune, sed proprium assignari solet. Priora nomina de Filio Dei assignantur, tanquam ea, quibus illum homines vocabant. Posterius tanquam proprium ipsius à cæteris communibus condistinctum assignatur.

19. Eidem veritati ferè omnes subscribunt Patres tam Græci, quam Latini, Ignatius epist. ad Magnesianos: Per Iesum Christum, inquit, Filium suum, qui est Verbum ipsius, non pronuntiatum, sed substantiale. Clemens Romanus epist. 1. ad Iacobum Fratrem

Domini, columna 7. circa finem: Deus ergo Pater secreti Sacramenti vocabulum est, cuius verè Filius est Verbum. Alexander Alexandrinus epist. 2. ante primum Concilium Nicænum columna 6. æternum parentem, Patrem Verbi appellat. Porro Pater relatiuè dicitur ad eum, cuius est pater. Ex professio Cyrillus 1. 7. thesauri contra Eunomium probat, Filium Dei verè & propriè secundum vocabuli proprietatem dici Verbum Dei; proptereaquæ fuisse hoc nomen à Ioanne in principio sui Euangelij usurpatum, tanquam maxime proprium & expressiuum proprietatis Filij Dei. Qua de causa negat, posse Patrem Verbum appellari. Verum igitur, concludit ca. 1. Patris Verbum Filius est, neque est aliud verum Patris Verbum, quam Filius. Et in fine capitis secundi. Qui, scilicet Ioannes, appellationem hanc, nempe Verbi, tanquam maxime propriam Filio Dei posuit. Et cap. 4. occurrens obiectioni Eunomij, contententis vocabulo Verbi non propriè Filium Dei significari: Quid, inquit, prohibebit Verbum etiam propriè Filium Dei appellari, & hoc vocabulo maxime ipsum esse Filij, prout homines percipere possunt significari: quamuis multa quoque alia verba sint abusiue, & ad imitationem veri Verbi appellata. Damascenus 1. 1. Fidei cap. 6. Verbum appellat genitum & Filium, & à Patre secundum substantiam discretum; & in epistola de Trisagio pag. 2. docet, Filium & Verbum vnius hypostaseos esse ostensum. Quinta Synodus generalis in confessione Fidei, quæ habetur tomo secundo Conciliorum in fragmentis eiusdem Synodi, solum Filium fatetur Verbum Dei, his Verbis: Non alium Deum Verbum esse, qui miracula operatus est, & alium Christum, qui passus est, cognoscimus: sed unum eundemque Dominum nostrum Iesum Christum Dei verbum incarnatum, & hominem factum. Quam doctrinam ibidem sæpè repetit.

20. Inter Patres verò Latinos omnium copiosissimè Augustinus lib. 5. de Trinit. cap. 13. Dicitur, inquit, relatiuè Filius, relatiuè dicitur & Verbum & Imago, & in omnibus his vocabulis ad Patrem refertur. Et lib. 6. cap. 2. Verbum quidem solus Filius accipitur, non simul Pater & Filius, tanquam ambo unum Verbum. Et infra in eodem capite. Sicut Verbum de Verbo dici non potest, quia non simul ambo Verbum, sed solus Filius. Atqui si Verbum in Deo esset essentialē, dici posset Verbum de Verbo, sicut dicitur sapientia de sapientia, potentia de potentia, magnitudo de magnitudine, ut idē August. alibi docet. Et lib. 7. c. 2. Sicut Filius, ait, ad Patrem refertur, non ad se ipsum dicitur: ita & Verbum ad eum, cuius Verbum est, refertur. Eo quippe Filius, quo Verbum: & eo Verbum, quo Filius. Et ut omnem omnino dubitationem excludat, non appropriatè, sed propriè Verbi nomen se Filio tribuere, comparat illud cum nomine sapientia, quod tantum appropriatè de Filio dicitur, subditque: Non eo Verbum, quo Sapientia, quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiuè ad eum cuius Verbum est, sicut Filius ad Patrem. Sapientia verò eo quo essentia, & ideo

quia una essentia, una sapientia. Quoniam verò, & Verbum sapientia est, sed non eo Verbum, quo sapientia. Verbum enim relatiue, sapientia verò essentialiter intelligitur. Eandem doctrinam sepe repetit alibi.

Basilius.

21. Solus inter Patres Basilius lib. 5. contra Eunomium cap. 11. Verbi nomen ad Spiritum Sanctum extendit: Et Dei quidem Verbum, inquit, Filius est, Filij autem Verbum Spiritus Sanctus. Sed explicandus est, uti Sanctus Thomas explicat prima parte quæst. 34.

S. Thomas.

Augustinus.

artic. 2. vel de figurata locutione, quod sicut Filius dicitur Verbum, quia, ut Augustinus testatur lib. de Fide & Symbolo cap. 3. à Patre procedit, ut manifestatiuus ipsius, & secretorum eius: ita Spiritus Sanctus dicitur Verbum Filij, quia à Filio procedit, ut manifestatiuus ipsius, & secretorum eius, iuxta illud Ioannis 16. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Vel, ut idem S. Thomas explicat opusc. 1. cap. 12. & quæst. 4. de verit. articulo tertio: Dicitur Spiritus Verbum Filij effectiue, quatenus Sanctis & Prophetis inspirat ut de Filio Dei loquantur.

Ioan. 16.

S. Thomas.

Augustinus.

22. Vltimò propositam assertionem confirmat ratio. Etenim sola persona Filij participat propriam naturam Verbi: igitur sola persona Filij est propriè Verbum. Consequentia patet, nam ei competit propriè nomen, cui competit notio ipsa nominis. Antecedens probo, quoniam de ratione Verbi, ut probauimus, est esse signum ad manifestandum aliquid expressum. Quod eleganter docuit Augustinus lib. de Fide, & Symbolo supracitato his verbis: Verbum autem Patris ideo, inquit, dictum est, quia per ipsum innotescit Pater. Sicut ergo verbis nostris id agimus, ut noster animus innotescat audienti, & quidquid secretum in corde gerimus per signa huiusmodi ad alterius cognitionem profertur: sic illa sapientia, quam Deus Pater genuit, quoniam per ipsam innotescit signis secretissimis Pater, Verbum eius conuenienter nominatur. Atqui sola persona Filij in Diuinis est signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in intellectu Patris sunt, expressum: Igitur sola persona Filij est propriè Verbum. Minor probatur, nam sola persona Filij vi suæ originis procedit ut terminus locutionis paternæ: ergo sola persona Filij vi suæ originis procedit ut substantiale signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in Patre sunt, expressum. Consequentia claret, nam omnis locutio essentialiter tendit ad manifestandum loquentem; cum nil aliud sit locutio, quam ipsa loquentis manifestatio. Antecedens constat; nam sola persona Filij procedit per actum intellectus: solius autem intellectus est, loqui, & loquendo propria sensa exprimere ac significare. Hinc constat à priori, cur Spiritus Sanctus non sit Verbum, quia nimirum procedit per voluntatem, cuius non est loqui & significare; nam eius tantum potentia est loqui & significare, cuius est exprimere & manifestare: solius autem intellectus est exprimere & manifestare

per obiecti repræsentationem: voluntatis autem tantum est, in obiectum tendere & inclinare. Et licet etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen illi non communicatur formaliter vi propriæ originis, sed concomitanter ratione essentialis inclusionis, non dicitur Verbum; quia Verbum est quod vi propriæ originis procedit ut immediatus terminus locutionis.

23. DICES. Ad rationem Verbi sufficit, ut sit manifestatiuum loquentis, absque reali processione ipsius à loquente, per solam distinctionem ac processionem rationis. Confirmatur primò, nam non quidquid est de essentia Verbi creati, est de essentia Verbi increati: nam de essentia Verbi creati non solum est realiter procedere à dicente, ut terminum locutionis ipsius, sed etiam ut actum intelligendi eiusdem: atqui hoc non est de essentia Verbi increati; ergo neque illud. Confirmatur secundò. Species intelligibilis, actus intelligendi, & Verbum in nobis sibi correspondent: sed in Deo reperitur species intelligibilis, & actus intelligendi, absque reali distinctione à principio intelligente; ergo & Verbum absque reali processione à principio dicente.

24. Respondeo negando assumptum. Ad primam confirmationem nego consequentiam: etenim ea tantum sunt extra essentiam Verbi, ut sic, quæ imperfectionem inuoluunt, & sine quibus consistere potest quidditas Verbi. Realiter autem procedere per modum actus intelligendi à principio intelligente, imperfectionem inuoluit, & sine quò consistere potest quidditas Verbi. Contrà verò realiter procedere per modum termini locutionis nullam dicit imperfectionem, & sine eo constare non potest quidditas Verbi; igitur hoc, & non illud est de essentia Verbi ut sic. Maior patet, Minor quoad priorem partem probatur, & primò, quòd imperfectionem inuoluat, certum est. Secundò, quòd sine eo consistere possit quidditas Verbi, patet; quoniam de ratione Verbi, ut sic, non est esse actum realiter informantem: nam Verbum vocale est proprium Verbum, & tamen non est actus realiter informatiuus, sed tantum prolatiuus.

25. Quoad posteriorem verò partem probatur, & primò, quòd talis productio realis nullam dicat imperfectionem, constat; quia de facto talis productio reperitur in Deo, in quo nihil imperfectum esse potest. Secundò, quòd sine illa saluari non possit quidditas Verbi, sic ostendo. Quidditas Verbi consistit in signo manifestatiuo loquentis: hoc autem absque reali processione termini locutionis à loquente saluari non potest, quod sic probo. Nam dupliciter potest Verbum esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius, vno modo per transitum de habitu in actum, quo pacto transit Verbum mentale creatum de specie intelligibili habituali in speciem expressam actualem, per quod Verbum loquimur nobis ip-

si, dum

si, dum per illud nobis ipsi manifestamus, quæ in specie intelligibili & memorialatebant. Alio modo per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti: quo pacto nos loquimur alteri, communicando illi nostram notitiā actualem, quam de rebus habemus, medio Verbo vocali. Cum igitur nequeat Verbum Divinum esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius, primo modo, cum illud non transeat de habitu in actum, aut de specie intelligibili & habituali in expressam & actualem, sed sit ipsemet actus secundus essentialiter, ita ut ne concipi quidem possit transire de habitu in actum, necessario erit manifestatiuum secundo modo per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti, hæc autem communicatio, ut patet, essentialiter requirit personalem distinctionem loquentis & audientis; cum nequeat idem suam sibi actualem notitiā realiter communicare: igitur quidditas Verbi postulat, ut realiter procedat, ut terminus locutionis ab ipso principio loquente; tamen si ipse quidditas non sit, ut realiter procedat, ut actus intelligendi à principio intelligente: quia hoc saluari potest per solam identitatem actus cum principio intelligente, non potest autem per solam identitatem locutionis cum principio loquente saluari realis locutio, quia hæc non importat solam perceptionem obiecti, sed etiam manifestationem loquentis, quæ in Deo necessario importat distinctionem personalem. Hinc constat, Verbum increatum in hoc magis assimilari Verbo creato vocali, quam mentali: siquidem vocale non transit de habitu in actum, sicut mentale, sed de actu in actum per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti.

26. Ad Secundam Confirmationem concedo hæc in nobis sibi correspondere, quoniam in nobis actus ipse intelligendi, cum transeat de specie habituali in actualem, habet veram & propriam rationem Verbi manifestatiui eorum, quæ in specie intelligibili latebant. In Divinis autem, cum actus intelligendi non transeat ex specie habituali in actualem, non potest habere veram & propriam rationem Verbi, cuius essentia postulat, ut sit manifestatiuum loquentis.

27. Instabis. Ad rationem Verbi sufficit, ut sit tantum manifestatiuum ad extra; nam per talem aptitudinem saluari potest quidditas Verbi increati. Confirmatur, quia, ut sequenti disputatione probabimus, saluatur quidditas doni increati per solam aptitudinem communicabilitatis ad extra: igitur per solam aptitudinem manifestationis ad extra, saluabitur quidditas Verbi increati. Respondet. Nego antecedens. Ad Confirmationem nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia donum essentialiter consistit in liberali & gratuita communicatione donatoris; Verbum autem in perfecta manifestatione loquentis: nequit autem saluari liberalis & gratuita communicatio ad in-

tra, cum omnis communicatio ad intra sit summe necessaria. Contra verò nequit saluari perfecta manifestatio loquentis ad extra, quia hæc consistit in perfecta communicatione notitiæ actualis loquentis audienti: nulla autem creatura capax est totalis communicationis notitiæ actualis Dei loquentis, cum nulla creatura capax sit comprehensionis Dei: igitur nequit saluari perfecta ratio Verbi increati per solam manifestationem ad extra: contra verò, nequit saluari perfecta ratio doni increati per solam communicationem ad intra.

28. Dico Secundò: Relatio Verbi est eadem cum relatione Filij, sola ratione inadaequata diuersa. Est Damasceni supra citati: Vnius namque eiusdemque hypostaseos ostensiuæ sunt Filius & Verbum. Est etiam Augustini: *nam eo Filius, quo Verbum; & eo Verbum quo Filius*. Non igitur alia relatione est Filius, alia Verbum, sed vna eademque adæquatè sumpta & Filius est, & Verbum, licet vna magis exprimat, quod non exprimit altera: nam relatio filiationis magis exprimit identitatem naturæ, & ordinem ad genitorem; relatio autem Verbi similitudinem intentionalem, & respectum ad dicentem. Vtraque tamen relatio constituit essentialiter Filium. Nam cum Filius debeat vi sue processionis procedere adæquatè similis principio producenti, & principium producens in Divinis non solum constituatur ex natura, sed etiam ex obiecto proximo determinante principium productivum ad producendum, debet Filius, vi sue processionis, utramque similitudinem & naturalem, & intentionalem accipere; ac proinde per utramque relationem, & quæ respicit principium communicatiuum naturæ, & quæ respicit principium communicatiuum similitudinis intentionalis obiecti, constituitur in esse Filij. Rursus, quia Verbum Divinum procedit ut subsistens in eadem natura cum principio dicente, procedit essentialiter ut Filius: quia non solum procedit ut simile intentionaliter obiecto intelligibili, quod habet ut Verbum, sed etiam ut simile in natura principio producenti, quod habet ut Divinum, atque ad eò ut adæquatè simile principio intelligenti, quod est de ratione Filij ut sic. Vnde si non esset Verbum, non esset Filius, quia non haberet similitudinem intelligibilem; atque ad eò non esset adæquatè simile principio producenti. Neque si Filius non esset, Verbum Divinum esse posset, quia Verbum Divinum essentialiter postulat consubstantialitatem cum principio dicente: & consequenter cum similitudine intentionali essentialiter postulat similitudinem in natura: quæ duplex similitudo constituit Filium intellectualem. Hinc patet, correlatiuum Verbi increati, quæ Verbum increatum est, esse Patrem, quæ pater est, quod aperte docuit Augustinus supra citatus: *vbi Relativè, inquit, dicitur Filius, relativè dicitur & Verbum, & imago, & in omnibus his vocalis ad Patrem refertur*.

Damascen.

Augustin.

Augustin.

S. Thomas.
Sylvius.
Augustin.

29. Dico Tertio: Verbum Divinum non connotatiue, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem realem ad dicentem. Est S. Thomæ, 1. p. quæst. 34. art. 1. 3. Syluij ibid. idque expressè docuit Augustinus illis verbis: *Eo Filius, quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius*. Atqui Filius non connotatiue, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem Filij ad Patrem: ergo & Verbum ad dicentem. Ratio verò est, quoniam Verbum increatum importat relationem integrantem & complementem relationem Filij intellectualis. Atqui Filius formaliter & in recto importat relationem ad genitorem: ergo & Verbum ad dicentem.

S. Thomas.
August.

30. Dico quartò: Verbum non tantum de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Est S. Thomæ q. 4. de verit. art. 5. & colligitur ex Augustino 7. de Trinit. c. 2. ubi docet, in conceptu Verbi includi sapientiam; nec aliud esse Verbum, quam natam sapientiam. Sapientia autem non de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Fundamentum verò est, quoniam Verbum est intellectualis imago omnium obiectorum, ex quorum vel habituali notitia, ut in nobis, vel ex actuali, ut in Deo procedit. Atqui intellectualis imago non materialiter & in obliquo, sed formaliter & in recto expressionem obiecti, cuius est imago, importat: ergo. Maior est Augustini loco præcitato, & probatur; nam Verbum est quædam intellectualis manifestatio: omnis autem intellectualis manifestatio fit per expressionem obiecti, cuius est manifestatio; cum nequeat intellectus aliter se ipsum manifestare, quam per vitalem expressionem sui.

Augustin.

31. Dubitari autem ulterius potest, quid principaliter ex his duobus importet Verbum, relationemne ad dicentem, an expressionem obiecti? dubitandi ratio est, quoniam expressio obiecti est quid absolutum, Verbum autem principaliter significare videtur respectum ad dicentem. Hoc tamen non obstante, dicendum est cum S. Thoma loco præcitato, & Ferrariensi 4. contra Gentes cap. 13. §. Ad secundum dub. Verbum principaliter importat expressionem obiecti. Ratio, quæ moueor, est: quia sicut verbum vocale ex hominum placito; ita mentale creatum ex natura sua principaliter ordinatur ad significandam manifestationem loquentis; minus verò principaliter relationem ipsius ad dicentem: ita & Verbum increatum, ad quod per analogiam ad creatum translatus est hoc nomen Verbum, principaliter institutum videtur ad denotandam manifestationem Patris loquentis, minus verò principaliter relationem ipsius ad dicentem. Cæterum expressio obiecti, quæ in Verbo increato principaliter importatur, non est expressio obiecti creati, sed increati; creati verò expressio non nisi secundariò & materialiter. Etenim sicut æternus Pater æterno suo Verbo primariò intendit manifestare seipsum, & omnia, quæ ipsum essentialiter

S. Thom.
Ferrariensis.

constituunt; secundariò verò & consequenter creaturas, tanquam terminos extrinsecos suæ potentie: ita expressio obiecti, quæ principaliter importatur in Verbo increato, non est expressio obiecti creati, sed increati.

32. Dices. Verbum importat proprietatem personalem; sed hæc principaliter dicit respectum, non absolutum: ergo. Confirm. 1. Verbum importat respectum formaliter complementem relationem Filij intellectualis: sed relatio Filij intellectualis principaliter importat respectum ad dicentem. Confirm. 2. Eo modo Verbum includit respectum ad dicentem, quo Filius ad generantem: sed Filius principaliter importat relationem ad generantem, minus principaliter naturam: ergo & Verbum principaliter importabit relationem ad dicentem, minus verò principaliter expressionem obiecti. Confirm. 3. Verbum est nomen personæ: sed persona principaliter in Diuinis significat relationem, minus verò principaliter naturam; quia illam formaliter, hanc verò materialiter importat.

33. Respondeo. Concedo Verbum importare proprietatem personalem, sed non æquè primò, ac proprietatem absolutam. Eodem modo respondetur ad primam confirmationem, Verbum importare quidem respectum complementem filiationem intellectualem, non tamen æquè principaliter, atque ipsam representationem obiecti. Ad secundam neganda est maior: nam aliquid explicitè dicit Verbum, quod explicitè non dicit Filius. Verbum enim explicitè dicit manifestationem obiecti, quam explicitè non dicit Filius. Et quia ista nomina ex humanis translata sunt ad Diuina: sicut in humanis Verbum principaliter importat manifestationem obiecti; nam ad hanc est principaliter impositum, ita translatus ad Diuina principaliter significabit eandem obiecti manifestationem. Ad tertiam concedenda est minor de persona significata sub explicito nomine personæ; neganda verò de persona non significata sub explicito nomine personæ, sed Verbi manifestationi loquentis.

34. Dico quintò: Solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Est contra Ruiz disput. 60. sect. 6. opinantem, omnes personas in Diuinis loqui tum sibi ipsis, tum inter se mutuo. Fundamentum nostræ assertionis est hoc. Propriè loqui est se ipsum manifestare: atqui solus Pater soli Filio se ipsum propriè manifestat: igitur solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Maior constat, quia nil aliud est loqui, quam se ipsum sibi, vel alteri manifestare. Minorè ostendo: & primò quòd solus Pater se ipsum propriè manifestet, constat: nam se ipsum manifestare, est notitiam suam alteri communicare, quæ fiat alteri notus. Solus autem Pater sui notitiam communicat, quæ fiat alteri notus: nam Spiritus Sanctus nullam sui notitiam alteri personæ communicat, cum nulla possit esse communicatio in Diuinis, nisi per realem productionem: atqui Spiritus Sanctus

Ruiz.

nihil

nihil ad intra producit; igitur nequit se ipsum alijs personis manifestare. Eadem ratio probat de Filio respectu Patris, cui sicut nihil Filius communicat; ita se ipsum illi manifestare non potest.

35. Sola difficultas est de Filio respectu Spiritus Sancti, cui simul cum voluntate communicat una cum Patre notitiam & sui & Patris. Verum quia talem notitiam Pater & Filius non communicat Spiritui Sancto per actum intellectus, sed voluntatis, non dicuntur Pater & Filius ad Spiritum Sanctum propriè loqui: quia locutio formaliter est actus intellectus, quo loquens se ipsum manifestat audienti.

36. Secundò, quòd soli Filio æternus Pater propriè loquatur, sic probò: Nam si cui alteri propriè loqueretur, vel loqueretur Spiritui Sancto, vel sibi ipsi: (loquimur enim de locutione ad intra) atqui ex dictis constat, Patrem ad Spiritum Sanctum propriè non loqui, cum illi sui notitiam non communicet per actum intellectus, cuius tantum est loqui.

37. Quod autem neque ad se ipsum loquatur, patet: quia Pater non producit Verbum, ut in eo se ipsum cognoscat, & quasi se ipsum sibi manifestet; sed potius, ut se ipsum manifestet alteri, nempe Filio. Igitur solus Pater soli Filio propriè loquitur. Loquitur autem Pater Filio, communicando illi perfectam notitiam sui. Est enim locutio ipsa notionalis intellectus Patris, ut actu se ipsam communicans & manifestans Filio: est verò auditio ipsa passiva intellectus notionalis Filij, aut actu communicata Filio, iuxta illud Ioan. 15. *Omnia, quæ audiui à Patre meo, notafeci vobis.* Persona verò loquens est ipse Pater, sicut audiens est ipse Filius.

38. Ex his constat primò: Non modò realiter distingui personam loquentem ab audiente, sed ipsam locutionem ab auditione. Nam locutio est ipsa notitia Patris, terminata relatione dicentis: auditio verò est eadem notitia communicata Filio, terminata relatione Verbi dicti.

39. Constat secundò: Patrem proferre Verbum, ut manifestativum non sibi, sed Filio: quia non proferit illud ex notitia habituali, ut in eo actu ipse cognoscat, quod tantum habitu sciebat, sed ex notitia actuali, ut in eo Filius cognoscat, quidquid Pater ipse cognoscebat, quidquid in oppositum doceat Vasquez disp. 144. c. 2.

40. Dices. Pater non solum dicit Verbum, sed se ipsum, Spiritum Sanctum & totam Trinitatem, ut docet S. Thomas 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. & cum eo ferè omnes Theologi: ergo non solum loquitur ad Filium, sed etiam ad se ipsum, ad Spiritum Sanctum, & ad totam Trinitatem. Consequentia probatur, nam loqui & dicere sunt idem. Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam *dicere* præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum ad res Verbo dictas: *loqui* verò præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum manifestantis ad eum, cui fit ma-

nifestatio. Vnde Pater producendo Verbum, non solum dicit se ipsum & totam Trinitatè, sed etiam creaturas omnes possibiles, ad quas tamen non loquitur, quia ipsæ non se manifestant, cum nihil sint.

41. Confirmatur, nam ita se habet *dicere* & *loqui* Diuinum ad intra, sicut *dicere* & *loqui* Diuinum ad extra: sed *dicere* Diuinum ad extra præter productionem rerum, terminatur ad res ipsas externo Verbo dictas: contra verò, *loqui* Diuinum ad extra præter productionem Verbi externi, terminatur ad eos, quibus per locutionem se ipsum manifestat. Minor constat Pl. 148, *ipse dixit, & facta sunt*: & Hebræor. 1. *Multifariam multisq; modis olim Deus loquens Patribus*, &c. Vbi vides, *dicere* terminari ad res dictas; *Loqui* verò ad personas, ad quas dirigitur locutio. Propter hoc ergo, discrimen potest Pater producendo Verbum se ipsum & reliquas personas, imò & creaturas omnes *dicere*, non potest autem *loqui* ad personas omnes; quia *dicere* importat respectum repræsentantis, quem Verbum prolatum habet ad obiecta repræsentata; qui respectus, cum sit tantum cognoscentis ad cognitum, potest esse in ordine ad omnia cognita. *Loqui* verò, cum præter respectum ad Verbum prolatum, importet respectum manifestantis ad eum, cui fit manifestatio, & non quævis persona Diuina cuiuslibet personæ Diuinæ se ipsum manifestet; cum hoc requirat communicationem notitiæ personæ loquentis audienti, non quævis persona cuiuslibet personæ loqui potest, sed tantum illa, quæ se per actualem notitiam communicat; & illi soli, cui actualis notitia vi propriæ originis communicatur: hæc autem est solus Pater, & solus Filius.

42. Pro maiore explicatione distinguenda sunt hæc quatuor in Diuinis: *Intelligere*, *Dicere*, *Loqui*, *Producere*. *Intelligere* importat solum respectum intelligentis ad intellectum, qui in Diuinis est tantum rationis: nam in Diuinis intelligens, ratio intelligendi, & intellectum sunt idem: vnde competit omnibus personis respectu quorumcunque obiectorum.

43. *Producere* importat solum respectum producentis ad productum, qui realis est, & non competit, nisi certæ personæ in ordine ad certum terminum ab ipso producente distinctum.

44. *Dicere* cum ipso respectu reali ad Verbum productum, importat respectum rationis ad obiecta ipsa Verbo dicta & significata. Vnde etsi soli Patri propriè comperat, quia solus Pater dicit Verbum, eoq; mediante se ipsum, & res omnes Verbo significatas & expressas, propter huiusmodi tamen respectum ad obiecta Verbo significata, tribui potest cuiuslibet personæ: quia sicut quælibet persona ratione cognitionis essentialis dicit respectum rationis ad obiecta Verbo repræsentata: ita quælibet persona in aliquo sensu Verbo se ipsam dicit, & omnia Verbo expressa. Vnde & Pater se ipsum & omnia Verbo dicit: & Filius se ipso, tanquam Verbo se ipsum & omnia dicit: & Spiritus Sanctus pariter se ipsum

Psalm. 148.
Hebr. 1.

Ioan. 15.

Vasquez.

S. Thomas.
Omnes ferè
Theologi.

ipsum

Ruiz.

ipsum Verbo, & reliqua omnia dicit. Est tamen notandum discrimen inter *intelligere* & *dicere* sumptum essentialiter; quod etiam notavit Ruiz disp. 59. sect. 4. n. 8. & disp. 60. sect. 6. n. 8. quod *intelligere* vi nominis solum importat respectum intelligentis ad intellectum, nullo connotato termino notionali: *Dicere* verò cum respectu ad obiecta dicta connotat Verbum terminatum relatione producti, abstrahendo, an illud sit productum à persona, quæ eo mediante intelligit, an ab aliqua alia.

45. *Loqui* verò in sua explicita ratione importat respectum, tum ad Verbum à loquente prolatum, tum ad personam, ad quam locutio ipsa dirigitur. Qui respectus, licet sit unus & idem, habet tamē duas rationes inadæquatas, alteram quā terminatur ad Verbum productum; alteram, quā terminatur ad personam, cui mediante Verbo manifestatur ipsa notitia Patris loquentis. Vnde sicut terminus ipse productus includit duas rationes inadæquatas, alteram Verbi manifestantis loquentem, alteram personæ percipientis manifestationem, tali Verbo factam: ita & respectus ipse. Vnde ratione neutrius respectus potest *loqui* competere, nisi soli Patri, respectu solius Filij: quia sicut solus Pater mediante Verbo à se producto communicat notitiam sui Filio: ita solus Pater soli Filio se ipsum manifestat; adeoque solus Pater ad solum Filium propriè loquitur.

46. Ex dictis deducitur primò, Verbum, *Dici*, ad Divina translaturum sumi posse dupliciter, vno modo propriè, quo pacto sumitur notionaliter, & est proprium Filij: solus quippe Filius dicitur; nam solus Filius producit actione expressiva Verbi, quæ est propriè dictio: sicut enim solus Pater dicit Verbum exprimendo; ita solus Filius dicitur ut Verbum expressum subsistens. Secundo modo minùs propriè, quā ratione sumitur absolute, & convenit omnibus personis: quælibet enim persona dicitur, imò & creaturæ omnes dicuntur. Etenim *Dici* essentialiter sumptum idem est, ac Verbo representari: atqui omnes personæ & creaturæ Verbo representantur: igitur omnes personæ, & creaturæ dicuntur. Quo fit, ut secunda persona dupliciter dicatur, vno modo notionaliter, ut Verbum locutione prolatum; alio modo ut obiectum cognitione expressum.

47. Deducitur secundò: Filium non solum esse Verbum Patris, ut *Dicentis*, sed etiā ut *Dicti*: quia non solum dicitur à Patre, tanquam à principio realiter proferente; sed etiā dicitur ipsum: Patrem, tanquam obiectum expressum, & se ipso manifestatum.

48. Controuertitur autem inter Scholasticos, an sicut dicitur Verbum Patris: dici etiā possit Verbum creaturarum. Negant Alensis 1. p. q. 62. memb. 1. art. 4. in fine, Bonaventura in 1. dist. 27. p. 2. art. 1. q. 2. ad penult. Rich. art. 2. qu. 3. ad 3. Ruiz disp. 62. sect. 3. in fine. Quorum fundamentum est, tum autoritas Anselmi in monolog. c. 32. ubi: *Verbum*, inquit, quo creaturam dicit, nequaquam similiter est

Alensis.
Bonavent.
Richar.
Ruiz.
Anselmus.

Verbum creaturæ, quia non est eius similitudo, sed principalis essentia. Tum ratio, nam sicut Spiritus Sanctus, inquit Bonaventura, non dicitur donum creaturæ; ita nec Filius dicitur Verbum creaturæ; cum non minùs in processione Spiritus Sancti includatur respectus ad creaturas, quàm in processione Verbi. Affirmant verò S. Thomas 1. p. q. 34. a. 3. ad ult. & quæst. 4. de verit. art. 5. ad 2. & 4. contra gentes cap. 13. Ferrarientis ibidem §. *Nec obstat.* Aureol. in 1. dist. 27. part. 2. art. 3. circa finem, Mayronus quæst. 4. ubi concedit, Filium dici posse Verbum creaturarum terminatiuè, non autem principiatiuè, Torres 1. part. quæst. 27. art. 1. disp. 6. quæst. 3. propos. 5. Vasquez disp. 143. cap. 3. num. 12. Suarez lib. 9. de Trin. ca. 9. in fine, qui prædictam locutionem admittit cum limitatione declarante, utly *creaturarum* fter terminatiuè, non principiatiuè: & capite 6. eandem locutionem absolute admittit, absque vlla limitatione. Quorum sententia mihi probabilior est.

S. Thomas.

Ferrar.
Aureolus.
Mayronus.

Torres.
Vasquez.
Suarez.

50. Moueor primò ad hanc sententiam asserendam, quia Verbum duplicem importat respectum, & realem ad dicentem, & rationis ad dicta: ergo licet Verbum creaturarum dici non possit secundum priorem respectum, ut notauit Mayronus, dici saltem potest, secundum posteriorem. Secundo, quia hæc propositio: *Deus est Verbum creaturarum*, non plus importat, quàm hæc: *Deus est Scientia creaturarum*. Etenim non alio modo Deus est Verbum creaturarum, quàm exprimendo & representando creaturas: atqui hæc est propria propositio; ergo & illa. Confirmatur, nam hæc est propria locutio, & à Patribus usurpata, *Filius est Verbum expressum, & operatum creaturarum, ratio & ars omnium creatibilium*: ergo & hæc, *Filius est Verbum creaturarum*. Consequentia constat, nam quod illa dicit explicitè; hæc dicit implicitè. Eadem ratione, ut notat ibidem Ferrarientis, Spiritus Sanctus non solum dicitur amor Patris & Filij, essentia, & totius Trinitatis, sed etiā creaturarum: cum non minùs Spiritus Sanctus sit amor creaturarum, quàm Filius verbum eandem.

Ferrar.

51. Ad Anselmum respondet S. Thomas quæst. cit. de verit. quod ille tantum noluerit, Filium dici posse Verbum creaturarum eo modo, quo dicitur Verbum Patris, cuius non solum est Verbum expressiue, sed etiam originatiue.

Anselmus.
explicatur
à S. Thomas

52. Ad rationem dico, magnum esse discrimen inter Spiritum Sanctum, ut donum creaturarum, & Filium, ut Verbum earundem. Nam Spiritus Sanctus non est donum creaturarum per actualem, sed per aptitudinalem duntaxat communicationem sui ad creaturas: est autem Filius Verbum creaturarum per actualem representationem earum. Quia verò in his propositionibus importatur actualis communicatio, actualis quæ expressio creaturarum, ideo impropriè dicitur: Spiritus Sanctus est donum creaturarum: propriè verò dicitur, Filius est Verbum creaturarum:

quia

quia actualis communicatio Spiritus Sancti ad creaturas, quam hæc propositio importat, non includitur in ipsa persona Spiritus Sancti, quatenus donum est: sicut includitur in persona Filij, quatenus Verbum est actualis expressio creaturarum: sola autem aptitudinalis communicatio ad creaturas includitur in persona Spiritus Sancti, quæ donum est. Vnde retorqueo potius argumentum: Nam sicut propria est hæc locutio, *Spiritus Sanctus est donabilis creaturis*: ita & hæc, *Filius est Verbum creaturarum*: nam ita se habet donabilitas in Spiritu Sancto; sicut expressio creaturarum in Verbo.

53. Deducitur tertio, quo pacto de solo Filio dicatur Ioan. 1. *Per ipsum facta sunt omnia*, quia cum solus Filius sit Verbum Patris, & in agente intellectu Verbum sit principium operis, quia Verbum in mente artificis est exemplar, quo artifex determinatur ad opus producendum, rectè per Verbum dicitur Deus omnia fecisse. Quod eleganter expressit Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 11. *Animaduertenda*, inquit, *est in hoc anigmate etiam ista Verbi Dei similitudo, quod sicut de illo Verbo dictum est: Omnia per ipsum facta sunt, ubi Deus per unigenitum Verbum suum prædicatur universa fecisse: ita hominis opera nulla sunt, quæ non prius dicuntur in corde. Unde scriptum est Ecclesiastici 37. Initium omnis operis Verbum. Et paulò post: Et est hæc in ipsa similitudine Verbi nostri similitudo Verbi Dei, quia potest esse verbum nostrum, quod non sequatur opus; opus autem esse non potest, nisi præcedat Verbum: sic & Verbum Dei potuit esse nulla existente creatura; creatura autem nulla esse potest, nisi per ipsum, per quod facta sunt omnia. Ceterum notandum, Verbum Divinum esse tantum expressivum Patris, & totius Trinitatis; creaturarum autem non modò esse expressivum, verum etiam & operativum, quia non solum repræsentat illas, sed etiam est principium exemplandi & operandi illas.*

54. Deducitur quartò, Deum loqui etiam ad extra creaturis intellectualibus, se ipsum illis per communicationem suæ notitiæ manifestando: Et primò quidem beatis per claram visionem suæ notitiæ: Secundò, Prophetis per evidentem communicationem suæ locutionis, quæ *evidentia in attestante* à Theologis dici solet: Tertiò, reliquis viatoribus per obscuram revelationem suæ cognitionis. In quibus omnibus proportionaliter distinguenda sunt, & locutio in Deo loquente, & auditio in creatura auscultante. Est autem locutio Dei, actus ipse Divini intellectus, quatenus per externum signum ordinatur ad manifestandum se ipsum creaturæ. Est verò auditio, actus ipse intellectus creati, quo formaliter percipit locutionem Dei per externum signum sibi manifestatam. Dicitur etiam Deus loqui ad creaturas rationis expertes, sed improprie, cum illæ non sint propriæ auditionis capaces.

Solutio argumentorum.

55. **A**D argumenta primæ sententiæ. Respondeo, utrumque fundamentum Durandi falsum esse, ut constat tum ex disputatione de processionebus sectione 4. tum ex disputatis hîc. Nec est eadem ratio de amore, quoniam hîc ex vi nominis non importat, nisi actum voluntatem informantem, respondetque intellectui, quæ pariter informationem importat actus cum potentia.

56. Ad primam probationem ex Anselmo respondet S. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. Anselmum improprie eo loco accepisse *Dicere* pro intelligere. Ceterum Anselmus eodem libro c. 37. expresse docet, Verbum relative dici ad eum, cuius est Verbum: *Verbum*, inquit, *hoc ipsum, quod Verbum est, aut imago ad alterum est, quia non nisi alicuius Verbum est, aut imago.*

57. Ad secundam dico, de ratione verbi esse, ut sit manifestativum & expressivum per modum mentalis locutionis, quæ in Deo esse nequit, nisi per communicationem actualis notitiæ unius personæ ad alteram: cum nequeat eadem persona in Divinis sibi ipsa loqui, quia non potest persona Divina ex scientia habituali transire in actualem, ac proinde per eam sibi objecta manifestare, ac proinde sibi ipsa loqui.

58. Ad tertiam nego, in Deo fore proprium *Dicere*, præcisè omni productione ad intra: quia *Dicere*, præter respectum ad objecta dicta, importat respectum ad terminum productum, mediante quo objecta dicuntur & repræsentantur, quare præcisè productione in Deo solum remaneret intelligere, quo se & reliqua à se cognosceret, non autem *Dicere*, quo Verbum producendo se ipsum, & reliqua in Verbo repræsentata cognosceret.

59. Ad quartam nego antecedens. Ad cuius probationem cōcedo, actum personalem, ut sic, non cadere supra creaturas, nec reflecti posse supra principium, à quo est; cadere tamen posse supra creaturas, & reflecti supra principium, à quo est, ratione actus essentialis, quem essentialiter includit. Quia igitur *Dicere*, præter respectum realem producentis ad productum, importat respectum rationis ad res dictas, & repræsentatas medio Verbo producto, potest ratione huius cadere supra creaturas, & reflecti supra principium, cum non minus principium, quàm creaturæ, & reliqua omnia in Verbo dicantur, & exprimantur, ut ex dictis constat.

60. Ad quintam, distinguendum est *Ly Dicere*: nam propriè sumptum non nisi personæ Verbum producenti competit: unde soli Patri propriè convenit, qui medio Verbo à se producto dicit se, & omnia à se: sumptum verò absolute pro ipso intelligere competit omnibus personis. In quo sensu negandum est, neminem *Dicere* posse Verbo ab alio produ-

Ad fundamentum
Durandi.

Explicatur
Anselmus à
S. Thoma.

Augustin.

Eccles. 37.

do:

cto: nam licet hoc verum sit de verbo creato, falsum est de Verbo increato. Cuius discriminis ratio est, quia Verbum increatum ratione notitiæ absolutæ, quam includit, identificatur cum omnibus personis, atque ad eod aliquam personam potest intelligere Verbo ab alio producto: Verbum autem creatum non potest uniri, nisi cum eo, à quo producit; & quia ad intelligendum requiritur, ut intelligens informetur actu ipso intelligendi, nequit unus intelligere Verbo ab alio producto.

61. Ad sextam, distinguo maiorem: Verbum est actus vitalis immanens, terminatus relatione producti ad dicentem, concedo: est actus vitalis immanens, nulla relatione producti ad dicentem terminatus, nego. Vnde ad Minorem concedo, personas Diuinas esse vitaliter immanenter intelligentes, non per Verbum essentiale, quod nullum est, sed per actum ipsum intelligendi essentialem, communem omnibus personis.

62. Ad septimam, concedo Maiorem, quando Verbum non supponitur adæquatè productum. Quia igitur in Diuinis Verbum supponitur adæquatè productum à Patre, reliquæ personæ intelligentes, Verbum non produciunt, sed intelligunt tantum verbo à Patre producto. Ad probationem Maioris concedo, Verbum in nobis poni propter necessitatem intelligendi; nego autem ob eandem necessitatem poni in Deo, sed tum propter necessitatem loquendi, tum propter fecunditatem naturæ. Nam sine Verbo, nec esset propria locutio intra Deum, quia hæc in Deo saluari nequit, absque reali distinctione personarum loquentis & audientis; nec fecunditas naturæ, quæ essentialiter postulat adæquatam communicationem sui, non solum per actum volendi, sed etiam per actum intelligendi.

63. Ad octauam, neganda est sequela. Etenim in eo casu Deus non intelligeret Verbo à se producto, sed actu ipso absoluto intelligendi: quia, ut diximus, Verbum in Deo non est necessarium ad intelligendum, sed tantum ad loquendum, & ad naturæ fecunditatem. Vnde solum sequeretur, in eo casu Deum non fore loquentem, nec fecundum intra se.

64. Ad nonam, nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia distinctio, quæ inter Verbum prolatum & proferentem intercedere debet, in verbo creato saluatur in sola qualitate absoluta cum relatione transcendentali ad proferentem, quia per solam qualitatem absolutam cum relatione transcendentali ad proferentem verbum creatum sufficienter distinguitur ab ipso proferente. At in Verbo increato talis distinctio saluari nequit in aliqua perfectione absoluta, quia omnis perfectio absoluta in Diuinis communis est omnibus personis: igitur saluari debet in aliqua perfectione respectiua, quæ est ipsa formalis relatio producti ad producentem. Ad probationem verò consequentiæ Respondeo, nos ex Verbo creato deuenire in cognitionem Ver-

bi increati, præcisè imperfectionibus, quæ cum ipso Verbo creato sunt annexæ, inter quas una est, ut distinguatur à proferente secundum perfectionem absolutam. Ad Confirmationem concedo, Verbum increatum non esse expressum, & manifestatum obiecti formaliter per relationem producti, quam supra notitiam essentialem superaddit, sed per ipsam notitiam absolutam, quam essentialiter includit.

SECTIO II.

An Verbum Diuinum importet respectum ad creaturas ratione proprietatis personalis, an ratione notitiæ absolutæ, quam essentialiter includit?

65. Omnes conueniunt, Verbum Diuinum, præter respectum ad Patrem dicentem, importare etiam respectum ad res, se ipso dictas & manifestatas. Fundamentum est, quia Verbum non solum est terminus à Patre productus, sed etiam actualis manifestatio, & declaratio omnium obiectorum, quæ sunt in mente Patris: ergo non solum ut terminus productus dicit respectum ad Patrem dicentem, sed etiam ut actualis declaratio obiectorum, ad obiecta declarata, & se ipso manifestata.

66. Consentiunt etiam omnes, priorem respectum ad Patrem dicentem esse realem; posteriorem verò rationis, eod quod ille constituat Verbum in esse personali, fundeturque in ipsa passiva origine producti; hic tantum consequitur ad primum, & fundatur in sola representatione, & manifestatione obiectorum, quæ in Deo realis non est: tamen etsi aliqui contendant, hunc respectum Verbi ad res dictas esse transcendentalem. Vocant autem respectum transcendentalem, omnem respectum, sine quo vnum sine alio intelligi non potest, qui interdum est tantum secundum dici & solus respectus rationis, licet supponat fundamentum reale; ut in præsentem materia intentionalis expressio & declaratio obiectorum, in qua proximè fundatur iste respectus rationis, est realis perfectio in Verbo: consistit enim in reali representatione & comprehensione omnium obiectorum, quæ à quouis loquente dici, & representari possunt. Hoc autem maximam dicit perfectionem in Deo; dicit enim infinitam cognitionem declaratiuam & comprehensiuam rerum. Vltimò conueniunt, Verbum Diuinum principalem respectum manifestantis dicere ad obiectum primum, minus verò principalem ad obiectum secundarium. Etenim principaliter Verbum manifestat essentiam Diuinam, & totam Trinitatem, quæ est obiectum primum, quam creaturas, quæ sunt obiectum secundarium, Vterque tamen respectus tam ad obiectum

prima-

primarium, quàm ad secundarium est ratio-
nis; atque adeò ad utrumque se extendit præ-
sens controuersia, licet de solo obiecto secun-
dario explicite proponatur.

67. PRIMA sententia affirmat, hunc res-
pectum conuenire Verbo, ratione solius
notitiæ absolute, in ipso essentialiter in-
clusæ. Est S. Thomæ 1. p. quæst. 34. artic. 3.
ad 1. & quæst. 4. de verit. artic. 5. ad 4. & 4.
cont. gent. ca. 13. Scoti quolib. 8. artic. 3. &
in 2. distinct. 1. quæst. 1. Richardi in 1. di-
stinct. 27. artic. 2. quæst. 3. ad 1. May-
roni quæst. 4. Lychei ibid. quæst. vnica,
Capreoli quæst. 2. artic. 1. conclus. 5. & ar.
3. Ad argumenta cōtra 5. conclusionem, Ca-
iet. & Ferrariensis locis præcit. Molinæ 1. p.
quæst. 27. artic. 1. disput. 7. Suarez lib. 9.
de Trinit. cap. 6. in fine, Zumel 1. p. loco
cit. quæst. 2. Fundamentum est, quia Verbum
non habet respectum manifestantis, nisi in
quantum exprimit obiectum manifestan-
dum: exprimit autem illud ratione cogni-
tionis essentialis, non autem ratione proprie-
tatis personalis: quia cum hæc sit pura rela-
tio producti ad producens, non habet vim
exprimendi obiecta.

68. SECUNDA sententia docet, hunc
respectum conuenire Verbo ratione solius
proprietas personalis. Est Henrici in sum-
ma p. 2. artic. 59. quæst. 5. Aureoli in 1. dist.
27. p. 2. artic. 3. circa finem. Probatur hæc
sententia, nam si iste respectus conueniret
Verbo ratione essentialis, equè importaretur per
Filium ac per Verbum: atqui per filium talis
respectus non importatur: igitur non
conuenit Verbo, ratione essentialis, sed pro-
prietas personalis, quæ Verbum est forma-
liter Verbum. Maior patet, quoniam es-
sentialis æquè importatur per Filium ac per
Verbum: igitur si talis respectus conueniret
Verbo ratione essentialis, æquè importaretur
per Filium, atque importatur per Verbum.
Minor constat autoritate Augustini libro
83. quæstionum, quæst. 63. ubi exponens
illud, *In principio erat verbum*, docet, melius
hic interpretari Verbum, *ut significetur*, inquit,
non solum ad Patrem respectus, sed ad illa, quæ per
Verbum facta sunt, operatiua potentia. Confir-
matur, nam quod secundum propriam ra-
tionem nequit sine alio intelligi, connotat
illud. Sed Verbum, quæ Verbum est, nequit
sine eo, cuius est Verbum, intelligi: igitur
connotat illud. Maior clara est. Minor proba-
tur, tum ex Augustino 7. de Trinitate cap.
3. *Si enim hoc verbum*, inquit, *quod nos profe-*
rimus, temporale & transitorium, & se ipsum
ostendit, & illud, de quo loquimur: quanto magis
verbum Dei, per quod facta sunt omnia ostendit
Patrem sicuti est: eadem ratione dicere pos-
sumus, quod ostendat omnia per ipsum dicta
& manifestata. Tum ratione, nam Verbum,
alicuius est Verbum: implicat igitur, cogno-
scere Verbum absque eo, cuius est Verbum:
Ergo de ratione Verbi est, connotare omnia
per ipsum dicta & manifestata.

69. TERTIA sententia docet, huiusmodi

respectum ad creaturas conuenire Verbo, ra-
tione vtriusque & proprietatis personalis, &
notitiæ essentialis. Ita Vasquez 1. p. disput.
144. cap. 2. Ruiz disp. 62. sect. 2. & 3. Zuniga
disp. 9. dubio vlt. Quæ sententia probabilior
est, pro cuius explicatione,

79. DICO PRIMò. Verbum Diuinum non
dicit respectum ad creaturas se ipso dictas &
manifestatas, ratione solius notitiæ essentialis.
Fundamentum, quia quod conuenit
Verbo ratione solius notitiæ essentialis, con-
uenit omnibus personis: atqui dicere respec-
tum ad creaturas quatenus dictas & mani-
festatas, non conuenit omnibus personis: igitur
non conuenit Verbo ratione solius notitiæ
essentialis. Maior cum consequentia pa-
tet. Minorem probò, nam si dicere respectum
ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas,
conueniret omnibus personis, æquè bene
creaturæ dicerentur Patri & Spiritu Sancto,
ac dicuntur Verbo: at falsum est, creaturas
dici Patri & Spiritu Sancto, sicut dicuntur
Verbo. Igitur dicere respectum ad creaturas,
quatenus dictas & manifestatas, non conuenit
omnibus personis, sed soli Verbo.

71. DICO SECUNDò. Verbum Diuinum
non dicit respectum ad creaturas, quatenus
dictas & manifestatas ratione solius proprie-
tatis personalis. Fundamentum, quia dicere
respectum ad creaturas, ut dictas & manife-
stas, essentialiter includit respectum ad crea-
turas, ut representatas. Nequit autem Ver-
bum Diuinum dicere respectum ad creatur-
as, ut representatas ratione solius proprie-
tatis personalis. Minor patet, quoniam proprie-
tas personalis Verbi est sola relatio producti
ad producentem. Nulla autem relatio Diuina,
ut sic est representatiua & expressiua alicuius
obiecti: alioqui aliquod obiectum cognosce-
ret vna persona, quod non cognoscerent re-
liquæ. Maior probatur, nam dicere respec-
tum ad creaturas, ut dictas & manifestatas,
est connotare illas, ut ab aliquo alicui locu-
tione manifestandas: hoc autem essentialiter
involuit notitiam essentialem expressiuam &
declaratiuam obiecti manifestandi, non enim
loquens manifestat alteri obiectum, nisi me-
dia notitia expressiua & declaratiua ipsius
obiecti manifestandi, ut patet cum volumus
aliquam rem alteri locutione manifestare,
manifestamus illam medio Verbo vocali si-
gnificatiua mentalis, quo mediante exprimi-
mus rem ipsam, quam alteri intendimus ma-
nifestare.

72. DICO TERTIò. Verbum Diuinum
respicit creaturas, ut dictas & manifestatas
ratione vtriusque perfectionis tam essentialis
notitiæ, quam quidditatiuæ includit; quàm
personalis proprietatis, qua constituitur in
ratione verbi ut sic. Fundamentum est, quia
respicere creaturas, formaliter ut dictas &
manifestatas, siue potius ut dicendas & ma-
nifestandas, non dicit purum respectum re-
presentantis ad representatum, siue cogno-
scentis ad cognitum; alioqui competeret
omnibus Personis, cum omnes personæ ra-
tione

Vasquez.
Ruiz.
Zuniga.

S. Thomas.

Scotus.
Richardus.
Mayronus.
Lycheus.
Capreolus.
Caletan.
Ferrariensis.
Molina.
Zumel.

Henricus.
Aureolus.

August.

Augustin.

tione notitiæ essentialis cognoscant & representent sibi creaturas & reliqua obiecta: sed dicit peculiarem respectum ad res locutione dicendas & significandas, qui præter notitiam essentialem expressiuam rerum dicendarum, superaddit peculiarem respectum locutionis seu dictionis, quæ res per Verbum locutione seu dictione prolaturæ, sunt ab aliquo alicui dicendæ ac manifestandæ. Qui respectus, ut patet, non conuenit Verbo Diuino, nisi ratione proprietatis personalis, quæ ut terminus locutionis dictionis-que paternæ peculiari ratione connotat res, se ipso à Patre sibi ipsi dicendas ac manifestandas.

73. Confirmatur primò. Quia si Pater non produceret Verbum, sed solum intelligeret, res ab ipso intellectæ non dicerentur dictæ & manifestatæ, sed tantum intellectæ & representatæ. Igitur ratio dicti & manifestati superaddit aliquem respectum supra rationem intellecti & representati: atqui hic alius esse non potest, quam respectus proueniens ex personali proprietate Verbi producti: nam eo tantum sublato tollitur iste respectus, & eo tantum posito ponitur.

74. Confirmatur secundò. Nam hæc omnia in Diuinis sibi correspondent, locutio actiua dicentis, locutio passiuæ Verbi, & res Verbo dicta ac manifestata. Atqui locutio actiua, præter notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem personæ proferentis: locutio passiuæ, præter eandem notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem Verbi prolaturæ: ergo & res ipsæ Verbo dictæ, præter respectum, quem dicunt ut cognita & representatæ, proueniens ab essentiali notitia cognoscente & representante, superaddunt peculiarem rationem dicti & manifestati, proueniens remotè quidem à dictione & manifestatione actiua loquentis, proximè verò à dictione & manifestatione passiuæ Verbi producti.

75. Dices hinc tantum sequi, hunc respectum conuenire Verbo ex peculiari modo, quo illi ex vi propriæ originis debetur notitia communis manifestatiua rerum, non autem ex vi propriæ personalitatis. Respondeo negando sequelam, nam idè vi propriæ originis debetur Verbo notitia communis manifestatiua rerum, quia vi suæ personalitatis exigit illam, ut complementum dictionis passiuæ, qua constituitur personalitas Verbi, mediante qua, Verbum ipsum peculiarem respectum dicit ad res, se ipso dicendas & manifestandas.

76. Atque hæc tertia sententia conciliat inter se duas præcedentes. Nam prima intelligitur de respectu expressionis & representationis rerum, qui essentialiter includitur in ipso respectu dictionis & manifestationis eorum. Talem enim respectum representationis & expressionis habet Verbum formaliter ratione notitiæ communis, cuius tantum est res exprimere & representare. Secunda verò intelligitur de peculiari respectu dicentis &

manifestantis, quem Verbum addit supra communem rationem expressionis & representationis.

77. Ad fundamentum verò secundæ sententiæ, neganda est sequela maioris. Nam aliquid vi nominis explicitè importat Verbum tam ratione naturæ communis, quam proprietatis personalis, quod formaliter non importat Filius, nam Verbum importat naturam sub explicita formalitate sapientiæ: Filius verò eandem importat sub explicita formalitate essentialis. Item Verbum importat personalitatem sub explicita ratione dictionis seu locutionis passiuæ: Filius verò eandem proprietatem personalem importat, sub explicita ratione generationis passiuæ: & quia respectus ad creaturas, ut Verbo dictas & manifestatas, immediatè fundatur in Sapientia essentiali, & dictione seu locutione personalis, idè potior est ratio, cur Verbum, quam Filius talem respectum dicat. Reliqua verò argumenta confirmant potius nostram sententiam.

78. Vltimò obiter hic adnotabo, non cohærenter philosophari eos, qui docent Verbum vi suæ processionis formalis non procedere ex cognitione creaturarum possibilem, & tamen docent vi suæ proprietatis personalis dicere respectum ad creaturas posibles. Etenim si Verbum vi suæ processionis formalis non procedit ex cognitione creaturarum possibilem, non potest vi suæ proprietatis personalis habere proximum fundamentum talis respectus ad creaturas. Sequela probatur, quia respectus ad creaturas supponit in Verbo aliquod fundamentum, à quo proximè oriatur: hoc autem aliud esse non potest, quam ipsa proprietas personalis vi suæ originis per se ex cognitione creaturarum producta: alioqui non esset maior ratio, cur Verbum potius, quam Spiritus Sanctus vi suæ proprietatis personalis talem respectum importaret. Nam licet talis respectus formaliter sumptus sit tantum rationis, fundamentum tamen, à quo proximè oritur, est reale, & intrinseca perfectio Verbi. Si autem ponatur, Verbum nullo modo per se procedere ex cognitione creaturarum, nulla peculiaris perfectio assignari poterit in Verbo, in qua talis respectus ad creaturas proximè fundetur.

79. Confirmatur, nam eiusdem perfectionis personalis esset Verbum, si per impossibile nulla cognitio creaturarum præcederet eius productionem, ac est nunc, cuius productionem de facto præcedit cognitio creaturarum possibilem. Atqui si nulla præcederet cognitio creaturarum, nullum dicere posset respectum ad creaturas: ergo nec de facto talem respectum dicit nunc. Minor patet, quia si nulla præcederet notitia creaturarum, nullum esset in Verbo fundamentum ad talem respectum fundandum. Maior probatur, nam perinde se habet nunc ista cognitio creaturarum respectu productionis Verbi, ac si re ipsa non esset, cum nihil per se

influat

influat in productionem Verbi. Eam namque solum variant productionem alicuius termini, quæ per se ad talem productionem concurrunt: quæ verò tantum per accidens & concomitanter tantum concurrunt, nullo pacto variare possunt productionem termini; nam eodem modo se habent ad illam, ac si re ipsa non essent. Vnde implicat in adiecto dicere, aliquid per accidens & concomitanter se habere ad productionem alicuius termini, & tamen substantialiter variari talem productionem, variat eo, quod tantum per accidens, & concomitanter se habet. Hinc constat, non bene philosophari Vasquez, qui dum negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilem, tamen affirmat, Verbum per se importare respectum ad creaturas posibles, non solum ratione notitiæ communis, sed etiam proprietatis personalis.

SECTIO III.

An Verbum procedat ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo?

80. **C**UM Verbum diuinum vi suæ originis procedat, vt notitia genita à Patre generante, non solum respectum dicit ad generantem, sed etiam ad obiectum intelligibile, ad quod exprimendum procedit. Hinc grauis insurgit controuersia, ex quibus obiectis illud per se procedit. Dixi *per se*, nam concomitanter sicut omnia quæ sunt in scientia Patris, communicantur Filio; ita concomitanter procedit ex notitia omnium, quæ sunt in intellectu Patris, siue necessaria, siue libera illa sint. Est autem *per se* procedere, ita procedere, vt si cognitio talis obiecti non esset, nec productio Verbi esset, aut certe non cum ea perfectione, cum qua de facto est, posita tali obiecti cognitione. *Concomitanter* autem ex cognitione talis obiecti procedere, est ita procedere, vt si cognitio talis obiecti non esset, adhuc productio Verbi esset cum eadem omnino perfectione, cum qua de facto est. Porro quatuor sunt, quæ per modum obiecti terminant scientiam Patris, ex cuius notitia gignitur Verbum; essentia Diuina eiusque attributa, personalitates, creaturæ posibles, futura contingentia siue absoluta, siue conditionata. In hac sectione disputabimus, an Verbum procedat ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo. (Sunt autem hæc essentia Diuina, attributa, & personalitates) in sequenti verò, an etiam ex cognitione eorum, quæ eminenter in Deo continentur: sunt autem hæc creaturæ tum posibles, tum futuræ.

81. PRIMA sententia negat, Verbum per

se procedere ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, sed tantum ex notitia essentia & attributorum. Est Scoti in 1. dist. 10. in fine, & dist. 32. & in 2. dist. 1. q. 1. & quodlibeto 14. Fundamentum est, quoniam ex illa notitia, per se procedit Verbum, cuius obiectum per se est principium productionis Verbi, quia omne obiectum est eorum principium intellectus ad Verbi productionem: hoc autem non potest esse, nisi essentia in sola paternitate existens; quia Filius & Spiritus sanctus, cum sint origine posteriores, nequeunt esse principium productionis Verbi: cum nullum posterius possit esse principium sui prioris. Igitur Verbum per se tantum procedit ex notitia essentia, non autem personarum. Reliqua argumenta pro hac sententia afferentur infra.

82. SECUNDA sententia affirmat, Verbum per se procedere ex cognitione essentia, attributorum, & personarum tum Patris, tum sui ipsius. Non autem ex cognitione Spiritus sancti, tanquam obiecti per se mouentis, & determinantis intellectum Patris ad productionem Verbi, sed solum concomitanter; necessarium tamen, eadem necessitate, qua cognitio Patris simul est cognitio essentia, & omnium personarum in eadem essentia subsistentium; non autem ea necessitate, qua principium requiritur ad productionem termini. Est Vasquez 1. p. disput. 142. cap. 4. qui putat, quod per se requiritur, vt obiectum ad productionem Verbi, per se etiam requiratur, vt principium motuum secundum esse intelligibile ad productionem Verbi. Quia igitur Spiritus sanctus non est principium motuum secundum esse intelligibile ad productionem Verbi, per consequens nec erit per se obiectum Verbi. Probat autem hanc sententiam duplici ratione.

83. PRIMA ratio est. Illud dicitur principium se alicuius operationis, quo posito ponitur, & quo sublato tollitur operatio, saltem secundum nostram considerationem. Atqui sublato Spiritu sancto, eiusque processione, hoc est à nobis non considerata, adhuc intelligimus integrè productum Verbum à Patre, cum ijs omnibus perfectionibus, quæ illum constituunt perfectum Deum. Igitur Spiritus sanctus eiusque processio, vt cognita non est per se requisita ad Verbi productionem. Minorem probat, nam tria tantum sunt principia per se requisita, & sufficiëntia ad productionem Verbi, essentia eiusque attributa, tanquam terminus formalis per generationem Verbo communicanda: Paternitas, tanquam relatio principij proprii & per se generationis; & filiatio, quæ tanquam correlatio simul intelligitur & generatur intellectione notionali Patris. Cetera verò concomitanter tantum se habent ad rationem principij, per se requisiti ad productionem Verbi.

84. SECUNDA ratio est. Si Verbum procederet ab Spiritu sancto, tanquam ab obiecto per se requisito, esset imago ipsius: conse-

quens est falsum, vt ex dicendis constabit: ergo. Sequela probatur. Nam ad perfectam rationem imaginis duo tantum requiruntur, perfecta similitudo, & origo. Sed Verbum est perfecta similitudo Spiritus sancti, cum sit ipsius personalitatis perfecte expressivum; ergo si insuper ab ipso procederet, tanquam ab obiecto per se cognito, haberet etiam ab ipso originem: igitur haberet omnia ad perfectam imaginem requisita. Posterior consequentia pater. Prior vero probatur, nam ad hoc vt imago originari dicatur ab aliquo, sufficit, vt ab illo procedat modo intelligibili: procedit autem modo intelligibili, si ab eo procedat, tanquam ab obiecto per se cognito. Vt constat de imaginibus ante depictis, quæ sunt vere rerum, quas representant, imagines, esto ab illis non procedant, nisi modo intelligibili.

85. TERTIA sententia affirmat, Verbum procedere ex cognitione sui, & Spiritus sancti, non quidem intuitiva & visionis, sed abstractiva & simplicis intelligentiæ. Hanc Zumel 1. part. quæst. 34. artic. 3. quæst. 1. post 4. Conclusionem tribuit quibusdam Thomistis; eaque colligi videtur ex Caietano 1. part. quæst. 34. artic. 3. §. Circa prædicta versus finem. Fundamentum est, quia cognitio intuitiva est rei existentis vt existentis. Sed cognitio, qua procedit Verbum, non est ipsius Verbi & Spiritus sancti vt existentium: igitur cognitio, qua procedit Verbum non est intuitiva, sed tantum abstractiva Verbi & Spiritus sancti. Minor probatur, quia cognitio, qua procedit Verbum est origine prior Verbo, quia per ipsam tanquam per originem producit Verbum: origo autem per se est prior originato. Eadem ratio à fortiori probat de Spiritu sancto, qui est origine posterior Verbo: ac proinde nequit Verbum ex intuitiva notitia ipsius vt existentis procedere, cum nondum supponatur productus Spiritus sanctus in signo, quo producit Verbum.

86. QUARTA sententia docet, Verbum procedere ex intuitiva notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, tam essentiæ & attributorum, quam personarum & relatiuorum. Hæc sententia sub his terminis expressè asseritur à Molina 1. part. quæst. 34. in fine, Zumel loco supra citat. Suarez lib. 9. de Trinitat. cap. 4. & 5. Ruiz disput. 61. Grando 1. part. tractat. 9. disput. 5. Zuniga disput. 9. dubio 4. & 5. Sub alijs vero terminis, nempe sub notitia perfectissima & comprehensiva omnium, quæ sunt in Deo docetur à Barthol. Torres 1. p. q. 27. artic. 5. disput. vnica, 3. p. disput. à Dom. Bannez 1. part. qu. 34. artic. 3. à Valentia ibidem puncto 2. & colligitur ex S. Thoma 1. p. qu. 34. artic. 1. ad 3. Bonaventura in 1. distinct. 27. part. 2. artic. 2. qu. 2. Richardo ar. 2. q. 3. Gabriele q. 3. artic. 3. pro cuius explanatione,

87. Dico primò. Verbum per se procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Hanc assertionem expressè docuit Au-

gustinus 15. de Trinitate cap. 14. Pater, inquit, genuit Verbum sibi æquale per omnia. Non enim seipsum integrè perfecteque dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in ipso. Et ideo Verbum hoc verè veritas est, quoniam quidquid est in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est. Quod autem in ea non est, nec in ipso est. Et paulò post: Nouit itaque omnia Deus Pater in seipso, nouit in Filio; sed in seipso tanquam seipsum, in Filio, tanquam Verbum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in seipso. Fundamentum est, quia Verbum Diuinum per se procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis: ergo per se procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Antecedens patet, alioqui Verbum non procederet ex cognitione perfectissima, qualis est sola cognitio comprehensiva Deitatis. Consequentia verò probatur, quia cognitio comprehensiva Deitatis se extendit ad omnia ea, quæ vel essentialiter, vel saltem identicè integrant ipsam Deitatem. Atqui non solum essentiæ, & attributa, sed personalitates, & relatiua omnia identicè saltem integrant Deitatem: igitur si Verbum procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis, procedit ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo.

88. Confirmatur 1. Quia Verbum per se procedit ex notitia comprehensiva Patris: Ergo per se procedit ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo. Antecedens constat, alioqui ex vi suæ originis Verbum non procederet per omnia simile & adæquatum Patri contra Aug. supra citatum. Consequentia verò probatur, quia nequit comprehendi Pater, quin cum ipso comprehendatur fecunditas ipsius: nequit autem comprehendere eius fecunditas, quin cum ipsa & in ipsa comprehendatur reliquæ personæ, tanquam germina in radice, & fructus in arbore contenti. Implicat namque, comprehendere vim generatiuam & spiratiuam Patris, quin cum ipsa & in ipsa comprehendatur Verbum & Spiritus sanctus, tanquam termini in sua propria virtute contenti.

89. Confirmatur 2. quia vt infra ex communis sententia Patrum & Scholasticorum demonstrabimus, Verbum diuinum per se procedit, vt perfectissima & adæquata imago sui parentis: repugnat autem, procedere vt perfectissimam & adæquatam imaginem sui Parentis, quin procedat ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo. Minor probatur, quia perfectissima & adæquata imago debet per omnia adæquari suo prototypo: ergo procedere debet vt expressiva omnium, quæ sunt in suo prototypo. Cum igitur in intellectu Patris per modum obiecti intelligibilis contineantur omnia, quæ formaliter sunt in Deo, debet ipsius Verbum procedere vt expressivum omnium, quæ in intellectu Patris, per modum obiecti intelligibilis continentur; alioqui non procederet vt adæquata imago ipsius.

90. Obijciat 1. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum à quo specificatur Pa-

August.

Zumel.

Caietanus.

Molina.
Zumel.
Suarez.
Ruiz.
Granados.
Zuniga.Torres.
Bannez.
Valentia.
S. Thomas.
Bonauentura.
Richardus.
Gabriel.

trisco.

triscognitio. Atqui à solo obiecto primario specificatur Patris cognitio; hoc autem est sola essentia, eiusque attributa: igitur ex solius essentia, & attributorum notitia per se procedit Verbum. Resp. quidquid sit de primo syllogismo, de quo infra: neganda est minor subsumpta, nempe solam essentiam, exclusis personalitatibus, esse primarium obiectum paternæ cognitionis: sed totam Deitatem, ut complectitur omnes personalitates, esse adæquatum obiectum primarium illius: atque adeo ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, procedit per se Verbum.

91. *Obijciat* 2. Ex cognitione illius obiecti procedit per se Verbum, ex cuius obiecti notitia beatur Patris intellectus: atqui ex solius essentia attributorumque notitia beatur Patris intellectus: igitur ex solius essentia attributorumque notitia procedit per se Verbum. Minor probatur, alioqui Pater in sua beatifica cognitione penderet à Filio & Spiritu sancto, tanquam ab obiecto per se; ergo aliquid acciperet ab illis, quod non haberet ex se. Respondeo. Quidquid sit de maiore, de qua infra: neganda est minor. Etenim ad obiectum beatificum non solum spectat essentia, sed etiam personæ, nam etiam personæ constituunt Deitatem, quæ est adæquatum obiectum beatitudinis Diuinæ. Ad probationem verò minoris, nego antecedens. Nam dependere ab alio, tanquam ab obiecto beatificæ cognitionis, non est solum terminari ad illud, tanquam ad purum obiectum, sed est insuper accipere ab illo vim & rationem ipsam cognoscendi. Pater autem, etsi in sua cognitione beata terminetur ad Filium & Spiritum sanctum tanquam ad obiectum beatitudinis per se, nihilominus non dicitur ab illis in sua beatitudine pendere, quia non accipit ab illis vim & rationem ipsam beatæ cognitionis, quam ex seipso habet virtute suæ propriæ essentia, quæ sicut est intelligibilis species omnium, ita est actualis notitia omnium.

92. *Obijciat* 3. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum, ex cuius obiecti cognitione procedit ut Patris imago: Atqui ex solius essentia cognitione Verbum procedit ut Patris imago: Ergo ex solius essentia cognitione procedit per se Verbum. Maior constat, nam Verbum vi suæ originis non solum procedit ut Verbum Patris, sed etiam ut imago eiusdem; procedit enim ut intellectuale Verbum ad suum prototypum, à quo producit, manifestandum. Minor probatur, nam auctore S. Tho. 1. p. q. 35. art. 2. ratio imaginis in diuinis non attenditur penes notionalia, sed penes essentialia. Igitur Verbum non procedit per se ex notitia personarum, sed solius essentia. Respondeo negando minorem. Ad cuius probationem nego consequentiam. Etenim intelligibiliter exprimere notionalia non est perfectio notionalis, sed essentialis, quam habent omnes personæ ratione notitiæ essentialis, cuius tantum est exprimere tam notionalia, quam essentialia. Aliud namque est Verbum assimilari Patri in notionalibus con-

stitutivè, aliud expressivè. Verbum igitur vi suæ originis assimilatur quidem Patri, cæterisque personis, imò & sibi ipsi expressivè, quoniam vi suæ originis procedit ut Verbum expressivum & declarativum omnium diuinarum personarum, non tamen constitutivè; quia constitutivè non accipit nisi solam personalitatem Verbi, per quam formaliter non exprimit obiectum, sed tantum refertur ad principium producens.

93. *Obijciat* 4. Si per impossibile Spiritus sanctus non produceretur, adhuc Verbum procederet à Patre: ergo Verbum non procedit per se ex cognitione Spiritus sancti. Consequentia patet, nam quod per se requiritur ad productionem termini, eo deficiente, deficit terminus. Antecedens probatur, quia Spiritus sanctus producitur origine posterior Verbo: ergo eius improductio non impediret Verbi productionem, quia nullum posterius impedire potest prius. Confirmatur, quia Spiritus sanctus de facto reperit Verbum iam productum in priori signo originis; igitur eius improductio non obstaret productioni Verbi. Respondeo. Nego Verbum cum ea perfectione processurum à Patre, cum qua de facto procedit, si Spiritus sanctus non produceretur: quia tunc non procederet ut expressivum & manifestativum virtutis spiritalis, & termini spiritalis, quæ sicut nunc est maxima perfectio in diuinis, quæ tamen ex data hypothese non esset: ita maxima perfectio est in Verbo, hanc eandem perfectionem exprimere ac manifestare. Vnde tantum demitur de perfectione Verbi, quantum tollitur de expressione obiecti ab eodem Verbo; cum expressio obiecti sit primaria perfectio Verbi, quæ Verbum est formaliter.

94. *Dices*. Idem Verbum fuisset, & cum eadem omnino perfectione, cum qua nunc est, etiam si in Deo nulla fuisset cognitio creaturarum existentium, uti potuit non esse, si Deus illas liberè non condere decrevisset: atqui non minus Verbum diuinum est expressivum creaturarum existentium, quam Spiritus sancti: ergo si non obstante, quod nulla fuisset creaturarum existentium cognitio, nulla caruisset Verbum intrinseca perfectione: igitur pari ratione non obstante, quod nulla fuisset Spiritus sancti cognitio, nihilominus Verbum nulla caruisset intrinseca perfectione.

95. Respondeo negando Minorem. Ratio discriminis est, quia quidquid est reale obiectivè expressibile in creaturis existentibus, exprimitur à Verbo diuino per ipsam expressionem & representationem creaturarum possibilem. Nihil enim manet obiectivè expressibile in creaturis existentibus, quod non sit obiectivè expressum per cognitionem creaturarum possibilem, nisi extrinseca tantum connotatio, quæ connotantur creaturæ ipsæ realiter existere in seipsis. Quæ connotatio nullam addit novam perfectionem in Verbo exprimente, sed tantum mutationem in rebus ipsis in propria natura existentibus, ut constat ex ijs, quæ suprà disputata sunt de scientia Dei.

S. Thomas.

At verò si Spiritus sanctus non existeret, nullo modo exprimeretur à Verbo: eò quòd si ille non existeret, nullo pacto supponeretur possibile: implicat namque aliquid in diuinis esse possibile, & actu non existere. Nam quidquid in Deo existit, summa necessitate existit, ac proinde si actu non existit, neque etiam possibile esse potest; atque adeo nec exprimi ut possibile à Verbo diuino, ut exprimuntur creaturæ, etiam si actu non existant. Quo fit, ut aliqua intrinseca perfectione careret Verbum, si Spiritus sanctus non existeret, qua tamen perfectione non careret idem Verbum, esto nulla creatura existeret, eò quòd omnes creaturæ à Verbo exprimuntur secundum esse possibile; neque vlla perfectio realis expressibilis est in creatura existente, quæ non sit adæquatè expressa in eadem ut possibili.

96. Ad probationem verò antecedentis negatur consequentia: nam esto productio Spiritus sancti sit origine posterior productione Verbi, eius tamen cognitio est prior & ipsius, & Verbi productione, & ut sic complet principium productiuum Verbi. Ad Confirmationem concedo, productionem Spiritus sancti supponere productionem Verbi origine priorem; dependenter tamen, ut more nostro loquar, ex ipsius cognitione, quæ in Patre præcedit productionem vtriusque.

97. Dico secundò. Verbum non procedit ex notitia abstractiua, sed intuitiua personarum. Fundamentum est, quia notitia abstractiua, vel est cognitio obiecti per alienam speciem, ut ego puto, vel obiecti absentis ut absentis formaliter: neutro autem modo Verbum Diuinum procedit ex cognitione personarum; igitur non procedit ex cognitione abstractiua, sed intuitiua earum. Maior constat ex adæquata partitione cognitionis abstractiue. Minor probatur quoad priorem partem: quia notitia ex qua procedit Verbum, vel determinatur modo nostro intelligendi à diuina essentia, tanquam à specie intelligibili sui & personarum; sui quidem formaliter, personarum verò eminenter; vel ab ipsismet personis diuinis immediatè determinantibus intellectum Patris ad claram notitiam ipsarum. Vtrouis modo procedat, semper procedit per notitiam determinatam à propria specie personarum. Et quidem si procedit secundo modo res est clara. Si primo, etiam patet. Nam diuina essentia ex eo, quòd est species eminentialis personarum, non tollitur, quin sit propria & perfectissima species singularum. Sicut ex eo quòd est species eminentialis creaturarum, non tollitur, quin sit propria & perfectissima species earum. Quod expressè docuit Scotus supra citatus, qui quamuis neget, Verbum gigni ex scientia personarum in seipsis cognitarum, concedit tamen illud gigni ex scientia personarum eminenter in essentia diuina cognitarum, quam cognitionem ipse appellat intuitiuam. Ratio verò est, quia causa eminentialis perfectissimo modo continet effectum. Vnde quando talis effectus non inuoluit imperfectionem, potest formaliter à

causa eminentiali suppleri. Sed species propria diuinarum personarum nullam inuoluit imperfectionem; ergo potest formaliter à diuina essentia suppleri: atque adeo poterit intellectus Patris determinari ad propriam & intuitiuam notitiam diuinarum personarum ab ipsa increata essentia, tanquam ab eminentiali specie ipsarum.

98. Probatur eadem Minor quoad secundam partem, nam cognitio, ex qua gignitur Verbum, non est cognitio personarum absentium, ut absentium formaliter. Nam cognitio obiecti absentis, ut absentis formaliter, est cognitio obiecti, non præsentis & existentis in eadem duratione, in qua existit ipsa cognitio. At cognitio, ex qua procedit Verbum, non est cognitio personarum non præsentium, sed existentium in eadem duratione, in qua existit ipsa cognitio. Minor patet, quia nullum assignabile est instans aut signum reale durationis in ipsa æternitate, in qua diuinæ personæ non semper simul coexistierint cum ipsa cognitione Dei. Maior probatur, nam cognitio obiecti absentis formaliter excludit obiectum ab eodem signo, in quo ipsa existit; non potest autem ab alio signo illud excludere, quàm à signo durationis; patet, nam ab eo signo abstractiua cognitio excludit obiectum, in quo illud includit cognitio intuitiua; cum opposita debeant circa idem versari. Atqui intuitiua cognitio includit obiectum præsens & existens in eodem durationis signo: ergo ab eodem signo durationis quoad existentiam illud excludit abstractiua cognitio.

99. Confirmatur, nam tria signa possumus in diuinis distinguere, durationis, originis, & præcisionis vnus ab alio cum fundamento in re. Priora duo sunt realia. Tertium est tantum rationis, & in ordine ad intellectum imperfectè & inadæquatè concipientem diuinam per analogiam ad creatura. Porò cognitioni intuitiue non obstat posterioritas originis obiecti cognoscibilis, si aliunde illi præsens sit in eadem duratione: quia non obstante huiusmodi posterioritate, potest cognitio ferri ad illud existens in eadem duratione, atque adeo intueri illud in eadem duratione præsens. Nec obstat posterioritas præcisionis, ratione tantum separantis & præscindentis cognitionem ab obiecto. Nam sicut hæc præcisio, cum sit mentalis & in nostro duntaxat intellectu, non tollit, quin cognitio ipsa diuina actu, intueatur obiectum sibi in eadem æternitate præsens: ita nec tollit, quin ipsa talis cognitio sit intuitiua: atque adeo terminus, qui ex illa procedit, re ipsa procedat ex cognitione intuitiua, & non abstractiua. Nam ut cognitio sit intuitiua, vel abstractiua, non pendet à consideratione nostri intellectus, sed ex natura ipsa cognitionis representantis, aut non representantis obiectum in eadem duratione quoad actuale existentiam sibi præsens. Sola igitur posterioritas durationis obiecti cognoscibilis tollit rationem intuitiui in cognitione; quæ obiecti posterioritas cum respectu diuinarum personarum in cognitione

diuina

Scotus

diuina esse non possit, consequenter nec illa abstractiua cognitio respectu diuinarum personarum esse poterit.

100. Dico tertio. Verbum non procedit à seipso, & Spiritu sancto cognitis vt existentibus in seipsis per se originatiue, sed per se tantum terminatiue. Assertio hæc ponitur ad explicandum modum, quo cognitio hæc intuitiua personarum cognitarum, vt existentium in seipsis prærequiritur ad Verbi processionem. Prima igitur assertionis pars probatur, nam ex ijs tantum procedit originatiue Verbum, ex quibus tanquam à principio originante producit: atqui Verbum non producit à seipso & Spiritu sancto cognitis, vt existentibus in seipsis: ergo. Maior cum consequentia constat. Minor probatur, tum quia implicat, Verbum Diuinum vel à seipso, vel à Spiritu sancto; seipso origine posteriore, tanquam ab obiectis cognitis vt existentibus in seipsis produci. Tum quia & est ratio à priori. Obiectum solum originatiue concurret ad actum representatiuum sui. Verbum autem diuinum non originatur, quatenus actus est representatiuus obiecti, sed quatenus hypostasis est & persona genita: igitur per se originatiue non procedit à seipso, & Spiritu sancto cognitis vt existentibus in se ipsis. Consequentia patet, quia vt persona genita non postulat originari ab obiecto; sed à persona producente, licet ab eadem persona producente postulet communicationem totius obiecti intelligibilis. Minor etiam constat, nam Verbum, quatenus est actus expressiuus obiecti, est ipsum intelligere essentiale, quod in Deo non producit: cum sit ipsum intelligere per essentiam. Maior verò probatur, quoniam obiectum nō potest actiue concurrere, nisi ad quod eius actiua virtus per se ordinatur: atqui actiua virtus obiecti per se tantum ordinatur ad mouendam potentiam cognoscitiuam ad actum sui representatiuum: cum enim obiectum per se tantum sit ad representandum seipsum cognoscenti, non poterit actiua virtus ipsius, nisi ad actum sui representatiuum per se extendere.

101. SECUNDA assertionis pars constat, quia cum Verbum & Spiritus sanctus cogniti, vt existentes in seipsis per se requirantur ad productionem Verbi, tanquam obiecta per se terminantia intuitiuam notitiam Patris, ex qua per se procedit Verbum, & non requirantur originatiue, necessariò requiri debent saltem per se terminatiue, cum non sit alius modus, quo illi possint per se requiri. Nec dici possunt requiri concomitanter, alioqui Verbum non procederet per se ex cognitione intuitiua personarum vt existentium in seipsis.

102. Ex dictis soluitur palmare illud Scotistarum argumentum, quo euidenter putant se omnino concludere; Verbum gigni non posse ex cognitione personarum vt existentium in seipsis. Sic enim argumentantur: Pater in eo priori, in quo Verbum gignit, nondum Verbum & Spiritus sanctus existunt. Atqui non

potest Pater cognoscere Verbum & Spiritum sanctum vt in seipsis existentes, nisi præsupponantur in seipsis existere. Implicat igitur, Verbum gigni ex cognitione personarum vt existentium in seipsis. Alioqui idem esset antequam produceretur, quia supponeretur in seipso existere, antequam ex notitia sui vt existentis procederet.

103. Respondeo igitur in forma ad hoc argumentum, distinguendo Maiorem. In priori originis, quo Pater gignit Verbum, Verbum & Spiritus sanctus non existunt prioritate originis, concedo; siquidem non existunt à se, quod est existere prioritate originis, sed ab alio, quod est existere vt posteriores origine: non existunt simultate durationis, & in eodem signo in quo, nego: atque hanc simultatem durationis non tolli per prioritatem & posterioritatem originis, constat in rebus creatis, in quibus cum perfecta prioritate cause, & posterioritate effectus stat omnimoda simultas durationis eiusdem effectus cum causa. Cuius ratio est, quia sunt prioritates & posterioritates diuersi ordinis: ac proinde sicut vna non infertur ex alia; ita neque vna tollit aliam. Atque hæc simultas durationis satis est, vt Pater prior origine possit Verbum & Spiritum sanctum posteriores origine, vt existentes in seipsis, in eodem signo æternitatis intueri. Ex quo non sequitur, quod illi existant antequam producantur, sed potius quod semper existant vt producti in eodem signo durationis cum Patre producente. Quoniam etsi sint origine posteriores Patre, sunt tamen semper simul duratione cum Patre, cum nulum sit instans, in quo non sint coexistentes Patri, licet semper ab ipso producti & origine posteriores. Tota igitur fallacia huius argumentationis est, quia ex posterioritate originis & à quo, infertur posterioritas durationis & in quo. Nam ex eo, quod Pater est prior origine Filio & Spiritu sancto, inferunt, illum vt origine priorem non posse intueri, vt in seipsis existentes Filium & Spiritum sanctum origine posteriores. Qui discursus apertè supponit in signo, in quo existit Pater, non existere Filium & Spiritum sanctum: & hoc ex eo, quia Pater est origine prior, Filius verò & Spiritus sanctus sunt origine posteriores. Ac si non possent, quæ sunt origine priora & posteriora, simul esse duratione, atque adeo se ipsa vt existentia in eadem duratione intueri.

104. Confirmatur, quoniam negare non possunt aduersarij, quod Pater saltem in aliquo signo cognoscat Filium & Spiritum sanctum in seipsis actu existentes: igitur semper illos nouit in se ipsis actu existentes. Consequentiam probo, tum quia nunquam cognitio Patris mutata est ex vno signo in aliud, sed semper perseuerauit eadem. Tum quia personæ ipsæ non magis extiterunt in vno signo, quam in alio: igitur si in aliquo signo eas Pater cognoscit, vt actu in seipsis existentes, semper eas nouit eodem modo in seipsis actu existentes. Consequentia patet, quia di-

Argumentum
Scotistarum

una cognitio nunquam in seipſa variatur, niſi ratione obiecti: ergo ſi obiectum in ſeipſo nunquam eſt variatum; nec cognitio ipſa variata eſt. Antecedens oſtendo, nā ſemper illæ eodem modo coëxiterunt Patri, ſicut coëxiſtunt nunc: ergo ſicut nunc coëxiſtunt Patri poſteriores origine, ſimul tamen duratione cum illo: ita ſemper exiterunt poſteriores origine, ſimul tamen duratione cum Patre producente. Ergo ſicut nunc, non obſtante poſterioritate originis, cognoscuntur vt actu exiſtentes à Patre: ita, non obſtante eadem poſterioritate originis, ſemper ſunt cognitæ vt actu exiſtentes à Patre; cum non minus nunc exiſtant poſteriores origine, ſimul tamen duratione cum Patre, quàm in tota æternitate. Cuius ratio eſt, quia prioritas, vel poſterioritas originis non facit, vt vna perſona magis vel prius prioritate durationis & in quo exiſtat, quàm aliæ: ſed tantum quod vna exiſtat à ſe, alię verò ab alio.

105. Eſt & aliud genus fallaciæ in huiusmodi argumentationibus: nam quod eſt proprium concipientis tribui ſolet rebus ipſis conceptis. Qui modus argumentandi, non minus quā præcedens deceptorius eſt. Ex eo enim, quod noster intellectus ex imperfecto ſuo modo concipiendi concipit Patrem, vt prius ſeipſum intelligentem, quàm intelligat Filium & Spiritum ſanctum, putant eodem modo procedere æternum Patrem in ſua æterna conceptione, vt prius cognoscat ſeipſum ſuamque eſſentiam, quàm Filium & Spiritum ſanctum. Sic enim arguunt, cognitio Patris prius fertur in id, quod eſt origine prius, quā quod eſt origine poſterius: ſed Pater eſt origine prior, Filius verò & Spiritus ſanctus ſunt origine poſteriores: ergo prius Pater cognoscat ſeipſum, quàm Filium & Spiritum ſanctum. Falſum namque eſt, prius Patrem ſua cognitione ferri ad ſeipſum, quàm ad Filium & Spiritum ſanctum prioritate aliqua reali, & in re ipſa exiſtente, ſed tantum virtuali, & per ordinem ad imperfectum noſtrum concipiendi modum: quæ prioritas non ſufficit, vt cognitio Patris dicatur abſtractiua, reſpectu Filij & Spiritus ſancti: quia hæc, vt ab intuitiva re ipſa diſtinguatur, debet obiectum, quod repræſentat, re ipſa excludere, & non tantum per ſignum noſtræ rationis, ab aliquo ſigno reali æternitatis.

106. Ex dictis deducitur 1. Falſò docuiſſe Ferrarienf. 4. contra gentes cap. 13. §. *Ad primum videtur*, notitiam Patris prius terminari ad Verbum, vt productionem ipſius, quàm vt notitiam eiſdem & reliquorum obiectorum: eò quod Pater producit Verbum, vt in eo intelligat ſeipſum, & reliqua omnia: nam hic eſt intrinſecus finis Verbi; alioqui fruſtraneum eſſet in Deo Verbum. Etenim falſum eſt, Patrem producere Verbum, vt in eo ſeipſum & cætera intelligat; alioqui non produceret illud ex ſola ſecunditate naturæ, vt Patres, præſertim Auguſtinus ſæpe teſtantur, ſed ex mera neceſſitate intelligendi. Vnde contra Auguſtinum 15. de Trinit. cap. 14.

Non omnia Pater in ſeipſo noſſet, ſed tantum in Verbo; quin inſanum eſſe putat 7. de Trinit. cap. 1. dicere, Patrem non eſſe ſapientem, niſi ſapientia, quam ipſe genuit. Et licet hæc propoſitio: *Pater eſt ſapiens ſapientia genita*, fuerit aliquando ab Auguſtino admiſſa lib. 83. quæſtionum, quæſtione vigefima tertia, ea tamen poſtea fuit ab ipſo retractata, lib. primo retractationum capit. vigefimo ſexto.

107. Deducitur ſecundò. Id quod dictum eſt de productione Verbi, idem prorsus dicendum eſſe de proceſſione Spiritus ſancti. Quod ſicut illud procedit, ex intuitiva notitia ſui, & Spiritus ſancti; ita hic ex perfectiſſimo amore ſui, & reliquarum Diuinarum perſonarum. Cum non minus Spiritus ſanctus vi ſuæ originis poſtulet procedere, ex perfectiſſimo amore omnium, quæ formaliter ſunt in Deo, quàm Verbum ex perfectiſſima notitia omnium, quæ formaliter ſunt in ipſo Deo.

108. Ad fundamentum primæ ſententiæ. Reſpondeo negando maiorem. Non enim ex illa tantum notitia per ſe procedit Verbum, cuius obiectum per ſe eſt productiuum Verbi; (ſiquidem nullum obiectum, vt probatum eſt, per ſe eſt productiuum Verbi increati:) ſed ex illa etiam notitia per ſe procedit Verbum, cuius obiectum per ſe requiritur vt terminus ad notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo. Cum igitur ad intuitiuam notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo, per ſe requirantur perſonæ diuine, vt obiecta actualia, actu exiſtentia, per ſe illam terminantia, rectè ex tali notitia perſonarum per ſe dicitur procedere Verbum. Ad probationem verò maioris diſtinguenda eſt illa vniuerſalis propoſitio, *Omne obiectum eſt principium intellectus ad productionem Verbi*, vt ſit tantum vera reſpectu intellectus, cuius eſſe non eſt ſuum intelligere, qualis eſt creatus; non autem reſpectu intellectus, cuius eſſe eſt ſuum intelligere, qualis eſt increatus, qui non producit Verbum, vt eo intelligat, ſed vt eo perſonaliter ſubſiſtat, & ad intra loquatur. Cæterum concedenda eſt minor cum ſua probatione de per ſe requiſito, vt principio productiuo; neganda verò de per ſe requiſito, vt obiecto per ſe tantum terminante. Quare neganda eſt conſequentia.

109. Ad primam rationem ſecundæ ſententiæ, neganda eſt minor. Etenim inter poſſiſſimas perfectiones æterni Verbi eſt, vt vi ſuæ originis procedat expreſſiuum Spiritus ſancti, quàm perfectionem non haberet, ſubſtrato Spiritu ſancto eiſque proceſſione. Ad probationem verò minoris, negandum eſt, ſolum illa tria eſſe per ſe tantum requiſita ad perfectam & adæquatam productionem Verbi: quamvis illa tantum ſint per ſe requiſita per modum principij originantis.

110. Ad ſecundam rationem neganda eſt ſequela. Etenim ad rationem imaginis requiritur, vt actuè procedat ab obiecto, cuius eſt imago, vt infrà in peculiari ſectione de ima-

gine ostendemus. Cum igitur Verbum non procedat actuè ab Spiritu sancto, esto illum exprimat & perfectè repræsentet, non dicitur illius imago: sicut obeandem rationem Verbum non dicitur imago creaturarum, quarum tamen est perfectè expressum & manifestatum. Exemplum verò de imaginibus arte depictis potius facit pro nobis. Nam illæ eatenus dicuntur imagines rerum, quas repræsentant, quatenus ab illis producuntur medijs speciebus, quæ fuerant actiua principia idearum, à quibus externæ imagines proximè exemplantur.

III. Ad fundamentum tertiæ sententiæ, neganda est Minor, quod constat ex dictis. Ad cuius probationem concedo, notitiam intuitivam Verbi sub ratione originis esse priorem Verbo; sub ratione verò obiecti actu terminantis illam, esse simul cum illo, aut etiam posteriorem illo, non posterioritate aliqua reali; cum cognitio Patris non pendeat originatiuè à Verbo & Spiritu sancto, ut ab obiectis, sed posterioritate rationis, & naturalis connexionis, quam cognitio notionalis Patris habet cum Verbo & Spiritu sancto, tanquam cum obiectis in seipsis actu existentibus: talis enim cognitio, ut formaliter terminata ad Verbum & Spiritum sanctum actu existentes, naturaliter exigit à nobis concipi ut simul, vel etiam posterior ipsi obiectis, ut actu specificantibus illam; & simul etiam prior ut actiua origo & communicatio totius esse intelligibilis. Non enim repugnat, ut ex disputatione 22. sect. 2. constat, quæ sunt sub vno genere & ratione priora, esse sub alio genere & ratione posteriora.

SECTIO IV.

An Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum possibilium?

112. **H**ACTENUS disputatum est, an Verbum per se procedat ex ijs, quæ formaliter sunt in Deo: superest disputandum, an per se procedat ex ijs, quæ tantum eminenter continentur in Deo, quæ sunt obiecta ipsa creata, quatenus terminant cognitionem Patris. Hæc autem vel sunt creaturæ ipsæ possibiles, vel futuræ & existentes in aliqua differentia temporis. In hac sectione disputabimus, an per se procedat ex notitia creaturarum possibilium, in sequenti verò, an procedat ex notitia futurarum.

113. PRIMA sententia negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilium. Est Scoti citati sect. præced. Ockhami in 1. dist. 27. q. 3. in fine, Vasq. 1. p. disp. 143. à cap. 3. Probatur hæc sententia 1. auctoritate Anselmi in monologio, c. 30. & 31. ubi docet, adhuc futurum esse Verbum in Deo, etiamsi nulla possibilis esset essentia creata. Igitur ex sententia Anselmi Verbum Divinum per se non procedit ex cognitione

creaturarum, quandoquidem, his non possibilibus, adhuc productum fuisset Verbum divinum.

114. Secundò, ex ijs tantum per se procedit Verbum, ex quibus originatur Verbum; atqui ex creaturis possibilibus non originatur Verbum: ergo ex ijs non per se procedit Verbum.

115. Tertiò, nequit terminus habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat principium & origo, unde ipse procedit: sed Verbum divinum habet summam necessitatem essendi: creaturæ possibiles non habent summam necessitatem essendi: ergo Verbum divinum non potest procedere ex creaturis possibilibus, tanquam ex principio per se requisito ad ipsius productionem. Maior constat, quia totum esse termini pendet à principio, à quo producit: igitur non potest habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat eius principium, alioqui excederet suum principium. Minor probatur, nam Verbum habet eam necessitatem essendi, quam habet Deus, hæc autem est, qua maior excogitari non potest. Creaturæ autem possibiles non habent eandem necessitatem essendi, quam habet Deus: quod inde constat, quoniam sublato per impossibile Deo, per locum intrinsecum tolluntur creaturæ possibiles, at sublati creaturis possibilibus, non tollitur per locum intrinsecum Deus: ergo.

116. Quartò. Deus est in seipso absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas; ergo independenter à quacunque notitia creaturarum producit in se Verbum. Antecedens patet, quia nemo in Deo in ordine ad creaturas ponit respectum plus quam rationis; alioqui Deus dependeret à creaturis. Consequentia verò probatur, nam alioqui Deus in perfectione sibi maximè intrinseca & propria, cuiusmodi est productio Verbi, dependeret à creaturis; atque adeo non esset in seipso omnino absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas.

117. Quintò. Si nullæ forent creaturæ possibiles, adhuc produceretur Verbum eodem modo perfectum, sicuti nunc est: ergo productio Verbi non pendet ex notitia creaturarum. Consequentia patet, quia quod per se requiritur ad productionem termini, eo sublato tollitur productio ipsius termini, saltem quoad eam perfectionem, quam acciperet ab illo, alioqui si nullam perfectionem acciperet ab illo, non esset per se requisitum ad ipsius productionem. Antecedens probatur, nam esto nullæ essent possibiles creaturæ, adhuc non tolleretur à Verbo necessitas essendi, quam habet ut Deus. Confirmatur, quoniam absurdum est dicere, ex eo quod possibile non esset formica, futurum non fuisse Verbum, aut certè non cum ea perfectionis plenitudine, cum qua defacto est.

118. Sextò. Cognitio Patris prius ratione terminatur ad suam essentiam, quam ad creaturas ut possibiles; ergo prius ratione terminatur ad productionem Verbi, quam co-

gnoscat creaturas vt possibiles. Antecedens patet, quoniam ad suam essentiam terminatur tanquam ad obiectum primum, quod solum per se mouet intellectum Patris ad intuitum notitiam sui; ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium, quod nec per se mouet, nec per se primò terminat notitiam Patris, nisi in virtute obiecti primarij. Consequentia probatur, nam in id per se prius tendit cognitio notionalis Patris, quod est maior, & intimior perfectio Dei: atqui maior & intimior perfectio Dei est productio Verbi, quam representatio creaturarum possibilem: ergo.

119. Septimò. Cognitio creaturarum possibilem nullam addit intrinsecam perfectionem Deo: ergo ex earum notitia non procedit per se Verbum. Consequentia patet, quia Verbum per se tantum procedit ex notitia dicente intrinsecam perfectionem in Deo, quia procedit ex illa vt ex principio per se communicante aliquid esse. Antecedens probatur, nam ita se habet notitia possibilem ad notitiam essentiae: sicut notitia futurorum ad notitiam possibilem: sed notitia futurorum non addit nouam perfectionem supra notitiam possibilem; ergo neque notitia possibilem supra notitiam essentiae. Minor constat. Maior probatur, quia vtraque notitia tam futurorum, quam possibilem est extrinseca Deo; & vtraque implicante, non minùs perfectus esset Deus, quam nunc est.

120. Octauò. Si Verbum procederet ex creaturis possibilem tanquam ex obiecto per se requisito, sequeretur, Verbum procedere vt imaginem creaturarum: consequens est contra Patres: ergo. Sequela probatur, quoniam ad rationem imaginis præter similitudinem cum imaginato, nil aliud requiritur, quam origo ab eodem, cuius similitudinem gerit; sed Verbum procedit simile creaturarum quoad esse intentionale & representatiuum; ergo si ab illis etiam tanquam ab obiecto per se requisito procedit, erit propria imago earum.

121. Nonò. Spiritus sanctus non procedit per se ex amore creaturarum; ergo nec Verbum ex notitia earundem. Antecedens constat, tum quia amor creaturarum est liber, processio verò Spiritus sancti est summè necessaria; tum quia alioqui Spiritus sanctus diceretur amor creaturarum. Consequentia verò probatur, nam ita se habet dilectio creaturarum ad processionem Spiritus sancti, sicut cognitio earundem ad productionem Verbi, vtraque enim est extrinseca Deo, & nullam addit nouam perfectionem Deo.

122. Decimò. Ex illo obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia beatur intellectus Patris: sed ex notitia creaturarum non beatur intellectus Patris: igitur ex earum notitia non procedit per se Verbum. Minor patet, alioqui Deus in sua beatitudine dependeret à creaturis. Et confirmatur, quia nostra beatitudo non pendet à notitia creaturarum; ergo multò minùs ab ea penderet beatitudo Dei. Maior probatur, quia Verbum Di-

uinum procedit vt intellectualis imago, & vt intrinsecum complementum essentialis felicitatis & beatitudinis æterni Patris.

123. Vndecimò. Si Verbum procederet ex cognitione creaturarum sequeretur, Patrem prius cognoscere creaturas, quam eas cognoscerent Filius & Spiritus sanctus: consequens est falsum: nam omnes tres personæ ex æquo respiciunt creaturas. Nam sicut omnes tres personæ ex æquo eas producant, & amant; ita ex æquo eas cognoscunt.

124. Duodecimò. In Deo priora sunt illa, quæ nullum dicunt respectum ad extra ijs, quæ aliquem respectum dicunt ad extra: productio Verbi nullum dicit respectum ad extra; cognitio verò creaturarum dicit respectum ad extra. Igitur prior est productio Verbi, quam cognitio creaturarum. Minor patet. Maior probatur, nam ea sunt priora in Deo, quæ sunt intimiora: intimiora autem sunt, quæ nullum dicunt respectum ad extra, nam hæc præsupponuntur ad ea, quæ respectum dicunt. Confirmatur, quia non esset cognitio diuina ordinata, si prius cognosceret creaturas, quam productionem Verbi; nam prius cognosceret aliena & extrinseca, quam propria & intrinseca.

125. Decimo tertio. Prius ratione, quam Deus cognoscat creaturas vt possibiles, cognoscere debet seipsum vt completum principium earum: ergo prius ratione, quam cognoscat creaturas vt possibiles, cognoscit seipsum subsistentem in tribus suppositis relatiuis: ergo prius ratione, quam cognoscat creaturas vt possibiles, producit Verbum. Antecedens constat: etenim qui cognoscit effectus per causam, sicut cognoscit Deus creaturas possibiles per suam omnipotentiam, debet prius cognoscere causam in ratione principij productiui perfecte completam, quam cognoscat effectus ab ipsa producibiles; cum prior sit causa in seipsa perfecte completa in ratione principij, quam sint possibiles effectus ab ipsa promanabiles: nam hi necessariò supponunt illam. Prior consequentia patet, quia causa non est vltimò completa in ratione principij productiui, nisi per suppositum: sunt enim actiones suppositi, non nature, vt est commune Philosophorū ac Theologorum proloquium. Sed Deus non nisi in tribus suppositis relatiuis Patris & Filij & Spiritus S. perfecte subsistit. Ergo. Posterior verò consequentia probatur, quia cum debeat Deus necessariò præcognoscere seipsum, vt in tribus suppositis subsistentem, & non possit seipsum in tribus suppositis subsistentem præcognoscere abstractiue, cum hæc cognitio imperfectionem inuoluat in Deo; sed intuitiue, necessariò hæc cognitio supponit personas actu existentes, atque adeo productas. Ergo prius, quam cognoscat creaturas vt possibiles, producit Verbum.

126. S E C U N D A sententia affirmat, Verbum per se procedere ex notitia creaturarum possibilem. Hæc sententia communior est

inter

S. Thomas.
Alensis.
Bonavent.
Richardus.
Gabriel.
Palatius.
Caietanus.
Zumel.
Bannez.
Molina.
Valentia.
Torres.
Suarez.
Ruiz.
Granadus.
Zuniga.

August.

inter Scholasticos, eaque colligitur ex S. Thomar. p. q. 34. art. 1. ad 3. Alensi 1. p. q. 62. membr. 1. artic. 4. Bonaventura in 1. dist. 27. p. 2. artic. 1. qu. 2. Richardo art. 2. qu. 3. eamque expresse docent Gabriel in 1. dist. 27. qu. 3. artic. 3. Palatius disput. 2. circa finem, Caietanus 1. p. quæst. 34. artic. 3. Zumel, Bannez, Molina, Valentia ibidem, Torres qu. 27. ar. 5. 3. p. suæ disp. Suarez lib. 9. de Trinit. capit. 6. Ruiz disput. 63. sec. 1. Granadus disp. 6. Zuniga disput. 9. dubio 6. Pro cuius explicatione,

127. D I C O 1. Verbum diuinum vi suæ originis per se procedit ex notitia creaturarum possibilem. Probatur primo ex Augustino 15. de Trinitat. cap. 14. ubi docet, Verbum diuinum esse de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris. Particula autem, *De*, præsertim in doctrina Augustini processionem per se importat ab eo, de quo dicitur terminus procedere. Nam eodem modo in sententia ipsius Verbum dicitur procedere de his, quæ sunt in scientia Patris, ac de substantia ipsa Patris. Sed respectu substantiæ Patris particula *De*, denotat perfectitatem principij: ergo etiam respectu eorum, quæ sunt in scientia Patris, denotabit perfectitatem; saltem termini per se terminantis, ut infra explicabo. Vnde hoc ipsum Augustinus magis declarans, addit: *Sciunt igitur inuicem Pater & Filius; sed ille gignendo, hic nascendo*. Atqui Verbum per se procedit ex ijs, quæ accipit vi suæ natiuitatis: quia quæ accipit vi suæ natiuitatis per se requiruntur ad eius productionem: est enim natiuitas seu origo passiva Verbi, principium ipsum communicatum Verbi, ut modificatum relatione producti. Igitur si Verbum vi suæ natiuitatis & originis accipit omnia, quæ sunt in scientia Patris, ea omnia sunt per se requisita ad productionem ipsius. Non potest autem hæc autoritas Augustini intelligi etiam de creaturis ut futuris, quia licet cum notitia futurorum, non tamen de notitia futurorum procedit Verbum.

128. Probatur eadem sententia triplici ratione. Prima sit. De ratione Verbi ut sic, est procedere ut declaratum & manifestatum Dicentis: ergo de ratione Verbi increati est, procedere ut perfecte declaratum & manifestatum æterni Patris Dicentis. Ergo de ratione Verbi increati est, procedere ut declaratum & manifestatum creaturarum possibilem. Igitur de ratione eiusdem erit, procedere ex cognitione earundem creaturarum possibilem. Antecedens constat ex ipsa quidditate Verbi, cuius potissimum munus est declarare ac manifestare dicentem, à quo procedit. Prima consequentia patet, nam de ratione Verbi increati est, procedere illimitatum & infinitum, in tota latitudine Verbi possibilem. Sicut de ratione Dicentis increati est dicere illimitatè & infinitè in tota latitudine dictionis possibilem. Et vniuersaliter de ratione cuiusunque perfectionis increate est, esse illimitatam & infinitam in tota latitudine eius perfectionis, in qua suppo-

nitur. Cuius ratio à priori est, quoniam ratio increati est ipsa ratio illimitationis & infinitatis, cum sit ratio entis à se à nullo dependentis: ergo coniuncta cum qualibet perfectione reddit illam formaliter illimitatam & infinitam in ea ipsa ratione, in qua illam contrahit. Secunda verò consequentia probatur, nam esse declaratum & manifestatum creaturarum possibilem est aliqua perfectio intrinseca Verbo, nam per illam constituitur exemplar & practicum principium productionis creaturarum: unde maxima perfectio deesset Verbo, si hanc perfectionem non haberet. Igitur si vi suæ originis procedere debet perfecte declaratum & manifestatum omnium declarabilem & manifestabilem, vi eiusdem originis procedere debet ut declaratum & expressum creaturarum possibilem: siquidem hæ continentur inter obiecta declarabilia & manifestabilia, ad quæ Verbum increatum vi suæ infinitæ perfectionis se extendere debet. Ultima verò consequentia elucet, quia non potest Verbum vi suæ originis procedere, ut declaratum & manifestatum creaturarum possibilem, nisi vi suæ originis procedat ex notitia earum: cum non alio modo Verbum manifestet obiecta, quam per eorum notitiam, quam vi suæ originis accipit à Dicente.

129. Confirmatur. Ea perfectitate Verbum diuinum adæquatur notitiæ Patris, qua perfectitate notitia Patris adæquatur propriæ essentiae, ut est species intelligibilis omnium: sed notitia Patris per se adæquatur propriæ essentiae, ut est species intelligibilis tam sui, quam creaturarum: ergo etiam Verbum per se adæquatur notitiæ Patri, ut est notitia tam essentiae, quam creaturarum. Maior probatur, nam ea perfectitate, Verbum procedit ex notitia dicentis, qua perfectitate notitia ipsa dicentis procedit ex specie intelligibili obiecti dicibilis: ergo ea perfectitate Verbum diuinum procedit ex notitia Patris dicentis, qua perfectitate notitia ipsa Patris dicentis procedit, ut more nostro loquar, ex diuina essentia, tanquam specie intelligibili omnium dicibilium. Minorem ostendo, quia quidquid per se includit species obiecti, per se etiam includit notitiam actualis obiecti; cum hæc sit propria proles & partus illius. At diuina essentia per se includit perfectionem speciei intelligibilis creaturarum possibilem; ergo & eius actualis notitia; nam hæc per se postulat adæquari & commensurari illi.

130. SECUNDA ratio sit, Verbum diuinum per se, & vi propriæ originis procedit cum omni perfectione, quam per se dicit cognitio increata Patris. Sed cognitio increata Patris, per se dicit expressionem creaturarum possibilem: ergo hanc per se accipit Verbum vi suæ originis. Maior constat, nam eas perfectiones per se vi originis accipit Verbum, quæ per se includuntur in eius formali origine: cum igitur formalis origo Verbi sit ipsa increata notitia Patris, quidquid per se includitur in notitia ipsa increata Patris, per se

etiam

etiam & vi originis accipit Verbum. Minorem probo, quia notitia increata est per se illimitata in tota latitudine notitiæ possibilis; ergo per se dicit expressionem totius entis possibilis. Nec refert, quod talis notitia sit obiecti extrinseci: nam esto obiectum expressum sit extrinsecum, ipsa tamen exprimendi vis intrinseca est, & vitalis in Deo. Sicut esto effectus ad extra producibilis sit extrinsecus Deo, quia tamen ratio ipsa producendi est intrinseca Deo, potentia productiva ad extra est intrinseca perfectioni Dei: nam sicut effectus ad extra producibilis supponit positivam perfectionem productivam ad intra: ita obiectum ad extra expressibile, supponit positivam perfectionem expressivam ad intra: quæ non minus, quam virtus ipsa producendi, est perfectio intrinseca Deo.

131. Confirmatur. Ita se habet in Deo cognitio expressiva diuinæ essentiae respectu cognitionis expressivæ creaturarum: sicut se habet potentia productiva diuinarum personarum respectu potentie productivæ creaturarum: nam sicut illa ad essentiam comparatur tanquam ad obiectum primum, ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium: ita hæc ad diuinas personas comparatur tanquam ad terminum primum, ad creaturas verò tanquam ad terminum secundarium. Sed potentia non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo, ut est productiva termini primarij, sed etiam ut est productiva termini secundarij. Ergo & cognitio non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo, ut est expressiva obiecti primarij, sed etiam ut est expressiva obiecti secundarij.

132. TERTIA ratio. Verbum per se procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis; ergo per se procedit ex cognitione possibilem. Consequentia constat, quoniam impossibile est, comprehendi Deitatem, non comprehensa eius omnipotentia. At nequit comprehendi omnipotentia, non comprehenso eius obiecto: obiectum autem omnipotentie est ens possibile: igitur nequit comprehendi Deitas, non comprehensis creaturis possibilibus: atque adeo, si Verbum per se procedit ex comprehensione Deitatis, per se etiam procedit ex cognitione creaturarum possibilem. Antecedens verò probo, tum quia Verbum per se procedit ex cognitione perfectissima; hæc autem est cognitio comprehensiva Deitatis. Tum quia alioqui, contra Augustinum supra citatum, Verbum vi suæ originis non procederet per omnia simile & adæquatum Patri; siquidem non adæquaretur illi in notitia creaturarum possibilem, quam per se includit cognitio notionalis Patris, qua increata notitia est. Vnde visus originis Verbum non acciperet omnem perfectionem per se spectantem ad notitiam Patris. Quare siue dicamus, Deum vnico intuitu formaliter & virtualiter indiuisibili cognoscere suam omnipotentiam, & creaturas posibles, cum ea essentialiter connexas, tanquam effectus cum causa, siue diuerso intuitu virtualiter distin-

cto; semper verum erit, cognitionem creaturarum possibilem per se pertinere ad comprehensionem omnipotentiae; atque adeo ad completam originem Verbi, quod per se postulat procedere ex notitia comprehensiva Deitatis.

133. DICO 2. Creaturæ posibles ut cognitæ non concurrunt ad productionem Verbi per se originatiuè, sed per se tantum terminatiuè. Assertio constat ex sectione præcedente: in qua similiter ostendimus, Verbum non procedere à seipso & Spiritu sancto cognitæ ut actu existentibus, originatiuè, sed solum terminatiuè: quod à fortiori verum erit respectu creaturarum. Ratio verò est, quia tunc solum obiectum concurrat originatiuè, quando concurrat ut species intelligibilis ad actum sui repræsentatiuum. Verbum autem increatum non producit, quatenus est actus repræsentatiuus obiecti, cum ille sit essentialiter improductus, & solum communicatur Verbo, sed quatenus est persona, ad quam per se non concurrat obiectum, sed suppositum ipsum Patris. Vnde ipsummet suppositum Patris considerari potest dupliciter, vno modo ut obiectum paternæ intellectiōis, & sic ad productionem Verbi non concurrat, nisi ut primarius terminus intellectiōis, quæ per se vi originis communicatur Verbo: eodem modo concurrunt reliquæ personæ, & creaturæ posibles, nisi quod creaturæ concurrant ut terminus secundarius, per se tamen requisitus ad completam originem Verbi. Alio modo considerari potest, ut naturale suppositum Patris; & sic ad productionem Verbi concurrat, ut principium originatiuum. Eodem modo considerari potest essentia diuina & quodlibet attributum ipsius, vel in ratione obiecti per se primario terminantis intellectiōem Patris, vel in ratione principij communicatiui: primo modo terminatiuè tantum; secundo modo communicatiuè concurrat ad productionem Verbi.

134. Ex his colligitur, falsas esse has locutiones. *Verbum est à seipso vel ex seipso, Spiritu sancto, vel creaturis*; rectè tamen dici, *esse à Patre, vel ex Patre*. Ratio est, quia particula *A*, & *Ex*, denotant originem vnius ab alio. Cum igitur Verbum non procedat à seipso, vel à Spiritu sancto, aut à creaturis originatiuè, sed solum à Patre, respectu solius Patris, erunt prædictæ locutiones veræ. Præterea falsæ etiam sunt istæ. *Verbum est de seipso; de Spiritu sancto; aut de creaturis*: rectè tamen dicitur, *esse de Patre, vel de substantia, aut de sapientia & virtute Patris*. Ratio: quoniam particula, *De*, importat consubstantialitatem termini cum principio, connotata origine inter terminum & principium. Quia igitur hanc consubstantialitatem non habet Verbum cum creaturis, non dicitur *esse*, vel *procedere de creaturis*: & licet hanc consubstantialitatem habeat cum seipso, & cum Spiritu sancto, quia tamen non habet à seipso, vel à Spiritu sancto originem, quam connotat particula, *De*, dici non potest, *esse de seipso, vel de substantia Spi-*

August.

ria Spi-

via Spiritus sancti. Vnde respectu creaturarum ex duplici defectu hæc locutio est falsa, & defectu consubstantialitatis, & defectu originis; respectu verò sui, & Spiritus sancti solum defectu originis & actiue communicationis. Hinc tamen non obstat, quin Verbum dici possit sui ipsius Spiritus sancti, & creaturarum Verbum; quia hoc importat respectum repræsentantis ad repræsentata, & manifestantis ad manifestata: Verbum autem perfectissimè repræsentat, & manifestat seipsum, Spiritum sanctum, & creaturas.

Solutio argumentorum opposita sententia.

Ad auctori-
tatem An-
selmi.

135. **A**D 1. ductum ab autoritate Anselmi Respondeo, Anselmum aperte loqui de creaturis existentibus in aliqua differentia temporis. Nam cæterum de creaturis possibilibus c. 33. docet, eas eodem Verbo, eademque necessitate dici, qua Deus dicit seipsum: quoniam illæ semper manent in ipsa arte Dei inuariatæ & immutabiles, siue in seipsis existant, siue factæ dissoluantur.

136. Ad 2. Neganda est simpliciter maior: quoniam ut probatum est, Verbum non solum per se procedit ex ijs, quæ ad eius productionem requiruntur originatiue, sed etiam ex ijs, quæ requiruntur terminatiue.

137. Ad 3. Neganda est minor quoad secundam partem. Etenim tam Verbum diuinum, quam creaturæ ipsæ possibiles summam habent necessitatem essendi, licet Verbum illam habeat positiue & à se; creaturæ verò negatiue & ab alio. Dupliciter enim considerari possunt creaturæ possibiles, vno modo per respectum ad omnipotentiam Dei, à qua denominantur possibiles, quo pacto consequuntur ipsam omnipotentiam Dei, tanquam passio suum principium. Alio modo in ordine ad seipsas, per non repugnantiam, quam habent ad existendum; quo pacto præsupponuntur ad omnipotentiam Dei, tanquam obiectum ad suam potentiam. Vtroque modo consideratæ creaturæ possibiles summam habent necessitatem essendi. Nam consideratæ primo modo habent eandem necessitatem, quam habet omnipotentia ipsa Dei, quæ talem possibilitatem creaturarum ex se necessariò infert, ob summam plenitudinem suæ perfectionis. Licet talem necessitatem Deus habeat à se, creaturæ verò à Deo: sicut eandem necessitatem essendi habet passio & principium; licet illa dependenter, & ab alio; hoc independenter, & à se. Quæ diuersitas non facit, ut vna necessitas sit maior alia in ipsa formali ratione necessitatis, sed tantum ut vna sit perfectior alia. Nec minorem necessitatem habent consideratæ secundo modo per ordinem ad non repugnantiam, quam habent ad existendum. Nam cum hæc non repugnantia sit pura negatio, ut ex Philosophia suppono, & pura negatio à nullo pendeat, neque ab ipso met, à quo non potest, nisi positiuum ens pendere, habe-

bit necessitatem in suo genere summam. Nam summa necessitas est, quæ ut sit vel non sit, à nullo pendet; ideo quippe Deus in suo esse positiue est summè necessarius, quia in suo esse positiue à nullo pendet, ne à seipso quidem, nisi in genere causæ formalis. Cum igitur creaturæ secundum hanc non repugnantiam à nullo pendeant, neque à Deo, cum secundum hanc non repugnantiam sint purum nihil, habebunt necessitatem in suo genere summam. Dixi in suo genere; nam hæc summa necessitas fundatur in summa imperfectione & nihilitate totius entis: contra verò necessitas, quam habet Deus, fundatur in summa perfectione & plenitudine totius entis possibilis.

138. Ad probationem verò secundæ partis minoris concedo, Verbum diuinum habere eandem necessitatem essendi, quam habet Deus ipse, nempe positiuam & à se; eandem verò non habere creaturas; nego tamen eas non habere aliam necessitatem in suo genere etiam summam, modo supra declarato. Ad aliam verò probationem eiusdem minoris concedo, sublati creaturis possibilibus, non tolli Deum quoad eas perfectiones, quæ nullam connexionem habent cum creaturis; nego tamen non tolli quoad eas saltem perfectiones, quæ connexionem habent cum creaturis possibilibus. Quare sublati creaturis possibilibus tolleretur à Deo perfectio omnipotentia, artis, & exemplaris, non quidem propter dependentiam harum perfectionem à creaturis, sed propter perfectionem, quam creaturæ ipsæ possibiles necessariò supponunt in Deo.

139. Ad 4. Aliqui negant antecedens, putant enim in Deo esse realem ordinem & respectum transcendentem ad creaturas possibiles. Sed falsum est, cum omnis ordo & respectus realis aliquam importet dependentiam, præsertim quando talis ordo est ad terminum diuersæ naturæ. Quare distinguendum est antecedens. Est Deus absolutus ab omni ordine reali ad creaturas, concedo; ab omni connexionem cum creaturis, nego: idque non ob imperfectionem, aut dependentiam ipsius à creaturis, sed ob summam plenitudinem essendi, & dependentiam creaturarum ab ipso. Vnde distinguendum est etiam consequens: producit Deus Pater Verbum independentem à notitia creaturarum originatiue; concedo; terminatiue, nego. Nam hoc non est aliud, quam non posse producere Verbum, nisi ex perfecta notitia Deitatis, quæ per se etiam affert notitiā creaturarum, tanquam termini per se connexi cum omnipotentia Dei. Eodem modo respondetur ad probationem consequentiæ; Deum non producere Verbum dependentem à creaturis originatiue, sed solum terminatiue; idque propter connexionem, quam creaturæ possibiles habent cum omnipotentia Dei, ex cuius notitia per se procedit Verbum.

140. Ad 5. Nego antecedens. Etenim sublati creaturis possibilibus, Verbum non procederet, ut exemplar, ars, & virtus productiua

creatu-

creaturarum; quæ perfectiones cum sint intrinsecæ Verbo, non procederet Verbum cum omnibus perfectionibus, cum quibus de facto procedit, sublatis creaturis possibilibus. Ad confirmationem respondeo, sublata qualibet creatura possibili, non processurum Verbum cum tota ea plenitudine essendi, cum qua de facto procedit, non propter sublationem creaturæ, sed propter sublationem illius perfectionis diuinæ, quam talis creatura possibilis per se supponit in Deo. Cum enim creaturæ possibiles supponant intrinsecam perfectionem in Deo, à qua formaliter habent, vt sint possibiles, hoc ipso, quod tollitur aliqua creatura possibilis, tollitur aliqua perfectio in Deo, quam talis creatura possibilis supponebat in Deo, & à qua formaliter denominabatur possibilis. Sicut sublato aliquo effectu lunari possibili, tollitur plenitudo virtutis solaris, quam talis effectus de facto supponit in virtute ipsa productiua solis.

141. Cæterum, vt hæc, & similia argumenta aliquid concludant, supponere debent possibilitatem creaturarum, eaque supposita concludere, cognitionem earum non esse per se requisitam ad productionem Verbi: Nam in hoc tantum consistit præsens controuersia. Alioqui si supponatur impossibilitas creaturarum, tollitur ista necessitas, vt debeat Verbum procedere ex cognitione earum, sed potius tunc processurum Verbum ex cognitione impossibilium. Verum sicut tunc, propter necessariam connexionem, quæ creaturæ possibiles de facto habent cum omnipotentia & scientia Dei, sequeretur, aliam in Deo fore potestatem atque scientiam; non propter dependentiam Dei à creaturis, sed propter necessariam exigentiam & connexionem Deitatis cum creaturis: quæ exigentia & cōnexio esse potest sine illa dependentia à creaturis: ita sequeretur tunc aliud fore Verbum ab isto, quod de facto in Deo est: sed quod illud non haberet eam perfectionem potentia & scientia, quam nunc habet, licet sub ea hypothese talis perfectio non esset per modum priuationis, sed puræ negationis, quia non esset debita Verbo; cum iam supponeretur impossibilis, & nulla perfectio impossibilis sit debita Deo.

142. Ad 6. Negatur consequentia, quia licet prius Pater cognoscat suam essentiam, quæ creaturas possibiles, non tamè prius producat Verbum, quàm cognoscat creaturas: nā prius ratione, quàm producat Verbum, cognoscere debet suam omnipotentiam, quæ ratione præcedit productionem ipsam Verbi; nequit autè cognoscere suam omnipotentiam, nisi cognitio creaturis possibilibus tanquam terminis per se cum illa connexis: atque adeo prius ratione, quàm producat Verbum cognoscere debet creaturas possibiles, tanquam terminos cum omnipotentia necessariè connexos. Ad probationem verò consequentiæ nego, cognitionem Patris prius ratione terminari tantum ad ea, quæ sunt perfectiora & intimiora, sed etiam ad ea, quæ cum prioribus essentialem connexionem habent: quia igitur creaturæ possibiles

essentialem connexionem habent cum omnipotentia Dei, quæ prior est productione Verbi, etiam ipsæ creaturæ prius ratione cognoscuntur, quam producat Verbum.

143. Ad 7. Nego antecedens. Ad cuius probationem neganda est maior, tum quia creaturæ vt futuræ nullam habent essentialem connexionem cum Deo, sicuti habet creaturæ vt possibiles. Tum quia cognitio futurorum nihil exprimit, quod non exprimat cognitio ipsa possibilium: at non quidquid exprimit cognitio essentia diuinæ, exprimit cognitio creaturarum possibilium. Siquidem cognitio essentia diuinæ non exprimit creaturas secundum esse creatum & participatum vniuscuiusque, quod exprimit cognitio ipsa creaturarum possibilium. Atque adeo cognitio creaturarum possibilium addit nouam aliquam expressionem supra expressionem essentia: cognitio verò futurorum nullā addit nouam expressionem supra expressionem possibilium. Eò quod quidquid est futurum prius fuit possibile: ac proinde nihil noui exprimi potest cognitione futurorum, quod non fuerit expressum cognitione possibilium.

144. Ad 8. Nego sequelam. Etenim ad rationem propriæ imaginis non sat est, procedere ab aliquo tanquam ab obiecto per se terminante, nisi etiam procedat ab obiecto, vel principio per se originante. Cum igitur verbum diuinum non procedat à creaturis possibilibus tanquam ab obiecto, vel principio per se originante, sed solum tanquam ab obiecto per se terminante, non procedit vt propria imago earum.

145. Ad 9. Aliqui negant consequentiam, cuius discriminis rationem reddunt, quoniam, vt in argumento dicitur, amor creaturarum possibilium est liber, cognitio verò earundem necessaria. Mihi verò iuxta iacta principia de voluntate Dei, negandum potius est antecedens. Etenim Deus, vt in præcitata disputatione docui, non solum diligit necessariò seipsum, suamque essentiam, sed etiam omnes creaturas possibiles, vt terminos suæ omnipotentia. Vnde qua ratione Verbum procedit ex cognitione creaturarum possibilium, tanquam ex obiecto necessariò & per se cognito cum ipsa omnipotentia Dei: eadem ratione procedit Spiritus S. ex amore earundem creaturarum possibilium tanquam ex obiecto necessariò & per se dilecto cum ipsa omnipotentia Dei. Ex his constat ad probationem antecedentis. Neque vllum est absurdum, Spiritum S. dici amorem creaturarum, sicut Verbum dicitur verbum creaturarum.

146. Ad 10. Distinguo maiorem: ex illo tantum obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia intellectus Patris beatur essentialiter, nego; ex cuius notitia beatur saltem completiue & connaturaliter, concedo: modò ex notitia creaturarum possibilium intellectus patris non beatur essentialiter, cum essentialiter tantum beatur ex notitia essentia & personarum, beatur tamen completiue & connaturaliter: quia non censetur naturaliter completa beatitudo Patris, nisi se extendat ad terminos suæ om-

nipotentia

nipotentia: nam ut sic creaturae possibiles aliquo modo pertinent ad omnipotentiam Dei. Confirmatur, quia sine distincta notitia creaturarum non est cognitio ipsa Deitatis completa in ratione perfectae comprehensionis; ergo nec in ratione beatitudinis: cum beatitudo Dei consistat in perfectissima cognitione deitatis. Eodem modo responderetur ad confirmationem, nempe beatitudinem nostram compleri saltem connaturaliter à notitia creaturarum in Verbo.

147. Ad 11. Distinguo consequens: sequeretur Patrem prius Filio & Spiritu S. cognoscere creaturas cognitione notionali, concedo; cognitione essentiali, nego. Neque hoc est absurdum, sed planè necessarium, ut Pater cognitione notionali prius cognoscat creaturas, quam eas cognoscant Filius & Spiritus Sanctus, licet cognitione essentiali non prius Pater, quam omnes personae simul, eas cognoscat. Pari modo philosophandum est de amore creaturarum. Nam, quatenus eo Pater & Filius constituuntur ut proximum principium spiratum Spiritus sancti, dicitur amor notionalis, eoque prius ratione Pater & Filius diligunt creaturas, quam eas diligit Spiritus sanctus. Quatenus verò est amor essentialis, non prius eo una persona, quam reliquae omnes simul creaturas diligunt. Neque ullum est absurdum, ut eadem notitia & dilectio secundum unam rationem sit prior & notionalis, uniusque tantum personae propria, secundum alias verò essentialis & omnibus personis communis.

148. Ad 12. Primo nego minorem: constat enim ex communi sententia Scholasticorum, Verbum involvere respectum ad creaturas, non realem, sed rationis. Nam hoc ipso quod procedit ex notitia creaturarum, procedit cum respectu rationis ad illas. Secundò. Nego maiorem: nam omnipotentia in omnium sententia est prior productione Verbi, cum ex illius cognitione procedat Verbum, & tamen omnipotentia dicit respectum rationis ad creaturas, cum nequeat concipi sine illis. Ad probationem autem maioris, primò; falsa est maior: etenim, cum in Deo omnia sint essentialia, non sunt alijs alia intimiora, sed omnia aequè intima & quidditativa. Secundò. Concedo maiorem; quando aliquid non obstat; obstat autem interdum prioritas alicuius perfectionis connexionem habentis cum extrinsecis obiectis, qualis est perfectio omnipotentiae, ratione praecedentis productionem Verbi, & simul connexionem habentis cum creaturis possibilibus. Esto igitur productio Verbi sit intimior omnipotentia, quia tamen Verbum procedere debet ex cognitione omnipotentiae, & cum ipsa cognitione omnipotentiae est per se necessario connexa cognitio creaturarum possibilibus, prius ratione cognoscuntur omnipotentia & creaturae possibiles, quam producat Verbum. Tertiò. Non valet in divinis ex una prio-

ritate aliam inferre. In proposito autem ex prioritate cognoscendi Verbum inferitur prioritas producendi Verbum: nam ex eo quod productio Verbi, ut intimior omnipotentiae, quae tota est per respectum ad creaturas, cognosci debeat prius, quam omnipotentia, & consequenter quam creaturae, inferitur, productionem ipsam Verbi debere praecedere cognitionem omnipotentiae & creaturarum: cum tamen ex vi argumenti tantum sequatur, productionem Verbi debere prius ratione cognosci, quam cognoscatur omnipotentia & creaturae possibiles.

149. Ad confirmationem neganda est sequela: nam creaturas cognoscit ut necessario connexas cum propria perfectione omnipotentiae. Unde non cognoscit illas, ut omnino alienas, sed ut terminos propriae perfectionis. Ceterum ex eo quod debeat Verbum posterius produci, quam cognoscatur omnipotentia & creaturae possibiles, non necessario sequitur, quod debeat etiam posterius cognosci, quam cognoscatur omnipotentia & creaturae ipsae possibiles: nam posset posterius produci, quam cognoscatur omnipotentia & creaturae possibiles, & simul prius ratione cognosci, quam eadem potentia & creaturae cognoscantur, ut mox constabit.

150. Ad 13. Nego ultimam consequentiam: siquidem non implicat, Deum, prius ratione, quam producat Verbum, cognoscere ipsum Verbum, & reliquas personas divinas; atque adeo prius ratione, quam cognoscat suam omnipotentiam & creaturas possibiles, cognoscere se ipsum, ut completum principium productivum creaturarum per triplicem subsistentiam relativam. Quod quia ratione fieri possit, sic explico. Etenim dupliciter potest Pater prius ratione, quam Filium & Spiritum sanctum producat, illos cognoscere: uno modo ex vi cognitionis comprehensivae propriae essentialis; alio modo ex vi cognitionis comprehensivae virtutis generativae & spirativae. Primo modo cognoscit illos prius ratione, quam cognoscat suam omnipotentiam, & creaturas possibiles. Nam comprehendendo suam essentiam, cognoscit illam ut essentialiter exigentem tres personalitates relativas; & quia haec exigentia est prius cognoscibilis, quam omnipotentia, cum sit in ordine ad perfectiones intrinsecas, omnipotentia verò per ordinem ad terminos extrinsecos, prius ratione Deus cognoscit tres personalitates, tanquam terminos intrinsecos quos exigit essentia, quam omnipotentiam & creaturas possibiles. Cognoscit autem in hoc signo rationis Deus tres personalitates, vel ut eminenter contentas in essentia, vel ut ego probabilius puto, etiam ut existentes in seipsis prius ratione, quam eas producat: cum non repugnet, idem secundum diversas rationes concipiendum esse prius & posterius ratione, ut supra probatum est.

Nam hoc non est aliud, quam idem secundum unam formalitatem concipiendum esse cum connexion ad unam perfectionem, secundum aliam vero formalitatem concipiendum esse cum connexion ad aliam perfectionem. Secundo modo; non prius Deus cognoscit suas personalitates, quam cognoscit omnipotentiam & creaturas possibles. Ratio, quia hoc secundo modo cognoscit Deus suas personalitates ex comprehensione virtutis generatiue spiratiue, quæ in mea sententia consistunt in ipsis relationibus paternitatis & spirationis actiue, quæ sunt ratione posteriores omnipotentia; quia hæc immediatè sequitur ad Deitatem, illæ verò ad deitatem, ut determinatam per notionalia: ac proinde prius ratione cognoscitur omnipotentia & creaturæ possibles, ut immediatus terminus ipsius, quam vis generatiua & spiratiua; & consequenter quam Filius & Spiritus sanctus ut immediati termini earum.

151. Dicitur. Intimiorum connexionem habet omnipotentia Dei cum reliquis perfectionibus intrinsecis Dei, quam cum creaturis possibilibus: ergo prius ratione cognoscitur cum connexion ad reliquas perfectiones intrinsecas, quam cum connexion ad creaturas extrinsecas: atque adeo prius cognoscitur productio Verbi, & personæ omnes, quam creaturæ possibles. Resp. Negando antecedens: nam licet creaturæ sint extrinsecæ omnipotentia, quia tamen pertinent ad obiectum quasi specificatum illius, absque quo cognosci non potest, sunt magis in cognoscendo intrinsecæ, quam perfectiones intrinsecæ Deo. Repugnat enim cognoscere specificatum absque suo specificatio, vel quasi specificatio. Reliquæ verò perfectiones diuinæ solam habent connexionem subiectiuam cum omnipotentia Dei, quæ est longè minor connexio, quam connexio in ratione specificantis, vel quasi specificantis. Atque ex his abundè responsum est ad totum argumentum, etenim concedo, prius ratione, quam Deus cognoscit suam omnipotentiam, & creaturas possibles, cognoscere se ipsum, ut completum principium productuum ad extra per triplicem hypostasim, ex vi cognitionis comprehensiuæ suæ essentia, ratione præcedentis cognitionem omnipotentia & creaturarum possibilium. Nego tamen inde sequi, debere prius ratione producere Verbum & Spiritum sanctum: nam sufficit, ut illos intuitiue cognoscatur vel ut eminenter contentos in ipsa essentia, vel in se ipsis actu existentes, prius ratione sub vno tantum genere, licet sub alio eos cognoscatur origine posteriores.

SECTIO V.

An Verbum per se procedat ex cognitione futurorum?

152. **F**UTURA in duo diuiduntur genera, in absoluta, & conditionata. Absoluta sunt, quæ vi alicuius decreti diuini in aliqua differentia temporis exitura sunt: Conditionata verò, quæ nunquam exitura sunt, exitura autem fuissent, si hæc aut illæ circumstantiæ appositæ fuissent, quæ quia appositæ non sunt, de factis nunquam futura sunt. Ea tamen certè cognoscit Deus per ordinem ad illud idem esse, quod sub conditione habent, quodque actu habitura essent, si hæc aut illæ circumstantiæ apponerentur. De utriusque controuersia est, an Verbum per se procedat ex cognitione eorum.

153. **P**RIMA sententia affirmat. Est Valentia. 1. p. q. 34. puncto 2. & l. 4. de Trinitate. c. 3. Zuingia. 9. dubio 7. Ruiz disp. 63. sect. 4. qui non absolute, sed ex suppositione, quod in aliqua differentia temporis producenda fuerant alia, uæ creaturæ, docet Verbum diuinum per se procedere ex cognitione earum ut existentium. Eodem modo prædicti authores philosophantur de productione Spiritus S. qui per se non solum postulat procedere ex amore necessario creaturarum possibilium, sed etiam ex libero amore earundem ut existentium.

154. Probatur hæc sententia 1. authoritate Augustini 15. de Trin. c. 14. ubi docet, Verbum nasci de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris: atqui in scientia Patris non solum sunt creaturæ possibles, sed etiam existentes. Expressius in tractatu 21. in Ioannem super illa verba Ioan. 5. *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit. Dicendo enim inquit, Filio quod facit, erat Pater per Filium, ipsum Filium genuit, per quem faceret omnia.* Idem docet Anselmus in monologio à cap. 28. ad 44. cui subscribit S. Th. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. *Pater, inquit, intelligendo se, & Filium, & Spiritum S. & omnia alia, quæ eius scientia continentur, concipit Verbum, ut sic tota Trinitas Verbo dicatur.* Nec potest intelligi de creaturis tantum possibilibus, nam ex earum creaturarum notitia in sententia S. Th. procedit Verbum, ex quarum creaturarum amore procedit Spiritus S. atqui in eius sententia Spiritus S. non solum procedit ex amore necessario creaturarum possibilium, sed etiam ex amore libero existentium. Minor constat ex q. 37. art. 2. ad 3. ubi Pater, inquit, non solum Filium, sed etiam se, & nos diligit Spiritu S. quia diligere, prout notionaliter sumitur non solum importat productionem diuinæ personæ, sed etiam personam productam per modum amoris, qui habet habitudinem ad rem dilectam. Vnde sicut Pater dicit se, & omnem creaturam Verbo, quod genuit, in quan-

Valentia.
Zuingia.
Ruiz.

Augustin.

Ioan. 5.

Anselmus.
S. Thomas.

tum Verbum genium sufficienter representat Patrem & omnem creaturam; ita diligit se & omnem creaturam Spiritus sancto in quantum Spiritus sanctus procedit ut amor bonitatis primæ, secundum quam Pater amat se & omnem creaturam.

Augustin.

155. Secundò probatur ratione. Prima sit: Verbum increatum per se postulat procedere, ut forma & exemplar omnium, quæ sunt in mente paternæ, teste Aug. 6. de Trin. c. 10. Verbum, inquit, perfectum, cui non desit aliquid, & ars quædam omnipotentis atque sapientis Dei plena omnium rationum viventium incommutabilium. Est autem exemplar & ars, etiam respectu creaturarum futurarum in aliqua differentia temporis.

156. SECUNDA: Verbum Diuinum per se postulat procedere ex noticia perfectè cōprehensivæ Dei: at hæc non solum dicit cōprehensivæ Deitatis omnipotentis, & creaturarum possibilium, sed etiam liberorum decretorum Dei, & creaturarum futurarum. Minor probatur, nam perfectissima cōprehensio est cognitio omnium, quæ quocunque modo spectant ad rem comprehensam: sed cōtingentia spectant ad Deum, ut effectus ipsius liberæ voluntatis: ergo. Confir. 1. Decretum liberum, supposito quod est in Deo, est aliquid Dei; ergo spectat ad obiectum Diuinæ cōprehensionis. Confirmatur 2. Diuina cognitio est summa, & adæquata Diuinæ cognoscibilitati, & quæ maior excogitari non potest: ergo non solum se extendit ad obiecta necessaria, sed etiam ad contingentia connexa cum libero decreto Dei; alioqui excogitari posset cognitio maior, quàm quæ de facto in Deo esset.

157. TERTIA. Scientia visionis est perfectio in Deo, quamvis non distincta à scientiæ simplicis intelligentiæ: ergo Verbum per se postulat procedere cum tali perfectione. Cōsequenter patet, quia Verbum postulat procedere cum omni perfectione, quæ supponitur in scientiæ Patris: quippe quod procedit illi per omnia adæquate simile. Antecedens probatur, quia Deus non respicit cōtingentia puro respectu rationis, aut solâ connotatione extrinsecæ, sed intrinsecæ & vitali expressione eorum, licet non diuersa à simplici intelligentiæ. Confirm. nam hæc scientia est in Deo infinita, & origine præcedens in Patre non tantum radicaliter, sed etiam formaliter; ergo non est minus fecunda, quàm simplex intelligentiæ. Antecedens probatur, quia hanc habet Pater à se, non communicatam ab alio.

158. QUARTA. Pater non solum loquitur Filio de rebus possibilibus, sed etiam de contingentibus: atqui Pater non est sufficienter constitutus in actu primo ad loquendum cum Filio de rebus contingentibus per scientiam simplicis intelligentiæ, sed per scientiam visionis. Ergo principium producendi Verbum non est sola scientia simplicis intelligentiæ, sed etiam visionis. Minor constat, quia per scientiam simplicis intelligentiæ, Pater non cognoscit contingentia, sed tantum necessa-

ria. Nec potest loqui, nisi de ijs, quæ nouit, cum nequeat Verbum esse de incognitis. Maior probatur, quia Pater omnia dicit Verbo suo. Confir. quia Verbum Diuinum est ipsum imperium Patris, quo creaturarum productione imperauit: ergo Verbum diuinum per se terminatur ad creaturarum existentiam: ergo per se procedit ex earum noticia. Hæc vltima consequentia patet, quoniam imperium diuinum est practica cognitio eorum, quæ imperantur: at non est practica cognitio rerum possibilium, quia illæ non imperantur, ut fiant; ergo existentium: igitur ex earum noticia procedit per se Verbum.

159. QUINTA. De ratione Verbi est procedere ex scientia omnium, quorum est expressivum & declarativum: atqui Verbum diuinum non solum est expressivum & declarativum veritatum necessariarum, sed etiam contingentium: quia Pater non solum manifestat Filio veritates necessarias, sed etiam contingentes. Confir. Quidquid habent personæ productæ, habent à producente: sed Filius habet scientiam, & Spiritus S. amorem contingentium: igitur non à se, sed à producente.

160. SEXTA. Et si Verbum diuinum simpliciter & absolute, nulla facta suppositione per se non postulet procedere ex cognitione futurorum, quia hæc potuerit simpliciter non esse, cum tamē Verbum non potuerit non esse; ex suppositione tamen, quod in aliqua differentia temporis futura erant aliqua creatura. Verbum diuinum per se postulat procedere ex cognitione earum. Sicut licet Scientia diuina per se non postulet exprimere creaturas cōtingenter futuras, ex suppositione tamen, quod illæ sunt cōtingenter futurae, per se scientia diuina postulat illas exprimere; & imperfectio esset, eas non exprimere. Et à fortiori, sicut ex suppositione, quod aliqua creatura, quæ de facto sunt possibiles, possibiles non essent, scientia diuina non postulare illas exprimere: ex suppositione tamē quod de facto illæ possibiles sunt, per se postulat illas exprimere. Quemadmodum è contrario, si aliqua quæ possibilia non sunt, de facto possibilia essent, per se scientia diuina postulare illa in se exprimere. Ergo & Verbum Diuinum, quod per omnia debet diuinæ scientiæ adæquari, qualibet suppositione facta, debet hæc omnia exprimere; idque per se, & vi sue perfectionis, quæ debet scientiæ diuinæ per omnia adæquari.

161. SECUNDA sententia negans est communior inter Theologos, quam expressè docent Caietan. 1. p. q. 34. art. 3. Palatius in 1. dist. 27. in fine, Molina, Bannez ibidem ad 3. Zumel q. sua 1. Concl. 5. Vasquez disputat. 163. cap. 3. Suarez. libr. 9. de Trinit. cap. 7. Granadus disp. 7. & à fortiori sequitur ex sententia Scoti, qui non solum negat, Verbum procedere ex cognitione possibilium, sed etiam personarum. Pro huius sententiæ declaratione,

162. DICO. 1. Verbum diuinum non pro-

Caietan.
Palatius.
Molina.
Bannez.
Zumel.
Vasquez.
Suarez.
Granadus.
Scotus.

cedit per se ex cognitione creaturarum existentium. Fundamentum triplex est: primum, quia omnia libera in Deo sunt posteriora necessarijs, omni posterioritatis genere: atqui scientia visionis creaturarum existentium est libera; productio verò Verbi necessaria: ergo non potest Verbum per se procedere ex scientia visionis creaturarum existentium. Consequentia constat, quia nequit Verbum procedere ex scientia visionis, nisi scientia ipsa visionis sit prior Verbo, eiusque production; cum omne principium sit prius eo, cuius est principium. Minor clara est, nam scientia visionis pendet à rebus futuris; res autem futurae à libero decreto Dei, quod potuit esse & non esse pro libertate Dei. Maiorem autem sic probo, omnis prioritas, & posterioritas in Deo, aut est actu, aut virtute: actu est sola prioritas & posterioritas originis: virtute sunt reliquæ prioritates & posterioritates, fundatæ in essentiali connexionem & exigentia, quam ipsæ divinæ perfectiones mutuo inter se habent. Sed quæ sunt libera in Deo neutram habent prioritatem respectu necessariorum: igitur quæ sunt libera in Deo nequeunt esse priora necessarijs. Minorem ostendo primò, quòd non possint habere prioritatem virtutalem: Nam hæc fundatur in essentiali connexionem & exigentia, quam una perfectio divina habet cum alia, sine qua una nequit esse, aut concipi sine alia. Ideo enim intellectio est prior volitione, quia volitio habet necessariam connexionem cum intellectione, tanquam cum perfectione ad volitionem essentialiter præsupposita. Rursus ideo volitio in ratione obiecti est prior intellectione ut comprehensua, quia hæc in ratione intellectiois comprehensua habet necessariam connexionem cum volitione in ratione obiecti naturaliter præsuppositi. Atqui necessaria nullam habent connexionem cum liberis in diuinis; alioqui non essent libera. Nam libera sunt, quæ possunt esse, & non esse: quæ autem necessariam connexionem habent cum perfectionibus necessarijs, non possunt esse, & non esse, sed necessariò sunt.

163. Secundò quòd neque habere possint prioritatem originis. sic probo. Omnis prioritas originis in Deo, supponit aliquam prioritatem virtutalem respectu eius, cuius est origine prius. Atqui perfectio libera nullam supponitur habere prioritatem virtutalem respectu eius, cuius est origine prior. Minor constat ex dictis. Maior probatur. Nam ideo Pater est prior origine Filio, & Spirator Spiritu sancto, quia tam Pater respectu Filij, quam Spirator respectu Spiritus sancti habet virtutalem prioritatem, ratione cuius nequit Filius sine Patre, aut Spiritus sanctus sine Spiratore intelligi. Cuius ratio à priori est, quia quod est prius origine alio, est illi communicatum alicuius perfectionis: sed hoc ipso, quòd est illi communicatum alicuius perfectionis, connexionem habet cum eo; atque adeo præter prioritatem originis, habet etiam prioritatem

virtutalem, quæ in huiusmodi connexionem fundatur.

164. Confirmatur 1. Quia quæ sunt libera, pendunt à Communi consensu, & deliberatione omnium personarum: igitur nequeunt origine præcedere personas. Antecedens non potest negari: quia quæ sunt libera non sunt magis unius, quam alterius personæ, sed omnium communia, non enim procedunt ex aliquo principio notionali alicuius personæ proprio, sed ex essentiali communi omnium, nempe ex intellectu & voluntate omnium personarum communi. Consequentiam verò probo. Nam quæ origine præcedunt, supponuntur habere esse independens ab ijs, quibus sunt origine priora, saltem quoad illud esse, quo sunt origine priora. Sed implicat, ut liberum decretum Dei quoad esse liberum, secundum quod præsupponitur origine prius respectu Filij & Spiritus sancti, sit independens à Filio & Spiritu sancto. Minor probatur, quia secundum esse liberum pendet ab omnibus personis simul, quia secundum hoc esse pendet à voluntate communi omnium personarum. Ergo implicat, ut liberum decretum Dei quoad esse liberum origine præcedat Filium, & Spiritum sanctum. Ex quo colligitur; in Deo necessaria præcedere libera prioritatem subsistendi consequentia reali, in quâ re ipsa prius est separabile à posteriori. Quam prioritatem nonnulli vocant prioritatem *in quo*, quia videlicet vnum esse potest sine altero.

165. Confirmatur 2. Nequit terminus habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat eius principium & origo: sed scientia visionis, & amor creaturarum existentium habent esse contingens; Verbum autem & Spiritus sanctus habent esse necessarium: ergo nequeunt per se procedere ex scientia visionis, & amore creaturarum existentium. Respondet Zuniga 1. Negado priorem partem minoris: quia licet Deus carere potuerit determinata scientia visionis mundi futuri, non tamen carere potuit alterutra scientia, aut libera voluntate mundi futuri, vel negationis eiusdem mundi futuri. Secundò concedendo Verbum & Spiritum sanctum esse liberos secundum quid, nempe quoad respectum illum, quem dicunt ad creaturas existentes. Sed contra utramque responsum, quia cum processiones Verbi & Spiritus sancti sint maximè naturales, & ab intrinseco determinatæ ad certum modum, debent habere semper vnum eundemque modum procedendi invariabilem: non haberent autem talem modum procedendi invariabilem, si modò procederent ex scientia visionis, & amore libero mundi futuri, modò ex scientia visionis negationis mundi futuri.

167. Secundum fundamentum est. Nequit Verbum diuinum ex ea scientia per se procedere, ex cuius communicatione non accipit aliquam intrinsecam perfectionem: sed ex scientia visionis Verbum diuinum non accipit

Zuniga.

accipit aliquam intrinsecam perfectionem, quam non acceperit ex scientia simplicis intelligentiæ. Igitur ex scientia visionis creaturarum existentium non procedit per se Verbum. Maior admittitur ab omnibus, & patet ex terminis: nam per se procedere ex aliquo, est aliquam perfectionem ex illo accipere. Minor verò probatur, nam quidquid intrinsecum potest Verbum diuinum accipere ex scientia visionis, accipit ex scientia ipsa simplicis intelligentiæ. Nam quidquid est per se expressibile, representabile, aut cognoscibile per scientiam visionis, id eorum exprimitur, representatur, & cognoscitur per scientiam ipsam simplicis intelligentiæ. Ergo nihil remanet intrinsecè exprimentum, representandum, aut cognoscendum per scientiam visionis. Antecedens probo, nam scientia simplicis intelligentiæ exprimit res secundum omnes rationes intrinsecas, & extrinsecas, & secundum omnes circumstantias, & variabiles, quas sub omni dispositione & hypothese possibili subire possunt: igitur nulla ratio intrinseca, aut circumstantia extrinseca exprimi potest per scientiam visionis, quæ non exprimitur per scientiam simplicis intelligentiæ.

168. Confirmatur, nam si quid addit scientia visionis supra scientiam simplicis intelligentiæ, est sola extrinseca connotatio obiecti existentis in se ipso: sed hæc non potest esse fundamentum, vi cuius per se procedat Verbum ex scientia visionis. Minor probatur, quia nequit extrinseca connotatio esse ratio per se requisita ad processionem Verbi diuini. Nam talis connotatio nullam intrinsecam perfectionem comunicat Verbo. Maior probatur, quia cum scientia visionis sit libera, & potuerit in Deo non esse, non potest supra scientiam simplicis intelligentiæ addere aliquid intrinsecum, sed solam connotationem obiecti intrinseci. Quod explico hoc exemplo. Nam si quis per visionem corpoream haberet obiectum visibile, ita perfecte expressum quoad omnia, antequam illud actu existeret, ut sub nulla noua circumstantia posset ulterius exprimi, nullo modo mutaret intrinsecam visionem intuitus, quando illud postea actu existeret; eo quod nihil noui in eo existente videret, quod non vidisset per eius vitalem expressionem. Vnde solū adderetur extrinseca connotatio obiecti, actu in se ipso existentis.

169. Tertium fundamentum est. Nequit terminus per se procedere ex eo, quod accidit illi, & sine quo æquè perfecte processisset. Atqui accidit Verbo diuino, quod de facto connotet creaturas existentes, sine quibus æquè perfecte processisset quoad omnes suas intrinsecas perfectiones: igitur nequit ex earum noticia per se procedere. Minor patet, nam accidens est, sine quo saluatur tota essentia rei: atqui sine connotatione creaturarum existentium saluatur integra essentia Verbi diuini quoad omnes suas intrinsecas perfectiones. Nec talis creaturarum conno-

tatio aliquam addit perfectionem Verbo, alioqui aut Verbum carere potuisset aliqua perfectione, quam de facto habet, aut habere aliam, quam de facto non habet. Quod clarius elucet in processione Spiritus S. qui carere potuisset libero amore creaturarum existentium, vel habere aliam aliarum creaturarum existentium. Maior verò probatur, quia non potest aliquid maiore perfectitate requiri ad productionem rei, quam requiratur ad constitutionem eiusdem. Igitur si ad constitutionem Verbi diuini connotatio creaturarum existentium non requiritur per se, sed tantum concomitantè, nec illa per se requiretur ad productionem eiusdem. Antecedens probatur, quia productio ordinatur ad ipsius rei constitutionem: ergo non potest aliquid magis per se requiri ad productionem, quam ad constitutionem rei. Confirmatur, nam hoc est confundere terminos ipsos, *Per se*, & *Concomitantè*. Nam *Per se*, requiri dicitur, quo deficiente deficit terminus, aut perfectio aliqua per se termino debita: *concomitantè* verò requiri dicitur, quo deficiente adhuc non deficeret terminus, nec perfectio vlla per se debita termino. Atqui deficiente connotatione creaturarum existentium, non deficeret Verbum, nec perfectio vlla per se debita Verbo. Igitur ex tali noticia non per se, sed concomitantè tantum procedit Verbum.

170. Dico 2. Verbum diuinum non procedit per se ex scientia conditionalium. Est contra Molinam supra citatum, docentem Verbum per se procedere ex noticia comprehensua Deitatis: ad notitiam autem comprehensiuam Deitatis putat per se pertinere cognitionem omnium rerum sub qualibet hypothese futurarum. Fundamentum nostræ assertionis est idem, quod præcedentis. Nam etiam hæc scientia est libera obiectiue: nam quod per hanc scientiam Deus potius nouerit penitentiam, quam impenitentiam Tyrionum, fuit omnino contingens, pendens à libera voluntate Tyrionum, qui vii de facto cum tali auxilio sub conditione illis oblato liberè se determinauit ad penitentiam; ita poterant cum eodem auxilio liberè se determinare ad impenitentiam. Igitur non potest hæc scientia esse principium, à quo per se procedat Verbum; tum quia Verbum vnicum duntaxat habet modum procedendi: tum quia licet hæc scientia nullum supponat liberum decretum actu existens in Deo, supponit tamen liberum decretum sub conditione obiectiue præiudicatum, atque adeo supponit illud sub conditione pendens ex libero consensu omnium diuinarum personarum.

171. Vltimò queri potest, an Verbum diuinum per se procedat ex cognitione non entium. Ad quod respondeo distinguendo duplex genus non entium, alterum essentialium, alterum accidentalium. Essentialia non entia sunt, quæ per nullam potentiam existere

Molin.
docet
Verbum
per se
procedere
ex noticia
comprehensua
Deitatis

adit

possunt, ut Chimæra & reliqua entia prohibita. Accidentaliter verò sunt, quæ existere quidem possunt, ex libero tamen decreto Dei non existunt. Ex notitia non entium prioris generis per se procedit Verbum, non autem ex notitia non entium posterioris generis. Ratio discriminis est, quia priora non pendunt à libera voluntate Dei, ut sint non entia; & actu non existant, sed ex intrinseca essentia ipsorum. Posteriora verò, ne actu existant pendunt à libera voluntate Dei, ut cuius poterant existere, atque adeò non potest Verbum per se ex cognitione horum procedere, quia ex nullius obiecti contingentis notitia potest per se procedere. Dices. Quo ergo modo supra diximus, Verbum ex se procedere ex notitia creaturarum possibilium? Respondeo, non quoad negationem esse, in quâ negatione quasi liberè à Deo conservantur, sed quoad positivas essentias, quas à Deo participare possunt: secundum quas non pendunt à voluntate, sed ab ipsa essentia Dei, ut est primum exemplar omnium exemplabilium.

Responsio ad argumenta opposita sententiae.

Augustin.
Anselmus
S. Thomas
Explican-
tur.

172. **A**D auctoritatem Augustini, Anselmi, & S. Thomæ Respondeo primò: Augustinum intelligendum esse proportionaliter, ut nimirum Verbum procedat de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris aut formaliter aut radicaliter. Quia igitur in scientia Patris solæ creaturæ possibiles ut cognitæ formaliter, existentes verò, solum ut cognitæ radicaliter origine præcedunt Verbi productionem, ideo de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris, Verbum procedit proportionaliter.

Anselm.

173. Secundò Anselmus potius est pro nobis. Nam dum capite 30. loquitur de creaturis existentibus, ita in fine capitis concludit: *sive igitur ille cogitetur nulla alia existente essentia, sive alijs existentibus, necesse est, Verbum illius coeternum illi esse cum ipso.* Dum verò idem Doctor capite 33. de creaturis possibilibus loquitur, ita ratiocinatur: *Sed quomodo tam differentes res, scilicet creans, & creata essentia dici possunt uno Verbo, præsertim cum Verbum ipsum sit dicenti coeternum, creatura autem non sit illi coeterna? Forſitan quia ipsa est summa Sapientia & summa ratio, in qua sunt omnia, quæ facta sunt: quemadmodum opus, quod sit secundum aliquam artem non solum quado fit, verum & antequam fiat, & postquam dissolvitur, semper est in ipsa arte non aliud, quam quod est ars ipsa. Idcirco cum ipse summus Spiritus dicit se ipsum, dicit omnia, quæ facta sunt. Nam & antequam fierent, & cum iam facta sunt, & cum corrumpuntur, seu aliquo modo variantur, semper in ipso sunt, non quod sunt in se ipsis, sed quod est idem ipse. Quibus aperte docet, alio modo ad Verbi pro-*

ductionem concurrere scientiam possibilem, atque scientiam futurorum: ac proinde non eodem modo Verbum procedere ex scientia futurorum; atque ex scientia possibilem.

174. Tertiò S. Thomas explicandus est de cognitione possibilem, ut plerique Thomistæ explicant, & se ipsum aperte explicavit q. 4. de veritate a. 5. in fine corporis, ubi docet accidentaliter esse Verbo, procedere ex cognitione creaturarum: *Quia, inquit, Pater principaliter dicit se generando Verbum suum, & ex consequenti dicit creaturas, ideo principaliter, & quasi per se Verbum refertur ad Patrem, sed ex consequenti & quasi per accidens refertur ad creaturam. Accidit enim Verbo, ut per ipsum creatura dicatur. Qui ne sibi in summa contradicere videatur, intelligendus est, de creatura existente, non autem de possibili. Eodem modo intelligendus est de amore creaturarum respectu Spiritu S., ut non per se & antecedenter, sed concomitanter Pater diligit nos Spiritu S.*

175. Ad rationes: ad primam Respondeo, distinguendo minorem: est Verbum ars & exemplar futurorum ratione scientiæ visionis, nego. Quia cum hæc consequatur res futuras, tanquam pura intuitio earum, nequit habere rationem artis & exemplaris, quæ ut causa præcedere debet res futuras, proponendo voluntati modum, quo sint res fabricandæ: est ars & exemplar futurorum ratione scientiæ simplicis intelligentiæ, concedo.

176. Ad secundam neganda est minor. Ad cuius probationem distinguenda est maior: perfecta comprehensio est cognitio omnium, quæ spectant ad rem comprehensam naturaliter & necessariò, concedo, quæ spectant ad rem comprehensam liberè & contingenter, nego. Alioqui nulla daretur creatura comprehensio, quoniam nulla creatura cognoscit libera decreta alterius, imo nec omnia decreta propria, quæ ipsa factura est. Ad perfectam igitur rei comprehensionem sat est, nosse omnia, quæ rem naturaliter constituunt, & cum ipsa necessariam habent connexionem. Ad primam confirmationem concedo, liberum decretum Dei esse aliquid Dei, sed aliquid liberum, atque adeò ad comprehensionem minimè necessarium. Ad secundam cōcedo, cognitionem Dei esse summam & adequatam toti cognoscibilitati divinæ, tam quoad necessaria, quam quoad contingētia, sed non in ratione comprehensionis formaliter, ad quam sat est ut sit summa & adequata quoad necessaria tantum.

177. Ad tertiam nego, scientiam visionis creaturarum, secundum id, quod formaliter addit supra scientiam simplicis intelligentiæ, esse perfectionem intrinsecam Dei, sed sola connotatione obiecti extrinseci in se ipso existentis. Alioqui aliqua intrinseca perfectione carere posset Deus, quæ de facto habet, vel novam acquirere quam de facto non habet. Ad probationem antecede-

dentis

dentis concedo, Deum non respicere contingentia solo respectu rationis, sed intrinseca & vitali expressione eorum, sed eadem omnino, quâ respicit necessaria; atque adeo nullam novam perfectionem addit supra scientiam simplicis intelligentiæ. Ad Confirmationem concedo, scientiam visionis esse infinitam, tum ratione obiecti primarij, quod est ipse Deus, qui se ipsum cognoscit scientia visionis: tum fundamentaliter ratione simplicis intelligentiæ; nego tamen sumptam formaliter, & respectu obiecti secundarij esse infinitâ, nisi extrinsecè & connotatiue. Nego etiam illam origine præcedere in Patre formaliter, sed tantum radicaliter. Ad probationem verò antecedentis, concedo, hanc habere Patrem à se; nego tamen illam habere priorē origine, quàm Verbum producat. Nam etiam productionem mundi Pater habet à se, non tamen priorem origine, quàm Filium producat. Sunt enim hæc diuersa, habere aliquid à se & habere illud prius origine. Nam habere à se, est non habere illud ab alio communicatum: habere verò prius origine, est habere illud per modum principij alterius personæ productiui: potest autē Pater habere aliquid à se, & nō habere illud per modum principij alterius personæ productiui: liberum enim decretum creaturarum, imò & ipsam productionem creaturæ habet Pater à se, & non per modum principij alterius personæ productiui.

178. Ad quartam concedo, æternum Patrem loqui æterno Filio non solum de rebus necessarijs, sed etiam de contingentibus, diuerso tamē modo; nam de necessarijs loquitur formaliter, de contingentibus verò fundamentaliter. Loquitur autem de necessarijs formaliter, comunicando Filio formale notitiam necessariorum; de contingentibus verò fundamentaliter, comunicando illi proximū fundamentum veritatis contingentium, quæ est ipsa scientia simplicis intelligentiæ, nondum actu connotas contingentia, apta tamē connotare statim ac positum fuerit liberū decretum, & res ipsæ aliquando futuræ. Vt si quis vno verbo non solum mihi communicaret notitiam actualem vnius obiecti, sed etiam virtualem reliquorum, quam in mente haberet, non solum diceretur loqui mecum formaliter ratione actualis notitiæ, sed etiam virtualiter ratione virtualis notitiæ mihi comunicatæ. Nec est necesse, vt eodem modo Pater loquatur Filio de necessarijs, ac de contingentibus. Cum enim hæc locutio sit necessaria, & necessaria in Deo præcedat libera omni prioritatis genere, non potest in eodem signo rationis, & independentiæ formaliter loqui de necessarijs & contingentibus simul, sed de necessarijs formaliter, de contingentibus tantum fundamentaliter. Ad confirmationem concedo, Verbum Diuinū esse ipsum Patris imperium, quo creaturarum executionē imperat, sed appropriatum, non proprium: quo pacto propria Patris dicitur ipsa externa operatio. Ratio, quia cum imperium sit proxi-

mum principium directiuum operationis ad extra, & omnis operatio ad extra sit indiuisa, & communis toti Trinitati, non potest imperium, quo Deus res ad extra imperat, esse solius Patris.

179. Ad quintā distinguenda est maior: de ratione Verbi est, procedere ex scientia siue formali, siue radicali omnium, quorum est expressiuum & declaratiuum, concedo: de ratione Verbi est, procedere ex scientia formali omnium, quorū est expressiuum & declaratiuum, nego. Ad confirmationē distinguenda est pariter maior: quidquid habent personæ productæ, habent à producente siue formaliter, siue radicaliter, concedo: quidquid habent personæ productæ, habent à producente formaliter, nego. Clarum exemplum est de origine actiua Spiritus S. quam habet Filius à Patre non formaliter; alioqui non posset ipse actiue concurrere ad productionem Spiritus S. quia tunc ipse non se haberet vt principium eliciens, sed tantum vt recipiens actiuam originem Spiritus sancti, vnde tantum denominatiue diceretur Spiritum sanctum producere; sed radicaliter, quia accipiendo virtutem spiratiuam, cum ipsa simul radicaliter accipit actiuam originem Spiritus S. quam vnā cum Patre simul eliciunt simultate originis in ordine ad Spiritum sanctum. Quemadmodum igitur se habet virtus spiratiua ad originem ipsam spirandi, ita scientia simplicis intelligentiæ ad scientiam visionis. Atqui originem spirandi non communicat Pater Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa virtute spiratiua, quam solum communicat formaliter; ergo nec scientiā visionis communicat Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa scientia simplicis intelligentiæ, quam communicat formaliter.

180. Ad sextam. Neganda est minor. Etenim cum ea suppositio libera sit, mutare non potest intrinsecum modum procedendi Verbi. Vnde si nulla facta suppositione, Verbum postulabat procedere ex sola notitia possibiliū, ex eadem tantum procedere postulabit, facta quacunque libera suppositione. Præterea ea suppositione facta, nō potest libera notitia creaturarum origine præcedere necessariam productionem Verbi, ob præassignatam rationem. Ergo ea suppositione facta, non potest Verbum per se procedere ex notitia futurorum. Nec est par ratio de ipsa scientia, quæ facta suppositione futurorum, necessariò connotat futura, quia in huiusmodi connotatione nulla inuoluitur repugnantia. Nec est eadem ratio de suppositione impossibili. Etenim concedo, ex suppositione quoddam aliqua, quæ de facto sunt impossibilia, forent possibilia, Verbum per se ex notitia illorum fore processurum: nego tamen ex suppositione, quoddam aliqua, quæ de facto non sunt futura, essent futura, Verbum per se ex illorum notitia processurum. Ratio discriminis est, quia prior suppositio

mutaret

mutaret intrinsecam perfectionem Dei, quā non mutaret posterior : & hoc ideo, quia posterior est circa obiectum liberum, prior verò circa necessarium : Deus autem necessariam connexionem habet cum obiecto necessario, non autem cum libero. Cū igitur Verbum Diuinum per se postulet procedere ex quacunque perfectione intrinseca Dei, facta tali suppositione circa obiectum necessarium, per se postulare procedere ex scientia talis obiecti.

SECTIO VI.

An in Deo sit vera & propria Imago, eaque solius Filij propria?

Durandus.

181. **P** R I M A sententia Durandi in 1. dist. 28. q. 3. negantis in Diuinis esse propriā & veram rationem imaginis, sed impropriam & analogam; eamq; conuenire tā Filio, quā Spiritui S. quia uterque procedit in similitudine & æqualitate producentis, licet ex vi nominis magis approprietur Filio, quā Spiritui Sancto : quoniam Filius vi nominis importat similitudinem Patris, à quo procedit per modum naturæ : Spiritus sanctus autem procedit per modum voluntatis, cuius est producere, non qualis est ipsa produciens, sed quale vult ipsa producere.

Augustinus.

182. Quòd in Deo non sit propria ratio imaginis, sic probat Durandus. De ratione propriæ imaginis est, vt sit aliquid productū ad alterius imitationem. Nulla persona Diuina est ad alterius imitationem producta. Igitur nulla persona Diuina est propriæ imago. Maior constat ex definitione imaginis ab Augustino assignata lib. 83. quæstionum, q. 74. Minorem probat, quia vbi est summa identitas, nulla esse potest propria imitatio, nam propria imitatio postulat distinctionem in ea ipsa re, in qua est imitatio. Cū igitur vna persona Diuina nequeat imitari, & esse similis alteri in personalitate, cui potius est dissimilis & opposita, sed in natura; & in natura omnes personæ sint idem; non poterit vna persona esse vera & propria imago alterius.

183. Secundò. De ratione propriæ imaginis est, vt procedat ab exemplari præcognito : nulla persona Diuina procedit ab exemplari præcognito, igitur nulla persona Diuina est propria imago. Maior constat, quoniam imago est, ad suum exemplar representandum expressa : igitur procedere debet ab suo exemplari præcognito. Minor probatur, quia quod procedit ab exemplari præcognito importat dependentiam exemplari ab exemplari : tum quia exemplar importat superioritatem, & perfectionis excessum supra exemplatum. Tum quia personæ diuinæ non habent ideam in mente Diuinā, ad instar cuius producantur : nam hæc requirit distinctionem ab ideato non

tantū in persona, sed etiam in natura.

184. Terriò. Si Deo conueniret propria imago, conueniret illi ratione intellectiōis : nequit autē Deo ratione intellectiōis propria imago conuenire : ergo. Maior constat, quia de ratione propriæ imaginis est, manifestare imaginatum, illum representando & exprimendo : sola autem intellectiō imaginatum manifestat representando & exprimendo : igitur ratione solius intellectiōis conueniret Deo propria ratio imaginis. Minor verò primi syllogismi probatur, quia de ratione propriæ imaginis est, vt originem habeat ab eo, cuius est imago : intellectiō autem diuina à nullo originatur, cū sit essentialiter improducta.

185. Quartò. Potissimum fundamentum, cur in Deo sit propria ratio imaginis est, quia scriptura Deo tribuit rationem imaginis : at etiam rationem imaginis Scriptura tribuit homini respectu Dei. Genes. 1. Eccles. 17. 1. Corinthiorum 11. & tamen nemo concedit, hominem esse propriam imaginem Dei : ergo etiam si scriptura tribuat rationem imaginis Deo, non statim inde sequitur, in Deo esse propriam rationem imaginis.

186. Secunda sententia affirmat, in Deo esse veram & propriam rationem imaginis, eique conuenire tantū personaliter, non tamen esse solius Filij propriam, sed etiā Spiritui S. Hanc docuerūt nonnulli Patres Græci, Thaumaturgus in regula Fidei : Spiritus S. inquit, imago Filij perfectæ : Basiliius l. 5. contra Eunomium c. 6. Imago quidem Dei Christus est : imago verò Filij Spiritus. Idem repetit c. 12. Cyrillus l. 13. thesauri c. 1. Quomodo igitur Spiritus sanctus, cū sit incommutabilis imago Filij Dei, inter creaturas connumerabitur : & paulò post : Deus igitur verus Spiritus sanctus est, quoniam Filij Dei imago perfectissima est. Damascenus l. 1. Fidei c. 18. Imago inquit, Patris est Filius, & Filij Spiritus sanctus. Fundamentum est, quia non minùs Spiritus sanctus, quā Filius habet omnia requisita ad rationem perfectæ imaginis ; procedit enim à Patre & Filio in vnitatem eiusdem numero naturæ ; idq; vi propriæ originis, non minùs quā Filius ipse procedit à Patre : igitur est perfectæ imago sui principij, non minùs quā Filius Patris.

187. Confirmatur. Ideo in humanis Filius est perfectæ imago sui parentis, quia vi suæ originis procedit similis in eadem natura specifica cum illo : sed Spiritus S. vi suæ originis procedit similis in eadem natura numerica cum spiratore. Ergo potiore iure Spiritus sanctus, quā Filius in humanis, est perfectæ imago sui principij. Nec refert, quòd Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio simul : tum quia non est contra rationē perfectæ imaginis, procedere simile duorum ; Filius enim creatus non solū est imago Patris, sed etiam Matris. Tum quia non procedit ab illis, vt à duobus distinctis, sed vt ab vno eodemque principio spirandi.

Genes. 1.
Eccles. 17.
1. Cor. 11.

Thaumaturgus.
Basiliius.

Cyrillus.

Damascenus.

188. TERTIA sententia docet, Deo conuenire perfectissimam rationem imaginis, idque personaliter tantum, & ratione totius Filij. Est omnium Theologorum cum Magistro in 1. dist. 27. & 28. & cum S. Th. 1. p. q. 35. art. 1. & 2. Vnde merito Zamel Durandi opinionem appellat falsam, & in fide nimis periculosam; Molina verò singularem, & scripturis sacris parum consonam: Ego verò à temeritatis nota non excuso. In cuius sententia explicationem,

189. Præmittenda est perfecta imaginis definitio, quam Theologi communiter tradunt, eamque colligunt ex Augustino lib. 83. quæstionū q. 74. *Imago est perfecta similitudo ad suum prototypum representandum expressa.* Duo igitur ad perfectam imaginem requiruntur, perfecta similitudo cum suo prototypo, & realis origo ab eodem. Defectu primi vermis productus ab homine non est imago hominis productis, quia non est illi perfectè similis in eadem natura specifica; sed tantum in gradu generico animalitatis. Defectu secundi, vnum ouum, vt docet Augustinus, non est imago alterius oui, quia vnum non est expressum de altero, licet sit simile alteri. Ratio autem, cur hæc duo ad naturam perfectæ imaginis requirantur, hæc est: quoniam finis perfectæ imaginis est, perfectè suum prototypum imitando exprimere; neque autem suum prototypum perfectè imitando exprimere, nisi sit illi perfectè similis, & ab eo originem ducat. Etenim vbi perfecta similitudo deest, perfecta etiam representatio desit, oportet: quantum enim de perfecta similitudine deest, tantundem de perfecta representatione deesse necesse est. Vbi verò origo non est, imitatio esse non potest, quæ ad rationem imaginis necessaria est. Est enim imitatio, productio vnius ad expressionem alterius. Vnde non dicitur alterum imitari, quod ab illo originem non habet.

190. D I C I T U R. Statua Cæsaris dicitur vera imago Cæsaris, esto ab illo producta non sit: & notitia, quam habet angelus de lapide, est vera imago lapidis, esto à lapide originata non sit, sed à specie immediatè à Deo infusa. Igitur ad perfectam naturam imaginis non est necessaria origo. Respondeo, statuam Cæsaris originari à Cæsare, media specie & idea, quam statuarius intra se de Cæsare concipit: similiter notitiam lapidis originari à lapide, media specie lapidis, quam Deus supplet in intellectu angeli: sicut diceretur Petrus producere Paulum, etiam si solus Deus immediatè suppleret semen Petri in productione Pauli. His adnotatis,

191. D I C I T U R. Ratio imaginis nequit Deo conuenire essentialiter, sed tantum personaliter. In hac assertionem omnes conueniunt. Ratio fundamentalis desumitur ex prædeclarata definitione imaginis, cuius essentialia originem postulat ab eo, quem representat. Atqui nulla perfectio absoluta in diuinis originem habet ab aliquo, cuius

imago esse possit; cum nulla perfectio absoluta in Diuinis sit producibilis. Vnde si quando Scriptura & Patres rationem imaginis tribuunt essentia Diuinæ, sumunt imaginem pro exemplari; inter quod & imaginem hoc interest, quod exemplar est quidem simile suo exemplato, ab eo tamen originem non habet, sed potius est illius originatium: imago verò & similis est, & originem habet à suo exemplari.

192. D I C I T U R. In Diuinis solus Filius est propria imago. Assertio constat primò ex Scriptura sacra, quæ solùm Filium appellat imaginem, aut nominibus æquiualentibus imagini. Ad Rom. 8. *Nam quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui.* Secundò ad Corinth. 4. *Qui, nempe Christus, est imago Dei.* Ad Coloss. 1. *Qui est imago Dei inuisibilis.* Sapient. 7. *imago bonitatis Dei.* Idem Hebræor. 1. appellatur *figura substantia Dei, siue character*: quæ nomina apud Patres idem sonant, quod *imago*. Nam sicut *character* est proprium signum, in quo author characteris; ita *imago* est signum, in quo imaginatum cernitur. Dicitur etiam *Sigillum* Ioannis 6. *Hunc Pater signauit Deus*, loquens de se ipso Christus. Nam quemadmodum in sigillo imprimi solet figura obsignantis: ita in Filio imprimitur imago Patris, se ipsum in Filio obsignantis. Et quemadmodum sigillo reconduntur secreta obsignantis: ita Verbo Diuino reconduntur secreta Patris. Appellatur etiam *Facies*. Psalm. 79. *Ostende faciem tuam & salui erimus.* Nam quemadmodum ex facie cognoscitur homo; ita, inquit Nyssen. lib. de differentia essentia & hypostaseos, *Filij hypostasis quasi facies est, qua Pater cognoscitur.* Dicitur etiā *speculum* Sapient. 7. quia sicut in speculo apparent effigies rerum; ita in Filio effigies Patris. Tandem dicitur *candor lucis æternæ* ibidem, & *splendor gloriæ*. Hebr. 1. quia sicut proprium *lucis & splendoris* est, esse manifestatum rerum: ita Verbi increati proprium est, esse manifestatum Patris, & eorum omnium, quæ sunt in Patre.

193. Secundò constat autoritate Patrum, Clementis Romani epist. 1. ad Iacobum Fratrem Domini, Cyrilli lib. 3. in Ioannem cap. 29. Anselmi in monologio cap. 32. & 37. August. 5. de Trinit. cap. 13. & alibi, & reliquorum ferè Latinorum Patrum, vt testatur S. Thom. 1. p. quæst. 35. art. 2. Variæ autem assignantur à Doctoribus rationes, cur solus Filius in Diuinis, & non Spiritus sanctus, sit propria imago, cum etiam Spiritus sanctus procedat similis principio spiranti, ab eoque originem ducat. Sed relictis aliorum rationibus, quas insufficientes puto, hanc ego vnicam, ex meis principijs erutam ad præsentem veritatem confirmandam, adduco.

194. Solus Filius in Diuinis habet omnia requisita ad perfectam rationem imaginis: igitur solus Filius in Diuinis est propriè imago. Antecedens probò, nam, vt prænota-

Roman. 8.

2. Corinth.

Ad Coloss. 1.

Sapient. 7.

Hebræor. 1.

Ioan. 6.

Psalm. 79.

Nyssen.

Sapient. 7.

Hebr. 1.

Clement.

Cyrillus.

Anselm.

Augustin.

S. Thomas.

uimus.

Omnes
Theologi.
Magister.
S. Thomas.
Zamel.
Durand.
Molina.

Augustin.

uimus, duo requirit perfecta imago, adæquatam similitudinem cum suo prototypo, & realem originem. Atqui solus Filius vi suę processionis cum reali origine accipit adæquatam similitudinem sui prototypi: igitur solus Filius est propriè imago. Minor probatur, nam prototypus Filij est Pater, ad operandū constitutus per naturam & obiectum intelligibile; cuius adæquatam similitudinē tam naturæ, quàm obiecti intelligibilis accipit Filius vi suę processionis formalis, quia vi suę processionis formalis non solum procedit vt consubstantialis Patri, sed etiam vt species expressa omnium intelligibilium, quæ sunt in mente Patris. Pater autem, cum à nullo originetur, non potest habere rationem imaginis, sed exemplaris. Spiritus verò sanctus, etsi vi suę processionis procedat similis in natura cum suo principio producente, quia tamen non procedit similis obiecto volibili, quod est vltimum constitutum principij spiritalis, non procedit adæquatè similis suo principio producenti, atque adeo vt perfecta imago sui prototypi. Confirmatur, nam ideo vermis procedens ab homine non est imago hominis producentis, quia non procedit illi adæquatè similis. Ergo nec Spiritus sanctus erit imago Patris & Filij, quia non procedit illis adæquatè similis.

195. Hanc nostram rationem apertè expressit Basilus epist. 37. ad Gregoriū Nyssenum in fine: *Perinde, inquit, atque in speculo quodam puro, qui impressam illi formam considerat, eundem habet imaginati vultus cognitionem: ita & qui Filium cognouerit, paternam simul hypostaseos characterem per Filij cognitionem in corde suo iam suscepit, ita vt hypostasis Filij, instar formæ ac faciei sit paternæ cognitionis: & contra, Patris hypostasis in forma Filij cognoscatur*; Eandem docuit Ambrosius lib. de mysterio Dominicę Incarnationis capite vltimo: *Cur solus, inquit, Filius imago inuisibilis Dei dicitur, & character substantiæ eius, nisi quia in eo naturæ eiusdem unitas, & maiestatis expressio est?*

196. DICIS. Tam Verbum creatum est perfecta imago sui obiecti, quàm figura artificialis sui exemplaris: & tamen neutra est adæquata similitudo sui prototypi: cum neutra sit eiusdem naturæ & essentiæ cum illo: cum nec Verbum substantiæ sit substantia; nec figura Cæsaris sit ipsa natura Cæsaris. Ergo ad rationem perfectę imaginis non requiritur adæquata similitudo, cum suo prototypo. Resp. 1. Negando maiore: nam quando aliquid recedit à perfecta similitudine sui prototypi, tantò recedit à perfecta ratione imaginis, & ratio à priori est, quia tota quidditas imaginis est ad representandum suum prototypum: ergo quò erit illi similior, eò perfectiorem rationem imaginis participabit: & è contra quò erit illi dissimilior, eò imperfectiorem rationem imaginis continebit. Quam imaginis naturam optimè expressit Basilus præcitata epistola ad Gregoriū Nyssenum propè finem, his verbis: *Non enim consistere*

poterit imaginis ratio, nisi per omnia ad archetypum expressa suis omnibus numeris sit, nihilq; variet. Cum igitur nec Verbum creatum participet totam similitudinē obiecti, cum non participet illius similitudinem naturalem, sed tantum intentionalem; nec imago artificialis participet naturam, sed externam duntaxat figuram sui exemplaris, neutra erit perfecta imago sui prototypi.

197. Respondeo 2. Distinguendo duplicem similitudinē, vnam genericam & communem, alteram specificam & propriam. Similitudo, quæ constituit propriam rationem imaginis non est generica & communis, sed specifica & propria. Cum igitur Verbum creatum habeat similitudinem non genericam naturæ intelligentis, sed specificam obiecti intelligibilis; similiter statua Cæsaris, non habeat similitudinem genericam & communem, sed specificam & propriam figuræ Cæsaris, tam Verbum respectu obiecti, quàm statua respectu prototypi erit propria imago. Cur autem similitudo specifica, non autem generica constituat propriam rationem imaginis, ea est: quoniam finis imaginis est representare imaginatum: atqui per rationem communem & genericam non representatur imaginatum, quia cum talis ratio sit communis cum alijs, non potius per illam imago representabit vnum, atque aliud, quæ in ea ratione communi conueniunt. Representatur autem per rationem propriam & specificam, quia ratio specifica ducit ad propriam cognitionem differentię imaginati, per quam differt ab omni alio.

198. Hinc deducitur solida ac fundamentalis ratio, cur Spiritus sanctus non sit imago Spiratoris, etiam si habeat vi originis eandem numero naturam cum illo: quia nimirum hæc similitudo respectu spiratoris non est propria & quasi specifica, nam propria & specifica similitudo in ijs, quæ procedunt ex principio intellectiuo & volitiuo, desumitur ex obiecto; nam hoc est proprium & vltimum specificatiuum horum principiorum, vt constat ex suprà disputatis de generatione Verbi disp. 18. sec. 7. sed communem & quasi genericam. Vnde non potest per hanc similitudinem Spiritus sanctus constitui propria imago sui Spiratoris, sicut Filius sui genitoris. Quia Filius præter communem & quasi genericam similitudinem naturæ, accipit etiam propriam & quasi specificam obiecti intelligibilis.

Solutio Argumentorum.

199. Ad argumenta primę sententiæ. Ad primum nego minorem. Ad cuius probationē distinguendū est antecedens: vbi est summa identitas, & nulla realis distinctio, nulla esse potest imitatio, concedo: vbi est summa identitas cum reali distinctio, nulla esse potest imitatio, nego. Etenim, posita reali distinctio

Basilus.

distinctione inter exemplar & exemplabile, identitas naturę confert potius, quàm tollat similitudinem ad perfectam rationem imaginis requisitam. Neque est necesse, ut intercedat realis distinctio in ipsa ratione, in qua est imitatio, sed sat est, si distinctio intercedat inter terminum ipsum imitativum & principium imitabile.

200. Ad secundum respondeo 1. Maiorem esse tantum veram de imagine intellectualem, & artificialem, non autem de naturali, sicut est Filius creatus respectu sui parentis, qui est vera imago Patris, cum tamen non procedat ab exemplari præcognito. Quidquid nonnulli sentiant opinantes, etiam filium creatum procedere ab exemplari præcognito, saltem ab authore naturæ mouente ex præcognitione operis. Respondeo 2. Negando minorem, nam Filius increatus procedit ab exemplari præcognito; siquidem eadem notitia, qua producitur Verbum, simul etiam cognoscitur. Ad priorem verò probationem nego, nos hic sumere exemplar, prout dicit perfectionis excessum, quamvis hoc importat nomen exemplaris, sed prout dicit solum principium per cognitionem imitabile & expressibile, absque vlla dependentia termini exprimentis & imitantis. Ad posteriorem concedo, diuinas personas non habere propriam ideam sui, prout idea importat essentialē distinctionem inter ideam & ideatum; sed solum prout idea dicit principium per cognitionem imitabile.

201. Ad tertium distingo consequens maioris: si conueniret Deo ratio imaginis, conueniret illi ratione intellectionis essentialis, nego: conueniret illi ratione intellectionis notionalis, concedo. Circa quod argumentum infra iterum redibit sermo.

202. Ad quartum concedo, potissimum fundamentum asserendi in Deo veram rationem imaginis esse sacram Scripturam, accedente autoritate Patrum vnanimi consensu illam interpretantium de imagine propria. Secus verò illam explicant de homine, dum à sacra Scriptura appellatur imago Dei: nam ex peculiari modo, quo illi rationem imaginis scriptura tribuit, aperte colligunt, hominem non esse perfectam, sed imperfectam imaginem Dei. Ad quam imperfectionem denotandam, ut rectè S. Thomas 1. p. q. 35. art. 2. ad 3. notauit, non solum dicitur homo in Scriptura *imago Dei*, sed ad *imaginem Dei*: ad significandam imperfectionem motus tendentis, & nunquam attingentis ad perfectam rationem originis.

203. Ad argumenta secundæ sententiæ. Ad auctoritatem Patrum respondeo, eos tantum contra Arianos ostendere voluisse, Spiritum sanctum esse verum Deum, eiusdem naturæ cum Patre & Filio: ad hoc autem ostendendum utebantur hoc argumento: *Filius est imago Patris*, ut Scriptura testatur, *Spiritus S. est imago Filij*: igitur *Spiritus S. est eiusdem naturæ cum Filio, & consequenter cum Patre*, in qua argumentatione præcipuus Pa-

trum scopus erat, contra Arianos probare Spiritum sanctum esse eiusdem naturæ & substantiæ cum Filio & Patre.

204. Ad fundamentum verò negandum est antecedens. Ad cuius probationem dicendum, esto Spiritus sanctus vi suę originis procedat à Patre & Filio in unitatem eiusdem numero naturæ, quia tamen non procedit in similitudinem propriam & quasi specificam principij volitiui, cum non procedat similis illi in obiecto volibili, quod est procedere similem illi in ratione propria & specifica, non dicitur procedere ut propria imago sui principij: sicut Filius, qui vi suę originis non solum procedit similis principio intelligenti in ratione quasi generica naturæ, sed etiam in specifica ratione obiecti intelligibilis; cum non solum procedat ut consubstantialis & eiusdem naturæ cum Patre, sed etiam, ut adæquata species expressa totius obiecti intelligibilis Paterni.

205. Ad confirmationem respondeo, non ideo præcisè Filiū in humanis esse perfectam imaginem sui parentis, quia vi suę originis accipit eandem naturam specificam cum illo, sed quia cum natura ipsa specifica accipit adæquatam similitudinem principij generantis: cum præter similitudinem eiusdem naturæ specificæ, nulla supersit similitudo principij communicanda termino. At Spiritus sanctus accipiendo eandem numero naturam cum principio spirante, non accipit adæquatam similitudinem totius principij producentis, quia non accipit similitudinem intentionalem obiecti volibilis, quæ est propria & specifica similitudo principij volitiui, à quo Spiritus sanctus procedit. Et quia de ratione propriæ imaginis est, procedere adæquatè simile suo exemplari, aut saltem procedere illi simile in vltima & propria ratione specifica, uti procedunt Verbum creatum respectu obiecti intelligibilis, & figura artificialis respectu sui exemplaris, ideo Spiritus sanctus non est propria imago Spiratoris.

SECTIO VII.

An Imago conueniat Filio ratione proprietatis personalis, an ratione essentialis communi sè

206. **P** R I M A sententia docet, conuenire ratione solius proprietatis personalis. Est Bonauenturæ in 1. dist. 31. p. 2. a. 1. q. 1. & 2. præsertim ad vltimum, Aureoli dist. 27. p. 2. art. 3. Fundamentum Aureoli est, quoniam imago est obiectiua apparentia rei, ad id vi suę originis ordinata. Atqui Verbum Diuinum ratione solius proprietatis personalis est obiectiua apparentia æterni Patris. ad id vi suę originis producta. Ergo Verbum ratione solius proprietatis personalis

est.

Ariani.

Bonauent.
Aureolus.

Autoritas
Patrum.

S. Thomas.

Ad Autho-
ritatem Pa-
trum.

est imago. Maior probatur, quia quidquid facit aliud apparere vi suæ originis, dicitur imago illius, quod vi suæ originis facit apparere. Minor probatur, nam Verbum ratione illius perfectionis est obiectiua apparentia Patris, ratione cuius distinguitur à Spiritu sancto: atqui non distinguitur à Spiritu sancto ratione essentiae communis, sed ratione proprietatis personalis: ergo.

207. Confirmatur 1. Nam res posita in esse obiectiua apparenti non est imago rei existentis in se ipsa, ratione alicuius absoluti, quia in hoc non est aliud à re in se ipsa existente; rosa enim, quæ lucet in mente, non est alia à rosa in se ipsa existente; sed ratione obiectiuae apparentiae. Ergo Verbum non est imago Patris ratione essentiae absolutæ, quia in hoc non est aliud à Patre; sed ratione solius obiectiuae apparentiae, quæ est proprietatis personalis, quam habet Verbum vi suæ originis & peculiaris modi emanandi.

Augustin.

208. Confirmatur secundò ex Aug. 5. de Trin. c. 13. ubi docet, eodem modo relatiuè dici imaginem, sicut & Filium: sed Filius relatiuè dicitur ratione solius proprietatis personalis: ergo & imago.

Alensis.
S. Thomas.
Zumel.
Granadus.

209. SECUNDA sententia affirmat, rationem imaginis conuenire Filio vi solius essentiae, connotata tantum proprietate personali. Est Alensis 1. p. q. 61. memb. 2. art. 1. & 2. S. Thomæ in 1. dist. 28. q. 2. art. 2. Zumel 1. p. q. 35. licet inclinet in tertiam sententiam citandam. Videtur etiam Granadi 1. p. tract. 9. disp. 11. sect. 3. Fundamentum est, quia imago importat similitudinem ad suum prototypum. Hanc autem similitudinem importat Verbum ad suum prototypum Patrem, ratione essentiae, non autem proprietatis personalis. Est igitur Verbum imago Patris, ratione essentiae, non autem ratione proprietatis personalis. Maior constat ex definitione imaginis ab Augustino tradita: Est enim similitudo ad representandum expressa. Minor probatur, quia in personalitate Filius potius opponitur & dissimilatur Patri, quam assimilatur. Confirmatur, nam ratione illius Verbum est imago Patris, ratione cuius est expressiuium & representatiuium Patris: est autem expressiuium & representatiuium Patris, ratione solius essentiae communis, non autem ratione proprietatis personalis: nam ratione solius essentiae est expressa species ac naturalis, intentionalisque imago illius: cum personalitas nec sit expressa sua Patris, nec naturalis, intentionalisque imago illius.

Augustin.

211. TERTIA sententia docet, Verbum esse imaginem ratione vtriusque tam essentiae communis, quam proprietatis personalis. Est aliquorum apud Alensem loco præcit. art. 2. Vasquez 1. p. disp. 145. c. vlt. Suarez l. 9. de Trinit. c. 9. in quam inclinat Zumel supra citatus. Quæ sententia probabilior est & sequenda. Cuius fundamentum est, quoniam imago duo essentialiter importat, similitudinem, & originem; vtramque in recto,

Alensis.
Vasquez.
Suarez.
Zumel.

licet principalis similitudinem, quam originem, vt de Verbo supra docuimus. Ergo ratione vtriusque imago conuenit Filio Dei. Consequentia patet, quia nec similitudine dicere potest ratione solius proprietatis personalis, nec originem ratione solius essentiae communis; cum nec proprietas personalis sit ratio fundandi similitudinem ad suum prototypum; nec essentia communis ratio fundandi originem ad suum principium producentem. Antecedens quoad primam partem constat ex definitione imaginis, quæ est similitudo ad representandum expressa. Quoad secundam probatur, nam vtraque relatio integrat rationem imaginis; alterutra enim sublata, tollitur quidditas imaginis. Ergo vtraque importatur in recto: nam quando duo concurrunt ad vnam rationem integrandam, vtrumque importatur in recto. Tertia pars antecedentis constat, nam imago principalis importat id, in quo cum imaginato conuenit: conuenit autem cum imaginato in vnitatem & conuenientiam naturæ, aut externæ speciei. Dicitur enim imago ab *imitado*: imitatur autem imago suum prototypum in natura, aut externa figura, vt illud quoad fieri potest, in se ipsa referat & exprimat.

212. Ad primum primæ sententiæ Respondeo 1. allatam descriptionem imaginis competere tantum imaginari artificiali, & intentionali, non autem naturali, quæ consistit in conuenientia eiusdem naturæ cum imaginato, cuiusmodi est in humanis genitus respectu sui genitoris, quæ in se ipso per naturæ specificæ vnitatem refert ac representat. Respondeo secundò, falsum esse Verbum Diuinum esse obiectiuam apparentiam eterni Patris, ratione solius proprietatis personalis, sed etiam ratione essentiae communis. Est enim Verbum Diuinum obiectiua apparentia Patris, tum ratione eiusdem numero naturæ cum Patre, tum ratione intentionalis similitudinis, ratione cuius æternum Parentem in se ipso intelligibiliter exprimit: exprimit autem Verbum in se ipso intelligibiliter æternum parentem, ratione notitiæ communis. Vnde ad probationem minoris concedo, Verbum per aliquam perfectionem à Spiritu sancto distinctam esse obiectiuam apparentiam Patris: siquidem est obiectiua apparentia Patris completè non solum per notitiam communem, sed etiam per proprietatem personalem, per quam distinguitur à Spiritu sancto.

213. Ad primam confirmationem neganda est maior, eiusque probatio, est enim Verbum creatum representatiuium rei ad extra formaliter per aliquid absolutum, nempe per ipsam qualitatem absolutam, à potentia & obiecto simul productam. Falsum item est, rem, quæ lucet in mente, esse eandem cum re in se ipsa existente, sed distinguitur in nobis realiter, tanquam Verbum mentis, in quo relucet res ad extra in suo esse intentionali, à re ipsa in propria natura existente. Licet in Deo cognitio representans,

&

& obiectum representatum sit idem, quia in Deo ratio cognoscendi, & cognitum sunt idem.

Augustin.

214. Ad secundam confirmationem. Respondeo, ex allata auctoritate August. tantum sequi, imaginem includere relationem producti ad producens, eamque reipsa esse eandem cum relatione Filij ad Patrem, quod ultro concedimus: non autem, quod eodem modo importetur ab una, atque ab alio. Nam à Filio relatio geniti ad genitorem importatur principaliter, minus verò principaliter importatur essentia. Contrà verò ab imagine principaliter importatur essentia, ratione cuius est expressiva & imitativa sui prototypi; minus verò principaliter relatio ipsa producti ad producens. Cæterum advertendum est apud Augustinum non esse illam comparisonem, *Sicut Filius, ita & imago relative dicitur*, sed simpliciter, *Relative dicitur Filius, relative dicitur & imago*. Vnde in forma ad argumentum: distingo maiorem; eadem relatione refertur Filius ad Patrem, & imago ad prototypum concedo: eodem modo; nego.

Augustin.

215. Argumenta verò secundæ sententiæ, quatenus probant, convenire Verbo, perfectionem imaginis, ratione essentia communis, concedenda sunt: quatenus verò negant, eandem perfectionem illi etiam convenire ratione proprietatis personalis, neganda. Nec refert, quod personalitas non sit formalis ratio assimilandi, sed potius dissimilandi personam productam producenti, quia personalitas non importatur ab imagine, ut ratio formaliter assimilativa prototypi, sed potius ut ratio originata à prototypo, quæ essentialiter includitur in ipsa quidditate imaginis, cuius est esse imitricem sui prototypi: in qua ratione intrinsecè involuitur passiva origo imitabilitatis sui prototypi.

SECTIO VIII.

An Verbum sit imago solius Patris?

216. **R**atio dubitandi est duplex. Prima, quoniam eorum omnium videtur Verbum esse imago, ex quorum notitia per se procedit: procedit autem per se non modò ex notitia Patris, sed sui ipsius, Spiritus sancti, essentia Divina, & creaturarum possibile: ergo non solum est imago Patris, sed etiam sui ipsius, Spiritus sancti, essentia Divina, & creaturarum possibile. Secunda, respectu illius Verbum est formaliter imago, quod respicit ut formaliter simile; atqui solam essentiam respicit ut formaliter similem: igitur solius essentia est formaliter imago. Minor constat, quia Verbum id tantum respicit ut formaliter simile, cum quo formalem habet convenientiam & unitatem; cum sola autem essentia habet formalem convenientiam & unitatem, cò quòd cum persona-

litate Patris potius habeat disconvenientiam & oppositionem. Maior probatur, quoniam imago essentialiter est similitudo ad suum exemplar representandum expressa.

217. DICO 1. Verbum Divinum solius Patris est imago. Fundamentum, quia respectu solius Patris est originata similitudo ad illum representandum expressa. Igitur solius Patris est imago. Consequentia patet, quoniam illius tantum est imago, respectu cuius habet essentialia imaginis. Essentialia autem imaginis sunt similitudo, & origo ad representandum accepta. Antecedens probò, nam Verbum à solo Patre producit, & vi eiusdem productionis communicatur illi adæquata similitudo tam naturæ, quam obiecti intelligibilis ad illum perfectè representandum. Maior probatur, nam etsi Verbum, ut ab obiecto per se cognito procedat non solum à Patre, sed etiam à seipso, à Spiritu sancto, & à creaturis possibilebus, ut à principio tamen originante non nisi à solo Patre procedit; atque adeò non nisi respectu solius Patris habet essentialia imaginis.

218. DICO 2. Verbum est imago Patris, non solum ut habentis essentiam, ut naturam, & paternitatem, ut hypostasim productivam; sed etiam ut habentis naturam, Paternitatem, & reliqua omnia, ut obiectum intelligibile. Fundamentum, quia Verbum non solum representat Patrem naturaliter per eandem numero naturam, quam vi originis accipit, sed etiam intelligibiliter per intellectionem, quam etiam vi originis accipit ab illo; ergo non solum est imago illius, ut habentis essentiam, ut naturam, & paternitatem, ut hypostasim productivam; sed etiam ut habentis hæc ipsa, & reliqua omnia, ut obiectum intelligibile.

219. DICES. Id tantum formaliter respicit imago, à quo formaliter producit. Sed per nos Verbum Divinum formaliter tantum producit à paternitate, tanquam à ratione formali proximè productiva: ergo illam tantum formaliter respicit. Maior probatur, quoniam id tantum formaliter respicit imago, à quo tanquam ab exemplari respicit esse; ergo id tantum formaliter respicit, à quo tanquam ab exemplari producit. Respondeo negando maiorem. Ad cuius probationem distingo antecedens: à quo recipit esse tantum productivè, nego; à quo recipit esse saltem communicativè, concedo. Verbum autem etsi productivè tantum recipiat esse à paternitate, tanquam à ratione formali proximè productiva, communicativè tamen accipit esse etiam à natura, & à tota persona Patris.

220. DICO 3. Verbum non est imago Patris, neque per solam naturam formaliter, neque per solam intellectionem formaliter, sed per utrumque simul: per naturam tanquam per rationem quasi genericam, per intellectionem tanquam per rationem quasi specificam. Fundamentum, quia Verbum est perfectissima imago: perfectissima autem

imago postulat, vt perfectissimè representet suum exemplar. Atqui Pater non solum est representabilis secundum esse naturæ, sed etiā secundum esse intelligibile: ergo Verbum non solum repræsentat illum per esse naturæ, quod vi productionis accipit, sed etiam per esse intellectuum, quod vi eiusdem productionis sibi communicatur.

221. Confirmatur 1. Quia verbum non solum est imago Patris naturalis, sed etiam intentionalis: ergo debet per vtramque rationem simul illum repræsentare. Confirmatur 2. nam sola similitudo in natura in diuinis non sufficit ad rationem propriæ imaginis, vt ex dictis constat: sola autem similitudo intentionalis est imperfecta, cum non adæquet perfectionem sui exemplaris: igitur ad perfectissimam rationem imaginis, qualis est Verbum diuinum, vtrique similitudo & naturalis, & intentionalis necessaria est.

222. Dices. Imago intentionalis est similitudo producta ab exemplari præcognito: Verbum diuinum non est similitudo producta ab exemplari præcognito: ergo non est imago intentionalis. Minor patet, quia Verbum diuinum non producit à Patre, vt ab obiecto intentionaliter mouente, sed vt à supposito naturaliter operante. Maior probatur, quia imago intentionalis respicit exemplar, vt principium intentionaliter mouens media cognitione; alioqui imago intentionalis non distingueretur à naturali, quæ est similitudo à principio naturaliter operante. Respondeo, imaginem intentionalem esse quidem similitudinem procedentem ab exemplari præcognito, ad ipsum repræsentandum expressam, non tamen debere necessariò produci ab ipso exemplari intentionaliter mouente, sed sat esse, si ab ipso exemplari præcognito habeat communicatam similitudinem ad ipsum intentionaliter repræsentandum, & simul passiuam originem, quomodocumque illam habeat, siue vt ab obiecto intentionaliter mouente, siue vt à supposito naturaliter operante. Cuius ratio est, quoniam intentionalis imago quidditatiuè tantum dicit intentionalem similitudinem, ab exemplari præcognito procedentem ad ipsum repræsentandum expressam: siue autem hanc similitudinem accipiat imago ab exemplari via communicationis, siue via productionis, modò ab ipso exemplari cum communicatione intentionalis similitudinis realem ducat originem, ex quacunque ratione formali talem originem ducat, saluatur ipsius quidditas, quæ principaliter consistit in ipsa intentionalis expressione obiecti: origo autem solum requiritur, vt distinguat imaginem ab imaginato, vt inter ea fundari possit realis ordo exprimentis & expressi.

223. Ad primam rationem dubitandi nego maiorem: cum enim ad rationem imaginis per se requiratur origo, & non à quocunque procedit Verbum, vt ab obiecto per se cognito, simul originem ducat, sed à solo Patre, non quoruncunque, ex quorum notitia per se procedit, sed solius Patris, erit imago. Ad secundam Respondeo, quod quemadmodum in imagine aliud est, in quo relatio imaginis fundatur, aliud imago ipsa: ita in termino aliud est, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, aliud terminus ipse, terminans vt *Quod*. Etenim ratio, in qua imaginis relatio in Verbo diuino fundatur, est vnitas tum naturæ, tum intellectus; imago verò est ipsa persona Verbi, vt realiter à Patre originata. Eodem modo in Patre id, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, est vnitas eiusdem naturæ & intellectus; terminus verò terminans vt *Quod* hunc respectum ad se, est ipsa persona Patris, vt realiter originans Filium. In forma igitur ad argumentum, distinguo maiorem: eius tantum Verbum est imago, vt rationis terminandi *Qua* quod respicit vt simile formaliter, concedo: eius tantum est imago, vt rationis terminandi *Quæ*, quod respicit vt simile formaliter & reduplicatiuè, nego: nam hæc est tota persona Patris, quæ non secundum totum esse & reduplicatiuè respicitur, vt similis formaliter, sed tantum specificatiuè, & secundum esse absolutum.

224. Ex omnibus dictis de persona Filij constat, eam adæquatè constitui per omnes hos tres respectus, Filiationis, Verbi, & Imaginis; omnesque per se requiri ad rationem Filij & geniti increati. Quia cum Filius increatus sit Filius intellectualis; nequit autem esse Filius intellectualis, nisi vi processionis procedat adæquatè similis principio intelligenti, vt intelligenti formaliter; principium autem intelligens, vt intelligens formaliter constituatur ex natura, & obiecto intelligibili; vt Filius procedat adæquatè similis principio intelligenti, vt intelligenti formaliter, debet procedere similis illi, & quoad naturam, & quoad obiectum intelligibile; ac proinde relatio Filij increati, quidditatiuè inuoluit relationem Verbi intelligibiliter manifestantis obiectum, ex cuius cognitione per se procedit; & relationem imaginis adæquatè exprimentis suum prototypum. Omnes tamen isti respectus sunt vnus & idem, sola connotatione diuersi; nam relatio Filij magis exprimit vnitatem naturæ cum ipso principio producente: relatio Verbi magis exprimit similitudinem intentionalem cum obiecto intelligibili; relatio verò imaginis magis exprimit representationem sui exemplaris.

DISPUTATIO XXVII.

De Persona Spiritus sancti.

SECTIO PRIM A.

An Spiritus sanctus sit nomen proprium tertiæ personæ?

P RIMA dubitandi ratio partis affirmantis est, quia non solum tertia in Trinitate persona & Spiritus, & Sancta est, sed reliquæ etiam & Spiritus & Sanctæ sunt: Et

Augustin. Pater, inquit Aug. 15. de Trinit. c. 19. Spiritus, & Filius Spiritus & Pater sanctus, & Filius sanctus est. Et *Basilius* 1.2. contra Eunomium: Non est, ait, solum hoc nomen sanctitatis cum Patre & Filio ipsi Spiritui sancto commune, sed ipsa etiam spiritus appellatio. Igitur non est solius tertiæ personæ proprium. Secunda. Proprium nomen in Diuinis propriam hypostasim, propriumque subsistendi modum exprimit. Atqui hoc nomen Spiritus sanctus non exprimit propriam hypostasim, propriumque modum subsistendi tertiæ personæ, qui est subsistere, ut terminum reciproci amoris Patris & Filij: igitur non est ipsius proprium nomen. Cōfirmatur, nam quælibet persona Diuina constituitur in sua hypostasi per relationem ad suum correlatiuum, ut Pater per relationem ad Filium, & Filius per relationem ad Patrem: sed huic nomini Spiritus sanctus, nulla respondet correlatio ex parte Patris & Filij, à quibus procedit: nam etsi dicatur Spiritus Patris, Spiritus Filij; non tamen è cōuerso dicitur Pater Spiritus sancti, Filius Spiritus sancti. Igitur nomen Spiritus sancti non est proprium tertiæ personæ.

Matth. 28 2. Ratio dubitandi partis negantis est Auctoritas Scripturæ Matth. ult. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et *1. Ioan. 1.* 1. Ioan. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. Atqui Pater & Filius sunt propria nomina primæ, & secundæ personæ: ergo & Spiritus sanctus erit proprium nomen tertiæ. Accedit Patrū, Conciliorum, totiusque Ecclesiæ auctoritas, quæ hoc nomen Spiritus sanctus, ut tertiæ personæ caracteristicum agnoscit & proficitur. Vnde *Augustin.* 1.1. de Ciuit. c. 10. Qui Spiritus, inquit, Patris & Filij, Spiritus sanctus propria quadam notione huius nominis in sacris litteris nuncupatur. Et Chrysostomus homil. 3. de Spiritu sancto interpretans hoc nomen Spiritus sanctus: Ista enim, ait, est prima & propria appellatio, & ut euidentior habens intelligentiam Spiritus sanctus naturam demonstrat.

3. Pro præsentis controuersie declaratione, notandum, quod etiam notarunt Richar-

dis in 1. dist. 10. ar. 2. q. 3. & Durand. q. 1. & indicauit S. Th. 1. p. q. 36. ar. 1. ad 2. hoc nomen Spiritus dici posse vel à spiritualitate, vel à spiratione: & ab hac, ut notauit Alēsis 1. p. q. 63. mēb. 1. dupliciter, vno modo à spiratione actiua, alio modo à spiratione passiuā. His adnotatis,

4. Dico 1. Spiritus à passiuā spiratione dictus est nomen personale, & solius tertiæ personæ proprium. Fundamentum, quoniam eius personæ proprium est, esse spiritū, prout spiritus dicitur à passiuā spiratione, cuius est passiuē spirari. Atqui solius tertiæ personæ proprium est, passiuē spirari. Igitur solius tertiæ personæ proprium est, esse spiritum, prout spiritus dicitur à passiuā spiratione. Dixi à passiuā spiratione. Na dictus à spiratione actiua, vel est toti gloriosissimæ Trinitati communis, si actiua spiratio sumatur pro virtute spirandi ad extra, iuxta illud Ioan. 3. Spiritus ubi vult, spirat. Vel communis Patri & Filio, si accipiatur pro virtute spirandi ad intra. In hac autem notione sumptus Spiritus, idem est quod spiratus: vnde absque adiuncto, Sanctus, est proprium tertiæ personæ, non secus ac, Genitus, est propriū secundæ. Adiungitur autē, sanctus, potius tertiæ, quā secundæ personæ, ad denotandum peculiarem modum emanationis tertiæ personæ, qui est per voluntatem, ad quam spectat sanctitas.

5. Cæterum adhuc in hac significatione sumptus Spiritus multum differt à proprijs nominibus reliquarū personarum: nam propria nomina reliquarū personarum, cuiusmodi sunt Pater & Filius, Genitor & Genitus, non solum in Diuinis, sed etiam in humanis habent idem commune, saltem analogicè significatum; quod est relatio paternitatis & filiationis, genitoris & geniti, fundata in perfecta cōmunicatione nature. At verò Spiritus etiam à passiuā spiratione dictus, non eandem notionem habet in Diuinis, atque in humanis: nam in Diuinis significat personam ex vi reciproci amoris duorum suppositorū Patris & Filij procedentem: in humanis verò significat halitum ex corde & ore animalis, ministerio pulmonis ad nimium æstum vitalis caloris temperandum causatum. Ex hac tamen qualicūque analoga similitudine, utpote sensibili & nota nobis, voluit idem Spiritus sanctus peculiarem suæ emanationis modū nobis insinuare. Quod & præstitit Christus Dominus Ioan. 20. quando auctore Cyrillo lib. 9. in Ioan. & alijs

Durandus.
S. Thomas.

Alēsis.

Ioan. 3.

Ioan. 20.
Cyrillus.

Patribus, ad ostendendum Apostolis modum, quo Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, *Insufflauit, & dixit, Accipite Spiritum sanctum.*

6. Consistit autem hæc analoga similitudo inter emissionem vitalis halitus, & processionem Sancti Spiritus, in hoc: quod sicut vitalis halitus emittitur à corde, quod est fons & principium vitæ totius animalis, nec non prima sedes amoris sensitiui; & simul ab ore, quod est index & nuncius cordis, ita Spiritus sanctus à Patre, qui est fons totius Deitatis, & primum principium vitæ amorisque increati, & simul à Filio, quod est Verbum & index Patris. Et sicut halitus vitalis formatur ex reciproco motu cordis & oris, qui componitur ex pulsu & tractu vtriusque: ita Spiritus sanctus ex reciproco amore Patris & Filij mutuo sese diligentium. Demum sicut vitalis Spiritus ex quodam naturali imperu effervescentis æstuantisque; natiui caloris erumpit: ita Spiritus sanctus ex naturali, vitalique impulsu æstuantis reciprocantisque amoris Patris, & Filij felicissime erumpit. Propter hanc igitur similitudinem & analogiam translatus est hoc nomen *Spiritus* ad processionem tertiæ personæ gloriosissimæ Trinitatis significandam.

7. Dico 2. Spiritus sanctus à spiritualitate dictus, non est proprium, sed tantum appropriatum tertiæ personæ. Fundamentum est, quia à spiritualitate dictus neque complexè, hoc est in vi duarum dictionum; neque incomplexe, hoc est in vi vnius tantum dictionis, importat ex se aliquid notionale tertiæ personæ proprium: importat enim immaterialitatem, & sanctitatem, quæ sunt perfectiones omnibus personis æquæ communes. Appropriatur tamen ex usu Scripturæ, Patrum, & Conciliorum soli tertiæ personæ. Quo pacto semper accipitur incomplexe in vi vnius tantum dictionis. Rationem verò huius appropriationis reddit Aug. lib. 5. de Trinit. c. 11. his verbis: *Ergo Spiritus sanctus ineffabilis est quedam Patris Filijque communio: & ideo fortasse sic appellatur; quia Patri & Filio potest eadem appellatio convenire. Nam hoc ipse proprie dicitur, quod illi communiter, quia & Pater Spiritus, & Filius Spiritus, & Pater Sanctus, & Filius Sanctus. Vt ergo ex nomine, quod vtrique convenit, vtriusque communio significetur, vocatur donum amorum, Spiritus sanctus. Eandem rationem repetit lib. 15. c. 19. propter quam rationem ibidem etiam docet, appellari charitatem, quæ communis est etiam Patri & Filio.*

8. Aliam etiam rationem huius appropriationis assignat S. Thomas 1. p. q. 36. art. 1. Nam sicut Spiritus in rebus corporeis, à quibus primò desumptum est hoc nomen *Spiritus*, significat substantiam tenuem cum quodam impulsu & agitatione: (appellamus enim Spiritum ventum aut flatum, qui sunt tenues substantiæ extrinseco quodam impulsu agitatae:) ita tertiæ personæ ex amore procedentis proprium est, impellere & mouere voluntatem amantis in amatum: hoc quippe amoris

munus est. Dicitur etiam *Sanctus*, tum quia sanctitas ad voluntatem spectat. Tum quia Sanctum dicitur, quidquid ad Deum ordinatur: ordinantur autem res ad Deum per amorem: conuenienter igitur tertia persona, per amorem procedens, *Spiritus sanctus* nominatur. Vltimò, vt doctè ex Athanasio dialogo 1. de S. Trinit. notauit Ruiz disp. 65. lect. 2. & subindicat Chrysostomus homil. 3. de Spiritu sancto, quoties in Scriptura sacra *Spiritus* coniungitur cum *genituo Dei*, aut *Domini*, vel *Patris*, aut *Filij*, aut *Christi*, sumi notionaliter pro tertia tantum persona: nam hoc ipso sumitur, vt aliquid alterius. Nequit autem in Diuinis vnum esse alterius, nisi per processionem, dicitur enim Filius esse Patris, & Spiritus sanctus vtriusque, quia Filius à Patre, Spiritus sanctus ab vtroque producit. Quare per contrariam regulam nobis colligere licebit, quoties in Scriptura sacra *Spiritus* coniungitur cum *Deo in casu recto*, sumi *essentialiter* iuxta illud Ioan. 4. *Spiritus est Deus*. Nam tunc eo ipso sumitur vt aliquid sui, & non alterius.

9. Ex dictis patet ad rationes dubitandi. Nam primæ duæ tantum probant posteriorem nostram assertionem: Tertia verò priorem, aut etiam posteriorem quoad secundam tantum partem assertionis. Etenim potest auctoritas Scripturæ, vel Patrum, aut Conciliorum, vel Ecclesiæ appropriare aliquod nomen Diuinis personis, etiam si tale nomen apud nos relationem non importet. Quod sic ostendo: nam potuit tale nomen Ecclesiæ, vel Patrum, aut Conciliorum Auctoritas primò imponere ad significandam relationem Diuinam. Ergo etiam si tale nomen impositum sit alijs rebus, quæ relationes non sunt, imponi poterit secundò rebus, quæ relatiuæ sunt, ad significandas earum relationes. Antecedens constat. Consequentia probatur, quia cum nomina sint ad placitum, poterit vnum & idem nomē ex institutione imponentis plures res diuersas significare. Sola autem auctoritas Chrysostomi in ratione dubitandi pro negatiua parte adducta non videtur intelligi posse, nisi iuxta priorem assertionem.

10. Ad Confirmationem verò secundæ rationis, pro parte affirmante allatam, dicendum, Spiritum sanctum vt sui correlatiuum respicere Patrem & Filium sub ratione spiratoris: qui solus per conuertentiam recurrit cū Spiritu; est enim spirator Spiritus: sicuti Spiritus spiratoris est Spiritus.

SECTIO II.

An Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat?

11. **T**Res fuerunt de Spiritu sancto principales hæreses. Prima eorum, qui illi distinctam à Patre & Filio hypostasim negabant. Hanc hæresim præter Sabellianos, qui vnam tantum in Diuinis

personam

Athanas.
Ruiz.
Chrysost.

Ioan. 4.

Auctoritas
script. Patrum
& Conciliorum.

Chrysost.

Vfus script.
Patrum &
Concil.

Augustin.

S. Thomas.

Sabelliani.

Lactantius. personam ponebant, docuerunt Lactantius Firmianus Epist. 8. ad Demetrianum, ut refert Hieronymus in epist. ad Galat. cap. 4. explicans illa verba: *Miste Deus Spiritum filij sui in corda nostra*: Vrbicus Potentinus apud Athanasium Dialogo 4. de Trinit. Hi concedentes distinctas personas Patris & Filij, negabant Spiritum sanctum habere hypostasim à Patre & Filio distinctam.

Arius.

Macedonius.

Pneumatomachi.

Græci & Armeni.

Concilium Florentin. coactum ad abolendum errorem Græcorum.

Bessarion Patriarcha Constantinop.

Ioan. 13.

12. SECUNDA eorum, qui illum diuinitate spoliabant, puramque creaturam faciebant. Huius erroris author præter Arium, qui non solum à Spiritu sancto, sed etiam à Filio diuinitatem auferabant, fuisse dicitur Macedonius quidam Constantinopolitanus Episcopus, qui concessa diuinitate Patri & Filio, illam tantum Spiritui sancto negabat. Vnde ab suo auctore Macedoniana Hæresis, eiusque sectatores Pneumatomachi, hoc est Spiritus sancti impugnatores sunt dicti. Contra utramque Hæresim expressa testimonia sunt in sacra Scriptura: accedente auctoritate Patrum & Conciliorum, quæ accerrimè prædictas Hæreses impugnant, & oppositam veritatem apertissimis Scripturæ testimonijs stabilunt.

13. TERTIA Hæresis fuit eorum, qui confitentes Spiritum sanctum æquè ac Filium & Patrem, Deum esse, negabant tamen à Filio procedere, sed à solo Patre. Hoc errore ad hæc vsque tempora laborant Græci & Armeni. Quis autem illius fuerit author, nondum apud omnes constat. Certum tamen est, illum antiquum fuisse errorem, ad eumque abolendum plurima coacta fuisse Concilia: inter quæ vltimoloco iussu Eugenij IV. anno 1437. coactum est Concilium Florentinum, vbi post multas, accuratasque disputationes inter Patres agitata, tandem Græci conuenerunt cum Latinis de processione Spiritus sancti, ut constat ex ipso decreto Eugenij, & ex oratione quam ad ipsum Concilium habuit Bessarion Patriarcha Constantinopolitanus de vnione Ecclesiæ Græcæ cum Latina. Sed in patriam reuersi iterum in eundem errorem sunt relapsi, in quo pertinaciter perseverant vsque in præsentem diem, qui error est potissima causa eorum à Latina Ecclesiâ separationis & Schismatis. Nos igitur prioribus duabus Hæresibus omissis, quarum confutatio facilius est, magisque pertinet ad Scripturales, & Controuersitas, hanc vltimam, ut difficiliorem, magisque Scholasticam breuiter confutandam suscipimus: cum qua multæ grauissimæque Scholasticæ controuersiæ sunt connexæ.

14. Quatuor autem apparentibus fundamentis nititur hæc Hæresis. Primum desumitur ex Sacra Scriptura, quod sic formatur. Nunquam in sacra Scriptura expressè dicitur Spiritus sanctus à Filio procedere, cum tamen aperte dicatur procedere à Patre

procedit: alioqui quâ ratione Christus dixit, illum à Patre, simul etiâ dixisset à seipso procedere. Confirmatur, Nam teste Dionysio nihil audendum est de supersubstantiali diuinitate dicere, nisi quod in sacris eloquijs expressum est. Cum ergo tantum processio Spiritus sancti à Patre sit in sacris eloquijs expressa, non est audendum dicere, quod illa sit etiam à Filio.

15. Secundum ex Patribus: quorum aliqui expressè negant, Spiritum sanctum à Filio procedere, Damascenus l. 1. Fidei c. 11. *Dicimus autem inquit, Filium esse à Patre & Filium Patris. Spiritum vero sanctum & ex Patre, & Spiritum Patris nominamus. Ex Filio autem Spiritum sanctum non dicimus, sed Spiritum Filij nominamus.* Nazianzenus orat. 24. ad Episcopos, qui venerant ex Ægypto: *Si quidquid inquit, Pater habet, idem, excepta causa, siue ut alij, vertunt causalitate, Filij est: quidquid item Filius habet, idem quoque Spiritus sancti est.* Igitur Filius omnia habet à Patre, præter esse causam, seu principium Spiritus sancti. Athanasius in quæstionib. de Deo q. 4. 11. & 12. docet solum Patrem esse causam. Basilus in epist. 37. ad Greg. Nyssenum fratrem testatur, Filium nullam habere communem notionem cum Patre: haberet autem communem notionem spirandi, si ab eo Spiritus sanctus procederet. Maximus epist. ad Marinum affirmat, Patres Latinos non concedere Filium esse causam Spiritus sancti. Vltimò Dionysius c. 2. de diuinis nominibus solum Patrem appellat fontem diuinitatis. Alij verò, dum tantum asserunt, Spiritum sanctum à Patre procedere, nulla de Filio mentione facta, tacitè negant à Filio procedere. Hos consultò omitto, cum omnes eandem habeant solutionem.

16. Tertium ex Concilijs, quod est potissimum argumentum aduersariorum, ut constat ex sess. 7. Concilij Florentini. Hoc autem sic vrgent. In Concilio Nicæno compositum fuit Symbolum fidei ab omnibus credendum, quod in primo Concilio Constantinopolitano, addita particula, *Ex Patre procedentem*, iterum fuit approbatum; & simul cautum, quemadmodum & in Synodo Ephesina, ne quis auderet aliam fidem componere, scribere, aut proferre, quam quæ in dicto Symbolo contineretur: atqui in dicto Symbolo non continebatur, nisi processio Spiritus sancti à Patre: ergo asserere, Spiritum sanctum procedere à Filio, est contra decretum horum Conciliorum. Igitur contra decretum eorundem Conciliorum addita fuit in eodem Symbolo particula, *Filioque*. Confirmatur, nam in eodem Concilio Ephesino lectum fuit Symbolum Nestorianorum, in quo negabatur processio Spiritus sancti à Filio; & liber Theodori impugnantis doctrinâ Cyrilli de processione Spiritus sancti à Filio, approbantibus & non contradicentibus Patribus.

17. Quartum desumitur ex rationibus. Prima est, quoniam si Spiritus sanctus non tantum procederet à Patre, sed etiam à Filio, non ab vno, sed à duobus procederet principijs:

Dionysius.

Damascen.

Nazianzen.

Athanas.

Basilus.

Nyssenus.

Maximus.

Dionysius.

Concilium Nycanum.

Concilium Constantinopol.

Synodus Ephesina.

Symbolum Nestorianorum.

quod falsum est; alioqui quodlibet principium per se sumptum esset insufficiens ad productionem Spiritus sancti. Confirmatur primò. Nam vel uterque ad Spiritum sanctum concurrat, ut principium adequatum & sufficiens, vel ut inadæquatum & insufficiens. Si primo modo: ergo superflue ponuntur ambo simul concurrere. Si secundo: ergo alterutrum est imperfectum. Confirmatur 2. Pater omnia habet à se independentem à Filio: ergo etiam vim spirandi. Ergo ad Spiritum sanctum producendum non requirit consortium Filij. Antecedens patet, quia Pater nihil accipit ab alijs personis, cum ipse sit origine primus. Prior consequentia constat. Posterior verò probatur, nam si ad producendum Spiritum sanctum requireret consortium Filij, ideo esset, quia ex se non haberet totam vim spirandi.

18. SECUNDA ratio. Si Spiritus sanctus procederet non solum à Patre, sed etiam à Filio, sequeretur inæqualitas diuinarum personarum. Sequela probatur, nam Filius esset productiuus Spiritus sancti, cum tamen Spiritus sanctus nullius personæ sit productiuus. Hæc sunt potissima argumenta Hæreticorum.

19. Catholica tamen veritas est, Spiritum sanctum non tantum à Patre, sed etiam à Filio procedere. Hæc veritas definita est in multis Concilijs, tum per additionem particulæ, *Filioque*, factâ Symbolo Nicæno. Quæ additio antiquissima est, ut constat ex Concilio Toletano VIII. celebrato Anno 653. sub Martino Papa, in quo recitatur Symbolum cum prædicta additione: *Credimus, inquit, in Spiritum sanctum, Dominum, uiuificantem, ex Patre & Filio procedentem.* Tum per expressam definitionem traditam primò in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. an. 1215. c. 1. *Firmiter: Spiritus sanctus, inquit, ab utroque pariter absque initio & fine, Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedens.* Secundò, in Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. Anno 1274. cap. 1. de summa Trinitate & fide Catholica: *Fatemur, inquit, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principijs, sed tanquam ex vno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit.* Vbi etiam damnantur contrarium sentientes. Tertiò, in Concilio Florentino in decreto ipso de vnione: in quo non solum hæc veritas stabilitur, sed etiam declaratur, quòd eadem mens & doctrina fuerit eorum Græcorum Patrum, qui vel dixerunt, Spiritum sanctum à Patre per Filium procedere; vel omnino abstinerunt dicere, Spiritum sanctum à Filio procedere, non quòd putarint, illum à solo Patre procedere, sed ne viderentur asserere, illum ex Patre & Filio tanquam ex duobus principijs, & duabus spirationibus procedere. Atque hæc sit prima huius veritatis probatio.

20. Secundò probatur eadem veritas ex sacra Scriptura Ioan. 16. ubi loquens Christus de Spiritu sancto: *Ille, ait, me clarificabit, quia*

de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Cuius rei reddens Christus ipse rationem, Omnia, inquit, quacunque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi vobis, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. In quem locum Cyrillus Alexandrinus & ipse Græcus lib. 11. in Ioannem cap. 1. *Verum, inquit, quoniam consubstantialis Filio est, proceditque per eum omnem eius habens virtutem, ideo ait, quia de meo accipiet.* Et post pauca: *Nihil igitur detrahitur Spiritui, cum accipere à Filio credatur. Nam cum per Filium naturaliter procedat, ut proprius eius cum omnibus, quæ absolute habet, accipere, dicit, quæ ipsius sunt.* Idem docet l. 6. de Trinit. Idem autem est apud Græcos Patres, Spiritum sanctum per Filium, atque à Filio procedere, ut Græcis ipsis consentientibus & subscribentibus in suo decreto declarauit Eugenius IV. in Concilio Florentino. Idem docet in hunc locum Didymus l. 2. de Spiritu sancto, & ipse quoque Græcus. Athanasius in vtraque Epist. ad Serapionem ex hoc loco colligit Spiritum sanctum à Patre per filium nobis dari.

21. Ex eodem loco Aug. tra. 99. in Ioannem ad finem, non solum colligit Spiritus sancti processionem à Filio, sed etiam hæreticorum obiectionem soluit, cur potius Christus dixerit *de meo accipiet*, quàm *ex me*, vel *à me procedit*, ut de Patre dixerat. Si ergo, inquit, & de Patre & Filio procedit Spiritus sanctus, cur Filius dixit de Patre procedi? cur putas, nisi quemadmodum ad eum solet referre, & quod ipsius est, de quo & ipse est? unde illud est, quod ait, mea doctrina nō est mea, sed eius, qui misit me. Si igitur intelligitur hic eius doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris: quanto magis illic intelligendus est & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait, de Patre procedit, & non diceret de me non procedi? A quo tamen habet Filius ut sit Deus, ab illo habet vtrique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre.

22. Vnde sic formatur ratio ex hoc loco. Quæ Spiritus sanctus annuntiaturus est Apostolis, accipit à Filio: ergo procedit à Filio. Consequentia probatur. Nequit in Diuinis vna persona aliquid accipere ab alia, nisi per originem: sicut è contrario nequit vna persona Diuina dare aliquid alteri, nisi per originem, cum non sit alius modus dandi & accipiendi in Diuinis, quàm per originem actiuam dantis, & passiuam accipientis. Cuius ratio est, quia sicut dare Diuinum est fecundum & productiuum eius rei, quæ datur: ita accipere à Deo, est produci aliquid à Deo. Ergo sicut non dat Deus, nisi per productionem eius, quod dat; ita qui accipit à Deo, nō accipit, nisi per productionem eius, quod accipit. Igitur si Spiritus sanctus accipit à Filio, quæ annuntiaturus est Apostolis, accipit illa à Filio per productionem. Nequit autem illa accipere per productionem naturæ, quæ in Deo non producitur; ergo per productionem hypostasis, & communicationem naturæ.

23. Eadem

Cyrillus.

Eugenius IV.

Didymus.

Athanasius.

Augustinus.

Concilium
Toletanum
VIII.

Concilium
Lateranense.

Concilium
Lugdunense.

Concilium
Florentinum.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

Augustin.

23. Eadem veritas confirmatur ex illis verbis precedentis capituli 15. Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre. Porro unam personam ab alia mitti in diuinis, est unam personam ab alia procedere cum nouo modo existendi in alio, quem antea non habebat. Ab illo itaque, inquit Augustinus 4. de Trinit. cap. 20. mittitur à quo emanat. Sed non eo ipso, ait, quod de Patre natus est, missus dicitur Filius, sed vel eo quod apparuit huic mundo Verbum caro factum: quia tunc unicuique mittitur, cum à quoquam cognoscitur atque percipitur, quantum cognosci & percipi potest pro capite, vel proficiente in Deum, vel perfecta in Deo anima rationalis. Hactenus Augustinus. Cum ergo Spiritus sanctus dicatur non solum à Patre, sed etiam à Filio mitti, necesse quod est, ut non tantum à Patre, sed etiam à Filio procedat. Confirmatur, nam propterea Pater nunquam dicitur missus, etiam si in tempore sit cognitus, quia, ut ibidem ait Augustinus; Non habet Pater, de quo missus sit, aut ex quo procedat. Nec refert, quod interdum dicatur Filius mitti à Spiritu sancto; cum tamen Filius à Spiritu sancto non procedat. Nam mittitur Filius à Spiritu sancto, & à tota Trinitate quoad humanitatem. Spiritus vero Sanctus nequit à Filio mitti, nisi quoad æternam processionem.

Patres Latini omnes consentiunt.

24. Tertiò probatur hæc veritas ex Patribus. Et quidem quod attinet ad Patres Latinos, omnes, aduersarijs ipsis fatentibus in hanc veritatem unanimi consensu conspirant, ut superfluum sit singulorum testimonia in medium adducere. Quoad Græcos verò plures sunt, qui hanc veritatem expresse docent. Athanasius in Symbolo: Spiritus sanctus, inquit, à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Fuisse autem hoc Symbolum Athanasij colligitur ex Augustino in Psalmum 120. ubi docens Christum esse solem ortum nobis: De hoc sole, inquit, Pater Atanasius Alexandrinus Episcopus ita pulchre locutus est: Filius, inquit, Dei à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Nec dici potest, particulam, à Filio, additam fuisse à Latinis: Nam cum ea particula hoc Symbolum legitur in Concilio Toletano IV. c. 1. celebrato Anno 633. sub Honorio, quando nulla inter Latinos & Græcos de hac re controuersia erat. Chrysostomus homil. 1. in Symbolo Apost. Iste, inquit, est Spiritus procedens de Patre & Filio, & homil. 2. Istum Spiritum dicimus Patri & Filio esse coequalem, & procedentem de Patre & Filio. Cyrillus Alexandrin. lib. 11. in Ioannem c. 25. Spiritus enim Dei, inquit, Pater proprius est; sed non minus etiam Filius proprius est. Non ut alius atque alius, ut diuisim in utroque: sed quoniam ex Patre, & in Patre Filius est, cum sit fructus substantia eius, proprium Patris Spiritum secundum naturam possidet: qui profunditur quidem ex Patre, per Filium autem creaturis donatur, non ministerij modo, sed sicut mox dixi, ex ipsa quidem substantia Dei Patris prodicens, profusus autem ad Sanctos per consubstantialia Ver-

Athanas. Augustin.

Concilium Toletan IV.

Chrysost.

Cyrillus.

bum, à quo est secundum emissionem ad esse atque subsistere, manetque in ipso. Nec potest hic locus intelligi de emissionem ad extra, quia Spiritus sanctus non emittitur ad extra, ut sit atque subsistat, sed ut tantum appareat atque operetur. Et in fine eiusdem capituli: Non est enim, inquit, aliud à Filio Spiritus ratione substantia, qui & in eo est, & per eum procedit. Et lib. 5. in Isaiam cap. 61. ita de Spiritu sancto scribit: Cum natura Deus existat Unigena, Sanctus Sanctorum, & omnem ipse naturam sanctificet, utpote ex Sancto Patre natus, cumque ex se procedentem Spiritum emittat superis potestatibus suis. Didymus Alexandrin. lib. 2. de Spiritu sancto, loquens de Spiritu sancto, sic ait: Quia non ex se est, sed ex Patre & me est, hoc enim ipsum, quod subsistit & loquitur à Patre, & me illi est. Et inferius: Spiritus quoque Sanctus, inquit, qui est Spiritus veritatis spiritusque sapientie, non potest Filio loquente audire, quæ nescit, cum hoc ipsum sit, quod profertur à Filio, id est procedens à veritate, consolator manans de Consolatore. Hæc Didymus.

Didymus.

25. Alij etiam Græci Patres afferuntur à Rhodio in septima sessione Concilij Florentini, eandem veritatem apertè testantes. Simeon Metaphrastes in vitam B. Dionysij. Finem, inquit habent ea, quæ corporalis erant aduentus, & incipiunt spiritualia, mensque ad cælos euehitur Christus, & patriam redit in sedem, ac Spiritum, qui ab ipso procedit, ad gentes, quæ non credebant, instituendas mittit in discipulos. Anastasius Sinayta sermone de rectis, quæ ipsi credimus, dogmatibus, sic scribit: Ita enim Spiritus oris eius, Dei scilicet, Spiritus sanctus dicitur, cum os sit unigeniti. Et rursus: Spiritus ex ipso procedens, & missus non solum à Patre, sed etiam à Filio. Epiphanius in Ancorato in illud Ioan. 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, sic loquitur: Sicut enim nemo nouit Patrem, nisi Filius, nec Filium nisi Pater: ita dicere audeo, quod nec Spiritum sanctum, nisi Pater & Filius, à quo procedit, & à quo accipit.

Rhodium in Concilio Florentino. Metaphraste.

Anastasius Sinayta.

Epiphanius Ioan. 16.

26. Eadem veritas manifestè deducitur ex varijs principijs, quibus Græci Patres vtuntur ad explicandam Spiritus sancti processionem. Primum est, Spiritum sanctum emitti, dari, profluere, emanare, procedere per Filium. Atqui idem est, ut declaratum fuit in Concilio Florentino, Græcis ipsis aprobantibus, Spiritum sanctum per Filium, atque à Filio procedere.

Varia principia Patrum Græcorum.

Concilium Florentino.

27. Secundum est, Spiritum sanctum esse imaginem, Verbum, characterem, sigillum Filij. Atqui hæc omnia essentialiter important originem ab eo, cuius sunt imago, Verbum, character, sigillum.

28. Tertium, Spiritum sanctum esse naturalem Spiritum Filij, non minus quam Patris. At non alia ratione Spiritus sanctus dicitur Spiritus Patris, nisi quia procedit à Patre: ergo nec alia ratione erit Spiritus Filij, nisi quia procedit à Filio. Confirmatur, nam constructio Spiritus cum genitiuo Filij importat aliquam authoritatem & possessionem Filij in

Spiritum sanctum, sed nō potest Filius aliam auctoritatem & possessionem in Spiritum sanctum habere, quā principij producentis: ergo.

29. Quartum. Patrem comparant *Soli*, Filium *radio*, Spiritum sanctum *splendori*. Atqui *splendor* actiue procedit à *radio*, non minus quā *radius* à *Sole*: ergo & Spiritus à Verbo.

30. Quintum. Filium vocant *fontem*, & *authorem* Spiritus sancti. Atqui hæc important principium originatum: ergo.

31. Sexto. Interdum quærunť Patres, *cur Spiritus sanctus non sit Filius Filij*, vt constat ex Basilio lib. 5. contra Eunomium cap. 12. cuius titulus est: *Cur & Spiritus Filius Filij non dicitur?* hæc autem quæstio, ne puerilis sit & irrationabilis, necessariò supponit, Spiritum sanctum produci à Filio: alioqui vt notauit Bessarion in oratione ad Concilium Florentinum de vnione cap. 6. nullam difficultatem haberet quæstio, velut si quis quæreret, *cur Spiritus sanctus non sit Pater Patris, & genitor Filij?* quam quæstionem nemo mouit vnquam, eò quòd talis quæstio supponat, Spiritum producere Patrem & Filium. Vt igitur proposita quæstio difficultatem habeat, supponere debet, Spiritum sanctum produci à Filio: hoc enim posito, rationabiliter quæritur, *cur non dicatur Filius Filij*, quemadmodum *Filius dicitur Patris Filius*. Hoc ipsum apertè ostendit responsio, quam ad propositam quæstionem adhibet citato loco Basilii: *Non quia*, inquit, *non est ex Deo per Filium, sed ne Trinitas Filios ex Filijs habere suspiciat, vt est in hominibus, infinita putetur multitudo*. Alioqui si putasset, Spiritum sanctum à Filio non procedere, facilis & germana responsio fuisset, *ideò Spiritum Filium Filij non dici, quia à Filio non procedit*. Robur accipit hoc argumentum ex ipsa explicatione Græcorum Patrum, qui hoc modo citatum testimonium Basilij interpretantur in Oratione de vnione facta ad Concilium Florentinum.

32. Septimò dicunt, *Spiritum sanctum esse, siue existerede essentia, de substantia, de hypostasi, seu persona Filij*. Atqui particula, *De*, præter consubstantialitatem importat etiam originem personæ existentis ab ea, de qua existit, vel subsistit. Igitur si Spiritus sanctus existit de substantia vel hypostasi Filij, originatur à Filio.

33. Octauò docent, *in Diuinis omnia esse communia exceptis proprietatibus personalibus oppositis*. Atqui non pertinet ad proprietatem personalem Filij oppositam Patri, vt Spiritus sanctus non procedat à Filio: ergo.

34. Nonò asserunt, *eodem modo se habere Spiritum sanctum ad Filium, sicut se habet Filius ad Patrem*. Atqui Filius se habet ad Patrem vt originatus: ergo & Spiritus sanctus à Filio. Tandem, vt S. Thomas opusc. 1. contra errores Græcorum c. 32. §. Considerandum, adnotauit, iisdem rationibus vtuntur Græci

Doctores, quibus & Latini ad probandam Spiritus sancti processionem. Quare aut pertinaciter recentiores Græci in suo errore persistunt; aut de solo nomine, vt Magister in 1. dist. 11. cap. 4. aduertit, nobiscum dissentiant.

Magister.

35. Vltimò probatur hæc veritas rationibus. Prima ducitur ab impossibili: nam alioqui non saluaretur realis distinctio Spiritus sancti à Filio, atque adeò personarum Trinitas, vt infrà ostendam. Secunda à priori, hoc pacto. Pater per generationem omnia communicat Filio, sola paternitate excepta: ergo communicat illi vim spirandi: atqui impossibile est, existente eadem vi spirandi in Patre & Filio, Patrem spirare Spiritum sanctum, & simul illum non spirari à Filio. Igitur impossibile est Spiritum sanctum non procedere à Filio. Antecedens admittitur ab omnibus: & constat, nam Pater communicat Filio quicquid cum ipsa filiatione non opponitur: atqui sola paternitas cum filiatione opponitur: ergo. Prior consequentia patet, quia vis spirandi cum filiatione non opponitur, sed cum sola spiratione passiuā. Minor verò probatur, nam processio Spiritus sancti immediatè & adæquatè est ab ipsa virtute spirandi: ergo impossibile est, vt illa sit eadem in Patre & Filio, & ab ea procedat Spiritus sanctus, vt tantum est in Patre, & nō vt etiam est in Filio. Quemadmodum implicat, produci creaturam ab vna personā diuinā, & non ab omnibus simul; eò quòd virtus productiua creaturæ sit eadem in omnibus diuinis personis. Cum igitur Pater æternus spiret Spiritum sanctum posterioris origine, quā gignat Verbum, supponitur prius origine productum Verbum, atque adeo illi communicata virtus spiratiua, quā producat Spiritum sanctum: & consequenter dum Pater spirat, necessariò cum ipso conspirat simul & Filius.

36. Confirmatur primò, quia Spiritus sanctus procedit vt terminus reciproci amoris Patris & Filij. Atqui terminus amoris essentialiter supponit tum notitiam obiecti amabilis, tum existentiam personarum sese mutuo amantium. Ergo Spiritus sanctus essentialiter supponit Verbum prius origine productum; atque adeo in eo totam vim spirandi; & consequenter non solum procedit à virtute spirandi, prout est in Patre, sed etiam prout est in Filio.

37. Confirmatur secundò: Si Spiritus sanctus non procederet à Filio, Filius non haberet omnia sibi à Patre communicata: Consequens est contra testimonium Christi Ioan. 16. *Omnia, quæcunque habet Pater, mea sunt*. Sequelam probo: nam si Filius non produceret Spiritum sanctum, ideo esset, quia non haberet vim spirandi à Patre communicatam, ac proinde non omnia Patris essent Filij. Assumptum ostendo: quia cum Filius prius ratione producatur, quā spiritus sanctus, quippe cum producatur intellectu, quæ ratione præcedit volitionem, non esset defe-

Ioan. 16.

ctus

Bessarion
Conc.
Florent.

S. Thomas.

us prioritatis originis; nam hoc ipso, quod ipsius productio ratione præcederet productionem Spiritus sancti, posset origine præcedere Spiritum sanctum: igitur si illum non producit, est defectus solius virtutis spiritalis, ac proinde rectè sequitur, si Filius non producit Spiritum sanctum, Filium non habere omnia sibi à Parte communicata, præter esse Patrem, quod tantum opponitur Filio.

Solutio argumentorum.

38. **A**D primum fundamentum sumptum ex Scriptura distinguo antecedens: Processio Spiritus sancti non habetur in Scriptura expressè quoad Verbum *Procedendi*, concedo; quoad sensum & rem ipsam significatam, nego. Atque hoc satis est, ut potuerit hæc veritas ab Ecclesia definiri: multa enim sunt in Concilijs definita, quæ non sunt in Scriptura expressè. Non enim in Scriptura expressè habetur, quod Spiritus sanctus sit *consubstantialis*, & *coequalis* Patri & Filio: & tamen hoc nobiscum Græci credunt, ut fidei dogma in multis Concilijs definitum. Cur autem Christus noluerit apertè dicere, *Spiritus sanctum procedere à se*, sicut dixit de Patre, rationem supra tetigit Augustinus, ut nimirum omnia referret ad Patrem, tanquam ad primum principium, & fontem totius diuinitatis. Cæterum aliunde sufficienter processionem Spiritus sancti à se expressit, cum dixit: *Quia de meo accipiet: & Quem ego mittam vobis à Patre*. Præsertim cum vniuersalis regula sit, quod quidquid in Sacra Scriptura de vna persona dicitur, etiam si dicatur cum particula exclusiua, dictum intelligitur de cæteris, ubi non obuiat relationis oppositio. Nulla autem obuiat relationis oppositio inter Patrem & Filium, quod Spiritus procedat à Filio. Ergo etiam si cum particula exclusiua de Patre diceretur, quod Spiritus sanctus à solo Patre procedit, non propterea excluderetur Filius: sicut non excluditur Filius à cognitione sui, cum Matt. 11. dicitur: *Nemo nouit Filium, nisi Pater*. Ad Confirmationem respondeo, Dionysium intelligi, quoad ea, quæ neque explicitè, neque implicitè de Deo in Scriptura continentur. Ad secundum ductum ex Patribus: quoad Damascenum censet S. Thomas 1. parte q. 36. art. 2. ad 3. illum fuisse in hoc errore. Mihi tamen de tanto Patre id sentire, par non est: tum quia, ut disp. præced. sect. 6. vidimus, hic Pater putat, Spiritum sanctum esse imaginem Filij: nequit autem esse imago Filij, nisi ab ipso procedat, cum processio sit de quidditate imaginis, tum quia ibidem Spiritum sanctum comparat *splendori*, Filium *radio*, Patrem *Soli*; affirmatque per *radium*, hoc est per Filium nobis hunc *splendorem* dari. Tum demum, quoniam ibidem apertè docet, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse quoad omnia vnum, præter *ingrèntiam*, *gignèntiam*, & *processionem*. Ergo in sententia

Damasceni Pater & Filius sunt vnum, etiam quoad rationem spirandi, cum hæc neque sit formaliter *ingrèntia*, nec formaliter *gignèntia*. Quare dicendum est, hunc Patrem non simpliciter negasse, Spiritum sanctum à Filio procedere, sed solum tanquam à fonte & primo principio, ut ex ipsius verbis colligitur; loquens enim de Patre ait: *Ipse enim fons est & rady & splendoris*.

39. Eandem responsionem ad præcitatam auctoritatem Damascen. adhibet Bessarion Patriarcha Constantinop. in Orat. habita in Concil. Florent. de vniõne cap. 6. ubi & vniuersalem rationem assignat, cur Græci Patres ubi sint potius particula *Per*, quam *Ex*, ad explicandam processionem Spiritus sancti à Filio: quia nimirum præpositio *Ex* apud Græcos principalem, seu primam causam denotat.

40. Eodem modo intelligendi sunt Nazianzenus, Athanasius, Basilus, & reliqui Patres Græci, si quando videntur negare, Spiritum sanctum à Filio procedere, ut non simpliciter, sed tanquam à fonte & primo principio illum à Filio procedere negent. Cæterum Basil. in ea epist. ad Nissen. fratrem, quando dicit, quod Filius nullam habeat communem notionem cum Patre, explicandus est de notione personali opposita Patri, qualis non est spiratio actiua, quæ tantum opponitur spirationi passiua. Maximus verò, cum contendit, Latinos non concedere, Filium esse causam Spiritus sancti, intelligit causam, ut Latini intelligunt, non pro principio productiuo simpliciter, sed pro principio productiuo cum dependentia effectus à se, vel ut præcitatus Bessarion explicat de principio primo. Ad Dionysium respondeo, illum pro fonte diuinitatis, intelligere primum principium diuinarum processionum; hoc enim apud Patres significat hoc nomen *Fons*. Ad reliquos autem Patres dico, eos nullam expressam mentionem fecisse de productione Spiritus sancti à Filio, quia nulla tunc Hæreticorum de hac re urgebat necessitas. Attamen implicitam aliquam mentionem fecisse, constat ex diuersis principijs, quibus Spiritus sancti processionem explicarunt, ut supra vidimus.

41. Ad tertium ductum ex Concilijs, neganda est vtraque consequentia, etenim solum in ijs Concilijs prohibitum fuit, ne alia fides, aut fidei explicatio doceretur, quæ diuersa esset ab ea, quæ in Symbolo Nicæno continebatur: non autem prohibitum fuit, aut prohiberi potuit, ne urgente aliqua necessitate, maior aliqua fieret explicatio eorum, quæ implicitè & virtute in prædicto Symbolo continebantur, qualis est processio Spiritus sancti à Filio. Alioquin, ut rectè in sess. 7. Concilij Florentini contra Græcos argumentatur Rhodius, etiam Apostolus ad Galatas 1. cauit, ne quis euangelizaret illis, præter id, quod ab ipso acceperant: & Ioan. Apocalypseos vltimo præcepit, ne quis aliquid poneret, vel diminueret de verbis, quæ in hoc

Explicatur
Damascen.

Explican-
tur reliqui
Patres.

Explican-
tur Concilia.

Concilium
Florentin.
Rhodius.
Ad Gal. 1.
Apoc. 22.

libro

Augustin.

S. Thomas.

libro scripta sunt. His tamen non obstantibus, licitum est Doctoribus Catholicis, illa explicare, & explicando multa addere, quæ implicitè & virtute in illis continentur. Esto igitur in his Concilijs cautum fuerit, ne quis aliam fidem doceret, quam quæ in dicto Symbolo continebatur; non propterea tamen prohibebatur, ne vigente aliqua necessitate explicarentur aliqua, quæ implicitè in illo continebantur. Ad confirmationem respondeo, in eo Concilio Patres ex professo tantum disputasse contra Nestorium de vnica persona Christi, propter quam ad illud Concilium principaliter conuenerant. Cæterum processionem Spiritus sancti à solo Patre refutarunt prædicti Patres, quando doctrinam Cyrilli, & contrariam Nestorianorum, & Theodorij Cyrillum impugnantis vnanimi consensu damnarunt.

42. Ad rationes. Ad primam nego sequelam: nam licet Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio, non tamen procedit ab illis, vt à duobus, sed vt ab vno eodemque principio, ratione vnius eiusdemque virtutis spiritalis, quæ est vna indiuisa in vtroque. Ad priorem confirmationem respondeo, vtrumque concurrere vt principiū adæquatum & sufficiens; nego tamen propterea superfluum vtrumque concurrere, quia non concurrunt per diuersam virtutem, sed per vnā & eandem, quæ impossibile est, dum concurrat, vt existens in vno, vt simul etiam non concurrat, vt existens in alio. Quare simultaneus iste vtriusque influxus non est propter insufficiētiā virtutis, sed propter vnitatem virtutis in vtroque indiuisibiliter existentis. Ad posteriorem verò confirmationem nego vltimam consequentiam. Ad cuius probationem, nego Patrem requirere consortium Filij ad productionem Spiritus sancti ex defectu, sed potius ex vnitatis virtutis spiritalis, indiuisibiliter existentis in vtroque.

43. Ad secundam nego sequelam: tum quia eadem ratio militat de Filio respectu Patris: nam etiam Filius est æqualis Patri; cum tamen Pater sit productiuius, non autem Filius in sententia aduersariorum. Quæ igitur ratione ipsi saluant, Filium esse æqualem Patri, etiam si non sit productiuius, sicut est Pater: eadem ratione saluabimus nos, Spiritum sanctum esse æqualem Filio, etiam si non sit productiuius, vti est Filius. Tum maxime, quia æqualitas diuinarum personarum principaliter attenditur penes vnitatem essentiae & naturæ, quæ vna est & eadem in omnibus diuinis personis.

SECTIO III.

An Spiritus sanctus distingueretur à Filio, si ab illo non procederet?

44. **P**ROPOSITUM hæc hypothesis ad exactius discutiendam præcedentem controuersiam contra Græcos, qui nobiscum concedentes Trinitatem diuinarum personarum, nihilominus negant processionem Spiritus sancti à Filio. Vnde si per hanc hypothesis concluderetur, Spiritum sanctum non distinctum iri à Filio, si ab illo non procederet, euidenter contra ipsos concludetur, Spiritum sanctum necessariò procedere à Filio, vt saluetur Trinitas personarum, quam Græci nobiscum defendere tenentur. Vt autem prædicta hypothesis utilis sit, & præsentī proposito deferuiat, non sunt in ea supponendi Filius & Spiritus sanctus cum iisdem omnino proprietatibus personalibus, cum quibus de facto sunt: alioqui inutilis esset quæstio, & præsentī nõ deferuiet proposito, quo per huiusmodi hypothesis indagamus, an personalis distinctio Spiritus sancti à Filio essentialiter pendeat à processione eiusdem Spiritus sancti à Filio. Vnde supponere illos in assumpta hypothesis cum iisdem omnino proprietatibus & respectibus, cum quibus de facto sunt, esset supponere id, quod per talem hypothesis indagare intendimus: cum tamen nunquam hypothesis, quæ vt medium sumitur ad indagandam veritatem alicuius propositionis, supponere debeat, quod per talem hypothesis indagandum, probandumue suscipitur. Vt si per hypothesis indagare velis, an rationalitas sit ratio formalis constitutiva hominis, non debes accipere hypothesis, quæ supponat hominem esse rationalem, cum id ipsum debeat per hypothesis probari. Quare in hac hypothesis supponendus est Spiritus sanctus cum sola processione passiva & relatione spiritali ad Patrem spiratorem, & Filius cum sola generatione passiva & relatione geniti ad genitorem, præcisus omnibus ijs, quæ de facto tam cum processione passiva Spiritus sancti, quam cum generatione passiva Filij reperiuntur intimè coniuncta, ad hoc vt videamus, an remanere posset sola processio passiva in Spiritu sancto; solaque generatio passiva in Verbo, realiter inter se distincta, absque relatione procedentis à Filio in Spiritu, & absque relatione spirantis in Verbo.

45. Præterea cum omnis hypothesis impossibilis copulet subiectum cum aliquo prædicato impossibile subiecto, alioqui non esset hypothesis impossibilis quæuis hypothesis impossibilis, saltem mediātè & per locum extrinsecum infert contradictorium antecedentis positi. Vnde non est contra regulas bonæ hypothesis, vt ex ea nullo pacto

sequatur

sequatur contradictorium antecedentis positi: alioqui nunquam liceret argumentari ex hypothesi impossibili, cum quævis hypothesi impossibilis mediata saltem secum afferat contradictorium antecedentis positi. Sed contra regulas bonæ hypothesi dumtaxat est, ut ex ea immediatè & per locum intrinsecum sequatur contradictorium antecedentis positi, quia tunc, ut rectè docet Scotus infra citandus, nulla seruari posset regula artificiosæ disputationis, concedendo sequens, & negando repugnans antecedentis positi; sed statim concedenda essent contradictoria, quæ in ipsa positione immediatè includerentur. Ut si indagare velis formale constitutum hominis, & ponas illum per impossibile; neque esse discursuum, neque risuum: talis hypothesi sustineri non potest, cum immediatè destruat seipsam: nam ex vna parte ponit hominem ut subiectum questionis; ex alia parte tollit totum, quod posset esse constitutum hominis. Vnde nullus relinquitur propositæ questionis disputandi locus: atque adeo talis hypothesi inutilis est, & ad rerum veritates indagandas inutilis. Si verò ponas, hominem non esse discursuum, relicto ei risuo; vel contra illum non esse risuum, relicto ei discursui, adhuc locum habere potest questio, an id, quod ab alijs præcisum relinquitur, sit formale constitutum hominis. Atque hæc hypothesi utilis est ad indagandas occultas rerum formalitates, quæ per huiusmodi hypotheticas præcisiones melius dignoscuntur.

46. Talis est proposita hypothesi: *An si Spiritus sanctus à Filio non procederet, ab eo distingueretur.* Non enim tollit totum, quod vel persona Spiritus sancti vel persona Filij dicit, alioqui nullus esset disputandi locus de formali constituto Filij, & Spiritus sancti, sed tantum præcindit vnum, nempe processionem à Filio in Spiritu, & spirationem actiuam in Filio, & relinquit aliud, nempe processionem à Patre in Spiritu, & relationem geniti in Filio: & ulterius indagat, an id, quod relinquitur in Spiritu sancto, præcisum à processione à Filio, & quod relinquitur in Filio præcisum à spiratione actiuâ, sit sufficiens constituere Spiritum personaliter distinctum à Filio, & Filium personaliter distinctum à Spiritu sancto.

47. Vnde falsò Gregorius in 1. dist. 11. q. vnicâ art. 1. & alij hanc hypothesim tanquam inutilem reiiciunt: eò quod ex ea aptum est quodlibet sequi: tum quia hoc modo argumentandi ex hypothesi impossibili vsi sunt Aristoteles 2. de anima text. 8. & 9. in quorum primo probat, quod si securis esset corpus naturale, acuties esset eius substantia iuxta Commentatoris interpretationem. In secundo verò infert, si oculus esset animal, animam fore ipsius visum, quia hic est substantia oculi. Augustinus 5. de Trinit. cap. 6. docens, quod etiam si Pater Filium non genuisset, adhuc nihil prohiberet, illum ingenuum intelligere: Nec non alij Patres contra hæreticos disputantes. Tum quia falsum est, ex qualibet hypothesi impossibili immediatè &

per locum intrinsecum sequi quodlibet, sed vnum tantum determinatè, nempe illud, quod immediatam connexionem habet cum consequente, quod ex ea immediatè inferitur. Ut, si homo esset equus, hinniret: licet enim mediata, quia nimirum cum esse equi simul ponitur esse hominis, utrumque simul sequatur, & quod hinniret, quia equus, & quod non hinniret, quia homo: immediatè tamen ex vi prædicati positi vna tantum pars sequitur determinatè, nempe quod hinniret. In omni igitur hypothesi attendendum solum est ad id, quod immediatè inferitur ex antecedente posito. Quare licet sublatâ spiratione actiuâ à Filio, ab eodem simul tollatur & filiatio, quæ intrinsecè connectitur cum ipsa spiratione actiuâ, id tamen non tollitur immediatè, & per locum intrinsecum, cum vna formalitas explicitè concepta non sit alia, sed tantum mediata & per locum extrinsecum, quia cum vna intrinsecè includatur in alia, implicat tolli vnam, non sublatâ alia. His igitur adnotatis, ut ad propositâ hypothesi decisionem veniamus, sit

48. PRIMA sententia Henrici quodlib. 5. qu. 9. Baconi in 1. dist. 13. qu. vnicâ, art. 5. Scoti dist. 11. qu. 2. Lycheti ibid. Aureoli art. 3. proposit. 4. Mayroni qu. 2. Rubionis q. 1. art. 2. Ochami qu. 2. Gregorij q. vnicâ, art. 1. circa finem, Gabrielis quest. 2. art. 2. conclus. 1. Carthusiani q. 2. ad finem, Palatij disp. 3. Faurentini disp. 38. affirmantium, adhuc Spiritum sanctum distinctum iri à Filio, esto per impossibile à Filio non procederet. Probatur primò hæc sententia auctoritate Anselmi, qui in epistola de processione Spiritus sancti cap. 2. sic scribit: *Hæc itaque sola causa pluralitatis est in Deo, ut Pater, & Filius, & Spiritus sanctus dici non possint de inuicem, sed alij sint ab inuicem: quia prædictis duobus modis est Deus de Deo, quod totum potest dici relatio. Nam quomodo Filius existit de Deo nascendo, & Spiritus sanctus procedendo, ipsa diuersitate naturæ, & processionis referuntur ad inuicem ut diuersi, & alij ab inuicem.* Et in fine capitis sic concludit: *Filius autem, ut interim aliam causam dicam, quoniam nondum constat, quod Spiritus sanctus de illo sit & procedat, ideo non est Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus est Filius: quia Filius nascendo habet esse de Patre, Spiritus sanctus verò non nascendo, sed procedendo.* Vbi adhuc negata in Spiritu sancto processione à Filio, docet, illum fore distinguendum à Filio ex diuerso modo procedendi à Filio, quia nimirum hic procedit, nascendo ille procedendo. Et capite quarto sic concludit: *Et ideo non habet hic unitas illam consequentiam, quia pluralitas obuiat, quæ ex naturæ nascitur, & processione: nam etsi per aliud non essent plures Filius & Spiritus sanctus, per hoc solum essent diuersi.* Vbi totam diuersitatem, & distinctionem inter Filium & Spiritum sanctum deducit ex diuersitate procedendi vnus, & alterius.

49. Probat 2. Eadem sententia rationibus.

Henricus.
Baconus.

Scotus.
Lychetus.

Aureolus.
Mayronius.

Rubio.
Ochamus.

Gregorius.
Gabriel.

Carthus.
Faurentin.

Anselmus.

Scotus.

Gregorius.

Aristoteles.

Commentator.

Augustinus.

Alij Patres.

nibus. Prima sit. Idem est formale constitutum rei, & distinctum eiusdem ab omni alio: sed formale constitutum Filij in esse personæ est filiatio: ergo per eam formaliter distinguitur ab omni alia persona. Solâ igitur filiatione superstita, manebit formale distinctum ipsius ab Spiritu sancto. Maior probatur, quoniam res per id constituitur in sua unitate, per quod constituitur in sua entitate; actus enim distinguendi, cum sit negatiuus, supponit actum constituendi positium, in quo fundetur; ergo per idem constituitur in esse indistincti à se, & distincti à quolibet alio. Minor patet, quia in Filio non sunt aliæ proprietates, quàm filiatio & spiratio actiua: sed spiratio actiua non constituit illum in esse personæ, cum sit communis etiam Patri; proprietas autem personalis debet esse incommunicabilis. Ergo circumscriptâ spiratione actiua, solâ manente filiatione, manebit formale distinctum Filij à Spiritu sancto. Confirmatur, quoniam de facto Filius non constituitur in esse personali spiratione actiua, sed filiatione: ergo per hanc ab omni alia distinguitur.

50. SECUNDA. Si Spiritus sanctus non procederet à Patre, adhuc distingueretur à Patre: ergo etiam si non procederet à Filio, adhuc distingueretur à Filio. Antecedens patet, quia sublata spiratione actiua à Patre, adhuc in eo maneret paternitas, quâ constituitur in esse personæ incommunicabilis & distinctæ à quacunque alia. Consequentia verò probatur, nam ideo per aduersarios, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab illo, quia non opponeretur illi oppositione relatiua, sed tantum disparata: at neque, si Spiritus non procederet à Patre, opponeretur Patri relatiuè, sed tantum disparatè, nam ei tantum relatiuè opponitur, à quo producit: igitur ad distinguendam vnâ personam ab alia in diuinis non est necessaria oppositio relatiua producentis & producti, sed sufficit disparata, qualis esset inter Spiritum sanctum & Patrem, si ab illo non procederet. Confirmatur, nam eadem esset tunc relatio inter Spiritum sanctum & Filium, quæ esset inter Spiritum sanctum & Patrem, si ab ipso non procederet: atqui relatio inter Spiritum sanctum & Patrem esset tantum disparata: ergo si illa sufficienter distingueret Spiritum sanctum à Patre, sufficienter etiam distingueret Spiritum sanctum à Filio.

51. TERTIA. Generatio & Spiratio sunt duæ processiones distinctæ formaliter. Ergo etiam si spiratio non esset à Filio, adhuc distingueretur à generatione Filij. Consequentia patet, quia adhuc maneret formalis ratio generationis, & spirationis, per ordinem ad diuersa principia formalia generandi, & spirandi. Antecedens probatur, nam generatio est per modum naturæ, spiratio verò per modum voluntatis: ergo sunt formaliter distinctæ productiones. Confirmatur, quia productio per modum naturæ est prima produ-

ctio: productio verò per modum voluntatis est secunda productio: sed prima productio excludit secundam; & secunda primam; alioqui non esset prima & secunda productio: ergo & terminus primæ excludit terminum secundæ productionis; alioqui daretur prima productio sine suo primo producto.

52. QUARTA. Implicat eundem terminum produci duabus productionibus adæquatis. Ergo implicat eandem personam diuinam produci generatione & spiratione simul. Antecedens constat: alioqui neutra esset productio per se: nam productio per se est illa, quâ posita ponitur terminus, & quâ sublata tollitur: si autem posset idem terminus produci duabus productionibus adæquatis, non qualibet productione posita, poneretur terminus; nec qualibet sublata, tolleretur. Quia cum idem terminus esset vi alterius productionis adæquatæ, nec altera posita, per se poneretur, cum iam supponatur positus vi alterius productionis adæquatæ; nec altera sublata, tolleretur, cum iam supponatur conseruari vi alterius productionis adæquatæ. Consequentia verò probatur, nam generatio, & spiratio sunt duæ productiones adæquatæ, cum vnaquæque tendat ad terminum totalem diuersum.

53. QUINTA. Implicat duas productiones hypostaticas tendere ad vnum terminum: sed generatio, & spiratio sunt duæ productiones hypostaticæ: ergo implicat, eas tendere ad vnum terminum. Minor constat, quia per generationem producit hypostasis Filij, per spirationem verò hypostasis Spiritus sancti. Maior probatur, quia productio hypostatica tendit ad subsistens per se; ergo ad terminum per se distinctum; alioqui non tenderet ad subsistens per se, nam subsistens per se excludit terminum in alio existentem. Confirmatur, nam ex eo quod Spiritus sanctus non procederet à Filio, nec à Filio tolleretur passiuâ productio hypostaticæ filiationis, nec à Spiritu sancto passiuâ processio hypostaticæ spirationis.

54. SEXTA. De facto Spiritus sanctus non producit à Filio, quia Filius est formaliter, sed quâ spirator est formaliter; cum tamen de facto non solum distinguatur à Filio, quâ spirator est, sed etiam quâ Filius est: igitur remanente in Filio sola filiatione, sublata spiratione, adhuc Spiritus sanctus distingueretur à Filio. Maior probatur, alioqui non esset vnum principium spiratum, si non sola spiratio, sed etiam filiatio constitueret formale principium productum Spiritus sancti: quia tunc principium spiratum constitueretur ex filiatione & paternitate, quæ sunt rationes inter se realiter distinctæ, ac proinde principium ipsum non esset vnum formaliter, sed duplex ex duplici ratione realiter distincta constitutum. Minorem ostendo, tum quia alioqui, quâ Filius est, esset idem cum Spiritu sancto: sicut quia Pater, quâ spirator est, non distinguitur à Filio, est idem cum Filio: sed Filius sola filiatione constituitur in

esse

esse personæ: nam per id constituitur in esse personæ, per quod est incommunicabilis: est autem incommunicabilis per solam filiationem, non per spirationem, quæ communis est etiam Patri: igitur non solum per spirationem, sed etiam per filiationem distinguitur à Spiritu sancto. Consequentia verò primi syllogismi probatur, quia non alio modo comparatur Spiritus sanctus ad Filium nunc, atque compararetur tunc: nam sicut nunc non comparatur ad illum, ut ad principium proximè & formaliter productivum, sed ut ad suppositum disparatum: eodem modo compararetur tunc, si ab eo non procederet. Ergo si nunc realiter distinguitur ab illo, non obstante, quod ad illum non comparatur, ut ad principium proximè productivum; etiam tunc realiter distingueretur, esto ab illo non procederet.

55. SEPTIMA. Eodè modo creaturæ manerent in seipsis constitutæ & distinctæ à Deo, si per impossibile procederent à solo Patre, ac nunc procedentes à tota Trinitate. Ergo eodem modo Spiritus sanctus maneret in seipso constitutus & distinctus à Patre & Filio, si procederet à solo Patre, ac nunc procedens ab utroque.

56. OCTAVA. Amor creatus non procedit à Verbo creato, & tamen distinguitur ab illo: ergo etiam si amor increatus non procederet à Verbo increato, adhuc distingueretur ab illo. Confirmatur, nam, etiam si Filius actu non produceret Spiritum sanctum, quia tamen potens esset illum producere, realiter distingueretur ab illo: quia non solum principium produciens distinguitur à producto, sed etiam principium productivum à producibili.

57. Vnde refert Baconus, in eo casu Spiritum sanctum distinguendum quidem fore à Filio personaliter, non tamen ut Spiritum, sed ut secundum filium & fratrem primi. Quæ illatio falso nititur fundamento, à nobis supra reiecto, nempe ideo Spiritum sanctum non esse Filium, quia procedit à duobus; cum igitur in eo casu procederet tantum ab uno, nempe à Patre, non procederet ut Spiritus, sed ut Filius, non minus quam procedit nunc Verbum. Cæterum falsum est hoc principium, quod assumit: non enim Filius distinguitur à Spiritu sancto, quia ille ab uno, hic procedit à duobus; sed quia unus procedit adæquatè similis principio intelligenti, ac proinde ut genitus, alter non ut adæquatè similis principio volenti, ac proinde non ut genitus, sed ut spiratus.

58. Aureolus verò opinatur, in eo casu Filium non fore distinguendum personaliter à Spiritu sancto, tamen si Spiritus sanctus distinguendus foret personaliter à Filio. Fundamentum ipsius est, quia Filius in esse personæ æquè constituitur spiratione activa, atque generatione passiva: sed in eo casu tolleretur à Filio spiratio activa: ergo tolleretur ipsius personalitas. Nam sublato eo, quod est de quidditate personalitatis, aufertur perso-

nalitas. Adhuc tamen remaneret in eo casu aliquid in Filio, quo realiter distingueretur à Spiritu sancto, nempe *Generari*, quod impossibile est cum *Spirari*. Spiritus sanctus verò remaneret persona perfectè constituta, & distincta à Filio sicut nunc est: quia Spiritus sanctus in esse personæ constituitur per *Spirari*, quod in eo casu esset æquè perfectum, ac nunc est: quia non partim nunc accipit à Patre, partim à Filio, sed totum ab utroque. Ergo cum in eo casu acciperet idem spirari æquè perfectum à solo Patre, ac nunc accipit ab utroque, foret persona æquè perfectæ, ac nunc est. Sed hoc Aureoli fundamentum confutatum est à nobis supra disp. 19. de relationibus, ubi docuimus munus spirationis activæ non esse personas constituere, sed eas fecundas reddere in ratione principij proximè spirativi.

59. SECUNDA sententia S. Thomæ 1. p. q. 36. art. 2. 4. contra Gent. c. 24. de potent. q. 10. art. 5. opusculo 1. contra errores Græcorum cap. 32. Bonaventuræ in 1. dist. 11. art. 1. qu. 1. in argumentis in contrarium. Durandus q. 2. Heruæi q. 1. art. ultimo, Argenti q. 2. art. 2. Marfilij q. 15. art. 3. ad 3. Capreoli qu. unica art. 1. Caiet. & Ferrar. Syluij locis præcit. Bart. Torres 1. p. q. 36. art. 2. Molinæ disp. 3. Bannez ibid. Zumel disp. 2. Valentij puncto 3. Vasquez disp. 147. cap. 4. Suarez l. 10. de Trinit. cap. 2. Granadi disp. 7. Zunigæ disp. 11. dub. 3. Ruiz disp. 68. sect. 4. Philippi Gamachæi cap. 2. negantium, Spiritum sanctum distinguendum à Filio, si ab illo non procederet. In eadem sententiam inclinat Richardus in 1. dist. 11. articulo unico quæst. 2.

60. Quod ad censuram attinet oppositæ sententiæ, Ruiz sect. 5. numero 4. non modo illam improbabilem putat, verum etiam in fide parum tutam censet. Alij autem erroneam & in fide periculosam appellant, quos tacito nomine citat Vasquez, cap. 3. Alij verò apud Zumel temerariam & suspectam. Verum illam ab omni censura liberant citatis locis Vasq. & Zumel, eò quod nullum contra illam sit apertum Ecclesiæ, aut Concilij testimonium; & alioqui, ut vidimus, illa graves habet Authores. Igitur non est, cur illam damnemus. Est ergo hæc tantum probabilior sententia, & conformior principiis fidei, præsertim contra errorem Græcorum, qui iuxta hanc sententiam nequeunt nobiscum saluare Diuinarum personarum Trinitatem, nisi etiā nobiscum admittant processionem Spiritus sancti à Filio, sine qua neque per impossibile hypothese ab illo distinguendus foret.

61. Duo autem sunt principia ad hanc sententiam probandam, alterum desumptum à paritate generationis & spirationis activæ in Patre; alterum à communi illo Theologorum axiomate: *In Diuinis omnia sunt unum, ubi non obuiat relationis oppositio*. Ex primo sic probatur. De facto generatio & spiratio activa non distinguuntur in Patre: ergo nec generatio & spiratio passiva distinguerentur in persona

S. Thomæ.

Bonavent.

Durandus.

Heruæus.

Argentinus.

Marfilij.

Capreolus.

Caietanus.

Ferrar.

Syluius.

Torres.

Molina.

Bannez.

Zumel.

Valentia.

Vasquez.

Suarez.

Granadus.

Zuniga.

Ruiz.

Gama-

chæus.

Richardus.

Censura op-

posita sen-

tentia.

Baconus.

Aureolus.

à Patre procedente, si vna ab alia non procederet. Antecedens saltem de distinctione reali personali est certum apud omnes. Consequentia verò probatur: nam idè generatio & spiratio actiua non distinguuntur in Patre, quia vna non procedit ab alia: ergo cum neque ex prædicta hypothese spiratio passiva procederet à generatione passiva, sed ambæ simul à Patre, vna non distingueretur ab alia. Consequentia patet. Antecedens ostendo: nam generatio & spiratio actiua habent nunc in Patre omnia, quæ haberent generatio & spiratio passiva, si vna non procederet ab alia: & tamen de facto in Patre non distinguuntur: ergo ex eo tantum formaliter non distinguuntur, quia vna non est ab alia. Maior, in qua tantum est difficultas, probatur: nam ideo per aduersarios in ea hypothese generatio & spiratio passiva distinguerentur realiter personaliter inter se, quia vna esset per modum naturæ, altera per modum voluntatis: vna suapte natura esset prima, altera secunda productio: vna opponeretur alteri saltem oppositione disparata: at hæc omnia de facto habent generatio & spiratio actiua in Patre. Siquidem generatio actiua est per modum actiue communicationis naturæ; spiratio verò per modum actiue communicationis voluntatis. Generatio, cum sit per intellectum, virtualiter præcedit spirationem, quæ est per voluntatem. Generatio actiua disparatè opponitur spirationi actiue; cum sint à diuersis principiis formalibus, & respiciant diuersos terminos reales: & tamen nunc neutra distinguitur ab altera in Patre; ergo neque tunc, si vna ab altera non procederet.

62. Respondent aduersarij, idè generationem & spirationem actiuam non distingui inter se realiter, distinguendū autem fore generationem & spirationem passiuam, etiam si vna ab alia non esset, quia non eadem vnitas requiritur in terminis productis, quæ est in principio producete. Etenim possunt ab vno eodemque principio plures distincti termini & passiuæ productiones emanare. Confirmat Baconus loco præcit. art. 3. §. 2. Communicare naturam contrarijs modis, non est habere naturam contrarijs modis: at verò communicari naturam contrarijs modis, est habere naturam contrarijs modis. Cum ergo generari & spirari sit habere naturam contrarijs modis; generare verò & spirare non sit habere naturam contrarijs modis, generari & spirari implicabunt simul in eodem supposito, non autem generare & spirare.

63. Sed contrà, quia licet hoc verum sit de productionibus & productis, quæ non solum distingui possunt per oppositionem relatiuam, sed etiam per limitationem, cuiusmodi sunt productiones & producta creata; falsum tamen est de productionibus & productis, quæ nequeunt distingui per solam limitationem, vt sunt productiones & producta increata. Ad confirmationem negandum est, habere naturam communicatam generatione & spiratione passiva, esse illam habere

modis contrarijs, nisi vna productio sit ab alia. Eodem quippe modo esset natura in producto communicata actu intellectus & voluntatis simul, quo est in producente communicante illam actu intellectus & voluntatis simul. Confirmatur, nam in rebus creatis eodem modo distinguuntur productiones passiuæ per intellectum & voluntatem, quo distinguuntur principia ipsa producentia, productionesque ipsæ actiuæ inter se in sententia eorum, qui actionem distinguunt à passionem. Igitur quòd in Diuinis principium generandi & spirandi, quemadmodum & generatio & spiratio actiua non distinguantur realiter inter se, non est alia ratio, quàm summa vnitas & illimitatio Diuinarum perfectionū, quæ omnem distinctionem impedit, nisi quæ oritur ex essentiali oppositione relatiua procedentis & producentis.

64. Ex secundo verò principio sic probatur: *In Diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio.* Atqui ex data hypothese, nulla esset inter generationem & spirationem passiuam relationis oppositio: Igitur nulla distinctio. Maior est Theologorum axioma, tribuiturque potissimum Anselmo & Boëtio: eoque maximè vtuntur Patres Concilij Florentini ad probandam processionem Spiritus sancti à Verbo. Et confirmatur ex ipsa Diuina vnitate & simplicitate, quæ summa cum sit, naturā suā postulat, vt quæcunque ex proprio conceptu repugnantiam non inuoluunt, sibi realiter idēficet: atqui sola relatiua procedentis & producentis ex suo conceptu repugnantiam inuoluunt. Minor primi syllogismi probatur: nam ex data hypothese Spiritus non procederet à Filio: ergo Spiritus non haberet relatiuam oppositionem procedentis à producente; igitur nec realem distinctionem. Neque disparata oppositio sufficit: tum quia illa non sufficit inter generationem & spirationem actiuam: ergo nec inter generationem & spirationem passiuam. Tum quia de facto Patres realem distinctionem inter Diuinas personas fundant in sola relatione producentis & producti. Quod vnanimi consensu Græci, Latiniq̃ue Patres amplectuntur in Concilio Florentino, præsertim in oratione sæpe citata cap. 6. vbi in confirmationem huius veritatis affertur à Bessarione testimonium Nysseni lib. ad Ablauium, vbi distinctionem inter Diuinas personas tantum ponit in ratione causæ & causati. Ex quo testimonio ipse deducit, Spiritum necessariò procedere à Filio, vt ab illo distinguatur.

Responsio ad argumenta opposita sententiæ.

65. **A**D auctoritatem Anselmi, multi ex nostræ sententiæ sectatoribus putant, illum contrariæ fuisse sententiæ. Verum alij, inter quos S. Thom. q. citata de potentia ar. 5. ad 2. explicant illum, quod non defi-

niuit,

Anselmus.
Boetius.
Patres Concilij Florentini.

Bessarion.
Nyssenus.

Anselmus.
S. Thomas.

Baconus.

nitiuè, sed tantum disputatiuè id asseruerit. Id què constat ex illis verbis: *Et interim aliam causam dicam.* Nondum enim ipse hanc controuersiam ex propria sententia definierat. Caterum cum ipse in eadem epistola sæpe repetat principium illud, *In Deo omnia sunt unum, ubi non obuiat relationis oppositio*, dubitari non potest de illius mente.

66. Ad rationes. Ad primam nego, formale constitutum Filij Dei esse filiationem, ut præcisam ab ordine ad Spiritum sanctum producendum, sed ut aptam ad illum spirandum, ac proinde ut exigentem vim ipsam spirandi. Quam aptitudinem & exigentiam non haberet filiatio, si ab ea non procederet Spiritus. Ex quo patet ad probationem minoris: nã filiatio, quæ de facto constituit Filium in esse personæ, non est quævis filiatio, sed ut apta & habilis ad spirandum, siue ut exigens vim ipsam spirandi. Patet etiam ad confirmationem. Atque ex his constat, de facto Filium sola filiatione radicaliter & virtualiter, seu implicite distinguui à Spiritu sancto, formaliter verò & explicitè spiratione: sicut Pater sola paternitate radicaliter & implicite, spiratione verò formaliter & explicitè distinguitur ab eodem Spiritu. Caterum cum dico sola paternitate aut filiatione, non excludo ipsam aptitudinem & exigentiam virtutis spiratiuæ, implicite imbitam in ipsa paternitate & filiatione, qua talis paternitas & filiatio est.

67. Ad secundam. Dupliciter potest dicta hypothesis fingi, vno modo, si ne mediatè quidem Spiritus sanctus procederet à Patre; alio modo si tantum immediatè ab illo non procederet, interim nõ negata illi processione mediata; qualis est in humanis inter nepotem & auum. Si primo modo; tunc par ratio foret de Spiritu respectu Patris, ac de eodem respectu Filij. Nã sicut ex vna hypothesis nullo modo procederet à Filio, atque aded nullo pacto distingueretur à Filio: ita ex alia hypothesis nullo modo procederet à Patre, atque aded nullo pacto distingueretur à Patre. Si secundo modo; neganda est consequentia: cuius discriminis ratio est, quoniam etsi in eo casu Spiritus non procederet immediatè à Patre, quia tamen mediatè saltem procederet ab illo, sicut nepos ab auo, esset inter ipsum & Patrem mediata oppositio, sufficiens ad distinguendum illum realiter à Patre. Cum non minùs implicet, productum producere suum productorem mediatè, quàm immediatè: si autem Pater tunc esset idem cū Spiritu, Filius producendo immediatè Spiritum, produceret etiam mediatè Patre; atque aded mediatè saltem produceret suum productorem. Neque talis oppositio esset tantum disparata, sed directà, fundata in origine mediata procedentis & producentis, cuiusmodi non esset illa, quæ intercederet inter Spiritum & Filium, si ab illo non procederet, quia inter illos nulla esset, ne mediata quidem oppositio directè fundata in origine producentis & producti, sed prorsus disparata, qualis de facto est inter generationem & spirationem

actiuam, quæ per se sufficiens non est ad distinguendas Diuinas personas. Ex his patet ad probationem consequentiæ, eiusque confirmationem.

68. Ad tertiam. Nego, generationem & spirationem, præciso ordine vnus ab alia, esse inter se formaliter distinctas. Constat de generatione & spiratione actiua, quæ quia ab huiusmodi ordine præscindunt, præscindunt etiam à mutua distinctione. Ad probationem antecedentis negatur cõsequentia: & affertur instantia de generatione & spiratione actiua, quarum illa est per modum naturæ, hæc per modum voluntatis; & tamen neutra distinguitur ab altera. Quoniam ad realem distinctionem nõ sufficit, ut vna sit per modum naturæ, altera per modum voluntatis necessario spirantis, nisi inter eas realis origo intercedat. Ad Confirmationem distinguenda est maior: productio per modum naturæ, est prima productio actu & realiter, nego; virtute & ratione, concedo: atque eo modo, quo illa est prima excludit secundam, nempe virtualiter & ratione explicita; non autem realiter & ratione implicita. Quemadmodum & ipsa generatio actiua est prima virtualiter, excludens tantum ratione explicita spirationem actiuam, non autem prima realiter, actu excludens spirationem actiuam.

69. Ad quartam. Nego consequentiam, eiusque probationem: nam licet de facto generatio & spiratio passiuæ sint duæ productiones adæquatè distinctæ inter se, cum vnæquæque habeat suum terminum realiter distinctum ab alia, nego tamen ex data hypothesis, illas fore duas productiones adæquatè distinctas, sed tantum inadæquatè & virtualiter: quia sicut tunc vna foret persona æquiualens duabus Filij & Spiritus sancti; ita vna productio æquiualens duabus generationis & spirationis passiuæ. Vnde sicut neutra ab alia præcisè esset sufficiens productio termini adæquatè sumptis: ita neutra ab alia præcisè esset adæquata, sed inadæquata productio termini.

70. Ad quintam. Nego tunc fore duas productiones hypostaticas, sed vnā dumtaxat, terminatam ad vnā eandemque indiuisibilem personam, quæ simul esset genita & spirata. Ad probationem verò minoris, negandum est in eo casu per generationem producendam fore hypostasim Filij distinctam ab hypostasi Spiritus sancti, sed vnā & eandem æquiualem ambabus. Vnde nec sequitur, tunc producendam vnā hypostasim in alia, quia non producerentur duæ, sed vna indiuisibilis hypostasis per vnā indiuisibilem productionem. Ad Confirmationem respondeo, hoc ipso, quod tolleretur passiuæ origo Spiritus sancti à Filio, sublatum iri hypostaticam distinctionem eiusdem à Filio: vnde sicut nõ esset tunc eadem distinctio inter generationem & spirationem passiuam, quæ nunc est; ita nec eadem distinctio inter hypostasim Filij & Spiritus sancti: sed vna esset hypostasis vtriusque, quemadmodum & vna productio vtriusque.

71. Ad sextam. Distinguenda est maior. De facto Spiritus sanctus non producit à Filio, ut Filius est, tanquam à principio *Quo*, concedo; tanquam à principio *Quod*, nego. Etenim licet Filius, quia Filius formaliter, non sit proximum principium producendi Spiritum, hoc enim est Spirator, quia Spirator, est tamen principium *Quod*. Nam ipsum principium spirandi *Quo* non intelligitur ad spirandum completum, nisi ut subsistens: subsistit autem subsistentia Patris & Filij formaliter, cum ex se nullam habeat propriam subsistentiam. Terminus autem non solum distingui debet à principio *Quo*, sed etiam à principio *Quod*, ut inductione constat in omnibus. Cuius ratio est, quia principium *Quod* complet hypostaticè principium *Quo*, sine quo hypostatico complemento non est principium *Quo* proximè aptum ad producendum. Vnde ad probationem maioris, nego sequelam: ad hoc enim, ut sit vnum principium spirantium, sufficit ut sit vnum ratione principij *Quo*, nam hoc est, quod immediatè influit in terminum productum. Hoc autem in Patre & Filio est vnum numero, ipsa scilicet spirandi virtus, à qua immediatè procedit spiratio passiva, personæ Spiritus sancti constitutiva. Vnde non eodem modo comparatur nunc Spiritus sanctus ad Filium, ac tunc ex data hypothesi: quia nunc comparatur tanquam ad principium productivum *Quod*, ad quod non compararetur tunc.

Thomistarum
responsio.

72. Aliter respondent Thomistæ ad hoc argumentum, negando minorem, nempe Filium distingui à Spiritu sancto filiatione, sed tantum spiratione, tamen filiatione constituitur in esse personæ. Putant enim in relatiuis principium constitutivum non esse idem cum distinctivo, sed posse rem per vnum constitui, & per aliud distingui. Vnde Filius filiatione constituitur, spiratione verò distinguitur à Spiritu sancto. Et ratio ipsorum est, quia relatio non distinguit, nisi ab opposito correlativo. Quare filiatione non distinguit, nisi à Patre, tanquam ab opposito correlativo; à Spiritu verò solà spiratione, quia solà spiratione illi opponitur. Ex quo inferunt, Filium distingui à Patre filiatione, & tanquam primo constitutivo, & tanquam primo distinctivo; quia respectu Patris filiatione constituit & distinguit: à Spiritu verò distingui spiratione, non tanquam constitutivo, sed solum tanquam distinctivo personæ iam constitutæ per filiationem: quia spiratio non constituit personam Filij, sed supponit constitutam, eamque tantum distinguit ab opposita persona Spiritus sancti. Nec tamen prædicti Authores concedunt, Filium esse idem filiatione cum Spiritu sancto, quia licet filiatione non sit formalis ratio distinguendi à Spiritu sancto, est tamen formalis ratio constituendi personam Filij; & quia formale constitutivum vnius personæ non potest esse idem cum formali constitutivo alterius, etiamsi Filius non distinguatur à Spiritu sancto filiatione, non tamen filiatione erit idem cum persona Spiritus sancti: quia cum

relatio distinguat à suo opposito realiter, si id, cui aduenit relatio, sit persona, necesse est, ut illam distinguat personaliter, non ut personam constituens, sed ut personam constitutam relatiuè distinguens ab opposita persona in esse personali constituta per oppositam relationem. Legantur Caietanus 1. p. q. 36. ar. 2. §. *Ad evidentiam huius difficultatis*, & Ferrarientis 4. contra Gentes cap. 24. §. *Istis suppositis*, & §. *Advertendum tamen*.

Caietanus.
Ferrarientis.

73. Verum hæc responsio, (ut interim cætera taceam, quæ de constitutivo & distinctivo Diuinarum personarum falsa supponit, præsertim contra Patres Concilij Florentini, qui in oratione de vnione c. 6. testantur, Diuinas personas per relationes distingui & constitui) præsentem difficultatem non euacuat. Etenim difficultas erat, an manente formali constitutivo Filij, quæ est solà filiatione, Filius maneret sufficienter constitutus in esse personali distincto à Spiritu sancto. Cæterum si per prædictos Authores Filius sufficienter & adæquatè constituitur in esse personali solà filiatione, præcisà à spiratione seu ordine ad illam; & ex alia parte implicat, personam adæquatè constitutam in suo esse personali esse idem cum quocunque alio, quod non est ipsa; rectè sequitur, quod adhuc præcisò quouis ordine originis Spiritus à Filio, Filius esset persona perfectè constituta in se, atque adeo distincta à Spiritu sancto.

Impugnatur
Thomistarum
responsio.

74. Ad septimam. Nego consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam creaturæ adæquatè procedunt à Deo, ut Deo, tam in ratione principij *Quo*, quam in ratione principij *Quod*. Nam Deus, etiam ut præcisus à subsistentijs relatiuis, est completum principium productivum creaturarum, quia etiam ut sic est à creaturis perfectè distinctus, perfectèq; in seipso existens: siquidem à subsistentijs relatiuis non accipit rationem existendi, sed solam incōmunicabilitatem. Spiritus verò Sanctus procedit à Deo, ut Spiratore: Spirator autem non est perfectè distinctus, perfectèq; existens, nisi subsistentiâ relatiuâ Patris & Filij. Spiratio enim, quæ est proximum principium producendi Spiritum sanctum, non perfectè existit existentiâ propriâ: vnde in existendo pendet quodammodo ab existentiâ paternitatis & filiationis; ac proinde in ipsa ratione existendi, quæ ad producendum essentialiter requiritur, pendet quodammodo ab existentia relatiua paternitatis & filiationis. Natura verò Diuina, quæ est proximum principium creaturarum perfectè existit existentiâ propriâ, virtualiter distincta ab existentijs relatiuis personarum.

75. Ad octauam. Nego consequentiam: quoniam amor creatus, utpotè finitus & limitatus, distinguitur à Verbo creato per suum esse absolutum: vnde etiamsi ab illo non procedat, poterit tamen ab illo realiter distingui: Amor verò increatus, utpotè illimitatus & infinitus, non solum in ratione absoluta amoris, sed etiam in ipsa ratione respectiva notionalis seu personalis amoris, distingui nequit à

Verbo

Verbo Divino, nisi ab eo realiter procedat. Ad confirmationem respondeo, adhuc in ea hypothesi Spiritum sanctum distinctum iri à Filio, per aptitudinalem processionem ab illo. Nam hoc ipso, quo Filius exigeret producere Spiritum sanctum, haberet aptitudinem ad illum producendum: ergo hoc ipso haberet principium illi relativiè oppositum in ratione productiui, cui in Spiritu sancto responderet producibilitas relativiè opposita productiuitati.

SECTIO IV.

An Spiritus sanctus equaliter procedat à Patre & Filio?

76. **R**ATIO dubitandi est multiplex: Prima desumitur ex auctoritate Patrū. August. 15. de Trinit. cap. 17. affirmat, Spiritum sanctum principaliter de Patre procedere; idque non absolute, ut nonnulli interpretantur, sed comparatiuè ad Filium: *Ideo, inquit, addidit principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur.* Hieronymus, seu quis alius auctor sit in explanatione Fidei ad Cyrillum, quæ habetur in octauo tomo, docet, Spiritum sanctum de Patre proprie esse & procedere. Damascenus l. 1. Fidel. c. 18. Spiritum sanctum appellat *medium Ingeniti, & Geniti, & per Filium Patri coniunctum.* Nyssenus libro ad Ablauū columna vltima: *Aliud, inquit, continetur, & sine medio ex primo est; (intelligit Filium) aliud verò per id, quod immediatè & ex continenti est, nempe Spiritus.* Ioannes Latinus in Concil. Florent. sess. 24. dū de Filio loquitur: *Producit, inquit, & ipse Spiritum sanctum non principaliter, uti Pater.* Huc accedit communis ille loquendi modus Gregorū Patrū, quem etiā usurpat Hilarius libro vltimo de Trinitate in fine, & approbat Eugenius IV. in decreto de vnione, *Spiritum sanctum ex Patre per Filium procedere.* Quæ omnia, ut patet, aliquam inæqualitatem processionis Spiritus sancti à Patre & Filio indicāt.

77. SECUNDA dubitandi ratio sumitur ex varijs rationibus. Prima sit, Spiritus sanctus à Patre procedit per virtutem à se; à Filio verò per virtutem ab alio comunicatam: non igitur æquè à Patre & Filio procedit. Consequentia probatur, nam propterea effectus creatus non æquè procedit à causa prima, & secunda, esto ab utraque eadē indiuisibili actione procedat, quoniā à prima procedit per virtutem à se, à secunda verò per virtutem ab alio comunicatam. Ergo etiā Spiritus sanctus eadem indiuisibili processione procedat à Patre, & Filio, quia tamen à Patre procedit per virtutem à se, à Filio verò per virtutem ab alio comunicatam, non æquè ab utroque procedit. Confirmatur, ex illo principio Aristotelico, *Propter quod unumquodque tale, & illud magis:* Atqui Filio conuenit spirare propter Patrem: ergo magis conuenit Patri spirare, quàm Fi-

lio. Secunda. Spiritus sanctus procedit à Filio immediatè, quia nullo mediante supposito; à Patre verò mediātè, quia mediante Filio: igitur non eodem modo procedit à Filio, atque à Patre.

78. TERTIA. Pater habet vim spirandi prius origine, quàm Filius: ergo non eodem modo per eam Spiritus sanctus procedit à Patre, atque à Filio. Antecedens patet, nam quidquid habet Filius, habet Pater cum virtute id communicandi Filio, quod est habere prius origine. Consequentia verò probatur, nam si prius origine Pater habet vim spirandi, prius etiam origine spirat: nam qui prius origine habet virtutem, prius etiam origine habet actum talis virtutis: ergo prius origine Spiritus sanctus procedit à Patre, quàm à Filio. Confirmatur, quia vis spiratiua in Deo non liberè, sed necessariò producit; ergo prius quàm illa communicetur Filio, prodit in actum spirandi, quia nihil accipit à Filio, quo compleatur in ratione productiui, cum tota vis spirandi adæquatè sit in Patre.

79. QUARTA. Spiritus sanctus procedit à Filio, ut à Verbo bonum immediatè proponente; à Patre verò, ut à proferente Verbum: ergo immediatius procedit à Filio, quàm à Patre. Antecedens constat, quia Spiritus sanctus procedit ut amor: amor autem essentialiter procedit à Verbo ostendente bonū. Consequentia verò probatur, quoniam Verbum immediatius influit in amorem, quàm proferens Verbum: quia Verbum influit per seipsum immediatè, ostendens obiecti bonitatem; proferens autem Verbum influit mediante ipso Verbo. Confirmatur, quia Spiritus sanctus procedit, ut amor reciprocos Patris & Filij; ergo ex amore Patris tendente in Filium, & ex amore Filij tendente in Patrem: ergo diuerso modo procedit ab utroque.

80. QUINTA. Pater respectu virtutis spiratiuæ se habet ut *Proprietarius*; Filius verò ut *Usuarius*. Sed *Proprietarius* magis propriè re possidet, quàm *Usuarius*, quia *Proprietarius* in vrenda re, quam possidet, à nullo pendet: *Usuarius* verò pendet ab alio. Ergo magis propriè spirat Pater, quàm Filius. Maior probatur: quia Pater in spirando à nullo pendet: Filius verò in spirando pendet à Patre. Confirmatur: nam magis propriè conuenit alicui, quod conueniat à se, quàm quod conueniat ab alio. Sed spirare conuenit Patri per se; Filio verò ab alio: ergo magis propriè spirare conuenit Patri, quàm Filio. His tamen non obstantibus,

81. Dicendum est cum S. Thoma 1. p. q. 36. art. 3. & cum communi sententia Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 12. & 29. cap. vlt. Spiritum sanctum æquè procedere à Patre, atque à Filio. Nec prius aut perfectius, nec principalius aut magis propriè immediatiusque esse ab vno, quàm ab alio. Hanc veritatem expressis verbis docuit Anselmus episcopus de processione Spiritus sancti c. 16. *Non est, inquit, Spiritus sanctus prius de Patre, quàm de*

S. Thomas.
Scholastici.
Magister.

Anselmus.

Filio, nec de Filio, quàm de Patre: nec maior, nec minor est existens de Patre, quàm existens de Filio; nec magis, nec minus est de vno, quàm de altero. Vbi etiam huius veritatis rationem assignat: quia videlicet Pater & Filius producunt Spiritum sanctum per vnam eandemque virtutem spiratuiam, indiuisibiliter existentem in vtroque: vbi autem est vna virtus productiua, non potest esse inæqualitas in ipsa productione.

82. Vnde sic argumentor ad prædictam veritatem confirmandam. Omnis inæqualitas aut est durationis, aut originis, aut perfectionis, aut maioris minorisque coniunctionis, immediationisque præsentiae producētis cum producto. Sed nulla inæqualitas ex his reperitur in processione Spiritus sancti respectu Patris & Filij: non igitur Spiritus sanctus inæqualiter procedit à Patre & Filio. Maior constat à sufficiente partium enumeratione: nam si qua alia inæqualitas excogitari potest, ad vnam ex his faciliè reduci potest. Minor patet primò de inæqualitate durationis: nam omnes personæ Diuinæ sunt æternæ, cum nulla extiterit prior alia.

83. Probatur secundò de inæqualitate originis: nam licet Pater sit prior origine Filio quoad virtutem ipsam spiratuiam, quam Pater communicat Filio simul cum ipsa natura, non est tamen origine prior quoad actum ipsum spirandi. Cuius ratio est, quia id tantum dicitur prius origine, quod à principio communicatur termino. Id autem à principio communicatur termino, quod origine præcedit in ipso principio: sed actus spirandi non præcedit origine in Patre, antequam eliciatur à Filio: ergo non est prior origine in Patre, quàm in Filio. Maior patet, quia illud est prius origine, quod est causa & principium essendi alteri; ac proinde quod ex vno, tantquam ex causa vel principio communicatur alteri. Minor assumpta constat, quia nulla causa vel principium potest actum communicare alteri, quod actu formaliter prius origine non præhabet in se. Igitur si Pater communicat Filio actum spirandi, debet illum prius origine præhabere in se actu & formaliter. Minor verò subsumpta probatur, quia si actus spirandi prius origine præcederet in Patre, quàm eliceretur à Filio, non posset Filius Spiritum sanctum producere, quia reperiret illum productum per actum spirandi Patris origine priorem. Confirmatur, nam ita se habet actus spirandi in Patre & Filio, respectu productionis Spiritus sancti; sicut actus creandi in omnibus Diuinis personis respectu productionis ad extra: sed actus creandi non est prior origine in vna persona, quàm in reliquis, esto virtus ipsa creandi sit prius origine in vna, quàm in alijs: ergo nec actus spirandi, erit prior origine in Patre, quàm in Filio, esto virtus ipsa spirandi sit prior origine in Patre, quàm in Filio.

84. Probatur tertio de inæqualitate perfectionis: nam omnis perfectionis inæqualitas, quæ in Spiritu sancto esse posset respectu

Patris & Filij, vel esset ex parte virtutis spiratuiæ, vel ex parte applicationis virtutis ad spirandum: ex neutro capite esse potest: ergo. Non ex parte virtutis spiratuiæ, nam cum hæc sit vna numero indiuisibiliter existens in vtroque, nullam patitur perfectionis inæqualitatem, cum nihil possit sibi ipsi esse inæquale. Neque ex parte applicationis virtutis ad spirandum: nam hæc eadem necessitate & intimitate cum termino spirabili applicatur ex parte Patris, atque ex parte Filij: nam & vterque spirat necessariò, & vterque per vim spiratuiam coniungitur cum termino spirabili, per eiusdem naturæ & volūtatis identitatem. Ergo neque ex hoc capite oriri potest aliqua perfectionis inæqualitas. Confirmatur, nam si esset vna numero vis productiua in duobus suppositis eodem modo, & per eandem intimam præsentiam applicatis ad agendum, non posset effectus diuerso modo procedere ab vno, atque ab alio.

85. Reliqua ex dictis faciliè deducuntur. Nam principalis ab vno, quàm ab alio procedere, vel connotat principalem virtutem in producente, vel principalem modum in producendo: atqui probatū est, neutro modo Spiritum sanctum principalis ab vno, quàm ab alio procedere: ergo. Item magis propriè ab vno, quàm ab alio procedere, aliquam importat vel in virtute productiua, vel in modo producendi inæqualitatem: ratione cuius magis propriè competit termino procedere ab vno, quàm ab alio principio. Tandem immediatius ab vno, quàm ab alio procedere, vel indicat maiorem propinquitatem virtutis productiue, aut suppositi producentis; vel certè aliquam subordinationem virtutis inferioris ad superiorem in producendo, qualis est inter instrumentum & causam principalem; inter causam secundam & primam: immediatius enim dicitur effectus procedere ab instrumento, quàm à causa principali; à causa secunda, quàm à prima: eò quod instrumentum determinat causam principalem, & causa secunda primam ad agendum: nullum autem horum in processione Spiritus sancti respectu Patris & Filij reperitur, cum vterque æquali, imò eadem numero virtute, eademque coniunctione seu identitate eiusdem numero naturæ & voluntatis, eodemque modo, nullà subordinatione inferioritatis ad superioritatem inter eos intercedente.

86. Atque in his, saltem quoad rem ipsam attinet, omnes ferè cōueniunt. Molestior cōtrouersia superest de modo loquendi, quæ tota ferè consistit in quibusdam locutionibus, an, & quousque illæ sint admittendæ: potissimæ sunt istæ. Prima, *Pater principalis spirat, quatenus spirat à se.* Hanc admittunt Bonauent. in 1. dist. 12. q. 1. & 2. Durand. q. 2. Mayro. q. 1. Marfil. q. 15. art. 2. concl. 4. nec illam rejicit Scotus q. 2. ad argumenta. Verum hæc cōfutata manet ex dictis. Vnde vniuersalis regula sit, omne comparatiuum in hac materia esse vitandum, quia omne comparatiuum vi propriæ significationis importat inæqualitatem inter

Bonauent.
Durandus.
Mayronus.
Marfilus.
Scotus.

extrema

extrema cōparata. An autem illa admittenda sit in sensu absoluto, quo pacto illam admittunt Henricus in summa art. 54. q. 7. ad 2. Aureol. in 1. dist. 12. art. 2. Oham. q. 3. Gabriel q. 3. in fine. Affirmant aliqui docti recentiores; quibus assentior. Fundamentum est, quia in sensu absoluto nulla fit comparatio, sed tantum affirmatur de Patre, quod reipsa illi conuenit: non tamen in eodem sensu absoluto illa enunciarī poterit de Filio, ut iidem docti recentiores adnotarunt: quoniam vox, *Principaliter*, importat auctoritatem principij, quæ soli Patri conuenit.

87. SECUNDA propositio est Scoti loco præcit. *Filius non ita propriè spirat, sicut Pater.* Huic persimilis est illa, quam præcit. loco docet Henricus, *Solus Pater propriè spirat;* eò quod solus Pater spirat virtute maximè propriâ, quia spirat virtute à se, & à nullo accepta. Verum hæc etiam est reiicienda, cum contineat sensum comparatiuum, qui semper in hac materia est suspectus. Vnde neutra sine expressa declaratione est admittenda.

88. TERTIA propositio est Bonauent. præcit. q. 1. & Marfilij ibidem: *Pater prius auctoritate spirat.* Hanc puto admittendam, quoniam est explicatio illius, quam suprà censuimus admittendam, nempe: *Pater principaliter spirat*, nam quod hæc dicit implicite, illa importat explicitè. Ratio verò est, quia verè Patri conuenit spirare ut primo principio: at hoc tantum importat prædicta locutio: ergo.

89. QUARTA propositio est Henrici loco præcit. ad 1. & Gabrielis art. 2. concl. 1. *Pater & Filius quantum ad ordinem personarum producentium non eque, seu uniformiter spirant:* eò quod Pater spirat ut persona à se, & origine prior; Filius verò ut persona ab alio, & origine posterior. Hanc etiam cum prædicta declaratione puto admittendam, quidquid in oppositum opinetur Palatius in 1. dist. 12. disp. vnica in fine. Est tamen aduertendum, quod in hac propositione ordo personarum producentium debeat tantum se tenere specificatiue pro personis, quæ spirant, non reduplicatiue pro personis ut spirantibus. Quod autem sit talis propositio admittenda, patet: quia cum iste ordo originis à parte rei intercedat inter Patrem & Filium, poterit in ipsa propositione explicari. Quod autem illa sit admittenda cum prædicta limitatione, probatur, quia licet inter Patrem & Filium, tanquam inter personas spirantes intercedat ordo originis, non tamen talis ordo inter illas intercedit, ut formaliter spirantes; cum non prius spirandi actus sit à Patre, quam à Filio: nam prioritas & posterioritas originis est tantum inter ea, quæ per realem productionem communicantur personis: actus autem spirandi non communicatur Filio à Patre per realem aliquam productionem formaliter, sed tantum radicaliter in ipsa virtute spiratiua.

90. Eodem originis ordine personarum producentium spectato, concedenda est

etiam illa locutio, quam cum Richardo Victorino 5. de Tri. admittunt omnes Scholastici, *Spiritus sanctum non solum esse à Patre immediate, sed etiam mediatè, à Filio verò tantum immediate.* Quod explicant exemplo Abelis procedentis ab Adamo immediate per generationem, & simul mediatè per Euam matrem, quæ ab eodem Adamo processerat. Eodem modo Spiritus procedit à Patre, & immediate, quia immediate exit à virtute spiratiua ipsius; & simul mediatè, quia simul exit à virtute Filij communicata à Patre. Vbi vides, hanc processions mediationem à Patre non consistere formaliter in ordine ad ipsam vim spirandi, quæ cum sit vna numero in utroque, nullum admittit medium; sed tantum in ordine ad personam Filij, quatenus processio Spiritus sanctus præsupponit illam origine priorem, quæ est veluti medium non secundum vim spiratiuam, sed secundum personalitatem, quatenus supponit posteriori Patri, & prior Spiritu, ac proinde ut medium inter Patrem & Spiritum sanctum ad illum spirandum. Filius verò, quia non supponit aliam personam à se productam, quæ per communicationem eiusdem virtutis simul concurrat ad eundem Spiritum producendum, non dicitur ab eo mediatè Spiritus procedere.

91. QUINTA propositio est, quam omnes Scholastici admittunt cum Magistro in 1. dist. 12. & cum S. Tho. 1. p. q. 36. art. 3. *Pater spirat per Filium, siue mediante Filio.* Hanc docent Patres Græci: nec repugnant Latini: quam & approbat Eugenius IV. in decreto de vnione, declarans, hunc modum loquendi huc tendere, ut quod apud Latinos significat particula *Ex*, apud Græcos significare particulam *Per*: eandem locutionem sæpe usurpat Scriptura Ioan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Ad Colof. 1. *Omnia per ipsum creata sunt.* Cuius ratio est, quia propositio *Per* non semper denotat causam instrumentalem, sed interdum etiam principalem; id quæ non tantum apud Ecclesiasticos, sed etiam apud Prophanos scriptores: etenim non solum dicimus, Rex operatur per Legatum, tanquam per instrumentum sed etiam Legatus per Regem, tanquam per causam principalem.

92. Maior difficultas est, an sit admittenda eius conuersa: *Spiritus procedit à Filio per Patrem, seu mediante Patre.* Ratio dubitandi est, quia sicut rectè dicitur, Rex operatur per Legatum, & Legatus per Regem: ita rectè dicitur, *Pater spirat per Filium, & Filius per Patrem.* Quocirca admittunt illam Durandus in 1. dist. 12. q. 3. ad argumenta, Torres 1. p. q. 36. art. 3. Ruiz disp. 69. sect. 3. Fundamentum eorum est, quia hæc propositio habere potest proprium sensum, nempe quod Filius spiret per virtutem communicatam à Patre. Confirmant, nam Prouer. 8. creati Reges regnare, & iusta decernere dicuntur per ipsam sapientiam increatam.

93. Reiicit verò illam S. Thomas loco

Richardus.
Victorin.
Scholastici.

Omnes
Scholastici.
Magister.
S. Thomas.
Patres Græci & Latini.
Eugen. IV.

Ioan. 1.
Ad Colof. 1.

Durandus.
Torres.
Ruiz.

Prouer. 8.

S. Thomas.

præcit. ad ultimum: cuius rationem assignat: quia operari per alium importat operari per medium: atqui Pater non est medium, per quod spiret Filius, neque ratione virtutis spiratiuæ, cum sit eadem numero in utroque neque ratione personæ, cum Pater non sit origine medius inter Filium & Spiritum sanctum: ergo. Nec est par ratio de Legato respectu Regis, quia licet Rex non sit medium, per quod Legatus operatur, est tamen virtus applicans virtutem Legati ad operandum; ratione cuius applicationis rectè dici potest, Legatus operatur per Regem: & creati Reges per increatam sapientiam. At verò nullus est ordo inter Patrem & Filium secundum virtutem spirandi, ratione cuius Filius dici possit spirare per Patrem. Vnde hæc posterior sententia tutior est, & in praxi omnino seruanda, præsertim cum illa nunquam vtantur Patres, aut Scriptura: licet prior sententia nullam mereatur censuram.

94. Vltimò dubitatur, an sit admittenda hæc alia: *Filius spirat propter Patrem*: nam videtur eadem cum præcedente, & habere eundem sensum cum illa; nempe propter virtutem acceptam à Patre. Vnde in hoc sensu explicat August. tract. 27. in Ioan. illam propositionem Christi, *Ego uiuo propter Patrem*, quæ æquiualeat huic: *Quia ipse*, inquit, *de illo, non ille de ipso est*. Quare admittit illam Palatius in 1. dist. 12. disp. vnica, per analogiam ad hanc: *Ego uiuo propter Patrem* Ioan. 6. nam sicut hæc est vera ratio vitæ per originem Filio à Patre communicatæ: ita & illa ratione virtutis spiratiuæ per originem ab ipso Patre Filio communicatæ. Propter has rationes idem puto esse iudicium de hac, ac de præcedente propositione. Vnde sicut illam absolutè admittendam non censuimus, non tamen censurâ aliquâ dignam putauimus: ita neque hanc absolutè admittendâ iudicamus, tametsi nullâ censurâ dignam existimemus.

Solutio argumentorum.

95. **A**D primam rationem dubitandi ductam ex Patribus: & primò ad Augustinum concedo, illum non absolutè, sed respectiue ad Filium dixisse, Spiritum sanctum principaliter procedere à Patre: Verum in quo sensu id ipse dixerit, statim se explicat: *Ideo*, inquit, *addidi principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur: Sed hoc quoque* (nota rationem) *illi Pater dedit*. Ea igitur dumtaxat ratione sanctissimus hic Pater Spiritum sanctum respectiue ad Filium à Patre principaliter procedere, dixit, quia à Patre procedit, vt à primo principio & fonte totius Deitatis.

96. Secundò de Hieronymo apertè constat, illum non vtriusque nomen *Proprie* comparatiue, sed absolutè: siquidem infra circa medium id etiam tribuit Filio: *De Patre*, inquit, *Filius & Spiritus sanctus proprie & verè de Patre Filioque procedit*.

97. Tertiò, Damascenus ideo Spiritum sanctum *Ingeniti*, *Genitique medium* appellat, quia procedit vt nexus & amor reciprocus vtriusque, coniungitque per Filium Patri, tanquam per medium non in ratione spirationis, aut virtutis spiratiuæ, sed in ratione dumtaxat personæ prioris origine respectu sui, posterioris verò respectu Patris. In eodem sensu locutus est Nyssenus, cum dixit, Filium esse ex Patre *sine medio*, Spiritus verò *per id, quod immediate ex continenti est*: intelligit enim *medium* personale, non productiuum.

98. Quartò ad Ioannem Latinum dico, illum in eo tantum sensu affirmasse, Spiritum non principaliter ex Filio procedere, vt ex Patre, in quo id soliti sunt dicere Patres, nempe vt ex primo principio & fonte totius Deitatis; statim enim ibidem subdit, *Is enim*, scilicet Pater, *est radix & fons Deitatis*. Vltimò ad modum illum loquendi Græcorum Patrum, constat ex dictis.

99. Ad rationes respondeo. Ad primam nego consequentiam. Ad cuius probationem nego, idè præcisè effectum creatum non æquè procedere à causa prima & secunda, quia à prima procedit per virtutem à se, à secunda verò per virtutem ab alio communicatam; sed quia à prima procedit per virtutem altioris ordinis, & in operando independentem; à secunda verò per virtutem inferioris ordinis, & in operando dependentem; licet igitur ab utraque causa procedat eadem actio indiuisibili, non tamen ab utraque procedit per eandem virtutem indiuisibilem, quo pacto procedit Spiritus sanctus à Patre & Filio; quodque necessarium est, vt terminus productus dicatur vniuersimode procedere ab utroque principio producente: vnde fit, vt actio ipsa effectus creati non æquè proficiatur à prima, atque à secunda causa: nam à prima proficiatur independentior & vniuersalior; à secunda verò dependentior & limitatior: nam iuxta modum essendi virtutis actiue proficiatur actio: quippe modus agendi sequitur modum essendi.

100. Ad Confirmationem Resp. si tale principium valeret in diuinis, multò fortius illud valeret in genere causæ formalis, seu quasi formalis: atqui in hoc genere non valeret; falsum quippe est: Filius & Spiritus sanctus est Deus, sapiens, omnipotens, iustus propter Patrem; ergo Pater est magis Deus, sapiens, omnipotens, iustus. Ratio igitur, cur in diuinis hic modus argumentandi non concludat, est, quia forma, in qua fit comparatio, non est ab extremis ipsis, quæ comparantur, distincta, sed eadem numero: eadem namque est Deitas, sapientia, omnipotentia, iustitia in omnibus diuinis personis, quæ secundum has perfectiones comparantur: nequit autem vna & eadem numero forma in distinctis suppositis existens suscipere magis & minus. Cum igitur virtus spiratiua, secundum quam inter Patrem & Filium fit comparatio, sit eadem numero in utroque, non

potest

Augustin.

Palatius.

Ioan. 1.

Augustinus
& reliqui
Patres ex-
plicauerunt.

Hieronymus.

Damascenus.

Nyssenus.

Ioannes
Latinus.

potest in vno esse maior, intensior, vel perfectior, quàm in alio.

101. Ad secundam. Distinguo antecedens: procedit Spiritus sanctus à Patre mediàtè, mediatiōe virtutis, nego; mediatiōe suppositi; & rursus subdistinguo, mediatiōe suppositi vt spirantis, nego; quia vt sic formaliter Filius non mediāt, sed est idem prorsus cum Patre conspirante; in ratione suppositi specificatiuè sumpti, quatenus Filius supponitur origine mediū inter Patrem & Spiritum, concedo: vnde consequentia est nulla: nam vbi vis productiua est eadem, etiamsi supposita producentia sint diuersa, nulla sequitur in productione, vel in producto inæqualitas.

102. Ad Tertiam. Nego consequentiam: & ad eius probationem, nego sequelam. Ad cuius probationem concedo, quod qui prius origine habet virtutem, prius etiam origine habet actum talis virtutis, si aliud non obstat: in proposito autem obstat, quoniam quando vis spiratiua prodit in actum spirandi, supponitur eadem virtus communicata Filio: ac proinde per illam spirat etiam Filius: quia cū sit eadem numero, necessariò spirat in quacunque persona reperitur. Antecedens ostendo, nam actus virtutis generatiuæ in Patre præcedit actum virtutis spiratiuæ, sed per actum virtutis generatiuæ gignitur Filius, cui statim cum natura generantis communicatur vis ipsa spiratiua: igitur quando vis spiratiua prodit in actum spirandi, reperitur per generationem communicata Filio: ac proinde etiam Filius per eam spirat. Ad confirmationem negatur consequentia. Ad cuius probationem dico, rationem, cur virtus spirandi non prodeat in actum ante generationem Filij, non esse, quia à Filio expectat complementum virtutis ad spirandum, sed propter naturalem ordinem generationis, quæ essentialiter supponitur ad spirationem.

103. Ad quartam. Nego consequentiam: nam tunc Verbum influit immediatius in amorem, quando in illum influit per distinctam virtutem, vt contingit in nobis; secus quando in illum influit per eandem numero virtutem, vt in Deo. Ad confirmationem negatur posterior consequentia: nam amor, ex quo procedit Spiritus sanctus non est diuersus in Patre & Filio, sed vnus & idem. Vnde ipsa reciproca tendentia amoris Patris in Filium, & Filij in Patrem, est in vtroque: quia non est tendentia notionalis, sed essentialis & obiectiua: quo pacto dicitur Deus nosse & amare seipsum. Vnde sicut inter cognoscentem & cognitum, amantem & amatum nulla est distinctio realis in Deo: ita nec inter amorem, quo Pater amat Filium, & ipsum Filium vt amatum; nec inter amorem, quo Filius diligit Patrem, & Patrem ipsum vt dilectum, est aliqua realis distinctio: nam licet inter eos sit realis distinctio in ratione producentis & producti, nulla tamen est in ratione cognoscentis & cogniti, amantis & amati: eò quod cognitio & amor nullum dicit realem respec-

ctum ad obiectum cognitum, & amatum in Deo.

104. Ad quintam. Neganda est maior: nam *vsuarius* solum habet vsum, non proprietatem rei. Filius autem Dei non solum habet vsum virtutis spiratiuæ, sed etiam proprietatem æquè perfectam, ac Pater: quia cum eadem omnino perfectione, & necessitate eam possidet ac Pater: hoc tantum discrimine, quod Pater illam habet à se, Filius verò à Patre: quod discrimen non tollit, quin Filius illam possideat cum eadem proprietate, cum qua illam possidet Pater. Quemadmodum eadem proprietate Filius est Deus, quā est Pater, esto Pater Deitatem habeat à se, Filius verò à Patre. Cuius ratio est, quoniam proprietates rei immediatè sequitur ad possessionem: possessio autem, quando cum eadem necessitate, & plenitudine dominij competit vtrique, licet vni competat à se, alteri ab alio, est æquè perfecta in vtroque; ac proinde eandem ponit in vtroque rei proprietatem. Ad probationem verò maioris negandum est, Filium in spirando propriè dependere à Patre: quoniam dependentia non importat solam communicationem virtutis ab alio, sed aliquam etiam imperfectionem in ea habenda, ac possidenda: cum igitur Filius eandem virtutem spirandi cum eadem perfectione & plenitudine essendi possideat, quā possidet Pater ipse, non poterit dici in spirando dependere à Patre.

105. Ad confirmationem distinguenda est maior: magis propriè conuenit alicui, quod conuenit à se, quàm quod conuenit ab alio extrinsecè, aut liberè producente, concedo: quod conuenit ab alio intrinsecè, & necessariò communicante cum eadem omnino perfectione, nego. Licet igitur Patri æterno conueniat virtus spiratiua à se, Filio verò à Patre; quia tamen Filio non conuenit hæc virtus à Patre, tanquam à principio extrinsecò, aut liberè producente, sed tanquam à principio intrinsecò & necessario communicante, cum eadem planè perfectione & plenitudine essendi, quā illam habet principium ipsum, æquè propriè illa est Filij ac Patris: quia non minore necessitate & intrinseca exigentia illam postulat habere Filius, quàm Pater: cum non minus Filius, quàm Pater sit essentialiter Deus.

106. Ex dictis definiri potest illa quæstio. An Spiritus sanctus procedat eodem modo à Patre, atque à Filio? Ratio aliqua dubitandi est: quoniam non eo ipso, quo ab illis procedit æqualiter, procedit eodem modo: nam personæ Diuinæ procedunt æqualiter à suis principijs, quia procedunt cum æquali perfectione, non tamen procedunt eodem, sed diuerso modo, quia vna procedit per generationem, altera per spirationem, qui sunt modi formaliter diuersi: ergo etiamsi Spiritus sanctus æqualiter procedat à Patre & Filio, non tamen inde sequitur, illum procedere eodem modo. Confirmatur primò: nam Spiritus sanctus vi sue proprietatis personalis per se postulat

se postulat

se postulat procedere à Patre & Filio, ut diuersis suppositis: igitur non potest eodem modo ab illis procedere: alioqui non postularer per se ab illis, ut à diuersis suppositis procedere; quia non potest terminus per se diuersa principia exigere, nisi propter diuersum modum producendi principiorum. Confirmatur secundò: nam Spiritus per se postulat procedere à Filio, ut à Verbo; à Patre verò, ut à locutore seu proferente Verbum: ergo non eodem modo procedit ab vno, atque ab alio. Nihilominus

Suarez.
Ruiz.

107. Dicendum, Spiritum sanctum non solum procedere æqualiter, sed etiam eodem modo à Patre & Filio. Docent hoc doctissimi recentiores Suarez lib. 10. de Trinit. c. 3. in fine, & Ruiz disp. præcitata, sectione ultimâ. Fundamentum est, quia formale principium adæquatum, à quo Spiritus sanctus procedit, est idem numero in Patre & Filio cum summa necessitate determinatum ad vnum terminum producendum, videlicet ipsa virtus spiratiua. Porro terminus procedens ab vno eodemque principio formali summè determinato ad producendum, non potest, nisi vno eodemque modo ab illo procedere. Minor patet: nam omnis diuersitas modi procedendi oriri debet ex aliquo principio formali diuerso. Maior primò constat ex Concilijs Lugdunensi sub Gregorio X. & Florentino definitiuis Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio *tanquam ab vno principio, & vnica spiratione.*

Concilia
Lugdun. &
Florentin.

108. Secundò ratione: nam si non sola virtus spiratiua Patri Filioque communis, esset formale principium adæquatum Quo Spiritus sancti, non totum principium spiratiuum esset in Patre, nec totum in Filio, sed partialiter in Patre, & partialiter in Filio. Ex quo vterius sequeretur, principium spiratiuum in Patre intrinsecè compleri in ratione formaliter productiui per filiationem. Nec vnica esse spirationem actiuam in vtroque, sed duplicem, alteram partialem in Patre, alteram partialem in Filio: nam hæc in mea sententia multiplicatur ad multiplicationem principij formalis productiui. Confirmatur, nam vna numero virtus summâ necessitate determinatâ ad vnum terminum producendum, qualis est virtus spiratiua diuina, non potest, nisi vnum numero modum producendi habere: igitur si formale principium productiuum Spiritus sancti est vna numero virtus summâ necessitate determinatâ ad vnum terminum producendum, non potest, nisi vno numero modo illum producere.

109. Vnde ad rationem dubitandi concedo, non ex eo præcisè Spiritum sanctum procedere eodem modo à Patre & Filio, quia ab illis procedit æqualiter, hoc est, per æqualem virtutem vtriusque, sed quia ab illis procedit, ut ab vno principio formali per vnam numero virtutem, ad vnum terminum producendum summâ necessitate determinatam. Ad priorè confirmationem concedo, Spiritum sanctum vi suæ personalis proprietatis per se postulare

duo supposita diuersa, non quidem in ratione principij formalis, quoniam hoc est vnum & idem in vtroque, sed in ratione suppositorum producentium. Cum enim Spiritus sanctus vi suæ personalis proprietatis procedat, ut reciprocos amor Patris & Filij, necessariò postulat Patrem & Filium sese mutuo diligentes; sed alterum postulat ut Verbum productum, alterum ut Verbi productorem: nequit enim amor æternus, absque Verbo increato infinitum bonum ostendente, produci. Vnde ex sola exigentia diuersorum suppositorum producentium non arguitur in termino exigente diuersus modus producendi, nisi cum diuersitate suppositorum producentium misceatur diuersitas principiorum formalium. Hinc etiam patet ad posteriorem confirmationem. Etenim postulat quidem Spiritus sanctus procedere à Filio, ut à Verbo producto, à Patre verò ut à Verbi productore, sed in ratione dumtaxat suppositi producentis, non in ratione principij formalis productiui.

SECTIO V.

An Pater & Filius sint vnum principium spiratiuum?

110. PRIMA sententia est Gregorij Ariminensis in 1. dist. 12. q. 1. Gabrielis q. 1. negantium, Patrem & Filium secundum proprietatem sermonis dici posse vnum principium spiratiuum, sed duo: licet ex usu & locutione Sanctorum talis propositio sit admitenda. Durandus verò in 1. dist. 29. q. 2. distinguit: Nam si principium sumatur pro eo, quo agens agit, sic Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti, quia vna est vis spiratiua in vtroque. Si verò pro eo, quod agens agit, sic duo sunt principia, quia duo sunt supposita spirantia realiter distincta. Fundamentum Gregorij est: nam cum Pater & Filius dicuntur vnum principium Spiritus sancti, vel hoc nomē *Principium* supponit pro essentia, vel pro persona aliqua determinatâ, vel pro notione aliqua Patri Filioque communi: non pro essentia, quoniam essentia nec spirat, nec spiratur; sicut nec generat, nec generatur: neque pro persona aliqua determinatâ, nam quacunque assignata, falsum est dicere, Pater & Filius sunt hæc persona spirans: nec demum pro notione aliqua Patri Filioque communi; nam ea demonstrata, non verè dicitur, talis notio spirat: igitur secundum proprietatem sermonis non vnum, sed duo dicenda sunt principia spiratiua.

Ariminens.
Gabriel.

Durandus.

111. Confirmatur ex Hilario l. 2. de Trinit. asserente, Spiritum sanctum esse à Patre & Filio *authoribus*: atqui author & principium idem sunt in diuinis: ergo. Vnde docet, cum Patres & Concilia dicunt, Patrem & Filium esse vnum principium spiratiuum, id non dicunt ratione vnus principij, sed ratione vnus modi, quo Pater & Filius Spiritum sanctum

Hilarius.

producunt:

producent: quia etsi sint duo principia, modus tamen, quo Spiritum sanctum producant, est vnus & idem in vtroque: sed quia ex Anselmo, se&. præced. citato, non aliter ex Patre, atque ex Filio Spiritus sanctus procedit.

S. Thomas.
Reliqui
Scholastici.

112. SECUNDA sententia est S. Thomæ q. 36. art. 4. & communis Scholasticorum affirmantium, Patrem & Filium in omni proprietate sermonis esse vnum principium spiratum. Quæ sententia verior est, & fundamentum habet primò in duobus Concilijs Lugdunensi sub Gregorio X. capite vnico de summa Trinit. & fide Catholica, & Florentino sub Eugenio IV. in decreto de vnione: in quibus expressè definitur, Spiritum sanctum ex Patre & Filio, *tanquam ex vno principio, & vnica spiratione* procedere: quin etiam in Lugdunensi damnatur, qui dixerit, Spiritum sanctum *ex Patre & Filio, tanquam ex duobus principijs* procedere.

Concilia
Lugdun. &
Florent.

113. Secundò. Fundamentum habet in Patribus. *Fatendum est*, inquit Augustinus 5. de Trinit. capit. 15. *Patrem & Filium principium esse Spiritus sancti, non duo principia.* Qui etiam rationem subiungit: *Sed sicut, ait, Pater & Filius vnus Deus, & ad creaturam relatiue vnus creator, & vnus Dominus; sic relatiue ad Spiritum sanctum vnum principium.* Anselmus de processione Spiritus sancti capit. 11. *Quoniam, inquit, sicut non credimus, Spiritum sanctum esse de hoc, unde duo sunt Pater & Filius; sed de hoc, in quo vnum sunt: ita non dicimus duo eius principia, sed vnum principium: quod etiam probat ex paritate principij creatiui, quod vnum est, esto tria sint supposita, quæ ad creationem concurrunt: quia nimirum non in quo sunt plura, sed in quo sunt vnum, principium constituunt. Idem passim docent cæteri Patres.*

Augustin.

Anselmus.

114. Nec satisfacit Ariminenfis respondens, idè Patres & Concilia dixisse, Patrem & Filium esse vnum principium Spiritus sancti, propter eundem modum procedendi. Qui propterea notat, citata Concilia non absolute dixisse, *Spiritum sanctum procedere ex Patre & Filio, vt ex vno principio, sed tanquam ex vno principio.* Sed contrà, nam dictio, *Tanquam*, quado reddit causam alicuius veritatis, non importat improprietatem, sed potius rigorem sermonis, vt constat ex illo Ioan. 1. *Vidimus eum, tanquam vnigenitum à Patre: & ex alijs Scripturæ locis.* Idque maximè, quando Concilia & Patres ea dictione vtuntur ad definiendâ præcipuam controuersiam, quam contra Hæreticos agitant: præcipua autem controuersia, quam in vtroque Concilio Lugdunensi & Florentino contra Græcos Patres agitarunt, fuit, *An etiam si Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio simul, adhuc ab illis procedat, tanquam ab vno eodemque principio.* Ergo non debuit particula, *Tanquam*, ab his Concilijs improprie vsurpari.

Ariminenf.

Ioan. 1.

115. Terriò fundatur hæc veritas manifesta ratione. Nam Pater & Filius spirant eadè numero virtute spiratiua existere in vtroque: ergo in omni rigore sunt vnum, non duo prin-

cipia spiratiua. Antecedens constat ex suprâ disputatis de spiratione actiua, quæ eadè numero est in Patre & Filio, per quam vterque constituitur potens ad Spiritum sanctum producendum. Consequentia verò probatur, quia nomina substantiua non multiplicantur, nisi ad multiplicationem formæ, per ea principaliter & in recto importatæ: Sed Spirator est nomen substantiuum, & in recto & principaliter importat vim spiratiuam: ergo si hæc in Patre & Filio non multiplicatur, nec nomen ipsum spiratoris multiplicabitur. Minor cum consequentia patet. Maior probatur: nã propterea Pater & Filius sunt vnus Deus, vnusque creator, quia forma Deitatis, virtutisque creatricis non multiplicatur in eis. Cuius ratio à priori est, quia nomina ab eo sumunt vnitatem, vel multiplicitem, à quo habent directam & principalem significationem: ab eo autem habent directam & principalem significationem, ad quod principaliter significandum imponuntur; atqui nomina substantiua principaliter imponuntur ad significandam formam communem, supposita verò non nisi indirectè, & minùs principaliter. Cum ergo virtus spiratiua, quæ nomine spiratoris directè & principaliter significatur, sit vna & eadem in Patre & Filio, etiam si supposita sint distincta, vnum dicendum erit principium spiratiuum.

116. Ad fundamentum Gregorij Respondeo principium spiratiuum directè, & primario importare notionem spiratiuam Patri Filioque communem. Ad eius verò probationem nego, dici non posse, *Virtus spiratiua spirat.* Quemadmodum etiam dicitur, *Vis generatiua generat:* tametsi vltior modus loquendi sit, vt dicatur suppositum per vim actiuam producere, quàm vis ipsa actiua: quia cū actiones sint suppositorum, debent cum virtute productiua consignificare suppositum, quod producit. Vnde cum dicitur *Pater & Filius sunt vnum principium spiratiuum*, nō solum significatur in recto & principaliter virtus ipsa spiratiua, sed etiam supposita, quatenus conueniunt in eadè virtute spirandi. Ad petitionem autem Gregorij respondeo, cum virtute spirandi non importari aliquā personam determinatam, sed vtramque simul, non vt formaliter distinctas, sed vt conuenientes sub analogo conceptu personæ, sub quo conueniunt, quatenus per vim spiratiuam sunt idem principium spirandi: rectè enim dicitur, *Pater & Filius sunt vnum principium spirandi, quod est Pater.* Et è contra *Pater & Filius sunt vnum principium spirandi, quod est Filius.* Item, *Pater & Filius sunt idem principium spirandi: quemadmodum dicitur, Pater & Filius sunt vnus & idem Deus, qui est Pater; vel vnus & idè Deus, qui est Filius.*

Gregorius.

117. Ex his patet ad argumentum Durandi. Nam siue accipiat pro virtute spirandi, siue pro suppositis spirantibus, quia tamen semper accipitur pro suppositis, vt conuenientibus in eadem forma spiratiua, quæ directè & principaliter importatur per nomen spiratiuum, vnum omnino dicendum est prin-

Durandus.

cipium

Explicatur
Hilarius à
S. Thom.

cipium spiratiuum. Cæterum si accipiantur spirantes *adiectiue* non *substantiue*, duo dicendi sunt spirantes, iuxta regulam adiectiuorum, quæ quia formam important ut adiacentem subiecto, multiplicentur ad multiplicationem suppositorum, quibus applicent formam, quam significant. Iuxta hanc Doctrinam explicat S. Thomas præcitato loco ad vltimum auctoritatem Hilarij, ut quando dixit, Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio *authoribus*, nomen *authoris* non sumferit *substantiue*, quo pacto Pater & Filius est vnus author Spiritus sancti, sed *adiectiue*, quo pacto sunt duo auctoritatem spirandi habentes.

118. *Obijcies*. Hinc sequeretur, Patrem dici posse duo principia; quia importat duplicem formam, generatiuam respectu Filij, & spiratiuam respectu Spiritus sancti. Consequentia patet, quoniam si vnitas formæ principaliter importat dat vnitatem nomini, igitur multiplicitas dabit multiplicitem. Respondeo negando sequelam. Ad cuius priorem probationem dico, ad multiplicationem nominis substantiui non sat esse multiplicationem formæ, quando illa importatur per modum potentia & virtutis suppositorum: ut patet in quolibet agente & artifice creato, qui esto plures habeat potentias & artes, non tamen dicitur, nisi vnum potens, vnusque artifex: secus quando forma importatur per modum naturæ: vnde si verbum diuinum duas assumeret humanitates, duo dicerentur homines: & hoc ex impositione Sapientum. Ad posteriorem verò probationem nego consequentiam, ob rationem assignatam. Legatur S. Thomas quest. 36. art. 4. ad 2.

S. Thomas

SECTIO VI.

An Spiritus sanctus vi suæ personalis proprietatis per se, & intrinsecè peccat procedere ex duobus distinctis suppositis?

Scotus.
Lychetus.
Durandus.
Mayronus.
Aureolus.
Ochamus.
Rubio.
Gabriel.
Baconus.

11. **P**RIMA sententia negat. Est Scoti in 1. dist. 12. q. 1. §. *Contra istam*. Lycheti ibidem, Durandi q. 3. Mayroni q. 2. §. *Tertia* in fine, Aureoli art. 1. Ochami q. 2. Rubionis q. 2. art. 2. Gabrielis q. 2. videtur etiam Baconi in 1. dist. 12. quest. vnica, art. 2. Potissimum fundamentum est, quia totum principium productiuum Spiritus sancti reperitur tam in Patre, quam in Filio seorsim sumptis; ergo dualitas suppositorum non requiritur per se ad productionem Spiritus sancti. Consequentia constat, nam terminus per se tantum pendet à principio productiuo: nam ab eo tantum per se pendet, à quo habet esse; habet autem esse à solo principio productiuo: ergo. Confirmatur, nam totum esse termini est per actiuam communicationem à

principio: igitur ab ijs tantum per se pendet terminus, quæ per se conferunt ad actiuam communicationem principij: hæc autem non sunt, quæ tantum materialiter & concomitanter se habent ad rationem principij. Antecedens verò probatur, nam integrum principium productiuum Spiritus sancti est voluntas; seu amor diuinus determinatus proprietate spiratiua: atqui totum hoc reperitur tam in Patre, quam in Filio seorsim sumptis: ergo.

120. Probatur 2. Ita se habet principium spiratiuum in duobus suppositis respectu Spiritus sancti; sicut principium creatiuum in tribus personis respectu creaturarum: atqui creaturæ non exigunt per se Trinitatem personarum; ergo nec Spiritus sanctus dualitatem suppositorum.

121. Tertiò. Virtus spiratiua non accipit à Paternitate & Filiatione vim aliquam producendi, sed puram rationem subsistendi; at pura ratio subsistendi per se non variat productionem termini: ergo. Maior constat, alioqui non tota vis spiratiua existeret in Patre, nec tota in Filio, sed partialiter in singulis. Minor probatur, nam pura ratio subsistendi per se non confert ad formalem rationem producendi: eadem quippe natura sub diuersis suppositis, vel etiam absque omni supposito; idemque accidens in diuersis subiectis, vel etiam extra omne subiectum eundem produceret effectum.

122. Quartò. Intellectus Diuinus sola proprietate generatiua determinatus est integrum principium gignendi Verbum: ergo voluntas Diuina sola proprietate spiratiua determinata erit integrum principium spirandi amorem: igitur dualitas suppositorum non requiritur per se ad productionem Spiritus sancti.

123. **SECUNDA** sententia affirmat. Est Richardi Victorini 3. de Trinitate à cap. 3. & deinceps, Alensis 1. parte qu. 43. memb. 3. art. 3. & memb. 4. & 5. Henrici in summa artic. 54. quest. 6. ad argumenta, & artic. 60. quest. 6. S. Thomæ 1. p. qu. 36. artic. 4. ad 1. & in 1. distinct. 11. quest. 1. artic. 2. Heruzi quest. 2. Capreoli dist. 12. conclusionem 4. & ad argumenta contra 4. conclus. Richardi distinct. 11. artic. vnico quest. 3. Argentinæ quest. 1. art. 3. Marfilij quest. 15. Ariminenfis dist. 12. Palatij distinct. 11. disput. vltima, Ferrariensis 4. contra Gentes cap. 25. in fine, Caiet. 1. p. quest. 36. artic. 4. Torres ibid. in fine sui Commentarij, Bannez in fine, Molinæ disp. 5. Vasquez disp. 110. Zumel disp. 4. Granadi tract. 10. disp. 4. Zunigæ disp. 11. dubio 4. Ruiz disp. 71. Suarez lib. 10. de Trinitate cap. 6. Bellarmini lib. 2. de Christo cap. 27. & communior inter Scholasticos.

124. Tota difficultas huius sententiæ est in assignanda ratione huius necessitatis. Alij assignant ex parte principij, siue quia Pater & Filius sunt complementum virtutis

spiratiuæ,

Richardus
Victorin.

Henricus.

S. Thomas.

Heruzus.

Capreolus.

Richardus.

Argentinus.

Marfilius.

Ariminensis.

Palatius.

Ferrariensis.

Caietanus.

Torres.

Bannez.

Molina.

Vasquez.

Zumel.

Granadus.

Zuniga.

Ruiz.

Suarez.

Bellarmin.

spiratiuæ, non modò ad subsistendum, verùm etiam ad producendum: siue quia Pater & Filius sunt complementum saltem ad subsistendum, etsi non sint complementum ad producendum; siue quia sunt conditio, sine qua virtus ipsa spiratiua non exiret in actum spirandi. Alij verò necessitatem assignant ex parte termini spirabilis, siue quia, vt amor necessariò procedere debet ex Verbo, & ex principio Verbi: siue quia, vt amor mutus procedere debet ex reciproco amore plurium suppositorum, vt sit qui amet, & qui vicissim red amet, siue quia non potest procedere vt persona distincta à Patre & Filio, nisi procedat ab vtroque. Alij tandè putant ad hanc personalem proprietatem, quam de facto Spiritus sanctus habet, necessariò præquiri Patrem & Filium, vt distinctas personas à quibus procedat; non autem simpliciter, eò quòd posset Pater esse fecundus per voluntatem, & non per intellectum; tunc enim produceretur Spiritus sanctus à solo Patre; licet non cum hac numero personali proprietate: quoniam hæc ex indiuidua sua ratione intrinsecè respicit Patrem & Filium, vt distincta supposita.

125. Pro intelligentia huius controuersie, quæ perdifficilis est, præmittenda sunt tria. Primum est, nos hîc non disputare de perfectiæ connexionis, quam virtus spiratiua habet cum distinctis suppositis, sed de sola perfectiæ principij, quam eadem virtus habet ad spirandum Spiritum S. An scilicet ita Spiritus S. vi suæ formalis originis, & characteristicae proprietatis procedat à Patre & Filio distinctis suppositis, vt si per impossibile procederet tantum ab alterutro, processurus non esset cum eadem characteristica proprietate, cum qua nunc procedit ab vtroque simul. An verò contrà, data hypothese, quòd ab alterutro tantum procederet, adhuc processurus foret cù eadè characteristica proprietate, cum qua nunc procedit ab vtroque simul. Eodem prorsus modo, quo de creaturis disputamus, an illæ per se procedant à Trinitate personarum, ita vt si Deus in vna tantum subsisteret persona, eodem modo foret principium creaturarum, sicut nunc est subsistens in tribus.

126. Secundum est; duplex esse principium, alterum productiuum, communicatiuum alterum. Productiuum in diuinis semper est aliquæ perfectio respectiua, cù illud debeat realiter distingui à termino producibili. Communicatiuum verò esse potest quæcunque perfectio, etiam absoluta; quia hoc non debet distingui à termino, cui communicatur; cùm possit idem manere in principio communicante, & simul in termino, cui communicatur. Vtrumque principium per se requiritur ad esse termini. Cùm non minus terminus suū esse accipit vi principij communicatiui, quam vi principij productiui. Est autè notandū, non quidquid reperitur in supposito producente, habere rationē principij communicatiui, sed illud tantum, quod per se & formaliter exigitur à termino producibili vi propriæ processionis.

127. Tertium est, dupliciter posse principium variari ex variatione distinctorum suppositorum ad eundem terminum concurrentium; vno modo immediatè, & per locum intrinsecum; alio modo mediatè & per locum extrinsecum. Variatur autem immediatè & per locum intrinsecum, quando sublato tantum supposito comprobante & omni alio præciso, variatur principium ipsum. Variatur verò mediatè & per locum extrinsecum, quando principium ipsum non variatur ex præcisa sublatione suppositi comprobante, sed per sublationem alterius rationis necessariò connexæ cum persona ipsa comprobante, quæ necessariò tollitur per concomitantiam personæ comprobante. Vt si à Deo præscindas voluntatem, non eo ipso per locum intrinsecum tollitur intellectus, nisi tantum per necessariam connexionem, quam intellectus habet cum voluntate: quæ connectio potest esse maior, aut minor, iuxta maiorem, aut minorem connexionem, quam habent perfectiones ipsæ inter se: maiorem quippe connexionem habet intellectus cum voluntate, quàm cum omnipotentia, & maiorem voluntas cum intellectu, quàm intellectus cum voluntate, saltem secundum nostrā intelligibilitatem, licet à parte rei eandem omnes habeant in Deo connexionem, cùm omnes identificentur in vna simplicissima & indiuisibili formalitate. Cæterum præsens quaestio non est, vtrum mediatè & per locum extrinsecum, sublata vna persona conspirante, tolleretur sufficiens principium spirandi; sed an tantum immediatè, & per locum intrinsecum: alioqui nunquam possemus per huiusmodi hypothèses, immediatas & formales rationes in Deo indagare, nam quacunque sublata, mediatè & concomitanter tollerentur & reliquæ, ob essentialē & quidditatiuam connexionem, quam omnes & singulæ inter se habent. His præmissis,

128. Dico I. Spiritus sanctus ex vi proprietatis personalis quam de facto habet, per se postulat procedere à Patre & Filio, vt distinctis suppositis. Fundamentum est, quia tunc terminus per se postulat procedere ab aliquo, quando eo sublato, aut mutato, tollitur, aut mutatur ipse terminus quoad aliquam perfectionem intrinsecam: atqui si Spiritus sanctus non procederet à Patre & Filio, tolleretur, aut saltem mutaretur quidditatiua perfectio Spiritus sancti: ergo. Maior constat, nam omnis exigentia termini à principio est propter aliquod esse, quod ab illo accipit; igitur si Spiritus sanctus per se exigit Patrem & Filium, vt duo distincta supposita, est propter aliquam perfectionem, quam accipit ab illis. Minor probatur, quoniam si Spiritus sanctus non procederet à Patre & Filio, necessariò variaretur principium communicatiuum ipsius: variato autem principio communicatiuo, necessariò variaretur persona ipsa Spiritus sancti, tam quoad esse absolutum, quod vi propriæ originis postulat, quàm quoad esse respectiuum, quo constituitur in es-

se personali distincto. Sequelam maioris probo. Etenim si Spiritus sanctus procederet ab vno tantum supposito, vellet, quia vnum tantum esset suppositum in Deo, vel quia non omnia essent productiva; vel quia prius origine Pater spiraret, quā generaret. Si primo modo, deesset vna ex tribus personis in Deo. Si secundo, & tertio, necessariū aliqua perfectio mutaretur in Deo. Ex quo ulterius sequeretur, mutari proximum principium communicatum Spiritus sancti: nam hoc est amor essentie, & omnium personarum, ac perfectionum diuinarum. Sed eo ipso quod tolleretur, aut mutaretur aliqua perfectio diuina, mutaretur talis amor, quia non haberet idem obiectum, quod nunc habet; & consequenter mutaretur proximum principium communicatum Spiritus sancti, quod in tali amore consistit: ac proinde variaretur persona ipsa Spiritus sancti, non solum quoad esse absolutum, quod vi proprie originis de facto postulat, sed etiam quoad esse respectuum: quoniam ipsa respectiva proprietate personalis quidditativē postulat, talem modum communicationis, quo variato, immediatē & per se variaretur personalitas ipsa.

Richardus
Victorinus.

129. Huc tendit ratio illa Richardi Victorini, Spiritum sanctum per se exigere duo supposita distincta, quia procedit ut amor mutuus, qui inter duos ad minimum versari debet; non quod aliquis amor sit in Patre amante, qui non sit in Filio redamante, aut contra, aliquis amor sit in Filio redamante, qui non sit in Patre amante: sed quod idem amor, quo Pater se, suamque essentiam & reliquas personas amat, communicatur Filio; quo pater amat Patrem, diuinam essentiam, seipsum, & Spiritum sanctum: vnus enim & idem amor, ut est Patris, dicitur amantis, ut est Filij, dicitur redamantis. Quare istae denominationes amantis, & redamantis, supra amorem communem & essentialem, non addunt in Deo, nisi solam connotationem diuersarum personarum, in quibus est. Qui amor dicitur etiam concors, quatenus determinatus proprietate spiratiua existente in Patre & Filio, vna eademque concordi voluntate vtriusque prorumpit in actum spirandi.

130. Confirmatur, quoniam si Spiritus sanctus procederet à solo Patre, non distingueretur à Filio: atque adeo non procederet cum ea proprietate personali, qua nunc procedit. Si à solo Filio, ideo esset, quia Pater prius origine spiraret, quā generaret; vnde prius Pater esset constitutus in ratione personae per spirationem actiuam, quā per paternitatem; quia non posset spirare Spiritum sanctum, nisi supponeretur persona constituta: atqui tunc non posset supponi persona constituta per paternitatem, tum quia hanc in eo casu communicaret Spiritui sancto: cum quo simul Verbum gigneret, non minus quā nunc communicat spirationem actiuam Filio, cum quo simul spirat Spiritum sanctum. Tum quia tunc paternitas esset po-

sterior spiratione actiua: ergo non posset constituere personam Patris, sed illam potius constitueret spiratio actiua: nam proprietate personalis debet precedere omnem aliam proprietatem, cum sit primum complementum naturae in ordine ad omnes operationes ipsius.

131. Dico 2. Spiritus sanctus vi suae proprietatis personalis per se respicit Patrem & Filium, non tantum sub ratione spiratoris, sed etiam sub ratione Patris & Filij, ut distincta supposita sunt; non quidem ut correlatiua formaliter, sed ut correlatiua radicaliter seu virtualiter. Assertio haec colligitur ex Concilio Toletan. vndecimo in professione Fidei; ubi, *In relatiuis, inquit, personarum nominibus Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad utrosque refertur.* Et paulo post simul cum ipsa conclusione assignat etiam rationem: *Similiter, inquit, Spiritus sanctus non ad se, sed ad Patrem & Filium relatiue refertur in eo, quod Spiritus Patris, & Filij pradicatur.*

Conc. Toletanum 11

132. Nec dici potest, quod Concilium intelligat, quod Spiritus sanctus referatur ad Patrem & Filium sub ratione tantum spiratoris. Quia cum suam Concilium propositionem non limitet, non est cur illam nos limitemus: praesertim cum id etiam ratio ipsa suadeat, quae talis est. Ad omne id per se refertur terminus sine quo simpliciter non potest suum esse habere. Atqui non potest Spiritus S. sine paternitate & filiatione simpliciter suum esse habere: ergo ad illos per se refertur Spiritus sanctus. Maior probatur, nam ideo terminus per se refertur ad suum proximum principium, quia ab illo habet esse, & sine quo non potest simpliciter existere. Minorem ostendo, quoniam spiratio actiua non est potens spirare, nisi supponatur perfectē existens; cum nulla res sit potens perficere aliud à se nisi supponatur perfectē in se; quia vnumquodque prius ordinatur ad seipsum, quā ad aliud à se. Spiratio autem perfectē existit in Patre & Filio; quia cum ipsa non sit relatio subsistens, non potest perfectē existere, nisi per subsistentiam Patris & Filij, cum quibus identificatur. Igitur cum relatio paternitatis & filiationis compleat spirationem actiuam in ratione perfectē existentis, consequenter complet illam in ratione principij, non quidem formalis & proximi, sed radicalis & remoti. Atque adeo Spiritus sanctus per se refertur ad illos, non sub ratione principij formalis & proximi, sed radicalis & remoti.

133. Atque hinc eruitur discrimen inter principium creatiuum ad extra, & spiratiuum ad intra, cur non eodem modo illud requirat Trinitatem personarum ad creandum, sicut hoc dualitatem suppositorum ad spirandum; atque adeo cur non eadē perseitate creaturae respiciant Trinitatem personarum, qua Spiritus sanctus respicit dualitatem suppositorum. Quia nimirum principium creatiuum est natura diuina, quae etiam praecisa à subsistentijs relatiuis est perfectē existens, cum ab illis

non re-

non recipiat rationem existendi, sed solam incommunicabilitatem. At verò principium spiratum est spiratio actiua, quæ præcisa à subsistentijs Patris & Filij non est perfecte existens; cum non sit relatio personalis per se subsistens, sed tantum inexistentis.

134. Eruitur etiam disparitas, cur operatio creata non respiciat per se suppositum creatum, nec effectus creatus ab accidente productus per se respiciat subiectum, à quo accidens in suo esse completur. Cum non minus suppositum creatum compleat existentiam naturæ creatæ, quæ sola est formale principium operandi; nec non subiectum creatum existentiam accidentis, quod similiter solum est principium proximum agendi: quam suppositum Patris & Filij compleat existentiam spirationis actiue, quæ sola est proximum & formale principium spirandi. Disparitas autem est, quoniam & operatio creata, diuinitus saltem, esse potest à natura creata omni supposito spoliata; & effectus creatus ab accidente ab omni subiecto separato: nullo autem pacto intelligi potest, Spiritum sanctum esse à virtute spiratiua, nisi ut in Patre & Filio subsistente.

135. Quoniam verò dicere quis posset, esto ut spiratio actiua sit potens spirare, debeat subsistere, non tamen est necessarium, ut subsistat in utroque, sed sufficit si in alterutro tantum subsistat: nam in alterutro posset completè subsistere, quia in alterutro est perfecta subsistentia: ideo addo secundam rationem, cur Spiritus sanctus vi suæ proprietatis personalis per se respiciat Patrem & Filium, ut distincta supposita: quia vi suæ proprietatis personalis respicit illa, ut obiecta mutui amoris, quem de facto vi propriæ processionis accipit. Nam, licet ad illa ut sic non dicat ordinem realem, sed tantum rationis, eò quod ab illis, ut ab obiectis non distinguitur, hoc ipso tamen, quod hæc personalitas connotat talem modum communicationis duorum suppositorum, per modum obiecti mutui amoris, aliter terminatur ad supposita ipsa, ut principia sunt talis communicationis.

136. Quod autem Spiritus sanctus Patrem & Filium respiciat, ut distincta supposita, non ut correlatiua formaliter, sed ut correlatiua tantum radicaliter seu virtualiter, inde constat quoniam id tantum respicit terminus ut correlatiuum formale, quod respicit ut proximum principium sui. Atqui Spiritus sanctus non respicit Patrem & Filium, ut distincta supposita, ut proximum principium sui, sed tantum ut radicale & personale. Igitur non potest respicere illa, tanquam distincta supposita, ut correlatiua formaliter, sed tantum ut correlatiua radicaliter. Minor constat, quia Pater & Filius non sunt proximum principium spirandi per paternitatem & filiationem, quo pacto sunt distincta supposita, sed per spirationem communem, quomodo sunt vnum principium spiratiuum. Maior probatur, nam id tantum respicit terminus,

ut correlatiuum formale, quod est proximum fundamentum oppositæ correlationis. Atqui id tantum est proximum fundamentum oppositæ correlationis, quod est proximum principium productionis, quæ est proxima ratio fundandi oppositam correlationem.

137. Ex dictis colligitur, consimili relatione virtuali seu radicali Patrem & Filium, ut distincta supposita referri ad Spiritum sanctum, quæ Spiritus sanctus refertur ad Patrem & Filium. Cuius ratio est, quia ubi extrema sunt eiusdem ordinis; si relatio resultat in vno extremo, resultat & in altero: & qua ratione, resultat in vno, eadem resultat & in altero: sed Spiritus sanctus non solum habet relationem formalem ad Patrem & Filium, tanquam ad vnum spiratorem, sed etiam radicalem ad eosdem, tanquam ad distincta supposita. Ergo non solum Pater & Filius, tanquam vnus spirator habent formalem relationem ad Spiritum sanctum; sed etiam ut distincta supposita habebunt radicalem relationem ad eundem. Confirmatur, nam hanc duplicem eiusdem relationis formalitatem fundat Spiritus sanctus ad Patrem & Filium, quatenus respicit illos, & sub ratione principij formalis proximi, & sub ratione principij radicalis remoti. Atqui eodem modo Pater & Filius respiciunt Spiritum sanctum, & sub ratione principij formalis proximi per virtutem spiratiuam, & sub ratione principij radicalis remoti per paternitatem & filiationem. Ergo eodem modo & ipsi fundabunt hanc duplicem eiusdem relationis formalitatem, formalem, & radicalem ad Spiritum sanctum.

138. Ad argumenta oppositæ sententiæ. Ad primum distinguo antecedens: totum principium productiuum Spiritus sancti est in Patre & totum in Filio subiectiue, concedo; obiectiue, nego. Cum enim principium productiuum Spiritus sancti essentialiter includat principium communicatiuum, principium autem communicatiuum Spiritus sancti sit amor essentie, personarum, & omnium diuinarum perfectionum, per modum obiecti amati; licet in Patre sit totus amor subiectiue, non est tamen totus obiectiue; quia ut obiectum amatum includit etiam Filium & Spiritum sanctum, ut distincta supposita à Patre: similiter licet in Filio sit totus amor subiectiue, non est tamen totus obiectiue, quia includit etiam Patrem & Spiritum sanctum, ut distinctas personas. Vnde si solus Pater, aut solus Filius, spiraret mutaretur obiectum talis amoris, quia non potest solus Pater, aut solus Filius spirare; nisi facta aliqua mutatione in diuinis perfectionibus: qua mutatione facta, statim mutaretur obiectum diuini amoris, atque adeo principium ipsum communicatiuum Spiritus sancti. Negandum igitur est, terminum habere esse tantum à principio productiuo, prout condistinguitur à communicatiuo. Et consequenter, quæ conferunt ad princi-

pium communicatum, non per accidens & concomitanter, sed per se & formaliter se habent ad esse termini. Ad probationem verò antecedentis, eodem modo distinguenda est minor; quod totus amor notionalis reperiatur in Patre, & totus in Filio subiectiue, non autem obiectiue.

139. Ad secundum negatur Maior: cuius discriminis ratio est, quia principium creatiui saluatur integrè & perfectè quoad omnia in sola natura diuina, etiam vt præcisa à subsistentiis relatiuis. Duo quippe sunt, quæ principium creatiui requirit, perfectæ existentia, & integra virtus productiua: hæc duo habet Deus ratione solius naturæ præcisæ à qualibet subsistentia relatiua: nam & illa seipsa perfectissimè existit, & omnia potest; quia à personis non accipit vim producendi, nec rationem exemplaris, à quo ad producendum Deus determinatur; cum ipsa essentia sit perfectissimum exemplar omnium producendorum. Dices. Saltem determinatur à personis increatis ad producendas personas creatas. Sed negatur assumptum: Quia in sola essentia eminenter continentur omnia creabilia: atque adeo in ratione exemplaris non determinatur à personis, sed à sola essentia.

140. Ad tertium. Concedo vim spiratiuam non accipere à paternitate & filiatione vim productiuam, accipere tamen tum vim communicatiuam, tum perfectam existentiam. Ad probationem verò minoris Resp. vim spiratiuam non accipere quamcumque rationem subsistendi à Patre & Filio, sed talem sine qua omnino repugnat, illam exire posse in actum spirandi.

141. Ad Quartum. Nego consequentiam, nam intellectus non supponit aliam potentiam, vt possit in actum suum exire: contra verò, vt voluntas possit in actum suum exire, supponit Verbum, à quo virtus spiratiua completur in ratione distinguij communicatiui, vt ex dictis constat.

142. Ex dictis facillè erit vnicuique iudicium ferre de singulis modis, quibus alij hanc sententiam probant. Plerique enim re ipsa nobiscum conueniunt; etsi in modo explicandi discrepent. Illud autem, quod vltimo loco additur, posse Spiritum sanctum vi alterius personalitatis ab vna tantum persona diuina procedere; atque adeo licet vi huius numero personalitatis per se petat procedere à duobus, simpliciter tamen non repugnat, illum intelligere, ab vno tantum procedere; cum procedat ex hypothese omnino impossibili, & nullo pacto conferat ad intelligendam formalitatem propriæ personalitatis, qua de facto tertia Trinitatis persona constituitur, non censeo dignum Theologico labore, qui tantum impendi debet in explicandis mysterijs fidei, & eatenus ad huiusmodi hypotheses diuertere, quatenus per illas altius mysteria ipsa fidei penetrantur.

SECTIO VII.

An Spiritus sanctus sit formaliter donum, eiq. soli proprium?

143. **S**PIRITVM sanctum esse donum, constat ex varijs scripturæ locis, Actor. 2. Accipietis donum Spiritus sancti: & Actor. 8. Pecunia tua, inquit Petrus Simoni Mago, tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Quod autem Donum Dei hic intelligatur pro Spiritu sancto, constat ex textu ipso, Cum vidisset, inquit Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens, date & mihi hanc potestatem, vt cuiusque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Et ecclesia in hymno Pentecostes Spiritum sanctum appellat donum Dei altissimi. Idem passim docent Patres, inter quos vberimè Aug. in suis liberis de Trinitate.

144. Hinc grauis insurgit difficultas, an hoc nomen conueniat Spiritui sancto propriè, an tantum appropriatè. Ratio difficultatis est multiplex: Prima, quia donum, vt Philosophus definit, 4. Topic. 4. est irredibilis donatio: hoc est, vt S. Thomas explicat 1. p. q. 38. ar. 2. liberalis & gratuita donatio, absque intentione retributionis facta. Atqui nulla persona in diuinis procedit liberè & gratuitò, sed necessariò & naturaliter. Ergo nulla persona in diuinis est propriè donum.

145. **SECUNDA**, quia, vt constat ex eodem Philosopho, inter donum, donatorem, & cui datur intercedit realis distinctio: nam donum alicuius donum dicitur: Sed Spiritus sanctus, etsi distinguatur à Patre & Filio, à quibus procedit, non tamen distinguitur à seipso, quatenus accipit donum.

146. Confirmatur, quia Spiritus sanctus vel est donum respectu sui ipsius, vel respectu alterius personæ diuinæ: non respectu sui ipsius, quia nullum donum dicitur respectu sui; non respectu alterius personæ diuinæ, quia vel hæc esset Filius, quatenus Spiritus sanctus datur à Patre in donum Filio; vel Pater, quatenus datur à Filio in donum Patri per reciprocum amorem: atqui neutrum dici potest: ergo. Minor probatur, tum quia inter dantem, & cui datur intercedere debet realis distinctio. Inter Patrem autem, & Filium in ratione spirantis, seu dantis Spiritum S. nulla intercedit realis distinctio. Tum quia si Spiritus S. diceretur dari Filio à Patre, & è conuerso propter solam essentia identitatem, & circuminfectionem personarum; pari modo dici posset, Patrem & Filium dari Spiritui sancto, ob eandem essentia identitatem, & personarum circuminfectionem.

147. **TERTIA** ratio dubitandi est, quia vel Spiritus sanctus dicitur donum respectu principij, à quo per originem, tanquam per do-

nationem

Act. 2. & 8

In hymno Pentecostes, Spiritus S. appellatur Donum. Augus.

Aristoteles. S. Thomas.

Aristoteles.

nationem accipit esse; vel respectu creaturatum, quibus donari potest. At non solum Spiritus sanctus, verum etiam Filius per originem accipit esse à Patre; & de facto datus est nobis, non solum per gratiam & merita, sed etiam per unionem hypostaticam. Ergo non solum Spiritus sanctus, sed etiam Filius est donum.

148. QUARTA. Vnica est proprietas constitutiva Spiritus S. sed hæc est passiva spiratio: ergo non est donatio, quatenus diuersa est à passiva spiratione. Confirmatur, quia vel donatio sumitur passiuè pro ipsa passiva processione Spiritus sancti, vel actiuè pro actuali, vel aptitudinali donatione, qua Spiritus S. aptus est alteri donari. Primo modo recurrit cum ipsa passiva spiratione: secundo modo, quia repugnat eandem personam constitui oppositis relationibus: sed donatio actiua & passiua sunt oppositæ relationes, non minùs quàm spiratio actiua & passiua: igitur repugnat, per eas constitui personam Spiritus sancti.

149. QUINTA. Omne donum dicitur per ordinem ad possessorem: est enim donum alicuius possessoris donum: atqui possessio correlatiuè respicit subiectionem; hæc autem imperfectiorem importat: non igitur in Deo esse potest.

150. PRIMA sententia est Durandi in 1. dist. 18. quæst. 1. negantis, donum conuenire Spiritui sancto propriè, sed tantum appropriatè. Fundamentum ipsius est, quoniam nulla ratio doni in diuinis reperiri potest, nisi per ordinem ad creaturas, quibus tantum liberaliter Deus communicari potest: cum ad intra nulla sit communicatio, nisi naturalis ac summè necessaria; ratio autem doni quidditatiuè postulat communicationem liberam donantis. Atqui per ordinem ad creaturas non magis est communicabilis Spiritus sanctus, quàm reliquæ personæ, imò quàm ipsa met diuina essentia. Ergo ratio doni non magis conuenit Spiritui sancto, quàm reliquis personis, atque ipsimet diuinæ essentiæ. Ratio verò appropriationis est, quia omnis liberalis communicatio, quæ ad donum præexistit, procedit ex radice amoris, qui est actus voluntatis. Quare illi tantum personæ appropriari potest, quæ procedit per actum voluntatis: hæc autem est sola persona Spiritus sancti: ergo.

151. SECUNDA sententia est reliquorum Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 18. nec non S. Thomæ 1. p. qu. 38. Syluij & reliquorum Theologorum affirmantium, soli Spiritui sancto vi suæ processionis formalis conuenire veram ac propriam rationem doni. Quin Durandi sententiam doctissimi recentiores cum Carthusiano in 1. dist. 18. qu. 2. vt erroneam, aut certè vt temerariam damnant. Et meritò, cum sit contra omnes Scholasticos & Patres, præsertim Augustinum, qui omnium clarissimè hanc veritatem expressit 5. de Trinit. c. 11. Ille, inquit, Spiritus sanctus, qui non est Trinitas, sed in Trinitate intelligitur,

in eo quod proprie dicitur Spiritus sanctus, relatiue datur, cum ad Patrem & Filium refertur, quia Spiritus sanctus & Patris & Filij Spiritus sanctus est. Sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine, apparet autem, cum dicitur donum Dei. Donum enim est Patris & Filij. Vbi sic tandem concludit: Donum ergo donatoris, & donator doni, cum dicimus, relatiue vtrūque ad inuicem dicimus. Et lib. 7. c. 4. Spiritus sanctus propria significatione, qua etiam donum Dei dicitur, nec Pater nec Filius est. Vbi nota, Spiritum S. ab August. appellari donum Dei, propria, nō appropriata significatione. Et c. 6. Sicut Verbum, inquit, quod non dicitur nisi Filius, aut donum, quod non dicitur nisi Spiritus Sanctus. Et vt expressius significaret doni proprietatem solius Spiritus sancti characteristicam notam esse lib. 4. c. 20. docet, eam Spiritui sancto vi suæ processionis competere: Sicut, inquit, Spiritus S. donum Dei esse, est à Patre procedere, ita mitti est cognosci quod ab alio procedat. Quidquid autem personæ diuinæ competit vi propriæ processionis, competit illi vt characteristicam proprietatem: nam sicut vna persona diuina distinguitur ab alia vi propriæ processionis: ita quidquid vi propriæ processionis illi competit, est propria nota & characteristicam proprietatem illius.

152. Secundò probatur hæc veritas à priori, hoc pacto. Solus Spiritus sanctus vi suæ originis habet intrinsecam & quidditatiuam rationem doni: ergo soli Spiritui sancto competit vera & propria ratio doni. Consequentia patet ex dictis, quia quidquid habet vna persona vi suæ originis, habet vt proprium constitutiui sui, & condistinctiuum ad omnia alia personæ: quia sicut personæ diuinæ distinguuntur inter se in fieri per origines, ita & in facto esse per proprietates cōsequentes origines. Antecedens autem probatur: nam quidditatiua ratio doni cōsistit in liberali & gratuita donatione. Solus autem Spiritus S. vi suæ originis procedit vt liberalis & gratuita donatio; non quidem respectu sui, sed respectu creaturarum, quibus liberè donatur. Igitur solus Spiritus S. vi suæ originis habet, quidditatiuam rationem doni. Maior est ipsa definitio doni ab Arist. tradita, & ab omnibus Theologis recepta. Minor probatur, quia solus Spiritus S. vi suæ originis procedit vt amor, non solum vt necessariò communicatus ad intra, sed etiam vt liberè & gratuitò communicabilis ad extra. Ergo solus Spiritus S. vi suæ originis procedit vt donum. Consequentia patet, quoniam Amor est primum donum, quod amās simul cum re donat amato, & quo mediante cætera donat. Igitur si Spiritus S. vi suæ originis procedit vt amor, non solum vt necessariò communicatus ad intra, verum etiam vt liberè cōmunicabilis ad extra, procedit vt donum, siue potius vt ipsamet formalis ratio donandi. Antecedens probatur, quia Deus non alio amore communicat seipsum Spiritui sancto necessariò ad intra, & creaturis liberè ad extra; sed eodè prorsus indiuisibili amore & communicat se Spiritui S. necessariò ad intra, & creaturis liberè ad extra; cum in Deo actus liber non distinguatur

Aristoteles.

Durandus.

Magister.
S. Thomas.
Syluius,
Reliqui
Scholastici.Durandus.
Carthus.
Censura o-
pionis
Durandi.
August.

à necessario, nisi penes connotatum extrinsecum. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processio- nis procedit ut amor increatus, non solum procedit ut amor necessariò communicatus ad intra, sed etiam ut liberè communicabilis ad extra. Consequentia probatur, quia procedit ut amor comprehensiuus & adequatus; ergo secundum omnem perfectionem quidditatiuè inclusam in ipso amore diuino. Libera autem communicabilitas ad extra, est intrinseca & quidditatiua perfectio amoris diuini: nam, licet actualis communicatio libera, non sit intrinseca & quidditatiua perfectio amoris diuini, est tamen intrinseca & quidditatiua perfectio ipsa aptitudinalis communicatio. Spiritus autem sanctus non est donum formaliter per actuale, sed per aptitudinalem communicationem ad extra, quam habuisset, etiam si nulli creature se liberè communicasset. Ut enim rectè Augustinus 5. de Trinit. c. 15. Spiritus sanctus sic procedebat, ut esset donabile, iam donum erat & antequam esset, cui daretur. Aliter enim, inquit, intelligitur, cum dicitur donum, aliter cum dicitur donatum. Nam donum potest esse, antequam detur: donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest.

August.

153. Confirmatur. Ita se habet Spiritus sanctus respectu suæ processio- nis, sicut Verbum respectu suæ generationis: sed Verbum, ex eo quod procedit vi intellectio- nis diuinæ comprehensiuæ, non solum procedit, ut necessariò exprimens essentiam, personas, creaturasque possibili- bus, sed etiam ut liberè expressiuum futurarum: ergo Spiritus sanctus, ex eo quod procedit vi dilectionis diuinæ comprehensiuæ, non solum procedit ut necessariò terminatus ad essentiam, personas, creaturasque possibili- bus per modum simplicis complacentiæ, sed etiam ut liberè terminabilis, ad futuras per modum efficacis amoris. Vnde sicut aptitudo ad exprimendas quas- cunque creaturas futuras, est propria & caracte- ristica nota Verbi, quam ab æterno habuisset, etiam si nullæ in tempore futuræ fuissent creaturæ, ita aptitudo ad communicandum se creaturis futuris, est propria & caracte- ristica nota Spiritus sancti, quam ab æterno habuisset, etiam si nullæ futuræ fuissent creaturæ, quibus actu se communi- casset.

154. Ex dictis deducitur 1. Id, quod constituit Spiritum sanctum donum formaliter, non esse relationem aliquam realem, aut rationis ad creaturas, quibus liberè communi- cari potest; cum nullam Deus habeat relationem realem ad creaturas, nec sola rationis sufficiat, cum Spiritus sanctus independenter ab omni intellectu procedat ut donum; sed esse proprietatem realem, qua à Patre & Filio procedit, ut aptus donari; quæ tantum inad- æquatè & per explicitum conceptum distin- guitur à Spiratione passiuâ. Nam hæc explicite tantum dicit relationem spirati ad Patrem & Filium sub ratione Spiratoris; illa ad originem passiuam, quam essentialiter inclu-

dit donum in diuinis propriè dictum, super- addit intrinsecam aptitudinem, qua liberè donari possit creaturis rationalibus: quæ apti- tudo etsi à nobis explicari nequeat, absque ordi- ne ad creaturas, in se tamen nullum intrin- secum ordinem ad creaturas dicit, sed solum eas connotatiuè importat, ut terminos extrin- secos eo modo, quo omnipotentia importat effectus producibiles. Porro Spiritus sanctus duplicem respectum dicit ad creaturas, alterum ad possibili- bus sub ratione simplicis, ne- cessariæ tamen complacentiæ, ex quarum amo- re, tanquam ex propria origine procedit; alterum ad futuras, sub ratione efficacis, & liberi amoris, quibus in tempore donatur per gratuitam donorum communicationem. Priorem respectum importat necessariò & per se, posteriorem verò liberè & concomi- tanter. Sicut Verbum respectum ad creatu- ras possibili- bus importat necessariò & per se, ut- pote ex quarum cognitione, tanquam ex prop- ria origine procedit; ad futuras verò non nisi liberè & concomitanter: utpote sine qua- rum cognitione procedere potuisset eodem modo perfectum, ac procedit nunc cum earum tantum concomitante notitia.

155. Deducitur secundò. Spiritum sanctum non solum procedere, ut donum Patris & Filij liberaliter communicabile creaturis, sed etiam ut donatorem donorum. Proce- dit autem ut donum donatoris, quatenus est primum donum, quod simul cum ipso dono creato à Patre & Filio, donabile est creaturis. Etenim quemadmodum creatura, dando aliquod donum, simul cum ipso do- nat suum amorem, tanquam primum donum, & rationem ipsam formalem donandi, quæ simul cum re ipsa donanda constituit donum formaliter, & sine qua res ipsa, quæ donatur, non esset donum formaliter; Ita Deus, do- nando aliquod donum creaturæ, simul cum ipso dono creato donat amorem suum in- creatum, tanquam primum donum, & ratio- nem ipsam formalem donandi, sine qua illud, quod donatur, non esset donum formaliter. Dat autem Deus amorem suum increatum simul cum ipso dono creato, non subiectiue, & secundum se, sed ut liberè terminatum ad rem ipsam, quam liberaliter communicat creaturæ. Nam hoc ipso, quod illi donat rem liberaliter, donat illi cum re ipsa amo- rem suum, ut liberè terminatum ad talem rem.

156. Procedit verò idem Spiritus, ut do- nator doni, quia, cum sit amor personaliter subsistens, non solum est ratio, qua formaliter donantur omnia dona, sed etiam est author ipse donorum: idque ex peculiari sua prop- rietate, qua est amor, & donum personale. Sicut Verbum non modò est ars, & ratio om- nium faciendorum, quatenus est increata sa- pientia, in qua reluctant idèc. omnium rerum: verum etiam est author, & opifex omnium operandorum, quatenus personalis sapientia est; quæ ut est ars increata, ei peculiariter con- uenit concurrere ad omnia opera fabrican-

da. Verum

da. Verum prior respectus doni à donatore, quia immediatè fundatur in ipsa processione passiva, est proprius & caracteristicus Spiritus sancti. Posterior verò respectus donatoris, quia immediatè fundatur in ipso amore essentiali, quo vniuersa Trinitas cum donis ipsis creatis simul donat amorem suum in creatum, non est illi proprius, sed appropriatus, cum sit illi communis cum reliquis personis. Sicut & respectus, quem habet Verbum, vt supremus artifex operum fabricandorum, non est illius proprius, sed appropriatus & communis cum reliquis Diuinis personis.

157. Deducitur 3. Quo pacto Spiritus sanctus sit primum donum; tum quia est primum simpliciter, ante quod nullum omnino præcedit: vnde sicut Deus est primum ens, eiusque Verbum, primum Verbum; quia & Deus in ratione entis, & ipsius Verbum in ratione Verbi, est primum simpliciter, ante quod nullum omnino ens, aut Verbum præcedit, vel præcedere potest: ita Spiritus sanctus, quia in ratione doni, est primum simpliciter, quod Pater & Filius ad intra producant, ante quod nullum omnino præcedit, nec præcedere potest, est omnium donorum iure primum. Tum quia est ratio formalis omnium donorum: nam eatenus reliqua, quæ à Deo donantur, habent rationem doni, quatenus ab hoc vno, quod est Spiritus sanctus, accipiunt formalem denominationem doni. Propter quod S. Bonaventura in 1. dist. 18. q. 1. Spiritum sanctum appellat exemplar omnium donorum: quia primum in vnoquoque genere est exemplar reliquorum in eodem genere.

158. Deducitur 4. Cur Filio non competat propria ratio doni, etiamsi sit donabilis, & de facto datus nobis: quia nimirum vi suæ processionis non procedit, vt primum donum & ratio ipsa formalis donandi. Etenim id tantum procedit vt primum donum, & ratio ipsa formalis donandi, quod vi suæ processionis procedit, vt prima & formalis ratio dandi cætera: hic autem est solus amor, vi cuius tantum procedit Spiritus sanctus. Quia cum solus amor sit formaliter liber, à quo cætera extrinsecè tantum denominantur libera, solus amor est prima, & formalis ratio liberalitatis in cæteris donis; donum enim in liberalitate fundatur: liberalitas autem in solo actu libero formaliter reperitur: nam ille liberaliter donat, qui liberè; eoque donat liberaliùs, quò liberius. Cum igitur Filius vi suæ processionis non procedat vt Amor, sed vt Verbum, non poterit ei quidditatiua ratio doni formaliter & intrinsecè, sed concomitanter & extrinsecè conuenire, per ipsam scilicet formalem rationem amoris, quæ cum non sit propria & formalis origo Filij, sed tantum concomitanter ei communicetur cum ipsa intellectiōe, quæ tantum est propria & formalis origo ipsius, non poterit ex vi processionis formalis quidditatiua ratio doni formaliter & ab intrinseco conuenire, sed tan-

tum concomitanter & ab extrinseco, sicut conuenit cæteris donis, quæ formalem rationem doni sortiuntur à prima & formali ratione doni, quod est liberalis amor.

159. Deducitur 5. Vnde habeat Spiritus sanctus propriam rationem doni, ex amore essentiali, an ex notionali? Aliqui putant, id habere ex amore essentiali. Fundamentum esse potest, quia inde habet propriam rationem doni, vnde habet, vt sit liberaliter donabilis creaturis: est autem liberaliter donabilis creaturis non ex amore notionali, sed ex essentiali: nam ex eo habet, vt sit liberaliter donabilis creaturis, ex quo habet, vt ipsdem actu liberaliter donetur: atqui ex amore essentiali, nō ex notionali actu liberaliter donatur creaturis: quia principium donandi ad extra est actus Dei liber: hic autem non est amor notionalis, qui necessarius est, & proprius vnius personæ, sed essentialis, & communis toti sacratissimæ Trinitati.

160. Ego verò censo, propriam rationem doni Spiritum sanctum completè habere ex vtroque amore, essentiali, & notionali simul; ex illo inchoatiuè, ex isto completiue; non minus quam Verbum propriam rationem imaginis habet ex intellectu essentiali, & notionali simul. Cuius ratio est, quia sicut imago requirit realem distinctionem ab exemplari, vnde exprimitur: ita donum ab auctore, à quo donatur. Est enim donum, vt Aristoteles definit, *alicuius alicui donum*: & vt Augustinus testatur, 5. de Trinitate cap. 14. donum est id, quod refertur ad eum, qui dedit, & ad eos, quibus datur: ergo donum duplicem requirit distinctionem, & ab eo, à quo donatur, & ab eo, cui datur: atqui essentialis amor non distinguitur à Patre & Filio, qui sunt donatores huius doni: igitur ab eo non potest Spiritus sanctus habere propriam rationem doni: habet igitur completè ab amore notionali passiuo, qui realiter distinguitur à Patre & Filio, & in Spiritu ipso constituit quidditatiuam rationem doni.

161. Quare ad fundamentum oppositæ sententiæ, distinguo maiorem: ab eo habet Spiritus sanctus propriam rationem doni, à quo habet, vt sit liberaliter donabilis creaturis effectiue, nego; à quo habet, vt sit liberaliter donabilis formaliter, concedo. Porro Spiritus sanctus, licet sit liberaliter donabilis effectiue ab amore essentiali; quoniam hic solus est principium donandi ad extra omnia dona creata, cum quibus per modum primi doni, & rationis formalis donandi donatur ipse amor: est tamen liberaliter donabilis formaliter per amorem notionalem, quia hic tantum realiter illum distinguit ab ipso donatore. Quod autem Spiritus sanctus habeat veram rationem doni, à quo formaliter, non autem à quo effectiue habet, vt sit liberaliter donabilis, constat: quia donum non est tale formaliter per respectum extrinsecum, sed per proprietatem intrinsecam: igitur non potest per respectum ad efficiens, qui extrinsecus est, sed per proprietatem, & relationem intrinse-

Aristoteles.
August.

cam, licet cum ordine ad extrinsecum donatorem.

162. DICES. Id constituit Spiritum sanctum donum formaliter, quod tanquam ratio donandi simul cum re ipsa creata: hic autem est amor liber, quia hic tantum dari potest per modum liberæ terminationis ad extra. Respondeo negando minorem. Ad cuius probationem dico, quod quemadmodum donum duo requirit essentialiter, & liberam donabilitatem, & realem distinctionem à donatore: ita ab utroque amore tam essentiali & libero, quam notionali & necessario, habet veram & propriam rationem doni.

163. Deducitur sextò. Qua ratione dici possit, Spiritum sanctum sua processione esse donum. Etenim si propositio accipiat in sensu formali, falsum est, Spiritum sanctum sua processione esse donum: quia sumpta propositio formaliter importat explicitam rationem, qua subiectum est tale formaliter. Vnde non dicitur Verbum generatione est Verbum, aut filiatione est Deus; sed sapientià est Verbum; generatione genitus, filiatione Filius; expressione imago; Deitate Deus. Ita nec Spiritus sanctus dici poterit processione donum, sed donabilitate donum, spiratione Spiritus. Si verò propositio sumatur in sensu originatiuo, verum erit dicere, Spiritus sanctus processione est donum; sicut & Verbum generatione est Verbum. Quia tunc sensus est, Spiritus sanctus processione habet esse donum; sicut & Verbum generatione habet esse Verbum, imaginem, Deum, & omnia, quæ habet. Et ratio est, quia origo non significatur, ut ratio formalis & intrinseca termino, sed ut via & tendentia ad illum.

164. Deducitur septimò. An dici posset Spiritus sanctus, *Noster Spiritus*, *Nostrum donum*. Ratio dubitandi est, quia sicut de Filio non dicitur, quod sit *nostrum Filius*, *nostrum Verbum*, *nostra imago*: ita nec de Spiritu sancto, quod sit *nostrum Spiritus*, *nostrum donum*. Ex alia verò parte de Patre dicitur, quod sit *nostrum Pater*, *nostrum Deus*. Pro qua re notandum, pronomina *Nostrum* & *Meum* importare aliquam habitudinem causæ, vel effectus in eo, de quo talia pronomina dicuntur; ut *iste est meus pater*, *iste est meus filius*. Primum importat habitudinem principij secundum effectus: Cum autem quatuor sint causarum genera, quadruplicem habitudinem causæ, ac totidem effectus importare possunt, hæc pronomina in eo, de quo prædicantur, efficientis, ad quam reducitur exemplaris, finalis, materialis, & formalis, his positis,

165. Certe & vniuersalis regula est, quam tradunt S. Thomas in 1. dist. 18. qu. 1. art. 5. Bonaventura q. ult. & reliqui Scholastici, ea nomina diuina admittere posse pronomina *Meum* & *Nostrum*, quæ efficientis & finalis causæ habitudinem important; non autem quæ important habitudinem causæ materialis, aut formalis, vel termini ad suum prin-

cipium. Ratio regulæ est, quia ut pronomen verè de aliquo dici possit, de eodem verificari debet secundum illum respectum & habitudinem, quam ex propria notione importat; alioqui non verè, sed falsè diceretur: ergo & *Deus*, & *Pater* & *Creator noster* dici potest, quia hæc nomina respectu nostri habitudinem important causæ efficientis. Item de Filio dici potest, quod sit *nostrum Saluator*, *Redemptor*, *Magister*, *Legislator*; non autem *Filius*, *Verbum*, *Imago*: quia priora important habitudinem principij; posteriora verò termini ad principium: *Filius* enim refertur ad Patrem; *Verbum* ad proferentem; *Imago* ad producentem seu exprimentem. Eadem ratione de Spiritu sancto dici potest, quod sit *nostrum Spiritus*, *Donum*, *Sanctificator*, *Reclor*, *Custos*; non autem *Spiritus sanctus*, *amor*, *Spiratus*, *notionalis*, &c. Quoniam illa important habitudinem principij; hæc termini ad principium. Etenim nomen *Spiritus sancti*, ut rectè notauit sanctus Thomas loco præcitato ad secundum, est impositum ad significandam relationem termini ad principium spiratiuum: Nomen verò *Spiritus* ex propria notione admittere potest habitudinem principij, iuxta illud Ioan. 3. *Spiritus ubi vult, spirat*.

166. Ex his collige, nomina, quæ significant perfectiones diuinas in abstracto, non posse admittere pronomina *Nostrum* & *Meum*: quia ex modo significandi important habitudinem causæ formalis. Quare non dicitur *Deitas*, *æternitas*, *immutabilitas nostra*. Quod si quando ab ecclesiasticis Doctoribus huiusmodi locutiones vsurpentur, ut de Christo Domino dicitur primæ Corinthiorum 1. *Filius est nobis Sapientia*, *Iustitia*, *Sanctificatio*, *Redemptio*, intelligendæ sunt exemplariter & effectiue, non autem formaliter.

167. Ad primam rationem dubitandi patet ex dictis: non enim Spiritus sanctus dicitur donum formaliter per necessariam communicationem ad intra, sed per liberam communicabilitatem ad extra, quæ tamen fundatur in ipsa necessaria communicatione ad intra; quia nisi ad intra procederet, ut distincta persona ab ipso principio producente, non posset habere propriam rationem doni ad extra liberaliter communicabilis.

168. Ad secundam patet etiam ex dictis: quia licet Spiritus sanctus non distinguatur à seipso, respectu cuius non est, cui datur, sed quod datur, donumque ipsum formaliter alijs communicabile; distinguitur tamen à creaturis, quæ sunt terminus, cui hoc donum est liberaliter donabile. Ad confirm. Respondet Henricus in summa p. 2. artic. 61. quæst. 10. Ockamus & Gabriel in 1. dist. 18. Spiritum sanctum dici donum respectu Patris & Filij, quatenus à Patre per impensum amorem datur Filio, & vicissim à Filio per repensum amorem datur Patri, ut subsistat in eadem numero natura. Sed contra, quia ut argumentum probat, eodem modo dici posset, Filium dari in donum Spiritui sancto, nam etiam Filius producitur à Patre, ut subsistens in eadem na-

S. Thomas.

Ioan. 3.

1. Cor. 1.

Henricus.
Ockam.
Gabriel.S. Thomas.
Bonavent.
Reliqui
Scholastici.

dem natura cum Spiritu sancto. Est igitur Spiritus sanctus donum solum respectu creaturarum, quibus liberaliter tantum est communicabile.

169. Ad tertiam rationem constat ex dictis, quare potius Spiritus sanctus, quam Filius habeat formalem rationem doni: quia nimirum solus Spiritus S. procedit formaliter ut amor, qui est primum donum, & ratio ipsa formalis donandi, quæ cetera, quæ donantur, denominantur dona formaliter.

170. Ad quartam. Concedo proprietatem, qua constituitur Spiritus sanctus, esse unicam formaliter, sed multiplicem virtualiter, & secundum conceptus explicitos, non quidem adæquatos, uti est vnum attributum respectu alterius; sed inadæquatos, uti est vnum & idem attributum respectu sui ipsius, per ordinem ad plures conceptus inadæquatos explicitos. Constituit igitur ratio doni personam Spiritus sancti inadæquatè; sicut ratio imaginis personam Filij. Constituit autem illam non ratione connotati, quod in obliquo importat, sed ratione fundamenti, quod principaliter & in recto dicit: hoc autem est ipsa spiratio passiva, ut apta nata libe-

raliter communicari, quæ solum secundum conceptum explicitum, & inadæquatam distinguitur ab ipsa spiratione passiva.

171. Ad confirmationem nego, donationem, quæ Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio, & qua donabilis est creaturis, esse relationes oppositas: tum quia sunt respectu diuersorum; nam prior est respectu principij spiratiui; posterior respectu creaturarum: quemadmodum possunt in vno eodemque subiecto esse oppositæ relationes genitoris respectu vnus, & geniti respectu alterius. Tum quia prior est realis & secundum esse; posterior verò rationis & secundum dici.

172. Ad quintam. Distinguenda est maior: nam omne donum est alicuius possessoris donum; vel dominio, cui tantum respondet subiectio; vel origine, cui sola respondet originatione. Porro Spiritus sanctus est Patris & Filij donum non dominio, sed origine & auctoritate, cui tantum respondet origo passiva in dono ipso originato. Ex his patet ad fundamentum Durandi: nam alio modo donabilis est creaturis Spiritus sanctus, alio modo reliquæ personæ, & essentia ipsa diuina.

Ad fund.
Durandi.

DISPUTATIO XXVIII.

De Missione Diuinarum Personarum.

ACTENUS de proprietatibus diuinarum personarum in ordine ad se, quibus inuicem secerantur peculiari notâ, qua existunt & operantur ad intra. Super sunt explicandæ proprietates earundem in ordine ad creaturas, quibus vna secerantur ab alia, & manifestatur ut distincta persona ab alijs, per specialem modum existendi & operandi ad extra. Quæ propterea dicuntur proprietates notionales ad extra, quia sunt proprii modi existendi & operandi singularum personarum, quibus ad extra manifestantur & apparent. Sicut enim Deus habet quædam prædicata in tempore, quæ illi competunt in ordine ad creaturas, ut est vnus essentialiter, & sunt communia toti Trinitati, dicunturque essentialia, ut esse Creatorem, Conseruatorem, & Dominum rerum omnium: ita quædam alia habet in ordine ad easdem creaturas, quæ illi etiam in tempore competunt, ut est distinctus personaliter, suntque propria singularum personarum, dicunturque notionalia ad extra, ut esse missum, Incarnatum, manifestatum &c. De quibus porissimum quæremus, an missio propriè competat diuinis personis: in quo præcipuè consistat quidditatiua ratio missionis di-

uinæ: quæ tandem, & quotuplex sit.

SECTIO I.

An Diuinis personis competat vera & propria missio?

1. **E**XPRESSVM fidei dogma est, diuinis personis competere missionem, tam actiuam respectu personæ mittentis, quam passiuam respectu personæ missæ. Constat ex pluribus Scripturæ testimonijs, quibus vtræque missio diuinis personis tribuitur. Ioan. 7. *Ame ipse, inquit Christus, non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit.* Et c. 15. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre: aliaque innumera sunt vtriusque testamenti loca, in quibus diuinis personis tam actiua, quam passiuam missio tribuitur: adeo ut nemo hæcenus Hæreticorum illam simpliciter negare sit ausus: quamuis ea abutantur ad inæqualitatem Diuinarum personarum arguendam. Sola igitur Theologica controuersia superest, an verè & propriè competat missio diuinis personis.*

Fidei dogma.

Ioan. 7.

Ioan. 15.

2. Ratio

Nyssen.

2. Ratio dubitandi est multiplex. Prima desumitur ex Patribus. Nyssen orat. de Deitate Filij & Spiritus sancti columna 7. inquit: quomodo Filius Dei sit missus, an forma Dei pradius? an forma serui accepta in plena Deitate manens? Penitus enim, inquit, perspicuum esse arbitror, diuinam potentiam atque naturam, cum ubique sit, ac per omnia pertingat atque pervadat, & res vniuersas complexa sit, muti baud recte dici. Chrys. tom. 3. hom. de Spiritu S. quæ incipit, *Hæc: Si autem audieris*, inquit, dicentē; Mittam vobis Spiritum S. non secundum Deitatem accipias, Deus enim non demittitur. Nomina sunt hæc operationum significantia, eo quod omnis, qui demittit, in illa mittit loca, in quibus non est. Et paulo post ita concludit: *Igitur cum dicit, Mitto vobis Spiritum sanctum, donum dicit sancti Spiritus: ut discatis, quod donum mittitur, Spiritus sanctus autem non mittitur.* Et infra: *Alia est, inquit, virtus, quæ conceditur, & alius est Spiritus qui concedit.*

Chrysost.

3. SECUNDA dubitandi ratio est, quoniam missio in suo quidditatio conceptu imperfectionem importat. Quæ autem in suo quidditatio conceptu imperfectionem importat, nequeunt propriè, sed metaphoricè tantum Deo competere. Minor constat, nam ideo *Irasci, Pænitere, Oblivisci*, & similia metaphoricè tantum prædicantur de Deo, quia in suo quidditatio conceptu imperfectionem inuoluunt. Cuius ratio à priori est, quia quod in suo quidditatio conceptu imperfectionem importat, translatum ad Deum non potest suum formale significatum retinere; ac proinde nequit propriè Deo competere: nam illud propriè Deo competit, quod competit secundum suum formale significatum; proprium enim nominis est ipsius formale significatum. Igitur cui non competit formale significatum nominis, nec nomen ipsum propriè competere potest. Maior probatur: etenim duplex est missio physica, & moralis: utraque per se imperfectionem inuoluit: & de morali quidem patet: nam hæc vel fit imperio & auctoritate mittentis, ut cum dominus mittit seruum, aut Pontifex Legatum: vel consilio, ut cum Consiliarius mittit Regem ad bellum. Nam prior missio includit subiectionem, & defectum potestatis; posterior ignorantiam, & defectum prudentiæ. De Physica verò probatur: nam hæc includit vel impressionem virtutis, quare missa ad locum à mittente destinatum dirigitur, ut cum sagitta dirigitur ad scopum à sagittante præfixum: vel per distinctionem propriæ entitatis, ut cum flos emittitur ab arbore, splendor à sole.

4. Confirmatur 1. Nam utraque missio importat localem separationem missi à mittente. Non enim propriè mittitur, nisi qui vel à mittente discedit ad negotium aliquod, auctoritate mittentis peragendum, ut accidit in missione morali: vel quod per propriam entitatem situ disiungitur à suo principio. Non enim propriè mitti dicitur passio ab essentia, vel actus vitalis ab interno principio, eò quod

ad missionem propriè dictam requiritur localis separatio missi à mittente.

5. Confirmatur 2. Nam propterea, ut docent Scholastici cum Magistro in 2. dist. 10. Angeli superiores non mittuntur ad externa ministeria, sed tantum dirigunt & illuminant Angelos inferiores, quorum tantum est mitti, quia missio imperfectionem importat ex parte missi.

Scholastici
cū Magistro

6. TERTIA ratio dubitandi, quoniam mitti, est missum aliter se habere in aliquo loco, quam antea se habebat; atqui diuinæ personæ non possunt aliter se in aliquo loco habere, quam antea: igitur non possunt propriè mitti. Maior constat, alioqui non esset maior ratio, cur potius persona diceretur mitti ad vnum locum, quam ad alium, nisi quia aliter se habet in vno, quam in alio. Minor probatur, quia diuinæ personæ sunt ubique præsentēs per immensitatem: ergo implicat, eas aliter se habere in vno loco, quam in alio: alioqui non æquè essent per immensitatem ubique præsentēs.

7. QUARTA dubitandi ratio est: quoniam hinc sequeretur, multa alia esse de diuinis personis propriè admittenda, quæ scriptura de illis affirmat, ut *Exire à Patre: Venire in mundum: iterum Relinquere mundum, & Reverti ad Patrem*, Ioan. 16. cum utraque imperfectionem importent localis mutationis, quæ in diuinis personas, utpotè omnis mutationis expertes, cadere non potest. Propter has rationes. Sit

Ioan. 16.

8. PRIMA sententia affirmans, diuinis personis impropriè tantum & metaphoricè missionem competere. Hanc apud nullum Authorem reperi, qui hæcenus sua scripta edidit, solum apud Didacum Ruiz disp. 108. sec. 5. legi, non defuisse inter primarios huius ætatis Authores, qui hanc diuinarum personarum missionem metaphoricam appellarit, licet nullam huius rei rationem assignet; assignari tamen possunt omnes rationes dubitandi à nobis propositæ.

Ruiz.

9. SECUNDA sententia docet, omnino verè & propriè, & non metaphoricè diuinis personis missionem competere. Est omnium Scholasticum Magist. in 1. dist. 14. 15. 16. & 17. qui vel hanc sententiam ut certam supponunt, vel expressè asserunt, missionem verè & propriè esse in diuinis: ut Bonauent. dist. 15. p. 1. q. 1. in Corp. *Missio*, inquit, per comparationem ad terminum completissimè reperitur in diuinis multis magis, quàm in creatis. Argent. ibid. a. 1. & Marf. q. 18. a. 1. id non solum affirmant, sed etiā probant hac ratione: ubicunque sunt plures personæ, quarum vna habet virtutem & auctoritatem ab alia, ibi vera potest dici missio: sed in diuinis sunt plures personæ, quarum vna habet virtutem, & auctoritatem ab alia; ergo ibi est vera missio. Palatius eadem dist. disp. vnica, ante 1. conclus. Aptissimè, inquit, videtur hoc verbo Scriptura, quod sanè non imperium, aut superioritatem aliquo modo in mittente significat, sed potius originem emissi ab emittente. Idem docent Patres. Vnde Athanasius lib. 5.

Omnes
Scholastici
cum Magistro.

Bonauent.

Argent.
Marfilius

Palatius.

Athanasius

contra

contra Arianos in fine testatur, hoc vocabulo missionis viros fuisse sanctos viros ad exprimendam visibilem praesentiam Verbi in carne assumpta.

Contraria
sententia
censura.
Ruiz.

10. Quare temeritatis nota dignum censet praecipuo loco Ruiz illum, qui absolute dixerit missionem non nisi metaphoricè diuinis personis competere. Et merito, cum nullus haec tenens aut Scholasticorum, aut Patrum, quae Scriptura de missione Diuinarum personarum docet, in metaphorico sensu intellexerit: quin multi expresse, ut paulò antè vidimus, ea in vero & proprio sensu acceperunt. Pro clariore tamen propositae difficultatis explicatione,

Ruiz.
Richardus.

11. DICO I. Missio sub ea ratione, sub qua competit creaturis, non nisi improprie & metaphoricè competit diuinis personis. Assertio haec certissima est, quam admittit etiam Ruiz: eamque expresse docuit Richardus in 1. diff. 15. a. 1. qu. 1. ad 2. ubi etiam rationem assignat: Quia, inquit, missio proprie dicta conueniens creaturae, & missio proprie dicta, in quantum est conueniens diuinae personae, non sunt eiusdem rationis vnivocae. Fundamentum verò est, quia missio sub ea ratione specifica, qua conuenit creaturis, includit omnes imperfectiones supra enumeratas. Quapropter nequit ut sic, nisi metaphoricè diuinis personis conuenire.

12. DICO secundò. Non obstantibus his imperfectionibus, sub quibus missio competit creaturis, adhuc missio quidditatiue sumpta verè & proprie conuenit diuinis personis. Fundamentum est, quia resectis omnibus imperfectionibus, cum quibus reperitur in creaturis, adhuc manere potest quidditatiuus conceptus missionis, Deo & creaturae analogicè communis: ergo missio ut sic verè & proprie competit diuinis personis. Consequentia patet, nam tunc verè & proprie aliqua perfectio creata competit Deo, quando depurata ab omni imperfectione, cum qua competit creaturis, adhuc remanet quidditatiuus conceptus ipsius, Deo & creaturae analogicè communis. Contrà verò tunc aliqua perfectio creata improprie & metaphoricè competit Deo, quando depurata ab imperfectione, cum qua competit creaturae, nullus remanet quidditatiuus conceptus ipsius. Exemplum primi fit. Scientia depurata ab accidentalitate, discursu, & reliquis imperfectionibus, cum quibus competit intellectui creato, adhuc remanet conceptus certò & euidenter obiectum exprimentis, intellectui creato & increato analogicè communis: in quo conceptu saluatur quidditas & ratio ipsa formalis scientiae. Exemplum secundi fit. Motus localis, qui depuratus ab imperfectione translationis mobilis de loco ad locum, amittit quidditatiuum conceptum motus; sublata enim translatione mobilis de loco ad locum, nullus remanet conceptus, in quo quidditas & propria ratio motus saluari possit; ac proinde, cum ad Deum transfertur, non nisi improprie & metaphoricè de eo affirmatur.

13. Antecedens autem sic ostendo. Relectis imperfectionibus essentialis distinctionis, localis distantiae, situalis separationis, ceterisque mutationibus, quas includit missio creata, adhuc remanere potest conceptus personalis distinctionis missi à mittente, cum actiua communicatione potestatis ex parte mittentis, & passiuæ acceptione eiusdem potestatis ex parte missi, ad aliquod munus autoritate mittentis obeundum. Atqui in hoc conceptu saluatur perfectissima quidditas & formalis ratio missionis, quae, ut ex infra dicendis constabit, est quaedam realis processio missi à mittente, ad aliquod munus consilio & autoritate mittentis peragendum. Maior est manifesta tam in missione Filij ad opus Incarnationis peragendum; quam in missione Spiritus sancti ad corda Apostolorum in die Pentecostes inflammanda. Etenim misit Pater Filium ad opus Incarnationis praefinito tempore exequendum, dum illum ab aeterno genuit, cum potestate, consilio, & virtute ad praedictum opus tali tempore peragendum. Miserunt Pater & Filius Spiritum sanctum ad corda Apostolorum in die Pentecostes inflammanda; dum illum ab aeterno spirant cum potestate, consilio, & virtute ad hoc opus praefinito tempore perficiendum. In utraque enim legatione propriissime elucet natura & essentia ipsa missionis; & quidem, ut Bonauentura dixit, melius & perfectius, quam in creaturis ipsis. Verum haec clariùs constabunt ex dicendis.

Bonauent.

14. Iuxta priorem nostram assertionem intelligenda sunt citata testimonia Patrum; nec non prima sententia cum suis probationibus & rationibus dubitandi initio propositis. Iuxta quam asserere, missionem, prout illa competit creaturis, non nisi improprie & metaphoricè competere diuinis personis, nullus est error, aut temeritas: esset autem, si quis absque vlla declaratione absolute negaret, missionem non nisi improprie & metaphoricè competere diuinis personis. Quia tunc propositio simpliciter asserta, sine vlla declaratione, intelligenda veniret etiam iuxta secundam assertionem, contra quam sentire ad minimum est temeritas.

15. In speciali autem ad rationes dubitandi. Ad primam Resp. citatos Patres expresse tantum diuinis personis negare missionem secundum imperfectiones, secundum quas competit creaturis, ut constat ex rationibus, quas subiungunt; Non enim subdit Nyssen.

Patres ex-
ponuntur.

Nyssen.

Chryso.

Ita enim concludit Nyssen. Descensus igitur

Filij

Filius Dei ad nostram humilitatem & infirmitatem, qui voluntate Patris accidit, missio dicitur. Nam ab immortalis naturae ad nostram vitam migratio, non de loco ad locum motum Domini significat, sed ab altitudine gloriae ad humilitatem carnis indicat descensum. Idem fatetur Chrysostomus, circa finem homiliae. Dominus, inquit, misit & Spiritum suum. Explicans autem modum huius missionis: Genuit, inquit, secundum Deitatem: misit secundum carnem. Et paulo post: Misit, inquit, Pater, qui non migrat, nec transfertur loco. Misit Filius, qui non se discedere facit, & à quo non disceditur. Igitur in eo tantum sensu isti Patres in diuinis missionem negarunt, in qua ea reperitur in creaturis, videlicet per missi à mittente localem separationem.

16. Ad secundam nego, missionem secundum genericam rationem, abstrahentem à diuina & humana dicere imperfectionem, sed solum secundum rationem specificam, ad humanam missionem contractam: de quo tantum probant exempla & rationes adductae. Vnde ad priorem confirmationem negandum est, illum tantum proprie mitti, qui localiter separatur à mittente. Nam licet hoc verum sit in missione creata, propter imperfectionem & limitationem naturae missi & mittentis, non est tamen id essentiale missioni ut sic, cuius quidditas perfecte saluatur in reali egressu per originem missi à mittente, cum communicatione potestatis ad nouum munus peragendum. Ceterum non dicitur passio mitti ab essentia, vel actus vitalis à principio vitae, qui ad missionem requiritur habitudo ad terminum operandum extra mittentem. Est enim mittere, mediante misso aliquid extra se operari. Cum igitur passio & actus vitalis producantur intra proprium principium, non dicuntur à suo principio proprie mitti: sicut dicitur proprie mitti lumen à sole; & flos ab arbore: quorum illud subiecto, hic situ disiungitur à suo principio. Personae autem diuinæ, etsi per se ipsae existere nequeant separatae à suo principio, existere tamen possunt ratione externi effectus, ad quem operandum à suo principio destinantur: in ordine ad quem effectum proprie dicuntur mitti.

17. Ad posteriorem confirmationem. Exemplum de Angelis superioribus partim est simile, partim dissimile, simile, quatenus non ad quæuis opera illi mittuntur, sed ad grandia & sublimia, quale fuit opus Incarnationis, ad quod nunciandum legatus fuit Gabriel, vnus ex supremis spiritibus. Ita non ad quæuis opera mittuntur personae diuinæ, sed ad magnam & heroicam. Dissimile, quoniam propter limitationem naturae Angelicæ, nequeunt Angeli ad hæc inferiora mitti, absque aliqua ipsorum imperfectione: congruentius autem est, ut hanc imperfectionem subeant Angeli inferiores, quorum curæ commissa sunt hæc inferiora. Personae autem diuinæ absque illa ipsarum imperfectione mitti possunt ad quæcunque opera. Tandem personae diuinæ mittuntur vel ad manifestandas

nobis in signo aliquo sensibili suas ipsarum proprietates & origines, vel ad sanctificandas animas. Neutrum autem munus peragi potest, absque missione diuinarum personarum: cum nec nisi diuinæ personae animas sanctificare; nec nisi ipsæmet esse possint termini sensibilibus manifestationis. Angeli autem solum mittuntur ad aliquod opus perficiendum, quod æquè bene perfici potest à quocunque inferiori.

18. Ad tertiam rationem dubitandi Respondeo, maiorem esse veram de misso creato, non autem de increato, qui aliter existere, vel apparere potest, non per nouam existentiam, aut mutationem sui, sed rei, in qua nouo modo existere, & apparere dicitur. Neque ex eo quod diuinæ personae sunt vbique praesentes per immensitatem, nequeunt nouo modo & speciali existere, vel apparere, quo antea non existebant, & apparebant. Nam praeter illos tres modos communes existendi per potentiam, praesentiam, & essentiam, dantur alij modi speciales, quibus Deus existit in creaturis, vel tanquam significatum in signo, vel tanquam suppositum in natura assumpta, vel tanquam obiectum in cognoscente & amante.

19. Ad quartam rationem concedo, eodem modo admittenda esse in Deo in proprio sensu reliqua omnia, quæ de Deo Scriptura tradit, modò vel auctoritas Patrum & Scholasticorum non repugnet, vel ratio aliqua Theologica non aduersetur. Idque ex illa vniuersali regula, à Patribus & Scholasticis tradita, quod semper sacra Scriptura est in proprio sensu intelligenda, & nunquam ad metaphoricum detorquenda, nisi aut Patrum Scholasticorumque auctoritas, aut Theologica ratio resistat. An autem quæ in ratione ipsa dubitandi allata sunt in proprio, vel metaphorico sensu intelligenda, constabit ex infra dicendis.

SECTIO II.

Quid sit Missio personae Diuinæ?

20. **C**ONSERVVS modus indagandi diuinæ est per perfectiones creatas resecis earum imperfectionibus. Porro in quauis missione creata depurata ab imperfectionibus, quas ut creata includit, tria remanent, quæ ad integrandam naturam missionis ut sic quidditatiue concurrunt: qui mittit, qui mittitur, & terminus ad quem mittitur. Hæc enim tria necessaria sunt; & sufficiunt ad essentiam missionis ut sic. Est enim missio essentialiter operatio duorum (cum nemo seipsum proprie mittat) mandantis & exequentis: quæuis autem operatio habitudinem dicit ad terminum operabilem. Sufficiens igitur his tribus terminis mittente, misso, & ter-

mino

mino ad quem mittitur, concluditur integra missionis quidditas. His enim tantum positis, ponitur tota missionis essentia: quolibet autem eorum sublatum, tollitur quidditativus conceptus illius. Nam nec mittens intelligi potest sine respectu ad missum, & terminum ad quem mittit; nec missus sine respectu ad mittentem & terminum, ad quem mittitur: quo fit, ut tam mittens dicat habitudinem ad missum & ad terminum, ad quem mittit, quam missus ad mittentem & ad terminum, ad quem mittitur.

21. Quoniam verò duplex est missio physica, & moralis, dupliciter etiam esse potest hæc habitudo mittentis ad missum, & missi ad mittentem, physica, si missio sit physica; moralis, si missio erit moralis. Illa est per realem communicationem virtutis, ad terminum ad quem mittit, physice operandum, ut Sagittarius per realem impressionem virtutis mittit sagittam ad scopum pertingendum: Sol per realem productionem mittit lumen ad ætrem illuminandum: hæc est per moralem tantum communicationem virtutis, aut dirigentis, si tantum consilio: aut mandantis, si etiam imperio & auctoritate mittat.

22. Posset esse & tertia missio, utriusque perfectionem participans, & physice missionis per realem communicationem virtutis executivæ; & moralis per moralem communicationem potestatis exequendi terminum, iuxta consilium & imperium mittentis. Qualis esset, si aliquis miles in fortitudine & generositate insignis, eo animo prolem susceperet, ut communicatæ illi per naturalem generationem suâ fortitudine & generositate, illum postea consilio & imperio suo ad bellum mitteret, ut in eo suam, & Patris virtutem manifestaret. Huic persimilis est missio personæ Diuinæ, quæ utriusque missionis perfectionem, & physica, & moralis eminentissime participat; participat perfectionem physice, per physicam receptionem virtutis à persona mittente, ad terminum, ad quem mittitur, physice operandum: participat perfectionem moralis, per moralem determinationem voluntatis ab eadem persona mittente ad eundem terminum, consilio & voluntate mittentis exequendum. Et enim persona missa per originem simul cum natura mittentis, accipit virtutem, & potentiam operandi terminum, ad quem mittitur: nec non sapientiam, & voluntatem exequendi terminum, iuxta voluntatem mittentis: ac proinde perfectissime participat naturam utriusque missionis physice, & moralis. Ex his potissima difficultas insurgit, in quo præcipue quidditativa ratio missionis diuine consistat.

23. PRIMA sententia docet, eam consistere in sola operatione temporali, per quam processio personæ missæ in aliquo effectu creato manifestatur, cum respectu ad principium productivum non personæ missæ, sed operationis, quæ persona missa manife-

statur in creaturis. Hanc ut Magistri sententiam defendunt S. Thomas in 1. dist. 15. q. 3. a. 1. Bonaventura eadem dist. p. 1. q. 4. Scotus dist. 14. q. unica §. *Licet autem*, Marfilus q. 18. Gabriel q. 1. Fundamentum est, quia personam Diuinam mitti, formaliter est, peculiari modo in creaturis existere, quo antea non existeret: Atqui hoc formaliter importat solam operationem, quæ persona missa manifestatur in creaturis, cum respectu ad principium effectivum talis operationis: igitur missio personæ Diuinæ formaliter consistit in solâ operatione temporali, cum respectu tantum ad principium effectivum ipsius. Minor, in qua tantum est difficultas, probatur 1. auctoritate Augustini 2. de Trinit. c. 5. ad finem: *Si ergo*, inquit, *missus dicitur*, (nempe Filius) *in quantum apparuit foris in creatura corporali, qui intus in natura spiritali oculis mortalium semper occultus est, iam in promptu est intelligere etiam de Spiritu sancto, cur missus & ipse dicatur. Facta est enim quadam creatura species ex tempore, in qua visibiliter ostenderetur Spiritus S. Et paulo post ita concludit: Hæc operatio visibiliter expressa, & oculis oblat a mortalibus missio Spiritus S. dicta est. Vbi nulla facta mentione de æterna personæ missæ processione, in sola temporali apparitione collocat totam personæ Diuinæ missionem.*

24. Secundò sic probat ratione præcæto loco S. Tho. hanc sententiam. Quando aliquod compositum prædicatur de aliquo secundum fieri, diverso modo se habet respectu facientis, & respectu facti. Nam respectu facti utrumque debet prædicari secundum esse, non tamen utrumque secundum fieri velut si dicas, *hic factus est homo albus*, oportet, ut sit & homo albus: non autem est necesse, ut fiat homo, sed sufficit, ut fiat tantum albus. Respectu verò facientis non est necesse, ut faciat utrumque, sed alterum tantum: ut si dicas, *Plator facit parietem album*: non est necesse, ut utrumque simul faciat, sed sufficit, si faciat tantum album. Cuius ratio est quia faciens non refertur ad factum, nisi secundum id, quod facit in illo. Cum autem missio ponat missum in aliquo nouo fieri, in quo antea non erat, oportet, ad hoc ut dicatur missus, ut utrumque includat, & quod si ab alio, & quod fiat in aliquo secundum nouum modum existendi. Ex parte verò mittentis nihil aliud importat mittere, quam facere missum nouo modo existentem in alio: igitur cuiusque conuenit facere alium nouo modo existentem in aliquo, conuenit mittere, etiam si non sit principium ipsius secundum esse: atqui hoc conuenit toti Trinitati: igitur tota Trinitas dicitur mittere. Igitur Diuina missio per se non includit æternam processionem missi à mittente, sed temporalem duntaxat operationem, cum solo respectu rationis missi ad mittentem, quæ est tota Trinitas, à qua persona missa non distinguitur.

25. SECUNDA sententia ex opposito affirmat, in sola processione æterna personæ

Magister.
S. Thomas.
Bonavent.
Scotus.
Marfilus.
Gabriel.

Augustin.

S. Thomas.

Gregorius
Magnus.

missæ, missionis quidditatem formaliter consistere. Hanc docere videtur Gregorius Magnus homil. 26. in Euangelia columna 1. ubi postquam Filij missionem per opus Incarnationis explicuit, statim subdit: *Quamuis mitti etiam iuxta naturam Diuinitatis possit intelligi. Eo enim ipso à Patre Filius mitti dicitur, quo à Patre generatur.* Eodem modo Spiritus sancti missionem per æternam eius à Patre & Filio processionem declarat. *Sed eius, inquit, missio, ipsa processio est, quæ de Patre procedit & Filio.* Vnde tandem amborum missionem per incretam eorum processionem definiens, ita concludit: *Sicut uaque Spiritus mitti dicitur, quid procedit: ita & Filius non incongrue mitti dicitur, quia generatur.* Fundamentum esse potest, quoniam missio præsertim physica, est realis egressio termini à mittente, vi cuius accipit aliquid esse, quod antea non habebat: atqui æterna processio Filij & Spiritus sancti est eiusmodi: nam tam Filius vi generationis, quam Spiritus S. vi spirationis accipit esse personale, quod nec Filius ante generationem, nec Spiritus S. ante spirationem habebat: ergo. Maior colligitur ex ipsa definitione missionis; & illustratur exemplis: nam & flos mitti dicitur ab arbore, & lumen à sole, per solam productionem floris ab arbore, & luminis à sole. Ergo tam Filius, quam Spiritus sanctus, mitti dicuntur à suo principio productiuo, per solam processionem æternam.

26. TERTIA sententia utrumque ad Diuinæ missionis quidditatem requirit, & æternam processionem personæ missæ à mittente; & temporalem operationem, quæ personæ missæ peculiari modo manifestatur in creaturis. Adhuc tamen hæc sententia trifariam diuiditur: nam alij putant, processionem æternam non nisi connotatiue, & in obliquo à missione importari; temporalem verò contrà per se, & in recto. Alij contrà, processionem æternam per se & in recto, temporalem verò connotatiue & in obliquo. Alij demum utramque per se, & æquè primò in missionis quidditate includi. Pro cuius difficultatis solutione,

27. Dico I. Quidditas Diuinæ missionis non saluatur in sola operatione temporali, cum respectu tantum rationis personæ missæ ad principium effectuum talis operationis, præcisa æterna processione personæ missæ à persona mittente. Fundamentum, quoniam missio propriè dicta importat realem distinctionem missi à mittente, cum communicatione virtutis & potestatis exequendi munus, ad quod missus à mittente destinatur: atqui hæc in missione Diuina non saluantur per solam operationem temporalem, cum respectu rationis personæ missæ ad principium effectuum talis operationis. Maior constat, nam quædò missio recedit à reali distinctione missi à mittente, tantò recedit à proprietate missionis: vnde impropriissima est missio sui à se ipso. Minor patet, nam per solam temporalem operationem ad

extra, cum rationis respectu ad principium effectuum talis operationis, nec persona Diuina missa distinguitur à principio mittente; nec ab illo accipit virtutem & auctoritatem exequendi munus, ad quod destinatur; nam hæc est tota Trinitas, à qua non distinguitur persona missa, sed in ea includitur: ac proinde persona missa mitteretur, & virtutem exequendi acciperet à se ipsa, aut certè ab aliquo principio à se, cæterisque personis non distincto, nempe à natura Diuina, quæ est principium effectuum omnis operationis ad extra.

28. Confirmatur. Nam hoc modo etiam Pater posset propriè mitti: atqui hoc expressè negat Augustinus 2. de Trinitate cap. quinto. *Pater, inquit, solus nusquam legitur missus.* Cuius rationem assignat lib. quarto, cap. vigesimo. *Non enim, inquit, habet de quo missus sit, aut ex quo procedat.* Et tomo sexto, l. contra sermonem Arianorum capit. quarto. *Solus, inquit, Pater non legitur missus, quoniam solus non habet auctorem, à quo genitus sit, vel à quo procedat.*

29. Respondent Aduersarij, ideo non posse Patrem propriè mitti, quia à nullo procedit est autem de quidditate missi, ut ab aliquo sit, quamuis non necessariò ab eo, à quo mittitur. Ex quo inferunt Filium non tantum à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, à quo tamen non procedit, mitti posse. Quod confirmant testimonio Isaïæ 48. *Et nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus eius.* Et capit. 61. *Spiritus, inquit, Domini super me: id quod vñxerit Dominus me: ad annuncianum mansueti misit me.* Quæ loca de Christo, etiam vt Deo à Spiritu S. misso intelligunt Athanasius lib. 3. de assumptione hominis, Ambrosius l. 2. de fide, ad Gratianum. c. 4. & alij.

30. Sed contrà; nam eatenus missus in Diuinis quidditatiue postulat esse ab alio, quatenus quidditatiue postulat per realem originem accipere virtutem & potestatem à mittente ad opus, ad quod destinatur, exequendum: præcisa autem hac ratione, nulla apparet necessitas, cur missus debeat esse ab alio, siquidem neque hoc postulat missio vt sic: nam si per impossibile esset aliquis à nullo productus, adhuc mitti posset ab alio, per moralem duntaxat communicationem potestatis, ad aliquod munus, mittentis auctoritate peragendum: neque vt talis missio est; nam quatenus talis missio Diuina est, formaliter non dicit, quam vt missus & mittens sit Deus. Quare si saluari potest conceptus missionis Diuinæ absque reali distinctione, & communicatione auctoritatis à mittente, non est, cur debeat persona missa esse ab alio; ac proinde poterit Pater, non secus ac Filius, & Spiritus S. à tota Trinitate mitti.

31. Ad testimonia autem Isaïæ Respondet, ea à plerisque explicari de Christo, vt homine, qui non tantum à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, & à se ipso vt Deo, atque adeo à tota Trinitate missus est. Cæterum

Augustin.

Isai. 48.
Isai. 41.

Athanasius
Ambrosius

Explicatur
testimonia
Isai. & Pa-
trum au-
thoritas.

citati

citati Patres, qui ea intelligere videntur de Christo vt Deo, explicandi sunt de missione largè sumpta, non de rigorosa, de qua nos disputamus.

32. Dico 2. Integra quidditas missionis Diuinæ non saluatur in sola processione æterna personæ missæ. Est aperta sententia Augustini 4. de Trinitat. cap. 20. circa medium: vbi disputans de missione Filij: *Non ergo, inquit, eo ipso, quod de Patre natus est, missus dicitur Filius: sed vel eo quod apparuit huic mundo Verbum caro factum: vel eo, quod ex tempore cuiusq; mente percipitur.* Vbi præter æternam generationem ad Filij missionem requiritur temporalem aliquam operationem. Probat hęc assertio ex Paulo ad Galat. 4. *Vbi, inquit, venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum.* Porro, si missio in sola processione æterna consisteret, illa non in tempore, sed ab æterno fuisset.

33. Probat secundò ratione. Nam missio includit habitudinem ad terminum operandum extra mittentem: nemo enim propriè mittere dicitur ea, quæ intra se ipsum operatur: est enim *mittere*, aliquid extra se exequendum mandare: sed per æternam processionem persona mittens nihil extra se operatur: igitur in ea integra missionis quidditas saluari nequit. Minor patet, nam æterna processio, cum sit actus immanens, manet intra ipsum Deum producentem. Nec refert, quod producat extra principium realiter distinctum: quia non producit extra illud totaliter, quod ad *mittere*, propriè dictum requiritur: nam etiam actus vitalis creatus producit realiter distinctus à suo principio vitali creato; quia tamen nõ producit extra illud totaliter, sicut producit lumen à sole in externum subiectum, & flos ab arbore situ distinctus, non dicitur propriè missus; nec principium vitale dicitur illum propriè mittere. Cuius ratio à priori est, quoniam mittere finaliter est ad manifestandam virtutem & potestatem mittentis: sola autem processio interna non est manifestatiua virtutis & potestatis mittentis, igitur in ea nequit integra quidditas missionis saluari.

34. Dico 3. Adæquata essentia missionis Diuinæ vtramque processionem intrinsecè includit. & æternam missi à mittente, & temporalem eiusdē processionis æternæ manifestatiuam; priorem quidem materialiter & præsuppositiuè, posteriorem verò formaliter & completiuè. Assertio tria dicit: primum, quod missio diuina vtramque processionem æternam & temporalem includat: secundum, quod eas includat intrinsecè: tertium, quod æternam includat materialiter & præsuppositiuè; temporalem verò formaliter & completiuè.

35. PRIMA pars communis est inter Scholasticos; quam expressisse videtur Christus Dominus Ioan. 8. illis verbis: *Ego ex Deo processi, & veni:* & 16. *Exiui à Patre & veni in hunc mundum;* per priora verba æternam pro-

cessionem; per posteriora temporalem significans operationem, à Patre enim *venisse*, & ex Deo *exisse* non est, inquit Hilarius 6. de Trin. columna 14. *significationis eiusdem.* Quantum interest inter nasci, & adesse: tantum à se vterq; sermo discernitur: cum aliud sit, à Deo in substantia natiuitatis exiisse; aliud à Patre in hunc mundum ad consummandam salutis nostræ Sacramenta *venisse*. Ex eodem loco Augustinus 4. de Trinitat. cap. 20. colligit, ad missionis Diuinæ quidditatem vtramque processionem requiri. Idem docet Beda homilia in Dominica post Ascensionem: his verbis: *Cum eiusdem Spiritus gratia datur hominibus, mittitur profecto Spiritus à Patre, mittitur à Filio, quia & eius missio ipsa processio est, quæ ex Patre procedit & Filio.* Ratio verò est, quoniam missio, est quidam progressus missi à mittente ad nouum effectum virtute mittentis operandum: ergo duplicem habitudinem essentialiter includit, alteram ad mittentem, per quam missus operandi virtutem accipiat; alteram ad effectum, per quam nouo modo missus existat.

36. SECUNDA pars assertionis est contra eos, qui vel asserunt, missionem esse processionem æternam, connotata tantum temporali operatione in creaturis: vel contra, esse solam operationem temporalem, connotata tantum processione æterna personæ missæ. Nostra tamen conclusio est S. Thomæ 1. part. quæst. 43. articul. 1. & 7. Durandi in 1. distinct. 15. quæst. 2. & aliorum. Fundamentum est, quoniam missio essentialiter est habitudo tam ad principium mittens, quam ad terminum: ego non est maior ratio, cur potius vnum, quam aliud in missionis habitudine includatur connotatiuè & in obliquo.

37. Confirmatur 1. Quoniam vel Adversarij volunt ipsam habitudinem ad effectum temporalem, vel habitudinis effectum connotatiuè includi in quidditate missionis Diuinæ. Primum dici non potest, quoniam, ad hoc vt habitudo ad effectum temporalem connotatiuè includatur in missione, deberet ipsa habitudo esse terminus alterius habitudinis, eò quod nequit habitudo connotatiuè & in obliquo includi in aliquo constituto, nisi vt terminus alterius habitudinis; alioqui si includitur vt habitudo, necessario includitur in recto: atqui non apparet cuius habitudinis terminus possit esse ipsa habitudo ad terminum temporalem. Nec dici potest secundum, quia quando habitudo ad plura in aliquo constituto includitur in recto, non potest assignari ratio, quare potius vnum, quam aliud dicatur connotatiuè, & in obliquo comparari ad talem habitudinem.

38. Confirmatur 2. Quia si missio Diuina essentialiter esset processio æterna, connotata tantum habitudine ad effectum temporalem, posset simpliciter dici missio æterna: atqui neque per aduersarios dici potest missio æterna: ergo. Sequelam probò, quia

Hilarius.

Augustin.

S. Thomæ
Durandus.

quæ connotatiuè tantùm importantur, simpliciter sunt extra essentiam constituti: ergo simpliciter non ingrediuntur intrinsecam constitutionem connotatis: vt patet in actu libero Diuinæ voluntatis, qui quoniam connotatiuè tantùm importat effectum creatum absolutè & simpliciter dicitur æternus & increatus.

39. TERTIA pars assertionis probatur, hoc pacto. Quotiescunq; duo ita se habent ad vnum tertium componendum, vt alterum se habeat per modum determinabilis, alterum per modum determinatiui, semper determinabile se habet, vt quid materiale & præsuppositum; determinatiuum verò, vt quid formale & completiuum: atqui processio æterna in ordine ad missionem componendam se habet, vt quid determinabile, operatio verò temporalis, vt quid determinatiuum; igitur illa se habet, vt quid materiale & præsuppositum; hæc, vt formale & completiuum ad naturam missionis diuinæ componendam. Maior constat ex analogia tum compositi physici, tum metaphysici, in quibus semper determinabile se habet vt materia, determinatiuum verò vt forma. Minor probatur, quoniam processio æterna erat indifferens, vt per operationem temporalem sui manifestariam contraheretur, vel non contraheretur ad naturam missionis: operatio verò temporalis processionem ipsam æternam ex indifferente, actu & formaliter determinat ad missionis naturam.

Corollaria Doctrinæ.

40. EX dictis deducitur 1. missionem personæ Diuinæ simpliciter esse temporalem. Fundamentum, quia constans ex æterno & temporali, simpliciter est temporale: ergo esto missio personæ Diuinæ constet ex processione æterna, & operatione temporali, simpliciter dicenda est temporalis. Antecedens constat primò ex paritate rationis: nam constitutum ex natura spirituali & materiali, est simpliciter materiale, vt patet in homine. Secundò, ex eo quòd Petrus hodie natus constat ex materia antiqua, & forma recente, non dicitur antiquus, sed recens homo. Tertiò, quia sæpè denominatio fieri solet ab ignobiliore parte compositi. Esto igitur missio Diuina constet processione æterna, & operatione temporali, rectè denominari poterit temporalis ab ignobiliore parte sui. Ob easdem rationes dicenda est missio creata, non increata.

41. DICES. Christus constat supposito æterno & increato, & simul humanitate temporali & creata: & tamen simpliciter dicitur æternus & increatus: ergo esto missio Diuina constet operatione temporali & creata, quia tamen simul constat processione æterna & increata, dicenda est simpliciter æterna & increata. Respondeo, negando consequentiam: cuius discriminis ratio est, quoniam

Christus supponitur simpliciter pro supposito; supponitur enim pro subsistente in hac natura humana. Quia igitur suppositum est æternum & increatum, simpliciter Christus dicendus est æternus & increatus. Missio verò, quia supponitur pro toto aggregato ex processione æterna & temporali, simpliciter dicenda est temporalis & creata.

42. Deducitur 2. Solas personas diuinas procedentes posse mitti, solasque producentes mittere. Prior pars constat, quoniam in omnium sententia persona missa debet esse ab alio, licet non in omnium sententia debeat esse à quo mittitur. Vnde propterea Pater in nullius sententia est missibilis, quia non est ab alio. Verum hi non rectè, meà sententiâ, philosophantur: nam ideo persona missa debet esse ab alio, vt distinguatur à mittente, à quo debet auctoritatem & virtutem operandi accipere. Posterior verò pars probatur, quia qui mittit debet suam auctoritatem, & virtutem operandi communicare misso: vt enim sit propria missio, debet missus exequi opus, ad quod mittitur, virtute & auctoritate mittentis: atqui sola persona producens potest communicare misso virtutem, & auctoritatem operandi effectum, ad quem mittit: cum non alio modo possit vna persona diuina communicare alteri suam virtutem & auctoritatem, nisi per originem.

43. DICES. Tota Trinitas est principium operationis temporalis: ergo tota Trinitas mittit. Antecedens patet. Consequentia verò probatur, nam in creaturis ille dicitur mittere, cui vt principali agenti tribuitur ipsa missionis operatio. Respondeo, negando consequentiam: quoniam ad propriam missionem requiritur, vt missus operetur missionis effectum per virtutem à mittente communicatam. Tota autem Trinitas non communicat personæ missæ virtutem operandi effectum missionis: quia tota Trinitas non originat personam missam, quo pacto tantum potest persona missa accipere virtutem operandi à mittente. Ad probationem verò consequentiæ, esto missionis effectus tribuatur mittenti, quatenus virtutem operandi communicat misso, proximè tamen & immediate tribuitur misso, quatenus illum operatur per virtutem à mittente acceptam. Ita persona diuina missa immediate per se ipsam missionis effectum terminat, vel per modum obiecti significari, vel per modum suppositi intrinsecè terminantis; licet auctoritati tribuatur mittenti, quatenus communicat virtutem personæ missæ ad talem effectum exercendum.

44. Deducitur 3. Missionem tam actiuam in persona mittente, quam passiuam in persona missa, esse operationem notionalem, non essentialem. Docent Palatius in 1. dist. 15. disp. vnica, concl. vii. Vasquez disp. 170. in fine vlt. Zuniga disp. vlt. dubio 2. Fundamentum est quia missio est processio missi à mittente, ad effectum tempo-

ralem

ralem peculiari modo exercendum à persona missa: atqui hoc tam. ex parte mittentis, quàm missi est notionale. Minor quoad posteriorem partem probatur, nam hoc ex parte personæ missæ est passiuæ origo, quæ à mittente procedit, cum habitudine ad effectum creatum peculiari modo à se terminandum: sed totum hoc est notionale, & proprium personæ missæ, nam licet effectus creatus efficienter non sit proprius personæ missæ, sed totius Trinitatis, à quâ indiuisibiliter procedit terminatiue tamen, aut representatiue poterit esse vnius tantum personæ proprius. Sic humanitas Christi efficienter est à tota Trinitate, terminatiue autem seu hypostaticè solius Filij. Sic columba, quæ apparuit in Iordane, & ignis in die Pentecostes, effectiue fuerunt à tota Trinitate, representatiue verò solius Spiritus sancti, quia illum tantum representabant. Nam sicut per peculiaria nomina peculiare significatur personæ diuinæ: ita per peculiaria symbola peculiare possunt personæ representari. Probatur minor quoad priorem partem. Nam sicut persona missa per passiuam originem, cum habitudine ad effectum creatum peculiari modo à se terminandum, denominatur passiuè missa: ita persona mittens per actiuam originem, cum habitudine ad eundem effectum creatum, peculiari modo operatam à persona missa, per virtutem sibi à mittente communicatam, denominatur actiue mittens: ergo si missio passiuæ est notionalis & propria personæ missæ, etiam actiua erit notionalis & propria personæ mittentis.

45. Confirmatur, nam finis diuinæ missionis, est peculiaris manifestatio alicuius proprietatis notionalis personæ missæ: est enim, teste Richardo Victorino, personæ emanantis per appropriatum effectum manifestatio. Igitur quod in ea est præcipuum, est peculiaris manifestatio personæ missæ. Manifestatur autem persona missa peculiariter per notionalem, non autem per essentialem operationem ad extra: igitur per illam, non per hanc denominari debet missa. Nam per illam denominari debet missa, ad quam finaliter mittitur. Præterea operatio temporalis in missione diuina est signum sensibile processionis æternæ: vnde respondere illi debet in eodem ordine perfectionis notionalis.

46. Contra hoc corollarium sentiunt Scotus in 1. dist. 14. q. vnica §. *Licet autem*, Gabriel quæstione vnica, affirmantes mittere esse essentialē, quia fit ab omnibus personis: mitti verò notionale, & proprium personæ missæ, quia conuocat eius processionē. Alij autem docent in missione diuina vtrūque importari essentialē, & notionale, sed essentialē principalius, vt censet Durandus in 1. dist. 15. q. 2. & Argentinus art. 2. alij verò principalius notionale, vt putant Alensis 1. p. quæst. 71. memb. 3. S. Th. in 1. dist. 15. q. 1. art. 2. Demum Aureolus in 1. dist. 15. a. 1. propof. 2.

docet, mitti passiuum semper esse notionale; mittere verò actiuum aliquando esse notionale, aliquando essentialē. Est autem notionale, quando est missio personæ autoritatiua; est essentialē, quando est missio per solam determinationem ad vsum autoritatis acceptæ, quæ fit à tota Trinitate.

47. Deducitur 4. Posse vnam personam mitti sine alia. Hoc corollarium euidenter sequitur ex præcedente: illudque docent Alensis 1. p. q. 73. memb. 2. art. 3. S. Thom. 1. p. q. 43. art. 7. ad 3. Rubio in 1. dist. 15. quæst. 1. artic. 2. & alij. Fundamentum est, quia potest peculiari effectū manifestari vna personæ, quo non manifestentur cæteræ: igitur potest vna persona mitti sine alia: Consequentia patet, quia persona diuina dicitur mitti, quatenus peculiari effectū manifestatur creaturis: igitur si potest peculiari effectū manifestari vna, quo non manifestentur cæteræ, poterit vna mitti sine alia. Antecedens constat, tum in Incarnatione, quā manifestatus est solus Filius: tum in apparitione Columbæ & linguarum ignearum, quibus manifestatus est solus Spiritus sanctus. Quod expressè docuit Augustinus 2. de Trinitate, cap. 5. *Facta est*, inquit, *quædam creatura species ex tempore, in qua visibiliter ostenderetur Spiritus sanctus. Siue enim in ipsum Dominum corporali specie, velut columba descendit: siue, cum decem diebus peractis post eius ascensionem die Pentecostes, factus est subito de Cælo sonus, quasi ferretur status vehemens, & vise sunt illis lingua diuisa tanquam ignis, qui & insedit super unumquemque eorum. Hac operatio visibiliter expressa & oculis oblata mortalibus, missio Spiritus sancti dicta est.* Idem testatur de missione Filij in opere Incarnationis lib. 4. cap. 20. Ratio verò est, quia sicut potest peculiari nomine significari vna persona sine alia; ita & peculiari symbolo vna sine alia representari.

48. Dices 1. Non potest Pater sine Filio Spiritum sanctum mittere: ergo nec Spiritus sanctus sine Filio mitti. 2. Effectus, quo diuina persona manifestatur, est communis omnibus: ergo nequit per illum vna potius, quàm alia persona manifestari. Respondet ad primum, negando consequentiam; quoniam in missione actiua Spiritus sancti non potest Pater separari à Filio, quia mittit illum per spirationem actiuam, in quâ Pater & Filius sunt vnum indiuisibile principium; atque adeo non potest vnus sine alio mittere; quia non potest vnus sine alio Spiritum Sanctum producere. At verò in missione passiuæ potest vnus effectus representare vnam personam sine alia, quia potest vnus effectus in representando appropriari vni, & non alteri. Sicut potest vnum nomen significare vnam personam, sine alia. Et hoc ideo, quia tam significatio per voces, quàm representatio per symbola, est ad placitum instituentis & imponentis: vnde quæcunque voces, & symbola imponi possunt

Alensis.
S. Thom.
Rubio.

Augustinus

Rich. Viß.

Scotus.
Gabriel.

Durandus.
Argentinus.
Alensis.
S. Thomas.
Aureolus.

pro libitu imponentis ad quascunque res significandas. At verò processio, quæ Spiritus S. à Patre & Filio procedit, est naturalis & ab intrinseco determinata: unde non potest ad libitum producentis variari ut sit vel solius Patris, vel solius Filij productio: sed necessario est vtriusque; atque adeo necessario est vtriusque actiua missio. Ad secundum distingo consequens: est communis effectiue, concedo; representatiue, seu manifestatiue, nego.

Ruiz.
Zuniga.

49. Deducitur 5. Ad hoc ut vna persona mittat aliam authoritatiue ad terminum missionis, non est necesse, ut illi formaliter communicet liberum actum exequendi terminum missionis, sed sufficit, si cum potestate exequendi illi tantum communicet liberam voluntatem, quæ simul cum reliquis personis actu se ipsa determinet ad effectum exequendum. Est contra Ruiz Disputat. 108. sect. 8. & Zunigam disputat. vltima dubio 3. contendentes, non posse personam Diuinam mitti, nisi à mittente accipiat non solum voluntatem, sed ipsam liberam determinationem voluntatis, quæ actu determinetur ad terminum missionis: quæ libera determinatio voluntatis ad terminum missionis à mittente creato imprimatur misso, mediante imperio, à mittente verò increato mediante origine, quæ persona mittens communicat missa omnia sua libera decreta, per quæ actu determinat illam ad terminum missionis.

50. Cæterum negare non possum in hac sententia melius saluari proprietatem missionis, in qua missus moraliter determinatur à mittente ad terminum missionis. Quia tamen aliunde hæc sententia derogat formali libertati singularum personarum, & vniuersali illi principio communiter recepto, quod *necessaria in Deo procedunt libera*, non est admittenda: sed potius negandum hanc conditionem esse necessariam missioni ut sic, ad quam sat est, ut persona missa authoritatiue determinetur à mittente, ut ab illa accipiat voluntatem, per quam simul se determinet cum persona ipsa mittente: ita tamen ut in ea ipsa libera determinatione potiores quasi partes habeat persona ipsa mittens, ratione authoritatiue communicationis.

51. Quod autem contraria sententia deroget formali libertati singularum personarum, probatur: nam formalis libertas consistit, ut quis à se ipso, non ab alio, determinetur. Si autem persona procedens à persona producente acciperet liberum decretum diuinæ voluntatis, non à se ipsa, sed ab alia persona determinaretur: ergo non esset ipsa formaliter libera, per actiuam quasi determinationem sui, sed potius per passiuam determinationem, naturaliter communicatam à persona producente. Confirmatur, quoniam in ea sententia Pater independenter à reliquis personis se ipsum deter-

minaret ad aliquid liberè volendum: sed hanc liberam determinationem necessario communicat reliquis personis cum ipsa communicatione naturæ: ergo in reliquis personis non saluatur proxima & formalis libertas, quæ consistit in actiua determinatione sui, sed tantum denominatiua, proueniens ab actu libero personæ originantis, naturaliter communicato personæ originatæ.

52. Quod autem eadem sententia deroget vniuersali illi principio communiter recepto, nempe quod *necessaria in Deo procedant libera*, sic probatur. Quidquid vioriginis communicatur personæ procedenti, origine præcedit ipsam personam procedentem, ut principium communicatum ipsius: igitur si decreta formaliter libera vi originis communicantur personæ procedenti à producente, origine præcedunt personam ipsam procedentem: atque adeo libera origine præcedunt necessaria.

53. Dicitur. Filius à se ipso in hunc mundum non venit, sed à Patre missus. *Neque enim*, inquit, *à me ipso veni* Ioan. 8. *sed ille me misit*. Non igitur à se ipso liberè determinatus, sed à Patre in hunc mundum venit. Respondeo 1. Concedo Filium non à se ipso in hunc mundum venisse authoritatiue, sed à Patre. Etenim ab illo tantum authoritatiue venit, à quo virtutem & potestatem veniendi accepit: neque à se authoritatiue ad veniendum determinatum fuisse, sed à Patre: quia licet à se simul cum Patre, & Spiritu sancto ad veniendum se determinauerit, tamen authoritatiue à solo Patre dicitur ad veniendum determinatus: quia à solo Patre accepit, unde liberè ad veniendum se determinaret. Eo modo quo ipse Christus dixit Ioannis 14. *Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera*. Cum tamen ad loquendum & operandum formaliter non minus ipse, quam Pater & Spiritus sanctus immediatè concurrat: quia tamen solus Pater concurrat authoritatiue, dando virtutem loquendi & operandi, ipsam locutionem & operationem tribuit Patri.

54. Resp. 2. Citatum locum Ioan. explicari ab Augustino de Christo ut homine lib. 2. de Trinit. cap. 5. *Cur ergo ait: Et à me ipso non veni? Iam hoc*, inquit, *secundum formam serui dictum est. secundum quam dictum est: Ego non iudico quenquam*.

55. Ad fundamentum primæ sententiæ negatur maior & minor. Etenim mitti personam diuinam, non est utcunque illam nouo modo existere in creaturis, sed per virtutem & potestatem à mittente acceptam. Ad hoc autem necessaria est personalis distinctio inter mittentem & missum, qualis non est inter totam Trinitatem & personam missam. Ad probationem verò minoris, ad authoritatem Augustini Respondeo, illum requirere quidem ad missionem personæ diuinæ productionem temporalem, non

Ioan. 8.

Ioan. 14.

Augustin.

Authoritas
Augustin.
exponitur.

tamen

tamen negare processionem æternam personę missę a mittente, vř aperte constat ex alijs locis & testimonijs ipsius.

56. Ad rationem negandum est, nihil aliud ex parte mittentis importare missionem, quàm missum facere, in quo antea non erat, sed præterea addere, facere illud, in quo antea non erat, authoritatiuę per actiuam communicationem virtutis & potestatis operandi terminum missionis, hoc autem necessario importat realem distinctionem inter missum, & mittentem.

Gregorius explicatur.

Palatius

57. Ad auctoritatem Gregorij pro secunda sententia adductam, Respondeo, eo loco Gregorium missionem accepisse pro emissionem. Etenim hoc interest inter emissionem, & missionem, vt notauit Palatius supra citatus: quod emissio originem tantum denotat termini emissi ab emittente, emittere enim est extra mittere. Vnde quidquid aliquo modo intra principium continetur, cum producit, emitti dicitur; quia ex vi productionis fit extra suum principium. Missio verò importat communicationem auctoritatis ad munus aliquod extra mittentem exercendum. Vnde præter æternam originem in diuinis, importat temporalem operationem ad extra.

58. Ad Fundamentum autem nego, ad propriam missionem, etiam physicam sat esse, vt terminus vi originis accipiat simpliciter esse: tum quia passio & actus vitalis in nobis vi originis accipiunt esse, & tamen non dicuntur mitti a suis principijs. Tum quia ad propriam missionem requiritur, vt quod mittitur, aliquo modo fiat extra principium, a quo mittitur, vel loco & situ vt in missione creata, vel saltem operatione appropriata termino, vt in missione increata. Tum demum, quia missio proprię dicta supponit esse eius, quod mittitur, & superaddit nouum respectum ad terminum, ad quem mittitur. Quare in hoc sensu nec lumen proprię mittitur a sole, nec flos ab arbore.

SECTIO III.

Quotuplex sit Missio, & an in qualibet missione semper mittatur aliqua persona diuina?

59. **Q**UADRIFARIAM diuidi potest missio diuina: primo ex parte mittentis: secundò ex parte missi: tertio ex parte modi tendendi ad terminum missionis: quarto ex parte ipsius termini. Cum enim missio sit progressio missi a mittente ad nouum terminum, virtute mittentis peragendum, non potest aliundè diuersificari, quàm ex enumeratis quatuor capitibus. Est igitur ex parte mittentis missio diuina duplex, Patris mittentis Filium; & vtriusque

mittentis Spiritum sanctum. Et etiam ex parte missi duplex, Filij a solo Patre, & Spiritus sancti ab vtroque. Ratio vtriusque diuisionis est, quia solę personę producentes possunt mittere, solę verò procedentes mitti: atqui duę tantum sunt personę producentes, duę itidem procedentes: duę igitur erunt missiones ex parte mittentis, totidem ex parte missi. Ex parte modi tendendi ad terminum missionis est etiã duplex, altera ad subsistendum, vt missio Verbi ad subsistendum in natura humana Christi: altera ad apparendum, vt missio Spiritus S. in signo columbę in Iordane; nubis lucidę in transfiguratione; halitus humani in insufflatione Christi. Ioan. 20. linguę ignę, & soniatque Spiritus vehementis in Pentecoste. Addi posset & tertia Verbi incarnati in Sacramento Eucharistię, per vnionem sacramentalem cum speciebus Eucharisticis, ad quas quotidie mittitur, & in quibus peculiari modo existit Christus vt cibus animę. Ex parte termini diuiditur in visibilem, cuiusmodi sunt omnes enumeratę, & in inuisibilem, qualis est illa, quę fit ad animam iusti per gratiam sanctificantem.

60. De hac postrema missione inuisibili per gratiam potissimę difficultates sunt sex. Prima: an semper cum gratia detur iusto aliqua persona diuina. Secunda. An cum infusione quorumcunque donorum donetur creaturę persona diuina. Tertia: an saltem cum infusione quorumcunque donorum supernaturalium, & augmento ipsorum detur persona diuina. Quarta: an mitti donarique possit inuisibiliter persona diuina; absque vllò dono creato in creatura producto. Quinta: an per hanc missionem inuisibilem mitti seu donari possit vna persona sine alia. Sexta: an homo iustus, vel Christus vt homo dare possit personam Diuinam.

61. Quoad primam difficultatem refert Magister in 1. Dist. 14. c. 3. fuisse aliquos, qui existimarunt, non dari nobis cum ipsa infusione gratię & donorum supernaturalium personas diuinas, sed earum duntaxat creata dona. Probatur primò hæc sententia ex Patribus. Chrysost. hom. 3. de Spiritu S. quę incipit, *Heri: Vt dicatis*, inquit, quod donum mittitur, Spiritus autem non mittitur. Et paulò post: *Alia est virtus, quę conceditur, & alius est Spiritus, qui concedit*. Beda homilia in Dominica post Ascensionem. Cum gratia, inquit, Spiritus S. datur hominibus, profectò mittitur Spiritus. Igitur in eius sententia nihil aliud est, Spiritum S. mitti in animam iusti, quàm ipsius gratia illi infundi. Secundo probatur ratione: quia dari seu mitti ad nos personas diuinas, nihil est aliud, quàm earum dona nobis conferri. Antecedens probatur: quia cum personę diuinę sint vbique per immensitatem præsentēs, non possunt ipsę nouo modo nobis adesse: igitur dari nobis personas diuinas nihil aliud est, quàm earum dona a nobis participari. Confirmatur, quia quod datur, fit sub possessione & dominio acci-

Magister.

Chrysost.

Beda.

pientis.

pietis. Nulla autem persona diuina fieri potest sub possessione & dominio creaturæ. Igitur nulla persona diuina potest nobis donari.

S. Thomas.
Canarien.
Bannez.
Suarez.
Molin.
Censura ap-
posita sen-
tentia.

Magister.
Angustin.

62. Contraria tamen sententia affirmans, cum ipsa infusione donorum donari nobis etiam personas diuinas, est adeo certa, ut opposita à S. Tho. 1. p. q. 43. art. 3. in 1. arg. Canariensi ibi. in 1. & 2. parte sui commentarij, Bannez ibidem, Suarez lib. 12. de Trinit. c. 5. appelletur erronea; à Molina verò ibidē disp. 3. conclu. 3. & ab alijs, fidei Catholicæ parum consentanea. Ego verò illam ad minimum censo errori proximam. eò quòd sit contra expressa Scripturæ testimonia, accedente communi auctoritate Scholasticorū cum Magistro in 1. dist. 14. nec non communi Patrum consensu, qui hanc veritatē passim docent. Aug. 15. de Trinit. c. 16. *Ipse est, inquit, qui de cælo etiam datus est in die Pentecostes.* Et mox: *Quomodo ergo Deus non est, qui dat Spiritum sanctum? inò quantus, inquit, Deus est, qui dat Deum? & de verbis Apostoli sermone 15. columnā 8. Contemne, inquit, Spiritum tuum: accipe Spiritum Dei. Nō te timeat Spiritus tuus, ne cū cæperit in te habitare Spiritus Dei, angustias patiatur in corpore tuo. Cū habitare in corpore tuo cæperit Spiritus Dei, non inde excludet Spiritum tuū.* Et mox: *Suscipe, inquit, Spiritum Dei.* Et paucis interiectis: *Et dic illi, Domine Deus noster posside nos.* Idem docet sermone 43. de Verbis Domini columnā 1. his verbis: *Dedit dona hominibus. Quæ dona? Spiritum S. Quis tale dat donum, qualis ipse est? magna est misericordia Dei. Donum dat æquale sibi, quia donum eius Spiritus S. est & vnus Deus, tota Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus S.* Idem passim docent reliqui Patres.

Ioan. 14.

Ad Rom. 5.

Ioan. 15.

63. Eadem veritas expressè deducitur ex Scriptura, in qua modo personæ Diuinæ dicuntur venire ad nos, & apud nos manere, Ioan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Et de Spiritu sancto eodem capite dicitur: *Apud vos manebit, & in vobis erit.* Modò dicitur dari nobis. Ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Modò ad nos mitti. Ioannis. 15. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis. Veniunt autem, & dantur nobis non solum personæ procedentes, sed etiam personæ procedentes. Vnde etiam Pater venit & datur nobis per gratiam: at solus Filius & Spiritus sanctus per gratiam mittitur. Cuius ratio est, quoniam mitti, præter infusionem gratiæ, importat passuam originem personæ, quæ cum gratia mittitur, quam non importat verbum, Venire, & Dari. Quare potest persona à se ipsa venire, & se ipsam dare; non autem à se ipsa mitti.*

64. Vltimò hæc ratio pro hac senten-

tia formari potest. Creatura rationalis in sua iustificatione non solum accipit dona creata, sed his mediantibus peculiari modo attingit personas ipsas increatas: ergo non solum accipit dona creata, sed cum ijs etiam personas ipsas increatas. Antecedens constat, nam per gratiam & habitus cum ea infusos, attingit omnes Diuinas personas, ut peculiare obiectum in hac vita fruibile per charitatem & reliqua dona supernaturalia; nec non vi eorundem donorum accipit iustus Deum, ut specialem protectorem, & rectorem animæ suæ; & præterea ius ad possidendum illum in alia vita per visionem beatificam. Consequentia verò probatur: nam tunc dicimur rem aliquam ut nostram possidere, quando illam attingimus, ut attingibilis à nobis est: attingibiles autem à nobis sunt Diuinæ personæ tum per modum obiecti charitate, & visione beatæ fruibilis; tum per modum protectoris & tutoris animæ nostræ. Igitur cum per gratiam & habitus infusos personas Diuinas attingimus per modum obiecti fruibilis, & specialis protectoris, atque tutoris animæ nostræ, verè dicimur illas ut nostras in iustificatione accipere ac possidere. Confirmatur, quia per gratiam non solum accipimus habitum perfectæ charitatis, cæteraque dona infusa, quibus pro nostra libera potestate possumus Deo in hac vita frui, sed etiam ius ad gloriam ipsam, quæ perfectè illum videre, & frui in alia vita valeamus. Ergo cum infusione gratiæ non solum conceduntur nobis dona creata, sed etiam personæ ipsæ increatæ, ut obiectum perfectè fruibile, tum in hac, tum in alia vita.

Zumel.
Suarez.

65. Zumel 1. p. quæst. 43. art. 3. quæst. suā primā, & Suarez loco cit. putant, hunc modum non sufficere, ad hoc ut Diuinæ personæ dicantur ad nos venire, nobisque donari, sed necessariam censent maiorem aliquam vnionem inter Diuinas personas, & animam iusti, vi cuius illæ speciali titulo fiant nobis substantialiter præsentēs. Fundamentum eorum est: quoniam dari nobis personas Diuinas solum modo ut obiectum fruibile, non est dari nobis personas ipsas substantialiter, & secundum earum intīmā præsentiam, sed tantum intentionaliter, & secundum extrinsecam terminationem: Vnde etiam si per impossibile personæ Diuinæ non essent per immensitatem vbique præsentēs, imò nec existentes, adhuc possent esse nobis intentionaliter, & obiectiue præsentēs: eò quòd ad huiusmodi præsentiam non requiratur substantialis præsentia rei; nam etiam si res ipsa non sit substantialiter præsens, imò nec existens, poterit obiectiue terminare actum nostræ cognitionis, & amoris.

66. Docent igitur præter hunc modum præsentia obiectiue, quò Diuinæ personæ dicuntur esse in anima iusti, ut cognitū in cognoscente,

gnoscere & amatum in amate, habere alium modum presentiae, quo illa speciali titulo fiant nobis substantialiter presentes per gratiam: ita ut si per impossibile, non essent praesentes ratione immensitatis, fierent hoc nouo titulo substantialiter praesentes: & consequenter illa non sunt sicut cognitum in cognoscente, & amatum in amante tantum extrinsecus & intentionaliter: sed sicut cognitum in cognoscente, & amatum in amante intrinsecus & substantialiter. Eadem ratione docent, per gratiam Deum fieri substantialiter praesentem animae per modum rectoris atque tutoris, intrinsecus illam inhabitantis atque possidentis.

Zumel.

67. Hunc autem modum sic probat primò Zumel. Gratia est quaedam specialis participatio naturae Diuinæ: ergo aliquā ratione participare debet ineffabilem illū modum, quo natura Diuina habet suas personalitates sibi intimè praesentes, non modò obiectiue & intentionaliter, verum etiam subiectiue & essentialiter.

Suarez.

68. Secundò sic probat Suarez, Gratia est perfectissima amicitia inter Deum & hominem: de ratione autem perfectae amicitiae est intima & substantialis praesentia amicorum: igitur gratia suapte natura postulat intimam praesentiam Dei, Diuinarumque personarum in anima iusti. Confirmat, quia sicut lumen glorie suapte naturā postulat Deum intimè praesentem per propriam ipsius substantiam in intellectu beati: eadē ratione gratia postulat Deum intimè praesentem, ut amicum, protectorem, & habitatorem templi animati per sanctificantem gratiam consecrati.

S. Thomas.
Reliqui
Theologi.

69. Ego verò primum modum praedeclaratum, qui est S. Tho. 1. p. q. 43. a. 3. & reliquorum Theologorum ferè communis, fat esse existimo, ut simul cū gratia & charitate verè & propriè dicantur personae ipsae Diuinæ ad nos venire, & apud nos manere, & in nobis tanquam in proprio templo habitare: quod probo primò, quia cū aliquid de nouo nobis cognoscendum obijciatur, in omni proprietate Latini sermonis illud dicitur in mentem nobis venire. Praterèa cū aliquis alicui in tutorem aut protectorem assignatur, talis persona verè & propriè moraliter dicitur dari illi, in cuius tutelam & protectionem assignatur: esto nec obiectum cognoscendi, nec tutor aut protector pupillo fiat substantialiter praesens: ergo etiam si per infusionem gratiae, donorumque supernaturalium personae Diuinæ non fiant nobis peculiari titulo substantialiter praesentes, adhuc illa verè & propriè dicuntur ad nos venire, nobisque donari, & apud nos manere, & tanquam in proprio templo in nobis habitare, ex eo tantum, quòd nobis fiant peculiariter praesentes per modum obiecti & finis fruibilis, specialemque curā de nobis suscipiant in ordine ad finem supernaturalem acquirendum.

70. Secundò probo. Non intimior praesentia substantialis requiritur, ut persona Diuina dicatur mitti & venire in animam iusti

per inuisibilem gratiā: quā eadem persona mitti & apparere dicatur in aliquo signo sensibili: sed ut verè & propriè persona Diuina mitti & apparere dicatur in aliquo signo sensibili, non est necesse, ut ex vi talis missionis & apparitionis nouo titulo illa fiat substantialiter praesens in tali signo: ergo ut verè & propriè persona Diuina dicatur mitti, & venire in animā iusti, non erit necesse, ut ex vi talis missionis & aduētus illa fiat substantialiter praesens iusto. Maior constat: cū non minùs persona Diuina dicatur peculiari modo existere in signo sensibili, in quo tanquam in proprio symbolo se manifestat, quā in anima iusti, in quā tanquam in proprio templum venit. Minor probatur, nam si aliunde ratione immensitatis persona Diuina non supponeretur substantialiter praesens in signo sensibili, ex vitalis missionis seu apparitionis, non fieret in illo substantialiter praesens: cū ex vi talis missionis seu apparitionis persona Diuina non gerat, nisi vicem termini representati, ad quod per se non requiritur substantialis praesentia termini, cū possit etiam res absens representari.

71. Tertio. Etiam si per gratiam personae Diuinæ peculiari titulo non fiant substantialiter praesentes in anima iusti, immediatè & formaliter, sunt tamen peculiari titulo substantialiter praesentes, remotè & radicaliter, quatenus cum ipsa gratia datur ius ad visionem beatam, quae peculiari titulo postulat intimam, substantialemque praesentiam Diuinarum personarum: est enim visio beata essentialis tendentia ad Deum in se ipso praesentem & existentem: ut cuius, si per impossibile Deus non esset ratione immensitatis ubique praesens, deberet secundum propriam substantiam esse intimè praesens in intellectu beati. Quod autem hoc sufficiat, ut peculiari titulo personae Diuinæ dicantur substantialiter praesentes in anima iusti per infusionem gratiae, probatur: nam visio beata est proprietates naturaliter debita gratiae. Est enim gratia singularis participatio Diuinæ naturae, secundum esse supernaturale & proprium ipsius. Vnde debita est illi peculiaris participatio modi cognoscendi ipsius Dei, qui est cognoscere illum in se ipso existentem, nullo medio creato interueniente. Porro qui recipit formam, recipit consequentia ad formam: proinde qui recipit gratiam, cū ea simul radicaliter recipit visionem beatam: quia recipiendo gratiā, recipit omnia, quae necessaria sunt ad consequendam visionem beatam: quia recipit Deum, ut specialiter iuantem & promouentem iustū ad gloriam consequendam: atque adeo ratione visionis beatae debita gratiae dici possunt personae Diuinæ speciali titulo substantialiter dari iustis cum ipsa gratia.

72. Confirm. nam homo habitu tantū in iustificatione recipit personas Diuinās, ut obiectum fruibile, quatenus in actu primo accipit omnia, quibus liberè possit habere

personas

personas Diuinas, vt obiectum actu fruibite: ergo etiam si homo in iustificatione cum ipsa gratia non accipiat Diuinas personas peculiari titulo substantialiter presentes actu, quia tamen accipit in actu primo omnia, quibus liberè possit peruenire ad actum visionis beatificæ, vi cuius peculiari titulo personæ Diuinæ sunt in ipsius intellectu substantialiter presentes, dici moraliter potest illas actu & formaliter accipere substantialiter presentes cum ipsa gratia, cum qua conferatur completa potestas & ius ad habendam talem præsentiam Diuinarum personarum actu & formaliter.

73. Quartò principaliter probatur nostra sententia, destruendo fundamentum oppositæ; quoniam non apparet modus, quo gratia, vel vllus habitus viatori infusus in hac vita, suapte natura petat intimam & substantialem præsentiam Diuinarum personarum; ita vt si per impossibile illæ non essent substantialiter presentes per immensitatem, necessariò fieri deberent presentes vi gratiæ, vel talis habitus viatori infusus; nam vel illas peteret substantialiter presentes sub ratione obiecti, vel sub ratione principij efficientis: neutro modo posset illas substantialiter presentes petere: ergo. Maior constat, quia gratia, vel habitus non potest, nisi hoc duplici modo Deum respicere: ergo non potest, nisi alterutro ex his illum, vt substantialiter præsentem petere: quia non potest illum petere, nisi secundum modum, quo illum potest recipere. Minor probatur quoad primum membrum: quoniam nullus habitus viatoris proprius postulat in Deum ferri, vt in seipso immediatè existentem, alioqui ille foret beatificus, quia repræsenteret Deum immediatè, nullo medio creato interueniente, quod est proprium habitus beatifici. Nec poterit esse habitus moralis: quia cum hic ad obiectum ferri nequit, nisi vt repræsenteretur per actum intellectus, cui essentialiter subordinatur, si nullus in hac vita dabilis est habitus intellectualis, qui ad Deum feratur in se ipso existentem, nec dabilis erit habitus moralis, qui peculiari titulo postulet ferri ad Deum, vt in se ipso existentem.

74. Probatur eadem minor quoad secundum membrum: tum quia ratio causæ efficientis per se non postulat immediatam præsentiam suppositi agentis, sed ad summum virtutis cum suo effectu: vnde si per impossibile Deus non esset immensus, adhuc per locum intrinsecum non sequeretur, quod non posset agere, vbi non esset substantialiter præsens: ergo ex eo, quod Deus per gratiam fiat peculiaris motor & rector animæ per speciales illustrationes, & effectus mentis, non sequitur, quod peculiari titulo fiat substantialiter præsens animæ: quia, cum hic titulus sit causæ efficientis, per se non affert substantialem præsentiam principij cum effectu, & multò minùs cum concausa: tum quia iste titulus præsentiae non est diuersus

ab illo, quem Deus habet in omnibus rebus creatis, ratione cuius dicitur esse præsens in omnibus per potentiam operatiuam: cum tamen Theologi, præter illos tres communes titulos præsentiae, quos Deus habet cum rebus omnibus, peculiare agnoscant titulum à cæteris distinctum, & proprium animæ iustorum, quàm Deus inhabitare dicitur, tanquam proprium templum.

75. D I C A S. Præter hos duos modos ad instar obiecti, & principij efficientis, dabilis est alius ad instar termini intrinsecè terminantis, cuiusmodi est ille, quo persona Verbi intrinsecè terminat humanitatem per intimam, & substantialem præsentiam sui. Respondet: fateor possibilem esse alium modum, sed hic tribui non potest gratiæ, vel alicui habitui infuso: quia hic modus essentialiter petit componere vnum cum persona Diuina, ad quam terminatur, vt nexus & vnio illius cum creatura. Gratiæ autem, vel habitus infusus nullam compositionem postulat cum personis Diuinis, sed solù petunt terminari ad illas, vel tanquam ad obiectum fruibile, vel tanquam ad principium effectiuium.

76. Ex hic constat ad fundamentum oppositæ sententiæ, quã videlicet ratione personæ Diuinæ dicantur peculiari titulo per gratiam sanctificatam ad nos venire, nobisque donari: primò, quia veniunt, nobisque donantur, vt obiectum fruibile, quod licet in hac vita non requirat substantialem præsentiam cum potentia ipsa fruente; adhuc tamen ratione illius, personæ ipsæ Diuinæ dicuntur nobis moraliter donari. Secundo, quia hanc substantialem præsentiam Diuinarum personarum, saltem postulat gratia ratione visionis beatæ, quæ est connaturalis proprietatis ipsius.

77. Vnde ad primum argumentum Zumel, nego consequentiam: est enim talis modus imparticipabilis à creatura; cum enim ille immediatè fundetur in identitate naturæ Diuinæ cum suis personalitatibus, implicat creaturam participare talem identitatem cum personalitatibus Diuinis; atq; adeo talem modum: nec ab ipso aduersario hætenus probatum est, posse dari alium modum, quo gratia essentialiter exigat substantialem præsentiam Diuinarum personarum.

78. Ad secundum Suarez distinguenda est minor: de ratione perfectæ amicitiae est intima præsentia amicorum, iuxta statum & conditionem amicitiae & concedo; absolute & nego. Cum igitur status amicitiae hominis ad Deum in hac vita non postulet frui immediatam præsentiam ipsius; nã hoc est proprium amicitiae beatorum, nõ necessariò postulat substantialem præsentiam subiectiuam Diuinarum personarum, sed sufficit obiectiua & intentionalis, qualis sat est ad actus amicitiae hominis viatoris erga Deum. Ad confirmationem parer ex dictis.

79. Ad primum argumentum, quo probatur, cum gratia non dari nobis personas

Diuinas,

Zumel.

Suarez.

Chrysost.

Bedæ.

Diuinas, Resp. eo loco Chrysostomum solū negare, personas Diuinas cum dono creato localiter ad nos mitti, vt constat ex ipsius discursu. Testimonium autem Bedæ potius est pro nobis: nam, si ex eo, quod datur gratia, mittitur Spiritus S. igitur præter donum creatum, datur etiam increatum: cum *Mitti* referri nequeat ad donum creatum, sed ad increatū. Ad rationem verò, nego antecedens: nam præter dona creata, peculiari etiam titulo accipimus personas ipsas increatas, tum vt obiectum fruibile, tum vt specialem animæ rectorem, tutorem, atque magistrum. Ad probationem antecedentis, distinguo antecedens: non possunt personæ Diuinæ nouo modo nobis adesse per mutationem ipsarum, concedo; per mutationem nostri, nego: nā præter illos communes modos, quibus Deus est in rebus omnibus, potest peculiari alio titulo adesse nobis, non per sui, sed nostri mutationem. Ad confirmationem distinguo minorem: nulla persona Diuina fieri potest sub possessione & dominio creaturæ, per modum famuli, vel ad instar medij ordinati in vltiori finem consequendum, concedo; per modum obiecti & finis à creatura liberè fruibilis, nego: hoc enim nullam importat imperfectionem, sed summam in Deo perfectionem, supponit enim, quod ipse tantum sit vltimus finis & obiectum beatificum nostrum.

Durandus.

Aureolus.

80. Quoad secundam difficultatem Durandus in 1. dist. 14. q. 3. & dist. 15. q. 4. ad argumenta, Aureolus dist. 14. a. 1. prop. 2. & 3. & dist. 15. art. 2. affirmat, non solum ad nos mitti personas Diuinas, cum ad gratuita dona euehimur, sed etiā cum naturalia participamus, licet perfectius per illa, quam per hæc, personæ Diuinæ ad nos mittantur. Fundamentū, quia sicut omne verū est manifestatiuum Filij, cum omne verū sit nuncius æterni Verbi: ita omne bonum est manifestatiuum Spiritus S. ergo per omne verū mittitur Filius; & per omne bonum Spiritus S. Consequētia probatur, quoniam missio finaliter est ad manifestandam personam, quæ mittitur: ergo si omne verū est manifestatiuum Filij: & omne bonum est manifestatiuum Spiritus S. per omne verum mittitur Filius, & per omne bonum Spiritus S.

Scholasti. Magister. S. Thomas.

81. Opposita tamen sententia, quæ affirmat, per sola dona gratuita Diuinas personas ad nos mitti, nobisque donari, communis est Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 17. c. 6. & S. Tho. 1. p. q. 43. art. 3. Fundamentum, quoniam per ea tantum dona personæ Diuinæ ad nos mittuntur, per quæ nouo modo in nobis existunt: atqui per dona naturalia Diuinæ personæ non existunt in nobis nouo modo: igitur per ea Diuinæ personæ ad nos non mittuntur. Maior patet, nam ratione creationis, conseruationis & gubernationis Diuinæ personæ sunt per essentiam, potentiam, & præsentiam intimè præsentibus rebus omnibus: ergo non possunt ad eas mitti, nisi nouo modo in illis existant:

cum nequeant personæ Diuinæ mitti, vbi iam supponuntur esse per eundem modum operandi. Cum enim personæ Diuinæ non mittantur per motum localem, sed per operationem, quam exercent in creaturis, non possunt ad eas mitti, nisi nouam in illis operationem exercent: cum igitur Diuinæ personæ ratione creationis, conseruationis, & gubernationis supponatur adesse rebus omnibus, non possunt ad eas mitti, nisi nouam in illis exercent operationem. Minor verò probatur, quia cum dona naturalia sint complementum naturæ, eorum productio pertinebit ad eundem ordinem naturæ: ac proinde per illa personæ Diuinæ non dicentur nouo modo existere in creaturis, & consequenter nec ad eas mitti. Quo circa quando Deus vt author naturæ vel concurrat cum causis naturalibus ad earum effectus, vel supplet earum defectum, aut quodcunque donum naturale producit, non dicitur ratione talis doni, vel concursus, nouo modo existere in creaturis, sed potius eundem modum, quem ab initio creationis in rebus omnibus habuit, continuare.

82. Dices. Ergo saltem Diuinæ personæ sunt ad creaturas missæ initio creationis, quia tunc nouo modo ratione creationis inceperunt existere in illis. Respondeo, negando consequentiam, quoniam missio propriè supponit existentiam personæ, aut rei, ad quam missio ipsa dirigitur: cum igitur per creationem res primò incipiant esse, non possunt ratione illius Diuinæ personæ ad eas mitti.

83. Ad Fundamentum oppositæ sententiæ distinguendum est antecedens: omne verum, & omne bonum est manifestatiuum Filij, & Spiritus S. peculiari titulo existentium in creaturis, nego; communi modo ac titulo, concedo: missio autem non fit ad manifestandū hunc communem modum, quæ Deus habet in rebus omnibus, sed ad peculiarem, quem habet in creatura rationali, tanquam in proprio templo: ratione cuius peculiariis modi dicuntur personæ Diuinæ temporaliter ad extra procedere.

84. Quoad tertiam difficultatem Gabriel in 1. dist. 14. q. 1. art. 1. & q. 2. art. 2. concl. 3. Palatius disp. vnicâ cōcl. 4. Torres 1. p. q. 43. art. 3. 1. p. sui Commen. Granadus disp. 3. Suarez lib. 12. de Trinit. c. 5. & alij putant, personas Diuinas ad nos mitti non posse, nisi per donum gratiæ gratū facientis. Fundamentum, quia personæ Diuinæ non mittuntur, nisi ad sanctificandas animas: porro anime non sanctificantur, nisi dono gratiæ gratum facientis: Confirmatur, quia personæ Diuinæ mittuntur ad nos, vt eas habeamus, ipsque perfruamur: nequit autem creatura Diuinas personas habere, ipsque perfrui, nisi per donum gratiæ gratum facientis; nam hoc tantum dono creatura rationalis consecratur Deo, efficiturque propriū templū ipsius, iuxta illud primæ Corinth. 3. *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?*

Gabriel. Palatius. Torres. Granadus. Suarez.

1. Cor. 3.

85. Contra

Caietan.

85. Contra vero Caietan. 1. p. q. 34. a. 3. docet quomodo sub-obscure, personas Diuinas ad nos mitti etiam per actus fidei informis; & consequenter non solum per donum gratiæ gratum facientis, sed per quodcunque supernaturale ordinis. Fundamentum esse potest, quia per quodcunque donum supernaturale Deus nouo modo existit in creatura rationali, ut cognitum in cognoscente, & amatum in amante.

Alensis.

Bonauent.

Richardus.

Rubio.

Vasquez.

Molina.

Ruiz.

86. Ego in hac re cum Alense 1. p. q. 73. memb. 4. art. 2. Bonauentura in 1. dist. 15. p. 2. art. 1. q. 1. Richardo art. 4. q. 2. & art. 5. q. 2. Rubione dist. 14. q. 2. art. 1. Vasquez 1. p. q. 43. in commentario articuli tertij, Molina disp. 3. Ruiz disp. 109. sect. 1. & alijs mediâ viâ incedendum existimo, ut scilicet perfecta missio Diuinarum personarum ad nos non fiat, nisi dono gratiæ sanctificantis; imperfecta verò & inchoata, quocunque alio dono supernaturali. Hanc assertionem primò colligo ex August. 4. de Trinit. c. 20. ubi explicans hanc inuisibilem missionem Diuinarum personarum, quæ ad nos fit per dona supernaturalia: *Tunc, inquit, unicuique mittitur, cum à quoquam cognoscitur, atque percipitur. quantum cognoscat & percipi potest pro captu vel proficientis in Deum, vel perfecta in Deo anima rationalis.* Cum igitur distinguat hic Doctor missionem Diuinarum personarum ad nos per cognitionem vel proficientis in Deum, vel animæ perfectæ in Deo, non obscure indicat, huiusmodi missionem non tantum fieri per donum gratiæ gratum facientis, significatum per animam in Deo perfectam, sed per quodcunque aliud donum, quo anima supernaturaliter illustrata tendit ad perfectum statum gratiæ.

Augustin.

87. Secundo probò ratione, & quidem priorem partem assertionis probat fundamentum primæ sententiæ. Posteriorem verò ostendo hoc pacto. Per omne illud donum personæ Diuinæ ad nos mittuntur, per quod nouo modo ac titulo incipiunt esse in nobis: atqui per quodcunque donum supernaturale nouo modo ac titulo personæ Diuinæ incipiunt esse in nobis, licet per donum gratiæ sanctificantis completè & perfectè, per alia verò inchoatè & imperfectè: igitur per quodcunque donum supernaturale personæ Diuinæ ad nos mittuntur. Maior constat: nam personas Diuinas ad nos mitti non est aliud quàm nouo titulo in nobis existere: cū enim illæ per immensitatem sint ubiq; præsentis, non possunt dici ad nos venire vel mitti, nisi nouo modo distincto à cæteris incipiant esse in nobis. Minor probatur, quia quanto donum supernaturale recedit à dono naturali, & accedit ad donum gratiæ, tantò modus ipse, quo Deus ratione talis doni in nobis existit, recedit à modo, quo existit in rebus omnibus: sed quodcunque donum supernaturale maximè recedit à dono naturali, & proximè accedit ad donum gratiæ, cū sit eiusdem ordinis, & dispositio ad illā: ergo & modus, quo ratione doni supernaturalis

Deus existit in nobis, maximè recedit à modo, quo idem Deus existit in rebus omnibus, & proximè accedit ad modum, quo peculiari titulo existit in nobis per gratiam. Igitur per donum supernaturale Deus diuerso modo existit in nobis, atque in rebus omnibus.

88. Confirmatur. Ita se habet quodcunque donum supernaturale ad gratiam sanctificantem; sicut dispositio naturalis ad formam naturalem: sed eodem titulo, quo Deus existit in creaturis ratione formæ, existit ratione naturalis dispositionis ad talem formam, nisi quod ratione illius existit inchoatè & incompletè; ratione verò huius completè & perfectè: ergo eodem titulo, quo Deus existit in creatura rationali per gratiam, in eadem existit per quodcunque aliud donum supernaturale, licet per hoc inchoatè & imperfectè, per illam verò completè & perfectè. Maior probatur, quia omne donum supernaturale disponit ad gratiam, tanquam naturalis dispositio ad formam perfectam: nam omne donum supernaturale eo tendit, ut animā aliquo modo vniet cum Deo, quàm vnionem animæ cum Deo perficit & complet gratia ipsa sanctificans, quæ est perfecta participatio nature Diuinæ. Minor constat, quia sicut dispositio non est diuersi ordinis à forma, sed eiusdem cum illa: ita nec modus, quo ratione illius Deus existit in nobis, est diuersus ab eo, quo ratione huius idem Deus in nobis existit.

89. Ex his deducitur, non solum per habitus supernaturales informes, cuiusmodi sunt habitus Fidei, & Spei supernaturalis sine gratia sanctificante, sed etiam per actus supernaturales informes, cuiusmodi sunt actus Fidei, Spei, & Attritionis supernaturalis à peccatore elicti, Diuinas personas ad peccatorem mitti, non quidem completè & simpliciter, sed inchoatè & secundum quid. Secundo deducitur, corruptam gratiā & charitatem per peccatum mortale in peccatore, adhuc cum ipso manere Diuinas personas secundum quid, ratione habitus Fidei, & Spei, qui etiam corruptam gratiā in peccatore manent: quod docuit Rubio loc. præcit.

Rubio.

90. Quoad aliam controuersiam priori annexam, an personæ Diuinæ mittantur ad animam iusti per quodlibet augmentum gratiæ gratum facientis. Affirmant Richardus in 1. dist. 15. a. 5. q. 2. ad 2. Durand. q. 4. in fine Suarez 12. de Trin. c. 5. & alij. Fundamentum, quia quodlibet augmentum gratiæ est de se sufficiens, ut vi illius nouo titulo personæ Diuinæ in nobis existant. Negant verò alij, eo quod ad missionem propriè dictam requiritur, ut vi illius personæ Diuinæ nouo titulo existant in nobis: atqui per augmentum gratiæ personæ Diuinæ non existunt nouo titulo in nobis.

Richardus.
Suarez.
Durand.

91. Vera autem sententia est, quæ tradit S. Tho. 1. p. q. 43. a. 6. ad 2. quæ reliqui ferè Scholastici ac Theologi sequuntur, nō per quodlibet augmentum gratiæ Diuinas personas ad

S. Thom.
Reliqui
Theologi.

nos

nos mitti, sed per illud dumtaxat, quo euehimur ad nouum statum, vel extendimur ad nouum opus arduum, atque heroicum. Priorem partem probat argumentum secundæ sententiæ. Posteriores verò confirmat missio Spiritus sancti facta in die Pentecostes: per quam non solum missus fuit Spiritus sanctus propter externum signum visibile, in quo apparuit, sed multò magis propter interna dona inuisibilia, quæ collata fuerunt Apostolis, ad quos peculiari titulo sanctificandos missus fuit Spiritus sanctus. Missus autem fuit ad eos peculiari titulo Spiritus sanctus non propter augmentum gratiæ simpliciter, sed propter heroica dona ac dotes, quæ cum tali augmento fuerunt illis collatæ. Ratio verò est: quia quādo cum augmento ipso gratiæ confertur nouum donum, cuius iustus vel euehitur ad nouum statum, vel extenditur ad noua opera ardua, personæ Diuinæ nouo titulo existunt atque inhabitant in nobis.

92. DICES. Per nullius doni naturalis collationem personæ Diuinæ dicuntur ad nos mitti: ergo nec per vllum augmentum gratiæ. Consequentia probatur: nam idèd per nullius doni naturalis collationem personæ Diuinæ mittuntur, quia omnis naturalis doni collatio est complementum naturæ, quod per se non affert nouum modum existendi ab eo, quo Deus existit in rebus omnibus, sed eundem tantum auget. Sed quodlibet augmentum gratiæ est complementum gratiæ: ergo nullum augmentum gratiæ per se affert nouum modum existendi, quo Deus est in nobis per gratiam, sed eandem tantum auget. Respondeo, negando consequentiam: tum quia sicut per creationem Diuinæ personæ non dicuntur mitti, quia mitti supponit esse rei, ad quam fit missio: ita nec per dona naturalia, quæ sunt complementum creationis. Contrà verò sicut per gratiam mittuntur, ita per augmentum ipsius, quando augmentum coniungitur cum aliquo dono afferente nouum modum essendi: tū quia nullum donū naturale affert nouum modum existendi Dei in rebus: quia si naturale est, debitum est naturæ, in qua saltem radicaliter & exigitiuè continetur: atque aded non potest, nisi eundem modum augere. At potest donū supernaturale afferre nouum modum existendi, quia non omnia dona supernaturalia sunt connaturaliter debita cuilibet gratiæ.

93. Ex his deducitur 1. Diuinæ personas peculiari titulo mitti ad beatos ratione visionis gloriose, vi cuius Deus fit intimè & substantialiter præsens in intellectu beatorum: ita ut si per impossibile Deus non esset vbique præsens per immensitatem, ratione visionis beatæ deberet esse substantialiter præsens in intellectu beati: ex eo quòd visio beata essentialiter est ad Deum in seipso præsentem atque existentem, nullo medio creato interueniente. 2. Peculiari etiam titulo Diuinæ personæ mitti ad iustos in hac vita, cum in statum alicuius religionis, aut prophetiæ

euehantur: vel cum per susceptionem alicuius Sacramenti nouā gratiā Sacramentali donantur, ad specialem aliquem finem ordinata.

94. Quoad quartam difficultatem, Negant Capreolus in 1. dist. 14. art. vnico §. Ad primum Gregorij. Molina 1. p. qu. 93. art. 3. disp. 3. circa finem. Valentia punct. 4. Suarez lib. 12. de Trinit. cap. 5. Granadus loco præcit. disp. 3. Fundamentum, quia missio non competit Diuinis personis per mutationem intrinsecam, sed extrinsecam existentem in ipsa creatura, ad quam mittuntur: igitur implicat personas Diuinæ ad creaturam mitti, absque intrinseca & reali mutatione ipsius creaturæ. Antecedens constat, quia personæ Diuinæ non sunt intrinsecæ mutationis capaces. Consequentia verò probatur, quia implicat personas Diuinæ denominari ex tempore realiter missas, absque reali forma missionis. Confirmatur. Implicat personas Diuinæ in tempore apparere, absque reali forma apparitionis: ergo pariter implicabit in tempore mitti, absque reali forma missionis. Probat secundò, nequit persona Diuina ad creaturam mitti, nisi nouo modo existat in illa: nequit autem persona Diuina nouo modo in creatura existere, absque reali productione alicuius doni in illa. Tertiò. Si posset Diuina persona ad creaturam mitti per extrinsecam dumtaxat acceptationem ad gratiam, vel gloriam, talis missio foret æterna. Consequens est contra scripturam asserentem missionem esse temporalem. Sequela probatur, quoniam talis acceptatio ad gratiam, vel gloriam esset ipsum æternum decretum Dei, quò ab æterno decreuisset pro tali tempore creaturam ad gratiam, vel gloriam acceptare.

95. Affirmant verò Gregorius in 1. dist. 14. art. 1. concl. 3. & art. 2. ad 2. Ochamus q. 2. Quibus consentit Gabriel q. 2. dubitatione 3. & dist. 17. q. 1. art. 2. conclus. 1. Fundamentum Gregorij est. Omne donabile dari potest à Deo, nullo alio dato, quod non est de essentia talis donabilis: sed Spiritus sanctus est donabilis à Deo, cum sit essentialiter donum, & nullum donum creatū est de essentia Spiritus sancti: igitur dari potest absque vilo dono creato. Maior probatur: Omne factibile à Deo fieri potest ab ipso, non factio omni eo, quod non est idem cum ipso: ergo omne donabile à Deo dari potest ab ipso, non dato omni eo, quod non est ipsum donabile.

96. Proposita controuersia dupliciter disputari potest, vno modo quoad rem ipsam, an simpliciter possibile sit, peccatorem iustificari, & ad pristinam amicitiam Dei acceptari absque vilo intrinseco dono inhærente, per extrinsecam dumtaxat acceptationem Dei. Alio modo quoad sequelam tantum, an videlicet, posito quòd iustificatio fiat extrinseca tantum acceptatione Dei, absque vilo dono inhærente creato, in tali casu Diuinæ personæ mitterentur in animam iustificati. In priori sensu controuersia spectat ad materiam de gratia iustificante, ex qua

Capreolus.
Molina.
Valentia.
Suarez.
Granadus.

Gregorius.
Ochamus.
Gabriel.

negatiuam partem suppono probabiliorem, ut in 3. to. disp. 33. ostendo. Sola igitur hic superest disputanda sequela. Pro cuius solutione,

97. Dicendum, in eo casu personas diuinas non mitti, ac dari homini sic iustificato physice, daritamen moraliter. Priorem assertionis partem probant argumenta primæ sententiæ. Posteriolem efficacissimè probat hoc argumentum. Personæ diuinæ dicuntur ad creaturam rationalem mitti, ac dari per peculiarem modum, quo in illa existunt. Atqui in eo casu peculiari modo, non quidem physico, sed morali, personæ diuinæ in creatura rationali existerent: ergo ad eam mitterentur, non physice, sed moraliter. Maior constat, quoniam personæ diuinæ dicuntur ad creaturam mitti formaliter per peculiarem mutationem, quam in illa causant. Minorem ostendo: quoniam in eo casu peculiaris fieret mutatio non physica, sed moralis in homine, proueniens ab actu libero Dei condonantis peccatum, & acceptantis hominem ad amicitiam & gloriam pristinam. Siquidem ex peccatore factus esset iustus, & ex inimico & inuiso amicus & charus Deo per extrinsecam beneuolentiam, & acceptionem ipsius.

98. Confirmatur 1. nam alio modo se haberet Deus erga illum post, atque ante acceptionem. Nam ante respiciebatur à Deo, ut inimicus & infensus, post uero, ut amicus & reconciliatus per extrinsecam beneuolentiam & acceptionem ad amicitiam. Confirmatur 2. nam tota ratio missionis diuinarum personarum ad nos desumitur ex peculiari mutatione causata in nobis à Deo. Ergo eo modo dici debent personæ diuinæ ad nos missæ, quo est ipsa peculiaris mutatio, in nobis à Deo causata, sed in tali casu esset peculiaris mutatio non physica, sed moralis in nobis à Deo causata, per liberum ipsius actum condonantis culpam, & acceptantis ad gloriam: igitur in eo casu personæ diuinæ dici deberent ad nos missæ, etsi non physice, saltem moraliter. Cum non sit maior ratio, cur propter mutationem physicam dicantur ad nos physice mitti, & non propter mutationem moralem dici debeant moraliter mitti.

99. Ex his patet ad argumenta primæ sententiæ, quatenus oppugnant posteriorem partem nostræ assertionis. Nam primum intelligitur de missione physica, non morali, quæ fieri potest absque ulla mutatione physica per solam mutationem moralem. Ad confirmationem neganda est consequentia. Ratio discriminis est, quoniam apparitio importat signum sensibile, in quo persona diuina sensibilibus se manifestat hominibus, missio autem, quæ fit ad animam iusti, per se tantum importat peculiarem mutationem in illa, quæ cum duplex esse possit, physica, & moralis, etiam missio esse poterit physica, vel moralis. Secundum intelligitur de missione perfecta. Ad tertium nego sequelam. Ad cuius probationem, licet decretum Dei de condonanda

culpa, & acceptando homine ad amicitiam & gloriam suam esset æternum, tamen includeret moralem mutationem in tempore faciendam: & quia illam non includeret connotatiuè & in obliquo, sed intrinsecè & in recto, ut supra diximus de missione physica, idè simpliciter talis missio esset temporalis, ratione moralis mutationis in tempore faciendæ.

100. Quoad quintam difficultatem. Communiter docent Doctores, per hanc missionem inuisibilem non posse vnam personam mitti sine alia, neque vnam donari, aut venire absque cæteris. Quod probari potest ex illo Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Fundamentum est, quoniam in hac missione dicuntur personæ diuinæ dari nobis, & venire ac mitti ad nos, quatenus veniunt & donantur nobis, ut obiectum fruibile mediante habitibus supernaturalibus, & ut peculiarem curam de nostris animabus suscipiunt per specialem directionem, & gubernationem: atqui utrumque munus est commune omnibus personis, ergo omnes personæ per hanc missionem dicuntur ad nos venire. Licet non omnes dicantur mitti, quia missio connotat processionem personæ missæ, quam, quia non habet Pater, non potest Pater dici missus, licet dicatur venire, & donari cum reliquis personis, quia *aduentus*, & *donatio* non connotat processionem in persona veniente, & donata.

101. DICES. Etiam missio visibilis, quatenus effectus, refertur ad totam Trinitatem, quatenus uero signum, vnam tantum representat personam. Esto igitur missio inuisibilis referatur ad omnes personas, ut effectus, tamen poterit vnam tantum representare. Respondeo. Non inficior, posse per effectum inuisibilem gratiæ vnam personam, sine alia representari; de facto tamen id non fieri. Cuius ratio est, tum quia hæc missio principaliter ordinatur ad sanctificandas animas ad quem effectum omnes personæ concurrunt. Tum quia inuisibilis effectus non est proportionatum Symbolum ad manifestandas diuinas personas: quia cum hæc manifestatio fieri debeat hominibus, qui sensibus ducuntur, non poterit esse aptum signum ad manifestandas diuinas personas nisi sit sensibile.

102. Quoad sextam difficultatem. An homo iustus, vel saltem Christus ut homo dare possit personam diuinam? Ratio dubitandi est: quia ille dare potest personam diuinam, qui conferre potest donum gratiæ, cum quo persona ipsa diuina infallibiliter venit: sed homo iustus, aut saltem Christus ut homo conferre potest donum gratiæ: ergo dare potest personam diuinam. Vnde Palatius in 1. dist. 14. disp. vnica post secundam conclusionem refert, quendam religiosum publicè Salmanticè defendisse, à Christo ut homine missum fuisse Spiritum sanctum. Quod vterius confirmari potest: quia Christus ut homo est primus author gratiæ in genere principij meritorij: ergo in genere principij meritorij gratiam

Communis sententia.

Ioan. 14.

Palatius.

gratiam confert authoritatiuè, ac proinde authoritatiuè etiam cum ea nobis Spiritum sanctum donat.

103. Dicendum tamen est, nullum purum hominem, siue Christum vt hominem mittere, aut dare posse Spiritum sanctum. Fundamentum, quia nemo cum gratia dare potest personas Diuinas, nisi qui gratiam conferre potest vt absolutus Dominus: atqui nullus purus homo, neque Christus ipse vt homo dare potest gratiam, vt absolutus Dominus: igitur nullus purus homo, vel Christus ipse vt homo dare potest Spiritum sanctum. Minor de puro homine patet. De Christo verò vt homine probatur: & primò, quòd vt homo non possit Spiritum sanctum mittere, constat: nam ad hoc requiritur authoritas principij mittentis supra personam missam. At Christus ratione humanitatis nullam habet authoritatem principij supra personam Spiritus sancti, quia non producit illum vt homo, sed vt Deus: ergo.

104. Secundò, quòd neque vt homo dare possit vt absolutus Dominus gratiam, & cum ea Spiritum sanctum, probatur: quia ratione humanitatis non habet absolutum ius ad ea, quæ sunt propria Dei: cum nulla natura creata habere queat absolutum ius ad ea, quæ sunt propria Dei. Atqui gratia & personæ Diuinæ sunt propria Dei. Igitur ad ea Christus non habet absolutum ius, vt homo; quia vt homo reduplicat tantum humanitatem, ratione cuius non potest Christo conuenire ius ad propria bona Dei. Nam licet huic homini, qui dicitur Christus, conueniat absolutum ius ad gratiam, & ad omnia dona supernaturalia; tale tamen ius illi non conuenit ratione humanitatis, sed ratione suppositi Diuini subsistentis in tali humanitate. Maior primi syllogismi probatur, quia dare importat absolutum dominium in rem, quæ datur. Ergo vt possit quis dare gratiam, & cum ea personas Diuinas, debet habere absolutum dominium, supra gratiam, cum qua infallibiliter connexæ veniunt personæ ipsæ Diuinæ.

105. Ex his patet ad rationem dubitandi. Etenim ille tantum potest cum gratia Diuinas personas dare, qui absolutum dominium habet supra ipsam gratiam: quale dominium nullus purus homo habet, ne quidem Christus ipse vt homo. Ad confirmationem negandum est, Christum vt hominem esse primum autorem gratiæ, sed vt hominem Deum: sic enim est primus in genere principij meritorij. Est enim primus in genere principij meritorij, quatenus est in eo genere infinite dignus: est autem in genere

principij meritorij infinite dignus, non ratione humanitatis formaliter, sed ratione Diuinitatis infinite dignificantis omnia Christi opera.

106. Ex dictis deducitur, hanc inuisibilem missionem Diuinarum personarum factam fuisse omnibus Angelis, tum per gratiam sanctificantem initio creationis, in quo, vt cum communi Doctorum sententia probo in 2. tomo de Angelis, omnes fuerunt conditi. Tum Angelis sanctis per collationem gloriæ initio beatitudinis: nec non primis nostris parentibus, & reliquis antiqui testamenti Patribus. An autem præter inuisibilem missionem per gratiam, facta fuerit antiquis Patribus & Prophetis visibilis missio Diuinarum personarum, per signa & Symbola sensibilia, controuertunt Doctores. Mihi cum Augustino 2. de Trinit. c. 17. & 18. & cum S. Thom. 1. p. q. 43. art. 7. ad vltimum dicendum est, multas quidem factas fuisse sensibiles apparitiones Diuinarum personarum in veteri testamento, vt ex multis Scripturæ locis colligitur, nullam tamen earum propriæ missionis nomen meruisse, duplici ex ratione, quam citato loco assignat S. Aug. primò, quia illæ apparitiones non fuerunt factæ ad significandam inhabitationem Diuinæ personæ per gratiam in animis iustorum, sed ad aliquid aliud manifestandum. Secundò, quia nulla apparitio in veteri testamento expressè & distinctè representabat vnā personam, vt distinctam ab alia, nisi satis obscure, & vt Augustinus citato c. 17. in fine scribit: *Non euidenter nominato & designato in eis, vel Patre, vel Filio, vel Spiritu sancto. Sed tamen per quasdam valde probabiles significationes, nonnullis in diebus existentibus, vt nimis temerarium sit dicere, Deum Patrem nunquam Patribus, aut Prophetis per aliquas visibiles formas apparuisse.* Hæc Augustinus. Qui vt patet, agnoscit factas fuisse antiquis Patribus apparitiones Diuinarum personarum per visibiles formas, eas tamen proprio missionis nomine non putat appellandas, ob rationes assignatas. Ratio verò improprietatis est; quia missio sensibilis per se ordinatur ad manifestandam personam, quæ mittitur: ergo tantò recedit à proprietate missionis, quantò recedit ab expressa manifestatione personæ, quæ mittitur. Rationem autem congruentiæ, cur nulla facta fuerit expressa missio Diuinarum personarum in veteri testamento, assignat S. Thomas loco supra citato: quia prius debuit fieri expressa missio Verbi per Incarnationem, ad quam omnes veteres illæ apparitiones ordinabantur, tanquam vmbra ad veritatem, & figuræ ad suum prototypum atque exemplar.

Augustin.
S. Thomas.

Augustin.

S. Thomas.

DISPUTATIO XXIX.

Quæ regulæ seruandæ sint in modo loquendi in mysterio Trinitatis.

I.

I verborum cautela seruanda est Theologo, maximè seruanda est in hoc mysterio, cuius non modò res, sed voces ipsas habemus à Cõcilij & Patribus

præscriptas, à quibus non licet absque magna temeritate recedere. Vnde nò solùm propter res, sed etiam propter verba inordinatè prolata, vt cum Hieronymo pronũciat S. Doctor I. p. q. 31. ar. 2. incurritur hæresis. Vt autem sciat Theologus, quo hæc verborum cautela collineare debeat, duo extremi errores sunt in hoc mysterio diligenter vitandi; alter Arii naturæ vnitatem tollentis; alter Sabellij personarum distinctionem cõfundentis: sed media via incedendum, ijsq̃ue vocibus vtendũ, quæ cum naturæ vnitate personarũ explicent distinctionem. Verũ vt instruat Theologus nò modò cautè castèq̃ue loqui in hac materia, verũ etiã incautas insolentesq̃ue aliorum locutiones ex certis solidisq̃ue principijs Theologicè examinare, & vnãquamque propositionem, modumq̃; loquendi sua quasi nota censere, præsupponendi sunt certi quidam censuræ gradus, qui colligũtur ex Concilio Constantiensi sess. 8. & 15.

2. Primus igitur censuræ gradus est. Hæresis, quæ directè opponitur alicui veritati expressè reuelatæ, aut conclusioni per euidentem discursum explicatæ, vt iam contentæ in aliqua expressè reuelata. Etenim quemadmodum primus gradus fidei est, assentire veritati vt expressè reuelatæ, vel conclusioni vt euidenter contentæ in aliqua propositione expressè reuelata: ita oppositus gradus fidei est dissentire veritati, vt expressè reuelatæ, vel vt euidenter contentæ in aliqua expressè reuelata.

3. Secundus censuræ gradus est error, qui directè opponitur conclusioni Theologicæ, vt ex principijs fidei euidenter deductæ. Dixi vt deductæ: quia vt explicatæ spectat ad primum gradum hæresis. Ratio est, quia sicut conclusio Theologica habet distinctum gradum certitudinis à certitudine fidei, & summum post illam: ita error immediatè oppositus conclusioni Theologicæ, habet distinctum gradum censuræ ab hæresi, & primum post illam.

4. Tertius censuræ gradus est errori proximus: qui gradus opponitur conclusioni Theologicæ non vt euidenter, sed vt probabilissimè deductæ ex principijs fidei, qualis

esset: Iustificationem paruulorũ in Baptismo non fieri per habitus infusos & inhærentes.

5. Quartus est hæresim sapiens. Est autem hic gradus propositio, quæ cum ex se Catholicum sensum habere posset, ex circumstantia tamen & conditione proferentis meridò suspicari posset in sensu hæretico prolata: vt hæc propositio: *Christus est minor Patre* ab Ariano prolata hæresim sapit, prolata verò à Catholico nullam ingerit suspicionem, sicut enim idem vinum ex vno vase bonum, ex alio, malum contrahit saporem: ita vna eademq̃ue propositio ex vno corde & ore prolata vnum, ex alio alium spirat saporem.

6. Quintus gradus est propositio malè sonans, seu piarum aurium offensiuæ. Est autem hæc, quæ absurdum, & peregrinum sensum à communi & vñtato modo loquendi Patrum & Scholasticorum affert. Theologi enim est non modò damnatas sententias & verba cauere, sed etiam absurdas voces, & locutiones ab vñtato recedentes vitare. Porro piæ aures non sunt imperiti vulgi, sed sapientum, quorum est de sensu, & qualitate propositionis iudicium ferre.

7. Sextus gradus est temeritas, quæ nulla sufficiente ratione, vel autoritate fulta, communis Scholasticorum sensui, vel approbatis autoribus aduersatur: vel quæ vt certum affirmat, quòd nulla ratione probari potest; quæ & impudens insolensq̃ue dici solet.

8. Septimus gradus est, propositio scandalosa, quæ etiam si vera sit, occasionem tamen ruinæ affert auditoribus.

9. Octauus est propositio seditiosa, quæ viam sternit ad seditionem.

10. Nonus est propositio Schismatica, quæ viam parat ad Schisma separationemve à capite, vt licitum est non obedire superiori; aut tyrannum occidere.

11. Decimus est propositio periculosa, quæ periculi occasio esse potest, vel in fidei doctrina, vel in vitæ moribus, vt potest homo esse perfectus absque externa penitentia.

12. Vndecimus est Blasphemia, quæ immediatè, vel mediatè Deo iniuriam irrogat: quæ interdum cum hæresi coniungitur, vt *Deus est author peccati*; sæpe enim vna eademq̃ue propositio multis inficitur notis.

13. Duodecimus est Impietas: est autem hæc propositio improbabilis, & fidei pietati notabiliter detrahens: differt autem à propositione

fitione

Hieronym.
S. Thomas

Arius.
Sabellius.

Concilium
Constantiense.

sitione non pia, quæ licet probabilis sit, pietati tamen fidei minimè fauet.

14. Decimus tertius est propositio arrogans, quæ plus asserit, quàm probari possit.

15. Decimus quartus est propositio improbabilis, quæ nullo nititur solido fundamento. His ergo generalibus principijs præmissis, ut fortius firmitusque hæreant, quæ speciatim de hoc mysterio dicturi sumus, redigenda sunt, quoad fieri potest, omnia ad certas quasdam regulas.

16. PRIMA igitur regula sit. Nomina neutrius generis non sunt pluraliter enuncianda in diuinis: contra verò enuncianda sunt pluraliter nomina masculini generis. Vtraque pars regulæ definita est in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. & refertur cap. *Damnatus* de summa Trinit. & Fide Catholica: *Licet igitur*, inquit Concilium, *alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus.* Eandem regulam tradunt Patres, & Scholastici omnes. Quam apertè colligunt ex Ioan. 15. *Ego*, inquit Cyrillus, l. 7. in Ioan. cap. 10. *audi & Vnum, & Summus, & à Carybdi, & Scylla liberaberis. Quod dixit Vnum, liberat te ab Ario, separante Filium à substantia Patris. Quod dixit, Summus, liberat te à Sabellio, confundente personas Patris & Filij sine discretione. Si Vnum, non ergo diuersum. Si, Summus, ergo Pater & Filius.* Et Augustinus tract. 36. in Ioan. *Aliud non est*, inquit, *Pater, Filius aliud. Alius est rectè dicis, aliud non rectè. Alius enim est Filius, quia non est ipse, qui Pater, & alius Pater: quia non est ipse, qui Filius: non tamen aliud, sed hoc ipsum est & Pater & Filius. Idem expressit Ioannes Euangelista in 1. sua Canonica cap. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in Cælo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.*

17. Ratio regulæ est, quia nomen neutrum, cum sit substantiuum, refertur ad essentiam; vnde multiplicatum multiplicat essentiam. Masculinum verò, cum sit adiectiuum, refertur ad personas. Aliam rationem assignat S. Thomas 1. p. q. 31. art. 2. ad 4. quia nomen neutrum, cum sit informe, refertur ad essentiam, quæ est communis, & vltèrius quasi formabilis per personas. Masculinum verò, vel fœmininum, cum sit formatum & distinctum refertur ad suppositum. Vnde ad interrogationem factam, per *quid est homo?* respondemus per genus, quod est commune & informe. Ad interrogationem verò factam per, *Quis est hic homo?* Respondemus per indiuiduum, quod est distinctum & formatum. Cæterum assignata regula intelligenda est, quando hæc pronomina per se referuntur de Deo, non autem quando connectuntur cum aliquo substantiuo personali vel essentiali; nam tunc & neutra pronomina multiplicari possunt, ut *aliud est suppositum Patris, aliud suppositum Filij;* & masculina pronomina multiplicari non possunt, ut *alius Deus est Pater, alius Deus Filius.*

18. Ex hac regula deduces primò: quòd sicut in Deo non est *aliud & aliud*, sed *alius & alius*, quod idem iudicium est de reliquis nominibus importantibus arietatem: ita contra in Christo Domino est *aliud & aliud*, non *alius & alius*, propter oppositam rationem, quoniam in Christo est diuersitas naturarum, non autem suppositorum. Vnde etiam si in Christo alia sit filiatio Diuina, alia humana, non tamen dicitur *alius & alius Filius*: quia *alius & alius* importat arietatem suppositi. Rectè tamen dicitur plures habens filiationes.

19. Deduces 2. has propositiones non esse facilè admittendas: *In Deo sunt multe: in Deo sunt plura entia*, nisi cum addito limitante ad multa, aut plura entia relatiua: contra verò has posse sine limitatione admitti: *In Deo sunt plures res, vel entitates: In Deo est pluralitas.* Nam priora nomina referri solent ad essentiam; posteriora verò ad personas.

20. Deduces 3. has propositiones esse veras: *Pater & Filius sunt vnum: Pater & Filius sunt idem ipsum: Pater est idem quod Filius: Pater non est aliud, vel alterum à Filio.* Vnde Augustinus de natura boni cap. 24. *Quod de se*, inquit, *genuit, hoc est, quod ipse est.* Còtrà verò has esse falsas: *Pater & Filius est vnus: Pater & Filius sunt idem ipse: Pater est idem, qui Filius: Pater est aliud, vel alterum à Filio.* Nam priora important identitatem naturæ, & negant distinctionem eiusdem: posteriora verò important identitatem personarum, & diuersitatem naturæ.

21. Quartò deduces, veram esse hanc propositionem: *Pater est idem Deus, qui Filius:* contra verò, hanc esse falsam: *Pater est idem, qui Filius.* Quoniam in posteriore relatiuum *Qui* immediatè refert Patrem; in priore verò Deum.

22. Quintò deduces, has esse falsas: *Deus generans est Deus genitus: Deus generans est Pater: idem Deus est Filius genitus:* quia *Idem* immediatè refert Deum, ut affectum terminò notionali genitoris.

23. Deduces sextò, hanc esse veram: *In Diuinis est Deus & Deus:* hanc verò esse falsam: *In Diuinis est alius & alius Deus; vel alter & alter Deus:* quia in priore propositione non affirmatur aietas Deitatis, affirmatur autem in posteriore.

24. Deduces septimò, has prædicationes esse veras: *Deus genuit Deum: Alius genuit aliud. Habens Deitatem genuit alium habentem Deitatem:* has verò esse falsas: *Deus genuit alium Deum, vel alterum Deum: Deus genuit eundem se, vel alterum se.* Vnde emphaticè locutum fuisse Augustinum testatur S. Thomas 1. p. quæst. 39. art. 4. ad 4. cum epistola 66. ad Maximum dixit: *Pater ita genuit de se alterum se, ut totus maneret in se.* Sensus enim est: *Pater genuit alterum simillimum sibi.*

25. Aliqua controuersia est de hac propositione: *Deus genuit eundem Deum:* an admittenda sit ut vera. Negant aliqui, eò quòd pronomèn *Idem* immediatè refert Deum generantem, qui immediatè præcessit. Confirmā-

Augustin.
S. Thomas:

Bonavent.

tur, quia, ut docet Bonaventura in 1. dist. 4. art. 1. qu. 1. relatiuum refert antecedens sub eodem modo supponendi, sub quo antecedens præcessit ipsum relatiuum.

Scotus.
Vasquez.
Suarez.

26. Admittunt verò illam ut veram Scotus in 1. dist. 4. q. 1. ad 1. Vasq. disp. 157. c. 7. Suarez lib. 6. de Trinitate cap. 7. quibus magis assentior. Moueor, quia nulla est necessitas, ut in prædicta propositione relatiuum Idem referat antecedens secundum identitatem suppositi, sed solum secundum identitatem naturæ, ut constat in hac propositione: *Petrus genuit eundem hominem*: relatiuum Idem non refert identitatem suppositi, sed tantum naturæ. Neque hinc inferas: ergo admittenda erit etiam ut vera hæc propositio: *Deus genuit eundem se*. Nam quamuis admittat illam Rubio in 1. dist. 5. q. 2. in fine: falsum tamen: nam reciprocum *Se* necessariò refert eundem Deum generantem. Potest tamen admitti hæc: *Deus genuit eundem Deum secum*: nam pronomen, *secum*: solum refert consubstantialitatem termini cum principio producente. Ad confirmationem respondeo, non esse necessarium, ut relatiuum semper referat antecedens sub omni modo adæquato, quo præcedit, ut patet in allato exemplo.

Rubio.

27. SECUNDA REGULA. Nomina substantiua concreta de re absoluta non nisi singulariter prædicantur de Tribus personis: Adiectiua verò pluraliter de iisdem enunciantur. Hanc tradit S. Thomas 1. p. q. 39. art. 3. quem sequuntur omnes Theologi. Ratio regulæ est: quia nomina substantiua unitatem, aut multitudinem sumunt à forma, quam significant; Adiectiua verò à subiecto vel supposito, cui significationem applicant. Atqui una est res absoluta significata per nomina concreta substantiua in Diuinis, nempe essentia, vel aliquid pertinens ad essentiam: supposita verò sunt plura. Igitur nomina concreta substantiua de re absoluta non nisi singulariter; adiectiua verò pluraliter prædicantur de diuinis personis. Maior probatur, quia nomina substantiua significant formam per modum substantiuarum, ut per se stantis: Adiectiua verò contrà per modum accidentis, ut alteri adiacentis. Substantia autem sicut habet esse per se, & non ab alio, ita unitatem & multitudinem, quæ ad esse consequuntur. Accidens contrà, sicut non habet esse à se, sed à subiecto cui adiacet; ita unitatem & multitudinem sumit à subiecto: quo multiplicato, cum ipso multiplicari censetur & ipsum accidens.

S. Thomas
Et omnes
Theologi.

18. Huic regulæ nititur veritas illius Catholicæ propositionis, *Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt unus Deus*: quia nomen *Deus* est nomen substantiuum concretum de re absoluta, quæ in Deo non multiplicatur. Eadem regula nituntur omnes propositiones, in quibus per modum substantiuum prædicatur aliquod absolutum pertinens ad essentiam: ut *Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt Unus Creator, Unus Dominus, Unus Sapiens, Unus*

aeternus, Unus immensus, Pater & Filius sunt unus Spirator, Unum principium ad intra. Nam eodem modo hæc in Deo non multiplicantur. Contrà verò hæc eadem adiectiue significata enunciantur pluraliter de diuinis personis: ut *sunt tres diuini: tres habentes Deitatem: tres creantes: tres sapientes, tres æterni: tres immensi: duo spirantes, duo principiantes*. Vnde cum Athanasius in symbolo dixit: *non tres increati, nec tres immensi; sed Unus increatus, & Unus immensus*: accepit hæc nomina substantiue, non adiectiue: sicut in eodem Symbolo hæc eadem accepit, cum dixit: *Tota tres persona coæterna sibi sunt, & coæquales*.

Athanasius.

29. Huic etiam regulæ nituntur propositiones, in quibus omnia verba pluraliter prædicantur de diuinis personis, ut *Pater, Filius & Spiritus sanctus intelligunt, volunt, creant, puniunt, misereantur*. Ratio est, quia verba subeunt leges adiectiuorum.

30. TERTIA regula. In diuinis vitanda sunt nomina, *Diuersi, Differentis, Alieni, Disparati, Extranei, Dissimilis, Discrepantis, Separati, Diuisi, Dissimili*. Hanc regulam tradit S. Thomas 1. p. quest. 31. art. 2. eamque probat: quia nomina *Diuersi & Differentis* important diuersitatem in natura. Nomina *Alieni, Disparati, Extranei, Discrepantis, Dissimilis* important inæqualitatem in essentia. Nomina *Separati, Diuisi, Dissimili*, significant distinctionem in substantia. Vnde falsæ sunt hæc propositiones: *Filius est diuersus, differens, alienus, disparatus, extraneus, discrepans, separatus, diuisus, dissimilis à Patre*: contrà autem veræ sunt istæ: *Filius est distinctus, discretus, oppositus Patri. Filius est similis, equalis, coniuinctus, idem cum Patre*. Cæterum cum addito limitante ad personas licebit in diuinis usurpare nomen *differens & diuersi*, ut personæ sunt proprietatibus *differentes*, aut *diuersæ*. Quam limitationem admittunt communiter recentiores.

31. QUARTA regula. Cauenda sunt nomina, quæ personarum consortium à Diuinis excludunt. Hanc etiam regulam tradit S. Thomas loco præcitato, art. 2. 3. & 4. Vnde falsæ sunt hæc propositiones: *Deus est solitarius: Deus est solus*. Ratio, quia hæc nomina adiuncta termino essentiali non solum excludunt consortium aliorum Deorum, sed etiam personarum eiusdem naturæ. Dixi *eiusdem naturæ*, quia, ut rectè notat S. Thomas art. 3. præcitato ad 1. solitudo non tollitur per associationem alterius suppositi extraneæ naturæ. Vnde etiam si Deus associetur Angelis & hominibus beatis, adhuc diceretur solus vel solitarius, si cum eo diuine personæ non existerent. Sicut diceretur homo solus, etià esset cum bestiis associatus. Cæterum notandum, nomen, *Solus*, dupliciter posse de Deo enūciari, vno modo categorématique, ut in hac: *Deus est solus*. Alio modo Syncategorematicè, ut *solus Deus est immensus*. Primo modo ponit solitudinē in Deo: secundo tantum excludit omnia ea, quæ cum Deo non participant idem prædicatum immensitatis: ac proinde

S. Thomas.

nil prohibet

nil prohibet nomen, *Solus*, Syncategorematice de Deo prædicari.

32. Difficultas est de nominibus *Unicus* & *Singularis*, an adiungi possint termino essentiali. Negat Sanctus Thomas art. 2. præcitato, eò quod hæc nomina adiuncta termino essentiali negant communicabilitatem naturæ cum pluribus suppositis. Admittunt verò alij. Quod mihi probabilius videtur: quia hæc nomina solum important singularitatem naturæ, non autem suppositi. Est igitur Deus *unicus*, *singularis*, *individuus*, quia per hæc tantum excluduntur plures distincti natura, non autem supposito. Vnde personæ diuinæ non sunt propriè individua aut singularia, quia individua & singularia dicuntur per ordinem ad naturam specificam, quam contrahunt, & ultimò diuidunt in partes subiectiuas ulterius non diuisibiles. Quare falsa est propositio, in qua de Deo affirmantur tria singularia, vel individua.

33. Ex his deduces, veras esse has propositiones: *Deus singularis genuit Deum singularem*. *Deus unicus genuit Deum unicum*. Quam propositionem concessit Augustinus epist. 66. ad Maximum: *Unus*, inquit, *unicum generauit*. Contrà verò has esse falsas: *Deus solarius genuit Deum solarium*. *Deus solus genuit Deum solum*. *Deus fuit ab æterno solus*. *Solus Pater est Deus*: alioqui vera esset hæc: *Omnis Deus est Pater*: nam ab exclusiua ad vniuersalem affirmatiuam de terminis transumptis, vt Logici docent, valet consequentia: vt *solus homo est compositus ex anima rationali & corpore*: ergo *omne compositum ex anima rationali & corpore est homo*.

34. Huic regulæ annectitur quinta: diuisionem exclusiuam non posse adiungi termino personali respectu prædicati essentialis; posse autem adiungi respectu prædicati notionalis. Defectu primæ partis regulæ, falsæ sunt istæ propositiones: *Solus Pater intelligit*: *Solus Filius creat*: *Solus Spiritus sanctus gubernat*: ratione verò secundæ partis regulæ, veræ sunt istæ: *Solus Pater generat*: *solus Filius gignitur*: *solus Spiritus sanctus spiratur*. Contra hanc regulam videtur locutus Christus Matth. 11. *Nemo*, inquit, *nouit Filium, nisi Pater*: neque *Patrem quis nouit, nisi Filius*: vbi à notitia Patris & Filij prædicato essentiali excluditur Spiritus sanctus. Respondeo cū Bonauentura in 1. dist. 21. art. 2. q. 2. S. Tho. 1. p. q. 31. art. 4. ad 2. Richardo q. 3. & alijs. Hunc terminum, *Nemo*, distribuere pro natura, non pro persona. Quare vera est hæc Christi propositio: *Nemo nouit Filium, nisi Pater*: falsa verò hæc: *Solus Pater nouit Filium*: quia in prior terminus, *Nemo*, distribuit pro natura intellectuali: vnde tantum excludit aliud essentialiter: in posteriore verò terminus, *Solus*, distribuit pro persona, & excludit alium personaliter.

36. Sexta regula. Nomina partitiua, *Omnis*, *Aliquis*, *Quilibet*, *Quicumque*, *Nullus*, nō congruè tribuuntur termino essentiali in diuinis. Est Alensis 1. p. q. 65. memb. 2. art. 4. Vaf-

quez disp. 157. cap. 5. Vnde Caietanus 1. p. q. 39. art. 4. §. *Ad tertium*, nefas esse ait dicere, *Omnis Deus*. Dixi termino essentiali: nam ea tribuere termino personali, nulli est dubium: rectè enim dices, *Omnis persona creat*: *Aliqua persona generat*: *Qualibet persona intelligit*: *Nulla persona discurrit*. Ratio verò regulæ est, quia per huiusmodi nomina indicaremus, plures esse Deos: nā hoc nomen, *Omnis*, collectionem dicit plurium: nomen verò, *Nullus*, exclusionem plurium sub aliqua natura contentorum.

37. SEPTIMA regula. In diuinis non solum vti debemus vocibus importantibus vnitatem essentiali, sed etiam pluralitatem personarum. Est S. Thomæ 1. p. q. 30. art. 3. Ratio regulæ est: quia sicut in Deo cum vnitatem essentiali est pluralitas personarum, ita ratione essentiali usurpandæ sunt voces importantes vnitatem, ratione verò personarum usurpandæ sūt voces importantes pluralitatem. Cautè tamen est aduertendum, ne voces significantes pluralitatem referantur ad essentialiam; aut contra voces significantes vnitatem referantur ad personas. Vnde falsæ sunt istæ: *Deus est ter Deus*: *Deus est geminus Deus*: *Deus est ter vnus*. *Deus est tria*. Veræ autem sunt istæ: *Deus est ter vnus*. *Deus est trinus*. *Deus est tres*. *Deus est Trinitas*. *Deus est trium*. Ratio discriminis est, quia prior numerus immediatè refert essentialiam; posterior verò personas. Ad euitandum autem omne periculum erroris, cū additur numerus, limitandus est ad personas: vt, *Deus est ter vnus personaliter*. *Deus est tres personæ*.

38. Notandum est autem 1. Quod citato loco notauit S. Thomas numerum, qui tribuitur Deo, esse transcendentalem, qui supra entitates numeratorum addit solam diuisionem singularum vnitatum in se: diuisionem verò vniuscuiusque vnitatis ab alia non affert, nisi secundum quid & incompletè. Cū enim qualibet vnitatis personæ diuinæ non sit perfectè discreta ab vnitatem alterius personæ, ratione eiusdem naturæ, cum qua sunt vnus, vnitatis vnus non dicit completam diuisionem ab alia: ac proinde non est in Deo numerus simpliciter & completus, sed secundum quid & incompletus.

39. Notandum 2. hoc nomen *Trinitas* ex præscripto Patrum & Scholasticorum conuenientissimè accommodatum esse ad hoc mysterium significandum: nam ex vi etymologiæ importat *trium vnitatem*, quod ex Isidoro notauit Magister in 1. dist. 24. in fine; vnde translatus ad Deum non solum importat numerum personarum, sed simul etiam vnitatem essentiali: licet numerū personarum importet de formali & directè; vnitatem verò essentiali de materiali & in obliquo: vnde cū dicitur, *Vnitatis in Trinitate*, & *Trinitatis in vnitatem*, explicite significatur, quod implicite importatur per ipsum nomen *Trinitas*. Quare sicut solius Dei proprium est, esse tres personas eiusdem essentiali: homo enim nō est sua individua, sicut Deus est sua supposita: quia

S. Thomas.

Augustin.

Matth. 11.

Bonauent.

S. Thomas

Richardus.

Alensis.

Vafquez.

Caietanus.

S. Thomas.

S. Thomas.

Isidorus.

Magister.

homo non continet collectiue omnia sua indiuidua, sicut Deus omnia sua supposita: Ita soli Deo proprie competit hoc nomen *Trinitas*. Quod aliquam conuenientiam habet cum nomine *collectiuo*, quatenus significat plura per modum vnius: deficit tamen ab eo ob summam vnitatem essentiae, quam non importat nomen *collectiuum*, solum significans vnitatem ordinis.

40. Ex his deduces falsas esse has propositiones: *Deitas est trina: Trinitas est trina*. Nam in priore triplicatur Deitas. Nec obstat, quod in Hymno ad matutinum in Festo Corporis Christi legatur: *Te trina Deitas*: nam statim subiungitur, *Vnaque poscimus*. Vox quippe *Vna* temperat vocem *Trina*, vt faciat illam supponere pro personis. In posteriore vero triplicatur ipsa personarum *Trinitas*, sensusque est, *In Deo sunt tres personarum Trinitates*. Has vero propositiones esse veras: *Vnitates est Trina. Deus est Trinus*. Primam concedit Aug. lib. meditationum c. 30. vbi sic scribit: *O vna Trinitas, & trina Vnitates Deus*. Ratio autem, cur dici possit *Vnitates trina*, est, quia *vnitas* non solum supponitur pro vnitatem naturae, sed etiam personarum: & quia tres sunt personarum vnitates, recte dici poterit, *Vnitates est trina*. Ratio vero, cur dici possit *Deus Trinus*, & non *Deitas trina* est, quia nomen *Deus* ex modo significandi supponitur pro personis: *Deitas* vero ex modo significandi supponitur tantum pro essentia. Vnde nisi addatur temperamentum, quo significetur vnitas essentiae, vox *Trina* addita Deitati, multiplicat ipsam Deitatem.

41. Neque ex eo, quod Deus dicitur *trinus*, vel *Trinitas*, triplex etiam dici poterit, vt recte Aug. ratiocinatur 6. de Trinit. c. 7. & docet Concilium Toletan. XI. in Confess. Fidei, vbi: *Non triplex*, inquit, *Trinitas, & dici, & credi debet*. Ratio est, quia *Trinitas*, & *Trinus* sunt nomina vsu Theologorum accommodata ad significandam simul cum numero personarum vnitatem essentiae: quam significationem quia non habet hoc nomen, *Triplex*, non poterit de Deo praedicari. Hoc autem intelligendum est, nisi illud expresse referatur ad notionalia: nam sine vilo periculo dici potest, *in Deo est triplex persona, quadruplex relatio, duplex processio, gemina spiratio actiua & passiua*: quod concessit S. Thom. q. 10. de potentia art. 2. *Natura*, inquit, *diuina potest communicari duplici processione*: quin etiam Cyrillus dialogo de Trinit. l. 3. concedit *duplicatam & triplicatam* in personis Diuinis.

42. Ex his constar, quid sentiendum sit de his nominibus, *Multiplex & Multiplicitas*: nam pari modo non licet haec enunciare de Deo absolute significato, licebit autem de personis, & notionibus: vt *in Deo est multiplex relatio, multiplicitas notionum, aut personarum*: quod concessit Aug. lib. meditationum cap. 30. his verbis: *Tu vero vnitas es diuinitatis, personarum pluralitate multiplex*.

43. Nullo autem pacto, ne quidem cum expressa limitatione ad sola notionalia, con-

cedenda sunt in Deo nomina *Trinumimis*, aut *Triformis*. Nec obstat, quod in hymno, qui in Vesperis Pentecost. recitatur, Spiritus sanctus appelletur *Septiformis*: nam hoc tantum de Spiritu sancto dicitur per respectum ad effectus ad extra, qui ei appropriantur, vt Auctori sanctificationis.

44. OCTAUA regula. Notionalia praedicantur de nominibus essentialibus concretis: & a fortiori de iisdem praedicantur etiam essentialia. Haec regula colligitur ex S. Thoma 1. part. quest. 39. art. 4. Fundamentum est, quia nomen essentialia concretum ex modo significandi supponitur pro personis: ergo possunt de illo praedicari notionalia, & a fortiori etiam essentialia. Consequentia patet, quia notionalia, cum sint actus personales, possunt de nominibus personas significatibus praedicari. Antecedens probatur, quia nomina essentialia concreta ex modo significandi important Deitatem vt in habente, atque adeo ex modo significandi important illam vt in supposito, licet non in hoc vel in illo determinate: sicut vox *homo*, quia importat humanitatem vt in habente, supponitur pro indiuiduis naturae humanae, licet non pro hoc vel illo determinate.

45. Ex his collige, veras esse has propositiones affirmatiuas: *Deus generat. Deus generatur. Hic aeternus spirat. Hic immensus spiratur. Deus refertur ad Deum. Deus relative opponitur Deo*. Falsas vero esse earum negatiuas: *Deus non generatur. Hic aeternus, vel Hic immensus non spiratur. Deus non refertur ad Deum. Deus relative non opponitur Deo*. Ratio discriminis est, quoniam vt affirmatiua sit vera, non est necesse, vt vniuersaliter conueniat subiecto secundum omnia, in quibus subiectum ipsum reperitur: sed sat est, si illi conueniat in vno tantum supposito existenti.

46. Contra vero, vt negatiua sit vera, secundum nullum suppositum debet illi conuenire: vnde non sufficit ad negatiuam propositionem verificandam, vt illi forma negata non conueniat secundum aliqua tantum supposita, sed debet illi secundum omnia non conuenire. Etenim, vt vera sit haec propositio: *Petrus scribit*, sat est, si in vno tantum loco scribat: contra vero, vt sit vera ipsius negatiua, necesse est, vt nullibi scribat. Vnde si replicatus in vno loco scribat, in alia vero non scribat, falsa est propositio *Petrus non scribit*. Ratio est, quia negatiua vi propriae significationis facit sensum distributiuum, & negat formam de subiecto secundum omnem modum, quo illi competit: ergo licet Deo conueniat non generari, respectu Patris, & Spiritus sancti, quia tamen ei conuenit respectu Filij, falsa est propositio negatiua, *Deus non generatur*.

47. Confirmatur, nam falsae sunt istae propositiones: *Filius Dei non est mortuus: Filius Dei non est sepultus*: esto verificari possint de natura Diuina. Cuius ratio est assignata, quoniam propositio negatiua vi propriae significationis facit sensum distributiuum, & negat formam de subiecto vniuersaliter, secundum omnem modum, quo illi competit: est tamē vera propositio,

Augustin.

Augustinus
Concilium
Toletan. XI.

S. Thomas.

Cyrillus.

Augustin.

S. Thomas.

propositio, si termino communi addatur aliquid, quo determinetur ad supponendum pro persona, pro qua Deo conuenit non generari: ut si dicas: *Deus generat, & ipse non generatur*: nam terminus, *ipse*, immediatè refert Deum generantem.

48. Contra hoc corollarium sentiunt Durandus in 1. dist. 4. quæst. 2. num. 13. Aureolus quæst. 1. art. 2. Ochamus quæst. 2. ad 1. Gregor. quæst. vnicâ versu, *Sed restat*: Marfilus q. 8. art. 3. Ad secundam rationem principalem, Gabriel q. 1. art. 2. concl. 2. affirmantes, quantum est ex vi significationis, non minus veram esse hanc negatiuam, *Deus non generat*, quàm ipsius affirmantiam, *Deus generat*: propter autoritatem tamen Patrum, & ad euitandum periculum erroris, illam non esse concedendam. Fundamentum eorum est, quia ut negatiua de termino communi sit vera, sufficit, ut de vno tantum indiuiduo verificetur. Vnde inferunt, ex vi sermonis concedi posse has propositiones: *Deus non est Pater, Deus non est Filius, Deus non est Spiritus sanctus*: quia sufficit, ut istæ verificentur de aliquo particulari supposito. Verum hi autores falsum supponunt, nempe quod quantum est ex vi significationis, negatio non remoueat formam à subiecto vniuersaliter, & secundum omnem modum, quod illi competit.

49. Ex his soluitur alia quæstio, an hæc propositio, *Hic Deus est hic Deus*, sit vera: & quidem nulla est difficultas, si terminus, *Hic Deus*, tam ex parte subiecti, quàm ex parte prædicati supponatur pro indiuiduo Deitatis: quia tunc est identica propositio, quod nihil verius. Sed difficultas est, an si terminus, *Hic Deus*, ex parte subiecti supponatur pro vna, ex parte verò prædicati pro alia persona, num tunc sit vera propositio? quo posito; Dicendum est, falsam esse propositionem, quia tunc sensus esset, vnam personam esse aliam.

50. Sed quid tunc dicendum de ipsius negatiua, *Hic Deus non est hic Deus*, an sit vera? Negant alij. Alij verò distinguendam putant. Ego autem veram simpliciter censeo: nam posito, quod *hic Deus* ex parte subiecti supponatur pro Patre, ex parte verò prædicati pro Filio, non negatur nisi identitas suppositi: sicut in hac, *Deus generans non est Deus genitus*, non negatur identitas naturæ, sed suppositi; & idè vera est propositio: ita in illa, *Hic Deus non est hic Deus*, non negatur identitas naturæ, sed suppositi; & idè vera est propositio: nec est maior ratio, cur in illa debeat negari sola identitas suppositi, & non in hac; cum in vtraque terminus communis pro alia persona supponatur ex parte subiecti, pro alia ex parte prædicati.

51. NONA regula. Nulla actio siue notionalis, siue essentialis, per Verbum exercitum significata prædicabilis est de terminis essentialibus, aut personalibus abstractè sumptis, nisi talis actio formaliter sit à tali principio. Hæc regula fundatur in illo principio Logi-

corum: *Omnia verba, excepto substantiuo sum-*
es, est, esse adiectiuum, & applicata subiecto reddere sensum formalem. Vnde falsæ sunt istæ propositiones: *Deitas generat. Essentia refertur. Intellectus spirat. Voluntas intelligit. Immensitas creat. Misericordia punit. Iustitia misere-*
tur. Verè autem sunt istæ: *Intellectus intelligit. Voluntas vult. Omnipotentia creat. Sapientia gubernat. Bonitas benefacit.* Quarum omnium ratio est regula assignata: nam in prioribus enunciatür actio de subiecto abstractè sumpto, cuius actionis subiectum ipsum non est formale, sed solum identicum principium. Contra verò in posterioribus enunciatür actio de subiecto abstractè sumpto, cuius actionis subiectum ipsum est formale principium.

52. DICES. Ergo in nostra sententia, in qua proximum & formale principium gignendi Verbum diuinum est paternitas, valebit ista propositio, *Paternitas generat*. Respondet 1. Hanc propositionem ut veram, licet propter modum significandi in abstracto, ut improprie admitti à Ruiz disp. 80. Ruiz: Zuniga. sect. 5. nu. 16. & Zuniga disp. 39. memb. 2. Resp. tamen 2. negando consequentiam: quoniam *generare* non dicit solam productionem, sed cum productione importat naturæ communicationem, cuius formale principium non est sola paternitas, à natura præcisa, sed totum suppositum Patris, includentis cum proprietate relatiua naturam absolutam.

53. Propter eandem rationem falsa est hæc propositio: *Natura diuina generatur*: quia generari præter passiuam communicationem naturæ, includit etiam passiuam productionem termini. Natura autem diuina nullo pacto producit in Filio, ne quidem per accidens, ut sapienter aduertit S. Tho. 1. p. q. 39. art. 5. ad 2. Quia per accidens generari est, naturæ vi generationis personæ accipere esse, quod sine tali generatione non haberet: sicut in rebus creatis substantias secundas per accidens generari est, vi generationis primarum substantiarum accipere esse, quod sine generatione talium substantiarum non haberent: atqui natura diuina vi generationis Filij nullo pacto accipit esse, quod sine tali generatione non haberet: igitur neque per accidens dici potest generari in Filio: quin neque cum expressa reduplicatiua, dici potest, naturam diuinam, prout est in Filio, generari; quia non communicatur Filio, ut in eo de nouo accipiat esse, sed ut idem esse, quod habebat in Patre, ingenitum & improductum, fiat commune cum Filio.

53. Neque hinc inferas: ergo non totus Filius gignitur: nec totus Spiritus spiratur. Quia licet natura, quæ vtraque persona producta quidditatiuè constet, non producat sed communicetur, dici tamen non potest, quod non tota persona procedens producat: quia cum productio realis tendat ad entitatem realem termini in re ipsa existentis; nullaque sit inter naturam, quæ communicatur, & personam, quæ producit, actualis distinctio; dici non poterit, quod non tota persona producat: imò nec dici potest, quod tota persona

tantum

Durandus.
Aureolus.
Ocham.
Gregorius.
Marfilus.
Gabriel.

Ruiz:
Zuniga.

S. Thomat.

tantum denominatiue, & non formaliter producatur. Nam tamen dici debeat, quod natura non producat, sed tantum communicetur; dici tamen non debet, quod tota persona denominatiue tantum, & non formaliter producatur. Quoniam, ut dicatur tota & formaliter produci, non est necesse, ut producat secundum naturam, sed sufficit, si tota persona indiuisibiliter terminet productionem, licet non secundum omnem rationem, quam quidditatiue includit, producatur. Atque hic est modus loquendi Patrum & Conciliorum, a quo recedere absque temeritate non licet.

Modus lo-
quendi Pa-
trum &
Conciliorum.

55. DICES. Si totus Filius producitur: igitur creatur: nam creatio est actio, quæ tota rei substantia producitur. Respondeo, negando consequentiam: etenim ad creationem non facit, ut tota rei substantia dicatur produci: sed ita debet produci, ut nullo pacto eadem substantia sub alia ratione, aut modo ad sui productionem præsupponatur. Cæterum persona Filij, etsi per generationem ob indiuisibilem identitatem cum natura tota dicatur produci, eadem tamen persona ratione naturæ quam includit tota etiam præsupponitur in Patre, de cuius substantia Filius procedit.

56. Instabis. Ergo tota persona filij producitur, & tota simul non producitur. Resp. falsam negatiuam propositionem, quæ ad sui veritatem requirit, ut nullo pacto tota persona Filij producatur. Ad euitandas autem æquiuocationes adhiberi potest hæc distinctio: Tota persona ut persona producitur: eadem persona ut natura non producitur. Quia ut persona, reduplicat rationem formalem, ob quam toti personæ conuenit productio: ut natura verò, reduplicat rationem formalem, ob quam personæ non conuenit productio. Cæterum quamdiu hæc rationis prædictio & reduplicatio non fit, sed consideratur terminus prout à parte rei est, dicendus est totus produci, quia à parte rei non est, nisi una indiuisibilis entitas, ad quam indiuisibiliter tendit realis productio.

57. DECIMA regula. Omnis actio significata per nomen, vel Verbum in actu tantum signato, enunciabilis est de quacunque perfectione diuina, siue concretæ, siue abstractæ significata. Ratio regulæ est: quia hoc ipso, quod actio significatur per nomen, siue per Verbum in actu tantum signato, non importatur per modum adiectiui, sed per modum substantiui: ac proinde, non reddit sensum formalem, sed identicum: ad cuius veritatem sufficit sola identitas prædicti cum subiecto. Quare veræ sunt istæ propositiones: *Deitas est generatio, Deitas est spiratio. Essentia est relatio. Intellectus est volitio. Voluntas est intellectio. Paternitas est generatio. Filiatio est nativitas. Intellectus est velle. Voluntas est intelligere. Deitas est generare. Ex vi huius regulæ concedendæ sunt ut veræ omnes propositiones, in quibus personæ, vel quæcunque perfectiones personales, seu notiones prædi-*

cantur de termino essentiali abstracto: ut, *Deitas est Trinitas, Deitas est tres personæ. Deitas est Pater, Filius & Spiritus sanctus. Natura diuina est paternitas, filiatio, spiratio. Omnipotentia est Sapientia, &c.* Vnus tamen actus etiam nomine, vel in actu signato importatus non rectè de alio actu etiam nomine, vel in actu signato importato prædicatur: non enim rectè dicitur: *Intellectio est volitio. Actus intelligendi est actus volendi. Misereri est punire.* Ratio est diuersa connotatio obiectorum, quam isti actus essentialiter includunt.

58. VNDECIMA regula. Perfectiones diuinæ, quæ in suo conceptu inuoluunt secundam intentionem, nequeunt de se mutuo, vel de alijs perfectionibus diuinis prædicari. Ratio regulæ est, quia perfectiones, quæ in suo conceptu inuoluunt secundam intentionem, non solum prædicantur secundum perfectionem realem, quam dicunt ut substratum, sed etiam, secundum intentionem, quam simul important: & quia secunda intentio vnius non est secunda intentio alterius, falsæ est prædictio vnius de altera, aut de alijs perfectionibus, in quibus nulla secunda intentio includitur. Vnde falsæ sunt istæ propositiones. *Attributum Sapientie est attributum bonitatis: attributum iustitiæ est attributum misericordie. Attributum misericordie est omnipotentia. Notio paternitatis est notio spirationis. Notio spirationis est filiatio.*

59. DVODECIMA regula. Præpositiones importantes habitudinem termini ad principium productiuum tribui non possunt, nisi solis personis procedentibus respectu productiuum. Hæc regula non minus est euidens naturaliter, quam certa supernaturaliter: eaquæ supponitur ab omnibus Scholasticis cum Magistro in 1. dist. 5. & Theologis cum sancto Thoma 1. parte, quæst. 41. art. 3. Fundaturque in eo principio lumine naturæ noto: *Quod nullus possit seipsum producere.* Vi huius regulæ falsæ sunt istæ propositiones: *Deitas est ex Deitate. Essentia ab essentia. Sapientia ex sapientia.* Vnde si quando similes propositiones leguntur apud Patres, accipienda sunt abstracta pro concretis. Item falsæ sunt istæ: *Pater est de Filio. Filius est de Spiritu sancto, aut de substantia ipsius.* Nam omnes istæ propositiones important habitudinem termini ad principium productiuum. Contrà verò veræ sunt istæ: *Filius est à Patre, Spiritus sanctus ex utroque, Filius est de substantia Patris. Spiritus est ex natura seu Deitate utriusque.*

60. Notandum est autem discrimen inter has propositiones: *Ab, De, Ex.* Omnes enim istæ habitudinem important principij actiui. Sed præpositio *Ab* solam habitudinem principij actiui: Præpositio verò *De* simul cum habitudine principij actiui importat confubstantialitatem producti cum producente. Præpositio *Ex* indifferens est ad importandam habitudinem principij actiui, aut materialis, vel termini à quo. Præterea quando significat habitudinem principij actiui, non

confignificat

Magister.
S. Thomas.
Reliqui
Scholastici.

consignificat consubstantialitatem producti cum producente: unde creaturæ dicuntur esse ex Deo, non autem de Deo. Quo fit, ut quidquid est de aliquo, sit etiam ex aliquo: non contrā, quidquid est ex aliquo sit etiam de aliquo. *Quod enim*, inquit August. lib. de Natura boni cap. 26. *de ipso est, potest dici, ex ipso: non autem omne quod ex ipso est, recte dicitur de ipso.*

Augustin.

61. Unde falsæ sunt istæ propositiones: *Filius vel filiatio est de paternitate. Spiritus vel processio est de spiratione aeterna.* Ratio, quia cum præpositio *De* cum origine simul importet consubstantialitatem termini cum principio, & filius vel filiatio non sit consubstantialis paternitati, ut præscindenti à natura; neque Spiritus eiusque processio spirationi, ut præscindenti à substantia Spiratoris, non poterunt hæ propositiones esse veræ. Veræ autem sunt istæ, licet improprie: *Filius vel filiatio est ex paternitate. Spiritus eiusque processio est à Spiratore.* Quia præpositio *A* & *Ex* non important consubstantialitatem producti cum producente, sed solam originem.

62. Petes an in diuinis sit habitudo termini à Quo. Ratio dubitandi est: quoniam omnis terminus, qui realiter producitur transit de non esse sui ad esse sui. Atqui in diuinis Filius & Spiritus sanctus realiter producentur: ergo transeunt ex non esse sui ad esse sui: ergo datur in diuinis terminus à Quo.

63. Sed dicendum est, nullum propriè esse terminum à Quo in diuinis: constat, quia terminus à Quo est aliqua priuatio, quæ tollitur per ipsam productionem termini ad Quem. At nulla priuatio tollitur in Deo per productionem personæ. Minor probatur, nam si qua priuatio tolleretur, esset ipsius personæ, quæ producitur: at hæc non est. Nam hæc eadem persona producta quoad totum suum esse formale & quidditatum essentia origine præcedit in Patre: quoad relationem verò ipsam, etsi origine non præcedat formaliter in principio originante, præcedit tamen radicaliter per summam necessitatem & exigentiam, quam præsupponit in natura ipsa Diuina, quæ ab intrinseco & essentialiter postulat habere illam per summam identitatem. Unde ad rationem dubitandi neganda est maior vniuersaliter sumpta.

64. Ex dictis vna superest difficultas, an particula *De* construatur saltem possit cum personis respectu naturæ diuinæ, ut *Pater est de natura diuina: omnes personæ sunt de substantia Dei.* Affirmat Vasquez disp. 162. cap. 1. in fine. Ratio ipsius est, quia præpositio, *De*, ex se importare potest solam habitudinem causæ formalis, ut patet in hac propositione, *Angelus est de natura intellectuali.* Negant verò reliqui Theologi tum cum S. Thoma 1. parte quest. 41. art. 3. tum cum Magistro in 1. distinct. 5. docentes particulam, *De*, præter consubstantialitatem semper importare habitudinem ad principium productum: atque adeo verificari non posse de personis re-

Vasquez.

S. Thomas.
Magister.
Reliqui
Theologi.

spectu naturæ, ad quam personæ diuinæ nullam dicunt habitudinem principij productiui. Quod quàm coherentem dictum sit in sententia eorum, qui docent, naturam diuinam esse formale principium producendi personas, ipsi viderint. Certè cum nostris principijs, quibus ponimus formale principium productum esse proprietates ipsas personales, optimè cohæret hæc communis sententia Theologorum. Quam primò probo ex Augustino 7. de Trinit. cap. 6. vbi: *Tres, inquit, personas eiusdem essentia, vel tres personas vnā essentiam dicimus: tres autem personas ex eadem essentia non dicimus, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona.*

Augustin.

66. Probo secundò, quoniam, ut notant communiter Scholastici, particula *De* est transitiva; importat enim transitum de vno in aliud. Cum igitur in diuinis non sit nisi transitus originis, quæ persona producta transit ex producente, non poterit hæc particula tribui, nisi personis procedentibus, respectu producentium. Confirmatur, quia si vera esset hæc: *Pater est de substantia diuinæ:* vera esset etiam hæc alia: *Pater est de substantia Filij.* At hanc neque Vasquez ipse admittit: igitur neque admittere debet illam. Sequelam probo, nam sicut in priore particula *De* per ipsum importat solam habitudinem causæ formalis: ita eam solam importabit in posteriore.

Communiter
Scholastici.

Vasquez.

67. Ad fundamentum ipsius negatur assumptum. Nec est eadem ratio de ista propositione: *Angelus est de natura intellectuali:* quia inter suppositum angelicum, & ipsius naturam intercedit actualis distinctio, quæ non intercedit inter suppositum increatum, & naturam Diuinam.

68. DECIMATERTIA regula. Præpositiones importantes habitudinem causæ formalis, seu quasi causæ formalis tribui possunt tam notionalibus, quàm essentialibus respectu quarumcunque Diuinarum perfectionum. Hanc regulam colligo tum ex S. Thoma 1. parte quest. 42. articulo 5. tum ex eodem cum reliquis Scholasticis in 1. distinct. 19. & 33. Ratio regulæ est: quoniam habitudo causæ formalis duo importat vnitatem, & aliquam distinctionem extremorum; vnitatem quidem formaliter & per se, distinctionem verò per accidens, & tanquam conditionem; causa enim formalis & per se & directè tendit ad constituendum vnum cum subiecto. Sed quantò magis extrema sunt realiter vnum, cum aliqua distinctione saltem virtuali, tantò magis saluatur habitudo causæ formalis. Cum igitur in Diuinis omnes perfectiones tam absolute, quàm respectu habere aliquam vnitatem inter se, cum aliqua distinctione saltem virtuali, de omnibus verificari possunt præpositiones, importantes habitudinem causæ formalis, aut quasi formalis.

S. Thomas.
Et reliqui
Scholastici.

69. Vi huius regulæ veræ sunt omnes istæ propositiones: *Deus est in Deo*, quam cum Hilario 5. de Trinitate propè finem conce-

Hilarius.

dunt

S. Thomas
Scotus.
Aureolus.

dunt S. Thomas 1. p. quæst. 42. art. 5. Scotus in 1. dist. 19. quæst. 2. ad finem, Aureolus eadem distinctione p. 1. art. 2. *Deitas est in Deo. Natura est in Patre. Pater est in Deitate. Deitas est in Paternitate. Paternitas est in Deitate. Sapientia est in Bonitate. Bonitas in Sapientia. Omnipotentia est in filiatione. Filiatio in Sapientia. Pater est in Filio. Filius in Patre. Vterque in Spiritu sancto. Spiritus sanctus in utroque. Omnes personæ sunt in Deo. Deus est in omnibus personis. Ratio omnium est, quia quælibet perfectio diuina siue concretè, siue abstractè sumpta propter sui illimitationem, quidditatiuè includit reliquas perfectiones, sibi non oppositas. Igitur de quælibet enunciari potest quælibet perfectio, illi non opposita per modum formæ inclusæ in includente: nam ad hoc sufficit continentia vnius in alio, cum sola virtuali distinctione extremorum.*

70. Sola difficultas est, an dici etiam possit, vna relatio est in alia opposita relatione, vt *paternitas in filiatione: filiatio in paternitate: spiratio in processione: processio in spiratione.* Prima ratio dubitandi est, quia vnum esse in alio per se importat vnitatem vnius cum alio: atqui vna relatio, vt præcisè à natura, nullam habet vnitatem cum opposita relatione, sed potius distinctionem: igitur vna relatio non est in alia opposita relatione.

71. SECUNDA dubitandi ratio est, quoniam vnum esse in alio, est vnum contineri, atque includi in alio: atqui relatio non continetur & includitur in opposita correlatione, sed potius distinguitur & excluditur ab illa.

72. TERTIA dubitandi ratio, quia esse ad aliquid, & esse in aliquo sunt habitudines oppositæ: nam vna dicit oppositionem & distinctionem, altera conuenientiam & vnitatem. Sed relatio est ad oppositam correlationem: igitur nequit esse in illa: alioqui vna & eadem relatio haberet oppositos modos essendi.

73. QUARTA ratio dubitandi est. Nihil habens commune cum aliquo potest esse in illo: sed opposita relatio nihil habet commune cum opposita correlatione: igitur non potest esse in illa.

74. QUINTA dubitandi ratio. Esse in alio, & in quo aliud, opponuntur secundum proprias rationes: sicut esse ab alio, & à quo aliud: sed implicat vnum & idem respectu eiusdem esse ab alio, & à quo aliud: ergo similiter implicabit, vnum & idem respectu eiusdem esse in alio, & in quo aliud.

75. SEXTA dubitandi ratio. Si paternitas esset in Filio, aut filiatio in Patre, sequeretur, Filium paternitate esse Filium, & Patrem filiatione esse Patrem. Sequelam probo, nam ideo Filius, & Pater Deitate est Deus, quia Deitas est in Filio & Patre, tanquam forma in habente. Igitur si paternitas esset in Filio, aut filiatio in Patre, tanquam forma in habente, tam Filius esset paternitate Filius, quam

Pater esset filiatione Pater. His tamen non obstantibus,

76. Dicendum est, Paternitatem esse in filiatione; Filiationem in Paternitate; Spirationem actiuam in passiuam; & e contra, passiuam in actiuam. Hanc expressè concedunt Scotus in 1. dist. 19. q. 2. §. *Ad argumenta.* ad 3. Aureolus eadem distinctione, p. 1. art. 2. Capreolus quæst. 1. ad argumenta, Carth. quæst. 2. Caietanus 1. p. quæst. 42. art. 5. Torres ibidem, Suarez lib. 4. de Trinit. c. 16. Ruiz disp. 107. sect. 4. & colligitur ex reliquis Scholasticis, & Patribus affirmantibus, totum Patrem esse in Filio, & totum Filium in Patre, vt testatur Ambrosius in hymno ad laudes feriæ secundæ: *In Patre totus Filius, & totus in verbo Pater.*

77. Cuius duplex est ratio. Prima, quia quæuis relatio diuina, quantumuis abstractè sumpta quidditatiuè includit essentiam, in qua includitur omnis perfectio. Ergo ratione essentia quidditatiuè inclusæ in quauis relatione, quælibet relatio includitur in opposita correlatione. Secunda ratio est: quia quælibet relatio diuina, ratione immensitatis inseparabilis quæ præsentia cum quælibet alia relatione, vna dicitur manere & circumferre in alia, tanquam subsistens in subsistente, quomodo est exemplum Scoti quæst. cit. §. *Quantum ad tertium.* vna potentia animæ esset in alia, si vna realiter distingueretur ab alia, non autem ab essentia animæ; essentia quæ ambæ in se subsistentes.

78. Ad primam rationem dubitandi Respondetur, vnam relationem habere vnitatem cum alia opposita correlatione, tum ratione essentia communis, in vtraque quidditatiuè inclusæ; tum ratione immensitatis inseparabilis quæ præsentia. Eodem modo respondetur ad secundam, vnam relationem contineri in alia, tum ratione essentia communis; tum ratione inseparabilis præsentia.

79. Ad tertiam negatur maior. Cuius probatio confirmat potius nostram sententiam: quia cum ad habitudinem causæ formalis non solum requiratur vnitas, sed etiam distinctio aliqua formæ cum subiecto; tantum abest, vt vnitas & distinctio, quæ in oppositis relationibus reperiuntur, impediant habitudinem causæ formalis, vt illam potius compleant & perficiant.

80. Ad quartam negatur minor. Ad quintam negatur maior: nam esse ab alio, & à quo aliud, sunt habitudines producti & producentis, quæ repugnant vni eademque rei: at verò esse in alio, & in quo aliud sunt habitudines causæ formalis, quæ non repugnant vni eademque rei: albedo enim est in dulcedine, & dulcedo in albedine.

81. Ad sextam nego sequelam: nam non eodem modo paternitas est in Filio, aut filiatio in Patre, sicut in Patre & Filio est Deitas: quia Deitas est in illis, vt essentia constituens personam: vna verò relatio non est in alia, vt essentia formaliter constituens personam, sed vt subsistens in subsistente. Pro quo,

Scotus.
Aureolus.
Capreolus.
Caietanus.

Torres.
Suarez.
Ruiz.

Ambrosius.

Scotus.

82. Nota, multipliciter in Diuinis vnum esse in alio, primò tanquā formam in habente, vt Dens in Patre. Ad quem modum reducitur; quò vnum attributum est in alio. Secundò tanquā suppositum in natura, vt Pater est in Deitate. Tertiò tanquā subsistens in subsistente, tum per identitatem naturæ; tum per impenitatem inseparabilis præsentia: vt Filius est in Patre, & Pater in Filio, & vterque in Spiritu Sancto. Qui modus peculiaris nomine à Theologis appellatur per *Circuminsessionem*, merito cuius omnes personæ Diuinæ sunt sibi intime, atque inseparabiliter præsentia, & sibi ipsæ quasi permanenter affidentes: Quartò tanquā originatum in originante, vt persona producta in producente. Quintò tanquā principium originans in termino originato, vt persona produciens in producta. Sextò tanquā cognitum in cognoscente, & amatum in amante. Septimò tanquā Verbum in dicente. Quo fit, vt non liceat ex vno modo inferre alium, cum vnus sit diuersa rationis ab alio. Omnes tamen in eo conueniunt, vt cum vnitatem, quam omnes principaliter important, aliquam dicant extremorum distinctionem; & quidem tertius, quartus, quintus, & septimus realem, cæteri verò solam rationis distinctionem important.

83. Ex hoc eodem notabili colligitur, ineptas esse has argumentationes: *Pater est in Deitate: Dens est Pater: igitur Pater est in Patre. Filiatio est in natura. Natura est Filiatio: igitur Filiatio est in filiatioe.* Ratio fallaciæ est, quia variatur modus essendi in alio de virtualiter distincto in non virtualiter distinctum. Quæ virtualis distinctio necessaria est ad verificandam habitudinem vnus in alio; cum nulla res dicatur esse in seipsa. Defectu huius distinctionis non valet hæc ratiocinatio: *Petrus est similis Paulo; Paulus est similis Petro: ergo Petrus est similis sibi.* Quod exemplum affert Bonauentura ad hoc ipsum confirmandum in 1. distinct. 19. p. 1. artic. 1. quæst. 4. ad 1. & Scotus loco præcit. §. *Ad argumenta ad quarum.*

84. Dubitatur 1. An vna persona Diuina sit in alia per *Illapsus*. Negant communiter Theologi: quoniam esse in alio per *Illapsus* importat dependentiam in esse, & operari eius, in quem fit *Illapsus* ab eo, qui illabitur. Importat enim manutentionem & conseruationem totius esse rei, in quā fit *Illapsus*, ab eo qui illabitur. Nulla autem persona Diuina produciatur & conseruatur ab alia quoad totum suum esse. Igitur in nullam personam Diuinam cadit *Illapsus*.

85. Dubitatur 2. An quælibet persona Diuina dici possit esse *Apud* aliam. Ratio dubitandi sumitur ex Ioannis 1. vbi Verbum dicitur esse *apud* Deum Patrem, & *in sinu Patris*. Negant Bonauentura in 1. distinct. 19. p. 1. a. 1. quæst. 4. ad penultimum, & Aureolus eadem distinct. p. 1. art. 3. qui hunc modum essendi tribuit soli Filio respectu Patris. Ratio ipsius est, quia esse *apud* alium, vel in si-

nu alterius importat habitudinem obiectiuam conceptus ad mentem formantis & fouentis conceptum: atqui solus Filius in Diuinis vi propriæ emanationis est conceptus subsistens Patris; ergo solus Filius dici potest esse *apud* Patrem, vel in *sinu* Patris. Ruiz disp. 107. sect. 8. in fine hunc modum essendi non solum tribuit Filio, respectu Patris, sed etiam Spiritui Sancto, respectu eiusdem Patris, non autem respectu Filij. Ratio eius est, quia ex S. Thom. in primum caput Ioannis, vnam personam Diuinam esse *apud* aliam, præter conjunctionem & subsistentiam, importat authoritatem principij. Atqui Pater non solum habet authoritatem principij respectu Filij, sed etiam respectu Spiritus Sancti: ergo non solum Filius, sed etiam Spiritus Sanctus dicitur esse *apud* Patrem. Filius verò, etsi sit idem principium Spiritus Sancti, quia tamen hoc non habet à se, sed à Patre, non propriè dicitur Spiritus Sanctus esse *apud* Filium.

86. Mihi verò quantum ad illam locutionem, *In sinu Patris*, aridet opinio Aureoli, vt solum verificari possit de Filio respectu Patris: quia cum hæc metaphora desumpta sit ex vale mulieris, in quo proles concipitur & fouetur, solusque Filius sit proles partusque æterni Patris, solus Filius dici potest esse *in sinu* Patris.

87. Quantum verò ad præpositionem, *Apud*, non solum puto verificari posse de Filio respectu Patris, sed etiam de Spiritu Sancto tam respectu Patris, quàm respectu Filij. Nam hæc præpositio ex S. Thoma cum conjunctione & subsistentia importat authoritatem principij, quam non solum habet Pater respectu Filij & Spiritus Sancti, sed etiam Filius respectu eiusdem Spiritus S. Nam licet Filius hoc principium habeat à Patre, non tamen tollitur, quin per illud originet Spiritum Sanctum, ratione cuius verè dici potest Spiritum Sanctum esse *apud* Filium: sicut in humanis Filius dicitur esse *apud* Patrem, etiam si Pater sit principium Filij dependenter ab alio.

88. Dubitatur 3. An quælibet persona Diuina dici possit esse in alia triplici illo modo, præcisè imperfectionibus, quo Deus dicitur esse in rebus omnibus, scilicet *præsentia*, *potentia*, & *essentia*. Affirmat Suarez l. 4. de Trinit. capit. ult. & colligitur ex S. Thom. 1. parte quæst. 42. artic. 5. vbi hunc triplicem modum existendi Dei in rebus creatis accommodare videtur personis Diuinis. Nam primò docet, vnam esse in alia, per mutuam sui cognitionem: qui modus respondet primo modo essendi in rebus creatis per *præsentiam*. Secundò per originem producti in producente: qui modus respondet secundo modo essendi in rebus per *potentiam*. Tertiò per intimam præsentiam ratione eiusdem naturæ; qui modus respondet tertio per *essentiam*.

89. Ego autem ab isto modo non discrepo, modo aduertatur, secundum mo-

Ruiz.

S. Thomas.

Probatur opinio Aureoli.

S. Thom.

Suarez. S. Thomas.

Bonauent. Scotus.

Ioan. 1. Bonauent.

Aureolus.

dum non esse reciprocum, & eiusdem rationis in viroque extremo, sed in vno esse per potentiam productivam respectu termini producti: in alio verò contrà per terminum productum respectu principij producentis.

Atque hæc de modo loquendi, ac de abditissimo ipso gloriosissima Triadis mysterio. Cuius inconcussam veritatem, sicut, te Auspice, & Beata æternumque adoranda Trinitas, in hoc meo primo tomo explicandam suscepit; ita ut illum pleno ore, & constanti corde ad finem usque vitæ meæ profitear, auxiliatricem opem tuam à te ipsa humillimè expesco: hæcque, quales quales

operis mei primitias, de gloria Augustissimæ Maiestatis tuæ balbutientes, iisdem verbis, quibus olim sanctissimus famulus tuus Hilarius suum de incomprehensibili illa trium personarum in vna natura, gloriosissimaque maiestate tua conclusit opus, ego quoque concludo. *Conserua, oro, hæc fidei meæ incontaminatam religionem, & usque ad excessum Spiritus mei dona mihi hanc conscientiam meam vocem, ut quod in orationis Symbolo baptizatus in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto professus sum, semper obtineam: Patrem scilicet te nostrum, Filium tuum vna tecum adorem, & Sanctum Spiritum tuum, qui ex te per Unigenitum tuum est, promerear.*

Laus Deo Uni atque Trino.

F I N I S.

